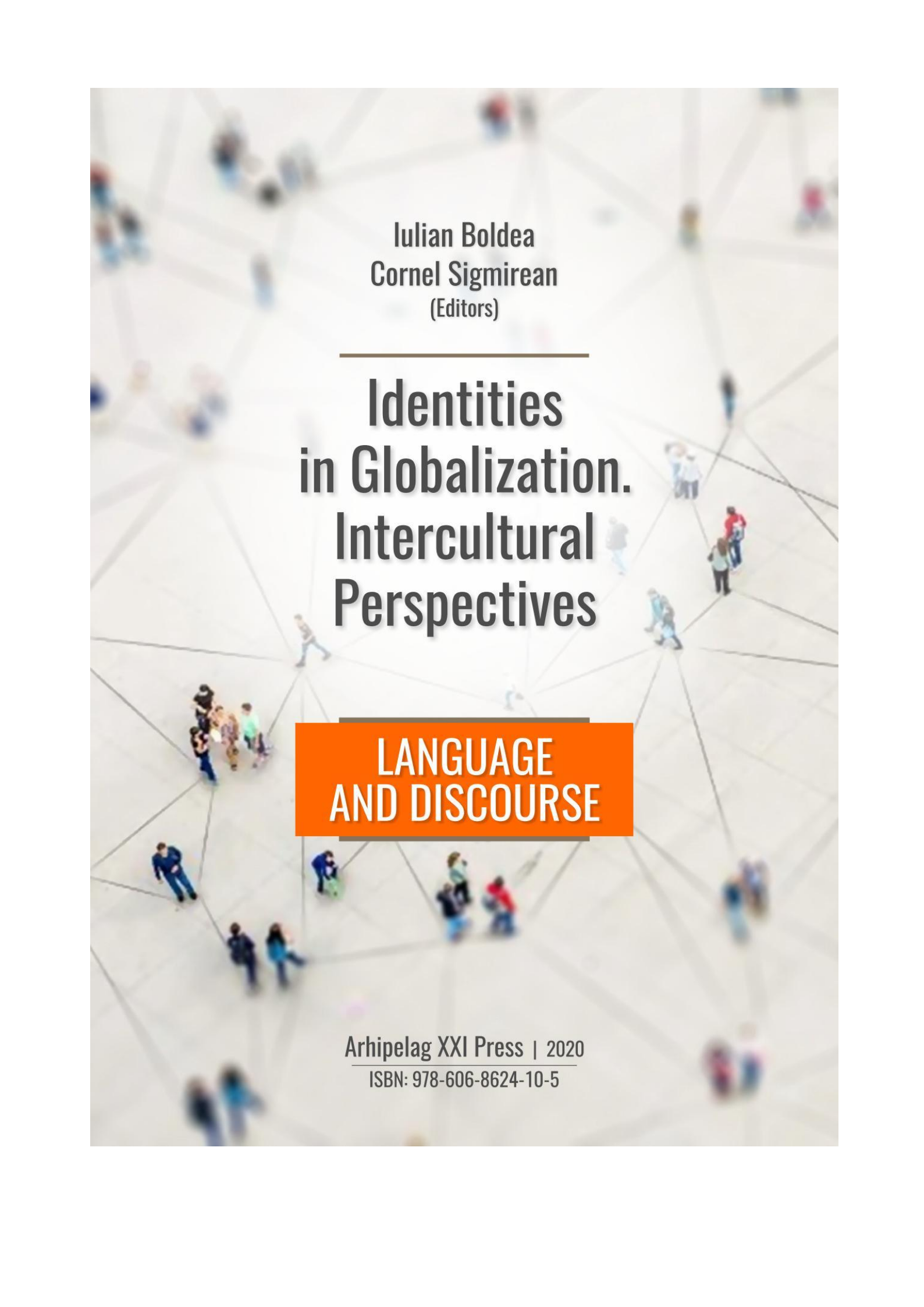

Iulian Boldea
Cornel Sigmirean
(Editors)

Identities in Globalization. Intercultural Perspectives

**LANGUAGE
AND DISCOURSE**

Arhipelag XXI Press | 2020
ISBN: 978-606-8624-10-5

IDENTITIES IN GLOBALISATION. INTERCULTURAL PERSPECTIVES**Section: Language and Discourse**

ISBN: 978-606-8624-10-5

Edited by:

The Alpha Institute for Multicultural Studies

Moldovei Street, 8

540522, Tîrgu Mureş, România

Tel./fax: +40-744-511546

Email: iulian.boldea@gmail.com**Published by:**

"Arhipelag XXI" Press, Tîrgu Mureş, 2020

Tîrgu Mureş, România

Email: tehnoredactare.gidni@gmail.com

Contents

ERROR ANALYSIS IN THE ACQUISITION OF ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Mihaela Badea

Assoc. Prof., PhD, Petroleum-Gas University of Ploiești 8

ION D. ȘÎRBU, TEACHING THE ROMANIAN LANGUAGE

Ioan Dănilă

Assoc. Prof., PhD, "Vasile Alecsandri" University of Bacău 18

TERMINOLOGICAL ELEMENT: COMPOZANT UNIT OF MEDICAL TERMINOLOGY

Eugenia Mincu

Assoc. Prof., PhD, "Bogdan Petriceicu-Hasdeu" Institute of Romanian Philology, Ministry of Education, Culture and Research of The Republic of Moldova 24

THE APORETIC ABSENCE OF A NETWORK OF TRANSLATIONS AND THE INFINITE PLAGIARISM IN THE DIGITAL ERA

Georgiana Badea

Prof., PhD, West University of Timișoara 30

PRAGMALINGUISTIC ASPECTS OF THE FEMININE DISCOURSE (EXAMPLES IN ROMANIAN AND ITALIAN)

Mirela Aioane

Assoc. Prof., PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași 37

AUDIOVISUAL AND ADVERTISING DISCOURSE

Carmen Neamțu

Assoc. Prof., PhD, Hab. Dr., "Aurel Vlaicu" University of Arad 43

MARINA YAGUELLO – CONSIDERATIONS ON THE LANGUAGE

Dorina Chiș-Toia

Assoc. Prof., PhD, "Eftimie Murgu" University of Reșița 51

CORONAVIRUS AND THE LINGUISTIC LANDSCAPE IN THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATION COMPETENCE IN ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Diana Boc-Sînmărghișan

Assoc. Prof., PhD, "Victor Babeș" University of Medicine and Pharmacy Timișoara 55

ASPECTS OF THE SYNTACTIC REALIZATION OF THE STIMULUS SEMANTIC ROLE. ROMANCE CONVERGENCE AND DIVERGENCE

Dana-Luminița Teleoacă (Dobre)

PhD Scientific Researcher III, „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, Institute of Linguistics of the Romanian Academy, Bucharest 62

THE ZEUGMA AND THE CHIASMUS: TWO NOVEL FIGURES OF SPEECH

Inga Druță

Primary Researcher, PhD, Hab., Assoc. Prof., Institute of Romanian Philology B. P-Hasdeu, Moldova 73

BREXIT – A CATALYST FOR CONTEMPORARY ENGLISH VOCABULARY

Adina Oana Nicolae

Assoc. Prof., PhD, Petroleum-Gas University of Ploiești 78

DEUTSCH ALS FREMDSPRACHE IN HANDLUNGSFELDERN. VERMITTLUNG UND REZEPTION

Maria-Elena Muscan

Assoc. Prof., PhD, "Ovidius" University of Constanța 84

THE LANGUAGE AND NATIONAL IDENTITY - A CURRENT RESEARCH FROM THE PERSPECTIVE OF THE HUMBOLDTIAN THEORY

Oana Boc

Lecturer, PhD, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca 90

WORD LEVEL PROBLEMS THAT ARISE WHEN TRANSLATING MEDICAL TERMS

Simona Nicoleta Staicu

Lecturer, PhD, "Victor Babeș" University of Medicine and Pharmacy, Timișoara 97

APROPIEREA: INTERCULTURAL DIALOGUE AND MIGRATION

Carmen Burcea

Lecturer, PhD, University of Bucharest 104

TEACHING ACADEMIC VOCABULARY TO L2 LEARNERS

Ana Munteanu

Lecturer, PhD, Spiru Haret University 114

THE NICKNAME – AN EXPLANATORY MODEL

Cristina Furtună

Lecturer, PhD, "Valahia" University of Târgoviște 123

STRATEGIES FOR DEVELOPING LEXICAL COMPETENCE IN TEACHING ROMANIAN AS SECOND LANGUAGE

Irina Dincă

Assist. Prof., PhD, West University of Timișoara 127

ESP VOCABULARY: TRANSLATION AND DEVELOPMENT THROUGH BLENDED INSTRUCTION

Violeta Negrea

Assist. Prof., PhD, Academy of Economic Studies, Bucharest 132

THE IMPACT OF ENGLISH ON PROFESSIONAL SPOKEN INTERACTION. A CORPUS ANALYSIS

Cristina Andreea Stan

PhD Student, "Al. Ioan Cuza" University of Iași 139

LEXICO-SEMANTIC FIELDS IN METEOROLOGICAL TERMINOLOGY

Alina-Florinela Dănilă

PhD Student, University of Craiova 148

THE LEXICAL RESOURCE NE- IN THE ROMANIAN LANGUAGE. BETWEEN UNIVERSAL AND INDIVIDUAL

Claudia Drăghici

PhD Student, University of Craiova.....152

DISCOURSE ANALYSIS DIACHRONICALLY VIEWED

Silviu Nicolae Pîrîială

PhD Student, "Ștefan cel Mare" University of Suceava 158

ENGLISH DATIVE CONFIGURATIONS. THE TO-DATIVE

Tania Zamfir

PhD Student, University of Bucharest.....162

GREED IN PAREMIOLOGICAL LITERATURE

Anca-Giorgiana Manta (Panduru)

PhD Student, University of Craiova.....172

CULTURAL UNIVERSALS. THE GOOD AND THE EVIL IN THE BOOK OF SOLOMON'S PROVERBS IN THE BIBLE AND IN OTHER PROVERBS

Daniela Ispas

PhD Student, University of Craiova.....179

MILITARY VOCABULARY IN THE NOVEL RUSOAICA BY GIB I. MIHĂESCU

Loredana-Maria Ghioală

PhD Student, University of Craiova.....186

MULTIPLE ETYMOLOGY LOANS IN G. CĂLINESCU'S CRITICAL WORK

Loredana Georgiana Popescu (Tomescu)

PhD Student, University of Craiova.....191

ON PHRASEOLOGICAL UNITS

Mariana Matei (Buciu)

PhD Student, University of Craiova.....198

THE CONVERSATIONAL MAXIMS IN THE NOVEL ÎMPĂRATUL NORILOR BY DUMITRU RADU POPESCU

Ana-Maria Nicolescu

PhD Student, University of Pitești.....205

THE TYPOLOGY OF CONNECTORS IN DUMITRU RADU POPESCU'S ÎMPĂRATUL NORILOR

Ana-Maria Nicolescu

PhD Student, University of Pitești.....209

ROMANIAN GRAMMAR BOOKS BETWEEN 1757 – 1789. A HISTORICAL PERSPECTIVE

Rucăreanu Alina Marieta

PhD Student, "Ovidius" University of Constanța 218

THE UNIVERSAL LANGUAGE OF SPORTS

Elena Isabelle Tița

PhD Student, University of Bucharest.....226

REALITY AND FICTION, TEXT AND CONTEXT

Valentin Dragoș Biro

PhD Student, "Al. Ioan Cuza" University of Iași 233

MEDICAL SYNONYMS AS A SOURCE OF TERMINOLOGICAL VARIATION

Viorica Costin

PhD Student, USMF "Nicolae Testemițanu", "Dimitrie Cantemir" State University 243

LES EMPRUNTS LEXICAUX ANCIENS ET RÉCENTS DE L'ARABE ENTRÉS DANS LA LANGUE ROUMAINE VIA LE FRANÇAIS, L'ESPAGNOLE, L'ANGLAIS, LE NÉO-GREC, L'ITALIEN ETD'AUTRES LANGUES À TRAVERS LES SIÈCLES

Anca-Steliana Mirea

PhD Student, "Valahia" University of Târgoviște.....248

LEXICO-SEMANTIC FIELDS SPECIFIC TO FOREST TERMINOLOGY

Simona Sandu (Pîrvulescu)

PhD Student, University of Craiova.....254

TRANSLATING THE CULTURAL DIMENSION OF TEXTS. A FEW KEY CONCEPTS

Marinela Popovici

PhD Student, "Ștefan cel Mare" University of Suceava 259

THE SEMANTIC AND ETYMOLOGICAL ANALYSIS OF THE LEXICAL-SEMANTIC FIELD OF INTELLECTUAL TRAITS

Cristina Negru

Scientific Researcher, "Bogdan Petriceicu-Hasdeu" Institute of Romanian Philology.....265

THE ECOLOGICAL TERMINOLOGY IN THE ROMANIAN LANGUAGE: DEFINITION AND HISTORY

Dorina Macovei

PhD., Institute of Romanian Philology „Bogdan Petriceicu Hasdeu” 274

THE AESTHETIC CATEGORIES OF THE METAPHOR IN THE ROMANIAN LANGUAGE

Natalia Rotari

Scientific Researcher, Institute of Romanian Philology „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” 278

LEXICAL ELEMENTS AND STRUCTURES USED IN THE ARCHIVE DOCUMENTS THAT ENHANCE THE RULERS' SENTENCES

Iustina Nica (Burci)

Scientific Researcher II, PhD, "C.S. Nicolăescu-Plopșor" Scientific Research Institute, Romanian Academy, Craiova 286

INDICES OF THE DIAPHASIC VARIATION IN THE RSSM SOVIET PRESS

Liliana Botnaru

PhD student, Centre of Linguistics, Institute of Romanian Philology „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” 294

WHEN HE WILL COME TO US IN TOO MANY FORMS (HOS. 6, 1-3): IMPLICATIONS FOR TRANSLATION

Constantin Răchită

Research Assistant, “Al. Ioan Cuza” University of Iași 300

A SOCIOLINGUISTIC PERSPECTIVE ON PRISON AS “DIFFICULT TERRAIN”

Valentina Gabriela Hohotă

International Expert, Jiangxia University, Fujian, China.....310

THE STRUCTURE OF THE SINGLE-MEMBER AND MULTIPLE-MEMBER TERMS IN THE FIELD OF THE ROMANIAN LIBRARY SCIENCE

Cristina Caterev

PhD., National Library of The Republic of Moldova.....317

CULTURAL DIALOGUE IN TURKISH-GERMAN CINEMA

Cecilia-Iuliana Vârlan

Lecturer, PhD, “Ovidius” University of Constanța 336

ERROR ANALYSIS IN THE ACQUISITION OF ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Mihaela Badea

Assoc. Prof., PhD, Petroleum-Gas University of Ploiești

Abstract: The purpose of the paper is to identify errors that foreign students make when learning Romanian as a foreign language, especially when dealing with writing, as well as the causes that lead to such errors, the main aim being that of mainly improving their writing and speaking skills in Romanian.

Keywords: error analysis, Romanian, teaching Romanian, language acquisition

Introduction

Romanian universities have a long tradition of educating foreign citizens. Before 1989, foreign citizens enrolled in studies in Romania were taught Romanian as a foreign language by small groups of people belonging to the Philology or Foreign Languages departments, some of them university staff and others, teachers of philological training, with the first degree in pre-academic education. After the establishment of the Preparatory Year by H.G. in 1990, the number of foreign students eager to study in our country has been growing and currently within the philological faculties there are either departments with teachers specialized in teaching Romanian as a foreign language, or groups within philological departments. The situation of foreign students is currently managed by the Ministry of National Education through a general directorate, consisting of a special

The Romanian Language Preparatory Program for Foreign Citizens aims at developing the linguistic communication skills in Romanian of the students enrolled in this program in order to train them professionally. The training and development of language skills in Romanian and the familiarization of students enrolled in the Romanian Language Preparatory Program for Foreign Citizens with elements of Romanian culture and civilization are done taking into account the principles of the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR).

The program addresses foreign citizens who want to attend study or research programs (BA, BS, MA, MS, doctoral degrees, postgraduate specializations) within Romanian universities. In the context of globalization and multiculturalism, the acquisition of language skills in accordance with the CEFR is necessary, especially after Romania's accession to the European Union, in order to diversify and multiply study opportunities for both EU citizens and those who belong to non-EU states. This study program responds to the constant demand of foreign citizens to study or deepen the existing fields within Romanian universities, an aspect revealed by the numerous promotions that have graduated the Preparatory Year so far. Currently, most students studying the Preparatory Year in Romanian universities are from different parts of the world, therefore, their mother tongues are different, not to mention the fact that some of them have little knowledge of English, which is considered to be the support language in learning Romanian.

Theoretical background

Our approach is in line with the existing direction in the field of applied linguistics whose basic principles belong to contrastive analysis (CA). In *Linguistics across Culture*, Lado (1957) emphasized that the acquisition of a second language involves two mechanisms, namely, positive and negative language transfer. Thus, in his view, elements that are similar to the mother tongue are simple for the student (positive transfer), while elements that differ tend to be perceived as difficult, causing interference between the two languages, which becomes a source of errors (negative

transfer). Based on the same theory, some researchers claim that similarities between languages favor positive transfer, which is the case of students whose mother tongues are of Latin origin (Portuguese, Italian, Spanish, French), while differences generate negative transfer, as in the case of students whose mother tongues are Arabic, Turkmen, English, Vietnamese, Korean, etc.

Contrastive analysis (CA) was a starting point for the development of error analysis (EA) whose purpose was to identify and examine students' errors in learning a foreign language. Its role and importance for teaching a foreign language were emphasized by Corder (1987) in the following terms: the first refers to the teacher, suggesting that if he undertakes a systematic analysis, to observe how much the student has progressed and what else he needs to learn, and the second refers to the researcher, providing him with data and evidence about how the language is being learned or acquired, what strategies or procedures the student uses to discover the language. Thirdly, (and in a sense, this is the most important aspect) errors are indispensable even for the student, if we take into account the point of view supported by some linguists (Harmer, 2007; Scrivener, 2011), who consider errors to be a mechanism that the student uses to acquire the language.

Viewed from this angle, the major contribution of error analysis (EA) was the change in approach, from pedagogical to scientific, linguistic, in terms of errors not only as a result of language transfer, but also as a result of a variety of factors.

Richards (1990) extended Corder's theory, adding to interlinguistic/interference errors a new category that can be identified in the activity of learning a foreign language, namely intralingual and developmental errors, which belong to the acquisition process. While the objective of contrastive analysis (CA) was to explain the first category, error analysis (EA) aims to analyze and understand the causes that lead to the occurrence of the other categories. As not all the errors that students produce can be explained by contrastive analysis alone (AC), Richards' ideas aroused the interest of researchers in error analysis (EA).

In the field of applied linguistics, a clear distinction is made between errors (which are consistent and based on a poorly learned generalization) and mistakes (occasional, inconsistent escapes). However, when teachers encounter cases during a lesson, it is usually difficult to tell the difference with some degree of certainty. So, no rigorous distinction can be made between the two terms. Usually, language teachers intuitively perceive a mistake: something sounds or looks wrong. In fact, it can interfere with successful communication or simply cause a slight discomfort to the reader or listener. According to Selinker (1990), mistakes can be seen as an integral part of learning, namely a symptom of students' progress through an interlanguage that would be a way of getting closer to the target language. In Edge's opinion (1993), when teachers talk about mistakes, they usually refer to linguistic mistakes, and the author divides them into:

1) slips, which a student can self-correct. Teachers often call them errors caused by carelessness because, if students wrote the sentences and focus on the linguistic details, they could easily write them correctly;

2) mistakes, which a student cannot self-correct, but it is clear what form he wanted to use. Such mistakes are different for each student, or for the same student the ways of production are different. With mistakes like this, it is more difficult for the teacher to guess whether or not the student will be able to self-correct.

3) trials, in which case students have no idea how to structure what they want to write or say, and the intended meaning and structure are not clear to the teacher.

Parrot (1993) makes a clear distinction between errors (proof of students' developing competence in a foreign language and mistakes (generally unsystematic and not necessarily reflecting students' basic competence). The same distinction is made by Byrne (1993: 20): "When we see something wrong with a written work, we must first try to decide whether it is an error or a mistake." In general, students produce errors when they try to communicate something through the language they are learning. Mistakes, on the other hand, are escapees of certain kinds. Students have learned something, but they may have forgotten the rule temporarily, are tired or just careless.

A significant distinction between expressive and receptive errors was made by Hussain et al. (2013: 830) starting from the skills of producing written and oral messages (productive skills) and

those of receiving written and oral messages (receptive skills). We consider that the expressive term completes the distinctions mentioned above, because it also reflects the subjective part of the human personality. The process of learning a foreign language must be understood not only as a cognitive acquisition, but also as a result of several subjective factors involving imagination, talent and receptivity, which cannot always be objectively quantified.

Even if in practice it is sometimes difficult to decide whether something is a mistake or an error, it is important to try to keep in mind that student errors can help us in the teaching process and certainly in the process of implementing measures to remedy them.

Research Methodology

Error analysis (EA) was performed using the error manual (Dagneaux et al., 1996) which explains different codes, adapted to the needs of current research. The list of codes and the type of errors used by the error manual, together with the necessary adaptations for the analysis are presented in the table below:

Table 1. Error codes (adapted, Dagneaux et al., 1996)

Error code	Type of error
TO	Type – orthography
TM	Type – morphological
GA	Grammar – article
GN	Grammar – noun
GNG	Grammar – noun gender
GNN	Grammar – noun number
GNC	Grammar – noun case
GP	Grammar – pronoun
GPA	Grammar – pronoun in Accusative
GPD	Grammar – pronoun in Dative
GADJ	Grammar – adjective
GADJO	Grammar – adjective order
GADJN	Grammar – adjective noun
GADJG	Grammar – adjective gender
GADJC	Grammar – adjective comparative
GADJS	Grammar – adjective superlative
GADJP	Grammar – possessive adjective
GPRO	Grammar – pronoun
GPROPA	Grammar – personal pronoun in Accusative
GPROPD	Grammar – personal pronoun in Dative
GPRORA	Grammar – reflexive pronoun in Accusative
GPRORD	Grammar – reflexive pronoun in Dative
GV	Grammar – verb
GVN	Grammar – verb number
GVP	Grammar – verb person
GVC	Grammar – verb conjugation
GVT	Grammar – verb tense
GVM	Grammar – verb mood
GVD	Grammar – verb voice
GADV	Grammar – adverb
GADVO	Grammar – adverb order
GADVC	Grammar – adverb comparative
GADVCS	Grammar – adverb superlative
GCONJ	Grammar – conjunction
GCONJC	Grammar – coordinating conjunction
GCONJS	Grammar – subordinating conjunction
GPREP	Grammar – preposition
GPREPS	Grammar – simple preposition
GPREPC	Grammar – compound preposition
GPREPLOC	Grammar – prepositional phrase
V	Vocabulary
VPF	Vocabulary – false friends

VEL	Vocabulary – lexical phrase
VCG	Vocabulary – wrong words
VCL	Vocabulary – missing words
VOC	Vocabulary – word order
XVCG	Vocabulary – grammar confusion of grammatical category
XVGPREP	Vocabulary – grammar verb used with the wrong proposition
R	Register
S	Style

The data corpus provided a large range of errors, therefore statistic method were used in order to compare the types of errors produced by the foreign students in learning Romanian as a foreign language.

Corpus Description

Regarding the corpus that will be analyzed, the following clarifications should be made: written messages produced by students enrolled at the Petroleum-Gas University of Ploiești within the Romanian Language Preparatory Program for Foreign Citizens in the academic year 2017 - 2018 were analyzed. Therefore, the data corpus that is analyzed is represented by written works of students of different origins from the following subjects: Practical course of Romanian language - level A2: oral and written communication, Practical course of Romanian language - level A2: writing and composition. The 2017-2018 corpus (C1) consists of the Turkmen sub-corpus (9 students), the Portuguese sub-corpus (9 students), the Bulgarian sub-corpus (7 students) and the French sub-corpus (3 students), taking into account the mother tongues of students enrolled in the preparatory year. The analyzed tests consist of descriptive and narrative compositions and grammar and vocabulary exercises/tasks; although the participants represent a heterogeneous group, the corpus is homogeneous in terms of the samples used in the analysis of students' errors.

Research Findings

As specified above, the analysis of errors and their classification, after their collection from texts written by students, were performed using the taxonomy of Dagneaux et al. (1996), adapted to the specifics of the Romanian language and the needs of current research. The analysis was based on Corder's studies in the field of EA, taking into account the following suggestions: establishing the corpus to be analyzed, its description, identifying errors, describing and explaining them, identifying possible causes that led to their production.

The was to collect errors and classify them based on Dušková's classification(1990), as well as of other linguists, using the following four types of causes that lead to their production: transfer (results from the influence of mother tongue and support language), intralingual (influenced by the Romanian language), developmental (reflecting strategies by which students acquire the Romanian language) and interlingual (caused by the influences between the languages that students know and the Romanian language). The research makes a clear distinction between intralingual and interlingual, as most foreign students, in addition to English as a support, also use other foreign languages: Turkmen students use knowledge of Russian and Turkish, for example.

Table 2 shows the total number of errors in the written texts and the grammar and vocabulary exercises that constituted the students' written tests at the end of the first semester. As seen, 61.80% of the total number of errors was identified in the written texts, and the remaining 38.20% in grammar and vocabulary exercises. The almost double number of errors in the written texts can be explained by the fact that in these the students had to compose/write a text of 120 words themselves, according to a given requirement.

Table 2. Total number of errors (A2 level) – main categories (general corpus)

Error code	Written texts		Grammar and vocabulary tasks	
	Number of errors	Percent of errors	Number of errors	Percent of errors
TO	140	8.37	220	15.24
TM	808	48.33	976	67.59
TV	596	35.65	248	17.17
R	82	4.90	0	0.00
S	46	2.75	0	0.00
Partial total	1672	100.00	1444	100.00
General total	3116			
Percentage	53.66		46.34	

For a clearer image of the errors produced by students in the two types of tasks they had to accomplish, they were graphically (Figures 1, 2) represented, taking into account the percentage of the error belonging to each general category.

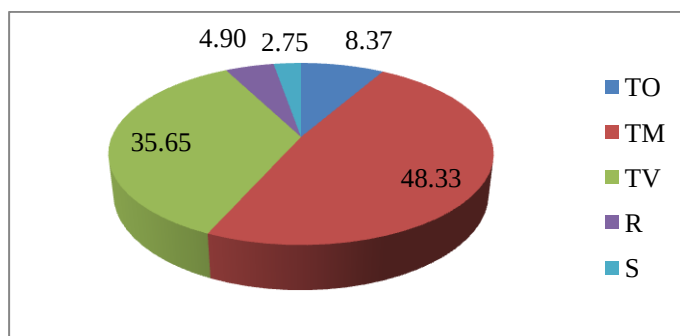

Figure 1. Students' errors in written texts

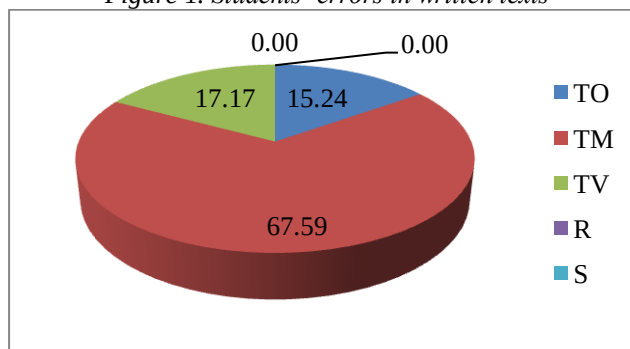

Figure 2. Students' errors in grammar and vocabulary exercises

Regarding the type of grammatical errors (as they represented the most, namely 48.33% in written texts, respectively 67.59% in grammar and vocabulary exercises), they were the first to be classified into categories and calculated numerically and in percent as seen in the table and figure below.

Table 3. Total number of grammar errors (A2 level) main categories (general corpus)

Error code	Written texts		Grammar and vocabulary tasks	
	Number of errors	Percentage of errors	Number of errors	Percentage of errors
GA	83	10.27	103	10.55
GS	159	19.68	177	18.14
GADJ	68	8.42	89	9.12
GPRO	58	7.18	99	10.14

GV	343	42.45	402	41.19
GADV	25	3.09	36	3.69
GCONJ	16	1.98	22	2.25
GPREP	56	6.93	48	4.92
Total	808	100.00	976	100.00

According to the findings, most errors were identified in the use of verbs (42,45% in written texts and 41,19% in grammar and vocabulary tasks) and nouns (19,68% - written texts, 18,14% - grammar and vocabulary tasks), other categories not being necessarily problematic to students,, as seen in Figures 3 and 4 below.

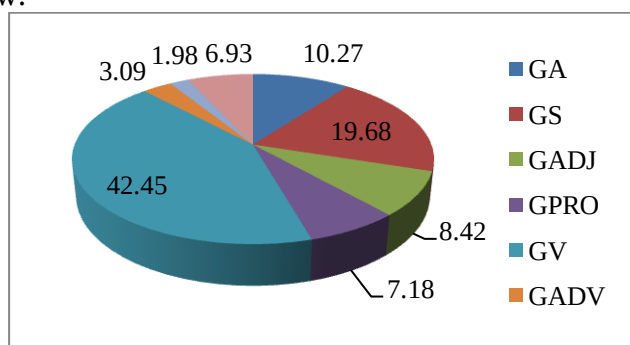

Figure 3. Grammar errors in written texts

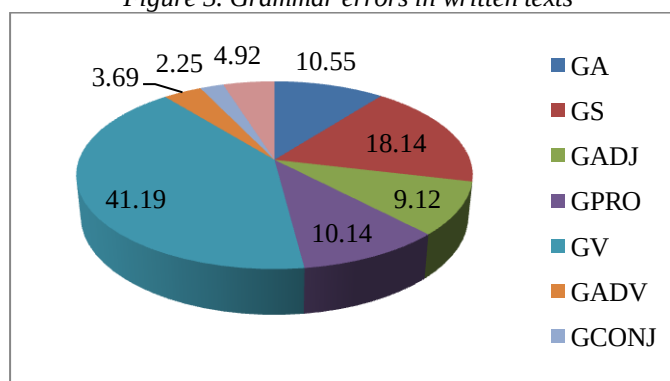

Figure 4. Grammar errors in grammar and vocabulary tasks

Continuing the analysis, the grammatical errors were divided into subcategories, in order to have a clearer picture of the types of errors produced by students, a situation presented in Table 4.

Table 4. Total number of grammar errors (A2 level) – subcategories (general corpus)

Error code	Written texts		Grammar and vocabulary tasks	
	Number of errors	Percentage of errors	Number of errors	Percentage of errors
GA	83		103	
GS	159		177	
GNG	48	30.19	55	31.07
GNN	83	52.20	96	54.24
GNC	28	17.61	26	14.69
GADJ	68		89	
GADJO	24	35.29	26	29.21
GADJN	11	16.18	12	13.48
GADJG	14	20.59	18	20.22
GADJC	7	10.29	11	12.36
GADJS	6	8.82	14	15.73

GADJP	6	8.82	8	8.99
GPRO	58		99	
GPROPA	16	27.59	21	21.21
GPROPD	23	39.66	41	41.41
GPRORA	7	12.07	13	13.13
GPRORD	12	20.69	24	24.24
GV	343		402	
GVN	59	17.20	70	17.41
GVP	52	15.16	61	15.17
GVC	98	28.57	112	27.86
GVT	72	20.99	82	20.40
GVM	53	15.45	61	15.17
GVD	9	2.62	16	3.98
GADV	25		36	
GADVO	4	16.00	7	19.44
GADVC	7	28.00	9	25.00
GADVCS	14	56.00	20	55.56
GCONJ	16		22	
GCONJC	6	37.5	7	31.82
GCONJS	10	62.5	15	68.18
GPREP	56		48	
GPREPS	31	55.36	28	58.33
GPREPC	19	33.93	14	29.17
GPREPLOC	6	10.71	6	12.50
Total	808		976	
Total general			1784	

Thus, regarding the morphological categories in Romanian, the situation is as follows:

- article - in both types of tasks, the percentages were approximately equal, being in the range of 10 - 11%.
- noun - the highest percentages of errors were identified in the case of the grammatical category of number (52.20% - written texts, 54.24% - grammar and vocabulary tasks) and gender (30.19% - written texts, 31.07% - grammar and vocabulary tasks). Regarding the category of case, the percentages were below 20%.
- adjective - the highest percentage of errors, was, surprisingly, in the case of the adjective position in Romanian (35.29% - written texts and 29.21% - grammar and vocabulary tasks), many students tending to place the adjective in front of the noun (the cause will be discussed below), followed, not surprisingly, by the gender and number of the adjective (gender: 20.59%, - written texts, 20.22% - grammar and vocabulary exercises, number: 16, 18% - written texts, 13.48% - grammar and vocabulary exercises), because in Romanian the adjective is in agreement in gender and number with the noun, and the erroneous application of the rules for forming the gender and number of the noun in Romanian leads to error production when forming the adjective. Also, in the case of the degrees of comparison of the adjective, significant percentages were also identified, as seen in the table above.
- the pronoun represents the grammar category that generates big problems for foreign students, especially the unstressed forms and their use in the Accusative and Dative cases. Most errors produced by students (personal pronoun: 39.66% - written texts and 41.41% - grammar and vocabulary exercises, reflexive pronoun: 20.69% - written texts and

24.24% - grammar and vocabulary exercises) are in the use of personal and reflexive pronouns especially in the dative case.

- verb - the most significant percentages of errors were observed in the case of conjugations of verbs in Romanian, students making confusions between the four conjugations in Romanian. Thus, in the case of written texts the percentage of errors was 28.57%, and in the case of grammar and vocabulary exercises the percentage was 27.86%. Verb tenses, especially the present tense and the compound perfect tense were also sources of significant errors: 20.99% - written texts and 20.40% - grammar and vocabulary exercises, followed by moods (especially the conjunctive and conditional moods), as follows: 15.45% - written texts and 15.17% - grammar and vocabulary exercises. Also, the person and the number of the verb, especially in the indicative mood, the present tense, were generating errors: person - 15.16% - written texts and 15.17% - grammar and vocabulary exercises, number - 17.20% - written texts and 17.41% - grammar and vocabulary exercises).

- adverb - although in percentage the adverb did not raise big problems to foreign students (3.09% of the total number of grammatical errors), problems were identified especially in the case of its degrees of comparison (comparative: 28%, superlative: 56% - written texts; 25% - comparative, 55.56% - superlative in the case of grammar and vocabulary exercises).

- conjunction - did not generate a statistically significant percentage of errors, in general the subordinate conjunctions put students in difficulty.

- preposition - posed quite big problems to students, the percentage of errors being 6.93% of the total errors identified.

Following the error identification process, an inventory of the errors that occur most frequently was made, using the categories presented in Table 1. These errors were:

- errors in the use of articles: in Romanian there are in different forms of definite and indefinite articles, depending on gender, number and case; compared to the support language in which this diversity does not exist, this led to the following ungrammatical forms: *conferința niște colegi al mei, băieți vin în parc, ani petrecuți în școală sunt frumoși, primăvara iarbă este verde*.

- errors in the use of nouns: difficulties in selecting the correct gender by counting and errors in the phonetic alternations between singular and plural: *un băiat – doi băiați, o cămașă – două cămașe, un mașină – doi mașini/două mașine, un magazin – două magazinuri*. The students also had difficulties in acquiring the genitive case in Romanian, a language in which is generally synthetic, being necessary certain endings that depend on the gender and number of the noun, producing forms such as: *casei fată, al lor băieții, a fata lor, a mașină lor*. Sometimes, due to the low level of support language, students made use of either their mother tongue (French, Spanish, Portuguese) or other known languages (Russian, especially students of Turkmen or Azerbaijani origin).

- errors in the use of adjectives: in Romanian, adjectives have more than one form depending on gender; Consequently, such errors were recorded: *bluze albi, mașini negri, cămașă roșu, tricouri galbeni, case roșe*. The degrees of comparison of adjectives (especially the superlative) led to the production of forms such as: *cel mai frumoși ani, cea mai frumoasă fată, cei mai mari mașini, cei mai frumoși flori*.

- errors in the use of pronouns: the difficulties in acquiring this part of speech were represented especially in the case of stressed and unstressed forms of personal and reflexive pronouns in different cases. Common mistakes were: *L-am dat prietenului un cadou, Mama a dat mie o carte, Mi place dansul, Lui spune adevărul, El aduce aminte*.

- errors in the use of verbs: in the case of the conjunctive mood, for example, students omitted the specific mark *to/să*, producing examples such as: *Vreau citesc, Dorim plecați, Poate plece*; inattention to the endings of the verb depending on the conjugation, number and person led to forms such as: *cântez, intrez, cit, vinesc, ved, (eu) parc*;

difficulties in reaching agreement between the past participle of the verb and the subject of the sentence (*Cartea a fost citit, Mașini sunt spălați, Florile sunt udatele*), in using the correct form of the auxiliary in the passive voice (*Fructele a fost adunate, Fructele va fi adunate, Mașinile este spălate*) and in making the distinction, in certain situations, when the past participle ends in *-s* instead of *-t*.

- errors in the use of adverbs: as in the case of the adjective, the superlative grade posed the most problems to foreign students, who produced forms such as: *Cântă cele mai bine, Alerg cea mai repede, Plâng cei mai tare*.

- errors in the use of prepositions: students know the meaning of prepositions when doing grammar exercises, but have difficulty in choosing appropriate preposition when producing written messages, where they have to use prepositions in certain given contexts. As a result, they produced forms such as *Mașina pleacă la stație, Noi ieșim la oraș, Voi plecați la primăvara de la România*.

- errors in the use of conjunctions: in general, the subordinate conjunctions were the ones that caused difficulties to foreign students, who produced statements such as: *El vine ca mă ajute, Nu au plecat pentru au pierdut avionul, Nu sunt bogați fiindcă toate indică acest lucru*.

- vocabulary errors: foreign students had problems created by confusing certain meanings of words in Romanian, omitting words and even borrowing meanings for words in the support language: *Colega noastră este embarasada (embarazada – sp), Situația este gravida. (grávida – port.), Noi am studiat la librărie (library – engl.), Ele au college inteligente. (college – engl.), Anii cheltuiți de tine la școală sunt cei mai buni din viața ta? (spend time/money – engl.)*.

- spelling errors - generally in writing diacritics in Romanian, which can sometimes create confusions of meaning, or utterances such as *Vremia/vremea este frumoasă aici în România.. (время - Russian, especially for Turkmen students)*.

Following the errors analyzed, it can be stated that, in terms of the causes of errors, foreign students inherently make analogies not only with the mother tongue, but also with the support language - English, which is an analytical language, compared to the Romanian language, which is a synthetic one; some students, especially those from Angola, Ivory Coast, Gabon, Cuba, Mexico, learn Romanian more easily than those from Turkmenistan and Arab countries, due to the fact that their mother tongues are of Latin origin, while in the case of other students we talk about languages of Slavic, Turkish, Arabic, etc. origin. However, most of the difficulties that students encounter when learning Romanian, regardless of their mother tongue, come from the fact that Romanian has an inflected character, which can bring to light several errors; therefore, it is necessary to spend more time learning the nominal categories and the verb in Romanian.

Conclusion

Error analysis provides useful clues regarding the staged acquisition of Romanian by foreign students, regardless of the level they reach in the study of this language. Our research on how they acquire Romanian as a foreign language had as a starting point the situation we faced in the past years, when it was observed that, in addition to the actual teaching, EA had an important role, the aim being to make them become more aware of the language acquisition process. We also took into account the fact that re-teaching some notions, insisting especially on the problematic aspects, can bring a series of advantages in the language learning process, as it allows teachers to constantly review the methods and materials used in teaching, adapting them to existing realities and student needs.

Moreover, students' errors and the causes that lead to their production should be identified by teachers on a regular basis through questioning, direct observation and action should be taken immediately. Similarly, during the teaching process of new language structures, all previously taught information should be used so that students have the chance to review it all the time and put it into practice. Also, in teaching Romanian to foreigners, teachers should not insist mainly on

grammar, because the main purpose of these students is to be able to communicate fluently when they start their studies after the preparatory year; teachers should use more activities aimed at developing the skills of producing written and oral messages, if possible by using authentic materials based on real-life communicative situations, but not omitting the development of receptive skills.

We hope that the present paper can be of real use to Romanian language teachers as a foreign language, providing them with a theoretical and practical framework in terms of the difficulties of expression of foreign students, a framework that will help them in the process of teaching, as well as with linguistic information that can support the deep understanding of the dynamics of the process of acquisition by foreigners, regardless of their country of origin.

BIBLIOGRAPHY

1. Byrne, D. (1994). *Teaching Writing*. Essex: Longman.
2. Corder, S.P. (1987). *Error analysis and interlanguage*. Oxford: Oxford University Press.
3. Dagneaux, E., Denness, S., Granger, S., Meunier, F. (1996). *Error Tagging Manual*, Version 1.1., Center for English Corpus Linguistics. Louvain-la-Neuve: Université Catholique de Louvain.
4. Duskova, L. (1990). "On Sources of Errors in Foreign Language Learning". In B. W. Robinett & J. Schachter (Eds.), *Second Language Learning: Contrastive Analysis, Error Analysis, and Related Aspects*, pp. 215-39. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
5. Edge, J. (1993). *Mistakes and Correction*. Essex: Longman.
6. Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching*. Essex: Logman.
7. Hussain, Z., Hanif, M., Asif, S.I., Rehman, A.U. (2013). "An Error Analysis of L2 Writing at Higher Secondary Level in Multan, Pakistan", *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, 4, 11, pp. 828-44.
8. Lado, R. (1957). *Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers*. Ann Arbor. MI. US: University of Michigan Press.
9. Parrott, M. (1993). *Tasks for Language Teachers*. Cambridge: Cambridge University Press.
10. Richards, J. C. (1990). *Error Analysis: Perspectives on Second Language Acquisition*. Essex: Longman Publishing Group.
11. Scrivener, J. (2011). *Learning Teaching*. Oxford: Macmillan Education.
12. Selinker, L. (1992). *Rediscovering Interlanguage*. London: Longman.

ION D. SÎRBU, TEACHING THE ROMANIAN LANGUAGE

Ioan Dănilă

Assoc. Prof., PhD, "Vasile Alecsandri" University of Bacău

Abstract: Our paper has as a starting point the confession of Ion D. Sîrbu, the playwright born in Petroșani, who urges his successors to identify him as a "European teaching Romanian". Ion D. Sîrbu is among the few artists and not only does he declare his undisputed love for his native tongue but also he finds it essential to respect its qualities and to contribute to preserve and enrich them. This theme has been frequently declared and the sincerity of his message has constantly been reflected in his work. We have efficiently tried to revive his way of respecting the Romanian language, on the occasion of his centenary, in 2019.

Keywords: centenary, European Romanian, literary confessions, the work as a document, respect

Petrilean prin naștere (1919), exilat în Craiova și tânjind la un București eliberator, Ion D. Sîrbu se declară „european cu limba de predare română. (Adjectivul calificativ „română” exprimă și calificarea.) Nu a fost o vorbă de paradă (nu și-ar fi îngăduit vreodată răstălmăcirea cuvintelor, cu atât mai mult când se referea la limba maternă), ci intenția de dezmarginire a unei realități istorico-geografice, anticipând efectul de globalizare de astăzi. Cultul pentru limba română este unul organic, grefat pe privilegiata relație afectiv-intelectuală cu mentorul său, Lucian Blaga, cel care „credea cu toată ființa sa sublim-copilărească în autoritatea magic-metafizică a Limbii. Dacă cineva comitea o impietate sau o minciună, el exclama cu toată seriozitatea: «Vai, ce va zice Limba Română?» Nu o dată mi-a spus că un scriitor este o investiție a Limbii acestui pământ și că această zână măiastră are puterea să-ți retragă la un moment dat girul său...”¹⁾ (Majusculele îi aparțin lui Ion D. Sîrbu.) Autorul „Poemelor luminii” observă că limba română și- „a creat reflexivul unor verbe de obicei folosite doar la modul activ sau pasiv; de pildă: *a gândi* (forma «mă gândesc»), *a plânge* («mă plâng») și *a râde* (forma «mă râd» sau «Ce te râzi, mă?»)²⁾.

Discipol al poetului-filosof („Mi-am dat doctoratul în '47, cu Lucian Blaga, D. D. Roșca și Liviu Rusu” și „am fost asistent pe lângă cel mai mare filosof al țării”³⁾), Ion D. Sîrbu a preluat crezul acestuia, nuanțându-l: „Limba este întâiul mare poem al unui popor”. A etichetat-o cu cele mai alese vocabule, a însoțit-o cu evlavie în laboratorul scriitoricesc și a configurat o adevărată operă de promovare a valorilor semantice și expresive deținute de aceasta. Parcurgându-i referirile tematice, le asimilăm cu afirmațiile lui Mihai Eminescu, ca aceasta: „Fiecare are nevoie de un tezaur sufletesc, de un razăm moral într-o lume a mizeriei și durerii, și acest tezaur i-l păstrează limba sa proprie”⁴⁾.

„Slobod la limbă și la condei”⁵⁾, acest „Gulliver al cuvintelor”⁶⁾ și-a asigurat „un loc de frunte în galeria marilor creatori de stil din literatura română”⁷⁾ primordial prin scrierile editoriale, dar și prin opera publicistică. Istoricii presei literare românești îl înregistrează ca colaborator la două publicații, dar de primă mărime: „Ramuri” și respectiv „Revista Cercului literar” de la Sibiu⁸⁾.

La un an de la apariția seriei noi a „Ramuri”-lor craiovene, Ion D. Sîrbu publică aici „Din însemnările unui secretar literar” (15 iun. 1965), în condițiile în care „teatrul este slab reprezentat în paginile revistei”⁹⁾ din prima ei serie. Dimpotrivă, seria nouă „și-a onorat, de cele mai multe ori, menirile”¹⁰⁾, de menționat fiind „cronicile sau notele despre spectacolele cu piesele lui Ion D. Sîrbu pe scenele unor teatre din țară, ca și la Lodz, Pardubice, Helsinki”¹¹⁾. În ultimele decenii, revista a găzduit câteva articole centrate pe momentul Ion D. Sîrbu, semnate de Gheorghe Grigurcu (*Un exilat intern: Ion D. Sîrbu*), Alexandru Olaru (*Amintiri despre Gary. Ion D. Sîrbu – supraviețuirea prin operă*; ambele, în nr. 10-12/1996), Ioan Lascu (*Ion D. Sîrbu – un scriitor exilat intra muros*, 11/1997), Toma Grigorie (*Cu biciul stilului – metafora*, 5-6/1999), Marian Barbu (*Vocația*

profesorală, 9/1999), Ion Pătrașcu (*O discuție cu Ion D. Sîrbu*, 12/1999), Marian-Victor Buciu (*Treisprezece ani de postumitate vie*, 7-8/2002). Înainte de 1990, Romulus Diaconescu a scris despre *Resursele comicului* (2/1986), iar Ovidiu Ghidirmic, despre *Puterea cuvântului* (10/1989).

De altfel, „Ramuri”-le craiovene își câștigaseră personalitatea încă de la prima serie. La un lustru, unul dintre fondatori nota: „Să nu uite nimeni însă că această grupare din jurul revistei *Ramuri* a dus aici, în acest oraș, o luptă, o strașnică luptă de prefacere”¹²⁾. La opt decenii, redactorul-șef postdecembrist Marin Sorescu consemna: „Cum ne-am fript cu salturile noastre înainte atât de catastrofale, hai să facem întâi un mic salt înapoi. Să înnodăm firul cu cel al revistei *Ramuri* din momentul 1929”¹³⁾, de referință pentru publicația olteană¹⁴⁾.

Dintre lingviști, este prezent în paginile Revistei Vasile Bogrea, care scrie despre „graiul ciobanilor” și despre sufixe (ambele, în 1917), dar și despre filologia română în țările germanice și în Franța, respectiv despre lucrările lui Petre Cănel (în 1923). Revista îl aștepta cu o experiență redacțională favorabilă: „În anii 1967-1968, apar în revista *Ramuri* o serie de articole consacrate cuvintelor reprezentat[iv]e în gândirea filozofică românească interbelică”¹⁵⁾. Lucian Blaga, coordonatorul tezei de licență (*De la arhetipurile lui C. G. Jung, la categoriile abisale ale lui Blaga*), pare a sta la temelia silogismelor din câmpul comunicării verbale. A se compara: „Omul, silit prin propria sa constituție spirituală să exprime lumea concretă exclusiv prin abstracțiuni, ceea ce solicită un proces infinit, îi creează un organ de redare indirectă, instantanee, a concretului: metafora. Metafora, în această formă a ei, încearcă să corecteze, cu un ocol, dar cu imediat efect, un neajuns constituțional al spiritului omenesc: dezacordul fatal dintre concret și abstracțiune, dezacord care altfel n-ar putea să fie simetrizat decât în schimbul unui balast adjectival” (Lucian Blaga) cu această constatare: „Din ziua în care a apărut sintagma asta pleonastică «comunist de omenie» (o paradigmă absurdă în sine), a trebuit să înțelegem că substantivele pot fi ucise de adjectivele care le împodobesc” (Ion D. Sîrbu).

Cu Lucian Blaga se va întâlni în paginile „Revistei Cercului literar” din 1945, cu riscul de a fi numiți „de unii, cu maliție, «esteții din Ardeal»”¹⁶⁾. Va mai fi redactor la „Teatrul”, iar în anii tulburi 1955-1956, secretar de redacție la „Revista de pedagogie”. Îl motivau certificatul de absolvire a Seminarului Pedagogic Universitar (Cluj, 1948) și un factor geocultural: „Vin din Ardeal, o regiune pedagogică prin excelență”¹⁷⁾. (Marian Barbu va vorbi despre „Vocația profesorală” a lui Ion D. Sîrbu, într-un articol publicat de „Ramuri”, în 1999.) Craiova universitară s-ar fi mândrit cu un stat de plată în care să figureze Ion D. Sîrbu. De altminteri, încă din 1947, „Ramuri”-le au lansat propunerea ca Bănia să fie centru universitar. „Instituția superioară de cultură ce ar urma să se înființeze la Craiova – scria C. Rădulescu-Motru – constituie, prin urmare, o problemă de interes general românesc, nu de interes local oltenesc”¹⁸⁾. Ovidiu Papadima invoca modelul intelectual al lui Titu Maiorescu (n. 1840, Craiova), care „în problema limbii [...] vedea rosturile mari ale istoriei și funcției cuvântului, așa cum le gândiseră filosofi de la Platon și Aristotel până la Humboldt, filosofi pe care îi adâncise încă la perioada de formare” (*Ramuri*, nr. 5/1947, p. 37)¹⁹⁾. O amintire a acelui moment de inițiativă îi aparține lui Tudor Arghezi²⁰⁾.

Izgonit din Universitate pentru că nu a acceptat să-și denunțe mentorul și conducătorul științific – Lucian Blaga (ca în cazul Lenei Constante, care a refuzat minciuna în cazul anchetării lui Lucrețiu Pătrășcanu) –, Ion D. Sîrbu ar fi meritat o catedră universitară²¹⁾. Paradoxal, dar locul său de muncă – Teatrul Național – se afla la doi pași de clădirea Universității. „Am făcut o treabă fantastică la Teatru”²²⁾ – va mărturisi – și „am fost, în 1947, cel mai tânăr conferențiar universitar din țară”. A trecut prin Teatrul din Petroșani (șef de producție), pentru ca în 1964 să ocupe postul de secretar literar la Teatrul Național din Craiova. S-a arătat interesat și de teatrul studentesc, pe care l-a comentat în paginile „Ramuri”-lor²³⁾.

Retras *intra muros*, „în propria-i țară”²⁴⁾, mărturisind „intenția de auto-exil”²⁵⁾ și prieten doar cu „domnișoara Olivetti” (mașina sa de scris), va deveni „un excepțional diarist, cu un spectacol de personalitate epistolară numai decît raliabilă seriei Kogălniceanu – Alecsandri – Ion Ghica – Odobescu – Caragiale”²⁶⁾. În 1968, piesa „La o piatră de hotar” este distinsă cu Premiul „Vasile Alecsandri” și publicată de Casa Centrală a Creației Populare. (Coincidență: în 1968 se împlineau 150 de ani de la nașterea – în Bacău, la 14 iunie – a autorului „Chirițelor”).

Pentru Ion D. Sîrbu, scrisul a fost aerul pe care-l respira, iar locul cuvântului în supliciu al operei de artă este asociat când cu actul vizionar, când cu enigmatică pricepere a sculptorului de a elimina prisosul dintr-un bloc de piatră. „Dacă culorile sunt etape de suferință ale Luminii – se va confesa –, atunci cuvintele (verbele) sunt etape de suferință ale Adevărului.”²⁷⁾ De aceea, scrie el în *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, „între mine și cuvânt – când scriu, mai ales – nu are voie nimeni și nimic să se interpună; între mine și adevăr, bine, frumos, nu am nevoie de translator, ghizi sau gorile oficiale”. În „Prolegomene” la „Elogiul sculpturii”, omagiază fără rezerve străvechea artă: „La început a fost sculptorul. Pe urmă s-a născut cuvântul, pe urmă lumea. La bătrânețe, Michelangelo l-a făcut și pe Dumnezeu”, sau: „A sculpta înseamnă a filosofa; fără cuvinte. Înseamnă a face poezii; fără cuvinte. Înseamnă a comunica totul; fără cuvinte”, sau: „Dacă Blaga a putut să spună că poetul nu este un mântuitor, ci un mântuitor de cuvinte, să ni se permită parafraza: sculptorul este un mântuitor al materiei”²⁸⁾.

Declarându-se „un simplu soldat al limbii și literelor române”²⁹⁾, adeziune onorată pentru totdeauna, nu se va sfii să asocieze două concepte majore: „Eu mi-am meritat și țara, și Limba”³⁰⁾. (Majuscula îi aparține.) A pune mai presus limba decât țara („Nu poți fi toată ziua român; o oră-două pe zi, mai merge; în rest, ești om ca toți oamenii, nu?”) e un canon asumat. „Să nu uit” – nota într-un memorator programatic –: a) „să respect limba ca să fiu iubit de ea, să o consider o supra-natură, inteligentă, pretențioasă, severă; ea să fie șefa mea de cadre, ea să-mi verifice dosarul, căci orice scriitor nu este decât o investiție a limbii poporului său”; b) „să rămân om de caracter, pentru că altfel și limba, și ochiul strămoșilor mă părăsesc sau, mai rău, mă duc în ispită, compromițându-mă, devalorizându-mă pe nesimțite”; c) „să aud în ureche rostit fiecare cuvânt, așa cum s-a rostit el singur în ziua genezei sale; să nu uit accentul logic, afectiv incantatoriu; fiecărui verb să-i asigur ambianța logică și muzicală la care are dreptul și spre care tind sângele și nervii mei”; d) „să nu uit, mai ales, că o idee neexprimată în cuvânt nu există; ceea ce îmi mișcă în cap nu e decât intenție, neliniște; abia în clipa în care am reușit «în sfârșit s-o spun» își începe viața, creșterea și descreșterea respectiva idee, iar un cuvânt netranspus în scris rămâne un fœtus prenatal, o efemeridă a nopții”³¹⁾. Salvarea vine din același câmp de interese altruiste: „Numai încrederea în Limbă, Bunătate și Jertfă nu le-am pierdut. Prin ele, ca un copil, refac în fiecare zi jucăria asta care se cheamă SPERANȚĂ” (*Jurnalul...*).

Amenințările limbii materne sunt multiple, între care „neologizarea limbii, echivalând-o cu descărcarea discursului”³²⁾, și limba de lemn, care uzurpă proprietatea termenilor filozofici: „Limba noastră politică – constată Ion D. Sîrbu –, deocamdată, e derivată din monolog și se menține prin monolog. Utilizează, din cele 12 categorii kantiene, să zicem abia două-trei; sintactic, se mulțumește cu judecăți afirmative, imperative”, cauza fiind folosirea ei „prea mult spre a comunica de sus în jos, în loc să i se dea ocazia să devină un instrument al opiniilor și inteligenței active”. Și etimologia populară/atracția paronimică produce prejudicii, dacă ar fi să vorbim doar de onomastică: „Numele meu este Dezideriu; toată viața am fost un doritor; nu de puține ori numele acesta – în cazărmi sau pușcării – se scria, printr-o ironie transcendentă, «Derizoriu»”. În 1983, nota în „Jurnal”: „Limpi îmi aduce zilnic trufandalele unor cuvinte nou-născute. După deja clasicele «cumpărătivă» (în loc de *cooperativă*), «lăcrămație» (în loc de *reclamație*), în zilele trecute mi-a spus că «a căzut pe stradă și a fost dus cu Salvarea la *re-laminare*)» (*reanimare*). Astăzi mă informează că a apărut (în piață, bineînțeles), în loc de «teorie», varianta rurală a acesteia: «terorie». «De acum, toate cunoștințele noastre *teroretice* vor trebui să fie aplicate și în *prafică!*» Elevii pleacă pe ogoare «în aplecație». Babele din satul Olimpiei au făcut cerere să li se dea *dreptul la reculegere*, înțelegând prin asta dreptul de a merge în urma combinei și a re-culege ceea ce a rămas necules”³³⁾.

Îl preocupă conceptul de eroare, pe care îl descompune într-o ierarhie polisemantică astfel: „eroare (penibil, caraghios) – greșală (ridicol) – catastrofă (grotesc) – dezastru (jalnic)”³⁴⁾. Ecuația trece în dramaturgie, deseori „aducând pe scenă o lume care se regăsește din propriile erori”³⁵⁾. (În postumitate, Ion D. Sîrbu a avut parte și de unele erori bibliografice.³⁶⁾)

Pentru Ion D. Sîrbu, limba română este parte a ființei lui, încât adesea este „bântuit, ontologic, de angoasa dispariției limbii”³⁷⁾. O mărturisise în ultima parte a vieții: „Desigur, mor

multe lucruri în jurul meu: moare pământul, limba, țărâtimea, moare spiritul Ființei noastre”³⁸⁾. Dintre cei care și-au dedicat viața nemuririi lui Gary sunt Dumitru Velea, președintele-fondator al Fundației Culturale „Ion D. Sîrbu” Petroșani („Mai vechi decât muntele sunt mâna și cuvântul de sub el”, scrie în poemul „Spre trestia verde”, dedicat „Lui Ion D. Sîrbu”, din „Banchetul” omagial) și Ion Barbu, custodele Casei Memoriale din Petrila („Dacă fiecare om ar adopta un scriitor, am ajunge departe”³⁹⁾).

BIBLIOGRAPHY

- 1) Apud Iordan Datcu, *Ion D. Sîrbu și Măria Sa Limba Română*, în „Pro Saeculum”, Focșani, anul XVII, nr. 1-2/2018, p. 87.
- 2) Ion D. Sîrbu, *Câte unele despre „răs-cu-plânsul” nostru valah*, în caietul-program la piesa „Nepoții lui Plautus”/„Plautus și fanfaronii”, Teatrul Dramatic „Bacovia”, Bacău, [1984], p. 5 (secretar literar, Carol Isac; directorul Teatrului, Stelian Preda).
- 3) Cf. „Îmi pare foarte rău că nu eu mi-am scris viața mea”, interviu cu Ion D. Sîrbu realizat de Al. Farcaș, în „Dilema veche”, anul XVI, nr. 813, 19 sept. 2019, p. V.
- 4) Mihai Eminescu, *Cugetări*, București, Editura „Albatros”, 1979, p. 45.
- 5) Victor Bibicioiu, *Ion D. Sîrbu – scriitorul-cărturar* în „Ateneu”, Bacău, s.n., anul 25, nr. 7 (224), 1988, p. 12.
- 6) Carmen Firan, *Mașina de scris din „Lumea copiilor”*, în „Scrisul Românesc”, Craiova, s.n., anul XVII, nr. 8 (192), 2019, p. 13.
- 7) Antonio Patraș, *Ion D. Sîrbu, la centenar*, în „Convorbiri literare”, Iași, anul CLII, nr. 9 (285), 2019, p. 108.
- 8) Cf. Ion Hangiu, *Dicționarul presei literare românești (1790-2000)*, București, Editura Institutului Cultural Român, 2004.
- 9) Florea Firan, *Presa literară craioveană*, Craiova, Ed. „Scrisul Românesc”, 2004, p. 112.
- 10) *Ibidem*, p. 259.
- 11) *Ibidem*, pp. 259-260. *Dicționarul general al literaturii române, P-R* (București, Editura „Univers enciclopedic”, 2006), sub semnătura lui V[alentin] T[așcu], consemnează că în paginile Revistei „Ramuri” „de atenție se bucură și teatrul craiovean. Chiar dacă nu sunt prea numeroase, comentariile pe marginea fenomenului artistic compensează prin prestigiul semnatarilor: Petru Comarnescu, Lucian Pintilie, Ion D. Sîrbu (sic!), Ion Zamfirescu”.
- 12) C. Ș. Făgețel, în *Ramuri*, anul V, nr. 1/1910, apud „Presa literară românească”, ediție de I. Hangiu, II (1901-1948), București, Editura pentru Literatură, 1968, p. 123.
- 13) Cf. *Ramuri* 1/1990, apud I. Hangiu, „Presa românească de la începuturi până în prezent”, IV, 1989-2007, București, Editura *comunicare.ro*, 2008, p. 189.
- 14) În acel an a apărut un „frumos și curat almanah”, bine primit de publicul cultural antebelic. Referirea lui Marin Sorescu era și la încheierea primei etape din istoria revistei (1904-1929), situată sub directă înrâurire a doctrinei promovate de Nicolae Iorga.
- 15) I. Hangiu, *Reviste și curente în evoluția literaturii române*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978, p. 249.
- 16) I. Negoțescu, articol-program, apud *Presa literară românească*, ed. de I. Hangiu, II (1901-1948), *op. cit.*, p. 636.
- 17) Cf. „Îmi pare foarte rău că nu eu mi-am scris viața mea”, *op. cit.*, p. V.
- 18) Cf. Florea Firan, *op. cit.*, p. 144. Pledoarii asemănătoare au semnat Al. Dima („Universitatea craioveană – vis perpetuu sau realizare iminentă?”) și pedagogul Ilie Popescu-Tieuşan („O Universitate la Craiova”).
- 19) *Ibidem*, p. 143. Anterior, Ovidiu Papadima dăduse un cuprinzător studiu tematic: „Din începuturile conștiinței științifice la noi” (*Ramuri*, nr. 2/1947, p. 146), plasându-l ca predecesor pe Mihail Kogălniceanu, care la 16 oct. 1860 elaborează un raport către Al. I. Cuza, de înființare a Universității din Iași.

20) „În lipsa unei universități craiovene al căreia proiect jerpelit cred că se găsește în vreo arhivă oarecare, pe undeva, capitala Banilor a dat din când în când câte un poet ca Traian Demetrescu, Milcu și ca Ciurezu [...]” (Tudor Arghezi, *Bine te-am găsit, Cărbunești...*, în „Ramuri”, anul I, nr. 1, aug. 1964, apud I. Hangiu, *Presa românească...*, III (1945-1989), *op. cit.*, p. 326).

21) Am dat timpul înapoi și am reconstituit episoade din propria studenție craioveană: l-aș fi avut profesor de filozofie pe Ion D. Sîrbu, în anul I, l-aș fi căutat pentru a-l intervieva, măcar la gândul că petrileanul ar fi dorit să-l renege pe Petrini, eroul lui Marin Preda. Era atât de bine ascuns – aflu de la Carmen Firan că locuia în blocul de la „Lumea copiilor”, adică în plin centru –, încât nu am știut niciodată de existența lui. „Am stat în banca mea”, a mărturisit. Au fost „cei patru ani ai co-existenței pașnice (1978-1981)” cu regimul (Clara Mareș, *Ion D. Sîrbu, în arhivele Securității*, în „Scrișul Românesc”, *ed. cit.*, p. 19). Mai regret ratarea ocaziei de a-l fi abordat pe Toma Velici, prietenul devotat și editorul lui Ion D. Sîrbu. Era linotipist la Întreprinderea Poligrafică „Oltenia” din Craiova, pe poarta căreia am intrat de câteva ori, trimis de redactorul-șef al revistei studențești, Cristian Mirescu, pentru a da bunul de tipar (nu înainte de a scoate corectura, desigur). Aici am cunoscut tipografi care știau locul virgulei din bun-simț și nu din pregătire filologică.

22) „Îmi pare foarte rău...”, *op. cit.*, p. V.

23) Cf. „O, quae mutatio rerum!? – însemnări despre un uitat început de teatru studențesc”, în „Ramuri”, anul XXIII, nr. 5 (263), 15 mai 1986, p. 1. Spre 1980, filologii clasiciști craioveni au pus în scenă „Antigona”, de Sofocle, tragedianul care a promovat rolul decorului și al vestimentației actorilor. Prin urmare, am împrumutat costume de la teatrul craiovean, iar la reprezentația de la Casa de Cultură a Studenților a asistat și Al. Graur. (Dna prof. Lileta Donat, dirijoarea actului artistic, și-a invitat fostul profesor de limbi clasice la Universitatea din București.)

24) Adrian-Dinu Rachieru, *Ion D. Sîrbu, epistolier*, în „Contemporanul. Ideea europeană”, anul XXX, nr. 1 (802), ian. 2019, p. 21.

25) Clara Mareș, *op. cit.*, p. 19.

26) Dan C. Mihăilescu, *Ion D. Sîrbu: un ghem de contrarii într-un dosar cât viața*, în „Dilema veche”, nr. 418/16 febr. 2012, reprodus în „Dilema veche”, anul XVI, nr. 813, *ed. cit.*, p. 2.

27) Apud Ion Munteanu, *Modernitatea memorialistică lui I. D. Sîrbu*, în „Scrișul Românesc”, *ed. cit.*, p. 15.

28) Ion D. Sîrbu, *Elogiul sculpturii*, în „Ateneu”, Bacău, s.n., anul VI, nr. 4 (57), apr. 1969, p. 14.

29) Apud Diana Blaga, *Pe urmele lui Ion D. Sîrbu*, în „Convorbiri literare”, *ed. cit.*, p. 101.

30) Apud Toma Velici, *Ion D. Sîrbu. O viață, o prietenie*, în „Dilema veche”, anul XVI, nr. 813, *ed. cit.*, p. 20.

31) Ion D. Sîrbu, *Să nu uit...*, în caietul-program la piesa „Nepoții lui Plautus”/„Plautus și fanfaronii”, Bacău, p. 7. (Am păstrat acordul prin atracție al predicatului cu subiectul, altul decât subiectul gramatical.)

32) Gabriel Coșoveanu, *I. D. Sîrbu, un simbol autohton controversabil, deci viu*, în „Scrișul Românesc”, s.n., anul XVI, nr. 3 (187), martie 2019, p. 4.

33) Apud Mihai Iovănel, *Ion D. Sîrbu, de la A la Z*, în „Dilema veche”, 19 sept. 2019, *ed. cit.*, p. III. (De remarcat prepoziționalizarea „în zilele trecute”, absentă în vorbirea curentă.)

34) Comentariul său la „Valoarea răsului” (1930), de Paul Zarifopol; manuscris reprodus de Geo Constantinescu în „Scrișul Românesc”, 8/2019, *ed. cit.*, p. 20.

35) George Genoiu, „A doua față a medaliei”, de I. D. Sîrbu, în „Ateneu”, Bacău, s.n., anul X, nr. 12 (113), dec. 1973, p. 12.

36) I. C. Chițimia, Al. Dima (coordonatori), *Literatura română. Dicționar cronologic*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979; indicele de nume consemnează: „I. Sîrbu”

colaborează la „Iașul literar”, din apr. 1954; în fapt, este vorba despre Ion Sîrbu (n. 1930, Cluj), critic și istoric literar, redactor la „Iașul literar” între 1951 și 1955; Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu (coordonatori), *Dicționarul scriitorilor români, R-Z*, București, Ed. „Albatros”, 2002 – lipsește anul nașterii: 1919; în alte lucrări, inițiala prenumelui e diferită: „Sîrbu, L 368” și se repetă confuzia cu universitarul ieșean: „I. Sîrbu, *Camil Petrescu*, 1973” – p. 368 (în fapt, autorul monografiei apărute la Editura „Junimea” în 1973 este Ion Sîrbu); din altele este omis Bacăul ca loc al montării operei dramaturgului; numele complet apare transcris când „I. D. Sîrbu”, când „Ion D. Sârbu”, iar preocupările de studiere a operei sale sunt cuprinse în „sârbologie”, dar exegeții se numesc „sîrbologi”.

37) Ioan Lascu, *Ion D. Sîrbu, anecdoticul reflexiv*, în „Scrișul Românesc”, s.n, anul XVII, nr. 7 (191), 2019, p. 8.

38) Apud Toma Velici, *op. cit.*

39) Parafrază de Cristina Ștefan, în *Cel mai iubit dintre petrileni* – „Dilema veche”, nr. 813, *ed. cit.*, p. II.

TERMINOLOGICAL ELEMENT: COMPOZANT UNIT OF MEDICAL TERMINOLOGY

Eugenia Mincu

Assoc. Prof., PhD, "Bogdan Petriceicu-Hasdeu" Institute of Romanian Philology,
Ministry of Education, Culture and Research of The Republic of Moldova

Abstract: At different levels of analysis, the medical terminology has a series of distinct characteristics: a) at morphological level: the presence of terminological elements (Greek-Latin lexical units, which initially had a full lexical signification, and at the moment are elements of a compound word) as composing units in the mechanism of medical terms formation; b) at lexical level: the predomination of medical terms composed through affixoidation, Latin loan words etc.; c) at semantic level: the semasiological approach generates the „reuse” of the words through association of new concepts, produces the „remodeling” and formation of new terms; d) at functional level: national/international dimensions in the formation, establishment and functioning of the medical terminology in the Romanian language.

Keywords: medicine, terminology, terminological element, affixoid.

Introducere. Necesitatea terminologică survine din nevoile sociale de a cunoaște, de a recunoaște și de a manipula „lucrurile”. Această regulă, raportată la practica limbajului, este valabilă pentru toate domeniile de activitate socială, fiecare dintre care cuprinde o multitudine de „lucruri” proprii, a căror cunoaștere formează terminologia unui domeniu de activitate.

În mare parte, unitățile terminologice se constituie din elemente preluate din lexiconul general internațional. Preferința pentru termeni analizabili, predominarea unităților lexicale terminologice în ansamblul împrumuturilor lexicale, economia lingvistică etc. sunt tendințe ale terminologiei medicale în limba română.

Așadar, terminologia medicală reprezintă un câmp de cunoaștere suplimentară specializată. Unitățile lexicale, transpoziționate în terminologie, sunt partajate în: a) unități lexicale autonome – termenii; b) unități lexicale neautonome – elementele terminologice.

Termenii medicali sunt *unități terminologice autonome* care aduc cunoștințe suplimentare despre „lucrurile” medicale și asigură comunicarea specializată în medicină; elementele terminologice sunt unități terminologice neautonome de origine greco-latină, care inițial aveau un sens lexical plin, iar *in statu praesenti* sunt elemente de constituire a termenului medical.

Elementele savante greco-latine. În ultimele decenii, o avalanșă de compuse tematice, formate în baza elementelor savante greco-latine, a cuprins mai multe limbi.

În limba română, primul care anunță această prezență lingvistică este savantul Sextil Pușcariu (1940). Lingvistul Iorgu Iordan (1956: 261), în *Limba română actuală*, menționa: „Acestea sunt neologisme și provin din latină sau din greaca veche. Ele există în toate limbile de cultură și au, deci, un caracter internațional”.

Noțiunea de *element terminologic* este pusă în circulație de către Dimitrie Lotte (1931: 43): „o parte componentă minimă a termenului cu o semnificație terminologică pronunțată”.

În viziunea lui Valentin Danilenko, *elementul terminologic* „include, pe principii de egalitate, baza derivativă, morfemul derivațional, cuvântul în componența sintagmei terminologice, simbolurile, cifrele, semnele grafice incluse într-un tip aparte al simbolurilor cuvintelor” (Danilenko, 1977: 9).

Cercetătorul Vasile Melnic, definind *elementul terminologic*, se referă la „componente ale cuvintelor compuse care posedă sensuri stabile și pot forma o serie de termeni cu același conținut

sau nuanțe semantice” (Melnic, 2006: 13), menționând *productivitatea* acestora în formarea termenilor.

În manualul *Limba latină și bazele terminologiei medicale* (Mârza, 2006: 315), *elementul terminologic* este considerat „parte a cuvântului cu un sens specializat, care se repetă regulat într-o serie de termeni”.

Valentina Novodranova, în *Bazele latinești în terminologia medicală*, subliniază faptul că, în terminologie, formantul lexical constitutiv al termenului devine semnificativ el însuși și, în acest sens, dobândește statut de componentă derivațională cu o semantică și cu o structură distinctă. Trăsătura principală a elementului terminologic este exprimarea semnificațiilor terminologice care, create în baza formanților pe care îi motivează, se abat, deviază de la acestea prin selectivitatea semnificației, prin caracterul vădit uniform, prin gradul de abstractizare etc., iar esențialul constă în considerarea elementului terminologic ca *marcator semantic și structural deosebit în modelul derivațional terminologic* (Novodranova, 1980: 33).

În structura morfematică a limbii, elementele terminologice sunt considerate afixoide, elemente de compunere provenite din unități autosemantice, care dețin o poziție intermediară între rădăcină și afix; statut ce permite beneficierea de caracteristici nominative și structurale.

Termenul *afixoid* este propus de Nicolae Schanski, explicat ca fiind asemănător afixului tipic (*afixoid* = *afix* + *oid* cf. gr. *eidos* „în formă de, aspect, aparență”) (Schanski, 1959: 135).

Remarcând caracterul clasificator al elementelor terminologice/ afixoide, Angela Bidu-Vrănceanu consideră inevitabilă delimitarea categoriilor noționale ale lexicului medical și se referă la „grupuri semantice maximal de vaste” (Bidu-Vrănceanu, 2000: 41-430), de o importanță majoră în organizarea lexicului specializat. Cercetătoarea are în vizor elementele terminologice postpozitive/ sufixoidele.

a. Categoria stării fiziologice și patologice: *-liză*, *-manie*, *-pexie*, *-fobie*, *-toză*, *-stază*, *-stenoză*, *-tomie*, *-tonie* etc.

b. Categoria proceselor: *-ită*, *-oză*, *-omă*, *-emie*, *-patie*, *-ragie* etc.

c. Categoria obiectelor: *-graf*, *-metru*, *-mer*, *-scop*, *-tom* etc.

d. Categoria științelor și domeniilor: *-logie*, *-terapie*, *-iatrie* etc.

O altă clasificare o propun R. Beleaev și M. Dokulina (*apud* Melnic, 2002: 20):

1. Elemente terminologice care indică trăsături, calități, proprietăți specifice: *-stenie* „putere, forță”; *-dinamie* „putere”; *-croie* „culoare” etc.

2. Elemente terminologice care denumesc procese, ocupații, îndeletniciri.

Cercetătorul Vasile Melnic delimitează și categoria „substanței”, incluzând sufixoidele care își au originea în substantivele grecești: *-cardie* „inimă”, *-cel* „hernie”, *-derm* „piele” etc.

În funcție de structură, cercetătorul (*ibidem*:21) se referă la: a) rădăcini grecești echivalente cu denumirile anatomice latinești: < gr. *rhin* = < lat. *nasus* „nas”; < gr. *chel* = < lat. *labium* „buză” etc.; b) elemente terminologice finale (= postpozitive/ sufixoide) care indică anumite modificări patologice ale organelor și țesuturilor, intervenții chirurgicale, metode de diagnosticare și tratament etc.: *ectomie*, *necroză* etc.; c) „afixe identice cu rădăcinile elementelor grecești”: *a-/ an-* „negație, lipsă”; *de-* „depărtare”; *dis-* „dereglare”; *-om* „tumoare” etc.

Anterior s-a menționat faptul că noțiunea de *element terminologic* se cere raportată la *existența în limbile savante a unității lexicale autonome*, care a posteriori devine parte a unui cuvânt/ termen. Dar remarcăm prezența sufixelor, în special, în structura elementelor postpozitive/ sufixoide: < gr. *pathos* „boală” + *-ia* → < gr. *pathia* → sufixoidul *-patie* „boală, suferință”; < gr. *-skopia* < gr. *skopein* „a privi” + *-ia* → < gr. *scopia* → sufixoidul *-scopie* „observație”, „examinare”, „privire”; < gr. *pexis* „fixare” + *-ia* → < gr. *pexia* → sufixoidul *-pexie* „fixare” etc. Unei derivări duble (prefixare/ sufixare) este supus elementul terminologic *-ectomie* =< gr. *ek* „în afară” + < gr. *tome* „tăiere” → < gr. *ektome* + *-ia* → < gr. *ectomia* „excizie”, „extirpare”, „tăiere”; aceste elemente terminologice sunt viabile prin ambiția lor de a se relexicaliza.

Valeriu Rusu, în capitolul *Origine și sens evocat* (Rusu, 2013: 41-88), arată 2 177 de „rădăcină, prefix, sufix”, utilizate în terminologia medicală. Lexicograful nu face diferența dintre elementele de compunere și elementele de derivare, menționând faptul că la începutul secolului al

XX-lea erau identificate 925 de elemente terminologice, care generau 3 700 de termeni medicali (*ibidem*: 32).

Florin Marcu (2013), în *Dicționarul Actualizat de Neologisme*, include 1401 elemente de compunere și 585 de variante ale acestora. Din totalul de 1401 (100%) elemente terminologice, 1165 (83,2%) de elemente și 543 de variante formează terminologia medicală. Din 1165 (100%) de elemente terminologice/ afixoide-invariante, care formează sistemul terminologic medical, 806 (69,1%) sunt de origine greacă, 352 (30,3%) – de origine latină, 7 (0,60%) – de alte origini, ceea ce demonstrează vitalitatea limbilor savante în mecanismul de constituire a terminologiei medicale.

Din 1165 (100%) de elemente terminologice-invariante, 1129 (96,9%) (inclusiv, 21 preluate din limba germană) sunt împrumuturi din limba franceză; 25 (2,14%) – din limba engleză; 11 (0,96%) – din limba italiană; 806 (69,1%) sunt de origine greacă; 352 (30,3%) – de origine latină; 7 (0,60%) – de alte origini.

În sistemul morfematic, din totalul de 1165 (100%) de elemente terminologice-invariante, 826 (70,9%) dețin statut de prefixoide, 233 (20,0%) – de afixoide ambipoziționale, 106 (9,1%) – de sufixoide.

Menționăm prezența unor elemente terminologice în *Dicționarul medical* de Valeriu Rusu și absența acestora în *Dicționarul Actualizat de Neologisme* de Florin Marcu; de exemplu, *absorb-*; *acant-*; *acetabul-* etc., fapt care relevă un proces continuu de afixoidare (*in statu nascendi*).

Elementele terminologice și relațiile semantice. Variabilitatea între- /intradisciplinară, desemantizarea, existența dubletelor greco-latine etc. favorizează stabilirea unor relații semantice la nivel de elemente terminologice:

1) Relații de sinonimie:

a) Inversarea ordinii. Un afixoid uneori poate avea poziție primă în raport cu alt afixoid, alteori – secundă, nealterând sensul cuvântului: *cardiotonic* = *tonicardiac* „medicament care stimulează activitatea inimii”. Deseori acest „joc” modifică semnificația termenului: *uremie* „prezența ureei în sânge” și *hematurie* „prezența hematiilor în urină”.

b) Echivalența semantică între afixoide. Dubletele greco-latine. Existența dubletelor greco-latine favorizează stabilirea unor relații semantice de sinonimie între segmente lexicale aparte ale termenului medical, format prin juxtapunerea elementelor terminologice:

- Relații de sinonimie pentru elementul prim al cuvântului: *adipurie* (< lat. *adipis* „grăsime” + < gr. *ouron* „urină”) = *lipurie* (< gr. *lipos* „grăsime” + < gr. *ouron* „urină”); *angiografie* = *vasografie*; *galactoterapie* = *lactoterapie*; *histerografie* = *metrografie* etc.

Tot aici menționăm relația de sinonimie pentru elemente preluate din limba română: *crioterapie* = *frigoterapie*; *nămoloterapie* = *fangoterapie* etc.

- Relații de sinonimie pentru elementul secund al cuvântului: *glosalgie* (< gr. *glossa* „limbă” + < gr. *algos* „durere”) = *glosadenie* (< gr. *glossa* „limbă” + < gr. *dynia* „durere”); *hemoragie* (< gr. *haima* „sânge” + < gr. *rrhagia* „ruptură”) = *hemoree* (< gr. *haima* „sânge” + < gr. *rrhea* „scurgere”) relație sinonimică atestată, deocamdată, în limbajul medical.

c) Echivalență semantică între lexeme „savante” autonome. Uneori aceeași noțiune este denumită prin doi termeni: unul format din afixoide de origine latină, altul – de origine greacă. Astfel, „procesul de sângerare” în terminologia medicală este desemnat prin termenii *hemoragie* (origine greacă) și *sangvinolență* (origine latină) „scurgere de sânge cauzată de ruperea unui vas sangvin”, termenii formând o relație de sinonimie relativ distinctă în uzul medical.

Elementele terminologice *hipno-* < gr. *hypnos* și *somn(o)-* < lat. *somnus* au același sens „somm” și se înscriu într-o relație de sinonimie: (medicamentul) *somnifer* „purtător de somn” sau *hipnotic* „raportat la somn”. Totuși substituția segmentului *somni-* din *somnifer* prin *hipno-* este inadmisibilă. Este vorba de incompatibilitate de origine: în cuvântul *somnifer* ambele elemente formative (*somnus* „somm” + *ferre* „a purta”) sunt de origine latină. Componentele dubletului < lat. *vita, ae, f* și < gr. *bios* „viață” formează termeni care, de asemenea, se includ într-o relație sinonimică: *longevitate* (< lat. *longus, a, um* + < lat. *vita, ae, f* „viață lungă”) și *macrobie* (< gr. *makros* + < gr. *bios* „viață mare”) „durată excepțională a vieții unei ființe” etc. Această legătură însă nu este fără excepții.

2) Relații de antonimie:

- La nivel de element terminologic prepozitiv/ prefixoid: *mizantrop* (< gr. *misein* „a urî” + < gr. *anthropos* „om”) ≠ *filantrop* (< gr. *phylos* „prieten, iubitor” + < gr. *anthropos* „om”); *homeopatie* (< gr. „similar” + < gr. *patia* „boală”) ≠ *alopatie* (< gr. *allo* „diferit” + < gr. *patia* „boală”); *autoplastie* ≠ *aloplastie*; *sanogen* ≠ *patogen* etc.

- La nivel de element terminologic postpozitiv/ sufixoid: în medicină, sunt utilizate frecvent antonimele *neofobie* (< gr. *neos* „nou” + < gr. *phobos* „teamă”) „teama medicului în fața noilor descoperiri în medicină (tratament nou, medicament nou etc.) ≠ *neofilie* (< gr. *neos* „nou” + < gr. *phylos* „prieten, iubitor”) „ignorarea totală a tot ce a devenit tradițional în medicină, axarea doar pe tratamente, preparate medicamentoase recent introduse pe piață”).

3) Relații de omonimie:

a) variante omonimice care țin de o invariantă: < gr. *autos* < *aut(o)*⁻¹ „singur, însuși”: *autogen*, *autopsie*, *automedicație*, *autosugestie* etc. (medicină); *aut(o)*⁻² „automobil”, „automat” (industrie tehnică, transport) etc.

b) omonime cu două sau mai multe invariante:

Celo⁻¹ < lat. *caelum* „nor”: *celometru*, *celostat* etc. (meteorologie).

Celo⁻² < lat. *cellula* „cămăruță”: *celobioză* (biochimie), *celofan* (industria chimică), *celoblast* (botanică) etc.

Ceno⁻¹ < gr. *kenos* „gol”: *cenofil*, *cenofobie* etc. (medicină).

Ceno⁻² < gr. *kainos* „nou”: *cenogeneză* (biologie, psihologie, medicină), *cenogenetic* (biogenetică, medicină).

Ceno⁻³ < gr. *koinos* „comun”: *cenobit* (-bit „a trăi”) (religie), *cenologie* (biologie), *cenocarp* (botanică), *cenobitism* (sociopsihologie) etc.

4) Relații de paronimie:

a) paronimie pentru elementul prim al cuvântului:

- *nevrotomie* „secționare chirurgicală a unui nerv”;

- *nefrotomie* „deschidere chirurgicală a rinichiului pentru îndepărtarea calculilor”;

b) paronimie pentru elementul secund al cuvântului:

- *vasotomie* „secționare chirurgicală a vaselor deferente (< lat. *vas* „canal” + < gr. *tome* „tăiere”);

- *vasectomie* „resecție a canalelor deferente” (< lat. *vas* „canal” + < gr. *ektome* „excizie”);

c) paronimie dictată de interfixe:

- *barometru* „instrument pentru măsurarea presiunii atmosferice”;

- *barimetru* „instrument pentru determinarea intensității zgomotului”;

d) paronimie împrumutată (generată de paronimia cuvintelor în limba de origine):

- < gr. *glossa* = < gr. *glotta* → *glosalgie* = *glotalgie*;

e) paronimie formată în structura internă a unui cuvânt (etimologii contradictorii): *pneumon* versus *pleumon*. Cuvântul *pneumon* sau *pleumon* („plămân”) provine de la verbul grecesc *pneo*, care semnifică „a sufla” sau „a respira”. Acest verb își are originea în rădăcina indo-europeană *pleumon* („pulmon”), *pleu* semnifică „a înota”; *pleumon* sau *pneumon* sunt cuvinte care fac aluzie la ceva „care plutește pe apă, pe un lichid”.

În textele grecești antice deseori sunt atestate cuvintele *pneumon* sau *pleumon*, *pneumonis* sau *pleumonitis*, sau *pneumonica* cu sens de „inflamație a plămânilor”.

Metafora este omniprezentă, fiind una dintre cele mai uzuale modalități de a modela realitatea, iar metaforizarea este un fenomen cognitiv, care implică mecanisme gnoseologice universale la nivel conceptual. Doina Butiurca, în studiul *Lingvistică și terminologie. Hermeneutica metaforei în limbajele specializate* (Butiurca, 2015: 81-83), vorbind despre caracteristica „motivată” a termenilor-metafore, se referă la:

a) motivarea internă, a termenului (de natură diacronică, în special, motivarea prin modelatori semantici; de natură sincronică, motivarea paronimică, omonimică etc.);

b) motivarea externă, axată pe relația între **obiect semnificat** și **formă semnificată**.

Unul dintre tipurile de motivare externă este motivarea metasemică, care presupune estomparea sensului primar al cuvântului prin achiziționarea de sensuri derivate.

Astfel, atestăm:

● **Metafora ornito-/ zoo-/morfică:** *coraco-* elem. „cioc de corb” (< gr. *korax*, *akos* „corb”) – *coracobrahial* „(mușchi) întins de hipofiza coracoidă pe fața internă a humerusului”. *coracoclavicular* „(ligament) care unește hipofiza coracoidă a omoplatului cu clavicula”; *taur(o)-* elem. „taur” (< gr. *tauros*): *taurofobie* „teamă patologică de tauri” etc.

● **Metafora sacrală:** *cruci-* elem. „cruce” (< lat. *crux*, *crucis*): *cruciform* „care are forma unei cruci; în formă de cruce”; *demono-* elem. „demon” (< gr. *daimon* „zeu”): *demonofobie* „frică patologică de demoni” etc.

● **Metafora ambianței și a îndeletnicirilor:** *oic(o)-/ -ôic* elem. „casă, locuință, mediu ambiant” (< gr. *oikos*): *oicofobie* „teamă morbidă de întoarcerea acasă după ieșirea din spital”; *etmo-* elem. „ciur, sită” (< gr. *ethmos*): *etmoid* (< gr. *ethmos* „ciur” + *eidos* „aspect”) „os al craniului cu două orificii, care formează peretele nărilor”; *tehn(o)-, -têhnic(ă)/ -tehnice* elem. „artă, meserie”, „tehnică, procedeu” (< gr. *tekhne*): *tehnopatie* „denumire generică dată bolilor profesionale” etc.

● **Metafora geomorfică:** *geo-/ -gêu* elem. „pământ, globul terestru” (< gr. *ge*): *geocancerologie* „disciplină care studiază interdependența dintre cancer și modul de viață și climă” etc.

Sunt atestate și situații de interpretare eronată a elementelor terminologice: *spin²(i)-* elem. „spin, ghimpe” (< lat. *spina*): *spinalgie* „durere a coloanei vertebrale”. Confuzia e produsă de asemănarea fonică < lat. *spina* „spin” și < lat. *spina* „coloană vertebrală”.

Alte exemple: *timo²-* elem. „valoare”, „apreciere”, „rang” (< gr. *time*): *timocit* „celulă de tip limfocit din timus”, termen format din trunchierea cuvântului *timus*; *velo-* elem. „alergare”, „iuțeală, viteză” (< lat. *velox* „iute”): *velopalatin* „referitor la vâlul palatului, la partea posterioară a cavității bucale”; în DAN este atestat *veli-* elem. „velum, vâl membranos” (< lat. *velum*) etc.

Concluzii. Termenii medicali reflectă cunoașterea, înțelegerea și precizarea „lucrurilor” medicale și a numelor lor. Terminologia medicală este constituită din unități terminologice care, la nivel de cunoaștere, sunt unități cognitive specializate; la nivel lingvistic, sunt unități lexicale specializate; la nivel funcțional, dispun de o arie funcțională specializată, exteriorizând „lucrurile” medicale. Elementele terminologice sunt unități terminologice neautonome de origine greco-latină care, inițial, aveau un sens lexical plin, iar *in statu praesenti* sunt elemente de constituire a termenului medical; în structura morfematică a limbii, elementele terminologice sunt afixoide. Procesul de „creație” și de „modelare” a terminologiei medicale favorizează stabilirea fenomenelor semantice (sinonimia, antonimia, omonimia, paronimia etc.) la nivel de unități terminologice compozante. Termenii medicali formați în baza elementelor greco-latine (prin afixoidare) sunt împrumuturi care se integrează ușor în limbile indo-europene, neutralizează parțial diferențele interlingvistice, mențin originalitatea noțiunii și dețin statutul de „internaționalisme”.

BIBLIOGRAPHY

Bidu-Vrăncianu, Angela s.a., *Lexic comun, lexic specializat*, București, Editura Universității din București, 2000.

Butiurca, Doina, *Lingvistică și terminologie. Hermeneutica metaforei în limbajele specializate*, Iași, Institutul European, 2015.

Danilenko, Valentin = Даниленко, Валентин, *Лексика языка науки. Терминология*. Авторефер. дисс. на соиск. учен. степени д-ра филолог. Наук, Москва, АН СССР, Ин-т рус. языка, 1977.

Iordan, Iorgu, *Limba română contemporană*, București, Editura Ministerului Învățământ, 1956.

- Lotte, Dimitrie = Лотте, Дмитрий, *Очередные задачи научно-технической терминологии*, Москва, Наука, 1931.
- Marcu, Florin, *Dicționar actualizat de neologisme*, București, Editura Saeculum I. O., 2013.
- Mârza, Eliza et al. *Limba latină și bazele terminologiei medicale*, Chișinău, CEP Medicina, 2006.
- Melnic, Vasile, *Terminologia clinică în limba latină*, Chișinău, Casa Limbii Române, 2002.
- Novodranova, Valentina = Новодранова, Валентина, *Латинские основы медицинской терминологии*. Автореф. Москва: АН СССР, 1989.
- Rusu, Valeriu, *Dicționar medical*, ediția a IV-a revizuită și adăugită, București, Editura medicală, 2013.
- Schanski, Nicolae = Шанский, Николай, *Аффиксоиды в словообразовательной системе современного русского литературного языка*, în „Исследования по современному русскому языку”, Москва, Изд-ство Москв. ун-та, 1970.

THE APORETIC ABSENCE OF A NETWORK OF TRANSLATIONS AND THE INFINITE PLAGIARISM IN THE DIGITAL ERA

Georgiana Badea
Prof., PhD, West University of Timișoara

Abstract: In this article, we aim to observe the “boomerang effect” from glyphs to emoticons, through which translation, a collateral casualty of a linguistic Big Bang, becomes the cause of the causes of an unlimited term effect: “communication without borders”. However, as linguistic and semiotic codes have borders, limits and customs, (just like a piece of reality when it is described, drawn, painted or sung), as well as liberties. Having said all of that, the translators should be able to exercise their free will whether they are assisted by a computer or they post-edit a machine translation. New times, new methods and rules, new players. The life-long learning process brings about new and interchangeable roles of all important players in the educational process – especially in the context of the SARS-CoV-2 pandemics when the distance learning had to globalize. Any learning process, be it traditional or distance (e-learning), individual or collective, with or without a mentor is triggered by one aspect: the consent of the person who is educated. Surprising (or not?), the results seem to “plagiarize” the results of old methods.

Keywords: translation, computer-assisted translation, computer translation, post-editing, e-learning

„Un limbaj alcătuit din termeni proprii este un lucru rar, adesea vorbim fără proprietate, dar se înțelege ce spunem.” (Augustin 1984, 63)

Introducere

Pagubă colaterală a unui Big Bang lingvistic, produs de o neînțelegere babiloniană, traducerea a pus capăt cacofoniei lingvistice care a făcut să (se) piar(d)ă limba adamică, prima *lingua franca*, și a devenit cauza cauzelor unui efect pe termen nedeterminat: comunicare fără frontiere lingvistice, internautice. Lingvistice sau semiotice, codurile au frontiere, la fel și realitatea descrisă, desenată, pictată, cântată..., așa cum au și libertăți, iar utilizatorii, liber-arbitru (Cornea, 2002, 9). Înainte de instrumentalizarea și automatizarea traducerii, exploratori ai semnificațiilor, formatorii și studenții-traducători savurau împreună descoperirea „cuvintelor potrivite”. După democratizarea accesului la Internet, după globalizarea telepredării și extinderea semantică a socializării pedagogice, în care predomină contactul cu reprezentarea profesorilor și studenților reflectată de ecranul computerului, actorii procesului didactic – nu doar traductiv – mai împărtășesc, oare, largirea orizonturilor cognitive? ori călătoresc în vreo dimensiune altcumva fascinantă unde aprofundează sau doar încropesc un dialog despre (i)repetabila rețetă de traducere în Facebook-ătărie?

În contextul pandemic, programele de mentorat online nu se mai prezintă doar ca alternativă de predare; dimpotrivă, platformele educaționale (aplicațiile Google, Zoom, Cibsco etc.) au devenit modalități predilecte de predare la distanță sau *telepredare*, adoptate de instituții naționale și internaționale, guvernamentale și de învățământ. Plagiem, deci, comportamente multidecameronice ca să respectăm barierele sociale și să ne protejăm sănătatea. În acest context fără precedent spațiul virtual a devenit (a rămas?) singurul în care profesorii și studenții se pot întâlni și mixa metodele tradiționale de pregătire, laboratoarele virtuale și manualele online. Conjunctura creată de COVID-19a dictat regândirea tuturor activităților, de la informarea prin mass-media tradiționale sau digitale, la externalizarea și reexternalizarea ramurilor care alcătuiesc economia/piața globală și

economiile/piețele naționale, dar, mai ales, a impus și reclamă redimensionarea ființei umane ca prestator-beneficiar de orice gen de servicii. Noii parametri se aplică în procesul didactic și post-didactic, specialiștilor, aici traducătorilor.

Standardizată (ISO), post-editarea e hiperprizată, dat fiind că viteza traductivă umană este inferioară producerii automate a traducerii. Calitatea traducerii depinde, așadar, de circumstanțele în care se efectuează actualmente explorarea semnificațiilor și descoperirea „cuvintele potrivite” și în care se post-editează traducerea automată. Aceste circumstanțe ar permite traducerea și în condițiile cunoașterii pasive a limbii străine dacă și numai dacă se poate constata compensarea printr-o profundă cunoaștere activă a limbii materne. Alt context, alți actori, aceeași întrebare: traducerea asistată de computer sau automată salvează comunicarea sau multiplică babilonia intercomprehensivă?

Revalidarea rolului profesorului de către platformele de telepredare

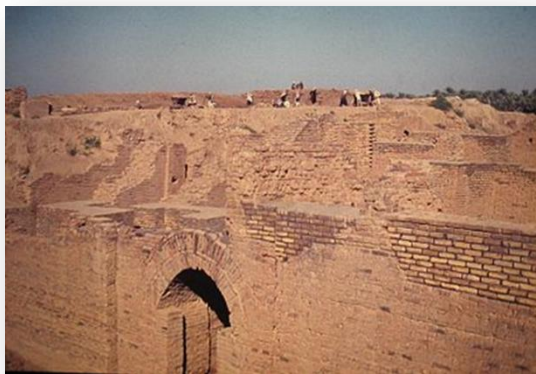
Sciere, rescire, traducere, retraducere, generare automată – ca înainte, dar mai intens, parcă, după globalizarea digitalizării –, totul e, s-ar spune, traducere. (v. și Nouss2012, 31). Sau e doar interpretare. Sau doar plagiere fără deliberare, fără premeditare. Dacă pornim de la premisa cioraniană, conform căreia „a fi este un plagiat” (Cioran 1979, 1448), și dacă vulgarizăm, atunci, a scrie despre experiența trăită, privită etc. este un plagiat de gradul II, iar a o traduce, un plagiat de gradul III. Și dacă nu este plagiat (și nu e), atunci este o scriitură palimpsestică (adesea), un act voluntar de a certifica multiple scopuri în felurite moduri, provenind din întâlnirea mentalităților, din confluența (uneori anacronică) a perspectivelor diacronice, sincronice (Lungu-Badea 2010).

Programele de mentorat online, tutorialele care păreau că vor înlocui atât metodele tradiționale de pregătire, cât și manualele și profesorii (nu doar) de traducere, și-au dezvăluit relativ repede limitele tocmai în contextul pandemiei declanșată de coronavirusul SARS-CoV-2 care, paradoxal, au readus în prim-plan profesorul, chiar dacă nu în carne și oase, ci prin prezența imperioasă pe platformele de telepredare, teleducăție. Generarea automată a traducerii este mai puțin cronofagă și complet nonenergivoră în raport cu traducerea umană aservită cuvântului și sintaxei. Neajunsurile primei par inferioare traducerii lexico-semantică. Astfel, nu doar convenabilă, ci mai ales necesară, post-editarea traducerii este într-o cursă contracronometru cu producerea automată a traducerii (TAC, TA) și, se crede, sunt mici șansele de supraviețuire a post-editării, metonimie a traducătorului uman, întrucât timpul are altă valoare și toată lumea este într-o competiție, vrea să ajungă cineva, aici traducător, undeva, aici la o recunoaștere financiară. SARS-CoV-2 a schimbat datele și percepția despre activitatea de traducere. Pe de-o parte, s-a intensificat convingerea că traducătorul uman este pe cale de dispariție și, în fața tsunami-ului de informații, efortul lui e donquijotesco. Pe de altă parte, traducătorul uman pare să-și redobândească prestigiul, să integreze metodele variate, tradiționale, internautice, colaborative, fiind solicitat să colaboreze cu alți comunicatori pentru adepții diverse tipuri de *fake news* – o sarcină care nu revine decât subsidiar traducătorului – și a stopa propagarea lor și prin traducere. Pentru a post-edita TA și/sau TAC, cunoașterea pasivă a limbii străine este insuficientă, se cere compensată nu doar de o profundă cunoaștere a limbii materne – rămâne calul de bătaie –, ci de o conectare la realitatea globală. Alt context, alți actori, aceeași preocupare: controlarea și revizuirea generării automate de texte traduse „plagiate”, astfel încât TA și TAC să salveze comunicarea, să diminueze multiplicarea babiloniei intercomprehensive.

Oferta educațională și culturală a cunoscut o întorsătură oarecum așteptată, dar nu atât de radicală ca în contextul pandemiei COVID 19 care a transformat resursele online și digitale în instrumente ce au abolit frontiera, deja fragilizată, dintre virtual și „în real life”, dintre cursurile predate în amfiteatre/săli de curs și școala/facultatea de-acasă, participarea la curs exclusiv prin Google meet, Google classroom, chat, blog, vlog etc. Instrumentele digitale au profitat de circumstanțele epidemiologice și au forțat viitorul democratizării educative, culturale, sociale pătrunzând în cotidianul fiecăruia dintre noi. Douămiiștii sunt primii care profită de resursele culturale digitalizate. Este firesc și spațiul universitar se arată nu doar propice, ci nevoit să se adapteze și să le adopte, să le perfecționeze și să le rentabilizeze.

În traducere s-a tot vorbit despre traducător ca despre un *Janus bifrons, trifrons*. Denumirea e neschimbată, doar că o nouă interfață încearcă să se perenizeze și e de natură digitală. Dacă în anul 2020, un student se întreabă ce înseamnă CIA, se poticnește la transferul interlingual al unității de traducere „le jeu de la carotte et le bâton” pe care îl restituie cu rezultate inferioare TAC, la fel pentru „traduction dans la langue vulgaire”, întrebarea care se conturează nu mai privește competența de traducere a studentului, nici eficacitatea lui – fiindcă soluțiile propuse par plagiat prin anticipare al soluțiilor obținute cu motoarele de traducere online cele mai utilizate –, ci vizează viitorul unor profesii: cea de formator și cea de traducător. Experimentul didactic implementat la nivel instituțional, din martie 2020, a arătat că distanțarea socială îngreunează comunicarea, mediată interlingvistic și/sau mediată doar de instrumentele de comunicare actuale. Mai mult decât până la data anterior menționată, am putut constata că rolul profesorului reprezintă un capital care a fost depreciat printr-o industrializare a procesului educativ de către universități a căror cursă pentru obținerea de fonduri și ranking-uri a intensificat racolarea studenților și, deci, a suprimat competitivitatea, a crescut permisivitatea față de cei recrutați, înscriși. Impasul ține de cogniție, de orizontul cultural, de bagajul cognitiv... De pildă,

– Ce este „Babel”?, întreabă un student. Chiar așa, ce e „Babel”? – se aude vocea profesorului din pătrățica care îi revine pe ecranul împărțit democratic cu participanții la curs.

Candida întrebare pietrifică dialogul pe care distanțarea socială și teleducarea l-au strămutat în spațiul real virtual. Babel? Un turn, un mit, un program de traducere automată? Un toponim biblic, dar și toponime actuale. Un oraș biblic, Babilon, cu Babel, ale cărui ruine se găsesc în provincia irakiană *Babil*, o insulă australiană, un munte canadian (Muntele Babel, pe insula René-Levasseur, în rezervația Manicouagan). Desemnează și un *Big Bang* lingvistic pricinuit de neînțelegere dintre Dumnezeu și nesmeriții lui fiii ce căutau îndumnezeirea. Dintr-un șarivarilimbistic care a dezvăluit căși limba adamică are putințe limitate, s-a ivit

traducerea, formă de comunicare protetică imperativă care compensează dificultățile de exprimare și/sau de înțelegere între vorbitori de nații diferite. Dacă Dumnezeu a făcut omul după chipul și asemănarea lui, nu e firesc ca omul să vrea egalitate de drepturi cu Creatorul? Tot așa, cel puțin uneori, traducătorul, dirijorul și regizorul vor chiar mai multă recunoaștere decât autorul, dramaturgul, compozitorul. Egali cu demiurgul. Prin cuvânt s-a făcut, tot prin cuvânt s-a desfăcut. Babel e și reper istoric, și subiect de inspirație pentru pictori, scriitori, poeți, cinești, muzicieni, și metaforă, și o implicită analogie între incapacitatea omului de a comunica, precum și o sursă derivativă impresionantă: *babelizare, babelism, babilonie* etc.

– Și-atunci, *Turnul Babel* și *Babel* sunt sau nu sinonime? (Janus Janhus, nume fictiv).

– Primul evocă aspirația omului (putere supraestimată), al doilea, efectul produs de dărâmarea turnului (eșecul, tot dintr-o supraestimare a putinței), răspunde Doamna Heidi. De fapt, sintagma *Turnul Babel* se referă la încercarea de a construi numitul turn, fiindcă – dacă a existat (în mileniul III î. Hr.) – nu a existat niciodată altfel decât în mintea și intenția constructorilor. Este, deci, expresia solidarității, a aspirației omului de a-și depăși condiția. Dărâmarea lui, efectul Babel, mai certă decât scurta și incompleta lui existență, este o lecție despre desolidarizarea provocată.

Azi, dezbinarea în conglomerat e programată de ideologii cu țeluri diverse: încercarea de a crea o unică limbă de comunicare (Esperanto, *Globish*), o Europă unită... (D)Efecte ale unor ambiții re(a)duse la o realitate confuzională de variați factori politici, plurilingvism, multiculturalism etc. Ce babilonie!

COVID-19 obligă la oximoronică interacțiune monologată. Cadrul didactic nu renunță la tentativa de a face cursul interactiv. Prezentarea imaginilor în oglindă are ca scop exersarea verbalizării, o traducere semiotică și intralingvistică, o descriere a reprezentării mentalizate de fiecare participant la curs. O mostră de *interacțiune* respectuoasă a barierelor sociale: Homo Discretus. Ironia sorții. Nici un ecou, nici măcar musca. Greu trec clipele de parcă-s veacuri.

Nimeni nu-i să caute intertextualitatea, nici să rezoneze în ton cu întrebarea. Cadrul didactic este îndreptățit să condamne și eșecul la moarte, prin dublul său rol schizoidal. Totuși, fără să fie vorba despre un exercițiu de stil, reținem dialogul aporetic următor, cu imitarea structurală a dialogurilor pe care Istoria ni le oferă cu generozitate, doar pentru a trage învățăminte care se cuvin. Fiindcă/Dacă nu aprofundăm, plagiem existența, experiența și eșecurile trecutului (Pungă și Badea2018).

T. End Tios: Dvs. vorbiți și noi ascultăm, deci...Înțelegeți? Cursul ar putea să fie interactiv, nu ca un monolog.

Dr. J. Kill: Ia, spuneți-mi, știți ce e o prelegere?

T. End Tios: Da.

Dr.J. Kill: Dar un monolog?

T. End Tios: Da.

Dr. J. Kill: Când se ține o prelegere sau o prelecție, cel care este îndreptățit să o facă nu vorbește pentru că are ceva de împărtășit ce nu este cunoscut celor care îl ascultă?

T. End Tios: Ba da.

Dr. J. Kill: Atunci, înseamnă că, de vreme ce nu cunoașteți toate faptele pe care le descriu vorbele pe care le auziți, lucrurile nu vă sunt cunoscute, acum le aflați, sunteți informați despre ceva ce vă este necunoscut.

T. End Tios (încuviință și de această dată, apoi nedumerit): Cum adică?

Dr. J. Kill: Înseamnă că dumneavoastră dacă recunoașteți cuvintele, auzindu-le, dar nu învățați nimic, e pentru că nu le înțelegeți în contextul enunțării, pe când cel care le înțelege învață!

T. End Tios: Ba învăț.

Dr. J. Kill: Atunci nu învățați lucruri neștiute, le stocați, le memorați, din moment ce doar le auziți, dar nu le înțelegeți

T. End Tios a încuviințat.

Dr. J. Kill: Se cuvine să învățați folosirea corectă a cuvintelor, nu doar a cuvintelor *prelegere, monolog, interacțiune*. Tocmai acest lucru vi l-am arătat. Dacă ar fi fost un curs monologat, v-aș fi creat prilejul întreruperii? Iar, dacă m-ați fi întrerupt din proprie inițiativă, v-aș fi lăsat răgazul pentru replică?

T. End Tios: Nu.

Dr. J. Kill: Aveți nevoie de cunoaștere prin spuse pentru a dobândi știința unui obiect, istoria traducerii, pentru ca, ulterior, să o folosiți pentru a practica traducerea, prin fapte. Și, ca să ajungeți la procesul de traducere, *a auzi* nu e de-ajuns, *a înțelege* doar vă ajută să învățați.

Doamna Heidi (asistenta sarcastică, cu ton cumpănit): Serios, acum, nu ați *auzit* repetatele întrebări ori invitațiile la discuții?

Alan Dalla (din altă dimensiune temporală): Cred că ne cam solicitați să ne punem – cum ziceați?! – „meningele la contribuție”.

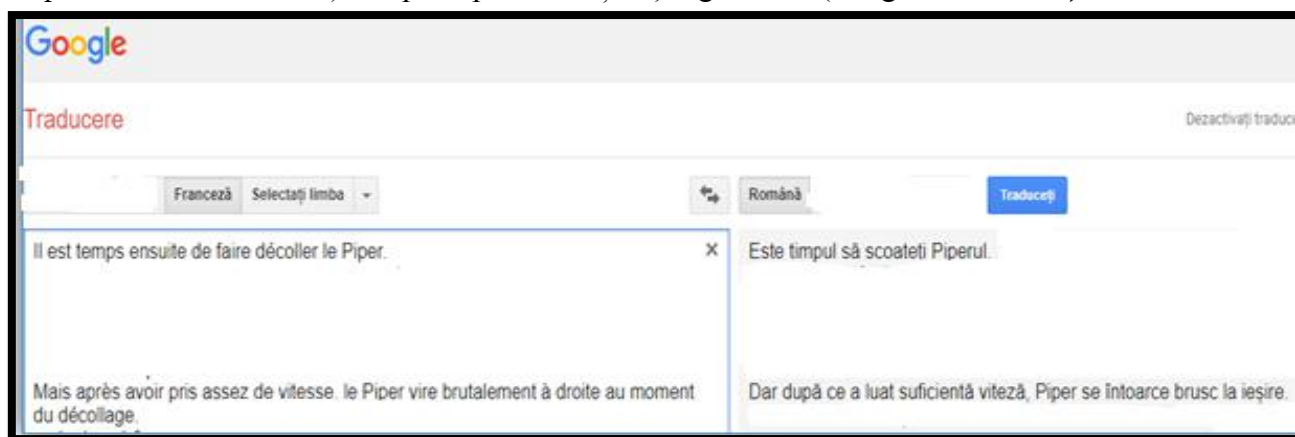

Doamna Heidi și Dr. J. Kill se gândesc la elefantul budist: cap mare pentru a gândi profund, urechi mari pentru a capta cu sporită concentrare și atenție, gură mică pentru a vorbi puțin și a asculta mult. Doar o altă neînțelegere (nici biblică, nici camusiană).

Gândire analogică și plagiat, deci.

1. Semne, imagini, trădare. Cine se înșală?

De mai multă vreme, și mai acut din martie 2020, predarea a integrat imaginea ca fiind mai elocventă decât „o mie de cuvinte”. O imagine sau 1001 cuvinte... Model de autoapărare intelectuală? Realitatea lingvistică, textuală și culturală suportă decupări și interpretări subiective, ieșite din perspective individuale și marcate de bagajul cognitiv al interpretului. Înțelegem, așadar, că figurile omofoniei funcționează ca un hiperonim pentru paronomază și aliterație. Deslușirea prezenței lor, jocurile de cuvinte, contextul și contextualizare vor permite evitarea capcanelor polisemiei ori a fortuitelor asemănări formale. Mirodenia pe care o numim *piper* nu este echivalentul lexical și traductiv pentru substantivul fr. *piper* – metonimic, de la Piper, „avion mic de observație”, respectiv, „cimpoier”. Ca întotdeauna, traducerea titlului și a textului (aici, *Le P-47 et le Piper Cub sont de sortie*) începe după citirea și înțelegerea lor (Lungu-Badea2010). Altfel,

Z. Los (aprig): Ce e cu contextul ăsta? Aștept să învăț *clar* cum să traduc. Poate mai multe materiale video în care să ni se prezinte cum traduc alții ar face cursul mai dinamic...

Observăm că repetiția nu mai este mama învățăturii, că a fost detronată de contemplare. Apoi de imitare, de copierea fără fond a formei gesturilor celorlalți. Din traducere, lipsesc sarea și piperul. În rest **Google traducere** face tot mai bine.

René Magritte, *La trahison des images*, 1928–29.

Unele imagini au dobândit o „celebritate” certă și le sunt arhicunoscute studenților, consecință a supraîntrebuințării lor în diverse discipline din procesul didactic. Date fiind vizualizarea lor succesivă și recunoașterea semiotică, s-ar putea prezuma că situațiile de comunicare sunt în progresie. Totuși, atunci când depășesc etapa recunoașterii (i.e. auzire vs înțelegere), compilările imagistice și exegezele imitative utilizate de cadrele didactice au ecouri controversate. Adesea semnele și imaginile (ne) pot trăda, ne pot determina să trădăm. Să continuăm cu ficționalizarea procesului didactic cu „Aceasta nu e o pipă”:

D. Stratul (contrariat) : Pictorul se înșală ! E clar că e o pipă!!

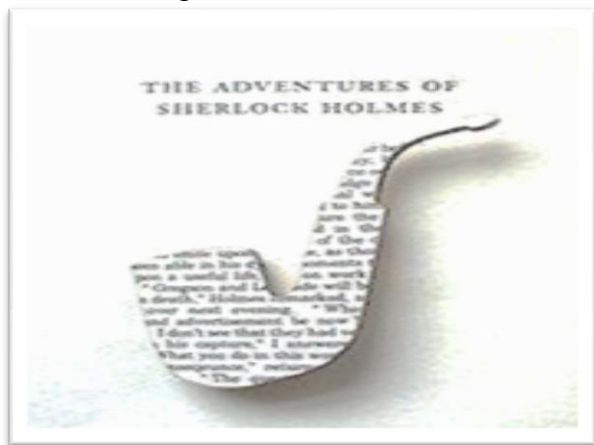
Dr. J. Kill (sublimând un zâmbet): Da și nu. Enunțul este adevărat. Într-adevăr, nu este obiectul denumit *pipă*, ci o reprezentare figurativă: o imagine (o reprezentare pictografică, respectiv fotografică, nu mentală) a unui obiect denumit *pipă*.

Alan Dalla (cu vehemență): Nu e o pipă, are dreptate pictorul, e un desen...

Dr. J. Kill (cu răbdare): Dacă eliminăm enunțul *Aceasta nu este o pipă*, la întrebarea „Ce reprezintă tabloul?”, răspunsul nu este: o pipă?

Alan Dalla: Ba da.

Dr. J. Kill: Așadar realitatea reprezentată este o pipă, dar nu privim nu pipa ca obiect real, nu? Magritte ilustrează sciziunea dintre semn (cuvânt) și lucru (obiect). Traducerea titlului tabloului „*Aceasta este imaginea unui pipe*” este univocă. Mai, departe, în reprezentarea fotografică, avem sau nu o pipă? Se subînțelege că enunțurile și imaginile, în general, sunt caracterizate de reciprocitate reverențială: textul trimite la imagine și imaginea, la text...

Janus Janhus (apodictic): Sunt două pipe: una desenată, alta făcută din hârtie!

Doamna Heidi: Fumați? Da!? Ce bine!

Veniți, vă rog, să trageți un fum!...O traducere intralingvistică sau o reformulare va elimina confuzia: „Aceasta

imagine de pipă nu este o pipă *adevărată* (nu putem fuma cu ea)”. Imaginea obiectului *pipă* are utilizări similare celor ale cuvântului *câine*: „Cuvântul *câine* nu mușcă.” (William James). Iar, în cazul „pipei de hârtie”, nu intervine metonimia, *pipă* pentru *SH*?

Janus Janhus: Ba da. Sherlock Holmes.

Echivocitatea răspunsurilor orderivă din ambiguitatea semiotică și din tendința de a reduce (i.e. confunda) **reprezentarea** la prezentare. Imaginea pipei este un semn iconic care unește semnificantul și referentul, o emanare, o urmă a realului. **Aparenta contradicție dintre text și imaginea pictografică** (Magritte) sau **fotografică** (mai sus), la rândul ei o realitate fizică, referent, determină apelarea la semiotică.

Janus Janhus: Deci totul e traducere!

Să nu exagerăm, să nu relativizăm! Dificultatea de înțelegere, de traducere de azi, bagajul cognitiv de mâine. Să aplicăm, așadar, și în traducere principiul îndoielii augustiniene (*dubito, ergo sum*) sau principiul îndoielii carteziene (*cogito, ergo sum*). Ni se zdruncină certitudinea că totul se reduce la ceea ce știm? (Suciu și Badea 2018, Pungă și Badea 2018).

2. Efectul de bumerang

Facebook: un simulacre de communication?

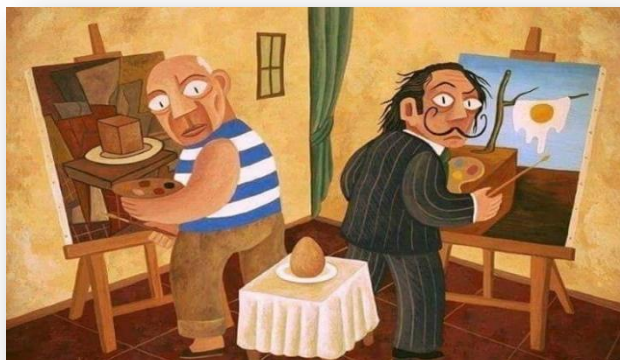
Simulacrul este o reprezentare a originalului? Chiar și o temă de traducere din cotidianul extrem contemporan, nu doar studentesc face ca reacția să se lase așteptată, chiar și la adăpostul ecranelor care ne feresc de coronavirus. De fapt, ce înseamnă „simulacru”? Orice reprezentare presupune semne, întrucât cogniție imediată nu e... De pildă,

- Facebook există,
- Știu că există fiindcă sunt în fața computerului, cu aplicația deschisă,
- Percep, văd și utilizez Facebook,
 - Nu vreau, nici nu pot să neg existența Facebook,
 - e suficient să neg existența Facebook ca aplicația să înceteze să funcționeze, să existe?
- tot ce cred că știu de spre Facebook este posibil grație semnelor și instrumentelor care intermediază totul. (cf. Derrida 1967),

însă nimeni nu îmi *răspunde* pe FB, dar în sala virtuală de curs (Google classroom), profesorul este la post. E simulacrul simulacrului o formă de plagiere?

Concluzie

Paradoxul loialității traductive, formulat de Scheleirmacher și atribuit lui Franz Rosenzweig (în Buber, Rosenzweig et alii, *Scripture and translation* [1927] apud în Ricoeur 2004, 41), reia arhicunoscute precepte evanghelice și susține

că a traduce înseamnă să fii slugă la doi stăpâni (v. și Ortega y Gasset 1947). După Rosenzweig, „îl slujești pe străin în opera sa, dar și pe cititor în dorința de a și-o apropia” (în Ricoeur 2004, 41, 54). În această situație, traducătorul trebuie să învingă o dublă rezistență, și anume rezistența manifestată de cititor și rezistența dinspre partea limbii străinului (adică a limbii sursă); „Rezistența dinspre partea cititorului nu trebuie subestimată.

Pretenția la autosuficiență, refuzul medierii străinului au alimentat în secret nenumărate etnocentrisme lingvistice și, lucru și mai grav, nenumărate pretenții la hegemonie culturală [...] Rezistența față de lucrarea traducerii, ca echivalent al lucrării amintirii, nu este însă cu nimic mai mică nici dinspre partea limbii străinului.” (Ricoeur 2004, 55).

Însă, ca să conchidem simplu, ilustrarea dialogată sau autoficțiunea este bazată pe fapte reale, numele persoanelor au fost schimbate pentru a li se proteja drepturile civile.

BIBLIOGRAPHY

Augustin, *Despre timp*, Cap. XX, în *Între Antichitate și Renaștere. Gândirea Evului mediu. De la începuturile patristice la Nicolaus Cusanus*, ediție îngrijită, traducere, note de Octavian Nestor, București, Editura Minerva, 1984.

Cornea, Andrei, *Cuvintelnice fără frontiere*, Iași, Polirom, 2002.

Cioran, Emil, *Écartèlement*, Paris, Gallimard, 1979.

Derrida, Jacques, *Grammatologie*, Paris, Minuit, 1967.

Lungu-Badea, Georgiana, *Traduire les «effets d'évocation» des cultures: une aporie?* în „Des mots aux actes”, 3/2010, p. 289-308.

Lungu-Badea, Georgiana, „Traduire la traductologie. Sur la légitimité de la méthode en traduction à l'époque du cyberspace” în *De la méthode en traduction et en traductologie*, G. Lungu-Badea (coord.), Timișoara, Eurostampa, 2013, p. 65-84.

Nouss, Alexis, Salah Basalamah, „Un bilan de 40 ans de traductologie”. Entrevue avec Alexis Nouss. Propos recueillis par S. Basalamah în *Global Media Journal -- Édition canadienne*, Volume 5, Numéro 1/2012, p. 29-37.

Ortega y Gasset, José, *Miseria y esplendor de la traducción*, în „La Nación”, Buenos Aires, mayo-junio, 1937, reimpresso în *Obras Completas: Tomo V (1933–1941)*. Madrid: *Revista de Occidente*, 1947, p. 427–448.

Pungă, Loredana, Badea, Georgiana I., „Lost in translation”. On some English movie titles and posters and their French and Romanian equivalents, *SKASE Journal of Translation and Interpretation*, 2018, 11(1): 55-68.

Ricoeur, Paul. *Sur la traduction*. Paris : Bayard, 2004.

Suciu, Lavinia, Badea, Georgiana I., „Reconstruirea sensului, între logica lingvistică și libertatea iconică. Constrângeri și dificultăți” în *Unitatea limbii și culturii române*, P. I. Otiman et alii (dir.), Timișoara, Academia Română - Filiala Timișoara, 2018, p. 886-897.

PRAGMALINGUISTIC ASPECTS OF THE FEMININE DISCOURSE (EXAMPLES IN ROMANIAN AND ITALIAN)

Mirela Aioane

Assoc. Prof., PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: In this article we are trying to point out certain features of the feminine discourse from a pragmalinguistic perspective. A present mass media cliché is preserving some feminine linguistic (and not only) characteristics which have been conveyed from one generation to another. Language, as a depository of some representation patterns of the real world, reflects the mindset of a certain historical period. Inside the collective memory, a well known cliché, observed in young girls education and acknowledged as prejudice, is the idea of women's fragility, cliché also applied to the manner in which women speak or should speak, in comparison with the linguistic norm represented by the masculine discourse. A widespread idea is that women speak much, maybe to conceal their affectivity or emotional side, by using a certain syntax which would implicitly prove their submissive character, the inferiority of women in comparison with men, this characteristic being conveyed and still present today, when women have already earned their active role in modern society.

We will further refer to the way women address, with examples from current language, in Romanian and Italian, we will also mention examples of women presence (age groups) in advertising discourse, and add a short commentary about paraverbal language use by women.

Keywords: feminine discourse, linguistic prejudice, behaviour prejudice, addressing, women in advertising, paraverbal language

Preliminarii În lucrarea noastră vom încerca să evidențiem anumite trăsături specifice discursului feminin din perspectivă pragmalingvistică. Un automatism actual în mass media este conservarea unor caracteristici pragmaligvistice feminine, transmise din generație în generație. În memoria colectivă, un clișeu arhicunoscut, urmat și în educația fetelor și devenit prejudecată, este ideea de fragilitate a femeii, clișeu care se aplică și manierei în care se exprimă sau trebuie să se exprime aceasta, prin raportare la norma lingvistică, reprezentată de discursul masculin. O idee larg răspândită și îmbrățișată de opinia publică este aceea că femeile vorbesc mult sau, dimpotrivă, tac, poate și pentru a-și ascunde afectivitatea, emotivitatea; persistă și astăzi reguli restrictive pe care și le impun singure, cum ar fi întrebuintarea unui limbaj trivial, sau rostirea de expresii vulgare de către bărbați în fața femeilor, denumit, sexul slab. De multe ori, femeile se autocenzurează singure, din teama de a nu fi ridiculizate sau ignorate, folosesc o anumită sintaxă, care ar demonstra caracterul supus, de subordonare și, implicit, de inferioritate, a femeii față de bărbat, caracter transmis și încă prezent astăzi, când femeia are, incontestabil, un rol activ în societatea modernă.

Exemplele pe care le vom oferi sunt extrase din limbajul curent în limbile română și italiană; vom menționa ipostaze ale prezenței feminine (pe categorii de vârstă) în discursul publicitar și, implicit, perpetuarea prejudecăților privind atitudinea femeii în societate și la locul de muncă.

Limbajul feminin Actualmente, în societățile occidentale mai ales, femeile au acces la discursul public, la literatură și cultură, ocupă anumite poziții în politică, însă se pune în continuare problema acceptării normelor tradiționale masculine privind teme și stiluri abordate. În anii '70 apare conceptul de "limbaj al femeilor" (women's language), lansat de Robin Lakoff¹, care a condus, implicit, la noțiunea de diferențiere dintre cele două tipuri de discurs, masculin și feminin, discursul sexist, accentuarea noțiunii de diferență de gen. Conceptul de „sexism lingvistic”, „gender” a fost creat în anii 1960-1970 în Statele Unite în cadrul studiilor privind diferențele de gen

¹Robin, Lakoff, *Language and woman's place*, 1973, in *Language in Society*, 2, pp. 45-79

M/F în limbaj. Începea, aşadar, o accentuată discriminare în modalitatea de reprezentare a femeii faţă de bărbat, prin intermediul limbajului².

Ne vom concentra interesul asupra comportamentului lingvistic al femeilor, care datorită educaţiei, culturii, mentalităţilor perpetuate în timp, rezultă diferit de cel al bărbaţilor, indicând o poziţie socială de subordonare, în faţa dominaţiei şi puterii masculine. Modul în care se exprimă în general femeile reflectă maniera în care sunt educate încă din copilărie, prin toate mijloacele tehnologice moderne aflate astăzi la îndemână (massmedia, publicitate), care promovează norme sociale şi, implicit, lingvistice, proprii unei subculturi. Aşadar, fetele, în general, nu trebuie să se impună, sa-şi susţină cu vehemenţă convingerile, ci să fie politicoase, reţinute, maleabile, supuse. Despre reificarea femeii şi reprezentarea ei prin lucruri, haine, încălţăminte, apariţie fizică, pîntănătură, aspect general, de multe ori prin raportare la bărbatul protector, de care are neapărat nevoie, fiind în general indicată ca fragilă, delicată, neajutorată, deşi ocupă un post important într-o întreprindere, unitate de învăţământ sau politică, am mai scris şi multe alte studii au fost dedicate acestei problematice³.

Într-un studiu de referinţă, *The Woman*, publicat în 1925, Otto Dane Jespersen⁴, arată diferenţele de vorbire dintre cele două genuri şi marchează începutul analizelor lingvistice şi comportamentale în acest domeniu. Este posibil ca şi analiza lui Jespersen să fi fost bazată tot pe prejudecăţile de gen existente în mentalul colectiv al vremii sale. Aşadar, femeile sunt mai ezitante în vorbire decât bărbaţii, nu au aceeaşi autoritate, chiar emiţând aceleaşi idei sau concepţii; discursul lor este mult mai emotiv, încărcat de bunăvoinţă (abundă în interjecţii şi adjective); îşi aleg cu atenţie cuvintele, în timp ce bărbaţii recurg des la trivialităţi. Sunt judecaţi de valoare generale, dar transmit o serie de stereotipuri înrădăcinate în imaginarul colectiv. Astfel, chiar astăzi, într-un context social de ținută, cum ar fi, de exemplu, aula unei universităţi, în urma unui simplu sondaj de opinie, putem ajunge lesne la concluzia ca între doi conferenţieri, bărbat versus femeie, care îşi prezintă o lucrare ştiinţifică, cu aceleaşi idei, dar exprimate poate uşor diferit, cea care este mai apreciată sau are mai mare valoare autoritară în faţa unui public, de regulă tânăr, dar nu numai, este, cu siguranţă expunerea masculină. Acest fapt apare confirmat şi în cadrul simplelor prelegeri universitare, întotdeauna profesorul de sex masculin va fi privit cu mai mult respect, ca reprezentant al unei mai mari autorităţi în respectivul domeniu de studiu. Poate este o idee înculcată în minţile copiilor prin educaţie că femeia este un fel de mamă protectoare, iar bărbatul, un tată autoritar şi de temut. Este o idee generalizatoare, care poate avea multe excepţii. Astăzi, cel puţin în anumite societăţi, cu precădere cea românească, apare o diferenţiere suplimentară de gen, cea de vârstă. Din pacate, vremurile pe care le trăim, de izolare şi claustrare impusă insistent prin toate mijloacele media şi repetată de nenumărate ori pe zi, persoanele de o anumită vârstă sunt stigmatizate. A numi public în mod repetat persoane în jurul vârstei de 60 de ani, *bătrânii* noştri, a amesteca într-o singură categorie de vârstă *bătrânii noştri: părinţi, bunici*, deci, oameni care încă muncesc, introduşi în aceeaşi categorie de vârstă cu persoane respectabile, pensionari venerabili de 75, 80, 90 de ani, este foarte periculos şi duce la excluderea completă din societate a acestei categorii sociale, cu consecinţe triste, nebanuite în viitor. Alături de diferenţierea sexuală, vârsta constituie una din trăsăturile cele mai relevante în crearea unui stereotip, a unei prejudecăţi asupra unei persoane şi, cu atât mai mult asupra unei femei. Astfel, tinerii apar ca un amestec de caracteristici pozitive şi negative; seniorii, în schimb, reprezintă un grup lipsit de privilegii; sunt consideraţi rigizi în gândire, orientaţi înspre trecut, fără viziune asupra viitorului, prea puţin înclinaţi spre inovaţie, încăpăţânaţi, irascibili, supărăcioşi, neadaptabili, victime ale nedreptăţilor,

² Apud Mirela, Aioane, *Stereotipul de gen. Note asupra sexismului lingvistic în limbile italiana şi romana*, Tg. Mures, 2016, LDMD3, pp.506-519

³ Cecilia Robustelli, cadru didactic la Universitatea din Modena, Italia, în martie 2013 pe site-ul Academiei della Crusca, postează un articol asupra reprezentării femeii prin limbaj, vine cu o recomandare: utilizarea în toate actele privind încadrarea în muncă, a unui limbaj nediscriminatoriu – Directiva *Măsuri pentru actualizarea parităţii şi a şanselor egale între bărbaţi şi femei în administraţia publică* din 2007- *Misure per attuare parità e pari opportunità tra uomini e donne nelle amministrazioni pubbliche* del 2007), însă persistă rezistenţa în faţa folosirii genului gramatical feminin pentru multe tipuri de profesii şi funcţii exercitate de femei, din diferite motive, cel mai adesea, culturale.

⁴ Otto Dane Jespersen, *The Woman*, in Cameron, Deborah, *The Feminist Critique of Language*, London, pp 225-241

exigenți, doritori de atenție, obositori, un tot de caracteristici negative. Limbajul lor este mereu considerat învechit, prea căutat, greu de urmărit și ascultat. Dacă persoana în vârstă este de genul feminin, trăsăturile negative se amplifică: este catalogată plictisitoare, depășită. Din nefericire, toate aceste prejudecăți se reflectă și în domeniul profesional: un tânăr va fi mereu preferat unei persoane mai mature, chiar mult mai bine pregătită și calificată. În limba italiană există substantivul *anziano*, *a*, pentru a denumi o persoană în vârstă, alături de termenul mai puțin elegant, *vecchio*, *a*; în limba română, substantivul *bătrânii* corespunde italianului *i vecchi*. Cu cât înaintea în vârstă, seniorii se văd tot mai marginalizați și calificați ca incompetenți în muncă, atât în sistemul productiv, cât și în cel al propagării ideilor, uneori chiar ridiculizați, apelati cu titluri precum *tataie* și *mamaie*, de proveniență regională, muntenească. În societatea românească recentă, această categorie socială, cu precădere, de genul feminin, este interpretată ca obtuză, incapabilă, inadaptabilă noului. Femeile pot avea doar rolul unor bunicuțe uitate într-un colț de casă, eventual cu o carte de rugăciuni în mână, imagine stereotipată a bunicuței dintotdeauna, sau în bucătărie, unde vor continua să se ocupe de anumite treburile gospodărești și de hrana nepoților. Dacă ocupă încă funcții importante vor fi urmărite cu nerăbdare, fără a li se acorda prea mult credit și credibilitate. Deși astăzi stereotipurile discriminatorii pentru femei față de bărbați sunt încă foarte active, nu sunt admise deschis, însă societatea noastră rămâne în continuare predominant masculinistă și misogină. Într-o criză economică care se prefigurează în viitorul românesc imediat, femeile vor avea mai mult de suferit; își vor găsi mult mai greu un loc de muncă sau riscă să-l piardă pe cel pe care îl au, fiind preferați bărbații, care pun mai puține probleme sociale.

Orice stereotip are un anumit grad de abstractizare și de distanțare de realitate, tinzând spre generalizare și spre simplificare, dar reflectă cu claritate asimetria între cele două genuri care continuă să caracterizeze societatea patriarhală. Maniera în care vorbesc femeile punctează rolul lor mai slab în societate și poziția lor de inferioritate față de sexul masculin. Dacă luăm ca exemplu discursul unui ministru femeie, ministrul muncii în funcție, Violeta Alexandru, constatăm că are un discurs extrem de stufos, cu o sintaxă greoaie, cu multe subordonate, cuvinte voit căutate, elevate, ocolește răspunsurile clare, denotă permanent nesiguranță, perpetuă cercetare a unei probleme căreia nu-i găsește rezolvare, repetă des *eu și colegii mei, așa cum a subliniat președintele*, pentru a întări ideea că hotărârile nu-i aparțin, este foarte politicoasă cu toți jurnaliștii care o interoghează, nu are niciodată o atitudine fermă, apare mereu tristă, obosită și ștearsă, ca și cum ar căuta o anumită confirmare. Tonul vocii este mereu neutru, foarte calm, fără inflexiuni sonore, încât rezultatul final este deranjant. Din discursul doamnei ministru nimeni nu reușește să tragă o concluzie clară, ci publicul ascultător ajunge să o compătimească iritat.

Robin Lakoff, în studiul amintit mai sus, în 1973⁵, a enumerat câteva din trăsăturile predominante ale discursului feminin: femeile folosesc dese forme de politețe (modul condițional în adresare: *ai vrea, te-ar deranja*, forma impersonală: *dacă nu te supără*); întrebări care oferă o alternativă: (*vrei să vii, nu-i așa sau ai altceva de făcut?*); utilizează multe adjective, respectă regulile gramaticale, sunt atente la formulări, dau citate, utilizează uneori intonația în conversație, folosesc adresarea indirectă, actele de vorbire indirecte (*de ce nu se deschide geamul, e cald*), își cer scuze mai des, folosesc construcții modale de tipul: *ar trebui, poate ar fi bine să* etc. Aș adăuga listei lui Lakoff faptul că în general femeile nu folosesc în limbaj cuvinte obscene⁶, nu îndrăznesc să folosească adresarea familiară, pronumele personal de persoana a doua singular, TU, nici chiar în adresarea către persoane mult mai tinere, spre deosebire de bărbați, care sunt întotdeauna mai duri în limbaj și mult mai direcți în orice context conversațional și în orice mediu. Există și excepții: bărbați ezitanți care oferă alternative, care cer ceva prin întrebări indirecte, care fac uz de un ton scăzut și timid, atitudini care îi califică imediat ca persoane nesigure și neîncrezătoare în propriile forțe, prejudecăți care cu greu vor putea fi îndepărtate din mintea omenirii. O altă trăsătură a limbajului feminin este lipsa introducerii umorului, a glumelor, în discurs. Uneori unele femei

⁵ Cfr. Corina, Ciubotaru, *Discursul feminin și cel masculin în analiza dialogului dintre Eugenia Vodă și Gabriel Liiceanu*, în *Limba română vorbită actuală. Studiu lingvistic aplicat*, Editura Universității „Al.I.Cuza”, Iași, 2012, pp.199-207

⁶ În limba italiană se folosește sintagma *il sesso gentile*, în română, *sexul frumos*.

pentru a-și ascunde anumite defecte fizice sau care nu corespund unor canoane de frumusețe stabilite de sexul puternic se autorironizează, stârnind râsul. Este acesta, de exemplu, cazul actriței și scriitoarei Luciana Littizzetto, cunoscută apariție săptămânală în emisiunea de pe canalul televiziunii italiene, Rai 2, *Che tempo che fa*, condusă de Fabio Fazio, în fiecare duminică seara. Luciana Littizzetto este și autoarea unor cărți umoristice, în care folosește un limbaj colocvial, familiar, plin de simbluri sexuale, foarte gustate de publicul larg, dar și de lingviști. Astfel, fiind o doamnă de o anumită vârstă, se autoironizează referindu-se la fizicul personal, la aspectul general, la înălțimea ei etc, reușind totuși să nu cadă în vulgarități și stârnind mereu râsul.⁷ Sunt și actrițe italiene (Paola Cortesi, de exemplu) care recurg la același truc, ridiculizându-se singure, folosind un limbaj insinuant, presărat cu zâmbete, o voce caldă și melodioasă, feminină, insistă asupra unor deficiențe fizice, ceea ce duce invariabil la deliciul publicului masculin; așadar, deseori femeile perpetuează anumite stereotipuri negative despre sine din generație în generație, se complac în situația de obiect, admirat sau ridiculizat de celălalt gen.

Femeia și publicitatea comercială⁸ Publicitatea comercială se adresează anumitor grupuri sociale, astfel, factori ca vârsta, genul, categoria socială, regiunea geografică, deci, variația socială a limbajului pot influența folosirea limbii. Stereotipurile vehiculate de publicitate sunt descrieri generalizatoare, conduc deseori la particularități negative, fiind folosite de grupuri puternice față de alte grupuri mai slabe, utilizatorii ajung să ignore realitățile care nu corespund ideilor lor preconcepate. Limbajul are un rol determinant în cadrul stereotipizării, fiind o manieră rapidă și eficientă de a emite idei și judecăți de cum sunt sau nu, oamenii. Publicitatea este o formă de comunicare specială, lipsită de obiectivitate, care îndeamnă spre consum, spre achiziționarea unui produs, influențarea gustului public, fiind obiect de studiu în disciplinele psihologice și sociologice.⁹

În cartea *La pubblicità è femmina, ma il pubblicitario è maschio*, Milano, Sperling&Kupfer Editor, 2002, Daniela Brancati, autoarea, explică motivele pentru care acest titlu exprimă realitatea: femeia, de toate vârstele și de toate profesiile este protagonista marelui majorității a reclamelor și multe mesaje promoționale pentru produse de uz comun îi sunt adresate. Publicitatea oferă publicului larg modele, prototipuri umane demne de a fi imitate, cu convingerea că vor primi aceleași recompense, eventual, obiectul căruia i se face publicitate, dar, în același timp, predau stiluri de viață. Stereotipurile în publicitate sunt arme puternice, cu care se întăresc convingeri tradiționale, seduc, atrag publicul, nu-l sperie și nu-l îndepărtează, deoarece transmit idei deja prezente în opinia publică.

Deși modelul modern acceptat astăzi în societate tinde spre ștergerea diferențelor între comportamentele feminine și cele masculine, stereotipurile negative sociale, conform cărora femeia ar fi inferioare bărbaților, continuă să fie prezente în comportamentul oamenilor în general. Femeia simbolizează puritatea, seducția, păcatul, vraja; pe de altă parte, sunt deseori uzate ca accesorii sexuale în vânzarea anumitor produse: mașini, obiecte casnice, mâncare pentru copii, dulciuri, ciocolată. Cum reclamele vor să șocheze publicul, în căutarea altor mijloace de atragere a atenției, și fizicul bărbătesc este explorat, însă, în cele mai multe situații apare în ipostaze virile, dominante sau în mesaje contradictorii, improprii. Astfel, în anii '70, o reclamă pentru Serviciul de Cosiliere britanic pe timpul sarcinii¹⁰, înfățișa un bărbat însărcinat, deci, un bărbat în condiție de femeie. Atitudinea acestui bărbat este și ea feminină: este mic de statură, pare neajutorat, părul negru, lins, pielea albă, netedă și o privire speriată. Reclama a deranjat mult când a apărut și pentru că, de obicei, femeile, conform prejudecăților înrădăcinate în mentalul colectiv de generații întregi, sunt cele care aspiră la trăsături masculine, nu invers. În cea mai mare parte din cazuri, bărbatul trebuie

⁷Luciana, Littizzetto, *Madama Smetterfly*, Mondadori, Milano, 2012 și *Rivergination*, Mondadori, Milano, 2006

⁸Cfr. Mirela, Aioane, *Il ruolo strumentale della donna nella pubblicità*, in *Analele Universității Craiova*, Editura Universitaria, 2013, pp 9-20 și Mirela, Aioane, *Stereotipi di genere nella rappresentazione dei bambini nella pubblicità commerciale*, in *Meridian critic*, Stereotipii culturale și lingvistice, Suceava, Editura Universității Ștefan cel Mare, Suceava, 2016, pp 9-16 <http://meridiancritic.usv.ro>

⁹Cfr. Angela, Goddard, *Limbajul publicității*, Iași, Polirom, 2002

¹⁰Angela, Goddard, *op.cit.*, p.114

să fie activ, iar femeia, pasivă; el are grija de casă, el are soluțiile, iar ea îl admiră. Bineînțeles, acestea sunt prejudecăți deseori criticate prin diferite mijloace, dar adânc consolidate asupra rolurilor pe care trebuie să le îndeplinească femeile și bărbații în societate. Diferențele biologice provoacă diferențe emoționale și diferențe de gândire între cele două genuri.

Toate tipologiile de femei sunt prezente din abundență în publicitate: femei fatale, care prin poziții provocatoare transmit mesaje subliminale, cu conotații sexuale, femei îmbrăcate sumar sau imagini trunchiate, cu părți ale corpului feminin, folosite mai ales pentru comercializarea băuturilor alcoolice¹¹, mașinilor de lux, motocicletelor scumpe, dedicate cu succes unui public masculin de orice vârstă și din orice categorie socială. Femeia devine, în consecință, obiect, momeală, marfă, iar sexualitatea devine obiect de consum¹²; femeia mamă, careia i se adresează mare parte din mesajele publicitare, femeia preocupată de binele familiei și copiilor, de curățenia casei, de sănătatea tuturor, insistând o dată în plus, asupra rolului determinant pe care aceasta îl are acasă, impune modelele tradiționale de identificare a femeii. Alt tip de femeie este cel al bunicii, mereu frumoase și elegante, care știe trucuri în bucătărie, veșnic veselă și disponibilă, alături de nepoți hazlii și afectuoși; există și femeile rafinate, bogate, care reușesc în afaceri, deseori ridiculizate, prezentate prin îmbrăcăminte pe care o poartă, prin accesorii, bijuterii, snoabe, în fotografii care vizualizează proprietățile lor, aranjamentul caselor proprii, femeile atente la aspectul lor fizic, de cele mai multe ori actrite renumite sau chiar soții devenite faimoase prin raportare la soț, care determină publicul să se gândească tot la puterea financiară a bărbatului, a sportivilor de renume, cu precădere, fotbaliști, însă aceste cazuri sunt oarecum mai rare și despre ele se vorbește mai puțin. Este adevărat că tot mai des și corpul masculin este exploatat, bărbați în posturi provocatoare, senzuale pentru comercializarea unor produse cosmetice mai cu seama, care îl vor face și mai atrăgător și ispititor. Despre actorii folosiți în reclame și produsele de lux pe care le prezintă, s-au realizat multe studii. Mai puțin s-a scris despre ceea ce femeile rostesc în mesajele publicitare în care apar. De cele mai multe ori femeile cer sfaturi, dialogheză ori între ele, ori adresându-se unei soacre, mame sau vânzătoare pentru a cumpăra cel mai bun produs pentru curățenie, baie, îngrijirea copilului sau hrana familiei, arătându-se mereu încântate, mulțumind politicos pentru răspunsurile primite. Femeia devine așadar, bază a comunicării, folosind un limbaj simplu pe care toată lumea îl înțelege. Alteori bărbații le dau sfaturi; recent, voci masculine fac reclamă unor vopsele de păr pentru femei sau unor absorbante, ceea ce poate la început a șocat, acum, pare ceva normal. Într-una din reclamele pentru pasta *Barilla*, *Dove c'è Barilla, c'è casa*, apare un tablou de familie mai puțin obișnuit, care iese din tiparele unei familii tradiționale: un bărbat, tatăl, alături de fiica sa la masă, mama fiind absentă din imagine, așadar, o familie modernă sau poate conduce la ideea că mama este la serviciu, în timp ce tatăl se ocupă, în timpul liber, de fiică, încercând să educe publicul tânăr, deși astăzi ideea de familie este foarte diferită de cea cu 30 de ani înainte și nu mai este privită ca un ideal în viață.

“L'immagine della donna usata in modo discriminatorio e sessista prende spunto dalle modelle nude e mute ritratte nella pubblicità”¹³.

François Brune arată în cartea sa, *Fericirea ca obligație*¹⁴, după un sondaj realizat în Franța, în anul 1983, că un procent de 58% dintre francezi nu mai erau șocați când reclamele le înfățișau femei goale sau când femeile figurau lângă produse fără nicio legătură cu corpul uman, însă

¹¹ Cfr. Mirela, Aioane, *Pronumele alocutive în limbajul publicitar*, Iași, Universitas XXI, 2003, p.153: “Prendimi, sarò la tua birra!”, “Ia-mă, voi fi berea ta!”, slogan rostit de o voce feminină, iar imaginea arată o sticlă de bere, Lovengrube, lângă anumite părți atrăgătoare, voluptuoase ale corpului unei femei: sâni, gură, ca remediu, bere și femeie, pentru depresia unui bărbat trist, aflat aproape. Astfel femeia este anulată ca persoană, ca individualitate, transformată într-un obiect, iar produsul comercializat este umanizat. Astfel de reclame sunt foarte numeroase (la fel, publicitatea pentru berea *Budweisen*, o femeie nudă acoperită doar de eticheta etc), cu dedicație evident masculină.

¹² François, Brune, *Fericirea ca obligație*, București, Editura Trei, 2003, p.37

¹³ Cfr. Federica, Zanetti, *Gli stereotipi sessisti: provocazione o sopraffazione? La discriminazione di genere viene veicolata anche dalla pubblicità*, intervenție din 10 decembrie 2010, la Centrul cultural Crescere, Università di Bologna

Imaginea femeii folosită discriminatoriu și sexist pornește de la modelele mut portretizate în publicitate (trad.n.)

¹⁴ François, Brune, *op.cit.*, p.44

erotizarea intenționată și căutată a obiectului atrage mult public și, deci, vinde. Binecunoscuta reclamă la crema de ghetete *Baranne* este emblematică. În reclama apare o femeie goală, se insistă asupra corpului feminin, ca în final, să se ajungă la pantofi: *Baranne*, crema care are grijă de pielea pantofilor, și nu de pielea femeii din imagine. Astfel, femeia este pusă să recite formule care nu-i aparțin neapărat, dar care determină cumpărătorul de sex masculin să fie atent, să fie atras și, în final, să cumpere, să consume; o altă reclamă renumită este cea pentru panouri solare, *Cauldon*, care înfățișează o femeie goală așezată pe un panou și căreia i se atribuie cuvintele: *Montami a costo zero!*, care folosindu-se și de polisemia verbului *montare*, atrage atenția publicului masculin și prin conotații sexuale.

Am prezentat doar câteva exemple de discriminare a femeii în publicitate, atât prin postura în care de obicei este prezentată, dar și prin cuvintele care i se atribuie. Societatea de astăzi continuă să fie machilistă, misogină: puterea economică se identifică cu bărbatul, iar femeia continuă să fie identificată prin apariția ei fizică și prin limbajul reținut, seducător, plin de blândețe. O femeie de succes nu poate fi altfel decât frumoasă, elegantă, atrăgătoare, în niciun caz, mică de statură, bondoacă, grasă, iar publicitatea, ca orice mecanism de comunicare socială contribuie foarte mult la perpetuarea unei imagini și, implicit, a unui limbaj feminin stereotipat.

Bărbații și femeile sunt foarte diferiți și, deseori, într-o conversație se întâmplă să nu se înțeleagă. Își aleg diferit cuvintele, femeile tind să se explice, pentru a fi înțelese corect, având astfel un limbaj mai complicat, mai politicos. Diferențele biologice și fiziologice între cele două genuri provoacă și diferențe emotive și de limbaj, ceea ce nu exclude, însă ca uneori bărbații să recurgă la adoptarea unor forme de exprimare feminine, atitudine mult mai rară la femei, care ar fi imediat amendate de societate, în caz contrar.

S-a constatat, de asemenea, că femeile gesticulează mai mult când vorbesc, poate și din dorința de a se face mai bine înțelese.

Noi am oferit doar câteva exemple, insistând asupra prezenței femeii în publicitate, și a discursului său în acest domeniu, însă analiza poate fi extinsă și către alte situații de comunicare, de exemplu, jurnalism, interviuri, scriitura literară feminină și alte forme scrise sau orale în care femeia este prezentă prin imagine și limbaj.

BIBLIOGRAPHY

- Brune, François, *Fericirea ca obligație*, București, Editura Trei, 2003
- Ciubotaru, Corina, *Discursul feminin și cel masculin ilustrat în analiza dialogului dintre Eugenia Vodă și Gabriel Liiceanu*, în *Limba vorbită actuală*, Iași, Editura Universității “Al.I.Cuza”, Iași, 2012, pp.199-207
- Jespersen, Otto, Dane, *The Woman*, in Cameron, Deborah (ed), *The Feminist Critique of Language*, London, 1990 (1925) pp 225-241
- Goddard, Angela, *Limba publicității*, Iași, Polirom, 2002
- Lakoff, Robin, *Language and woman's place*, in *Language in Society*, 2, 1973, pp 45-79
- treccani.it/lingua_it/speciale/femminile/Fresu

AUDIOVISUAL AND ADVERTISING DISCOURSE

Carmen Neamțu

Assoc. Prof., PhD, Hab. Dr., "Aurel Vlaicu" University of Arad

Abstract: An examination of the advertising field brings together contributions of several disciplines. The diversity of opinions is motivated by the multitude of processes within the advertising rhetoric. The explanatory force of any work that has the advertising phenomenon in the center depends on its ability to define and integrate notions and concepts from different disciplines: stylistics, psychology, sociology, aesthetics, rhetoric etc.

Interpretations of advertising strategies have a strong subjective character. So I will start from theoretical considerations related to the audiovisual advertising, presenting also the latest trends in current media consumption.

For reasons of typographic space, in this paper I will only present ads from the point of view of the material support of the advertising message. I am interested in the media consumption on the TV segment and how the advertising discourse folds on this medium.

Keywords: audiovisual and advertising discourse, media consumption on TV segment

Audio-vizualul și discursul publicitar. Consumul TV, în scădere dramatică în 2019

O examinare a domeniului publicității coalescează în jurul ei contribuțiile a mai multor discipline, încât efortul poate părea descurajant. Diversitatea opiniilor e motivată de multitudinea proceselor din cadrul retoricii publicitare. Forța explicativă a oricărei lucrări care are în centru fenomenul publicitar depinde de capacitatea ei de a defini și integra noțiuni și concepte din discipline diferite: stilistică, psihologie, sociologie, estetică, retorică etc.

Interpretările strategiilor publicitare au un puternic caracter subiectiv. Voi porni de la câteva considerente teoretice legate de reclama din audiovizual, prezentând și cele mai noi tendințe în consumul media actual.

Tipologia reclamelor e variată datorită criteriilor multiple de clasificare. Astfel, în funcție de produsul sau serviciul promovat, distingem: *reclame primare*, cum ar fi cele pentru produse sau servicii generice, fără marcă (fructe, apă oxigenată, ace de siguranță etc.) și *reclame secundare*, pentru produse sau servicii de marcă (creme, farduri, ciorapi, bere, vopsea de păr etc.). După efectele pe care le produc asupra cumpărătorilor, reclamele sunt *cu acțiune directă asupra receptorilor* (vezi reclama directă prin poștă, cu număr de telefon și/sau talon de comandă pentru răspuns imediat) și *cu acțiune indirectă*, adică cu un rezultat ce se evaluează în timp (vezi, de exemplu, reclama cu mesaj ecologic).

Din rațiuni de spațiu tipografic, în această lucrare voi departaja reclamele doar după suportul material al mesajului publicitar. Mă interesează consumul de media pe segmentul TV și modul cum discursul publicitar se pliază pe acest suport. Astfel, reclamele pot fi: *reclame tipărite* (afișe, pliante, cataloage de produse, reclame de ziar, de revistă, de carte), *reclame imprimate pe diverse obiecte utile* (îmbrăcăminte, obiecte de birou, mijloace de transport), *reclame luminoase*, *reclame audio-vizuale*, *reclame înscrise pe panouri stradale* și *reclame realizate pe suporturi neconvenționale* (pe baloane dirijabile, scrise cu fum colorat în aer etc.).

Conform statisticilor, reținem doar 20% din ce auzim, 30% din ce vedem și 50% din ce auzim și vedem în același timp¹. În aceste condiții, reclama TV ar putea fi cel mai eficient tip de

¹ Timpul mediu de vizionare TV a depășit 6 ore/zi, iar reclama ocupă între 10 și 20 de minute/oră în programele televizate, Carmen Neamțu, *Reclame pe limbă. Publicitate și ubicuitate*, Arad, Ed. Mirador, 2012, p.29.

mesaj publicitar, în condițiile în care tot mai mulți receptori preferă să-și petreacă timpul liber în fața televizorului. Reclama TV e ideală pentru producătorii și distribuitorii de bunuri de larg consum, a căror clientelă e mai puțin individualizată. Problema cu care se confruntă reclamele TV este credibilitatea, telespectatorii interpretând reclamele ca pe structuri regizate, departe de realitate. În cadrul unui seminar introductiv de creație publicitară, la Catedra de Jurnalism și Comunicare a universității daneze din Århus, profesorul ne spunea să pornim întotdeauna de la premisa că publicul e inteligent, are gust și imaginație. „Țineți minte afirmația lui David Ogilvy, un creator temut de reclame, tocmai prin mesajul lor percutant în rândul publicului: *«Consumatorul nu este tâmpit, el este nevasta dumneavoastră»*. Formula de redactare urmează tipicul mesajului publicitar consacrat: *„Spuneți întâi ce aveți de gând să spuneți. Pe urmă spuneți ce aveți de spus și apoi spuneți ce ați spus”*. Și în cazul publicității TV, standardele discursului se mențin neschimbate: apelul la emoțional, informație oferită concis, clar, evitând aglomerările din discurs cu cifre sau alte elemente în plus, care să îngreuneze receptatea ușoară a mesajului.

Elementul care atrage receptorii e, în acest tip de reclamă, elementul vizual²: imaginea ce trebuie să provoace, să fie îndrăzneată, cuceritoare și în acord cu textul reclamei. Maria Moldoveanu și Dorina Miron vorbesc de „coordonarea elementelor vizuale cu cele auditive”³ în redactarea reclamei, menționând că Testul SRI Gallup pentru evaluarea spoturilor publicitare TV pe rețelele naționale recomandă verificarea a patru componente-cheie ale reclamei: *elementul de grabber* – cel ce atrage atenția receptorilor, *comunicabilitatea* (capacitatea de transmitere clară și precisă a mesajului), *reacția receptorilor la reclamă* ca expresie a credibilității mesajului și *capacitatea reclamei de a genera asociații stimulative în mintea receptorilor și de a produce o experiență emoțională agreabilă*.

Normele internaționale limitează, pe continentul european, procentul de minute publicitare la ora de program. Prin licența de funcționare, posturile publice au dreptul la circa 6 minute într-o oră; posturile private împing spațiul publicității la 14-16 minute⁴, dar trebuie spus că pe teritoriul nord-american (SUA, Canada, Mexic), unde domnește audiovizualul privat, procentul publicității este mai ridicat, atingând valori duble față de standardele europene.⁵

Un post TV difuzează publicitate sub următoarele forme:			
Anunțul	Spotul	Reportajul	Emisiunea

2 „Mulți cititori de reclame, opinează Courtland L. Bovee și William F. Arens, în *Contemporary Advertising*, 2nd edition, Illinois, Irwin Homewood, 1986, p.293, *sunt atrași prima dată de imagini, citesc titlul și apoi restul textului. Dacă unul din aceste trei componente eșuează, efectul reclamei e în scădere considerabilă*“. Vezi și Carmen Neamtu, *Limbaajul publicitar*, Arad, Ed. Mirador, 2002.

3Maria Moldoveanu, Dorina Miron, *Psihologia reclamei. Publicitatea în afaceri*, București, Ed.Libra, 1995, p.82.

4Petrișor Obae, *Paginademedi.ro* din 18 februarie 2020, a făcut o estimare legată de încasările Pro TV din depășirile de publicitate din luna decembrie 2019. În luna decembrie, Pro TV a reușit, în timpul zilei, să depășească cele 12 minute de publicitate în fiecare oră. În total, televiziunea a avut un record de șapte ore în plus, față de timpul legal, permis de legea audiovizualului. Au fost, notează cei de la *paginademedi.ro*, șapte ore pe Pro TV și încă aproape nouă ore pe Pro Cinema, depășirile de publicitate aducând cea mai mare amendă din istoria grupului Pro: 400.000 de lei (adică aproximativ 80.000 de euro). Împărțiți între Pro TV și Pro Cinema (fiecare 200.000). Depășirile de publicitate s-au contabilizat în încasări în plus pentru cele două posturi de televiziune. Din estimările *Paginademedi.ro*, numai Pro TV a încasat din reclamele date în plus între 230.000 și 260.000 de euro. Cifra este o estimare bazată pe audiența postului de televiziune Pro TV în luna decembrie 2019.

5 Ion Bucheru, *Fenomenul televiziune. Limbaajul imaginii. Publicistică. Producție. ProgramareTV*, București, Ed. Fundației „România de Măine“, 1997, p. 337.

publicitar (text video-sincron, uneori însoțit de text subtitrat sau de imagine statică; text din off, adică citit din studio, pe imagine statică și text scris suprainpresionat, conținând cifre, adrese, denumiri, numere de telefon sau fax etc.)	<i>(clipul) publicitar, modalitate care cunoaște o multitudine de forme ce se întind pe spații de emisie de la 10 secunde la 30-40 de secunde. Clipurile publicitare se difuzează fie în calupuri publicitare (cu o durată de 2-6 minute și cuprinzând numai mesaje publicitare), fie încorporate în alte tipuri de mesaje, știri, emisiuni de divertisment etc. Publicitatea inserată poate fi plasată lângă genericele de început și sfârșit ale filmelor (în argoul jurnaliștilor TV, publicitatea de acest fel e plasată în copertile mesajului artistic⁶) sau în interiorul filmului, prin întreruperea acțiunii.</i>	publicitar, emisiune publicistică promoțională pentru un produs, o firmă, o categorie de produse etc. Postul e obligat să menționeze caracterul publicitar al reportajului, așa cum presa scrisă nu publică astfel de materiale decât marcându-le cu litera <i>P</i> încercuită (<i>P</i>, inițiala cuvântului publicitate).	sponsorizată, care face parte din programul postului TV, deci nu reprezintă comandă publicitară, dar ale cărei costuri sunt preluate, total sau parțial, de un agent economic în schimbul anunțării sponsorului (eventual cu minime detalii promoționale prin text subtitrat, incluzând adresa, sigla, numărul de telefon și fax). Sponsorul poate solicita (în schimbul unor facilități financiare) și apariția siglei proprii, inserate în imaginea emisiunii, pe parcursul desfășurării ei.

De-a lungul anilor se constată o evoluție a concepției spotului publicitar. Această evoluție se caracterizează prin „înclinația de a detașa conținutul mesajului de produsul în sine. Se consideră de atunci că ceea ce este determinant pentru succesul comercial al unui produs, este puterea de evocare, forța de sugestie a imaginilor care îi sunt asociate. Aceasta reprezintă, după o expresie folosită uneori, «plus-valoarea sa imaginară» (...) Publicitatea se sprijină de acum încolo, în mod sistematic, pe cercetări creative și pe studii ce vizează să-și țină seama din ce în ce mai bine discursul (...) Odată cu înmulțirea spoturilor și a ecranelor publicitare (...) mesajele publicitare sunt mai scurte, net mai puțin sofisticate, mai sumar argumentative. Acest nou tip de spot rămâne centrat pe produs. El îi laudă calitățile tehnice. Nu imaginarul consumatorului este solicitat, ci preocupările sale practice, fără a face recurs, ca mai înainte, la implicit, la sugestie”.⁷

⁶ Ion Bucheru, op. cit., p.338.

⁷Guy Lochard, Henri Boyer, *Comunicarea mediatică*, Iași, Ed.Institutul european, 1998, p. 44-45.

Tot la capitolul reclamă televizată putem vorbi și de *teletext*, ca suport pentru mesajul publicitar. Teletextul a fost conceput ca un ghid ce oferă informații diverse, reactualizate în mod regulat și disponibile gratuit, în paginile cărui se pot intercala spoturi/mesaje scurte, publicitare. Pentru a accesa teletextul ai nevoie de un televizor prevăzut cu posibilități tehnice de teletext. Maria Moldoveanu și Dorina Miron citează un sondaj care ne spune că, doar în 1995, în luna aprilie, în România, existau aproximativ 300.000 de televizoare prevăzute cu facilități speciale de teletext, ceea ce înseamnă că publicul potențial al teletextului e mai numeros decât al oricărui cotidian de mare circulație. Mesajul reclamei de acest gen e static, neînsoțit de imagine în mișcare, salvat, totuși, prin procedee de animație, ca în tabelul de aici.

Astăzi, odată cu televizoarele tot mai performante, teletextul este dat uitării, căci foarte puțini mai accesează paginile de acest gen ale televizoarelor. Așa cum un public din ce în ce mai redus citește presa scrisă, tot așa teletextul și-a pierdut din consumatori, fiind considerat un mijloc perimat de transmitere a informației. Procedeele de animație folosite de creatorii de publicitate pentru a-i capta pe receptori nu sunt sofisticate, tocmai pentru ca potențialii cumpărători ai produselor să le rețină ușor. Animația e, deseori, prezentată cu ajutorul unor imagini esențializate, care fac mai atractiv, mai viu mesajul cuprins în teletext. Iată doar câteva din imaginile ce însoțesc mesajele de acest tip.

După D. Bernstein reclamele pot fi departajate în două mari categorii: cele ce fac apel la rațiune (*reason ads*) și cele care apelează la emoții, la sentimentele consumatorului (*tickle ads*).⁸ Ambele tipuri se folosesc de imagine, *un plus artistic pentru a mai masca activitatea lor mercantilă*.⁹

8 D. Bernstein, *Creative Advertising*, London: Longman, 1974, p.118.

9H. Gauville citat de Armand Mattelart, *Advertising International. The Privatisation of Public Space*, London and New York, Routledge, 1991, p.143.

Consumul TV – în scădere: doar o treime dintre românii care au televizoare în casă îl mai deschid seara ca să vadă un program TV

Conform ultimelor măsurători publicate în România, românii stau din ce în ce mai puțin în fața televizoarelor. „În doar cinci ani, consumul de programe TV a scăzut dramatic”, este concluzia la care au ajuns jurnaliștii de la Pagina de media, care prezintă succinct ultimele tendințe în consumul media de la noi în *prime-time*. Rezultatele analizei pe ultimii cinci ani le voi prezenta în continuare¹⁰:

„Luna ianuarie (care are, de obicei, unele dintre cele mai mari cote de consum TV) arată, în acest an, cu totul diferit față de acum cinci ani. (...) În serile de ianuarie, în Prime-Time, numărul românilor care se uitau la televizor se ducea, în 2016, spre 9,3 milioane. Cu alte cuvinte, 9,3 milioane de români era audiența însumată a canalelor de televiziune atunci, când încă nu erau pe piață nici Netflix, nici HBO GO, iar vloggerii abia își începeau postările pe youtube (mulți dintre ei încă nici nu erau «pe piață»). În ianuarie 2020, diferența este notabilă: în prima lună din acest an, erau în fața micilor ecrane 8,2 milioane de români, cu este un milion mai puțini decât în urmă cu cinci ani. Urmărind tendința, au fost scăderi continue. Față de anul trecut, diferența, în ianuarie, în Prime-Time, este de 500.000 de români. În procente, publicul total de TV din ianuarie 2020 înseamnă un rating de 34,1%, ceea ce înseamnă că o treime dintre românii care au televizoare în casă îl mai deschid seara ca să vadă un program TV”.

Astfel, televiziunea a pierdut public, în luna ianuarie, și la orașe. În total, vorbim de 4,2 milioane de telespectatori la orașe, în Prime-Time, față de aproape cinci milioane în urmă cu cinci ani. În 2016, ratingul total la orașe era de aproape 51%. Acum a scăzut la aproape 47. Diferența nu pare mare, dar fiecare punct de rating înseamnă sute de mii telespectatori. De asemenea, măsurătorile arată că publicul tânăr se uită mai puțin la televizor. În ianuarie 2020, numărul celor între 18 și 49 de ani care se uitau seara la TV a fost de 1,45 milioane. În urmă cu cinci ani, în ianuarie, erau aproape 1,9 milioane de tineri în Prime-Time, cu aproape jumătate de milion mai mulți. Aproape 50% era ratingul total pe publicul tânăr în ianuarie, în Prime-Time. Acum a fost de 44%.

Tinerii stau două ore pe zi la TV și cinci ore în online. Maturii - cinci ore la TV și două ore în online.¹¹

Evoluția consumului TV în luna ianuarie, în ultimii cinci ani (nr. persoane/rtg%). Grafice cf. paginademedi.ro, Petrișor Obae, 7 februarie 2020:

LUNA	NATIO	URBAN	COMER
NAL			CIAL
Ianuar	9.297.00	4.939.000	1.880.00
ie 2016	0 (39,5)	(50,7 rtg)	0 (49,6)
Ianuar	8.881.00	4.763.000	1.810.00
ie 2017	0 (40,2)	(49,5)	0 (48,9)
Ianuar	8.946.00	4.563.000	1.727.00
ie 2018	0 (38,6)	(50)	0 (47,3)
Ianuar	8.780.00	4.455.000	1.596.00
ie 2019	0 (37,2)	(49,5)	0 (46,5)

¹⁰www.paginademedi.ro/consumul-tv-scade-dramatic-pest-un-milion-de-romani-in-minus-la-tv-in-doar-cinci-ani, 7 februarie 2020.

¹¹Astfel, conform celui mai recent studiu, noi, românii, avem o medie de cinci ore și jumătate pe zi în fața televizorului, față de vecinii bulgari, care sunt undeva la patru ore pe zi.

Ianuar	8.232.00	4.202.000	1.446.00
ie 2020	0 (34,1)	(46,9)	0 (44,1)

„Astfel, în intervalul de maximă audiență, scăderile de consum TV sunt de sute de mii de telespectatori, indiferent de target”, se arată în măsurătorile efectuate.

Evoluția consumului TV Total, în Prime-Time, în ultimii patru ani (nr. persoane/rtg%)

NUL	NATIO	URBAN	COME
NAL			RCIAL
	7.984.0	4.389.000	1.661.0
016	00 (35,4)	(43,9 rtg)	00 (44,5)
	7.629.0	4.103.000	1.531.0
017	00 (33,9)	(42,5)	00 (42,2)
	7.674.0	4.024.000	1.460.0
018	00 (33)	(42,4)	00 (41,8)
	7.532.0	3.914.000	
019	00 (31,7)	(42,4)	40,9)

Alexandra Iordăchescu, persoana care a coordonat studiul întocmit de „Starcom”¹², încearcă o explicație pentru diferențele de consum măsurate între receptorii români. „Generațiile tinere se uită aproximativ două ore pe zi la TV, dar stau aproximativ cinci ore în online. În schimb, generațiile mai mature stau cinci ore la TV și două ore în online”. Această schimbare a comportamentului de consum este cauza principală a scăderii consumului de televiziune. Există din ce în ce mai multe surse de conținut, observă pertinent Iordăchescu, iar receptorii se pot duce în digital, unde avem platformele de VOD (Netflix, HBO). Astfel, există alternative care permit consumatorului multiple surse, nu doar clasicul TV. Practic, fiecare receptor își poate întocmi propria grilă TV prin accesul facil la un smart TV. „Ne așteptăm ca în următorii ani magazinele online să investească în publicitate masiv nu doar în perioada premergătoare Black Friday, în timp ce vor rămâne pe TV, în continuare, categoriile clasice de clienți: Food, Farma, Retail”. Consumul de televiziune a scăzut, crede Iordăchescu, și pentru că, fața de acum patru ani, avem un salariu mediu care a crescut cu 40%, iar publicul își permite financiar modalități alternative de petrecere a timpului liber.

Publicitatea dictează comportamentul din mass-media

Așa stând lucrurile la nivelul de audiență, publicitatea pe TV devine „taxă de protecție”, este de părere Cătălin Tolontan, coordonator editorial „Libertatea”¹³. „O situație în care multe posturi TV, care încasează publicitate de la instituțiile Primăriei Capitalei, zădăresc o realitate care, spune jurnalistul, este diferită - în bine - de situația din teren”. Jurnalistul vorbește de un „blat” în care se prezintă doar lucrurile bune dintr-o instituție și mai puțin problemele reale: „Nu sunt împotriva publicității, nici a publicității pentru autorități, însă împotriva acestui fel de a consuma publicitatea este orice jurnalist”, crede Tolontan, care e convins că „publicitatea a ajuns să deformeze felul în care posturile TV prezintă realitatea”¹⁴.

¹²Alexandra Iordăchescu, în dialog cu Petrișor Obae, Paginademedia.ro, 3 februarie 2020.

¹³„Reclamele Primăriei Capitalei, posturile de televiziune și interesul public”, interviu Cătălin Tolontan, 16.12.2019, artic. de Petrișor Obae, paginademedia.ro.

¹⁴Freedom House a lansat oficial [PressHub Market](http://PressHubMarket), un magazin online de publicitate pentru publicațiile independente și cele din presa locală, care vinde bannere, advertoriale sau proiecte editoriale către branduri și firme. Acum, shop-ul vinde publicitate pentru 27 de ziare și site-uri independente din 18 județe. Proiectul a fost finanțat de Google News Initiative, prin programul The Digital News Innovation Fund. De asemenea, este realizat în parteneriat cu Tree Works, o companie specializată în crearea de prezențe online și soluții web. „Libertatea editorială nu poate exista fără libertatea financiară. Avem colegi, precum Carmen Dumitrescu, de la Liber în Teleorman sau Sebastian Oancea de la Vrancea 24,

Într-un interviu realizat, în 19 martie 2018, de Ruxandra Burcescu¹⁵, Yoeri Albrecht, membru fondator al European Press Prize, directorul teatrului De Baile din Amsterdam și membru al Consiliului European pentru Relații Internaționale, vorbește despre amenințările la care este supus jurnalismul azi: „Există multe capcane, desigur. Jurnaliștii pot fi cumpărați. Jurnaliștii pot fi împușcați. Și poți manevra un ziar liber, astfel încât să îl scoți din afacere, dacă îi iei clienții publicitari. Pe urmă, avem problema giganților internetului care acaparează tot advertisingul. Google și Facebook fac miliarde, nu plătesc taxe și, până acum ceva vreme, toți acești bani din publicitate mergeau către presa liberă. Acum nu, iar asta e o problemă majoră. Dar, desigur, mai este o problemă – jurnaliștii de investigație sunt omorâți adesea. Unul în Malta, altul în Slovacia, recent. Credeam că lucrurile astea se practică în societăți dictatoriale din Orientul Mijlociu sau în Filipine, dar nu, au ajuns în Europa, acum, la acest moment. Iar asta e încă un semn că trebuie să protejăm jurnaliștii. (...) O societate liberă și democratică are patru coloane – alegeri libere, justiție liberă, monopolul puterii armate exercitat de stat și, bineînțeles, presa liberă. Iar aceste patru coloane sunt suficiente pentru o societate liberă și democratică. Însă, dacă dărâmi o singură coloană, toată clădirea se va năru. Dacă distrugi presa liberă, societatea se va năru. Și cred că suntem în punctul în care în unele țări din Europa, presa liberă este aproape distrusă. Iar asta e un semnal extrem de negativ pentru viitorul acestor țări”.

Și la nivelul presei locale, constatăm din plin cum publicitatea a ajuns să deformeze felul în care singurul post TV local din Arad, TV Arad, tratează realitatea politico-administrativă a urbei¹⁶. În cadrul emisiunii „Ghilea show”, în fiecare marți, de la ora 21, emisiunea „În direct cu arădenii” oferă pseudointerviuri cu politicieni din administrația județului Arad (primar, (vice)președinte de consiliu județean, fost primar, acum europarlamentar etc.). Emisiunea moderată de jurnalistul care e în același timp și angajat la o instituție subordonată administrației locale (Regia de apă-canal) este un lung monolog publicitar al invitatului, în care intervievatorul are doar rolul de a ridica mingi la fileu invitaților, fără a le adresa nicio întrebare incomodă. În aceste condiții, produsul publicistic oferit este unul de slabă calitate, care îl descalifică pe jurnalist și rolul său în informarea obiectivă, imparțială a publicului.

BIBLIOGRAPHY

Cărți:

Bernstein, D., *Creative Advertising*, London: Longman, 1974.

Bovee Courtland L., Arens, William F., *Contemporary Advertising*, 2nd edition, Illinois, Irwin Homewood, 1986.

Bucheru, Ion, *Fenomenul televiziune. Limbajul imaginii. Publicistică. Producție. ProgramareTV*, București, Ed. Fundației „România de Măine”, 1997.

Lochard, Guy, Boyer, Henri, *Comunicarea mediatică*, Iași, Ed. Institutul european, 1998.

Mattelart, Armand, *Advertising International. The Privatisation of Public Space*, London and New York, Routledge, 1991.

Moldoveanu, Maria, Miron, Dorina, *Psihologia reclamei. Publicitatea în afaceri*, București, Ed. Libra, 1995, p.82.

care s-au trezit peste noapte că la ordin politic li s-a tăiat finanțarea de publicitate. PressHub market este o pârghie economică de care au nevoie publicațiile independente din rețeaua pressHUB”, a declarat Gabriel Baciuc co-fondator al publicației independente InRoman.ro, care acoperă știri locale în județul Neamț. Astfel, companiile pot cumpăra expunere și publicitate pe site-urile, ziarele și publicațiile din rețeaua PressHub, printre care amintim Liber în Teleorman, Gazeta de Sud, Info Sud Est, Ziarul de Iași sau Bihoreanul.

15 „Politicienii, Google și Facebook - marile amenințări ale presei. Yoeri Albrecht, European Press Prize: «Jurnaliștii pot fi cumpărați sau împușcați. Poți manevra un ziar liber, dacă îi iei clienții publicitari»”, www.republica.ro

16 Aceeași situație poate fi ascultată și la Radio Arad, în emisiunea „Pulsul zilei”, care se difuzează și în formatul TV, după știrile orei 18, pe postul TV Arad. Atunci când invitați sunt politicieni liberali în funcție, din administrația Aradului, jurnalistul are aceeași grijă de a li se adresa atent, fără să îi supere în vreun fel cu întrebări care să îi pună în dificultate.

Neamțu, Carmen, *Reclame pe limbă. Publicitate și ubicuitate*, Arad, Ed. Mirador, 2012.
Neamțu, Carmen, *Limbajul publicitar*, Arad, Ed. Mirador, 2002.

Web:

„Reclamele Primăriei Capitalei, posturile de televiziune și interesul public”, interviu Cătălin Tolontan, 16.12.2019, artic. de Petrișor Obae, paginademedi.ro.

Alexandra Iordăchescu, în dialog cu Petrișor Obae, Paginademedi.ro, 3 februarie 2020.

Obae, Petrișor, Paginademedi.ro, 18 februarie 2020.

[www. paginademedi.ro/consumul-tv-scade-dramatic-pest-un-milion-de-romani-in-minus-la-tv-in-doar-cinci-ani](http://www.paginademedi.ro/consumul-tv-scade-dramatic-pest-un-milion-de-romani-in-minus-la-tv-in-doar-cinci-ani), 7 februarie 2020.

www.republica.ro, „Politicienii, Google și Facebook - marile amenințări ale presei. Yoeri Albrecht, European Press Prize: «Jurnaliștii pot fi cumpărați sau împușcați. Poți manevra un ziar liber, dacă îi iei clienții publicitari»”.

MARINA YAGUELLO – CONSIDERATIONS ON THE LANGUAGE

Dorina Chiş-Toia

Assoc. Prof., PhD, "Eftimie Murgu" University of Reşiţa

Abstract: In this paper, we will approach some ideas expressed and supported by Marina Yaguello concerning the language. In some of her books, she states and clears up in a very quick and simple way, the questions the linguists are concerned with. In other books, she is very interested in the French vocabulary which seems to be conceived in order to be randomly read from any entry. Eventually she goes further by trying to answer a question: "is it enough to cancel all the racist or sexist terms in order to cancel the sexist or racial mentalities?"

Keywords: language, word, cultural identity, discourse, genre

Marina Yaguello est une linguiste française, professeur émérite à l'Université Paris VII. Agrégée d'anglais, de langue maternelle russe, elle travaille sur le français, l'anglais et le wolof.

En ce qui concerne les idées sur la langue, elle a écrit quelques articles qui nous ont retenu l'attention. Parmi eux, *Grandes et petites langues* ou langues répandues/rares, dans lequel elle affirme que ces qualificatifs ne s'appliquent pas aux langues elles-mêmes, mais «au nombre de gens qui les parlent et/ou à la valeur d'échange qu'elles représentent sur le marché de la communication», en offrant l'exemple suivant : «le russe est une „grande langue” par le nombre de locuteurs, c'est une „langue rare”, c'est-à-dire une „petite langue” dans le système scolaire français»¹. On doit retenir que l'important ce n'est pas le nombre total de locuteurs que leur répartition, tout comme, «pour qu'une langue se répande, il faut qu'il y ait dans un premier temps dispersion géographique des locuteurs natifs, suivie ou accompagnée d'une expansion économique et politique des mêmes populations»².

Yaguello exprime des idées très intéressantes sur *La langue maternelle*. Elle part de l'affirmation qu'une langue maternelle ne s'oublie jamais, affirmation qu'elle considère fausse, en argumentant : «Des millions d'individus de par le monde entier se trouvent dans une situation que l'on peut qualifier de „désarroi linguistique”. Arrachés à leur terre natale, ils perdent progressivement la maîtrise de la langue maternelle (même lorsqu'ils constituent des groupes homogènes d'émigrés, *a fortiori* lorsqu'ils sont isolés) sans jamais acquérir parfaitement la langue du pays d'accueil»³. Il est également question d'âge : jeune, la langue seconde se substitue plus facilement à la langue maternelle, tandis qu'à une personne âgée la langue première résiste et la seconde se refuse à elle, déterminants étant les facteurs socioculturels.

En parlant strictement de la *langue française*, Marina Yaguello déclare que celle-ci est réputée claire et logique⁴. Claire veut dire la clarté de l'expression, c'est-à-dire de la parole d'un individu, et sans ambiguïté, effectuant des correspondances univoques entre les formes et les fonctions. Le français est caractérisé par l'ordre suivant: sujet, verbe, objet, ordre qui semble conforme à l'ordre naturel de la pensée. Il offre la possibilité de produire des énoncés de contenu

¹ Marina Yaguello, *Catalogue des idées reçues sur la langue*, Edition du Seuil, 1988, p. 27.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p. 81-82.

⁴ L'auteure fait appel aux paroles de la chanson d'Yves Duteil, la *Langue de chez nous*: «C'est une langue belle avec des mots superbes, qui porte son histoire à travers ses accents, où l'on sent la musique et le parfum des herbes, le fromage de chèvre et le pain de froment (...). C'est une langue belle et à qui sait la défendre, elle offre les trésors de richesses infinies, les mots qui nous manquaient pour pouvoir nous comprendre et la force qu'il faut pour vivre en harmonie, etc.». (*Ibidem*, p. 116 ; c'est l'auteure qui souligne les mots)

propositionnel identique mais de sens légèrement différent, par le changement de l'ordre des mots : «Vouloir à tout prix que certaines langues soient plus logiques que d'autres revient à nier l'unicité du langage humain par-delà la diversité des différentes langues naturelles. Il est probable – les recherches contemporaines vont dans ce sens – qu'une même organisation régit, en profondeur, toutes les langues humaines, si logique il y a, c'est d'une logique spécifiquement linguistique qu'il s'agit, et on doit la rechercher au fondement du langage lui-même»⁵.

L'affirmation d'A. Martinet⁶ : «On peut dire qu'une langue est difficile dans la mesure où il faut de longues années d'école avant que les natifs la manient à la satisfaction générale. En ce sens, le français est peut-être la langue la plus difficile du monde.» représente le point de départ dans l'essai de répondre à la question *Qu'est-ce qu'une langue difficile ?* Yaguello est d'accord avec l'affirmation, en partageant l'opinion plutôt positive et qui est «un motif de fierté» selon laquelle «Ah ! C'est que notre langue est difficile» sous-entend : «riche en subtilités et en nuances par rapport à d'autres langues plus simples». Elle conclut que la difficulté d'une langue est «relative à l'éloignement et à la différence des groupes linguistiques». Puisqu'il n'y a pas de critères de mesure objective de la difficulté d'une langue ou plutôt de sa complexité, il est difficile à répondre à une telle question.

Un article intéressant nous semble *Le sentiment de la langue*, dans lequel Marina Yaguello, en parlant du langage, considère qu'il constitue un univers à la fois familier et étrange : «*Familier*, parce que l'homme ne se conçoit pas autrement que comme sujet parlant ; *étrange*, parce que le langage nous offre aujourd'hui encore autant de mystères que de problèmes résolus». Elle formule une série de questions qui se trouvent à l'origine de mythes, comme celui de la langue adamique ou celui de la dispersion des langues à Babel, d'innombrables œuvres de réflexion philosophiques, de Platon à Rousseau en passant par Descartes, de théories fantasmatisques sur l'origine du langage, de créations chimériques de langues universelles⁷ : D'où vient le langage ? Pourquoi prend-il la forme des langues différentes ? Pourquoi les langues changent-elles ? Les langues reflètent-elles une logique naturelle ? Quel est le secret du rapport entre la langue et la nature, entre la langue et la culture ? La langue est le bien commun de tous ; alors chacun se fait sa propre idée sur la langue, idée qui se traduit par de jugements de valeur que le linguiste professionnel les taxe d'idées reçues et des préjugés. De toute façon, c'est la diversité des langues qui naît le besoin de classer, de comparer et de hiérarchiser les langues selon le modèle des races, des peuples ou des individus. L'auteure considère que face à la langue le sujet parlant adopte trois types d'*attitudes* qui révèlent des idées reçues : « 1. *explicative*, conduisant à des rationalisations, à des tentatives de théorisation, ainsi par exemple sur l'adéquation du genre grammatical et du genre naturel, sur l'origine des mots et des langues etc. ; 2. *appréciative*, se traduisant par des jugements sur la beauté, la logique, la clarté, la simplicité de telle ou telle langue ; 3. *normative*, s'exprimant par l'opposition à toutes les formes de „corruption” de la langue».

C'est en faisant recours aux idées de Jean-Jacques Rousseau sur une langue naturelle et commune à tous les hommes que Yaguello commence son article *Entre la nature et la culture*⁸. Elle affirme qu'en réalité la langue «échappe à l'opposition nature/culture ou plutôt elle réalise la synthèse de la nature et de la culture, en tant que manifestation du langage». La nature n'offre pas aux hommes la langue, mais l'aptitude du langage, et la culture, la possibilité d'acquérir la langue qui caractérise celle-ci, l'homme n'ayant que peu de moyens d'agir sur sa langue ; une langue ne se gouverne pas par décret⁹.

Identité linguistique, identité nationale, c'est le titre de l'article dans lequel Marina Yaguello présente la tendance à identifier les langues à des communautés géographiques et politiques aux contours bien définis. Dans ce sens, elle trouve que «L'adéquation entre langue et nation est de fait

⁵*Ibidem*, p. 119-126.

⁶ Dans *Le français sans fard*, Paris, PUF, 1969, in Marina Yaguello, *op. cit.*, p. 127.

⁷ Marina Yaguello, *op. cit.*, p. 11-12.

⁸ «Toutes nos langues sont des ouvrages de l'art. On a longtemps cherché s'il y avait une langue naturelle et commune à tous les hommes. Sans doute, il y en a une, et c'est celle que les enfants parlent avant de parler.»

⁹ Marina Yaguello, *op. cit.*, p. 19-22.

une situation tout à fait exceptionnelle dans le monde. Cependant, il est vrai que l'unité linguistique a contribué dans bien des cas à forger l'unité nationale»¹⁰. En même temps, «l'institution d'une langue nationale unique est un enjeu majeur dans nombre d'états récemment constitués [...] Cependant, cette unification reste un objectif impossible à atteindre dans bien des états pluriethniques. Une langue officielle, souvent une langue de colonisation, se superpose alors à un groupe de langues nationales choisies parmi les plus importantes». Quant au problème des minorités nationales, celui-ci est un problème quasi universel et «les zones frontalières sont toujours déchirées. L'Europe elle-même en est l'exemple le plus ancien et le plus frappant. Ainsi, par exemple, l'allemand (ou l'un de ses dialectes) est parlé par des groupes plus ou moins importants dans dix pays européens ; dans le même temps, la Roumanie n'enregistre pas moins de quatorze minorités linguistiques sur son territoire.»¹¹.

Des idées précieuses trouvons nous dans *L'arbre des langues*. On fait souvent l'analogie être vivant/être mort et langue vivante/langue morte, tout en concevant les relations entre langues sous la forme d'un arbre généalogique. Si à chaque instant des humains meurent, pendant que d'autres naissent, le destin de chacun restant individuel, on ne peut pas dire la même chose à propos des langues : «On ne peut pas dire qu'une langue qui meurt soit remplacée par une langue qui naît. Tout d'abord, une langue ne meurt – au sens où elle est rayée de la carte linguistique du monde – que lorsque meurent ses derniers locuteurs»¹². A son avis, «une langue dure, perdure et évolue continuellement, sans qu'on puisse lui attribuer ni un début ni une fin, encore moins des frontières. C'est donc le même „être” qui indéfiniment se renouvelle ; il s'agit là aussi d'un continuum, dans le temps cette fois». Pour argumenter le phénomène de fragmentation dialectale, elle propose la situation suivante : «Si on prenait à titre expérimental cent locuteurs du français, d'âge, de milieu social et d'origine géographique identiques, c'est-à-dire parlant une variété du français aussi homogène que possible, et si on les enfermait par groupes de dix dans des îles désertes sans possibilité de communiquer entre eux, on observerait le développement de dix nouvelles variétés dialectales ; celles-ci seraient probablement mutuellement intelligibles pendant un certain temps, mais se différencieraient progressivement. C'est ce qui permet de représenter les familles de langues par des arborescences, ainsi par exemple la „famille indo-européenne” issue de la dispersion d'un peuple dont la localisation primitive est encore controversée et qui aurait parlé la proto-langue reconstruite au dix-neuvième siècle par rapprochement d'un grand nombre de langues parlées de l'Inde à l'Irlande»¹³.

Quant à la pureté des langues, elle considère qu'il n'existe pas «de langues „pures” et de langues „impures”. A des rares exceptions près (peuples isolés), toutes les langues subissent l'influence d'autres langues en contact avec elles. L'emprunt lexical en est la marque la plus spectaculaire, mais même en syntaxe et en phonétique on peut observer des influences, y compris dans les cas des langues assez éloignées génétiquement : on cite souvent l'exemple des langues balkaniques : le grec moderne, le roumain et le bulgare qui appartiennent pourtant à des branches différentes de l'arbre indo-européen, ont vu se développer des traits syntaxiques communs»¹⁴, pour conclure : «Les typologies linguistiques sont aujourd'hui remises en question. Trop de langues sont considérées comme inclassables selon ces critères, et la recherche s'oriente davantage vers les

¹⁰*Ibidem*, p. 49.

¹¹*Ibidem*, p. 50-51.

¹²*Ibidem*, p. 54: L'anthropologue Théodora Kroeber a raconté de façon particulièrement émouvante sa rencontre au début du siècle (XX) avec Ishi, un Indien de Californie, dernier porteur de la langue de son ethnie décimée. On ajoute la situation du dialecte istro-roumain, en train de s'éteindre, mais le professeur des universités Vasile Frătilă, qui l'a longtemps étudié, s'exprime de la manière suivante: «Le dialecte istro-roumain ne se trouve pas dans un état de désagrégation rapide ; il s'emploie et s'emploiera activement encore longtemps en tant que langue locale et s'éteindra avec ses derniers porteurs de parole ou se maintiendra comme instrument de communication dans la mesure où des facteurs décisifs favorables agiront de manière convergente dans cette direction. Un tel facteur serait une politique culturelle appropriée pour la préservation de ce groupe ethnique grâce à des mesures combinées des autorités roumaines et croates». Vasile Frătilă, *Probleme de dialectologie română*, Blaj, Editura Despărțământul „Timotei Cipariu”, 2010, p. 211-212.

¹³Marina Yaguello, *op. cit.*, p. 55-56.

¹⁴*Ibidem*, p. 58.

universaux de langage, c'est-à-dire le noyau commun à toutes les langues. A l'unicité fondamentale de la race humaine répond ainsi l'unicité fondamentale du langage humain».

Le génie de la langue essaie d'expliquer la notion de *génie*: «Au sein d'un groupe bilingue, il se produit généralement un va-et-vient d'une langue à l'autre qui fonde une connivence : le savoir partagé de deux sphères d'expérience qui privilégient chacune une langue. C'est cette spécificité que traduit l'expression „le génie de la langue”. Chaque langue a son propre „génie”, c'est-à-dire sa singularité¹⁵. Cette singularité, cette spécificité de la langue impose des contraintes qui compliquent la tâche du traducteur, qui «doit compenser l'absence ou la présence de telle ou telle information qui véhicule la grammaire autant sinon plus que la non correspondance des inventaires lexicaux».

Si l'on parle du lexique d'une langue, il faut dire qu'un «lexique abondant est généralement considéré comme une richesse et on parle volontiers de langues riches et de langues pauvres. L'inventaire des mots français constitue le *Trésor de la langue française* auquel travaille depuis des décennies les lexicographes». *C'est pas dans le dictionnaire* est un article qui met en évidence la richesse d'une langue ou la pauvreté de celle-ci. De ce point de vue, la richesse ne représente pas l'abondance des signes, mais la flexibilité de ceux-ci, leur aptitude à construire des significations multiples : «Fondamentalement, toute langue répond aux besoins expressifs de ses locuteurs et les champs lexicaux sont plus ou moins développés en fonction des centres d'intérêt des communautés linguistiques. L'exemple classique en est la diversité des termes désignant la neige chez les Esquimaux, que rien ne saurait traduire dans nos langues¹⁶. Une langue devient pauvre «lorsqu'elle cesse de créer au profit de l'emprunt massif à une langue parlée par un groupe plus puissant». Yaguello donne l'exemple des pays d'Afrique, mais aussi de France où «le recours au néologisme a été trop longtemps stigmatisé par les puristes». On estime que l'anglais est trois ou quatre fois plus riche en vocabulaire que le français pour plusieurs raisons : «les mots dialectaux ne sont pas stigmatisés dans les cultures anglo-saxonnes ; ils sont au contraire valorisés et recherchés par les écrivains ; par ailleurs, l'étendue des jargons techniques, une créativité plus grande s'ajoutent à un phénomène structurel déjà ancien : l'anglais a conservé en grand nombre des doublets, issus les uns du fond anglo-saxon et les autres du fond roman ou latin. Ces doublets n'appartiennent pas au même registre ; les mots romans ont tendance à être précieux ou recherchés et les mots du fond autochtone plus familiers». Elle conclut : «Une langue qui fonctionne est par là même une langue riche¹⁷».

En conclusion, Marina Yaguello s'appuie de manières différentes sur la langue, en essayant de définir, d'expliquer, d'exemplifier de différentes situations, structures, cas, syntagmes sur la langue en général, sur le français en particulier. N'oublions pas qu'elle est une des linguistes qui écrit aussi des livres dans lesquels elle essaie de répondre à plusieurs questions : comment les femmes parlent-elles ; comment se parlent-elles ; comment leur parle-t-on ; comment parle-t-on d'elles ; les femmes et les hommes parlent-ils la même langue ; quel rôle joue la métaphore sexuelle, les connotations dépréciatives, les insultes à caractère sexuel comme véhicules de l'idéologie sexiste. Mais de tout cela, dans un article à venir.

BIBLIOGRAPHY

Frăţilă, Vasile, *Probleme de dialectologie română*, Blaj, Editura Despărţământul „Timotei Cipariu”, 2010.

Yaguello, Marina, *Catalogue des idées reçues sur la langue*, Editions du Seuil, 1988.

Yaguello, Marina, *Le sexe des mots*, Belfond, 1989.

Yaguello, Marina, *Les mots et les femmes*, Petite bibliothèque Payot, 2006.

¹⁵*Ibidem*, p. 67.

¹⁶*Ibidem*, p. 89.

¹⁷*Ibidem*, p. 90.

CORONAVIRUS AND THE LINGUISTIC LANDSCAPE IN THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATION COMPETENCE IN ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Diana Boc-Sînmărghițan

Assoc. Prof., PhD, "Victor Babeș" University of Medicine and Pharmacy Timișoara

Abstract: Isolated at home and assaulted with information competing in percentages and solutions based on scientific or empirical findings on the pandemic caused by the new coronavirus, we wake up articulating new phrases that come to define our vocabulary. In this context, Romanian that foreign students see around them, through the media, remains the only real contact they have with the language now. The present article aims to analyze the impact that the current linguistic landscape has on the learning of Romanian as a foreign language by medical students. The study shows how this literature can be used to support the acquisition of communication skills, the formation of critical thinking, and the (re)construction of a specific Romanian cultural background.

Keywords: Romanian, Linguistic Landscape, Medical Students

Izolați la domiciliu și asaltați cu informații ce se întrec în procentaje și soluții bazate pe descoperiri științifice sau empirice privind pandemia provocată de noul *coronavirus*, ne trezim articulând sintagme noi ce ajung să ne definească vocabularul. De aici a pornit ideea articolului de față, dar și din încercarea de a-i atrage pe studenți, mereu prin intermediul unor informații de actualitate și atractive, înspre cursul de limba română ca limbă străină, desfășurat online în toată această perioadă. Noua experiență, aceea de a sta în fața unui calculator și de a încerca să te faci înțeles, fără a avea feedbackul acela imediat pe care ți-l oferă studentul din clasă prin răspunsul direct, acompaniat de mimica și gestică de moment, toate acestea m-au determinat să fac apel la peisajul lingvistic din mediul virtual, la jocurile de cuvinte, la sintagmele metaforice, la paremiologie, attribute în care acesta abundă. Toate fac deliciul momentului, apropiindu-ne într-o dorință comună – să-l depășim cât mai ușor! E în acest nivel lingvistic întreaga noastră identitate culturală. E felul în care societatea se vede pe sine însuși.

În acest context, româna pe care studenții străini o văd în jurul lor, prin intermediul media, rămâne singurul contact real pe care ei îl au cu limba acum. Prin urmare, articolul de față își propune să analizeze impactul pe care peisajul lingvistic¹ actual (cel din mediul virtual, în cazul de față) îl are asupra învățării românei ca limbă străină de către studenții mediciști. Studiul face trimitere la această literatură și arată beneficiul pe care îl aduce facilitând procesele de achiziție și de învățare a limbii și venind în sprijinul dobândirii unor abilități de comunicare, a formării unei gândiri critice, precum și a (re)construirii unui bagaj cultural specific românesc.

Peisajul lingvistic interesează tot mai mult, fiind un domeniu de actualitate în onomastică, dar mai ales în sociolingvistică unde e puternic înrădăcinat. Dacă materialul onomastic urmărește elemente de tradiție și de noutate (cf. Butnaru 2013) ori subliniază dimensiunea pragmatică a crematonimelor ca reprezentări ale globalizării (cf. Felecan 2011; Radu, Cotoc 2016) dovedind astfel complexitatea peisajului urbanonimic (cf. Rezeanu 2014), sociolingvistica, la rândul ei, studiază relațiile dintre limbă, cultură și societate (NODEX). Lucrările de referință ale acestei discipline tot mai mult fac trimitere la funcția informațională și simbolică a inscripțiilor din spațiile publice, reliefând mai ales rolul pe care ele îl joacă în devalorarea unor aspecte ce țin de identitatea,

¹ Conceptul a apărut și a fost dezvoltat de sociolingviști din Quebec și Israel care au analizat spațiul real sau virtual mai ales din perspectiva comercială și turistică. Cf. Bouchard, Maurais 2000, Bouchard Beauchamp-Achim 1980 (vezi Galopența 2013), pentru ca mai târziu Landry și Bourhis (1997: 25) să-l definească: „Limbajul semnelor publice, panourilor, denumirilor străzilor, denumirilor comerciale, semnelor comerciale și semnelor publice asupra clădirilor guvernamentale se combină pentru a forma peisajul lingvistic al unui teritoriu, al unei regiuni sau a unei aglomerări urbane, ...”

solidaritatea ori autoritatea grupărilor minoritare dintr-un spațiu multilingv. Voi face trimitere aici doar la limba română, a cărei prezență în peisajul lingvistic e analizată în astfel de spații, în special în relație cu maghiara în Transilvania (Dégi 2012, Tódor 2014, Laihonon, Tódor 2015, Biró 2016), rusa în Moldova (Muth 2012, 2014) sau italiana în Italia (Barni, Bagna 2010)².

Dacă perspectivele sociolingvistică și onomastică sunt, așa cum am dovedit-o, bine reprezentate, nu același lucru se poate spune despre cea pedagogică. Studiile care analizează modul prin care peisajul lingvistic poate fi folosit în predarea unei limbi nu sunt multe³. Într-un articol din 2008, Cenoz și Gorter (2008) examinează importanța peisajului lingvistic în achiziția unei limbi străine în special, în ceea ce privește dezvoltarea competenței pragmatice, a multicompetenței⁴ și a deprinderilor de lectură multimodală (multimodal literacy)⁵. Pentru cel care învață o limbă străină, peisajul lingvistic devine un adevărat resort care, odată accesat, conștientizat și reiterat, îl va ajuta foarte repede să descopere sensurile cuvintelor necunoscute, dezvoltându-și astfel gândirea critică și competența de comunicare. Legătura dintre formă și conținut este percepută mult mai repede și bine dacă este mediată de imagine și de context, de ceea ce peisajul lingvistic devine util în primul rând pentru dezvoltarea abilităților lingvistice, mai ales lexicale, dar și gramaticale sau semantice. Dacă aceste competențe lingvistice vor fi dezvoltate cu precădere la cei cu un nivel de studiu debutant (A1-A2)⁶, chiar mediu (B1), cei al căror nivel de studiu este B2 sau avansații (C1-C2) își vor spori competențele sociolingvistice, socioculturale și pragmatice.

Peisajul lingvistic din mediul virtual referitor la pandemia provocată de virusul CoViD-19 abundă în informații științifice, tehnice, de mare utilitate, concepute pe baza unor raționamente logice, deductive și bine argumentate. Funcția acestui limbaj științific e una referențială (cognitivă sau de cunoaștere). În egală măsură, însă, își fac loc și alte funcții ale unui limbaj figurativ, cea metalingvistică și conativă. Caracterul ludic, prin care se caracterizează acest tip de text, câștigă tot mai mult teren, iar motivele sunt lesne de înțeles. E autentic, simplu de accesat, foarte practic și se poate dovedi extrem de util în predarea românei ca limbă străină; e la un click distanță și, cu un ghidaj corespunzător din partea profesorului, cel care studiază limba nu numai că își va îmbunătăți practica lingvistică, dar va fi capabil să înțeleagă mai bine stereotipurile, mentalitatea, identitatea socioculturală⁷ a românilor în mijlocul cărora a ales să se formeze.

Dar, să vedem în mod concret care sunt competențele pe care le dezvoltă acest tip de învățare cum și cu ce materiale putem veni în sprijinul ei. Sunt doar câteva aspecte pe care mi-am propus să le dezvolt în cele ce urmează.

Că tot ceea ce e nou atrage, asta nu poate fi contestat! Învățarea se produce inconștient, din context, dacă ascultăm o conversație sau un discurs, dacă urmărim o emisiune sau citim ceva de interes pe un afiș, pe un pliant, pe un panou publicitar, iar efectul asupra vocabularului nu întârzie să apară, ajutând astfel la dezvoltarea competenței comunicative, a deprinderilor de lectură diferențiată, adaptată nevoii. În acest scop, profesorul poate propune o serie de activități, adaptate la nivelul de studiu, ce au ca reper textul „virusat” de CoViD-19.

Dezvoltarea competenței lingvistice

² Apud Huțanu, Radu-Pop 2018. Pentru extrapolare, vezi lucrarea Sandei Golopența, despre relația pe care migrații români o au cu limba lor maternă (Golopența 2013).

³ În ultimul timp preocuparea pentru acest subiect înregistrează o creștere exponențială, atrăgând tot mai mulți cercetători. Vezi Idem, *Peisajul lingvistic urban și dezvoltarea competenței comunicative în limba română ca limba a doua*, studiu publicat în 2018 sau *Peisajul lingvistic și dezvoltarea competenței de comunicare în limba română ca limbă străină*, (Trebeș, Chiriac 2019).

⁴ Ceea ce CECR numește „competență plurilingvă”.

⁵ Cenoz, Gorter 2008: 279-280.

⁶ Nu e de mirare că, încă de la nivelurile A1-A2, descriptorii din Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi țin seama de textele ce se pot întâlni în spațiul public, în anunțuri, în afișe, în cataloage: A1: Je peux comprendre des noms familiers, des mots ainsi que des phrases très simples, par exemple dans des annonces, des affiches ou des catalogues.; A2: Je peux lire des textes courts très simples. Je peux trouver une information particulière prévisible dans des documents courants comme les publicités, les prospectus, les menus et les horaires et je peux comprendre des lettres personnelles courtes et simples (CECR 2001: 26).

⁷ Vezi în acest sens, Malinowski, *Opening spaces of learning in the linguistic landscape*, p. 107.

Include cunoștințele și deprinderile lexicale, semantice, fonetice, sintactice, morfologice:

Competența lexicală

Puse într-un context sau însoțite de imagini, sensurile cuvintelor pot fi mai ușor deduse, astfel că peisajul lingvistic în discuție aici poate fi folosit în special la introducerea unor termeni noi (de ex., sensul verbului *a rămâne* poate fi mai ușor reținut făcându-se apel la următorul mesaj: *Albă ca Zăpada a rămas cu 6 pitici. Pe Hapciu l-au pus în carantină!* ☺ Iar imaginea este grăitoare în cazul verbului *a păstra*).

Competența semantică

Ambiguitățile semantice, jocurile de cuvinte, pot rămâne de nepătruns pentru un vorbitor nenativ care se întâlnește cu ele în spațiul public, explicate, discutate împreună, ele capătă sens devenind o modalitate practică și atractivă prin care cursanții își pot însuși și astfel folosi ulterior acest limbaj.

Electrician: Părerea mea e că la pandemia asta nu-i suficientă izolarea, trebuie făcută și împământarea! ☺

Dacă suntem izolați, putem băga degetele-n priză? ☺

Fericiți cei cu WC-ul în fundul curții. 3-4 plimbări pe zi! ☺

Chiar dacă, la fel ca și în cazul elementelor lexicale, aceste texte pot fi folosite cu precădere pentru introducerea unor sensuri noi, ele pot fi folosite și la verificarea înțelegerii sensului:

– *Iubito, ai zis că știi să gătești, dar habar nu ai!*

– *Dacă începi cu de-astea, următorul iaurt ți-l prăjești singur!* ☺

Competența gramaticală

⁸ Acest text vine și cu o altă sarcină de lucru: corectarea mesajului scris, dovedind astfel cunoștințe de ordin morfologic și ortografic din partea studentului. Acest tip de exercițiu e recurent în această practică.

- Pot să merg la mall, **mama?**
 - Nu, fiule, fii ca substantivul în vocativ! Stai
 izolat!

Substantivul în vocativ se izolează prin
 virgulă de restul enunțului.
 La fel și elevii de malluri, în vremea
 pandemiei.

Reprezintă cunoașterea și înțelegerea resurselor gramaticale ale limbii și capacitatea de a le utiliza fără a fi memorate și reproduse ca atare.

Elemente gramaticale aparținând claselor închise pot fi ușor ilustrate de literatura în discuție aici:

- articolul hotărât și nehotărât

Ieri frigiderul meu a înregistrat 976 de vizualizări. ☺

Mă uitam la **un** film când deodată actorul a început să tușească. Am închis televizorul imediat. Nu se știe niciodată. ☺

- pronume și adjective pronominale

Cunoaște **cineva** un frizer **care** tunde online zilele **astea**? ☺

Mi-am ciocănit singură la ușa. Chiar **m-am** simțit mai bine știind că **cineva** mă caută! ☺

– **Tu** cum **îți** tratezi depresia?

– **Eu** nu **o** tratez, **a mea** e sănătoasă! ☺

Ce satisfacție o avea câinele văzându-**mă** că-**mi** pun **eu** botniță când ieșim afară! ☺

- verbe auxiliare și modale

În timp ce **tăiam** ceapa, **m-am uitat** și în portofel, **să nu plâng** de două ori. ☺

- conjuncții și prepoziții

Dacă școlile vor fi închise prea mult timp, părinții vor găsi un vaccin **împotriva** Covid-19 **înaintea** medicilor. ☺

Competența ortoepică și ortografică

Che, adesea ridică probleme în pronunție, astfel că, făcând apel la ocurența numelor românești ce se termină în acest grup de litere, de tipul *Iordache*, *Enache*, *Costache* și completând exemplul cu mesajul: *După ce trece Virusache*, facem o petrecere mare cu macaroane, făină ulei, bulion și hârtie igienică, cu siguranță va ajuta! ☺

Dezvoltarea competenței sociolingvistice

Mai ales pentru nivelul avansat, competența sociolingvistică trimite la cunoștințele și deprinderile necesare pentru a valorifica dimensiunea socială și patrimoniul cultural, ajutându-l astfel pe cel care studiază limba străină să înțeleagă mai bine modul de viață și mentalitatea poporului român. Prin dezvoltarea acestor abilități va fi capabil să îndeplinească sarcini și activități comunicative în diverse contexte ale vieții sociale, ținând cont de condițiile și constrângerile proprii acestor contexte.

Iată câteva texte ce fac deliciul acestei perioade și care evidențiază relațiile sociale, înțelepciunea populară ori doar diferențele de registru ale limbii române:

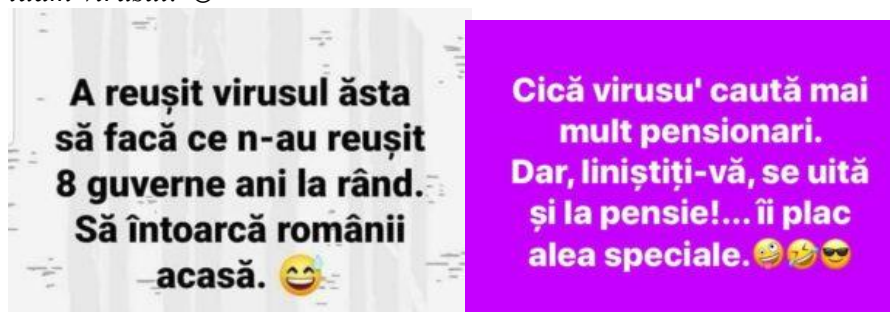
Acum, că ați văzut cum au reacționat oamenii la Coronavirus, înțelegeți de ce guvernele ne ascund existența extratereștrilor? ☺

Ungaria și-a închis de astăzi granițele, în sfârșit nu-i mai interesează Ardealul! ☺

Fuego și hitul verii: Dezinfectează, mamă, clanța! ☺

Nu vă temeți de corona dacă mai aveți rate la bancă, vor face totul să fim salvați! Cei care nu aveți, nu știu ce să zică! ☺

Oricum am da-o, sănătoși nu ieșim din asta. Dacă nu ieșim din casă, ne îmbolnăvim cu capul. Dacă ieșim, luăm virusul. ☺

Folosirea acestui material pentru facilitarea proceselor de achiziție și de învățare a limbii, va conduce la dezvoltarea competenței de comunicare a utilizatorului și își găsește aplicare în realizarea de activități comunicative variate⁹ care implică **recepția, producerea, interacțiunea**, dar și **medierea** (mai ales prin activități de traducere și interpretare), fiecare dintre aceste moduri de activitate putând fi realizate fie în formă orală, fie în forma scrisă, fie în ambele forme. O condiție esențială și extrem de importantă este ca obiectivele să fie extrem de clare, precise și să fie stabilite în raport cu nevoile și interesele studenților, dar și în acord cu particularitățile lor și cu mijloacele de care ei dispun. În cazul nostru, partenerii implicați în organizarea procesului de învățare a limbii române sunt studenții mediciști și de aceea, pentru ei, acest peisaj lingvistic ce abundă în terminologie de specialitate medicală, cu atât mai mult este de interes.

În concluzie, peisajul lingvistic din mediul virtual, în care *coronavirusul* devine firul Ariadnei, nu trebuie ignorat, dimpotrivă el trebuie privit ca pe o oportunitate imensă pe care profesorul și studentul o au la dispoziție și pe care o pot accesa în orice moment. E simplu, practic, util. În plus, marele avantaj e cel de natură motivațională, consecință firească a faptului că materialul folosit în exercițiu este autentic tocmai pentru că face apel la stereotipurile culturale ale țării noastre, la elementele de tradiție românească. În plus, e amuzant, captivat, se folosește de imagine ajutându-l astfel pe cursant să descopere și să înțeleagă rapid sensurile necunoscute ale cuvintelor. Iată, așadar, atributele unei învățări pragmatice ce va putea asigura premisele unei mai bune comunicări interpersonale, dar și de grup în vederea îndeplinirii unor scopuri precise.

BIBLIOGRAPHY

⁹ Aceste activități, construite anume în acest scop, vor ține seama de schema descriptivă a parametrilor, a categoriilor și a exemplor prevăzute în *Cadrul european comun de referință pentru limbi* și vor face obiectul nostru de studiu într-un alt articol.

Butnaru, Daniela, *Tradiție și inovație în toponime. Hidronimimele*, 2013 disponibil online la <http://www.diacronia.ro/en/indexing/details/V2525/pdf> (accesat în mai 2020).

CECR 2001: *Cadrul european comun de referință pentru limbi: învățare, predare, evaluare*, disponibil online la https://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/CEFR_moldave.pdf (accesat în iunie 2018).

Felecan, Oliviu, *Tipologia numelor de firme din spațiul public românesc actual*, în vol. Rodica Zafiu et alii, *Limba română: Ipoteze ale variației lingvistice. Actele celui de-al 10-lea Colocviu al Catedrei de limba română* (București, 3-4 decembrie 2010) (I) *Gramatică și fonologie. Lexic, semantică și terminologii. Istoria limbii române, dialectologie și filologie*, București, Editura Universității din București, 2011, p. 249-258.

Golopența, Sandală, *Relația migranților români cu limba lor maternă*, 2013, disponibil online la <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/V1279/pdf> (accesat în mai 2020).

Huțanu, Monica, Radu-Pop, Anamaria, *Peisajul lingvistic urban și dezvoltarea competenței comunicative în limba română ca limba a doua*, Actele Conferinței Internaționale „Discurs polifonic în româna ca limbă străină”, Casa Cărții de Știință, 2018, p. 112-119.

Landry, Roger; Bourhis, Richard, *Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality: An Empirical Study*, în „Journal of Language and Social Psychology”, Vol. 16, No. 1, 1997, p. 23-49.

Malinowski, David, *Opening spaces of learning in the linguistic landscape*, în „Linguistic landscape”, Vol. 1, No. 1-2, 2015, p. 95-113.

Radu, Anamaria; Cotoc, Alexandra, *Foreign chrematonyms in a globalised society. A case study*, în vol. Iulian Boldea, *Globalization and national identity. Studies on the strategies of intercultural dialogue. Language and discourse*, Târgu-Mureș, Arhipelag XXI Press, 2016 p. 111-123.

Rezeanu, Adrian, 2014, *Urbanonimele în structura Dicționarului toponimic al României. Muntenia, Limba Română*, LXIII, nr.3, 2014, p. 407-418.

Trebeș, Tatiana; Chiriac, Argentina, *Peisajul lingvistic și dezvoltarea competenței de comunicare în limba română ca limbă străină*, 8th International Conference: Synergies in Communication (SiC) Bucharest, Romania, 2019, p 174-180.

Corpus:

http://stiri.tvr.ro/haz-de-necaz-glume-in-mediul-online-despre-panica-generata-de-coronavirus_857161.html#view (accesat în mai 2020).

<https://www.money.ro/haz-de-necaz-romanii-se-intrec-in-bancuri-cu-coronavirusul/> (accesat în mai 2020).

<https://www.de-corina.ro/index.php/2020/04/01/umorul-rezista-umor-pe-facebook-pe-timp-de-corona/> (accesat în aprilie 2020).

<https://www.revistabiz.ro/umorul-in-vremea-coronavirus/> (accesat în mai 2020).

<https://www.mediafax.ro/stirile-zilei/avalansa-de-glume-si-meme-pe-seama-carantinei-cum-se-amuza-romanii-ca-sa-uie-de-coronavirus-foto-18993764> (accesat în mai 2020)

De-ale carantinei 1, 2, 3: <https://www.youtube.com/watch?v=17RrnzizGY4&t=67s> (accesat în mai 2020).

ASPECTS OF THE SYNTACTIC REALIZATION OF THE STIMULUS SEMANTIC ROLE. ROMANCE CONVERGENCE AND DIVERGENCE

Dana-Luminița Teleoacă (Dobre)

**PhD Scientific Researcher III, „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, Institute of Linguistics
of the Romanian Academy, Bucharest**

Abstract: The present study displays the results of a comparative research in the Romance area (Romanian, French and Spanish) of the ‘wonder’ psych verbs (both active-transitive and passive-reflexive) (cf. rom. a [se] mira, fr. [s’] étonner and sp. extrañar[se] / asombrar[se]). We will focus on the clausal realization (as subject and prepositional object) of the Stimulus semantic role, tracing the main convergences of the active-transitive and passive-reflexive syntactic configurations in each of the languages investigated. We will consider the subject cross-linguistically, emphasizing the unity vs. disparity of the syntactic patterns according to ethnolinguistic group each of the language belongs.

Keywords: comparative Romance syntax, ‘wonder’ psych verbs, Stimulus θ -role, active-transitive matrix, passive-reflexive matrix, subject clause, prepositional object clause.

1. Precizări preliminare

Studiul de față reprezintă o cercetare comparativă în arie romanică (limbile română, franceză și spaniolă) cu privire la verbele psihologice (tipar activ-tranzitiv, dar și pasiv-reflexiv) care desemnează ‘mirarea’ (cf. rom. a [se] mira, fr. [s’] étonner și sp. extrañar[se] / asombrar[se]). Atenția noastră va fi reținută de actualizarea sintactică a rolului tematic stimulus¹ ca structură

¹ Conceptul de ‘rol tematic’, desemnat prin sintagma *funcție semantică*, apare pentru prima dată la Fillmore (1968, 1970), care vorbește despre existența unui set de *relații profunde*, definibile prin diferențiere față de relațiile ce se pot identifica în structura sintactică de suprafață (în fapt, este vorba despre anumite *roluri semantice* atribuite nominalelor care reprezintă *argumentele* nucleului verbal). În acest context, orice verb este susceptibil de a fi descris în virtutea unei *matrice semantice*, definibile în funcție de numărul și de tipul funcțiilor semantice acceptate de cel dintâi, această structură cauzală profundă funcționând ca un criteriu de clasificare. Ulterior, conceptul a fost elaborat de o serie de cercetători, care au vorbit despre *rol tematic*, *valență semantică*, *caz profund*, *argument al nucleului verbal* sau *theta-rol* (pentru discuția aprofundată, v. Cook 1989: IX). Cât privește *stimulusul*, precizăm că utilizăm aici terminologia consacrată în studiile de specialitate dedicate câmpului verbelor psihologice, studii în care cauza responsabilă pentru declanșarea unei anumite stări psihologice este desemnată în termenii *stimulusului*, la antipod situându-se entitatea *experimentatoare* (v., de ex., Ruwet 1972, 1993; Belletti și Rizzi 1988; Grimshaw 1990). Ambele concepte sunt, de fapt, validabile cu referire la subclasa verbelor psihologice *cauzative* sau *telice* (ilustrată și prin verbele considerate pentru discuția de față), definite prin opoziție cu verbele psihologice *de stare*, nondinamice,

complexă, în speță *propozițională* (i.e. subiectivă și completivă prepozițională). În această ordine de idei, ne propunem să urmărim principalele corespondențe între tiparul activ-tranzitiv și cel pasiv-reflexiv, mai exact între *cadrele actanțiale* aferente celor două structuri, în fiecare dintre cele trei limbi romanice. În același timp, vom avea în vedere și o abordare *interlingvistică*, evidențierea gradului de *unitate / continuitate* (vs. *discontinuitate*) în arie romanică, în funcție de gruparea specifică a limbilor romanice considerate (la nivelul tiparelor activ-tranzitiv și pasiv-reflexiv) constituind un alt obiectiv al lucrării noastre.

2. Cadre actanțiale specifice

În demersul din această secțiune – demers reprezentând o abordare preponderent *intralingvistică*² – vom încerca să evidențiem o serie de similitudini, dar și divergențe în ceea ce privește valorificarea unor conectori (comuni vs. specifici celor două tipare), gradul de recurență în fiecare dintre limbile romanice considerate, etapa actuală, a unui tipar sau a altuia (în speță, tiparul activ-tranzitiv, respectiv pasiv-reflexiv), precum și posibilitatea de a admite unele raporturi de variație (literară) liberă între construcțiile respective. În acest sens, suportul investigației noastre a fost furnizat de numeroase contexte excerptate *online*, din pagini actuale de limba română, franceză și spaniolă³.

2.1. Rom. *a (se) mira*

Analiza tiparelor în limitele cărora verbul *a (se) mira* guvernează o *subordonată subiectivă* (în tipar activ-tranzitiv) sau o *completivă prepozițională* (în tipar pasiv-reflexiv) a relevat o *disponibilitate sintactică remarcabilă* a verbului *a (se) mira*. După toate probabilitățile însă, această disponibilitate este superioară în condițiile ocurenței verbului *a mira* în tipar pasiv-reflexiv (v., în acest sens, de pildă, frecvența [net] superioară a structurilor cu relatorii *cât de* și *cum de* în tipar pasiv-reflexiv ș.a.).

Conjuncțiile *că* și *să* sunt conectori pe care i-am consemnat atât în tipar activ-tranzitiv, cât și pasiv-reflexiv. Mai mult, acești conectori prezintă, la nivelul ambelor structuri, ocurențe în tipare explicite (cu *verba sentiendi* / de cogniție), dar și implicite, tipare pentru care putem admite un raport de variație liberă (cf. *M-a mirat să constat că ați plecat* – *M-a mirat că ați plecat*, respectiv

pornind de la realizarea sintactică distinctă a experimentatorului, un subiect în cazul verbelor de stare, respectiv un complement direct în cazul celei de a doua categorii (Pustejovsky 1991; Tenny 1994).

² Perspectiva propriu-zis comparativă / interlingvistică va putea fi aprofundată în ultima secțiune a studiului nostru, dedicată concluziilor.

³ Nu vom reproduce aici aceste contexte, prezentate și discutate de noi în detaliu în Teleoacă, *Similitudini vs. divergențe*, subcapitolele 2.3.1.1.2. și 2.4.2.2.2.

M-am mirat să constat că ați plecat – M-am mirat că ați plecat). Așa cum am putut remarca, pornind de la enunțurile atestate *online*, concurența dintre tiparul explicit și cel implicit se soluționează, în cazul ambelor structuri (activ-tranzitivă, pasiv-reflexivă) în favoarea celui din urmă, aceasta, foarte probabil, în acord cu tendința enunțiatorului (actual) spre exprimarea brevilocventă. Un raport de variație (literară) liberă putem admite și în ceea ce privește cele două structuri, activă, respectiv pasiv-reflexivă: *M-ar fi mirat să vină și el – M-aș fi mirat să vină și el*. Trebuie spus însă că, deși enunțuri de genul celor menționate stabilesc fără îndoială o relație de variație liberă, chiar la nivelul românei literare (standard), totuși, cel mai probabil, vorbitorul actual va opta în favoarea tiparului pasiv-reflexiv (cf. *M-aș fi mirat să vină și el*), având în vedere valorificarea superioară a acestui lexem în română ca verb reflexiv; în acest context structura pasiv-reflexivă a verbului *a mira* va reprezenta și unica opțiune lexicală (neconcurată de o alta) pentru actualizarea unui anumit conținut în tipar pasiv-reflexiv. Legat de acest ultim aspect, situația se particularizează prin raportare la tiparul activ corespunzător, care îi oferă enunțiatorului posibilitatea de a alege între mai multe structuri, mai exact între enunțuri în care prezintă ocurențe unele sinonime ale verbului *a mira*, în speță verbele *a uimi* și *a surprinde* (cf. *M-ar fi mirat să vină și el / M-ar fi surprins să vină și el / M-ar fi uimit să vină și el* // v., prin comparație, *M-aș fi mirat să vină și el / ?M-aș fi uimit⁴ să vină și el / *M-aș fi surprins să vină și el*). În conformitate cu aceste precizări, am putea conchide că enunțuri precum *M-aș fi mirat să vină și el*, respectiv *M-ar fi surprins să vină și el* reflectă, după toate probabilitățile, tiparele preferate și, în consecință, selectate de către enunțiatorul actual.

Cel puțin la prima vedere, am putea vorbi despre particularizarea structurilor conectoare care introduc o *completivă prepozițională* prin faptul că acestea sunt precedate, într-o serie de cazuri, de prepoziția *de*, deși uneori, mai exact în situații în care subtextul este unul exclamativ, aceste tipare se află în raport de variație liberă cu tiparele fără *de* (cf., de ex., *M-am mirat de ce pot face unii – M-am mirat ce pot face unii*). În schimb, un enunț de genul *M-am mirat de ce pot face unii* nu poate fi „transpus” în tiparul activ-tranzitiv corespunzător, în condițiile păstrării conectorului *de ce*: **M-a mirat de ce pot face unii / (corect) M-a mirat ce pot face unii*. Cel mai adesea însă, contextele în care *a se mira* se construiește cu *de ce* implică un subtext interogativ ca, de pildă, enunțul: *Ne-am mirat de ce toată lumea coboară la o anumită stație ↔ Oare, de ce toată lumea coboară la o anumită stație?* În astfel de cazuri, transpus în tiparul activ corespunzător, enunțul reprodus este validabil, inclusiv în condițiile păstrării conectorului *de ce*: cf. *Ne-a mirat de ce toată lumea coboară la o anumită stație*. În consecință, putem admite un raport de variație liberă între cele două structuri: *Ne-am mirat de ce toată lumea coboară la o anumită stație* și *Ne-a mirat de ce toată*

⁴ *A uimi* cunoaște utilizări pasiv-reflexive exclusiv în româna arhaică, respectiv în registre mai puțin îngrijite ale românei actuale (v. Teleoacă, *Similitudini vs. divergențe*, 1.3.5.2.2.).

lumea coboară la o anumită stație; Ne mirăm de ce dorințele nu se concretizează și Ne miră de ce dorințele nu se concretizează. Această posibilitate de utilizare alternativă a celor două tipare (cu conectorul *de ce*) se pronunță, cel puțin în principiu, împotriva ideii de circumscriere strictă a tiparelor conectoare cu *de* (cf. *de ce*) față de structura pasiv-reflexivă. Totuși, deși teoretic așa stau lucrurile, tiparele active cu *de ce* au fost consemnate de noi modest, chiar izolat în pagini de limba română actuală, de regulă în enunțuri interogative retorice. Aceasta înseamnă că, deși în principiu substituția respectivă este posibilă contextual, totuși, această posibilitate teoretică se verifică doar într-o măsură modestă în plan discursiv, enunțiatorul actual plasând, prin propriile opțiuni, tiparul cu *de ce* preponderent în aria structurii pasiv-reflexive. În virtutea unor considerente de acest gen se poate susține, deci, o anumită specificitate a tiparelor cu *de ce* (specificitate pe care o înțelegem în sensul circumscrierii fundamentale, dar nu exclusive, a acestui tipar față de structura pasiv-reflexivă a verbului *a mira*), selecția fiind operată la nivel enunțiativ, mai exact în procesul discursiv propriu-zis. Pentru alte contexte (mult mai slab atestate), anume acelea care implică un subtext exclamativ (cf. și *supra*, observațiile noastre), disocierile se impun și mai vizibil, de data aceasta, utilizarea alternativă a celor două tipare (activ și pasiv-reflexiv) fiind exclusă inclusiv din perspectivă teoretică / sistemică, și nu doar limitată de opțiunile asociative ale vorbitorului actual de română. Cu alte cuvinte, astfel de contexte susțin pregnant valorificarea esențială a tiparelor cu *de ce* în cadru actanțial pasiv-reflexiv (cf. *Ne-am mirat de ce pot zice unii* / **Ne-a mirat de ce pot zice unii*). În favoarea aceleiași specificități pledează și raportul dintre tiparele pasiv-reflexive cu *de ce*, respectiv tiparele pasiv-reflexive cu *ce*. Astfel, în conformitate cu rezultatele investigației noastre, predomină net situațiile discursive în care este exclusă utilizarea lui *ce* (pentru *de ce*), de fapt unicele cazuri în care *ce* se poate utiliza alternativ cu *de ce* fiind acelea în care avem a face cu un subtext exclamativ (cf. a) *Ne-am mirat de ce pot face* / *Ne-am mirat ce pot face*, dar b) *Ne-am mirat de ce nu a aterizat în Germania* / **Ne-am mirat ce nu a aterizat în Germania*⁵). Cum cazurile în care *a se mira* se utilizează cu sens interogativ (aceasta în acord cu semantica matricială care evocă „nedumerirea”) prevalează în mod evident, rezultă că situațiile în care *ce* îl poate substitui pe *de ce* sunt limitate.

Contextele în care completiva prepozițională regizată de verbul *a se mira* este introdusă prin *de cât* sunt strict specifice tiparului pasiv-reflexiv, aspect explicabil prin aceea că acest tip de contexte implică în mod fundamental, chiar exclusiv, un subtext exclamativ (cf., de ex., *Ne-am mirat de cât*

⁵ Un astfel de enunț nu poate fi validat, având în vedere că structura interogativă directă corespunzătoare implică utilizarea unui conector, în speță *ce*, precedat de prepoziția *de* (cf. *De ce nu a aterizat în Germania?* / **Ce nu a aterizat în Germania?*). Astfel de situații discursive se definesc prin delimitare față de cazurile în care este implicat un subtext exclamativ (cf. *Ne-am mirat ce pot face* și structura exclamativă directă *Ce mai pot face unii!*). În situații de acest gen însă, este posibilă utilizarea inclusiv a structurii conectoare cu *de* (cf. *de ce*), prepoziția fiind justificabilă prin semantica intrinsecă a verbului de mirare (cf. *a se mira de*).

de *diferiți suntem unul de celălalt* / **Ne-a mirat de cât de diferiți suntem unul de celălalt*). Totuși, nici în cazul tiparului pasiv-reflexiv nu este selectată foarte frecvent structura conectoare **de cât** (*de*), cel mai adesea enunțiatorul actual optând – foarte probabil din motive de brevilocvență, dar și având în vedere faptul că tiparul cu *de* este perceput a fi mai greoi – pentru *cât* (*de*); tiparul cu **de cât** (*de*) este însă admisibil din perspectiva normelor românei actuale (cf., de ex., *Ne-am mirat cât sunt de prolifici*, dar și: *Ne-am mirat de cât sunt de prolifici*; *Ne mirăm câtă răbdare au*, dar și: *Ne mirăm de câtă răbdare au* ș.a.). Deși structura conectoare care include prepoziția *de* este specifică în exclusivitate tiparului pasiv-reflexiv, totuși, în ambele cazuri (i.e. tipar pasiv-reflexiv, dar și activ-tranzitiv), *cât* (cu valoare adverbială) precedă cel mai adesea un adjectiv, definibil sintactic drept nume predicativ. În tipar pasiv-reflexiv însă, structurilor conectoare cu *cât* le este specific nu doar un grad mai mare de recurență, ci inclusiv o diversitate superioară (v. și cazurile în care *cât* are ca regent un substantiv sau un verb, precum și unele situații discursive în care *cât* prezintă valoare pronominală nedefinită).

Ultima observație formulată poate fi extrapolată și cu privire la adverbul relativ **cum**, care introduce (mult) mai frecvent o completivă prepozițională (vs. o subiectivă), îndeosebi în varianta **cum de**. Recurența deosebită a acestei structuri conectoare (i.e. *cum de*) în tipar pasiv-reflexiv se explică foarte probabil prin opțiunea enunțiatorului pentru construcții cât mai concordante cu sensul profund interogativ-dubitativ al verbului *a se mira*, precum și cu valoarea intensivă a reflexivului dinamic. *Cum de* poate apărea însă și în tipare guvernate de verbul *a mira* activ-tranzitiv, prin urmare putându-se admite un raport de variație liberă între cele două enunțuri, activ și pasiv-reflexiv (cf., de ex., *Ne-a mirat cum de le-am dat patru goluri* – *Ne-am mirat cum de le-am dat...*), însă opțiunea enunțiatorului se va manifesta cel mai probabil (așa cum reiese inclusiv din exemplele excerptate *online*, din pagini de limba română actuală) în favoarea tiparului pasiv-reflexiv (cf. și *supra*, observațiile formulate cu privire la tiparele [implicând un subtext interogativ] cu *de ce*). Varianta **de cum** este absolut exclusă pentru utilizările activ-tranzitive ale verbului *a mira*, aceasta fiind atestată (mai degrabă) izolat în cazul tiparului pasiv-reflexiv, situație în care *de cum* marchează de regulă un conținut exclamativ. Prin urmare, am putea spune că o oarecare relevanță în sensul diferențierii celor două tipare, activ-tranzitiv și pasiv-reflexiv, prezintă și astfel de contexte (cf., de ex., *Mă miram de cum îi elogia pe acești polițiști* / **Mă mira de cum îi elogia pe acești polițiști*; v., în același sens, și tiparele exclamative cu *de ce*: *Ne-am mirat de ce pot face* / **Ne-a mirat de ce pot face*).

Tiparele active cu adverbul relativ **când** (implicând în mod constant un subtext noninterogativ, ca de altfel și în cazul tiparului pasiv-reflexiv paralel) nu sunt ambigue din punct de vedere sintactic, structura subordonată (i.e. o subiectivă) fiind cerută de construcția impersonală în care este ocurent verbul psihologic de mirare (cf. *Ne-a mirat și pe noi când am văzut că cei doi seamănă*

ca doi frați [= Ne-a mirat constatarea *asemănării* uluitoare] – în variație liberă cu: **Ne-am mirat** și noi **când** am văzut că⁶...).

Conjuncția atipică **dacă** este bine atestată atât în contexte active, cât și pasiv-reflexive, în ambele tipare verbul de mirare (la condițional) fiind ocurent mai ales în formă negativă (cf., de ex., *Nu ne-ar mira dacă...* – *Nu ne-am mira dacă...*). Totuși, constatăm și de această dată o diversitate superioară a tiparelor pasiv-reflexive (v., în acest sens, inclusiv o serie de enunțuri negative în care verbul de mirare apare la modul conjunctiv cu valoare de imperativ, respectiv unele contexte interogative / interogativ-retorice).

2.2. Fr. (s')*étonner*

În ceea ce privește franceza, contextele excerptate *online* relevă o anumită uniformitate de distribuție și de valorificare a celor două tipare, activ-tranzitiv și pasiv-reflexiv, deși cu o ușoară înclinare a balanței în favoarea tiparului pasiv-reflexiv, susținută, per ansamblu, de o diversitate structurală superioară, precum și de o frecvență mai mare a tiparelor pasiv-reflexive (în cazul românei, așa cum am arătat *supra*, 2.1., prevalarea utilizării pasiv-reflexive asupra celei activ-tranzitive era evidentă). Astfel, în tipar activ, o frecvență notabilă am consemnat în cazul subiectivelor (subordonate plasate postverbal) introduse prin conectorii *que*, *quand* / *lorsque* și *si* (în timp ce *ce que*, *comment* și *combien* apar [mult] mai puțin frecvent). În aceeași ordine de idei, *que*, *de ce que*, *pourquoi* și *si*⁷ sunt structuri conectoare bine și foarte bine valorificate, în franceza actuală, în tipar pasiv-reflexiv, deși unele dintre acestea (este cazul lui *de ce que*) sunt specifice cu precădere registrului familiar. În sensul valorificării relativ mai pregnante în limba actuală a tiparului pasiv-reflexiv, pledează (și) utilizarea unor conectori neatestați de noi pentru tiparul activ, deși, teoretic, unii dintre aceștia nu sunt excluși (este cazul lui *pourquoi*). În schimb, majoritatea conectorilor consemnați pentru tiparul activ-tranzitiv au fost înregistrați de noi și pentru tiparul pasiv-reflexiv (cf. *que*, *quand*, *si*, *comment*), în acest context, atestarea exclusiv în tipar activ a unor conectori neprezentând relevanță (propriu-zisă), dat fiind că, în astfel de cazuri, este vorba, de regulă, despre tipare cu apariție sporadică (v., în acest sens, fr. *ce que* [căruia, în tipar pasiv-reflexiv, îi corespunde de fapt *de ce que*, acesta din urmă fiind și foarte bine atestat în franceza actuală] și *combien*, ocurent în tipar pasiv-reflexiv exclusiv în structuri explicite, cu *verba sentiendi*

⁶ Un tipar mai complex, care implică o anume ambiguitate, în privința decodării în conformitate cu o lectură „argumentală” vs. „adjuncțională / circumstanțială” (pentru discuția detaliată, v. Teleoacă, *Similitudini vs. divergențe*, 2.4.2.2.2.).

⁷ Relatorul *si* este relativ la fel de bine reprezentat în cele două tipare, cu precizarea că, dacă în tipar activ prevalează enunțurile (afirmative și negative) cu condiționalul, tiparului pasiv-reflexiv îi sunt specifice enunțurile imperativ-negative și interogative / interogativ-retorice.

/ de cogniție). Valorificarea mai pregnantă a tiparului pasiv-reflexiv este susținută și prin atestarea superioară (comparativ cu tiparul activ-tranzitiv corespunzător) a structurii cu completivă prepozițională marcată prin adverbul *comment* (deși, în ambele tipare, *comment* este ocurent mai ales la nivelul unor structuri explicite cu *verba sentiendi*). Ca și în cazul românei, cel puțin pentru o serie de situații, putem admite raporturi de variație (literară) liberă (v., de ex., *Ça m'étonne que tu fasses cela* – *Je m'étonne que tu fasses cela*; *Cela m'étonne de voir comment...* – *Je m'étonne de voir comment...*; *Cela m'étonna beaucoup quand Maureen la déposa devant moi* – *Je m'étonnai beaucoup quand Maureen la déposa devant moi* ș.a.). Raporturi de variație liberă se pot admite inclusiv pentru o serie de tipare marcate prin *pourquoi* și *combien*, deși primul element conector a fost consemnat de noi exclusiv pentru enunțuri pasiv-reflexive, iar cel de-al doilea – exclusiv pentru contexte activ-tranzitive (cf., de ex., *Je m'étonne pourquoi tu es arrivé si tard* – *Ça m'étonne pourquoi tu es arrivé si tard*). Totuși, *pourquoi* rămâne un conector specific pentru tiparul pasiv-reflexiv, dovadă și opțiunile asociative la nivel discursiv / enunțativ (cf. și *supra*, observațiile formulate pentru românescul *de ce*). Conectorii *ce que* și *de ce que* sunt strict circumscriși utilizării active, respectiv reflexive a verbului *étonner*. În această perspectivă, vor putea fi validate enunțurile: *Ça m'étonne ce que tu m'a dit*, *Je m'étonne de ce que tu viens de me dire*, nu și: **Ça m'étonne de ce que tu m'a dit*, **Je m'étonne ce que tu viens de me dire*.

2.2. Sp. *extrañar(se)* / *asombrar(se)*

După toate probabilitățile, discrepanțele de atestare (activ-tranzitiv / pasiv-reflexiv) sunt încă și mai marcate în spaniolă, chiar luând ca termen de comparație româna. Este relevant în acest sens faptul că în sursele lexicografice ale limbii spaniole (v., de ex., DRAE) se precizează explicit faptul că verbul *extrañarse*, cu sensul circumscriș ariei mirării, este utilizat mai ales ca verb reflexiv, o precizare similară nefigurând în dicționarele limbii române cu privire la heteronimul *a (se) mira*. Așa cum am avut ocazia de a constata cu prilejul cercetării întreprinse, același aspect este verificabil inclusiv la nivelul utilizării concrete, în limba actuală, a fiecăruia dintre cele două lexeme verbale. Astfel, per ansamblu, contextele activ-tranzitive nesatisfăcute de românescul *a mira* sunt inferioare numeric contextelor similare nesatisfăcute de spaniolul *extrañar*, ceea ce înseamnă că acesta din urmă ocupă, în calitate de verb (de mirare) activ-tranzitiv, o poziție mai precară în sistemul limbii spaniole, prin comparație cu verbul din română; altfel spus, în cazul românei, discrepanțele dintre tiparul activ și cel reflexiv nu sunt așa de accentuate, prin urmare putându-se admite o neomogenitate mai puțin marcată. În sprijinul afirmațiilor formulate vin inclusiv rezultatele analizei consacrate tiparelor cu subiect propozițional, respectiv structurii propoziționale paralele actualizate în tipar pasiv-reflexiv. Observația se susține (mai ales) într-o dublă abordare comparativă, și anume nu doar prin raportare la heteronimele din română și din franceză, ci inclusiv la (cvasi)sinonimul

asombrar. De fapt, singurele situații în care *extrañar* cunoaște ocurențe notabile în spaniola actuală sunt acelea în care verbul în discuție se asociază cu subiective introduse prin conjuncția *que*. Conectorii *lo que*, *porque* și *si* sunt mai puțin frecvent atestați, în timp ce alte tipare sunt fie modest reprezentate (v. tiparele cu *cuando* și *cómo*), fie doar sporadic (v. situațiile în care subordonata subiectivă este introdusă prin structura 'lo + adjectiv / adverb + *que*'). (Cu totul) altfel stau lucrurile în cazul tiparului pasiv-reflexiv, pentru care am consemnat un număr considerabil de structuri conectoare, frecvent valorificate în spaniola actuală (v., în acest sens, ***que***, ***de que***; '*al* + infinitiv [verb *sentiendi* / de cogniție] + ***que*** / ***de que*** / ***cómo...***'; ***cómo*** [precedat adesea de prepoziția *de* și, mai rar, de *por*]; ***por qué*** / ***de por qué***, ***del porqué*** / ***de porqué*** și ***si***. Așa cum se poate constata, deși o serie de structuri conectoare sunt comune celor două tipare, cel puțin unele dintre acestea cunosc o frecvență (net) superioară în cazul tiparului pasiv-reflexiv; este vorba despre conectorii ***cómo*** (cf. și observațiile formulate cu privire la verbul din română), ***porque*** / ***por qué*** / ***de por qué***, respectiv ***si***. Și de această dată vom putea admite, cel puțin în principiu, un raport de variație liberă între o serie de enunțuri pasiv-reflexive, respectiv activ-tranzitive, deși, foarte probabil, opțiunea enunțiatorului actual va fi cel mai adesea în favoarea tiparului pasiv-reflexiv (cf., de ex., *Se han extrañado que Manuela Velasco no tuviera un papel de villana* – *Les ha extrañado que Manuela Velasco no tuviera un papel de villana*; *Y no me extraño porque tienen los peores arrocea* – *Y no me extraña porque tienen los peores arrocea*; *Me extraño enormemente cómo se manejan algunos directivos* [deși, cel mai adesea, enunțiatorul va recurge la tiparul precedat de prepoziția *de* (/ *por*)] – *Me extraña enormemente cómo se manejan algunos directivos*; *Nos extrañaríamos si apareciera en una semifinal de Champions* – *Nos extrañaría si apareciera en una semifinal de Champions*; *Por eso nos hemos extrañado cuando uno de nuestros fotógrafos ha descubierto una unidad* – *Por eso nos ha extrañado cuando uno de nuestros fotógrafos ha descubierto una unidad* ș.a.). Alteori, variația liberă (activ-tranzitiv / pasiv-reflexiv) este posibilă, însă în condițiile în care verbul de mirare selectează, în fiecare dintre cele două subordonate regizate (completivă prepozițională, respectiv subiectivă), conectori specifici, adesea variante particulare ale unor structuri-invariante conectoare (cf., de ex., *Estos periodistas se extrañaron de que jamás se abriera expediente alguno* – *A estos periodistas les extrañó que jamás se abriera expediente alguno* / **A estos periodistas les extrañó de que jamás se abriera expediente alguno*⁸; *Aún nos extrañamos de cómo tuvo tiempo para dormir* – *Aún nos extrañó cómo tuvo tiempo para dormir* / **Aún nos extrañó de cómo tuvo tiempo para dormir*; *Y luego nos extrañamos de por qué todos se ríen de nosotros* – *Y luego nos*

⁸ Structura conectoare *de que* „că”, „să” este specifică tiparului pasiv-reflexiv, aceasta în condițiile în care unicele tipare activ-tranzitive cu *de que* sunt acelea în care *de que* este precedat de *lo*, în astfel de situații *lo de que* evocând un subtext interogativ (cf. *lo de que* „de ce” = *porqué*, ca, de exemplu, în enunțul: *Me ha extrañado lo de que consumiesen menos* „M-a mirat / surprins de ce consumă mai puțin”).

extraña por qué todos se rien de nosotros / **Y luego nos extraña de por qué todos se rien de nosotros* ș.a.). Pentru astfel de cazuri vorbim, prin urmare, despre contexte diagnostice specifice verbului psihologic de mirare conjugat în paradigmă pasiv-reflexivă. Astfel, dacă verbul reflexiv poate governa și subordonate / complementive prepoziționale introduse prin conectori neprecedați de prepoziția *de* (în speță, *que*, *cómo* și *por qué* / *porque*), în schimb același verb, în formă activ-tranzitivă, nu poate fi ocurent cu structuri conectoare precedate de prepoziția *de*. Strict specifice cadrului actanțial pasiv-reflexiv sunt și tiparele cu *ante lo que*, respectiv cele cu *al* / *de* + infinitiv + conjuncție / adverb relativ (cf. *Nos extrañamos ante lo que no entendemos* / **Nos extraña ante lo que no entendemos*; *Nos extrañamos al ver que...* / **Nos extraña al ver que...*). Dintre conectorii specifici în exclusivitate tiparului activ-tranzitiv, se disting *lo que*, căruia, în tipar pasiv-reflexiv, nu-i corespunde **de lo que*, ci *por lo que* (cf. rom. *de ceea ce* și fr. *de ce que*), și 'lo + adjectiv / adverb + *que*' (căruia, în tipar pasiv-reflexiv, îi corespunde aceeași structură, precedată însă de prepoziția *de*): *Me ha extrañado lo que ha pasado hoy* (/ **Me he extrañado lo que ha pasado hoy*) – *Me he extrañado por lo que ha pasado hoy*; *Siempre me ha extrañado lo poco que se ha usado la gran literatura chilena en el cine* – *Siempre me he extrañado de lo poco que se ha usado la gran literatura chilena en el cine*. În consecință, doar următorii conectorii („variante” fără prepoziția *de*) pot prezenta alternativ ocurențe în tiparul activ-tranzitiv și în cel pasiv-reflexiv: *que*, *si*, *cuando*, *cómo* și *porque*.

În ceea ce privește tiparul *propozițional* (cu o *subiectivă*, respectiv o *completivă prepozițională*) marcat [+ animat, +uman], acesta nu a fost consemnat deloc în cazul spaniolului *extrañar(se)*. *A (se) mira* este atestat sporadic în ambele tipare⁹, activ-tranzitiv și pasiv-reflexiv, în timp ce heteronimul francez, *étonner*, prezintă ocurențe de asemenea izolate, însă exclusiv în contexte activ-tranzitive. Rezultă per ansamblu opțiunea enunțiatorului actual în favoarea enunțurilor activ-tranzitive, în interiorul cărora stimulusul / agentul reprezintă o subiectivă. Distribuția relativ diferită a celor două tipare, activ-tranzitiv și pasiv-reflexiv, ar putea fi înțeleasă în condițiile asimilării *animatului personal* cu ideea de *agentivitate*, exprimabilă sintactic la nivelul poziției de *subiect* (v. și Manea 2001: 12).

3. Concluzii

Per ansamblu, se poate admite o *disponibilitate sintactică* notabilă (evidențiazabilă la nivelul *conectorilor* care introduc subordonata guvernată de verbul de mirare, dar și având în vedere

⁹ Cf., de ex., *Ne mirăm de oricine trece pe la noi* / *Ne miră oricine trece pe la noi*.

frecvență, într-o serie de cazuri, deosebită a tiparelor respective¹⁰⁾ pentru toate cele trei lexeme verbale considerate în cercetarea noastră comparativă. Observația formulată este valabilă cu referire îndeosebi la tiparul *pasiv-reflexiv*, ceea ce echivalează cu a recunoaște prevalarea discursivă a contextelor în care rolul *stimulus* reprezintă sintactic o *completivă prepozițională*¹¹⁾. Atestarea superioară a acestui tip de enunțuri se cuvine, desigur, a fi înțeleasă în relație cu poziția mai solidă pe care o deține, în sistemul lexico-gramatical al fiecăreia dintre cele trei limbi romanice, tiparul pasiv-reflexiv. Caracterizarea se impune mai ales pentru limbile română și spaniolă, în cazul acesteia din urmă inclusiv sursele lexicografice făcând precizări în același sens. Nu întotdeauna însă spaniola se grupează cu româna, o serie de situații ilustrând asocierea între cele două limbi romanice occidentale, franceza și spaniola. Astfel, atât în cazul tiparului activ-tranzitiv, cât și al celui pasiv-reflexiv, am constatat opțiunea românei mai degrabă în favoarea tiparelor *implicite* (aspect pus de noi în relație cu tendința către brevilocvență / economie lingvistică), respectiv opțiunea celorlalte două limbi în favoarea tiparului *explicit* (cu *verba sentiendi* și de cogniție), opțiune susceptibilă de a fi înțeleasă în perspectivă pragma-discursivă, dar și considerând o anumită tendință de *gramaticalizare* a structurii '(prepoziție) + infinitiv (verb *sentiendi* / de cogniție) + conjuncție / adverb relativ', în cele două limbi romanice occidentale. În această ordine de idei, gruparea francezei cu spaniola este susținută și în plan gramatical / morfologic, în condițiile în care tiparul explicit se actualizează în română prin apelul la conjunctiv, respectiv la infinitiv, în limbile franceză și spaniolă (aspect sugestiv în ultimă instanță pentru o particularitate *sistemică*). Însă, cel puțin în unele situații, chiar similitudinile dintre franceză și spaniolă sunt doar parțiale. De pildă, slaba atestare a tiparelor (activ-tranzitive) cu adverbele *comment* și *combien* este, de regulă, suplinită în franceză prin selectarea tiparului paralel explicit (cu verb *sentiendi* / de cogniție) în care este ocurent unul și același verb, anume *étonner* (cf., de ex., *Cela m'étonne de voir comment / combien...*), în timp ce în spaniolă același aspect (v. tiparele construite cu *cuánto* și *cómo*) se soluționează prin opțiunea enunțiatorului în favoarea unui (cvasi)sinonim, în cazul de față verbul *asombrar* (cf. *Me asombra cuando...*). Prin urmare, vorbim, pe de o parte, despre predilecția pentru un tipar mai complex (cu justificări de natură [inclusiv] pragma-discursivă), pe de altă parte – despre o concurență specifică manifestată la nivelul unei paradigme sinonimice (în speță, cea a verbelor psihologice de mirare), soldată cu prevalarea discursivă a unuia / unora dintre membri.

¹⁰⁾ Prin urmare, disponibilitatea sintactică se susține atât în plan *structural*, cât și *funcțional*.

¹¹⁾ Facem abstracție aici de tiparul *propozițional* (cu o *subiectivă*, respectiv o *completivă prepozițională*) marcat [+animat, +uman], irelevant din perspectiva discuției noastre, având în vedere, pe de o parte, atestarea extrem de modestă a unor astfel de structuri, pe de altă parte, definirea, sub aspectul *rolului tematic*, ca *agent*, iar nu ca *stimulus*, a respectivelor poziții sintactice.

Pentru fiecare dintre cele trei limbi romanice, am consemnat conectori comuni vs. specifici unui tipar sau altuia (în speță, tiparului activ, respectiv celui pasiv-reflexiv), precum și situații sugestive pentru raportul de variație (literară) liberă vs. contexte diagnostice particulare.

BIBLIOGRAFIE

- Belletti, Adriana, Luigi Rizzi, 1988, “Psych-Verbs and theta-theory”, în *Natural Language and Linguistic Theory*, 6, p. 291–352.
- Cook, Walter Anthony, 1989, *Case Grammar Theory*, Washington D.C., Georgetown University Press.
- Diccionario de la Real Academia Española*, la 22.ª edición, Madrid, Editorial Espasa Calpe, 2001. Online: www.rae.es/recursos/diccionarios/drae [DRAE].
- Fillmore, Charles, 1968, “The Case for Case”, în Emmon Bach și Robert Harms (eds.), *Universals in Linguistic Theory*, New York, Holt, Rinehart and Winston, p. 1–90.
- Fillmore, Charles, 1970, “Subjects, Speakers and Roles”, în *The Ohio State Working Papers in Linguistics*, 4, p. 32–63.
- Grimshaw, Jane, 1990, *Argument Structure*, Cambridge (Mass.), The MITPress.
- Manea, Dana, 2001, *Structura semantico-sintactică a verbului românesc. Verbele psihologice*, București, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București.
- Pustejovsky, James, 1991, “The Generative Lexicon”, în *Computational Linguistics*, Vol. 17, nr. 4, p. 409–441.
- Ruwet, Nicolas, 1972, « À propos d’une classe de verbes psychologiques », în Nicolas Ruwet, *Théorie syntaxique et syntaxe du français*, Paris, Éditions du Seuil, p. 181–251.
- Ruwet, Nicolas, 1993, « Les verbes dits psychologiques : trois théories et quelques questions », în *Recherches linguistiques de Vincennes*, nr. 22, p. 95–124.
- Teleoacă, Dana-Luminița, *Verbele psihologice: similitudini vs. divergențe în context romanic. ‘A (se) mira’ în română, franceză și spaniolă* (lucrare sub tipar la Editura Universității din București) [*Similitudini vs. divergențe*].
- Tenny, Carol, 1994, *Aspectual Roles and the Syntax-Semantics Interface*, Dordrecht, Kluwer Academic Publishers.

THE ZEUGMA AND THE CHIASMUS: TWO NOVEL FIGURES OF SPEECH

Inga Druță

Primary Researcher, PhD, Hab., Assoc. Prof., Institute of Romanian Philology B.
P-Hasdeu, Moldova

Abstract: The paper analyzes two original style figures: zeugma, which consists in putting semantically contrasting elements on the same syntactic plane, and chiasm or reversion. The intention of the zeugma is often playful (close to that of the pun), the effect is often surprising. As in other puns, it relies on the reader's pleasure to discover, beyond the syntactic uniformity, the semantic reversal. Chiasm frequently appears in poetry, in journalistic titles and, more recently, in rap music texts.

Keywords: zeugma, chiasm, stylistics, style figure, Romanian language

Specifică oricărui text, dimensiunea stilistică se întemeiază și pe preexistența unor *procedee stilistice*, care s-au constituit treptat, în istoria întrebuintării limbii, într-un sistem prin care semnele lingvistice pot primi, în actualizarea lor în plan sintagmatic, anumite *mărci stilistice* (Irimia 1986: 19).

În funcție de raportul *emițător – referent – receptor*, procedeele stilistice, aceleași în esența lor abstractă (*elipsa, antiteza, paralelismul* etc.), sunt actualizate și determină actualizarea diferită a semnelor lingvistice, descriind, prin aceasta, contexte stilistice diferite.

„Între context și procedeele stilistice care-l condiționează, susține Dumitru Irimia, se desfășoară un raport de interdependență în care își are originea variabilitatea valorilor stilistice generate prin marcarea stilistică a enunțului sintactic în procesul de actualizare concomitentă a sistemului limbii și a sistemului de procedee stilistice” (ibidem), în timp ce „contextul, prin definiție inseparabil de procedeele stilistice, este (...) variabil și formează o serie de contraste cu procedeele stilistice succesive. Singură această variabilitate poate explica de ce o unitate lingvistică primește, își modifică sau pierde efectul său stilistic în funcție de poziția sa” (Riffaterre 1970: 64).

Analizând diverse procedee stilistice, Dumitru Irimia ajunge la concluzia că semnele lingvistice, în raport cu contextul, primesc în text *mărci stilistice explicite*. În același timp însă, întrebuintate în mod consecvent pentru a exprima, concomitent cu un anumit conținut semantic, și atitudinea subiectului vorbitor (ironie, sarcasm, compasiune etc.), diferite unități lexicale poartă în ele înseși, ca *mărci implicite*, anumite valori stilistice, care se actualizează odată cu semnele lingvistice înseși, determinând dezvoltarea unei anumite identități stilistice a textului: *a se fândosi, găligan, loază, mișmaș, mârtoagă* etc. Un mare număr de semne lingvistice sunt purtătoare de mărci stilistice implicite prin sensurile lor figurate: *necioplit, gaiță, a se gudura, încuiat* etc. (Irimia 1986: 20).

Din perspectiva enunțată, figurile de stil pe care le abordăm în lucrarea de față – **zeugma** și **chiasmul** – constituie *mărci stilistice explicite*, întrucât generează efecte stilistice prin *poziția unor unități lingvistice în context*, nu prin caracterul intrinsec al acestor unități.

În *Dicționarul figurilor de stil* (1995) **zeugma** (gr. *zeugma* „legătură”, „jug”, „înjugare”) este definită ca „figură care constă în folosirea unui segment de propoziție sau de frază în poziție incongruentă, gramatical sau chiar semantic, față de altul, prezent ori subînțeles, din același enunț: «Iar Mihai Viteazul, după două ceasuri, / *Nalță-omânăstire* și trei *parastasuri*» (G. Topîrceanu)”. Semnificația principală atribuită de studiile de retorică zeugmei, ca figură de stil, e aceea de punere pe același plan sintactic a unor elemente contrastante semantic; zeugma (sau atelajul) este, cel mai adesea, o coordonare hibridă (Zafiu 2002).

În lucrarea *Diversitate stilistică în româna actuală*, Rodica Zafiu citează câteva exemple de zeugme, analizând caracteristicile acestora. În expresia *și-a pierdut optimismul și un portofel de piele*, sunt asociate formal un element abstract (*optimismul*) și altul concret (*portofel de piele*),

creându-se efectul de surpriză. Alte expresii reprezintă elemente aparținând unei locuțiuni și unei îmbinări libere de cuvinte, cum ar fi *și-a luat rămas-bun și pălăria*. Într-un apel la caritate înregistrat (sau inventat?) de Brunea-Fox (1979: 186): *Ajutați un invalid fără pensie, de două ori rănit, o dată la Mărășești și o dată la picior*, coordonarea e subliniată parodic.

Cercetătoarea constată că tradiția retorică, ca și în alte cazuri (anacolut, pleonasm, elipsă etc.), aplică aceeași denumire unor greșeli de construcție și figurii propriu-zise, definite prin intenție și prin efect, și ilustrează aserțiunea prin câteva exemple din publicistica actuală: „De multe ori, e greu să li se atribuie intenție stilistică unor construcții care rămân simple greșeli (explicabile poate printr-o tendință spre prețiozitate) precum «muștrări de conștiință și de opinie publică» (*Curierul național*, 30.12.1992), în care al doilea determinant nu poate fi legat sintactic de regentul său prin *de* (*muștrări de opinie publică!*) și nici nu poate fi coordonat cu primul determinant (așa cum «rochia verde a Mariei» nu poate deveni «rochia verde și a Mariei)»”. Rodica Zafiu trece în revistă și alte exemple în care determinările asociate diferă prin tipul lor semantic, de calificare sau de identificare: „o serie de *analize minuțioase și la fața locului*” (*Zigzag*, 37, 1990, 12), „Revistă de cultură, civilizație, eveniment și performanță” (subtitlul revistei *Totuși iubirea*), precizând că „revistă de cultură” și „revistă de performanță” presupun tipuri diferite de apreciere, iar „revistă de eveniment” e o construcție total nefirească. În cazul micii publicități, cercetătoarea admite că presiunea economică explică asocierile de tip zeugmă: „S.C. Ozana SRL angajează vânzător-gestionar *cu experiență și mașină*” (*România liberă*, 959, 1993, 7). În alte cazuri, afirmă că intenția de a folosi figura este clară în enumerările ironice în care un element (de obicei ultimul) anulează valoarea pozitivă a celorlalți termeni cu care e coordonat: „Ne entuziasmasem cu planul grandios al aprovizionării cu *tractoare, semințe și împrumuturi*” (*Cotidianul*, 258, 1992, 2); „s-a vorbit *mult, nuanțat și degeaba*” (*Expres*, 24, 1992, 13).

Spre deosebire de ziariști, pentru care zeugma este doar „o posibilitate retorică a limbajului cotidian, din care se poate obține orice: de la formulări forțate și ridice, la întorsături ingenioase și spectaculoase” (Zafiu 2002), scriitorii apelează la răsturnările semantice oferite de zeugmă mizând pe plăcerea cititorului de a face descoperiri dincolo de uniformitatea sintactică. La această figură de stil (sau figură semantică) a apelat cu subtilitate neîntrecutul maestru Tudor Arghezi, în proza sa.

Am identificat cele mai multe exemple de zeugme în *Icoane de lemn* (1929), debutul lui Arghezi în proză, lucrare constituită din 73 de tablete, „o specie sintetică pe care Arghezi a inventat-o concentrând genurile literare (...) de la notația lirică la pamfletul atroce, la portrete, mici scene de viață culese îndeosebi din mediile marginale, desene în cărbune. Împreună, formează un vast tablou de un terifiant pitoresc al lumii bisericești și impun o tipologie memorabilă în nuanțe negative” (Eugen Simion, *Cuvânt-înainte la Arghezi* 2017a).

Scriitorul combină ironic elemente abstracte și elemente concrete: „În ceea ce-i privește, monahii au simțit întodeauna (sic!) influența dulce-binefăcătoare pentru creșterea bărbii, *contra mătreații și a melancoliei*” (Arghezi 2017a, *Icoane de lemn*, p. 13). Același procedeu se observă și în fraza: „Astăzi, când Sfânta Biserică s-a liniștit și nu mai e prigonită ca-n vremuri, ci *cu pace, cu buget, cu taxe și înțelegere*, propovăduiește Cuvântul...” (Arghezi 2017a, *Icoane de lemn*, p. 36). Asocierea *mătreață – melancolie, buget și taxe – pace și înțelegere* (elemente concrete versus elemente abstracte) produce cititorului un efect de surpriză.

Prin figura semantică discutată se pot asocia și lexeme cu sens propriu și figurat sau unități lingvistice care diferă prin sferele semantice și prin perspectivele diferite pe care le presupun, așa ca în fraza: „El a devenit în Cler o personalitate și a intrat în galeria culturală *cu o critică a lui Kant și cu un calendar de părete*” (Arghezi 2017a, *Icoane de lemn*, p. 26). Evident, *critica lui Kant și un calendar de părete* fac parte din sfere semantice diferite, de aceea efectul produs este de persiflare a personajului.

Intenția zeugmei poate fi și ludică, apropiată de cea a calamburului sau a altor jocuri de cuvinte. Se știe că Tudor Arghezi era încântat de „jucăriile de vorbe”, astfel că mai creează una: „Într-un ungher, încolțise o femeie, și curcanul dete ocoale fustelor ei, *insistent și poligam*” (Arghezi 2017a, *Icoane de lemn*, p. 140).

În alte proze, Tudor Arghezi apelează sporadic la zeugmă (modelul asocierii elementelor din sfere semantice diferite): „...vom ține o ședință chiar în beciul caselor mele, *amenajat cu fotolii și cu un cerc cultural*” (Arghezi 2017a, *Tablete din Țara de Kutu*, p. 934); „Părintele Simion, provizorul internatului, un preot unit, *inspecta*, pe față și în secret, *tainele sufletului și cuferele încuiate ale elevilor*, cu un instinct detectiv pervers” (*Lina*, p. 401).

Un alt maestru al zeugmei este Ioan Groșan, în romanul *O sută de ani de zile la Porțile Orientului*. Scriitorul asociază în mod inedit elemente din cadrul unor locuțiuni și îmbinări libere de cuvinte, surprinzând cititorul: „Cu glas scăzut, cuviincios, invitații *schimbau între ei impresii, informații, solnițe, ardei iuți*” (p. 130); „Căpitanul Georgios, tremurând ca varga, *trase puntea, trase ancora și trase cu coada ochiului spre necredincios*” (p. 349).

În alte situații, Groșan combină meșteșugit lexeme diferențiate prin caracterul lor abstract, respectiv concret: „– Dar cred c-am vorbit prea mult, frați dragi – zise papa plecând sfielnic ochii –, răpindu-vă din timpul ce vi se cuvenea pentru odihnă, căci bănuiesc că nu v-a fost lesne să treceți, până s-ajungeți aici, atâtea *văi, coline, munți, țări, eresuri, sisteme*” (p. 324-325) sau prin câmpurile semantice și prin perspectivele diferite pe care le presupun: „Dar Broanteș nu-l auzea. Noaptea dormi greu, zvârcolindu-se și visând că era când Dante, când mitropolitul Dosoftei. Bâguia prin somn, cerând mereu *apă și Cetatea Albă*” (p. 82); „Desena cu un bețișor *triumfiuri, cerculețe, mulțimi vide, răzuști*” (p. 242); „Pe scurt, trebuia până-n zori să ies din palat și să mă duc unde-oi ști, că dimineața venea Sima-Vodă în locul meu și trebuiau să se schimbe *așternuturile, perdelele și câțiva boieri*” (p. 277); „*Igrasia, umezeala, condensul, inundarea subsolurilor, bulele papale* îi secerau pe capete [pe bătrâni la Veneția]” (p. 214).

Scriitorul asociază elemente eterogene: „E vremea cuvintelor de rezervă, a epitetelor scoase din pachețele mici de plastic, a verbelor care se conjugă numai la trecut, cu precădere la mai-mult-ca-perfect, a *propozițiilor simple formate din subiect, predicat și lector*” (p. 219); „(viziriul) – Știți voi câte rapoarte, câte misive, câte înscrisuri trebuie să citesc zilnic? Și dacă le-ați vedea cum sunt scrise! Când le citesc, am senzația că noi cucerim numai popoare indo-europene. Virgulele sunt puse aiurea, *subiectul se-acordă cu câte-un grup de boieri mai mari*, frazele sfârșesc invariabil cu apelul la mazilire” (p. 53); „– Departe de noi gândul că ați putea să dormiți sub cerul liber – răspunse cuviincios spătarul Vulture. – Totodată – urmă Barzovie –, m-aș îndoi eu însumi de propria înzestrare de domn dacă, nesimțitor din pricina rangului meu, aș lăsa-o afară pe această firavă domniță, *pradă țăntarilor și altor diverse averse posibile*” (p. 206). Astfel, intenția ludică a zeugmei este evidentă.

O altă figură de stil originală este **chiasmul** (< fr. *chiasme* < gr. *chiasmōs*, încrucișare), definit în *Dicționarul de științe ale limbii* (2005) ca „figură sintactică realizată – în forma originară a chiasmului *simplu* – prin repetarea încrucișată a elementelor cu funcții corespunzătoare din grupul nominal sau verbal după schema AB – BA: *Matrem habemus, ignoramus patrem* (complement – predicat – predicat – complement); *Cine se scoală de dimineață departe ajunge* (predicat – complement – complement – predicat)”. În formele cu valoare poetică/retorică, chiasmul presupune și repetarea lexicală a cel puțin unuia dintre termenii simetriei, chiar în altă formă gramaticală sau derivată: *Eu veneam de sus, tu veneai de jos, / Tu soseai din vieți, eu veneam din morți* (Tudor Arghezi).

Modelul sintactic se complică în formele de *chiasm complex* (numit și *antimetateză*), unde sunt puse în paralel aceleași elemente lexicale, dar cu funcțiile gramaticale inversate (după schema AB – B'A'); determinarea devine determinat și invers: *Cu zâmbetul tău dulce tu mângâi ochii mei, / Femeie între stele și stea între femei* (Mihai Eminescu); *Să faci din viața mea un vis, din visul meu o viață* (Mihai Eminescu).

Mihaela Mancaș, în DSL 2005, precizează că una dintre funcțiile acestui paralelism cu termenii inversați este *ritmul* pe care construcția îl produce în frază, o ritmică echilibrată a expresiei: *Visul se face lume, lumea se face vis* (Philippide). În poezie, chiasmul oferă în plus textului echilibrul și concentrarea, apropiate ca expresie de aforism: *Căci toți se nasc spre a muri / Și mor spre a se naște* (Mihai Eminescu); *Moartea succede vieții, viața succede la moarte* (Mihai Eminescu); *Uni trăiesc ca să uite, alții uită ca să poată trăi* (Nicolae Iorga).

Chiasmul e o figură a cărei funcție cognitivă e subordonată unei funcții informative și argumentative forte. Însă această figură discursivă are și potențial focalizant, întrucât orientează discursul spre polii pe care-i pune în relief: *A fost un joc al morții drumul meu?/ Dar moartea să se joace nu-i deprinsă* (Philippide).

În *Diversitate stilistică în româna actuală*, Rodica Zafiu abordează chiasmul în stilul publicistic și în publicitate și constată că în aceste domenii figura este destul de frecventă, constând cel mai adesea dintr-un grup nominal (format dintr-un substantiv-centru și dintr-un substantiv în genitiv cu rol de determinant) cu pozițiile și funcțiile componentelor sale schimbate între ele: „Politica democratizării, democratizarea politicii” (*Adevărul*, 50, 1990, 1); „Politica patronilor sau patronii politiciii” (*România liberă*, 481, 1991, 2) etc. „Figura are caracter de joc de cuvinte, cu formă imediat perceptibilă și ușor de reprodus. Prea ușor, din păcate: tocmai pentru că mecanismul e simplu, crește riscul de a fi folosit formal, în cazuri în care relația e forțată și aproape lipsită de sens” (Zafiu 2002).

Cercetătoarea relevă că o reversiune bine construită este cea în care inversarea gramaticală și simetria formală stabilesc un raport neașteptat între cele două părți ale formulei. Abilitatea retorică constă în acest caz în a spune lucruri cât mai multe și cât mai diferite, cu aceleași cuvinte. Din această perspectivă, Rodica Zafiu analizează sloganul publicitar „Campionul imaginii oferă imaginea campioanei” (Philips) și consideră că, aici, reversiunea este motivată printr-o relație clară: „campionul imaginii” (firma în cauză) e mai întâi o entitate bine delimitată, diferită de „imaginea campioanei” (imaginea unei gimnaste celebre); prin paralelism se stabilește și echivalența între două performanțe (cea tehnologică și cea sportivă). Or, în unele titluri din presă cele două părți ale construcției (legate doar printr-o conjuncție – *și*, *sau* – ori pur și simplu juxtapuse) nu se individualizează. În titlurile „Onoarea justiției sau justiția onoarei” (*România liberă*, 1270, 1994, 16) și „Moțiunea revoluției și revoluția moțiunii” (*România liberă*, 1442, 1994, 3), nici sensul fiecărui al doilea element – „justiția onoarei”, „revoluția moțiunii”, nici relația dintre cele două părți nu se impun cu claritate la lectură. Figura devine un simplu mijloc de punere în valoare a primei sintagme, introducând însă – prin inversare – o doză de confuzie inutilă. În alte cazuri, chiasmul apare și într-o variantă gramaticală mai inventivă și mai greu de construit: în locul termenilor identici, se folosește un cuplu substantiv – adjectiv, din aceeași familie lexicală: „Corupția generală și generalul corupției” (*Tinerama*, 128, 1993, 8); „a fi în centrul Europei nu e totuna cu a fi în Europa Centrală” (*România liberă*, 1198, 1994, 2). În aceste construcții surpriza unei simetrii imperfecte este motivată semantic. În concluzie, cercetătoarea constată că „oricât ar fi de ingenioase reversiunile, utilizarea excesivă a tiparului lor sintactic produce însă până la urmă un efect de monotonie”, iar tiparul s-a transformat în clișeu.

Venind dintr-o perioadă anterioară, în seria de exemple citate se înscrie și bine cunoscutul titlu „Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei”, titlu al unui articol din *Scânteia* (1948), în care este desființat Tudor Arghezi, întreaga lui operă este terfelită, deoarece viziunea lui Arghezi despre viață și scris venea în totală contradicție cu convingerile regimului socialist impus de sovietici. Simetria părților componente – *poezia putrefacției și putrefacția poeziei* – amplifică sensul malefic al construcției.

Chiasmul este prezent și în stilul beletristic. La această figură sintactică apelează Tudor Arghezi: „*Boxul e viața și viața e boxul*” (Arghezi 2017a, *Tablete din Țara de Kutu*, p. 959). În acest caz, e vorba despre o simetrie perfectă a părților. Alte construcții sunt mai complexe, cu modificarea formelor gramaticale repetate: „Dar ce *am văzut* din toate la câte *m-am uitat*? *Mă uit și nu văd și văd fără să mă uit*” (Arghezi 2017b, *Ochii Maicii Domnului*, p. 35); „*Te înjur ca să plătești, și plătești ca să nu te înjur*. Asta e formula...” (*Lina*, p. 378). Procedul urmărește amplificarea expresiei.

Și unii interpreți de muzică rap recurg la chiasm în textele lor: *Alcoolul este viața și viața e alcool* („Paraziții”); *Eram frate cu străinii, acum sunt străin cu frații* (Deliric); *Am visat că schimbăm lumea,/ Ne-a schimbat tot ea, e culmea* (Deliric).

Prin urmare, zeugma și chiasmul, două figuri inedite, reprezintă *mărci stilistice explicite*, întrucât generează efecte stilistice prin *poziția unor unități lingvistice în context*, nu prin caracterul intrinsec al acestor unități.

BIBLIOGRAPHY

- Dragomirescu, Gheorghe, *Dicționarul figurilor de stil*, București, Editura Științifică, 1995.
 Fontanier, Pierre, *Figurile limbajului*, trad. de Antonia Constantinescu, București, Editura Univers, 1972.
 Irimia, Dumitru, *Structura stilistică a limbii române contemporane*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.
 Riffaterre, Michael, *Essais de stylistique structurale*, Paris, Flammarion, 1970.
 Zafiu, Rodica, *Diversitate stilistică în româna actuală*, București, Editura Universității din București, 2002.

Surse

- Arghezi 2017a = Tudor Arghezi, *Opere*. Vol. XI. *Proză*, București, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2017.
 Arghezi 2017b = Tudor Arghezi, *Opere*. Vol. XII. *Proză*. Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2017.
 Tudor Arghezi, *Lina*, Cluj-Napoca, Dacia, 1987.
 Filip Brunea-Fox, *Reportajele mele. 1927–1938*, București, Editura Eminescu, 1979.
 Ioan Groșan, *O sută de ani de zile la Porțile Orientului*, ediția a IV-a, Polirom, Iași, 2012.

BREXIT – A CATALYST FOR CONTEMPORARY ENGLISH VOCABULARY

Adina Oana Nicolae

Assoc. Prof., PhD, Petroleum-Gas University of Ploiești

Abstract: Brexit, the withdrawal of the United Kingdom from the European Union, both planned and enacted, has been acting as a catalyst for the development of the contemporary English lexicon. Such an unprecedented withdrawal has found contemporary English, a mother tongue language as well as a lingua franca, to be wanting in adequate, specific vocabulary terms and phrases that could keep up with the economic, political and social changes in Europe. The present article seeks to provide insights into various linguistic and conceptual mechanisms which have allowed language to face a lexical gap crisis and to activate a series of internal word formation processes, both highly productive ones (e.g. derivation and compounding) and formerly minor patterns (e.g. blending). The investigation of the morphological and semantic processes underlying a variety of currently high-profile lexical items is accompanied by a cognitive linguistic perspective, since metaphorization and analogy are given prominence as major tools that frequently pave the way for many more or less conventional coinages.

Keywords: Brexit, word formation, blending, metaphor, conventionality

Introduction

On January 1 1973 the United Kingdom adhered to the European Communities (the forerunner to the European Union) and 1 November 1993 saw the fulfillment of a united Europe project being born as a result of the Maastricht Treaty under the name of the European Union. Although at the time, Euro was introduced as the common currency in the EU, the UK opted out of the EMU (European Monetary Union). The UK held a EU member status until 31 January 2020, when it withdrew based on the 2016 referendum vote to leave and an withdrawal agreement. What happened between the times of accession and withdrawal is a debatable subject in contemporary history and can only be seen as an intricate, multifaceted process. One of the main lines of inquiry which can explain this process and its recent outcome is the fierce debate involving pro- and anti-European stances. Scholars have commented on dramatic swings between Euroscepticism (the wish to diminish the powers of the EU) and Europhilia (the wish to enhance the powers of the EU), but have noted an overall increase in Euroscepticism in the UK, which emerged publicly in a UK-wide referendum in June 2016. Since 52% of the votes cast were in favour of leaving, the British government formally announced the country's withdrawal in March 2017: that was the beginning of Brexit.

A landmark in contemporary history, Brexit is a major source of linguistic change and innovation in the British English vocabulary, which has been taken over by the rest of the English-speaking world. Speakers of English, whose lexicon is in the range of one million words, seem to be accustomed to a rate of about one thousand new widely spread words per year, although many more are created. When approaching linguistic change through time, linguists have also gained 'a more specific awareness of significant changes at particular times' (Singh 2015: 5). The most prolific minters of words are Shakespeare and John Milton, but more recently it has not been the genius writer, but the change in society (colonization, globalization, informatization, etc.) that has been a trigger of lexical enrichment into language. Brexit, an event which coalesces political, economic, social adjustments and shifts, is one of the most recent occurrences which fit a long-standing pattern of lexical innovation waves.

The realm of both lexicography and linguistics has been alert to the Brexit-themed lexical cornucopia (e.g. Buckledee 2018) and has reacted by incorporating the most prominent and frequent

lexical occurrences of various new terms and phrases and by drawing up vocabulary top charts and glossaries and phrasebooks, so that Brexit was chosen the word of the year for 2016 by Collins. It has also been suggested that the overabundance of Brexit terms making up a Brexit jargon causes confusion and contention, so demystification of terms is required.

The present paper focuses on the most relevant word-formation processes that have spawned Brexit-related terminology seeking not only to provide a derivational morphology perspective, but also to interconnect the word structure perspectives with a cognitive semantics framework. The examples have mainly been extracted from online news articles (e.g. in the *The Guardian*, *The Sun*, *The Irish Sun*, *The Independent*) and occasionally other online material such as blogs, famous quotes sites, etc.

Flourishing newly coined words and phrases are generated via a series of word formation mechanisms which have always been active in language to a greater or lesser extent, such as derivation, compounding, conversion and blending. However, building on the outcomes of these already productive mechanisms, speakers have extended the semantic utility of newbies by metaphorical thinking and collocational preferences, inserting them in cliché-ridden discourse. A survey of these mechanisms will be provided in what follows.

Blending

The birth date of the key word Brexit as recorded by the *Oxford English Dictionary* is 15 May 2012 and the birthplace is the following tweet: “Unless a clear view is pushed that Britain must lead in Europe at the very least to achieve the completion of the single market then the portmanteau for Greek euro exit might be followed by another sad word, Brexit”. The message was authored by Peter Wilding, founder and director of the British Influence think tank which campaigned for the UK to remain in the EU in the 2016 referendum.

The English language owes the very portmanteau word Brexit to a formerly minor word formation process which consists in merging the parts of two words (in this case, the noun *Britain* or the adjective *British* + noun/verb *exit*). But Brexit, coined as early as 2012, and used as a noun or as a premodifier, has allowed further blending to generate *Bremain* (noun, *Brexit* + *remain*, the opposite of Brexit, since exit and remain are themselves antonyms), *Brexchosis* (noun, a portmanteau word coined by Boris Johnson from *Brexit* + *psychosis*, meaning a feeling of despair caused by the idea of Britain leaving the EU), *Braccident* (noun, *Brexit* + *accident*, the possibility of Brexit occurring by accident), *Brexiety* (noun, *Brexit* + *anxiety*, a state of anxiety about Brexit experienced by its opponents), *Brexodus* (noun, *Brexit* + *exodus*, the increased emigration of EU nationals from the UK), *Brexthrough* (noun, *Brexit* + *breakthrough*, sudden progress in UK-EU negotiations), *Brexpert* (noun, *Brexit* + *expert*, an expert on Brexit matters). There is a tongue-in-cheek blend in which Brexit is the second element to be clipped, i.e. *regrexit* (noun, *regret* + *Brexit*, a supposed regretting of the decision to vote for Brexit).

The component *Euro-* (clipped from *Europe/ European*) is seen in both noun (e.g. *Euroscepticism*, *Eurozone*) and adjectival (e.g. *Eurosceptic*) blends. A keen interest in language has given rise to the noun *Brexicon* (*Brexit* + *lexicon*, a glossary of Brexit-related terminology).

The element *remain* is involved in blends such as *Remainiac* (*remain* + *maniac*, a derogatory noun meaning one who complains about or rejects the outcome of the 2016 referendum on the UK's membership of the European Union) and *Remoaner* (*remainer* + *moaner*, an informal, disapproving noun with the same meaning as the previous one).

Another top Brexity newbie, according to *Collins Dictionary*, which has already documented the word lexicographically, is *flextension* (noun, *flexible* + *extension*, meaning an informal agreement to extend the time allowed for payment of a debt or completion of a contract, setting a new date that can be altered depending on future events).

Derivation

Starting from the portmanteau Brexit, derivation by means of the suffix *-eer* (meaning one that is concerned with, especially professionally) yields the agentive noun *Brexitteer* (someone in favour of Brexit); the suffix carries over an association with words which have a derogatory

meaning, e.g. *profiteer*, *racketeer*. An alternative suffixed word from the same base is *Brexiter*, still agentive, but lacking the pejorative overtone. The opposite noun is indebted to derivation as well, the base being *remain* and the agentive nominaliser *-er*: *remainers* (also capitalized, *Remainers*) are those people who voted against Brexit in the 2016 referendum.

Derivation by appending both the suffix *-er* and the prefix *re-* has given rise to *releaver* (also hyphenated, *re-leaver*, and submitted as such to Collins as new word suggestion), a category of pro-European voters who later felt the UK had to carry out the duty to leave.

Compounds

Compounding is an extremely prolific process in Brexit-related discourse. On the one hand, there are compounds which refer to more general political and economic measures, laws, transformations, new realities (e.g. *free trade*, *a tax/safe haven*, *open-door policy*, etc.), while most of them are only meaningful in the particular Brexit agreement framework (e.g. *Smart Border*, *Three Baskets*, *cliff edge*, *cherry-picking*, *no deal Brexit*, etc.)

The term Brexit is part of a series of compounds which are its hyponyms: *bespoke Brexit* (a Brexit agreement tailored for the UK and EU), *blind Brexit* (an agreement for the transition period with clearly-defined final terms yet to be defined), *hard Brexit* (a controversial term, generally meaning the UK leaving the EU's customs union and single market), *clean Brexit* (a euphemistic synonym for hard Brexit favoured by Leavers), *soft Brexit* (Britain leaving the EU but maintaining access to the single market and not restricting freedom of movement of EU citizens), *no deal Brexit* (Brexit without any final agreement), *jobs-first Brexit* (a compound attributed to Jeremy Corbyn, who saw it as a version of Brexit worthwhile pursuing since it promises good jobs and real control to local communities).

The adjective *hard* has been transferred to the pair of binary opposites *leavers* and *remainers* to denote a radical school of thought - *hard leavers* and *hard remainers*. The complementarity of the pair has been broken by the advent of the category of *re-leavers*.

Colour coding generates other compounds: *green Brexit*, *white Brexit*, *grey Brexit*, *red*, *white and blue Brexit*, in which the colours remain faithful to their conventional symbolic associations (green – nature and growth, white – cleanliness and simplicity, grey – compromise and imprecision), whereas *red, white and blue* is a metonymic catchy coining for Great Britain's flag. A rather rare occurrence, *white Brexit* refers to a version of Brexit which involves retaining UK membership of the EU customs union and/or single market.

It is the speakers who launched or publicly used the colour collocations that offer contextual clues for a correct interpretation: 'we can recast our ambition for our country's environment, and the planet. In short, it means a Green Brexit' (the Environment Secretary, Michael Gove's speech, 21 July 2017); 'I'm interested in all these terms that have been identified – hard Brexit, soft Brexit, black Brexit, white Brexit, grey Brexit – and actually what we should be looking for is a red, white and blue Brexit' (Theresa May, 6 December 2016).

The verbs which refer to a citizen's options concerning Brexit represent binary terms: *to opt in/ to opt out*, and they launch the nominal compounds *opting-in/ opting-out*; previously, the terms *opt-outs* referred to a means of ensuring that when a given country does not wish to join the others in a particular field of EU policy, it can opt out.

Another series of co-hyponyms coined by compounding is built on the pattern [proper noun denoting a country + a noun such as *model* or *style*]: e.g. *Canada model*, *Norway model*, *Turkey model*, *Australia style*. Each of them refers to a particular agreement which is debated in connection with the Brexit deal. In addition, the *Canada plus model* stipulates more benefits than the Canada deal itself.

Acronymy and abbreviation

Brino became useful shorthand for 'Brexit in name only' and is attributed to Jacob Rees-Mogg, chair of the European Research Group of Conservative MPs, who resented the delay in leaving the EU.

FBPE is an informal, Twitter abbreviation for ‘follow back, pro-EU’, i.e. a certain type of obsessive remainder, while another colloquial abbreviation *BOB* (‘bored of Brexit’) occurs in social media messages.

Recategorization issues

The Brexit jargon invites speakers to reconsider category membership. *Frictionless trade* and *frictionless border* are two compounds which owe their existence to a metaphorical conceptualization of the abstract target (trade/border) in terms of a concrete object. From a linguistic point of view, *frictionless* is a non-gradable adjective, but it is turned, for practical reasons related to the realization that frictionless trade is next to impossible to achieve in full after Brexit, into *trade as frictionless as possible*, a formulation used by British ministers to mean the lowest level of customs controls, tariffs, quotas and restrictions that can be negotiated.

The two opposing variants *hard Brexit/ soft Brexit* are mapped on a scale which could allow for intermediate options (hence the gradability of the adjective in *a softer Brexit, the softest Brexit*) and eventually leads to the recategorization of the noun Brexit as countable in ‘the softest of all Brexits’ (Markus Gehring, 22 June 2017). Even the verb to Brexit (‘then we Brexit’, LCD Views, 11 January 2018) is to be found online, suggesting the speaker’s attempt at filling a lexical gap.

Idiomatic and aphoristic reworkings

Speakers rely on rigid multiword expressions in English and revive them with application to the Brexit context. For example, the catchphrase ‘Brexit means Brexit’ was uttered by Theresa May two days before being appointed Prime Minister, at a rally of supporters in Birmingham on 11 July 2016; In her speech, she bet on straightforwardness and breviloquence (‘Well, I couldn’t be clearer. Brexit means Brexit. And we’re going to make a success of it.’) and this explains why the tautology made its way into the public discourse.

To have one’s cake and eat it too, and *to eat one’s cake and have it too* are idiomatic expressions that indicate the impossibility of having a dual benefit, simultaneously consuming something and still possessing it. Hence, the coinage *GB cannot have the EU-cake and eat it* points to the EU retaining all the benefits of EU membership but none of the duties. Once the proverb has been reworked and has caught the public eye, the noun *Cakeism* succeeds in pointing to a wish to enjoy two desirable but incompatible alternatives. In a similar vein, a disparaging attitude is seen also in *cherry-picking*, an analogy-based compound which describes the UK’s wish to forge a ‘deep and special partnership’ with the EU so as to retain certain advantages of the Customs Union or Single Market.

Metaphorical mechanisms: cognitive semantics underpinnings

In conformity with the mainstream cognitive linguistics tenets, this paper assumes that ‘linguistic structure is a direct reflex of cognition in the sense that a particular linguistic expression is associated with a particular way of conceptualizing a given situation’ (Lee 2004:1). In particular, in the following special attention will be paid to metaphor (as defined and discussed in Lakoff and Johnson 1980), a fundamental property of all kinds of discourse, including every day, political and journalistic discourse. The construals of Brexit via metaphorical mappings will be discussed with a view to revealing some deep implications at the level of thought and speech.

While many compounds are indebted to cognitive metaphor, the cognitive mechanism which a metaphor supposes is able to support and make coherent entire pieces of public discourse. There are a number of scenarios that bring home, albeit preferentially, the projected or contemplated reality of Brexit, and by far the most conventional and repetitive one is that of the JOURNEY. Great Britain has made a choice (expressed in the 2016 referendum) to leave the EU, which was previously a CONTAINER for it (1). There are difficulties and consequences to this act of leaving (2) and there is the possibility to go back, hence the idea of keeping a bridge (in (3), the idiom *to burn one’s bridges*, i.e. to make decisions that cannot be changed in the future, is supposedly of some assistance too).

(1) ‘There will be no attempts to *remain inside* the EU, no attempts to *rejoin it by the back door*, and no second referendum. The country voted to *leave* the European Union, and as Prime Minister I will make sure that we *leave* the European Union.’ (Theresa May, quoted by *The Sun*, 9 July 2016)

(2) ‘No one will notice which bit of the hardship was caused by leaving the single market.’ (James J Dart, Facebook message)

(3) ‘If the goal is separation, why keep a bridge?’ (*The Guardian*, 6 May 2020)
Leaving is not conceptualized as a straightforward, simple leaving, as it can be seen in (4):

(4) ‘the tortuous process of leaving the EU’ (7 November 2019)

Less conventionally, the UK is personified and its leaving is rendered as a flight for freedom:

(5) ‘DUP leader Arlene Foster said yesterday her ten MPs could not vote for May’s deal because it would “handcuff the UK to the EU, with the EU holding the keys”.’ (*The Irish Sun*, 11 November 2018)

Post-Brexit reality is thought of as two different vehicles following divergent paths:

(6) ‘However painful or regrettable Brexit may be, it will not stop the E.U. as it moves to the future; we need to move forward.’ (Jean-Claude Juncker)

The same JOURNEY scenario explains and accommodates collocations and compounds such as *the gateway to Europe*, *the road to Brexit*, *open door policy* and *cliff edge* (version of hard Brexit which envisages no “transition” or “implementation” period).

The alliance of two metaphors (BREXIT IS A STORY, BREXIT IS A JOURNEY) explains the enhanced rhetorical effect of (7):

(7) The whole Brexit saga is, in my view, one big, terrifying leap in the dark. (Gina Miller)

The border issue which has been so intensely debated has benefitted from a few compounds that which either highlight the objectification of the border (e.g. hard border, soft border, frictionless border), or its personification (e.g. smart border):

(8) ‘despite the unanimous desire for a soft border between Northern Ireland and the Irish Republic’ (*The Guardian*, 20 Jul 2017)

Due to personification, the separation of GB and EU fits the DIVORCE pattern as well: The UK has chosen to leave and there will be a *divorce bill* to pay (money the UK agrees to pay to the EU as part of a Brexit deal):

(9) ‘UK could pay £50bn Brexit divorce bill’ (*The Guardian*, 29 Nov 2017)

WAR metaphors are particularly fit in situations involving conflicting attitudes and choices, and they have been noted to ramp up and inflame the opponents up to the point where the main UK political parties signed a pledge to use moderate language:

(10) ‘Am I fighting a losing battle to use these military metaphors? Or should I stick to my guns?’ (Boris Johnson)

(11) ‘The Labour and the Tories are locked in a duel over Brexit that is like one of those arcane cycle races where the two riders start as slowly as possible.’ (*The Guardian*, 8 February 2018)

(12) ‘Leavers v remainers: how Britain’s tribes compare’ (*The Guardian*, 2 May 2019)

The terms in which the battle between opponents battles is framed suggests various kinds of war scenarios, either duel or more primitive fights, but (11) also captures the rivalry in terms of the SPORTS competitions, which the occurrences of the *level playing field* recall:

(13) ‘Johnson denies going back on level playing field terms he agreed with EU last year’ (*The Guardian*, 20 February 2020)

Novel metaphorical conceptualisations of Brexit are powerful, yet infrequent, ways of highlighting the mainstream perspectives on the event. A FIRE story line foregrounds the opportunity to start afresh, a DRINK scenario calls attention to the need to manifest celerity in

implementing Brexit, while the DISTRACTION mapping highlights the superfluousness and shallowness of the decision:

(14) In short, we know the house will be on fire later this year, so it is better to fan the flames than to save any of our existing stuff, because we want to build a new house and don't like our neighbours anyway. (*The Guardian*, 6 May 2020)

(15) Brexit is a fiery spirit, best downed in a single shot. Sipping is for wimps. Third, the UK gets what it wants by threatening to walk away. The EU will make concessions if Johnson looks wild enough to down the whole Brexit bottle. (*The Guardian*, 6 May 2020)

(16) Brexit continues to be an unwelcome, unnecessary and damaging distraction today. (*The Guardian*, 26 Apr 2020)

What a metaphorical pattern (e.g. BIRTH in (17) versus AMPUTATION in (18) and (19) below) succeeds in doing is putting a positive or negative gloss on the same event:

(17) 'there are a lot of Tories demanding a hard Brexit as they seek to cut the cord completely with Europe' (*The Irish Sun*, 11 November 2018)

(18) 'Brexit was a fantastic example of a nation shooting itself full in the face.' (Hugh Grant)

(19) 'to me, voting to leave was madness. My perspective was that it was cutting off your nose to spite your face.' (Charlie Brooker)

Conclusions

The story of the word Brexit is a rags-to-riches one: the blend was added to *The Oxford English Dictionary* in December 2016 as a result of lexical gap filling, but today it enjoys international use and fame. Brexit itself was an event with immense potential to enrich the English lexicon with a variety of words and phrases. Some were entirely fresh, others were already existing wordings that have gained prominence and wider recognition. Soundbites, buzzwords, doublespeak, catchphrases have made their way into the national conversation, influencing attitudes and actions by means of meaning construal. This paper has brought to the fore the most relevant morphological and semantic changes testifying that a discrete, yet bodacious process of lexical innovation is due to Brexit.

BIBLIOGRAPHY

- *** *Cambridge Dictionary*. <https://dictionary.cambridge.org/>. Accessed 8th May 2020.
- *** *Collins Online Dictionary*. <https://www.collinsdictionary.com/>. Accessed 8th May 2020.
- *** *Macmillan Dictionary*. <https://www.macmillandictionary.com/>. Accessed 8th May 2020.
- *** *Oxford English Dictionary*. <https://www.oed.com/>. Accessed 8th May 2020.
- Buckledee, Steve. 2018. *The Language of Brexit: How Britain Talked Its Way Out of the European Union*. London Bloomsbury Publishing. [Computer file] Accessed 4th May 2020.
- Brainy Quote. <https://www.brainyquote.com/>. Accessed 8th May 2020.
- Lakoff, George, and Mark Johnson. 1980. *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
- LCD Views. 'Jobs first Brexit where the jobs go first and then we Brexit.' <https://www.lcdviews.com/2018/01/11/jobs-first-brexit-where-jobs-go-first-and-then-we-brexit/>. Accessed 8th May 2020.
- Lee, David. 2004. *Cognitive linguistics: an introduction*. Melbourne: Oxford University Press.
- Singh, Ishtla. 2015. *The History of English: A Student's Guide*. London: Routledge.
- The Guardian*. <https://www.theguardian.com/international>. Accessed 8th May 2020.
- The Independent*. <https://www.independent.co.uk/>. Accessed 8th May 2020.
- The Irish Sun*. <https://www.thesun.ie/>. Accessed 8th May 2020.
- The Sun*. <https://www.thesun.co.uk/>. Accessed 8th May 2020.

DEUTSCH ALS FREMDSPRACHE IN HANDLUNGSFELDERN. VERMITTLUNG UND REZEPTION

Maria-Elena Muscan

Assoc. Prof., PhD, "Ovidius" University of Constanța

Abstract: As the learning process of German as a foreign language continues beyond level A1, a well-structured learning strategy had to be developed. This paper aims to present a learning field approach used as didactical fundament for action oriented learning courses. Communication being the most important goal of studying the German language, the following so called four strands are required: exploration of meaningful content, of linguistic forms, training of speech fluency and the meaningful output production.

Keywords: learning fields, action oriented learning, German as foreign language, foreign language acquisition, the four strands of language learning

Sprachwissenschaftler, Didaktiker und Lehrende beschäftigen sich in den letzten Jahren immer intensiver mit der Entwicklung und Vermittlung neuer Methoden für den Deutsch als Fremdsprache-Unterricht, um den Anforderungen einer stetig wachsenden Zielgruppe zu entsprechen. Die Gründe, die Lernende dazu bewegen, Deutsch zu lernen, sind sehr unterschiedlich, aber ihr Ziel ist das gleiche. Sie wollen möglichst schnell und gut eine Sprachkompetenz erreichen, die es ihnen erlaubt, im deutschsprachigen Raum Fuß zu fassen und zu arbeiten. Die Angebote der spezialisierten Verlage und der Sprachschulen sind so vielfältig, dass man Schwierigkeiten hat, das passende Kursformat und -material für die eigenen Bedürfnisse zu finden. Was jedoch die große Mehrheit dieser Angebote gemeinsam hat, sind die neuen didaktischen Ansätze, die das Sprachhandeln in den Mittelpunkt des Lehrens und Lernens setzt. Dabei wird die Sprache selbst als eine Form von Handeln betrachtet und damit einhergehend die Rezeption und Produktion von Texten sowie die Kommunikation in der Fremdsprache.

Die ca. 7,1 Milliarden Menschen, die derzeit die Erde bevölkern, sprechen insgesamt 7.102 Muttersprachen. Die meisten davon sind in Asien verbreitet, nämlich 2.301. Dicht dahinter folgt der afrikanische Kontinent mit 2.138 Sprachen. In Europa sind derzeit 286 Sprachen verzeichnet, allein in Deutschland 27. Darunter befinden sich auch Migrantensprachen wie Griechisch, Russisch, Spanisch oder Türkisch.¹ Im Unterschied dazu versteht man unter Deutsch als Fremdsprache (DaF) den Status der deutschen Sprache für alle Sprecher oder Lerner, deren Muttersprache nicht Deutsch ist:

DaF steht für „alle unterrichtspraktischen und wissenschaftlichen Aktivitäten, die sich mit der deutschen Sprache und Kultur der deutschsprachigen Länder [...] beschäftigen. Im engeren Sinne spricht man von Deutsch als Fremdsprache, wenn die deutsche Sprache im Ausland erworben wird und nicht zum alltäglichen Gebrauch notwendig ist. Die Vermittlung der deutschen Sprache erfolgt dabei meist gesteuert, das heißt im Fremdsprachenunterricht.“²

Beim Erlernen des Deutschen als Fremdsprache stellt sich immer wieder auch die Frage, wie andere Fremdsprachen diesen Lernprozess unterstützen könnten. Oft sind Sprachpotenziale dem Einzelnen gar nicht bewusst, und Lernende neigen zu Übersetzungen, die aber meistens zu Kommunikationsstörungen führen. Rumänische Studierende bringen Sprachkompetenzen in Englisch und den einzelnen Muttersprachen mit sich. Daher ist es für Lehrende wichtig zu eruieren,

¹ <https://www.phase-6.de/magazin/rubriken/fakten-der-sprache/wie-viele-sprachen-gibt-es-auf-der-welt/>. Abgerufen am 14. März 2020.

² https://de.wikipedia.org/wiki/Deutsch_als_Fremdsprache. Abgerufen am 14. März 2020.

welche anderen Sprachen die Studierenden sprechen und verstehen, welche Sprachen sie in ihrer Umgebung hören, mit welchen Sprachen sie über die Medien in Kontakt sind, und zu guter Letzt, mit welchen Sprachen die Lernenden über ihre Lehrwerke oder Fachliteratur vertraut sind. Es heißt also Sprachen miteinander zu vergleichen, um vorhandene Sprachkenntnisse und -kompetenzen aufzugreifen und für das Erlernen des Deutschen auszunutzen.

Ein erster Ansatz für den Sprachvergleich ist die Sensibilisierung für die eigenen Sprachkenntnisse und –kompetenzen. Zahlreiche Fremdwörter und Lehnwörter demonstrieren, dass Sprachen nicht isoliert existieren. Wenn rumänische Student*innen merken, dass sie Wörter aus ihrer Muttersprache oder aus dem Englischen im Deutschen erkennen, dann wächst sowohl ihre Lernmotivation, ihr Lernrhythmus als auch ihr Selbstvertrauen.

Es hilft dabei sehr, wenn schon möglichst früh Sprachvergleiche erstellt werden können, und zwar als kleine Forschungsprojekte oder Hausarbeiten im ersten Studiensemester. In kleinen Arbeitsgruppen können Student*innen aufgefordert werden, einige Themenschwerpunkte zu recherchieren und zu dokumentieren. Dabei könnten folgende zur Auswahl angeboten werden:

- Grammatische Gemeinsamkeiten und Unterschiede zwischen dem Englischen und dem Deutschen,
- Grammatische Gemeinsamkeiten und Unterschiede zwischen dem Rumänischen und dem Deutschen,
- Gemeinsamkeiten und Unterschiede im Wortschatz zwischen dem Englischen und dem Deutschen,
- Gemeinsamkeiten und Unterschiede im Wortschatz zwischen dem Rumänischen und dem Deutschen.

Solche kleine Forschungsprojekte³ sind aus der Aktions- und Unterrichtsforschung bekannt und beruhen auf der Erforschung der eigenen Praxis. Für Lehrende ist das selbstverständlich die Unterrichtspraxis, für Lernende die Lernpraxis. Die Mitglieder der Arbeitsgruppe erforschen im oben genannten Projekt in erster Linie die eigene Lernerfahrung, das eigene Wissen über Sprachstruktur und Sprachnorm in der Muttersprache (oder in einer schon bekannten Fremdsprache) und vergleichen diese dann mit der ersten und/oder der zweiten Fremdsprache. Dabei ist der Austausch untereinander von großer Bedeutung, das voneinander Lernen und die gesammelten Daten helfen zu verstehen, wie Sprache funktioniert und auch, welche „Instrumente“ für sprachliche Produktion in der Linguistik zur Verfügung stehen.

Im Hinblick auf den Sprachvergleich ist allerdings auf Interferenzfehler zu achten. Viele Lehrende bevorzugen daher als Präventionsmaßnahme, verwandte Sprachen (z.B. Englisch und Deutsch) nicht miteinander zu vergleichen. Meine eigene Lehrerfahrung hat unter anderem jedoch gezeigt, dass der positive Transfer viel größer als der negative ist, und daher ein bewusster Sprachvergleich sinnvoll ist.

Ein zweiter Ansatz für den Sprachvergleich ist die Aktivierung der Vorkenntnisse, das Zurückgreifen auf vorhandene Sprachkenntnisse und Sprachlernerfahrungen. Argumente dafür geben Ballweg/Drumm⁴ ausgehend von der Mehrsprachigkeitsdidaktik:

- 1) *Lernende verarbeiten neue Informationen auf der Grundlage bestehenden Wissens. Vorwissen, besonders über die erste Fremdsprache und ihre Regelmäßigkeiten zu aktivieren und bewusst zu machen, unterstützt diesen Prozess.*
- 2) *Lernende lernen auf der Grundlage ihrer Vorkenntnisse und Sprachlernerfahrungen, die durch das Lernen einer ersten Fremdsprache bereits umfassend sind, immer etwas anders. Wenn sie sich diese bewusst machen, lernen sie effektiver und selbstständiger.*
- 3) *Ähnlichkeiten zwischen Erstsprachen und Fremdsprachen sollte man nutzen, da sie das Lernen der Fremdsprache erleichtern und das Sprachbewusstsein schärfen*

³ Funk, H./Kuhn, Ch./Skiba, D./Spaniel-Weise, D./Wicke, R.E. (2014). *Aufgaben, Übungen, Interaktion*. Klett-Langenscheidt. München.

⁴ Ballweg, Sandra/Drumm, Sandra et al. (2013). *Wie lernt man die Fremdsprache Deutsch?* Klett-Langenscheidt. München. Seite 143.

können. Wissen über Unterschiede zwischen den vorhandenen Sprachen hilft Fehler zu vermeiden.

4) Lernende können Wissen über Sprache/n, Erfahrungen aus dem Unterricht/ aus dem Sprachlernprozess der ersten Fremdsprache übertragen und dadurch orientierter, leichter und schneller lernen.⁵

Das Erlernen des Deutschen fokussiert in erster Linie die Entwicklung der vier kommunikativen Grundkompetenzen: Lese- und Hör/Sehkompetenz, Schreib- und Sprechkompetenz. Darüber hinaus sind Wortschatztraining und Grammatikvermittlung wichtiger Bestandteil der Sprachaneignung, wobei die Grammatik als Mittel zum Zweck betrachtet wird.

Im Kontext der DaF-Didaktik ist die Klärung zweier Grammatiktypen wichtig, der Lernergrammatik (auch DaF-Grammatik), bzw. der wissenschaftlichen Grammatik. Die sogenannte DaF-Grammatik orientiert sich an jenen Aspekten der Grammatik-Theorie, die besonders häufig und relevant sind, oder die beim Lernen besondere Schwierigkeiten bereiten. Die Erläuterungen dieser Grammatik gehen immer von der Pragmatik der Sprecherintentionen aus. Konkret bedeutet das, der Sprecher/Schreiber wählt ausgehend von seiner kommunikativen Intention diejenigen Grammatik-Instrumente (neben Wortschatz, Phonetik oder Rechtschreibung), die er/sie zur Realisierung einer Sprachhandlung benötigt. Dazu verwenden Barkowski/Grommes die sehr treffende Metapher eines Werkzeugschranks, in deren Schubladen die sprachlichen Werkzeuge liegen: formelhafte Wendungen, flektierte und unflektierte Wörter, grammatische Regeln und Phonetik.⁶

Die Student*innen der Fachbereiche Deutsche Sprache und Literatur an rumänischen Universitäten haben in den letzten Jahren sowohl die Sprache als auch die Grammatik und Literatur des Deutschen erlernen und wissenschaftlich erforscht. Ihr Fremdsprachenunterricht wurde von den Dozent*innen sozusagen auf zwei Ebenen gestaltet, eine, in der sie die Sprache lernen und anwenden konnten, und die zweite Ebene, in der sie sich mit Sprache (z.B. in Grammatik-Vorlesungen und –seminaren) und deutschsprachige Literatur wissenschaftlich auseinandersetzten. Die Grammatik-Theorie wurde von den Studierenden selbst auch angewandt, sei es im Sinne der Sprachhandlung in einer Prüfung, in einer realen Situation (z.B. als Lehrende im Sekundarbereich) oder zur mündlichen oder schriftlichen Kommunikation über verschiedene Grammatik-Themen. Diese spezielle Kommunikation wird als Lernziel der Grammatik-Kurse betrachtet, als grammatische Kompetenz. Das Lernziel eines Grammatik-Kurses oder -Seminars besteht also darin, die Studierenden darauf vorzubereiten, die Sprache für die theoretische Beschreibung von Morphologie, Syntax, Phonetik oder Wortschatz selbstständig und niveaugerecht anzuwenden.

Die Auseinandersetzung mit der Sprache auf zwei parallelen Ebenen ist ein mühsames Unterfangen und benötigt eine ausgewogene Verteilung von Sprachlernaktivitäten und theoretischem Input, um eine angemessene sprachliche Handlungsfähigkeit zu gewährleisten. Äußerst hilfreich sind in dieser Hinsicht die Erkenntnisse aus der Unterrichtsforschung. Im letzten Jahrzehnt vertiefte sich immer stärker die Diskussion über sogenannte *Lernfelder*. Die Professoren Paul Nation und Jonathan Newton⁷ haben verschiedene Studien zum Fremdsprachenunterricht ausgewertet und das Konzept der *four strands* (vier Lernfelder) etabliert, die zu einer aktiven Sprachverwendung der gelernten Sprache führten.

Das Lernfeldermodell hat als Grundlage die Auffassung, dass der Unterricht und alle darin enthaltenen Inhalte und Aktivitäten die vier Lernfelder abdecken. Die kommunikativen Fertigkeiten, der Wortschatz und die Grammatik werden folglich nicht als separate Komponenten des Spracherwerbs betrachtet, sondern werden in den vier Lernfeldern integriert.

⁶ Barkowski/Grommes 2014:10 ff.

⁷ Paul Nation ist emeritierter Professor an der School of Linguistics and Applied Language Studies (LALS) an der Victoria University of Wellington Neuseeland; Jonathan Newton ist Professor an der School of Linguistics and Applied Language Studies (LALS) an der Victoria University of Wellington Neuseeland.

Eine Synopse der Handlungsfelder auf dem B1-Niveau (s. dazu *Profile Deutsch*) ergibt auch eine spezifische strukturelle Konzeption des Grammatik-Kurses. Dabei wird auf die grammatische Progression der in der Sprachaneignung verwendeten Lehrwerke geachtet. Das Lernfeldermodell beschreibt eine Herangehensweise der Sprachvermittlung, die zu einer aktiven Verwendung der gelernten Sprache führt, unter Berücksichtigung folgender Felder: 1) das Lernen durch die Auseinandersetzung mit bedeutungsvollen Inhalten, 2) durch die Auseinandersetzung mit sprachlichen Formen, 3) durch das Training von Flüssigkeit im Sprechen, Schreiben, Hören, Lesen und Hör-Sehen sowie 4) durch die Produktion bedeutungsvollen Outputs.⁸

Für die vorliegende Arbeit betrachte ich das Lernfeld des sprachbezogenen Lernens als sehr wichtig, daher werde ich die anderen drei Lernfelder nicht näher erläutern. Für dieses Lernfeld liegt der Fokus auf der Arbeit mit den Strukturen der geschriebenen und gesprochenen Sprache unter Berücksichtigung der Aussprache, des Wortschatzes, des Satzbaus, der Redemittel, der Kohärenz, der Morphologie und der Syntax.

Ein erster Schritt besteht in der Festlegung des kommunikativen Lernziels, um danach die grammatischen Gebiete festzulegen, die thematisiert werden sollen. Vergangenheitsformen sind zum Beispiel erst dann wichtig, wenn über eigene vergangene Handlungen oder Erfahrungen berichtet werden soll. Dabei wird auch ein anderes Lernfeld integriert, nämlich das Lernen durch Arbeit mit bedeutungsvollen Inhalten, in der sich die Lernenden durch einen personalisierten Unterricht direkt angesprochen fühlen.

Die Begründung für das Vier-Lernfelder-Modell liegt im sogenannten *Time-on-Task-Prinzip*.⁹ Das bedeutet, dass die Zeit, die im Unterricht zur Verfügung steht, darauf verwendet werden sollte, was die Studierenden später auch tatsächlich können sollen. Und das ist erstens die Sprachkompetenz und zweitens die Grammatik-Kompetenz. Das bedeutet auch, dass die Grammatik-Themen in einer zyklischen, progressiven Reihenfolge bearbeitet werden.

Eines der wichtigsten Materialien mit großem Referenzwert ist *Profile Deutsch*, das die handlungsorientierten Anforderungen der Niveaustufen des Gemeinsamen Europäischen Referenzrahmens mit konkreten Beispielen beschreibt. Das Kapitel ‚Grammatik‘ enthält sowohl eine systematische als auch eine funktionale Grammatikbeschreibung, wobei die funktionale Grammatikbeschreibung wiederum drei Komponenten näher betrachtet: die Intentionen, die Relationen und die Textelemente. Dieses Instrument ermöglicht es jedem Lehrenden oder Lehrwerkautor, gezielt und niveaugerecht die deutsche Sprache zu vermitteln. Darüber hinaus kann es eine wichtige Orientierung für die inhaltliche Zusammensetzung von Grammatikkursen anbieten. Die bereits erwähnte Grammatikkompetenz sollte ebenfalls unter dem Gesichtspunkt des *Time-on-Task-Prinzips* erworben werden.

Im Folgenden werde ich anhand eines Beispiels aus der eigenen Grammatik-Kurs darstellen, wie sich das Lernfeld des sprachbezogenen Lernens unter Berücksichtigung des *Time-on-Task-Prinzips* realisieren lässt.

Als Sprachhandlung wähle ich die Argumentation durch Meinungsäußerung oder Wertung. Diese Sprachhandlung kann auf allen Niveaustufen realisiert werden, wenn deren Umsetzung angepasst wird. Auf A1-Niveau argumentiert man anhand von Deklarativsätzen: *Grammatik ist schwer* oder *Das Substantiv ist eine Wortart*. Man bedient sich dabei derselben morphologischen und syntaktischen Instrumente, die für das Erlernen der Sprache in sprachpraktischen Unterrichtsformen gelten. Ausgehend von einer bestimmten Redeintention werden bestimmte Wörter oder Redemittel gewählt, die in einem bestimmten Satzbau eingefügt werden. Ob der Lernende *Mein Name ist Ionescu* sagt, oder *Das Substantiv ist eine Wortart*, die Arbeit mit und über sprachlichen Formen ist in beiden Fällen gewährleistet. Auf A2-Niveau lernt man dann neue Formen für die Argumentation kennen, wie zum Beispiel den Objektsatz: *Ich denke, dass dieses*

⁸ Funk, H./Kuhn, Ch./Skiba, D./Spaniel-Weise, D./Wicke, R.E. (2014). *Aufgaben, Übungen, Interaktion*. Klett-Langenscheidt. München.

⁹ Nation, Paul/ Newton, Jonathan (2009). *Teaching ESL/EFL listening and speaking*. New York: Routledge/Taylor and Francis Group.

Substantiv feminin ist. Das B1-Niveau erweitert die Ausdrucksmöglichkeiten für die Argumentation mit dem zu-Infinitiv: *Ich habe versucht, das Substantiv zu analysieren.*

Betrachtet man den folgenden Auszug aus der Grammatikübersicht aus *Profile Deutsch* zum Thema Hauptsatz, wird sehr schnell klar, erstens, wie ein Lernender einen Hauptsatz bilden kann, und zweitens, wie er dieselben Mittel anwenden kann, um den Hauptsatz zu beschreiben. Sprachkompetenz wird folglich parallel zur Grammatikkompetenz erworben.

	A1	A2	B1	B2
Ha uptsatz	<i>Ich suche die Bahnhofstraße.</i> (Deklarativsatz) <i>Wann sehen wir uns?</i> (W-Frage) <i>Sind Sie müde?</i> (Ja/Nein- Frage) <i>Fahr langsam!</i> (Imperativsatz)	<i>Streng dich an!</i> (Imperativs atz mit zweiteiligem Prädikat)	<i>(Einfach nicht zur Arbeit kommen.) Das geht doch nicht!</i> (Exklama tivsatz)	<i>Wenn ich das gewusst hätte!</i> (Desidera tivsatz)

Exemplarisch werde ich nun eine niveaugerechte Definition des Hauptsatzes vorstellen, und zwar:

- A1: Der Hauptsatz (*independent clause, propoziție principală*) hat eine vollständige Information. Er steht immer allein. Das konjugierte Verb steht auf Position 1 oder 2.
- A2: Der Hauptsatz ist ein vollständiger Satz und kann allein stehen. Die konjugierte Verbform ist an erster oder zweiter Stelle.
- B1/B2: Der Hauptsatz ist ein selbstständiger Satz, der allein oder als übergeordneter Satz in einem Satzgefüge stehen kann, wobei die finite Verbform entweder an erster oder an zweiter Stelle steht.
- C1/C2: *Der Hauptsatz ist in einem (komplexen) Satzgefüge derjenige Teilsatz, der strukturell selbstständig, d.h. nicht Satzglied eines übergeordneten Satzes ist. Als Aussage- und Ergänzungsfragesätze haben Hauptsätze Verb-Zweit-Stellung, als Entscheidungsfrage- und Aufforderungssätze Verb-Erst-Stellung.*¹⁰

Schlussfolgernd möchte ich den Grundsatz der Vermittlung und Rezeption des Deutschen zusammenfassen. Das Erlernen der Grammatik geht Hand in Hand mit dem Erlernen der Sprache selbst, folglich werden Grammatik- oder Literaturkompetenz parallel zur Sprachkompetenz erworben. Es gibt viele Modelle und Ansätze, die dieses Verfahren unterstützen und von denen das Lehren und Lernen gleichermaßen geprägt ist. Das Prinzip des Sprachvergleichs und das der Lernfelder kann grundlegend die Ziele des Spracherwerbs prägen. Zwei anfangs sehr verschiedene Bereiche, die Germanistik und der DaF-Bereich, können sich nicht länger ausschließen, sondern einen gemeinsamen Nenner finden, der es ermöglicht, wissenschaftliche Inhalte sogar mit einer geringen Sprachkompetenz zu erschließen.

BIBLIOGRAPHY

Ballweg, Sandra/Drumm, Sandra et al. (2013). *Wie lernt man die Fremdsprache Deutsch?* München: Klett-Langenscheidt.

Barkowski, Hans/ Grommes, Patrick/ Lex, Beate/ Vicente, Sara et al. (2014): *Deutsch als fremde Sprache*. München: Klett-Langenscheidt.

¹⁰ Bußmann, Hadumod (1990). *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Stuttgart: Kröner Verlag. Seite 302.

Bußmann, Hadumod (1990). Lexikon der Sprachwissenschaft. Stuttgart: Kröner Verlag.

Funk, Hans/Koenig, Michael (1991): *Grammatik lehren und lernen*. Berlin, München etc.: Langenscheidt.

Funk, Hans/Kuhn, Christina/Skiba, Dirk/Spaniel-Weise, Dorothea/Wicke, Reiner E. (2014). *Aufgaben, Übungen, Interaktion*. München: Klett-Langenscheidt.

Glaboniat, Manuela/ Müller, Martin/ Rusch, Paul/ Schmitz, Helen/ Wertenschlag, Lukas (2015): *Profile Deutsch. Gemeinsamer Europäischer Referenzrahmen*. München: Klett-Langenscheidt..

Helbig, Gerhard/Buscha, Joachim (1998): *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Leipzig, Berlin u.a.: Langenscheidt.

Muscan, Maria-Elena (2019). *Der Weg zur Literatur führt über die Grammatik*. IN: *Diversité et Identité Culturelle en Europe*. Nr.16/2. Pag. 107-119. ISSN 2067-0931.

Nation, Paul/ Newton, Jonathan (2009). *Teaching ESL/EFL listening and speaking*. New York: Routledge/Taylor and Francis Group.

THE LANGUAGE AND NATIONAL IDENTITY - A CURRENT RESEARCH FROM THE PERSPECTIVE OF THE HUMBOLDTIAN THEORY

Oana Boc

Lecturer, PhD, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: In the age of globalisation, the national identity manifested through language becomes an essential coordinate of politics in general and linguistic policy in particular. Each language represents an individuality within the spiritual treasure of humanity. The uniqueness of each language in this vast set of linguistic diversity is firstly revealed, as Humboldt stated, in the way in which each language provides a "worldview" to the community that speaks it. This concept of "worldview" becomes intelligible, in Humboldtian theory, through a more specific concept, that of "inner form", which regards precisely the different conceptualization of the world in and through language and which determines the spiritual individuality of each language. Many recent studies in the field of linguistics reveal a rediscovery of the work of W. von Humboldt, contemporary exegetes of the work of this profound thinker concluding that a reassessment of Humboldtian concepts and theory is necessary, an assumption of them from the perspective of understanding some aspects of the current world. Thus, the present paper aims to present some of these aspects regarding the relationship between language and national identity, as well as the openings offered by the Humboldtian theory for the understanding of certain current cultural aspects.

Keywords: language, national identity, alterity, worldview, multilingualism.

0. În epoca globalizării, identitatea națională manifestată prin limbă devine o coordonată esențială a politicii în general și a politicii lingvistice în special. Fiecare limbă reprezintă o individualitate în tezaurul spiritual al umanității. Unicitatea fiecărei limbi în acest ansamblu vast al diversității lingvistice se relevă în primul rând, așa cum afirma Humboldt, în modul fiecărei limbi de a oferi o „viziune despre lume” comunității care o vorbește. Acest concept de „viziune despre lume” devine inteligibil, în teoria humboldtiană, printr-un concept mai specific, cel de „formă internă”, care vizează tocmai conceptualizarea diferită a lumii în și prin limbă și care determină individualitatea spirituală a fiecărei limbi. Multe studii recente în domeniul lingvisticii relevă o redescoperire a operei lui W. von Humboldt, iar exegeții contemporani ai operei acestui profund gânditor ajung la concluzia că este necesară o (re)descoperire a conceptelor și a teoriei humboldtiene, o asumare a lor, din perspectiva înțelegerii unor aspecte ale lumii actuale. Astfel, lucrarea de față urmărește să prezinte câteva dintre aceste aspecte referitoare la relația dintre limbă și identitate națională, precum și deschiderile oferite de teoria humboldtiană spre înțelegerea unor aspecte culturale actuale.

1. Necesitatea (re)descoperirii operei humboldtiene

Exegeții operei humboldtiene au remarcat faptul că Humboldt a rămas puțin cunoscut sau chiar necunoscut mai mult de un secol și jumătate după moartea sa (în anul 1835)¹. Însă, în ultimii

¹ Georges Mounin relevă faptul că Humboldt „s-a bucurat de o influență enormă în timpul vieții sale” datorată nu doar „funcțiilor sale oficiale, relațiilor sale în lumea culturii europene, eforturilor pe care le-a făcut ca om politic pentru a-i insera pe creatorii noii lingvistici în lumea universitară germană; dar și strălucirii sale cu care pune în mișcare idei generale în afara micului univers prea închis al filologiei.” Însă această influență „dispare odată cu el”, iar explicația pe care istoricul francez o oferă acestui fapt vizează mai ales dificultatea înțelegerii gândirii lingvistice, dar și a expresiei stilistice a lui Humboldt: „Analiza gândirii lingvistice a lui Humboldt a părut dificilă tuturor. Max Müller spunea că formulările lui Humboldt îi «dădeau impresia că umblă pe o mare de nori în mișcare». Bréal vorbea de «această inteligență vastă și puternică ce ajungea uneori la obscuritate» (...) pe când Meillet găsește la rândul său că «lectura [operei] lui Humboldt este adesea descurajantă.» (Mounin 1999: 129-130). Tocmai de aceea, o carte recentă dedicată lui Humboldt este intitulată sugestiv *Wilhelm von Humboldt cet illustre inconnu* (Mboumba Moulambou, 2017), chiar dacă, așa cum remarcă J. Quillien, acest fapt nu mai este chiar de actualitate (Quillien 2018).

30 de ani s-a remarcat o tendință de (re)descoperire a operei humboldtiene (prin organizarea de colocvii, prin dedicarea unor numere speciale ale unor reviste științifice, prin traduceri în mai multe limbi ale operei humboldtiene și prin publicarea unor cărți de exegeză), așa cum remarcă Jean Quillien, într-o carte recentă (*L'image de Wilhelm von Humboldt dans la postérité*), în care sintetizează câteva dintre cele mai importante direcții de valorificare a operei humboldtiene. (Quillien 2018). Totuși, opera lui Humboldt reprezintă în continuare „un continent din care rămâne încă mult de defrișat”. (trad.n.) (Quillien 2018:11).

Efortul înțelegerii în profunzime a ideilor humboldtiene este necesar în permanență, mai ales în epoca actuală a globalizării, în care se afirmă din ce în ce mai mult necesitatea menținerii plurilingvismului și a diversității culturale. Așa cum precizează în mai multe studii² J. Trabant, unul dintre cei mai importanți exegeți ai operei humboldtiene, necesitatea asumării ideilor acestui mare gânditor se relevă mai ales din perspectiva faptului că „Humboldt este inamicul universalizării unei singure viziuni despre lume” și, de asemenea, „al iacobinismului lingvistic care astăzi a devenit global” (Trabant 2014: 437). Răspunzând întrebării *Pourquoi Humboldt? (De ce Humboldt?)*, care constituie chiar titlul unui articol al său, Trabant sintetizează coordonatele nevoii actuale de Humboldt: „Nu doar pentru a înțelege profunzimea antropologică a limbajului (...), ci și pentru a protesta contra colonizării spiritului uman care ne amenință, contra monoteismului lingvistic. A-l gândi pe Humboldt astăzi (...) înseamnă a celebra raționalitatea umană în totalitatea limbilor și nu în universalizarea uneia, a celebra munca spiritului în diversitatea viziunilor sale despre lume.” (trad. n.) (Trabant 2014: 437).

Așadar, necesitatea cunoașterii operei humboldtiene se relevă ca fiind una indispensabilă din perspectivă culturală, pe de o parte pentru a oferi un cadru conceptual științific incontestabil susținerii diversității culturale și lingvistice, iar pe de altă parte pentru a înțelege și a preîntâmpina pericolul uniformizării lingvistice izvorât din rațiuni pur pragmatice.

2. Istoricitatea semnificatului în concepția humboldtiană și implicațiile acestei răsturnări de perspectivă în înțelegerea individualității limbilor

Chiar dacă au mai existat precursori ai lui Humboldt³ care au prefigurat, din diferite perspective, faptul că diversitatea limbilor nu se rezumă la diversitatea materială, formală (a semnificatelor), ci și semnificațiile cuvintelor (semnificatele) sunt specifice fiecărei limbi și, astfel, sunt diferite în limbi diferite, W. von Humboldt este cel care a discutat amplu și a impus în cercetarea lingvistică concepția referitoare la istoricitatea semnificatului, adică laspecificitatea semnificatelor în fiecare limbă, și prin aceasta, a deschis orizontul înțelegerii unicității, a individualității fiecărei limbi la un nivel mai profund, mai exact, la nivel semantic⁴.

Așa cum se consideră în general în istoria lingvisticii, Aristotel face pentru prima dată o distincție clară între *forma cuvântului* și *conținutul cuvântului* și în același timp afirmă relația indestructibilă și intralingvistică dintre acestea (dintre semnificat și semnificant, în temenii de mai târziu ai lui Saussure), ca relație constitutivă a semnului lingvistic, a cuvântului. Astfel, în *Despre interpretare*, Aristotel definea cuvântul tocmai prin această relație dintre formă și conținut: „Ceea ce există prin voce este un simbol pentru ceea ce se întâmplă în suflet”. Meritul lui Aristotel este în primul rând acela că a definit pentru prima dată natura biplană a semnului lingvistic și că a situat conținutul (semnificația) cuvântului în interioritatea umană, în conștiință, în „suflet”. Însă, așa cum precizează Coșeriu în *Istoria filozofiei limbajului*, descoperirea lui Aristotel a fost una incompletă, deoarece „Aristotel nu a observat caracterul condiționat istoric al semnificației și, prin aceasta, specific fiecărei limbi individuale. Lucrul acesta l-a făcut abia Wilhelm von Humboldt” (Coșeriu 2011:131). Mai exact, Aristotel considera că doar formele cuvintelor (semnificatele) sunt diferite

² V. Trabant 2003, 2014, 2017.

³ În acest sens, J. Trabant îi menționează pe Bacon, Locke, Condillac, Leibniz (Trabant 2003: 158).

⁴ „În lingvistică, afirmarea cea mai categorică a faptului că nu doar formele cuvintelor, ci și conținuturile acestora au un caracter specific fiecărei limbi în parte o găsim la Wilhelm von Humboldt, care afirmă cu obstinație că limbile se deosebesc între ele nu doar sub aspectul «formei externe», ci și sub cel al «formei interne» (...)” (Coșeriu 2011: 139).

în limbi diferite, nu și conținuturile, semnificațiile, care ar fi universale.⁵ E. Coșeriu remarcă, de asemenea, faptul că „această opinie e răspândită până astăzi. Însă faptul că obiectele (sau stările de lucruri (...)) sunt, sub aspect obiectiv, aceleași pentru toți nu înseamnă niciodată că structurarea lingvistică a lumii ar trebui să fie aceeași peste tot.” (Coșeriu 2011:131). Așadar, acest fapt esențial a fost afirmat mult mai târziu, de către Wilhelm von Humboldt, care a impus în lingvistică o nouă paradigmă de înțelegere a limbajului.

Pentru Humboldt, limba este o activitate a spiritului uman, un „proces în activitate”, în permanentă devenire (*enérgeia*)⁶ și nu „produs mort”, o entitate statică, imuabilă (*ergon*). De asemenea, în concepție humboldtiană, limbajul unește o dimensiune spirituală (conceptul) cu o materie sonoră sensibilă, ambele reprezentând creații ale unei comunități lingvistice. Tocmai acest fapt constituie specificitatea semnului lingvistic (a cuvântului), respectiv, a limbajului omenesc, specificitate care a fost relevată plenar, ulterior, de către importanți gânditori neohumboldtieni, ca de exemplu, în filosofie, de către Heidegger, pentru care limbajul este „casa ființei” sau de către filosoful culturii Ernst Cassirer în teoretizarea principiului simbolismului sau a conceptului de funcție simbolică⁷, esențiale pentru înțelegerea ființei umane. De asemenea, lingvistul Eugeniu Coșeriu prin conceptul de funcție semnificativă⁸ refundamentează conceptul aristotelic de logos semantic (ca instituire de semnificații în conștiință) din perspectivă humboldtiană, recuperând, astfel, dimensiunea istoricității semnificatului (a individualității acestuia într-o limbă). Coșeriu consideră, în spirit humboldtian că finalitatea primordială, esențială a limbajului este „creația de semnificate”⁹, instituirea de conținuturi semnificative, proprii unei comunități lingvistice.

Așadar, semnificatul, definit de către Humboldt prin această dimensiune spirituală, conceptuală, reprezintă de fapt „forma internă” a limbii, care determină un mod de organizare particular, o „viziune despre lume” proprie fiecărei limbi. De fapt, ceea ce Humboldt afirma la nivel teoretic este experimentat de fiecare dintre noi atunci când învățăm o limbă străină și ne dăm seama că nu învățăm doar șiruri de sunete pentru conținuturi (semnificate) identice cu cele ale limbii noastre, ci învățăm alte conținuturi (alte semnificate) și, în consecință, învățăm să structurăm lumea într-un alt mod decât cel în care a structurat-o limba noastră maternă. Altfel spus, pătrundem într-un alt univers de semnificații, într-un alt spațiu spiritual și dobândim o altă/ o nouă „viziune despre lume”. Tocmai în acest fapt constă individualitatea limbilor, din perspectivă semantică.

Vom urmări în continuare câteva aspecte care relevă această individualitate a limbilor - și care implicit relevă relația dintre limbă și identitatea națională -, din perspectivă humboldtiană, prin prisma câtorva concepte și idei esențiale oferite de marele gânditor.

Se impune aici o precizare importantă. J. Dewitte identifică „un stil de gândire tipic humboldtian” reperabil în toate scrierile sale care „se articulează aproape mereu în cupluri de termeni opuși, existând într-o relație mutuală”: „raportul dintre gândire și limbă, raportul dintre limba instituită și vorbire sau raportul dintre individ și limbajul comun. De asemenea, între națiuni

⁵Coșeriu remarcă faptul că Aristotel a limitat înțelegerea caracterului istoric al limbii la semnificante și ilustrează prin următorul fragment al lui Aristotel, din *Despre interpretare*: „Și după cum nu toți dețin aceleași litere, tot așa nici sunetele (formele cuvintelor) nu sunt la toți aceleași. Ceea ce desemnează însă amândouă în primul rând, lucrurile și copiile acestora, conținuturile de conștiință, sunt la toți aceleași” (Coșeriu 2011: 131).

⁶Pentru Humboldt „limba, înțeleasă în esența sa reală, este ceva în permanență și în fiecare clipă trecător. Chiar și păstrarea ei prin scris este întotdeauna doar o conservare incompletă, asemănătoare cu o mumie, care mai întâi cere, totuși, să se încerce o concretizare a discursului viu. Ea însăși nu este o operă (*ergon*), ci o activitate (*enérgeia*)” (Humboldt 1935/1984:27).

⁷A se vedea mai ales Cassirer 1994.

⁸Pentru o discuție mai amplă asupra acestui important concept coșerian trimitem la Boc 2016.

⁹„Funcția semnificativă trebuie înțeleasă din punctul de vedere al limbajului ca *enérgeia*, altfel spus, ca activitate creatoare. De fapt, limbajul nu este, în primul rând, întrebuintare, ci creație de semnificate, și, de aceea, nu este nici o simplă producere de semne materiale pentru semnificații deja date, ci este creație de conținut și expresie în același timp. Dar creația de semnificate este cunoaștere și unirea lor cu un semnificant sau altul (...) este un mod de a le fixa și de a le face obiective”(Coșeriu 2009:47).

și limbă, între caracterul național și caracterul limbii (...) raportul dintre particular și universal (sau al totalității).” (trad.n.) (Dewitte în Humboldt 2018: 20).

Într-adevăr, în opera lui Humboldt pot fi identificate o serie de astfel de „cupluri”, însă nu între „termeni opuși”, cum afirmă Dewitte. Consider că, mai degrabă, acestea reprezintă relații conceptuale duale în care componentele se pun în lumină reciproc și nu pot fi inteligibile decât în și prin această relație intrinsecă, reciproc întemeietoare, în și prin această comuniune în care se află. O rețea conceptuală străbate și unifică întreaga operă humboldtiană. Fiecare concept, fiecare sens deschide orizontul spre alte sensuri, spre alte concepte, care doar în această rețea complexă devin inteligibile și se luminează reciproc. De aceea, aspectele la care mă voi referi în continuare trebuie să fie înțelese în cadrul și din perspectiva acestui ansamblu vast, ca elemente complementare, care contribuie la articularea și la complexitatea acestuia, și nu ca elemente dispartate, distincte, fapt care ar dezarticula ansamblul ideatic unitar.

3. Limba - necesitate spirituală a ființei umane

Pentru Humboldt, „Crearea limbii este o *necesitate internă* a omenirii, nu numai una *externă* pentru întreținerea relațiilor în comun, ci una existentă în însăși natura omenirii, indispensabilă pentru dezvoltarea forțelor ei spirituale și pentru *dobândirea unei concepții despre lume* la care omul nu poate ajunge decât dacă aduce claritate și precizie în gândirea sa prin *gândirea în comun cu alții*.” (subl. n.) (Humboldt 1935/1984: 25).

Așadar, Humboldt distinge foarte clar finalitatea internă, motivația primară, esențială a limbajului (ca *necesitate internă* a ființei umane) de întrebuințarea sa externă, adică de instrumentalitatea sau posibilitățile de folosire a limbajului, care relevă o necesitate externă, utilitară, pragmatică, de ordin secundar. Pentru Humboldt „crearea limbii” nu este motivată de scopul pragmatic, de „necesitatea externă” de a răspunde nevoilor de interacțiune practică ale omului, ci se relevă ca necesitate primordial-spirituală, intern-cognitivă a ființei umane, indispensabilă devenirii sale intelectuale. Limba reprezintă calea primordială care îi permite omului să înțeleagă lumea exterioară, să „dobândească o concepție despre lume”, care, însă, nu este una solitară, ci se raportează în permanență la ceilalți vorbitori ai comunității sale lingvistice¹⁰, se instituie în mod necesar în dimensiunea alterității, a comuniunii cu ceilalți, adică într-o anumită limbă particulară.

Iar faptul că limbajul reprezintă în primul rând, așa cum afirmă Humboldt, o necesitate internă, spirituală a ființei umane se verifică și se actualizează nu doar la nivelul devenirii umanității, ci și la nivelul devenirii fiecărei individualități umane în parte. Limbajul ne structurează lumea, care altfel ar fi haotică, și, prin aceasta, limbajul reprezintă o cunoaștere, o ordonare a lumii prin conținuturile lingvistice ale limbii materne¹¹.

În acest sens, Humboldt consideră că miracolul originii limbilor se reiterează în fiecare ființă umană care învață să vorbească: „Miracolul originii limbilor nu poate fi niciodată explicat, dar într-o anumită măsură se reproduce în fiecare zi sub ochii noștri”, în fenomenul vorbirii limbii materne de către copil, fenomen care reprezintă „mai puțin o manieră de a învăța, cât de a o ghici și de a o crea”. (Humboldt 2018: 133). Astfel, Humboldt afirmă consubstanțialitatea acestor fenomene originare, al limbajului în sine și al re-creării limbii într-o conștiință individuală, însă ambele stau sub semnul inefabilului, al inexplicabilului, care scapă rațiunii. Această perspectivă poate fi susținută prin faptul că „miracolul” vorbirii transcende competențele pur biologice (anatomice, fiziologice, care, evident, sunt explicate în profunzime astăzi, din perspectiva științei) și se situează la nivelul creativității culturale, a cărei esență rămâne inefabilă și astfel, imposibil de explicat. Creativitatea reprezintă, de fapt un act de libertate a spiritului, reiterat în orice manifestare a

¹⁰ Coșeriu exprimă această idee humboldtiană prin conceptul de „subiect relativ”: subiectul creator de limbaj este „un subiect între subiecte”, definit prin alteritate. (Coșeriu, 1994: 162).

¹¹ Acest fapt este confirmat pe deplin prin experiențele de viață și mărturiile persoanelor nevăzătoare și fără auz, care reușesc totuși să învețe să vorbească, nu în perioada copilăriei timpurii, cum se întâmplă în mod obișnuit, ci la o vârstă când amintirile rămân conturate și pot releva aspecte importante din perspectiva lingvisticii. Mai exact, mărturiile lor oferă o imagine și un răspuns la întrebarea *cum ar fi lumea fără limbaj*, cum s-ar raporta ființa umană la lume și totodată reliefează importanța înțelegerii limbajului ca necesitate spirituală, internă a ființei umane, așa cum afirma Humboldt. Pentru o discuție mai amplă asupra acestui subiect vezi Boc 2019.

activității lingvistice. Ducând mai departe această idee humboldtiană, J. Dewitte remarca faptul că „«miracolul originii limbilor» nu se reiterează doar *în fața noastră* de fiecare dată când un copil învață să vorbească: se reiterează *în noi și prin noi* de fiecare dată când luăm cuvântul, când răspundem la o întrebare sau când scriem.” (trad.n.) (Dewitte în Humboldt 2018: 138). Astfel, faptul primar, originar se reiterează mereu în noi și prin noi, rămânând, totuși, la fel de misterios, tocmai pentru că recunoaștem în fiecare act lingvistic manifestarea inefabilă a creativității care rămâne imposibil de explicat până la capăt.

4. Limba - viziune despre lume

Așadar, pentru Humboldt, limba reprezintă o necesitate spirituală, mai ales deoarece „limba este organul formativ al ideii”. (Humboldt 1935/1984: 30). Gândirea și limba formează un tot inseparabil, iar gândirea nu există fără limbaj, fără dimensiunea conceptualului oferit prin limbă. Dar chiar această conceptualizare a lumii este diferită în limbi diferite.

Limbile nu se manifestă doar printr-un material sonor specific, ci, înainte de toate, articulează reprezentări semantice specifice, concepte (semnificate) proprii. Iar diferențele dintre limbi se relevă în primul rând la acest nivel semantic, al *formei interne* a limbii, care instituie în conștiința vorbitorilor o *viziune despre lume*. Altfel spus, lumea este delimitată în esențe, în mod diferit în fiecare limbă, iar aceste concepte nu se suprapun, nu sunt total echivalente în limbi diferite, chiar dacă se referă la același obiect al lumii extralingvistice. Astfel, Humboldt arată că, de exemplu, cuvântul latinesc *luna* și cuvântul grecesc *mēn*, deși se referă la același designat (astrul nocturn) nu reprezintă și același concept, nu au același conținut semantic: lat. *luna* captează în semnificat trăsătura de luminozitate, de strălucire, pe când gr. *mēn* conceptualizează în semnificat funcția de măsurare a timpului. (apud Cassirer 1994: 188-189). De asemenea, același principiu al formei interne se actualizează și în delimitările diferite ale unor esențe ale lumii. Humboldt arată că nici în cazul obiectelor exterioare, concrete, perceptibile senzorial „cuvântul nu este echivalentul obiectului care se prezintă simțurilor, ci al interpretării care se dă acestui obiect” în și prin limbă. (Humboldt 2008: 122). Această idee humboldtiană poate fi ilustrată prin numeroase exemple. Astfel, cuvântului *iepure* din limba română îi corespund în limba franceză două cuvinte, *lapin* și *lièvre*, cuvinte care conceptualizează (captează în concept, în semnificat) trăsături diferite ale designatelor: trăsătura generică, dar și pe cea de captivitate, faptul de a fi domestic, în cazul cuvântului *lapin* și faptul de a trăi în libertate, în cazul cuvântului *lièvre* (cuvântul este definit astfel în Le Robert, 1991: „Mammifère rongeur, voisin du lapin, et qui vit en liberté”). Astfel, trăsătura captivitate vs. libertate este captată în concept, în semnificat și pe baza acestui sem diferențiator cele două cuvinte sunt în opoziție funcțională în sistemul limbii franceze. De asemenea, sinonimele *pădure / codru / dumbravă* se disting și au funcție diferită în sistemul limbii române prin faptul că este captată și conceptualizată la nivel semic temporalitatea, vechimea: *codrul* este o „pădure bătrână”, în timp ce *dumbrava* este o „pădure tânără”, iar *pădure* reprezintă termenul generic, nespecificat din această perspectivă. De asemenea, semnificatelor pur lingvistice li se asociază și conotațiile izvorâte din creațiile culturale, spirituale ale comunității lingvistice, care configurează o dimensiune mai adâncă, inefabilă, a formei interne și implicit a viziunii despre lume proprii acelei limbi. „Putem descompune conceptele, putem analiza cuvintele, atât cât este cu putință, dar astfel nu vom pătrunde mai adânc în misterul care învăluie legătura dintre gândire și cuvânt” (Humboldt 2008: 197). Așadar, acest concept humboldtian de *formă internă* conține, dincolo de ceea ce poate fi analizabil (semic) și încărcătura de inefabil a cuvintelor, intuită de vorbitori și care determină un mod specific de a-și imagina lumea, de a o simți, de a o delimita și de a se lăsa influențați în crearea unui imaginar cultural colectiv (de exemplu, genul feminin al substantivului *moarte*, în limba română este relevant în crearea imaginii „doamnei cu coasa”, fapt imposibil în comunitățile care vorbesc o limbă în care acest substantiv are genul masculin). De asemenea, această dimensiune inefabilă a formei interne este actualizată și valorificată plenar în creația literară, unde, de asemenea, ca să reluăm exemplul, genul gramatical devine relevant metaforic pentru instituirea sensului poetic (în *Miorița*, moartea este „o mândră crăiasă / a lumii mireasă”).

Forma internă reprezintă, așadar, în concepția humboldtiană „reflectarea în limbă a modului specific în care fiecare comunitate lingvistică percepe și exprimă prin concepte realitatea

extralingvistică. Ea reprezintă spiritul limbii condiționat de spiritul comunității care o vorbește” (Humboldt 1935/1984: 30). Forma internă reprezintă o dimensiune a unicității limbii, care surprinde la nivel conceptual nuanțe semantice interiorizate în conștiința vorbitorilor și determină pentru fiecare limbă un mod de organizare particular, o viziune despre lume, impregnată și generată de ceea ce Humboldt numește „spiritul limbii” condiționat de „spiritul comunității” care o vorbește:

„Particularitatea spirituală și structura limbii unui popor sunt atât de intim contopite, încât dacă una ar fi cunoscută, cealaltă ar trebui să poată fi dedusă în întregime. [...] Limba este oarecum manifestarea exterioară a spiritului popoarelor; limba lor este spiritul lor și spiritul lor este limba lor” (Humboldt 1935/1984: 26).

Astfel, fiecare limbă reprezintă o interpretare a lumii, marcată de unicitate în raport cu celelalte limbi. Iar acest fapt, al interpretării lumii prin prisma limbii, se realizează nu doar în momentul originar, al inventării cuvântului, ci în fiecare moment al re-creării limbii într-o conștiință individuală, moment care reiterează, de fapt, momentul creației originare, deoarece fiecare copil care învață să vorbească, învață de fapt să structureze, să interpreteze lumea din perspectiva limbii sale materne, să o delimiteze în esențe, așa cum a delimitat-o limba sa maternă. Altfel spus, noi re-creăm în conștiința noastră conținuturi lingvistice, așa cum au fost ele delimitate (și fixate prin semnificante) în comunitatea lingvistică din care facem parte. Prin cuvintele limbii materne, reinstituiem în conștiința noastră întreaga lume și ne putem referi, apoi, la aceasta. Limba mediază în permanență raportul nostru cu lumea. De fapt, semantismul limbii este acela care organizează, în mintea noastră, realitatea: „Omul trăiește în primul rând împreună cu obiectele, mai mult încă, (...) el trăiește cu obiectele percepute exclusiv în chipul în care i le prezintă limba.” (Humboldt 2008: 95). Așadar, ceea ce numim realitate nu e decât o proiectare a cuvintelor limbii asupra planului obiectelor. Noi nu ne raportăm la lume în mod imediat, ci întotdeauna prin medierea limbii, care ne oferă, în consecință o *viziune despre lume*. Această *viziune despre lume* relevă subiectivitatea limbii în conceptualizarea lumii, și de asemenea, așa cum am arătat, individualitatea, specificitatea fiecărei limbi situată, într-o primă aproximare, chiar la acest nivel semantic.

5. Concluzii

Aceste concepte humboldtine de formă internă și de viziune despre lume explicitează, de fapt, tocmai relația idestructibilă, până la identificare, pe care o postulează Humboldt între spiritul limbii și spiritul națiunii care o vorbește și relevă relația intrinsecă dintre limbă și identitatea națională. Exprimarea prin concepte a lumii este unică, specifică fiecărei limbi, deoarece, fiecare limbă configurează un univers semantic unic, ireductibil în raport cu alte limbi și „toate limbile împreună seamănă cu o prismă ale cărei fețe reflectă fiecare universul într-o culoare diferit nuanțată” (trad. n.) (Humboldt 2018: 76). Această metaforă humboldtiană a prisme face mai inteligibil faptul că fiecare limbă reprezintă o valoare culturală inestimabilă, care actualizează cel mai important tezaur spiritual al umanității: limbajul.

Așadar, importanța înțelegerii și a asumării concepției humboldtine se dovedește necesară în lumea contemporană, deoarece oferă cadrul profund și adecvat înțelegerii unor aspecte care rămân mereu de actualitate și care au implicații în politica lingvistică: importanța plurilingvismului și evitarea tendinței de uniformizare lingvistică; excluderea evaluării axiologice a limbilor, deoarece limbile nu pot fi ierarhizate în inferioare și superioare; respectarea drepturilor minoritățile lingvistice; necesitatea salvării unor limbi pe cale de dispariție.

BIBLIOGRAPHY

Boc, Oana, 2016, „De la funcția semnificativă la finalitatea poetică”, în Vilcu, Dumitru-Cornel, Bojoga, Eugenia, Boc, Oana, (eds.), *Școala integralistă clujeană. Contribuții. Volumul 1*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, p. 129-148.

Boc, Oana, 2019, "Language as a Symbolic and Creative Activity: The Case of Helen Keller", in *Journal of Romanian Literary Studies*, Issue No. 18, Arhipelag XXI Press, p. 457-465.

Cassirer, Ernst, 1994, *Eseu despre om – O introducere în filozofia culturii umane*, Editura Humanitas, București (traducere din limba engleză, de Constantin Coșman, *An essay on man – An introduction to a Philosophy of Human Culture*, New York, Editura Yale University Press, 1972).

Coșeriu, Eugen, 1994, *Prelegeri și conferințe*, supliment al „Anuarului de lingvistică și teorie literară” al Institutului de Filologie Română „Al. Philippide”, Iași, tom XXXIII, 1992-1993.

Coșeriu, Eugeniu, 2009, *Omul și limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*. Antologie, argument, note, bibliografie și indici de Dorel Fînar, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.

Coșeriu, Eugeniu, 2011, *Istoria filozofiei limbajului. De la începuturi până la Rousseau*, traducere de Eugen Munteanu și Mădălina Ungureanu, Editura Humanitas, București.

Humboldt, Wilhelm von, 1935/1984, *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluß auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts*, Berlin, 1935, fragmente traduse în limba română în *Teorie și metodă în lingvistica din secolul al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea. Texte comentate*, Universitatea din București, p.24-35.

Humboldt, Wilhelm von, 2008, *Despre diversitatea structurală a limbilor și influența ei asupra dezvoltării spirituale a umanității*, Editura Humanitas, București, traducere în limba română de Eugen Munteanu.

Humboldt, W. V., 2018, *Le prodige de l'origine des langues. Essai sur les langues du Nouveau Continent*, Présentation, notes et postface par Jacques Dewitte, Éditions Manucius, Paris.

Mounin, Georges, 1999, *Istoria lingvisticii*, traducere și postfață de Constantin Dominte, Editura Paideia, București.

Quillien, Jean, 2018, *L'image de Wilhelm von Humboldt dans la postérité*, Presses Universitaires du Septentrion, Villeneuve d'Ascq.

Trabant, Jürgen, 2003, « Quand l'Europe oublie Herder, Humboldt et les langues », *Revue germanique internationale*, 20, p. 153-165.

Trabant, Jürgen, 2017, « Babel ou le Paradis. L'Europe et ses langues » în: Étienne François / Thomas Serrier (Eds.): *Europa notre histoire*. Paris, Les Arènes, p. 887-899.

Trabant, Jürgen, 2014, « Pourquoi Humboldt? », Archaimbault, Sylvie/Fournier, Jean-Marie/Raby, Valérie (Hg.), *Penser l'histoire des savoirs linguistiques. Hommage à Sylvain Auroux*, Lyon: ENS Éditions, p. 573–585.

WORD LEVEL PROBLEMS THAT ARISE WHEN TRANSLATING MEDICAL TERMS

Simona Nicoleta Staicu

Lecturer, PhD, "Victor Babeș" University of Medicine and Pharmacy, Timișoara

Abstract: When a translator has to contend with translating medical texts, he or she must translate special collocations, idiomatic expressions, connotation, register, style, structure, terminology and syntax in his/her quest for an accurate translation. For the purposes of this article, I'm going to delve into the particular problems that arise at the word level, as opposed to the levels of grammatical equivalence, textual equivalence and pragmatic equivalence. What sets medical translation apart from other technical translations in terms of difficulty is its multiple registers. In the field, many body parts and diseases have one name in a more elevated (medical) register and another in a lower (colloquial) register.

Keywords: target language, source language, medical register, equivalence, translation.

1. Viziune

Traducerea a fost definită de către cei mai mulți cercetători, în general, drept procesul de înlocuire a unui text dintr-o limbă „sursă” cu un text corespunzător dintr-o altă limbă „de receptare/țintă”, în condițiile menținerii neschimbate a conținutului (Moldovan 2000, p. 5). Altfel spus, traducerea este o transpunere, cât mai exactă a „echivalentului cel mai apropiat de mesajul transferat dintr-o limbă în alta” (Lungu-Badea 2005, p. 14). Așadar, în cazul traducerii avem de-a face cu două texte, dintre care textul sursă (TS), iar cel de-al doilea – textul tradus, sau textul țintă (TȚ), care se creează pe baza celui dintâi și se subordonează lui, cu condiția menținerii invariantei de conținut.

Cercetările din ultima vreme (Gouadec 2002, 2007; Dimitriu 2002; Fischbach 1986; Munday 2008) situează teoria traducerii, ca disciplină de sine stătătoare, în cadrul lingvisticii aplicate, singura în măsură să pătrundă esența complexului proces de traducere, care în egală măsură presupune atât analiza textului - sursă în vederea desprinderii invariantei de conținut, cât și sinteza și incorporarea acestei invariante în limba textului de receptare.

Situarea problematicii traducerii, din perspectivă lingvistică și pragmatică, pe o bază exactă, științifică, a fost susținută și de reprezentanții școlii de traductologie din Leipzig¹.

Această perspectivă de abordare a traducerii ni se pare a fi mai potrivită și din punctual de vedere al definirii traducerii textelor de specialitate, căci, pe de o parte, se are în vedere exactitatea transpunerii invariantei de conținut din original, chiar și cu unele modificări compensatorii, iar pe de altă parte se iau în considerație nu numai mijloacele lingvistice corespondente sau echivalente propriu-zise, ci și situațiile concrete la care se referă textul original, care în esență nu diferă de la o limbă la alta, dar care presupun modalități diferite de descriere a faptelor din textul-sursă, chiar dacă se menține fidelitatea celor două texte în planul conținutului. De exemplu, expresiile sau enunțurile românești din limbajul medical curent, ca *retina interesează vederea*, *miopiile oculare traduc un proces distrofic*, *migrarea chiagului*, *abolirea reflexelor* (cf. Corpus) și multe altele sunt expresii specifice românești care nu își regăsesc echivalența perfectă într-un text tradus, dar astfel de expresii fără nicio dificultate pot fi perifrazate, compensate sau înlocuite cu altele specifice uzanțelor din registrul medical al oricărei limbi în care acestea se transpun.

Traducerea este o activitate practică presupunând un act mental prin care se face o selecție a unităților componente necesare pe baza confruntării celor două sisteme lingvistice. Așadar

¹ Vezi, în acest sens, lucrările lui Otto Kade, citate de Ioan Kohn în cartea sa *Virtuțile compensatorii ale limbii române în traducere*, Timișoara, Editura Facla, 1983, p. 14 - 84 [Kohn 1983: 14].

activitatea de traducere este / trebuie să fie precedată de o amplă și temeinică analiză contrastivă, prin care se pot pune în evidență atât asemănările cât și deosebirile interlingvistice. Pe această cale se pot distinge elemente sistemice care pot coincide ca formă și conținut, ori numai ca și conținut. Vom exemplifica cu texte din limba engleză în traducere românească.

2. Echivalențe

Exactitatea unei traduceri depinde de mai mulți factori. Ea este influențată de existența unei relații adecvate între intenția comunicativă și textul țintă, adică de identificarea unei finalități, a unui scop. Nu trebuie însă ignorată sau minimalizată raportarea la condițiile de producere a sensului (intenții, finalități), dar și la condițiile de receptare a sensului sau la situația traducerii (efecte și reacții dependente și de bagajul cognitiv al receptorului, de orizontul de așteptare, complementele cognitive etc.).

Evident sunt mult mai rare cazurile de coincidență și formală și semantică. În asemenea situații avem de-a face cu ceea ce numim “traduceri directe” sau “traduceri ad literam”. Acest tip de traducere este posibil când există o coincidență a conținutului semnificativ și a mijloacelor de expresie, dar și o convergență, din punct de vedere stilistic, între cele două texte.

TS: *„After the oesophagus perforates the diaphragm it ends in the stomach, which serves as a temporary receptacle for food. The shape and position of the stomach are modified by changes within itself, and in the surrounding organs”*. (cf. Corpus)

TT: *„După ce esofagul perforază diafragma, se termină în stomac, care servește ca rezervor temporar pentru mâncare. Forma și poziția stomacului sunt modificate de schimbările din interior și de cele ale organelor învecinate”*. (trad. stud.)

Pentru că forma și conținutul sunt indisociabile, în textele medicale ele pot prevala consecutiv.

Traducerea de tip „mot a mot”, de regulă, din rațiuni lesne de înțeles, se întâlnește mult mai des în traducerea textelor de specialitate, inclusiv în cele medicale, decât în textele beletristice.

TS: *„In depressive illness the preoccupation with pain may dominate the clinical picture so completely that the patient does not appear depressed and does not readily admit to feeling depressed”*. (cf. Corpus)

TT: *„În boala depresivă preocuparea cu durerea poate domina tabloul clinic atât de complet încât pacientul nu pare depresiv și nu admite imediat că se simte depresiv”*. (trad. stud.)

Adesea, însă, traducătorul constată o “lacună lingvistică” (absența unui element) în limba receptoare, pe care trebuie să o compenseze prin mijloace echivalente, astfel încât receptarea să fie în concordanță cu conținutul mesajului din original.

3. Divergențe. Soluții sugerate de studenții medicinisti

Datorită divergențelor sistemice interlingvistice, unele efecte/nuanțe ale mesajului din textul-sursă nu pot fi redate cu fidelitate prin mijloace lingvistice echivalente, proprii. În astfel de situații se impune „**traducerea indirectă**”, care cere din partea traducătorului abilitatea de a efectua o seamă de transformări – “transformări traducționale” – prin care să ajungă la o versiune a textului tradus cât mai apropiată semantic și cu o informație completă, absolut convergentă cu cea din original., dar cu respectarea riguroasă a normelor limbii receptoare.

Deși nu poate fi vorba de o clasificare atotcuprinzătoare a acestor tipuri de transformări, datorită multitudinii de situații contextuale în care acestea se împletesc ori se completează reciproc, dintre procedeele corespunzătoare domeniului nostru de referință, le remarcăm pe următoarele: **traducerea antonimică, perifriza, transpoziția, modulația, adaptarea și compensarea**². O parte din aceste procedee vor fi analizate în lucrarea de față.

² O prezentare mai amplă a acestor procedee de traducere indirectă, cu referire specială la traducerile beletristice, întâlnim în cartea lui Valentin Moldovan *Teoria traducerii artistice*, Timișoara, Editura Eurostampa, 2000, p.25-48. Problema transformărilor gramaticale și lexicale în traducere a fost pe larg aprofundată într-o multitudine de lucrări apărute până în prezent. Vezi, de exemplu, T.R Levickaja, A.M. Fiterman, *Problemy perevoda*, Moscova, Izd-vo “Meždunarodnye otnošenija”, 1976, p. 7-68.

Traducerea antonimică presupune înlocuirea unui cuvânt din original cu antonimul său ori cu o construcție antonimică, respectiv restructurarea enunțului original în transpunere printr-unul având o semnificație opusă, dar cu condiția menținerii neschimbate a conținutului mesajului. În fapt acest procedeu implică și o transformare a enunțului dintr-unul afirmativ într-unul negativ, sau invers. Exemplele noastre vor avea ca punct de plecare textul original din engleză.

Exemplificăm cu un scurt dialog dintre medic și pacient din care rezultă o asemenea modificare formală cu menținerea aceluiași conținut.

Var. 1. D: *How about your weight; is it steady?*

P: *I've always been this slim.* (cf. Corpus)

Întrebarea doctorului poate fi tradusă fie folosind un adjectiv afirmativ, fie antonimul acestuia, dar prin negarea verbului.

D:- *Cum stați cu greutatea corporală; este constantă?*

P:- *Am fost întotdeauna așa slabă.* (trad. stud.)

Var. 2. D:- *Dar despre greutatea corporală ce ne puteți spune; nu este oscilantă?*

P:- *Am fost întotdeauna așa slabă.* (trad. stud.)

Răspunsul pacientului permite aceste două tipuri de întrebări. Astfel, studenții străini au recurs la traducerea care se poate realiza fie folosind adjectivul „constantă”, sau antonimul acestuia „oscilantă” (+ negație), cu referire la greutatea corporală, fără a denatura sub nici o formă răspunsul dat de pacient.

Perifraza sau traducerea unui cuvânt printr-o sintagmă sau printr-o propoziție, este un procedeu de traducere indirectă dintr-o limbă străină în română foarte des întâlnit. Prin perifrază se precizează conținutul conceptual al cuvântului din original. La perifrază se recurge, de regulă, atunci când în limba receptoare – româna, în cazul nostru – nu există mijloace de expresie analogice pentru redarea elementelor corespunzătoare. De exemplu, în engleză există construcții medicale care în română nu au un echivalent perfect și atunci se recurge la perifrază, adică la o sintagmă explicativă mai amplă, sau chiar la o propoziție cu ajutorul căreia se explică noțiunea respectivă.

Descrierea, în traumatologie a unor picioare arcuite, strâmbe, se regăsește în expresia englezească *bow legs*, a cărei traducere în limba română se redă printr-o sintagmă mai amplă *deformația picioarelor în forma literei O*, care evident explică pe deplin fenomenul medical.

În foarte multe cazuri cu ajutorul perifrazei se redau substantivele compuse medicale din limba engleză: *breathlessness* – dificultate în respirație (dispnee); *powerless* – lipsit de putere, de vlagă, slăbit; *over consciousness* – conștientizarea exagerată.

Alteori se întâlnește fenomenul invers, și anume, în textul tradus, printr-un singur cuvânt pot fi redate mai multe cuvinte, sintagme construcții mai complexe, care semantic sunt echivalente celor din traducere. Acesta este un procedeu opus perifrazei, care presupune omiterea unor unități lexicale, considerate redundante pentru comunicare, și se întâlnește adesea în traducerile românești. În asemenea cazuri semnificația globală a unor sintagme mai dezvoltate din original poate rezulta din context fără dificultate și fără ele.

D. - *What about your bowel movements?*

P. - *I have suffered from constipation from several months now.* (cf. Corpus)

D:- *Cum sunt scaunule?*

P:- *Sufăr de constipație de câteva luni.* (trad. stud.)

De cele mai multe ori medicul trebuie să decodeze limbajul folosit tocmai pentru a fi pe deplin înțeles de către pacienții neinițiați în terminologia medicală, transpunând anumiți termeni în limbajul colocvial (proces de defecație = scaun).

D. - *Do you have to pass water more frequently than usual?*

P. - *Oh, yes. I even have to get up several times during the night to go to the bathroom.* (cf. Corpus)

D: - *Urinați mai des decât de obicei?*

P: - *O, da. Uneori trebuie să mă trezesc de mai multe ori în timpul nopții pentru a merge la baie.* (trad. stud.)

Expresia englezească *to pass water* se traduce în limba română printr-un singur cuvânt, verbul, *a urina*, evitându-se astfel redundanța în comunicare a întregii expresii medicale *a elimina apa*.

Transpoziția constă în înlocuirea unor structuri gramaticale din textul original cu alt tip de structuri în traducere. De pildă, în locul unor verbe, în textul tradus pot să apară substantivele deverbale, în locul unor adjective, pot să apară substantive sau verbe³.

În traducerea textelor medicale din engleză în română, se întâlnesc numeroase transpoziții prin modificarea diverselor structuri gramaticale din textul sursă în cel tradus.

Adesea transpoziția se combină cu perifriza, rezultând uneori deosebiri privind mărimea enunțurilor din original și traducere. Următoarele exemple sunt foarte elocvente deoarece scot în evidență conlucrarea acestor două metode de traducere pentru redarea cât mai exactă a conținutului textului original.

TS: „*Central to the theory behind acupuncture is the concept of the body as a self-healing, self-rectifying, dynamic whole, a network of interrelating and interacting energies*”.

(cf. Corpus)

Textul impune mai multe variante de traducere, din care am selectat două pe care le vom analiza ulterior:

TȚ: Var. 1 „*Referindu-ne la acupunctură, putem afirma că în centrul teoriei se află conceptul corpului uman având proprietăți de autovindecare, autocorectare, fiind un tot dinamic, o rețea de energii interrelaționale și interactive*”. (trad. stud.)

TȚ: Var. 2 „*În centrul teoriei despre acupunctură se găsește conceptul corpului uman care se vindecă, se corectează de la sine, văzut fiind ca un tot dinamic, o rețea de energii care relaționează și comunică între ele*”. (trad. stud.)

Perifriza, așa cum se poate observa, este metoda cea mai des uzitată în traducerea medicală, din nevoia de a expune cu precizie mesajul transmis de textul sursă, traducătorul amplificându-l întocmai pentru a-l decoda cât mai exact pentru vorbitorii de limbă română. Ambele variante de traducere au un conținut mai bogat de structuri gramaticale comparabil cu cel al textului original.

Prin transpoziție, substantivele „self-healing”, „self-rectifying” s-au tradus prin verbe „se vindecă, se corectează de la sine”; iar adjectivele „interrelating”, „interacting” au fost redată de asemenea prin verbe „relaționează, comunică între ele”.

TS: „*The even distribution and flow of these energies maintains health, and through the insertion of needles acupuncture helps the body to correct itself by realigning and redirecting the energy*”. (cf. Corpus)

TȚ: „*Chiar distribuția și fluxul acestor energii contribuie la menținerea sănătății, iar inserând acele, acupunctura ajută organismul să se corecteze singur prin realinierea și redirecționarea energiei*”. (trad. stud.)

Cu ajutorul transpoziției verbul „maintains” s-a transformat în textul tradus într-un substantiv „menținerea”, după ce prin perifrază a fost adăugată sintagma „contribuie la menținerea”, pentru a reîntregi contextual informația din textul sursă. Substantivul „insertion” a fost transpus printr-un gerunziu în textul tradus „inserând”.

Modulația este un procedeu prin care traducătorul își construiește textul plecând de la sensul întregului enunț și nu de la sensul diferitelor componente ale textului original. Prin modulație se redă același conținut, dar considerat din unghiuri diferite, este o variație a comunicării prin schimbarea unghiului de vedere. Este cu precădere întâlnit în traduceri literare, în care apar mai multe transformări lexicale. La acest procedeu se recurge pentru evitarea îndepărtării prin mijloacele specifice de echivalare de care dispune limba țintă, față de substanța semantică a mesajului.

³ Problema transformărilor de diferite tipuri – gramaticale, lexicale, stilistice și derivaționale – cu referire la limbile engleză și rusă, este pe larg tratată de T.P. Levickaja și A.M. Fiterman în cartea *Problemy perevoda (Probleme ale traducerii)*, Moscova, Izd-vo “Meždunarodnye otnoșenija”, 1976, p. 7-68. Tot în această lucrare găsim o aprofundată analiză a cuvintelor care, în limbile confruntate, au o sferă semantică diferită (p.156-167).

În cazul traducerilor de specialitate, acest procedeu se întâlnește foarte rar, numai în cazul unor expresii – clișeu, de tipul *am făcut un stomac, furt sangvin, șea turcească, mers cosit, plămân de oțel, ochi de pisică, mâna care privește cu fața sa palmară spre...* și în multe alte sintagme cu caracter fix, idiomatic, specific limbajului medical de jargon românesc, sau în cazul eufemismelor medicale când se relatează bolnavului adevărul despre o afecțiune, boală.

Accentuarea, întâlnită cu precădere în traduceri literare, presupune utilizarea unui echivalent cu o forță sugestivă mai mare, ori cu nuanțe semantice suplimentare, în măsură să precizeze cât mai bine noțiunea din original și să o redea cu mai multă intensitate. Astfel, în traducere întâlnim echivalente cu o relevanță mult mai mare decât corespondentele lor din original.

TS: „*The human body is equipped with a sophisticated defence system.*” (cf. Corpus)

TT: „*Corpul uman este echipat cu un sistem de apărare extrem de complex.*” (trad. stud.)

Adaptarea este aplicabilă atunci când o situație, o realitate socială etc., despre care se relatează în original nu există în limba în care se face traducerea și care trebuie să fie redată printr-o altă situație pe care traducătorul o consideră drept echivalentă. Avem în vedere mai ales denumirea unor realități și relații culturale ori sociale strict specifice unor anumite realități din cultură și civilizație, care lipsesc la alte popoare, în alte arealuri lingvistice.

Anatomia ne oferă asemenea exemple în care termenii medicali din engleză trebuie adaptați la denumirile anatomice din limba română. Astfel, „knee-cap” sau „knee-pan” au echivalentul „rotulă”; „hollow of the knee” se traduce prin „fosa poplitee”; „shin-bone” este denumirea populară de „fluierul piciorului”, cunoscută în anatomie ca „tibia”; „thigh-bone” este „osul coapsei” sau „femurul”; „collar-bone” se traduce prin „claviculă”, iar „wind-pipe” are echivalentul „trahee”.

De menționat că aceste procedee de traducere, dintre care unele sunt mai mult sau mai puțin utilizate și în traducerea textelor medicale, nu se aplică de cele mai multe ori în mod izolat, ci se combină unele cu altele, mai ales transpoziția și perifraza, modulația și accentuarea.

Procedeul compensării în traducere se recomandă a fi utilizat atunci când traducătorul, din diferite motive (cunoașterea lacunară a limbii în care traduce) nu poate transpune întreaga informație conținută de un cuvânt din textul original. El compensează această pierdere utilizând un alt mijloc de expresie, de cele mai multe ori în alt segment al textului tradus. Prin compensație se reface aproape în totalitate informația din original. Acest procedeu este pe larg utilizat în traduceri literare, unde se pune acut problema echivalării TS și TT din punctul de vedere al menținerii expresivității⁴.

Întrucât limbajul medical românesc s-a îmbogățit cu multe împrumuturi, în special din limba engleză, nu se mai pune problema compensațiilor în traduceri din această limbă, decât în foarte rare situații.

TS: „*The most striking external features of the blood is its well-known color, which is blood red, approaching to scarlet in the arteries, but of a dark red or crimson tint in the veins.*” (cf. Corpus)

TT: „*Trăsătura externă cea mai evidentă a sângelui este culoarea, care este roșu sânge, mai deschis în artere, și roșu închis în vene.*” (trad. stud.)

Trebuie menționat faptul că aceste traduceri aparțin studenților străini, din secția română care se familiarizează cu limbajul medical, în primii doi ani și care au destule lacune în exprimarea uzuală în limba română. Din exemplul anterior se poate observa omiterea traducerii nuanțelor de roșu (scarlet = roșu spre portocaliu, deschis; crimson = roșu spre vișiniu, închis), datorită necunoașterii exacte a acestora, prin compensarea lor cu adjectivele *deschis*, respectiv *închis*, corect folosite de altfel.

4. To be continued

Înlocuirea sau compensarea unui termen din original, care nu are o funcție centrală în organizarea textului, poate fi fără niciun fel de consecințe efectuată, căci, în ultimă instanță, un text nu se traduce element cu element, ci textul în întregime. Chiar dacă sunt anumite cuvinte și expresii în textul original, care nu pot fi traduse, nu se poate admite imposibilitatea traducerii chiar și în

⁴ Această teorie este amplu examinată de Ioan Kohn, în cartea sa *Virtuțile compensatorii ale limbii române în traducere*, Timișoara, editura Facla, 1983, 11-84.

astfel de situații. E drept pot exista segmente intraductibile într-un text oarecare, dar texte intraductibile nu există tocmai grație virtuților compensatorii ale limbii receptoare.

Traducerea de specialitate este o subdiviziune a traducerii, care pretinde traducătorului competențe specifice textelor abordate, o competență metodologică, dar și tematică și terminologică în domeniul jargoanelor profesionale, așa cum traducătorului literar îi sunt specifice idiolectele autorilor și sociolectele personajelor. Pentru traducerea textelor tehnice și științifice traducătorul, în cazul nostru studentul străin trebuie să își însușească informații și cunoștințe de specialitate. Textul de specialitate trimite la o realitate obiectivă și are ca scop principal transmiterea unei informații care dă naștere, în general, unei singure interpretări, spre deosebire de textele literare, prin natura și intenția autorilor, plurivoce și/sau echivoce. Accesibilitatea redusă a limbajului textelor științifice este dată de gradul de terminologizare: traducătorul nu este la fel de familiarizat cu limbajul de specialitate al textului sursă ca specialistul în domeniu. De aici și necesitatea documentării terminologice (referitoare la forma și echivalentele termenilor de specialitate), dar și tematice (referitoare la conținut, întrucât traducerea corectă fără înțelegerea TS este o întâmplare fericită, dar foarte rară).

BIBLIOGRAPHY

Fischbach, Henry, „Some Anatomical and Physiological Aspects of Medical Translation: Lexical equivalence, ubiquitous references and universality of subject minimize misunderstanding and maximize transfer of meaning”, în *META: Journal des traducteurs/ META: Translators' Journal*, Vol. 31, Nr. 1, Mars 1986, pp. 16-21.

Glendinning, Eric H., **Holmstrom**, Beverly A.S., *English in Medicine: A Course in Communication Skills*, Third Edition, Cambridge, Cambridge University Press, 2005.

Gouadec, Daniel, *Translation as a Profession*, Amsterdam/ Philadelphia, John Benjamins, 2007.

Jammal, Amal, „Une méthodologie de la traduction médicale”, în *Meta: Journal des traducteurs/Meta : Translators' Journal*, vol. 44, nr. 2, 1999, pp. 217-237.

Janson Cohen, Barbara, *Medical Terminology: An Illustrated Guide*, Lippincott Williams & Wilkins, 2003.

Kohn, Ioan, *Virtuțile compensatorii ale limbii române în traducere*, Timișoara, Editura Facla, 1983.

Lungu-Badea, Georgiana, *Tendințe în cercetarea traductologică*, Timișoara, Epistema, Editura Universității de Vest, 2005.

Moldovan, Valentin, *Teoria traducerii artistice*, Timișoara, Editura Eurostampa, 2000.

Munday, Jeremy, *Introducing Translation Studies Theories and Applications*, London/ New York, Routledge, 2008.

Staicu, Simona Nicoleta, *Aspecte ale limbajului medical românesc actual. Perspectivă sincronică: sistem și discurs*, Timișoara, Editura de Vest, 2016.

Staicu, Simona Nicoleta, *Analize morfo-lexicale în textul medical. Aplicații pentru cursul practic de limba română și limba engleză*, Timișoara, Editura de Vest, 2017.

Levickaja, TP., A.M. Fiterman, *Problemy perevoda (Probleme ale traducerii)*, Moscova, Izd-vo “Meždunarodnye otnošenija”, 1976.

CORPUS OF MEDICAL TEXTS:

Dobrovici, Viorica, **Bostaca**, Ioan, *English in Medicine. A Text Book for Doctors, Students in Medicine and Nurses*, Iasi, Polirom, 1999.

Glendinning, Eric H./Howard, Ron, *Professional English in Use. Medicine*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.

Glendinning, Eric H./Holmström, Beverly A. S., *English in Medicine*, 3rd edition, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.

Longo, D., **A. Fauci**, **D. Kasper**, **S. Hauser**, **L. Jameson**, **J. Loscalzo**, *HARRISON's Principles of Internal Medicine*, 17th Edition, Vol. I, McGraw-Hill Professional, 2008.

Sîrbu, Elena, *Kinetoterapia în afecțiunile reumatologice*, Timișoara, Editura Eurobit, 2007.

Sîrbu, Elena, *Contribuții la studiul neurorecuperării în accidentul vascular cerebral ischemic*, Timișoara, Editura Eurobit, 2008.

*** *Dorland's Illustrated Medical Dictionary*, 30th Edition, Philadelphia, Saunders, 2003.

*** *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, 7th Revised Edition, Hornby, A. S., Oxford University Press, 2007.

Martin, Elizabeth A., *Oxford Dicționar de Medicină*, Ed. a 6-a, București, Editura BIC ALL, 2005.

Rusu, Valeriu, *Dicționar Medical*, București, Editura Medicală, 2007.

ABBREVIATIONS

Corpus = Corpus de texte medicale

D = doctor

P = pacient

TS = text sursa

TȚ = text țintă

trad. stud. = traducerea studenților

«CERCANÍAS»: INTERCULTURAL DIALOGUE AND MIGRATION

Carmen Burcea

Lecturer, PhD, University of Bucharest

Abstract: The present work focuses on the migrant experience of the Romanian writer Marin Mălaicu-Hondrari and his novel with autobiographical tints – «Apropierea»/ «Cercanías». It is a reflection on the status of the immigrant and in the same time on the role played by language and literature, when integrating into the host society and the new linguistic-cultural system. The glosses on the margin of this novel, which is part of the migrant literature and intersects with the author's biography, provide an approach to the multiple links established between the migratory phenomenon and the learning of a foreign language. The social context and the learning process of Spanish as L2 is highlighted here. «Cercanías» reveals migration as a portal to another language and another culture. Consequently, it emphasizes a key aspect in Adrian's odyssey, the protagonist of the novel and Mălaicu-Hondrari's alter ego: the spiritual fulfillment he achieves by entering the new linguistic and cultural community.

Keywords: Romanian immigration in Spain, sociolinguistic integration, learner autonomy, intercultural communication skills, linguistic and cultural hybridization

1. INTRODUCCIÓN

Tras el colapso del comunismo y el fin de la guerra fría (1989), los rumanos volvieron a figurar como protagonistas en el escenario marcado por la globalización y el consiguiente incremento de los flujos migratorios internacionales. Los datos son estremecedores: un 20% adoptaron la migración como «estrategia de vida» (Sandu, 2007). Sólo en el 2007, año de la integración de Rumanía en la Unión Europea, más de medio millón de rumanos dejaron el país para dirigirse principalmente hacia España e Italia. El 1 de enero de 2008, los rumanos formaban ya la comunidad más numerosa de extranjeros pertenecientes a la UE-27 residentes en España (INE, 2008), una primacía que seguían conservando una década más tarde (INE, 2018).

Más allá de las frías estadísticas y de las fêrvidas tertulias políticas y mediáticas, la figura del inmigrante rumano en España ha sido reflejada y matizada artísticamente durante este arco temporal. Verbigracia, es preciso evocar en este contexto por lo menos la película *El sudor de los ruiseñores* (1998) de Juan Manuel Coteló, y la novela *No me cuentes tu vida* (2012) de Luis García Montero. Una imagen poética sobre la migración y sus corolarios, bastante rebuscada y rebosante de referencias literarias, plantea también la novela de Marín Mălaicu-Hondrari: *Cercanías*.

Tema de debate imprescindible en las cumbres internacionales, la migración se ha convertido asimismo en uno de los *topos* literarios. Términos como «literatura migrante», «literatura de la migración», «literatura intercultural» se acuñaron para describir propiamente las obras literarias escritas por inmigrantes que relatan dicha experiencia a nivel personal, cultural y social, muchas veces en las lenguas oficiales del país de acogida. La contextualización histórico-sociológica del relato testimonial se demuestra de gran alcance al ir desentrañando no tanto las causas, los retos, los éxitos o los fracasos, cuanto los trastornos psicológicos y las metamorfosis identitarias que llevan consigo el fenómeno migratorio, contemplado desde una perspectiva lingüística y cultural. *Cercanías* se enmarcaría justamente en esta tipología de «escritura fronteriza» que se despliega entre aquí y allá, entre ficción y biografía, entre confines culturales e idiomáticos que se van diluyendo.

2. MARÍN MĂLAICU-HONDRARI Y CERCANÍAS

Marín Mălaicu-Hondrari nació en Sângeorz-Băi, en la comarca de Bistrița-Năsăud, en 1971. Es el lugar donde descubrió el placer de leer y trabajó un tiempo como minero, el lugar al que vuelve siempre, después de un prolongado desarraigo o un continuo vagar por varias metrópolis. Desde el año 2017, año en el que recibió el título de ciudadano de honor de su urbe natal, organiza aquí el Campamento de Literatura – un proyecto ideado y realizado junto a los amigos Dan Coman y Florin Ioan Partene, a los que convirtió en héroes literarios precisamente en la novela *Cercanías*.

Debutó con los 33 años, con el volumen de poesía *El vuelo de la mujer sobre el hombre* (Eikon, 2004) – galardonado con el Premio de Debut por la Unión de Escritores de Rumanía, sección de Cluj; luego, publicó el volumen de prosa *El libro de todas las intenciones* (Cartea Românească, 2006); en 2010, publicó *Cercanías* (Cartea Românească), novela traducida al castellano por la entusiasta Elena Borrás García (Traspiés, 2015), y fuente de inspiración del guión de la película que el renombrado director de cine Tudor Giurgiu estrenó recientemente (*Parking*, 2019); siguió con *El francotirador* (Polirom, 2013), y *La guerra mundial de los fumadores* (Polirom, 2015). Además de dedicarse al arte de escribir, Marín Mălaicu-Hondrari se dedicó a traducir obras de autores como Mario Vargas Llosa, Julio Cortázar, Roberto Bolaño, Care Santos. Tanto su literatura como sus traducciones se relacionan íntimamente con España y el español. Marín Mălaicu-Hondrari vivió cinco años en España, desde el año 2002 hasta el año 2007, y este periodo se configura en su bibliografía como un punto cardinal.

Cercanías relata su experiencia migratoria en España. Es una historia sobre el laborioso proceso de aprendizaje de una lengua extranjera, sobre la integración en otra cultura, sobre la interculturalidad como efecto de la migración, fenómeno que supone muchos desafíos tanto para los inmigrantes como para las sociedades receptoras.

La historia de migración e inclusión en el país de destino a través de la lengua y de la literatura es el hilo conductor de esta novela polifónica, narrada por varias voces en monólogo, que cuentan la vida de un grupo de poetas rumanos, con sus odiseas y sus amores y desamores. La historia de Adrián, el protagonista de la novela, se entrelaza con otras historias, breves relatos contados en primera persona por un personaje-narrador con voz y perspectiva distintas (Adrián Petru, María, Vanessa, Dan Parfenie, Lidia, Dana). Adrián es el que logra amalgamar las historias que plasman la novela, urdiéndose en torno a él la trama épica.

Adrián es un ciudadano del mundo, un cosmopolita del siglo XXI, un siglo en el que las fronteras se vuelven «líquidas» (Bauman, 2004). Zigzaguea entre Rumanía y España; entre el norte (Asturias) y el sur (Córdoba) de España; entre la condición precaria del inmigrante (vigilante nocturno, recolector de aceitunas, chofer) y el ideal del intelectual (poeta errante por España para aprender la lengua de Cortázar). Es un balanceo incesante de cercanías y lejanías, un vagar repleto de significados espirituales, y la gente que conoce, unida a los contextos de comunicación que surgen a lo largo de su trayecto – todo eso forja paulatinamente su carácter, su identidad y su conciencia artística.

Adrián es un forastero, un peón más en la economía sumergida en España, allí donde vive un amor furtivo con María – cantante en un grupo rock y escultora, española y, además, casada. Pero más allá de esta condición, más allá de esta mezcla entre novela de emigración y novela de amor, *Cercanías* es una novela sobre la lengua y la literatura, sobre los resortes íntimos – mentales y espirituales – que brotan de esta experiencia.

Adrián es un bohemio que moldea su propio universo libresco, que vive intensamente en el mundo de las letras. Es un autodidacta en cuanto al aprendizaje del español, escoge de manera sabia sus lecturas y anhela traducir a los autores cuya literatura la descubre con voluptuosidad. Este sería el argumento de la novela *Cercanías*, una novela que deja vislumbrar múltiples vínculos con la biografía del autor.

3. BIOGRAFÍA COMO FUENTE LITERARIA

La aventura ibérica ha sellado tajantemente la vida y la literatura de Marín Mălaicu-Hondrari, revelándose como un manantial que rocía su obra. Él mismo confiesa que si hubiera eludido dicha etapa su literatura habría sido más pobre en cuanto a los recursos estilísticos y a la trama. En sus libros se refleja patentemente el encuentro con la lengua y la literatura española, con España, y con Andalucía de modo particular. *Cercanías* aún más se nutre de esta experiencia que ha sellado un vínculo inquebrantable en su conciencia. Más de una vez, Marín Mălaicu-Hondrari compendió dicha vivencia y destacó la relevancia de su estancia en España. A modo de ejemplo, en una transmisión radiofónica, la define como “trascendental”. En cuanto a las razones que le alentaron a emigrar a España afirma:

Me sentía desdichado, me ahogaba en Rumanía, me precipitaba en el vacío, tenía que cambiar algo. Desconocía el español – lo poco que sabía era por medio de las telenovelas y *hola* (...) Sin embargo anhelaba aprender el español. Soñaba con leer a Cortázar, a Borges, a Sábato en su idioma original. Era como un sueño de adolescente tardío. Dejaba atrás un mundo libresco e imaginé que me iba a adentrar en otro mundo libresco, pero aún más maravilloso (Radio România Cultural, 2017 – *traducción propia*).

Pronto, se dio cuenta de que la realidad era bien distinta, y que había que enfrentar ciertos retos:

El choque cultural – refiere Marín Mălaicu-Hondrari – fue tan fuerte que me aplastó. No escribí nada durante un año. En cambio leía mucho y procuraba aprender el idioma. Me sentía frustrado al no poder comunicar con la gente (Radio România Cultural, 2017 – *traducción propia*).

De su aislamiento inicial, físico y lingüístico a la vez, sale ganando:

Aproveché la soledad. No hablaba con rumanos y tuve que aprender el español. Creo que tal vez sea el mejor método. Aprendí hablar tal como escuchaba hablar, de un modo no extremadamente correcto (Radio România Cultural, 2017 – *traducción propia*).

Aun superando exitosamente las dificultades inherentes a la integración lingüística y social, al final, opta para la vuelta:

Luego, en 2007, – recuerda Mălaicu-Hondrari – volví a Rumanía. Tenía nostalgia de Rumanía y de escribir en rumano (Radio România Cultural, 2017 – *traducción propia*).

Sobre la novela que mejor refleja su etapa española declara:

Cercanías expresa lo que viví allí, en España. De hecho, es una novela sobre distancias, sobre lejanías. La cercanía se cumple a través de la literatura. Hay un puente literario que vincula los seres (Radio România Cultural, 2017 – *traducción propia*).

Entre la ida y la vuelta, Marín Mălaicu-Hondrari experimenta por lo tanto un cambio radical: aprende a desenvolverse en el nuevo entorno cultural, se enriquece espiritualmente, revalida su propia identidad y acaba convirtiéndose en un mediador entre las dos culturas.

4. “UN RUMBO FIJO”: APRENDER EL ESPAÑOL

Marín Mălaicu-Hondrari llegó a España en 2002, en Córdoba. Sin hablar español, sin papeles, y sin recursos. Allí, en el Polígono Industrial de La Torrecilla, encontró a Rafael Ayuso Escobar, un concesionario de coches, y la amistad entablada entre ellos acabó en una novela – *Cercanías* (2010) – y en una película – *Parking* (2019). Empezó a trabajar como vigilante nocturno y convirtió una caravana en su casa. A la hora de juzgar su éxito cabe subrayar este aspecto: los vínculos profesionales y personales, a la vez, con miembros de la nueva cultura. Hasta el punto que al pensar

en Córdoba piensa en Rafael Ayuso y “no en los lugares icónicos” – según confiesa Hondrari (Radio Cadena Ser, 2017). No menos significativa se revela su confesión en cuanto a la meta que se puso al esbozar el proyecto migratorio:

(...) a diferencia de otros emigrantes que aspiran a alcanzar la estabilidad a través de la compra de una casa o un coche, yo no tenía un rumbo fijo, o quizá sí – quería aprender español (Radio Cadena Ser, 2017).

Marín Mălaicu-Hondrari pone de relieve en esta entrevista, y en varias otras, unos cuantos aspectos:

- En primer lugar, su disposición psicológica ante el proceso de aprendizaje del español, la permeabilidad de su ego a fin de integrarse en la nueva comunidad de habla. Al valorar su éxito cabe tener en cuenta la dimensión afectiva del aprendizaje, la propensión hacia la nueva cultura, que se revela como elemento clave.
- Luego, el contexto de aprendizaje y adquisición del español. Al emigrar, se sitúa en un contexto de inmersión, en un entorno natural de la lengua, en un contexto sociolingüístico no formal, en interacción no mediata con hablantes nativos, y en situaciones de la vida cotidiana.
- Y, por fin, la influencia del entorno social. Al no estar rodeado por rumanohablantes, se convirtió en interlocutor predilecto de un español:

A veces, de noche, venía y se sentaba en una mecedora y charlábamos, porque se sentía machacado. Se estaba divorciando, su padre había fallecido, y el negocio tampoco le iba bien. Con él aprendí el español – apunta Hondrari (Radu, 2013 – *traducción propia*).

Los factores intrínsecos (la motivación, la actitud positiva, los valores que anhela alcanzar) y los factores extrínsecos (la relación que entabla con hispanohablantes, el «saber ser») se dan la mano y le aseguran la adquisición de E/LE. El contacto lingüístico directo – aunque al principio marcado por gestos que iban a suplantar la escasez lexical (incisos aclaratorios, transferencias lingüísticas, calcos semánticos, alternancia de códigos, etcétera) – es el que logra derribar paulatinamente los muros que se interponen entre los dos.

La inmersión lingüística, la disposición a comunicarse sobre asuntos terrenales, íntimos, en tono desenfadado, es la que genera un clima propicio para el aprendizaje, la que desmantela las preconcepciones, disipa la ansiedad y fomenta, en última instancia, la confianza – una especie de argamasa, esencial a la hora de construir puentes de comunicación. Los dos interlocutores se dejan involucrados en una relación mutua y llegan de esta forma a compartir valores, ideas, sentimientos y a experimentar empatía. La interacción verbal, cara a cara, les facilita la expresión y la comprensión (García, 2002).

La lengua desempeña por tanto un papel importante en la cohesión y la inclusión social, y su adquisición se convierte en un «capital simbólico» (Bourdieu, 2008). Es precisamente esta la idea que Marín Mălaicu-Hondrari enfatiza en la novela *Cercanías*, procurando una clave de lectura positiva del fenómeno de la migración, no obstante las inherentes vicisitudes materiales que implica. El mutuo conocimiento se revela aquí como el mejor método para desmontar suspicacias, tanto en el campo de los españoles como en el de los inmigrantes, y dar paso a la integración sociolingüística (véanse los conceptos implicados en dicho proceso en Moreno Fernández, 2009).

5. LENGUA Y MIGRACIÓN

Sin abandonar los patrones de su cultura de origen, sin descartar sus anteriores referentes culturales que configuran las señas de su identidad, Adrián – el protagonista de *Cercanías* – se abre camino hacia la aculturación y agrega nuevos referentes. Nunca cesa de recordar su procedencia. La ciudad de Năsăud, el río Someș, la región de Transilvania son recurrentes, siempre que quiera

adecuarse al nuevo contexto. Hasta en momentos de los más insólitos, se revela la existencia de un mapa mental bien entrañada en su ser. De muestra, valdría esta cita:

Me extraviaba. Daba vueltas y más vueltas al mapa. No me atrevía a pedirle a nadie que me orientara. Cuando encontré el Guadalquivir, me alegré tanto como si hubiera encontrado el río de mi pueblo, el Somes (*Cercanías*: 21).

La conciencia del escritor migrante se proyecta entre el pasado, con toda su carga identitaria, y el presente todavía en construcción. El suyo no es un proceso lineal, sino un devenir con altibajos, con fases de acercamiento y alejamiento entre ambas culturas (Rodrigo Alsina, 1997). De la euforia que le alienta antes de emigrar, Adrián pasa a la anomia, para luego recobrar parte de su actitud inicial y, finalmente, asimilar la nueva cultura.

Al principio, su aprendizaje es más bien heurístico, experiencial, mediante la observación y las analogías que su idioma nativo le permite establecer. Luego, complementa la adquisición de L2 con el autodidactismo. Adrián se convierte en protagonista del proceso de aprendizaje. A medida que avanza este proceso, reflexiona sobre la forma en que aprende, «aprende a aprender», alcanza la autonomía y, sobre todo, consigue la autoestima y la seguridad a la hora de interactuar con nativos españoles.

Adrián organiza por su cuenta los pasos del proceso de aprendizaje, establece una verdadera hoja de ruta y dispone de un repertorio de estrategias de aprendizaje del español como segunda lengua:

- desarrolla paralelamente actividades de comprensión auditiva (escucha los programas de las emisoras de radio españolas, por ejemplo) y de comprensión escrita (se dedica a leer novelas escritas en castellano por puro placer);
- procede a la elección de los materiales didácticos apropiados a sus fines (recurre principalmente a los diccionarios, a los tratados de gramática, pero sobre todo a la lectura de textos literarios en castellano);
- por último, aunque no por ello menos importante, practica varias destrezas lingüísticas (la expresión y comprensión oral) sin desarrollar sentimientos negativos o ansiedad.

Adrián adopta el método tradicional, también conocido como método de gramática y traducción, sin descartar el método estructuralista, que da prioridad a la adquisición de las destrezas orales. Logra conciliar por lo tanto dos conceptos aparentemente dicotómicos, o sea la *adquisición* de L2 (en un contexto natural de comunicación con hablantes nativos) y el *aprendizaje* (como resultado de un proceso intencional) (Baralo, 1995).

De forma recurrente, se recuerda el interés que presta a la gramática española: “estaba ensimismado en la gramática del español”; o “(...) hablábamos en susurros. De música, de literatura, de la gramática española” (*Cercanías*: 24; 61). Luego, opta por la literatura como estrategia clave para el aprendizaje del español, siendo dicha estrategia en plena consonancia con su personalidad, con sus afinidades, siendo la que más le motiva. Es una afición que comparte a veces con la amada María: “Cada vez que nos veíamos llevaba en el bolso libros que me leía, en rumano, en español, daba igual” (*Cercanías*: 81).

La afición por la literatura y la lectura asidua en la lengua meta le ayudan a enriquecer su léxico (Krashen, 1989), y subsecuentemente a entender la otra cultura. Los textos literarios le permiten trabajar todas las destrezas comunicativas: lingüística, discursiva y sociolingüística. Es así como logra desarrollar su capacidad para diferenciar significados connotativos y denotativos, registros lingüísticos y situaciones de uso; adquirir conocimientos sobre la realidad española y sus expresiones culturales.

Tras recorrer todas estas fases de aprendizaje, Adrián adquiere «competencia comunicativa intercultural» (Instituto Cervantes, 2002) y llega a conocer la gran cultura, con *C* mayúscula (las obras maestras de la literatura de habla hispana, en su caso) y la cultura no oficial, con *c* minúscula (las tradiciones y los modos de vida cotidiana de la comunidad de acogida). De tal forma, se revalida la estrecha relación de la cultura con la lengua:

Las varias comunidades idiomáticas deben ser consideradas también como *comunidades culturales*, ya que a cada una de ellas corresponde un determinado grado y un determinado patrimonio de cultura, que de algún modo se refleja infaliblemente en la lengua (Coşeriu, 1986: 62).

No obstante, *Cercanías* ilustra unos cuantos desafíos que conlleva la experiencia migrante. Lo primero que percibe el pícaro moderno Adrián, una vez llegado en España, es la falta de horizonte en el mercado laboral y la precariedad de la existencia del migrante. Lo subraya decididamente en el siguiente párrafo:

Rafael llamó a sus conocidos. Hablaba de mí como de alguien al que se le da bien todo. Sus esfuerzos no fueron en balde, al final alguien de cerca de Toledo me necesitaba para la vendimia (...) El propietario del viñedo me dijo que pagaba 45 euros al día, se trabajaba de ocho de la mañana a siete de la tarde, con una hora de descanso para comer. La comida me la compraba yo. De esos 45 euros, al final me retenían tres al día para el alquiler (...) Tenía un armario de hierro y una cama en una casa fea, con habitaciones que parecían graneros. Dormíamos 23 personas en la misma casa, nueve en la habitación en la que dormía yo. La cocina y el baño eran comunes, una situación que provocaba bastantes conflictos. Intentaba mantenerme al margen, comer alimentos fríos, ducharme el primero o el último. De los 23, ninguno era español. Muchos colombianos, rumanos y ucranianos (...) Después de los dos primeros días, la espalda me dolía a morir. No era el único que se quejaba de dolor de espalda. Nos infundíamos ánimos diciendo que era más difícil hasta que uno se acostumbraba, pero pasaban los días y noche tras noche no sentía la espalda, o cuando la sentía me parecía que ardía. Por la mañana me levantaba con tal dolor que parecía como si toda la noche me hubieran golpeado con un martillo en el lomo y en las articulaciones y hubiera intentado arrancarme los músculos de los huesos (*Cercanías*: 47-48)

Sería este un pedazo del cuadro clásico del así llamado «síndrome de Ulises» (Achétegui, 2009), del estrés que padece el inmigrante que ha de emprender un camino plagado de malestares e incertidumbres – sin contrato ni beneficios sociales, afanando para subsistir, llevando una vida paupérrima, y padeciendo dolores físicos y soledad interior.

La periferia se resalta como espacio predilecto de la migración, así como la excentricidad del inmigrante y su enajenación. Frustrado y vulnerable al principio, ensimismado y bien alejado del centro, Adrián experimenta el temor de aproximarse al centro, dejando percibir su malestar social y su ambientación en un «espacio del anonimato» (Auge, 1993):

Se habían cumplido tres meses de mi llegada a España. Un balance hecho con prisas era el siguiente: tenía trabajo, había aprendido español, había aprendido a conducir, tenía de comer y dónde dormir, pero no había ahorrado ni un duro. Y, muy importante, no había escrito una línea. Todavía me sentía en otro mundo, todavía no me había atrevido a mostrarme de día, me decía que sufría de complejo de Drácula, al fin y al cabo venía de Transilvania, de la falda del monte (*Cercanías*: 27).

El primer paso para traspasar las barreras espaciales y comunicacionales, para franquear los límites simbólicos que lo aislaban del *otro* y los celos que supuestamente hubieran podido irrumpir en tal encuentro, lo hace “un domingo por la mañana”:

Después Rafael se cansó de traerme tabaco, pan, refrescos, café, alimentos, y o bien se dejaba una cosa, o se dejaba otra. Así que un domingo por la mañana, salí por la puerta de la empresa y eché a andar, al azar. Era como un niño que aprende a andar, como un convaleciente que no sabe si lanzarse por completo o actuar con prudencia. Pasaba por las calles de Córdoba, la lejana y sola, y precisamente ésa era mi unión con la ciudad: yo también estaba lejos y solo (*Cercanías*: 27)

Cercanías plantea asimismo una sagaz reflexión sobre la relación lengua-migración y señala distintas fases de la comunicación intercultural (Oliveras, 2000). Al principio, Adrián se limita a la comunicación no verbal:

Cuando llegué a España, no sabía decir más que *hola*. Decía *hola* y levantaba la mano, saludando (...) El Polígono Industrial Torrecilla impresionaba por el enorme número de concesionarios de coches. Mercedes-Benz, Rover, John Deere, Toyota, Lancia, Ford, Seat, Volvo, Mazda. Todo deslumbrante tras los escaparates iluminados impecablemente. Y yo llevaba conmigo un papelito en el que se leía *busco trabajo* (*Cercanías*: 20).

De tal modo solventa las carencias de la comunicación verbal, la ausencia de los conocimientos previos. Un acto de habla como saludarse y presentarse se ve suplantado por la comunicación cinésica y un anuncio escrito. Al interactuar con hablantes nativos, experimenta por lo tanto el choque cultural (Oberg, 1960) con sus vertientes: afectivo – la ansiedad, la inseguridad; y cognitivo – un conflicto entre su saber y los valores o los significados de la nueva cultura. Surge luego la motivación – elemento clave en el aprendizaje de una lengua extranjera: aprender a leer en castellano.

Mi hermana me había advertido que no dependiera de nadie, que no me fuera a España, pero mi inocencia era inmensa y quería leer en su lengua original a Borges, García Márquez y Cortázar. No sabía qué me depararían los días, pero sabía que tenía que llegar a Andalucía, a esa Córdoba lejana y sola, como dice Lorca (*Cercanías*: 20).

Después de un periodo de titubeo en el que recurre a la *lingua franca*, a la mezclanza de los códigos (*code mixing*), para suplir las deficiencias lingüísticas, empieza a chapurrear en español, a defenderse en español:

Por las mañanas dormía o hacía planes y por las tardes y noches aprendía español. En España se habla español, me había dicho Rafael harto de mis anglicismos (*Cercanías*: 24).

Gracias a sus lecturas y a su dedicación, al dialogo entablado con hispanohablantes, Adrián vence el miedo a hablar en la lengua meta, consigue hablar el castellano con soltura y cobra confianza en sí mismo. De esta forma ingresa en la España plural, marcada por la heterogeneidad lingüística, por la coexistencia de varias lenguas y variantes híbridas, junto a los dialectos y a los idiolectos regionales. Él mismo advierte la compleja realidad a la que se adecúa: “En la mesa se hablaba español, inglés, francés, *spanGLISH*, catalán, gallego” (*Cercanías*: 59). En dicho contexto lingüístico, procede a la alternancia de código – o sea, al empleo alternativo de dos lenguas en un discurso, según el interlocutor. En otro momento, sin embargo, a pesar de la competencia lingüística adquirida, advierte el efecto de torre de Babel plasmado por el multilingüismo y la multiculturalidad:

Aguanté la recogida de la uva hasta el último día. Cogí el dinero, pagué el alquiler y me subí en el primer autobús que iba hacia Toledo. Tenía algunos libros en un bolso, había tirado todo lo demás a la basura. Me sentía como si hubiera escapado de la cárcel. En Toledo alquilé una habitación en una pensión. Me había ganado sobradamente un baño solo para mí, una cama en la que no se sentara nadie más que yo, sábanas limpias y silencio, sobre todo silencio. Me había saturado del ruso de los ucranianos, del español de los colombianos, del rumano de los rumanos y del español de los españoles (*Cercanías*: 49).

Advierte asimismo, en un dialogo con la amada María, las consecuencias del bilingüismo, o sea la hibridez lingüística y la doble identidad:

Ya entonces le decía que había oído por la radio que las personas que piensan a diario en una lengua y utilizan otra... pues bien, esas personas con el tiempo se vuelven neuróticas. Lo más raro es que, contestó él, si estoy en España pienso en rumano y me expreso en español, pero si estoy en Rumanía pienso en español y me expreso en rumano (*Cercanías*: 70).

Consigue, por lo tanto, la habilidad para comunicarse de forma independiente y alternar las dos lenguas, pero su lengua materna está imbuida por el saber adquirido en España y viceversa. Adrián atraviesa un proceso de mestizaje cultural y, al cabo de su etapa española, se convierte en un *rumañol* más, uno más de los que “en su afán de integrarse renuncian a tanto de su propia cultura, que dejan de ser completamente rumanos sin llegar a ser del todo españoles” (Pop, 2013).

Es así como se explica el hecho de que llega a experimentar en España una especie de *glocalización* (Magallón, 2008), al colocar en su nuevo contexto diversos vínculos con su región de origen. En su caravana, allí donde nutre constantemente su adicción a la literatura, Adrián traslada parte de su Rumanía: unos libros, un programa radiofónico, unos recuerdos amontonados y unas

saltuarias conversaciones telefónicas con sus familiares. No se desprende de sus raíces o de ciertos tópicos rumanos, sino que los reubica dentro del cuadro global en el que vive – un aspecto que no pasa desapercibido por María:

Cuando entré por primera vez en su caravana me dijo: ¡Bienvenida a Rumanía! Puede que dijera esto por los libros en rumano que había en una estantería encima de la cama, o por una radio vieja que emitía un programa en una lengua tan extranjera que solo podía ser rumana (...) No hice más que sentarme en la cama y decir es bonita Rumanía, me gusta. Él se disculpó por la densidad de habitantes por metro cuadrado y sonrió. Después tuvo que marcharse a otra Rumanía, mucho más grande y más lejana y no supe más de él (*Cercanías*: 162)

En fin, Adrián llega a experimentar luego el sentimiento paradójico, de desubicación, la sensación de que ya no pertenece a ninguno de los dos espacios culturales, procediendo a un reajuste de su conciencia identitaria, y asumiendo una identidad transcultural:

Envejezco, le dije, no sé cuánto voy a poder seguir llevando la vida que llevo ahora. La mayoría de las veces ya no sé por qué estoy en un sitio, qué lengua tengo que hablar. En todas partes hay una especie de niebla (*Cercanías*: 146).

En su caso, la hibridez aplaca la dicotomía aquí *versus* allá y la alteridad, dejando espacio a una identidad imbricada, plural, transfronteriza. Es este el leitmotiv en el que se hace hincapié en la novela *Cercanías*.

A MODO DE CONCLUSIÓN

Cercanías descarta los estereotipos, mitiga las discrepancias, suprime las distancias, y subraya que la condición esencial para lograr todo esto es la comunicación directa, no mediata, el aprendizaje de la lengua, el profundo conocimiento de la nueva cultura. La experiencia migratoria de Adrián se demuestra un viaje iniciático, espiritual, en el que cruza no solo fronteras geográficas, sino también barreras lingüísticas y culturales. Sale del país, afronta todas las vicisitudes que suponen el desarraigo, supera toda una serie de pruebas, y acaba aprendiendo – «aprende a aprender, a hacer, a ser» (Consejo de Europa, 2001).

En el intersticio hispánico, entre la ida y la vuelta, Adrián escribe su nueva identidad cultural en una especie de palimpsesto. Aunque desde el punto de vista material fracasa, espiritualmente Adrián alcanza su meta: consigue aprender el español. Aunque al principio se limitaba a la comunicación no verbal, desconociendo el idioma, acaba leyendo en original a Roberto Bolaño, Julio Cortázar, Mario Vargas Llosa, Federico García Lorca, etcétera. Biografía y mundo ficticio se juxtaponen así en los puntos clave, Marín Mălaicu-Hondrari convirtiéndose en uno de los más dinámicos traductores de la literatura española e hispanoamericana en el panorama cultural rumano.

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

LIBROS

Libros con autor único

- Achotegui, Joseba (2009). *El Síndrome de Ulises. Síndrome del inmigrante con estrés crónico y múltiple*. Barcelona: El mundo de la mente.
- Augé, Marc (1993). *Los no lugares: espacios de anonimato: una antropología de la sobremodernidad*. Barcelona: Gedisa.
- Bauman, Zygmunt (2004). *Modernidad líquida*. Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica.
- Bourdieu, Pierre (2008). *¿Qué significa hablar? Economía de los intercambios lingüísticos*. Madrid: Ediciones Akal.
- Coşeriu, Eugen (1986). *Introducción a la lingüística*. Madrid: Gredos.

- Mălaicu Hondrari, Marín (2015). *Cercanías*. Traducción por Elena Borrás García. Granada: Ediciones Traspies.
- Oliveras, Àngels (2000). *Hacia la competencia intercultural en el aprendizaje de una lengua extranjera. Estudio del choque cultural y los malentendidos*. Madrid: Edinumen.

Libros editados

- Consejo de Europa (2001). *Marco Común Europeo de Referencia para las lenguas: aprendizaje, enseñanza*, Madrid: MECD, Anaya, Instituto Cervantes. <http://cvc.cervantes.es/obref/marco/>.
- Instituto Cervantes (2002). *Marco de referencia europeo para el aprendizaje, la enseñanza y la evaluación de lenguas*. Madrid: Instituto Cervantes, Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, Anaya. Edición electrónica en el Centro Virtual Cervantes. Disponible en https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/marco/cvc_mer.pdf.

Capítulos de libros

- García Santa-Cecilia, Álvaro (2002). Bases comunes para una Europa plurilingüe. Marco común europeo de referencia para las lenguas (pp. 13-34), en *El Español en el Mundo. Anuario del Instituto Cervantes*. Barcelona.

ARTÍCULOS

- Arnold Morgan, Jane (2015). La dimensión afectiva en el aprendizaje de ELE. Disponible en https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/publicaciones centros/PDF/rabat_2015/03_arnold.pdf
- Baralo, Marta (1995). Adquisición y/o aprendizaje del español/LE, *Actas VI Congreso Internacional de la ASELE*. Disponible en https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/asele/pdf/06/06_0062.pdf
- INE. Instituto Nacional de Estadística (2008). Disponible en <https://www.ine.es/prensa/np503.pdf>; (2018), disponible en https://www.ine.es/prensa/cp_j2018_p.pdf
- Krashen, S. (1989). We acquire vocabulary and spelling by reading: Additional evidence for the input hypothesis, *Modern Language Journal*, 73, 440-464.
- Magallón, Raúl (2008). Entrevista a Ulrich Beck. Globalidad y Cosmopolitismo, *Revista Internacional de Sociología*, LXVI, 49, 219-224.
- Moreno Fernández, Francisco (2009). Integración sociolingüística en contextos de inmigración: marco epistemológico para su estudio en España, *Lengua y migración*, 1, 121-156.
- Oberg, Kalervo (1960). Culture shock: adjustment to new cultural environments, *Practical Anthropology*, 7, 177-182.
- Pop, Cristina (2013). Rumanos en Madrid, *El País*, 9/09/2013. Disponible en https://elpais.com/ccaa/2013/09/08/madrid/1378656667_361180.html.
- Radu, Dia (2013). Interviu cu Marín Mălaicu Hondrari, *Formula As*, 1087. Disponible en <http://www.formula-as.ro/2013/1087/planete-culturale-30/Marin-malaicu-hondrari-literatura-amplifica-viata-o-face-mai-intensa-cu-bunele-si-cu-relele-ei-16893>
- Rodrigo Alsina, M. (1997). Elementos para una comunicación intercultural, *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, 36, 11-21.
- Sandu, Dumitru (2007). La emergente migración transnacional en las aldeas de Rumanía, *Migraciones*, 21, 77-112.

RADIO ONLINE

- Radio Cadena Ser. José María Martín (2017). *Una amistad de película: Rafael Ayuso y Marín Malaicu*, 07/11/2017. Disponible en https://cadenaser.com/emisora/2017/11/07/radio_cordoba/1510071013_402620.html

Radio România Cultural. Georgeta Drăghici (2017). *Născut în România*, 22/08/2017. Disponible en <https://radiatoromaniacultural.ro/azi-la-radio-romania-cultural-nascut-in-romania-Marin-malaicu-hondrari/>

PELÍCULAS

Giurgiu, Tudor (2019). *Parking*. Guión: Tudor Giurgiu & Marín Mălaicu-Hondrari. Protagonistas: Mihai Smarandache, Belén Cuesta, Ariadna Gil, Luis Bermejo. Coproducción Rumanía, España, Republica Checa.

TEACHING ACADEMIC VOCABULARY TO L2 LEARNERS

Ana Munteanu

Lecturer, PhD, Spiru Haret University

Abstract: This paper comes out of our experience of teaching English courses to the students enrolled at Spiru Haret University to study Management and Law in Brasov. During two academic years we carried out some research on what students need most for learning English and, surprisingly or not, vocabulary is very important. We have structured this paper in three sections: theoretical background, case study and conclusion. The main idea of our study is not new nowadays, but we are sure it supports the assertion that vocabulary, academic vocabulary in our case, is crucial in second language learning process.

Keywords: academic vocabulary, L2 learners, second language learning/teaching process, vocabulary teaching/learning strategies, word lists

Introduction

The main idea of our study is not new nowadays, but we are sure it supports the assertion that vocabulary, academic vocabulary in our case, is vital in second language learning process. This paper comes out of our experience of teaching English courses to the students enrolled at *Spiru Haret University* to study Management and Law in Brasov. For their future career, English is vital as it can help them have a better job than those who do not know English. For some students English is crucial for their further academic study as they want to study abroad and they should understand lectures, write essays and reports and discuss on specific topics. We are certain that knowing English means that academic vocabulary plays a major role in their study at this stage as communication cannot take place without a wide range of words used to convey precise meaning. Or, as Marlise Horst (2019) says, knowing vocabulary is important and class time spent on teaching and learning it is time well spent because, in the end, language learners are empowered by knowing vocabulary. Negrea (2019, p. 110) also agrees that ‘applied vocabulary comprehension is essentially a core component of the professional knowledge development and its critical transfer. It makes students access their background knowledge, understand and express professional ideas, communicate effectively, and facilitate learning new concepts. Students’ word knowledge is strongly linked to their reading comprehension capacity, to their understanding new ideas and concepts, and obviously, to their professional expectations.’

All in all, new or old, we wanted to find out the needs of the XXIst century university students: do they find learning academic vocabulary important? How much time do they spend on learning grammar v. learning vocabulary ‘at home’? What learning strategies do they use to learn vocabulary? Last, but not least, we asked for feedback on the vocabulary teaching strategies we employed during the course.

Theoretical background

After reading a lot of definitions of academic vocabulary, the one that we are going to refer to in our paper is the one that combines two aspects: the former refers to words that are less familiar, words traditionally used in academic dialogue and texts; the latter encompasses words that are vital to understanding the concepts of specialized contents, having low-frequency use and being usually limited to specific knowledge domains, law and management in our case.

We carried out some research on what students needed most for learning English and, surprisingly or not, vocabulary was very important for them. We say ‘surprisingly’ because some years ago, at the beginning of 1990s, as students, we were told not to teach words in isolation.

Instead, we were told that context was extremely important and, probably, the only efficient way for pupils/students to learn a lot of vocabulary. In fact, vocabulary was something that should not have been really taught. The stress should have been on the four skills: reading, listening, speaking and writing. Reading K. Folse's *Vocabulary Myths* we were amazed to find such sentences: 'we were told that all you had to do was provide comprehensible input and as a result, the new language would somehow magically fall into place. Students were told to read for "gist," to listen for the overall idea, and not to worry about "the details" too much' (Folse, 2004, p. v). Yes, we were very surprised to find that the same ideas were shared not only in Romania, but elsewhere. Back then we did not question what we were being taught, although we thought that we, the ones from the Eastern part of Europe, were somehow behind the rest of the world. Then, we read that it was only the mid-1990s when 'research on second language vocabulary issues such as student needs, teaching techniques, learner strategies, and incidental learning' started being done to a great extent (Folse, 2004, p. v).

On the other hand, it is 'not surprisingly' due to the many articles and books (on vocabulary) that have been published especially since late 1990's and the beginning of the 2000s. They – we will mention just a small part of them – are about paradigms of vocabulary development (Laufer 1998, Meara 2002, Schmitt 1998), the distinction between knowing and using vocabulary (Henriksen 1999, Read & Chapelle 2001), testing vocabulary knowledge (Bogaards 2000, Laufer & Nation 1999, Read 2000, Zhang and Koda 2017), importance of word frequency in vocabulary learning (Coxhead 2000, Nation 2001), learning new words / new meanings of already known words (Bogaards 2001), selection, acquisition, and testing vocabulary (Bogaards and Laufer, Eds., 2004), teaching and learning vocabulary (Folse 2004, Horst 2019, Saunders 2013, Savignon 2002, Schmitt 2000).

Needs analysis has known several interpretations since the early days of English for Specific Purposes (ESP), from simply assessing the learners' communicative needs and the techniques of achieving specific teaching objectives to collecting information about learners (why they study, what for, how, their learning background and expectations, current skills etc) and defining the target situation and environment of studying ESP or all of them, something very complex, as Dudley-Evans and St John (1998) understand it. For the purpose of this study, we chose one of the five broad areas defined by Dudley-Evans and St John (1998), the one including present situation analysis for identifying learners' current language use. In Stern's words (1992), we looked at the 'linguistic knowledge teaching objective' of ESP, which refers to language analysis and awareness of the systematic aspects of language. We could not agree more with Marlise Horst (2019) who, in her latest book, outlines and values a principled, frequency-informed approach for prioritizing words to teach based on learners' needs.

Another thing we should look at in this part of the paper is vocabulary learning/teaching strategies. Especially ESP students should be aware of the importance of vocabulary learning strategies (VLS) as knowing nine out of ten words in a specialized text (on a legal topic, for example) might not be sufficient to guess the meaning of the unknown word. Of course, teachers should help learners as much as possible and train them to use VLS appropriately. There are many strategies to choose from as many researchers, methodologists and teachers have constantly developed VLS since the first application of language strategies to vocabulary learning. Moreover, nowadays there are several specially designed strategies to learn vocabulary. We will mention some of the possible VLS that can be used in teaching ESP vocabulary: giving synonyms and/or antonyms, giving a full definition, providing another example situation, giving one or two example sentences, giving the corresponding translation of the word into the students' native language, organizing words by categories, by topic or by word families.

Schmitt (1997) divides strategies according to metacognitive, cognitive, memory and social/affective principles. He also talks about determination strategies, which are used when learners meet a new word and use their existing knowledge of the target language, other additional cues and reference materials to determine the meaning of the new word. Furthermore, he divides strategies according to the stages of vocabulary learning: strategies used to initial discovery of

words and consolidation strategies used to remember words. Thus, there are different strategies for the initial stage of vocabulary learning: guessing from context, asking the teacher, using monolingual/bilingual dictionaries, and analyzing the part of speech. Written and oral repetition of words may also be used in this stage although they are memory strategies which ‘relate new material to existing knowledge’ (Schmitt 1997, p. 205).

Vocabulary teaching has changed over time from the Grammar Translation period (extensively used throughout the world from 1840s to 1940s), when mainly the definition of a word and its etymological roots were studied and vocabulary learning meant reading bilingual lists and memorizing the words in them, to the audio-lingual method, when spoken language was favoured and vocabulary was the by-product taught through certain sentence patterns and through repetition and drill tasks, to the Natural Method, which believed that the L2 could be learnt without L1 through extensive input of L2 and always demonstrating what was said through movement. In 1957 Noam Chomsky published his *Syntactic Structures* and since then his views have changed the way vocabulary has been taught because he put greater emphasis on the communicational aspect of language rather than its structures. The communicative language teaching method (has its roots in the 1970s) focuses on learners being able to convey meaning in L2 – and vocabulary carries that meaning –, while teachers provide communicational situations and help students achieve the language competence they need for their communicational needs. Since 1970s, and especially since 1990s, vocabulary has risen to be the focus point of language learning and teaching research as has been mentioned in the present study and can be seen from the number of studies carried out in the field of linguistics. To sum up, vocabulary teaching strategies (VTS) are similar, in part, to VLS and include: pronouncing; translating; immediately repeating and then rehearsing vocabulary later; brainstorming; defining meaning; giving synonyms / antonyms; grouping words into word families; mind mapping; characterising through example; connecting the meaning to real objects or phenomena; using vocabulary in sentences; semantic analysis; using dictionaries; giving collocations; creating opportunities for practicing the use of words in an authentic context; checking the meaning of words; using vocabulary in multiple different task types both orally and in writing.

Folse (2004) concedes that many words can be acquired via comprehensible input, especially when the first language and the second language have many cognates. However, simple exposure to the second language does not work as effortlessly for much vocabulary. Thus, one conclusion of the research that Folse (2004) analyses is that vocabulary needs to be explicitly taught and learned as it will not develop quickly enough through simple exposure to written or spoken language. One way of helping students learn vocabulary as fast and as well as possible is using word lists. Some say that using word lists is old-fashioned, totally unnecessary, and unproductive. Despite this, nowadays, more and more teachers are using them. For example, Oxford learner’s word lists, such as Oxford 3000, Oxford 5000, Oxford Phrase Lists, Oxford Phrasal Academic Lexicon are available and easy to access and can be used by teachers during classes and can also be accessed directly by students for self-study. Using the Oxford lists helped us and our students focus on the words that could bring our learners the greatest returns.

A case study

The idea of this research began to form in our mind when our students asked us how they can learn English faster as they claimed that during the English classes they had before starting our courses the stress laid, in general, on the four skills, but mainly on reading and listening. In those courses they were encouraged to read for gist, to skim and/or scan a text, to listen for the overall idea etc. and not to think too much about the words they did not understand. The purpose seemed to be to do the exercises and get a good mark. Step by step, as they grew older (and wiser) and started to pay attention to how they learn, they became aware of the fact that, although they could tackle the task, they could not really understand the meaning of the extract/text/dialogue. Some of the students really asked me if there was something wrong with learning words.

Research methodology

The purpose of this experiment was: to find out what the respondents in our study focus on while learning English and what vocabulary learning strategies they employ.

The data for this study were collected through questionnaires.

Our study had two parts: the former used a questionnaire three times during a semester – immediately after the two tests passed by students during the semester, after each 4 units of the course, and after the final semestral exam – that's twelve times during two academic years. The data collected in this part showed us what our students focus on while learning English; the latter used a questionnaire at the end of the academic year, i.e. we used it twice during two academic years. This piece of research concentrated on the vocabulary learning strategies used by our L2 learners.

The overall number of participants was 200 university students, aged 20 to 54. Half of them were studying for a degree in Law and the other half for a degree in Management. All of them were full-time students in their first year when we carried out the research. During year 1, there were four groups: Li1 and Mi1, intermediate learners' groups, and La1 and Ma1, advanced learners' groups, with 25 students each. During the second year of our research, there were also four groups: Li2 and Mi2, intermediate learners' groups, and La2 and Ma2, advanced learners' groups, with 25 students each.

Survey, data analysis and results

Part 1: All the 200 students received a questionnaire with four questions three times during a semester, immediately after the two tests passed by students during the semester, after each 4 units of the English course, and after the final semestral English exam. The first test (T1) was oral, the second test (T2) was written, while the final exam (T3) was both oral and written. The aim of these questions was to learn what our students focus on while learning English 'at home', i.e. not in the classroom during the English course.

Q1: What did you spend more time on while learning English for T1 / T2 / T3?

A1: grammar; vocabulary; pronunciation and spelling.

Q2: How much time did you spend on grammar while preparing for T1 / T2 / T3?

A2: less than an hour; between 1 hour and 4 hours; more than 4 hours.

Q3: How much time did you spend on vocabulary while preparing for T1 / T2 / T3?

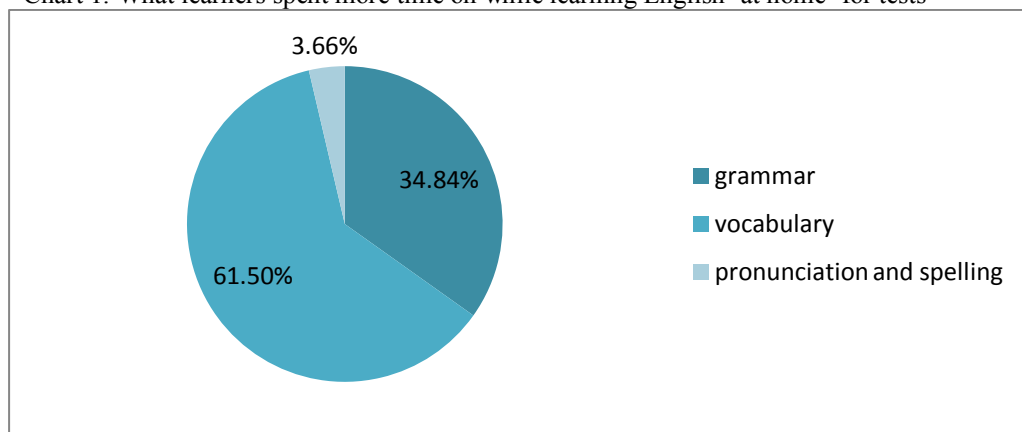
A3: less than an hour; between 1 hour and 4 hours; more than 4 hours.

Q4: How much time did you spend on pronunciation and spelling while preparing for T1 / T2 / T3?

A4: less than an hour; between 1 hour and 4 hours; more than 4 hours.

We will briefly summarise the results of the data analysis and show a chart only for the average of the three tests as we do not have space to show them for every and each test. Thus, 28% of the 200 students prepared for T1, an oral test, paying more attention to grammar, 68.5% spent more time on vocabulary and only 3% on pronunciation and spelling. For T2, a written test, learners spent more time on: vocabulary – 61%, grammar – 35%, and pronunciation and spelling – 4%. For T3, a test with two parts: oral and written, students spent more time on vocabulary – 55%, then on grammar – 35%, and only 4% on pronunciation and spelling. The average of these results can be seen in Chart 1: 34.84% represents the average of the 200 learners who spent time on grammar while learning English 'at home' for their tests, 61.5% spent time on vocabulary and only 3.66% on pronunciation and spelling.

Chart 1: What learners spent more time on while learning English 'at home' for tests

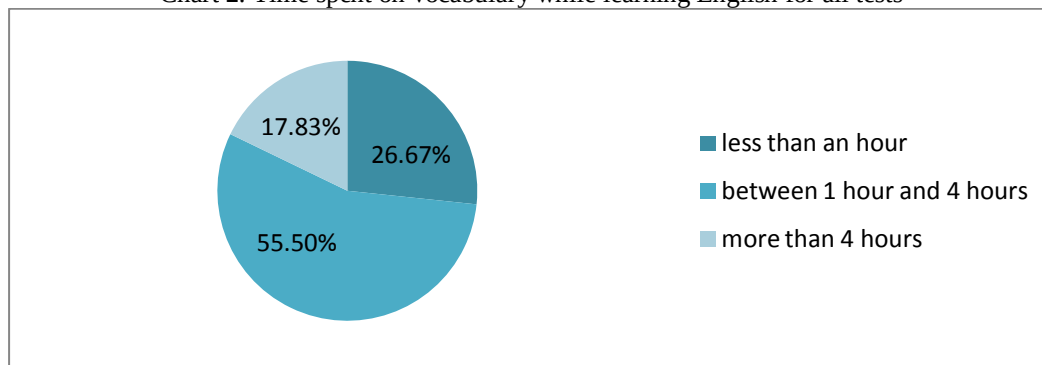
In fact, analysing the data of the survey, we found out that the highest percentage of students focusing on vocabulary was in group La2 for T1: 80% and the lowest percentage of learners spending time on vocabulary was in group Mi1: 44% for T3. However, on average for all three tests, groups La1 and Ma2 had an average of 69.33% at the category of spending time on learning vocabulary 'at home' as the highest score while group Mi1 had 53.3%, the lowest score. But the lowest average of learning vocabulary is still higher than the higher average of learning grammar for all three tests: 40% for each of the groups Mi1 and Mi2.

In conclusion, learners spent more time on learning vocabulary than grammar or pronunciation and spelling.

This result is also supported by the answers to questions 2, 3 and 4.

Chart 2 shows the results of the data gathered from question 3, time spent on vocabulary while preparing for all the tests: if only 17.83% learnt on average less than an hour, 82.17% learnt more than an hour. In fact, more than half of the students learnt more than an hour for each test: an average of 72% for the first test, 68% for T2 and 76% for T3.

Chart 2: Time spent on vocabulary while learning English for all tests

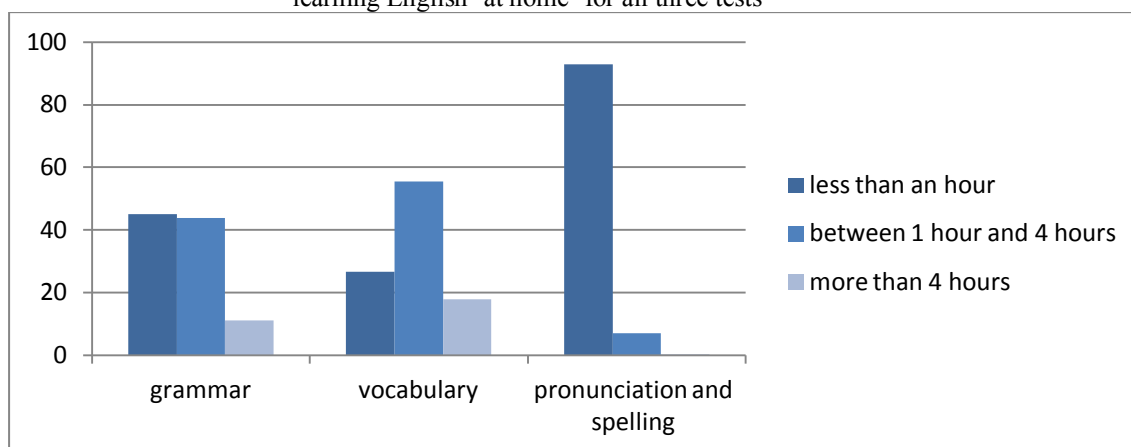

Taken separately, the results for T1 show that 56.5 % of the 200 students spent less than an hour on grammar, 24% on vocabulary and 96% on pronunciation and spelling; 36 % of them spent between 1 hour and 4 hours on grammar, 66% on vocabulary and 4% on pronunciation and spelling; 7.5% of them spent more than 4 hours on grammar, 10% on vocabulary and 0% on pronunciation and spelling. For T2, 33.5 % of the 200 students spent less than an hour on grammar, 26.5% on vocabulary and 95% on pronunciation and spelling; 52 % of them spent between 1 hour and 4 hours on grammar, 47.5% on vocabulary and 5% on pronunciation and spelling; 14.5% of them spent more than 4 hours on grammar, 26% on vocabulary and 0% on pronunciation and spelling. For T3, 45 % of the 200 students spent less than an hour on grammar, 29.5% on vocabulary and 87.5% on pronunciation and spelling; 43.5 % of them spent between 1 hour and 4 hours on grammar, 53% on vocabulary and 12% on pronunciation and spelling; 11.5% of them

spent more than 4 hours on grammar, 17.5% on vocabulary and 0.5% on pronunciation and spelling.

In Chart 3 we gathered the data collected from the answers to the last three questions, which had in common the periods of time students had to choose from when saying how much time they spent on learning grammar, vocabulary and pronunciation and spelling for all the tests. As the outcome of this part of the survey shows, the 200 learners spent different amounts of time while learning English ‘at home’ for all the tests. The average of the 200 students who learnt for all three tests spending between 1 hour and 4 hours on vocabulary was 55.5%, on grammar 43.83% and on pronunciation and spelling 7%; 17.83% spent more than 4 hours on vocabulary ‘at home’ on average for all tests, 11.17% on grammar and 0.17% on pronunciation and spelling. Thus, the average time spent on learning vocabulary ‘at home’ more than an hour for all tests is 73.33% and it is higher than the average time spent on grammar more than an hour for all tests: 55%.

Chart 3: The average time students spent on grammar, vocabulary and pronunciation and spelling while learning English ‘at home’ for all three tests

Part 2: All the 200 students received a questionnaire with 2 questions at the end of the academic year. The purpose of these questions was to learn what VLS our students use and focus on while learning English. This part of our research was also thought of due to Liu’s research (2010) on the pattern of English vocabulary learning strategies used by the non-English major students in Chinese Independent Colleges. We also thought we could draw some important conclusions regarding teaching/learning vocabulary.

Q1: Rank the following VLS for the meaning of a new word from 1 the most used by you to 15 the least used by you while learning English.

Q2: Rank the following VLS for consolidating the meaning(s) of words already met from 1 the most used by you to 15 the least used by you while learning English.

Table 1 shows the order of the VLS for the meaning of a new word ranked by all the participants as they use them: 1 is the most used, while 15 is the least used.

Table 1: Vocabulary learning strategies most used for the meaning of a new word

VLS most used for the meaning of a new word	Rank
Asking teacher for a full definition in L2	1
Asking teacher for another example situation	2
Asking teacher for Romanian translation	3
Asking teacher for synonyms and/or antonyms	4
Guessing from the context	5
Asking teacher for partnerships/collocations/idioms	6
Using a bilingual dictionary	7
Resorting to a dictionary after guessing the meaning of a word	8
Using a monolingual dictionary	9
Finding synonyms and/or antonyms in dictionaries	10

Using word lists	11
Organizing words by categories, by topic or by word families	12
Asking classmates for the meaning of a word	13
Analyzing the part of speech	14
Analyzing affix and word root	15

The first four strategies used by learners for finding the meaning of a new word are based on teacher. Students avoid using strategies asking them to analyze the word.

Table 2 presents the order of the vocabulary learning strategies used by all students for consolidating the meaning(s) of words already met: rank 1 is the most used by learners, while rank 15 is the least used.

Table 2: Vocabulary learning strategies most used for consolidating the meaning of words

VLS for consolidating the meaning of words	Rank
Reviewing vocabulary regularly	1
Rereading the texts from the textbook	2
Consolidating vocabulary by translation	3
Making sentences with the new words	4
Reading the new words aloud and writing them down when studying	5
Keeping words in a notebook	6
Using word lists	7
Organizing words by categories, by topic or by word families	8
Learning partnerships/collocations/idioms with the new words	9
Finding synonyms and/or antonyms of the new words	10
Learning the spelling of the new words	11
Connecting the new words to personal experience	12
Doing word tests by yourself	13
Deepening the understanding of and enhancing vocabulary by extensive reading	14
Analyzing affix and word root of the new words	15

Discussing the results

Similar to many works written by specialists especially since late 1990's and the beginning of the 2000s (see the theoretical background of our paper), one of the findings of this study is the learners' need to spend time on vocabulary. In this case, students spent constantly more time on learning vocabulary than grammar, no matter if the test was oral, written or both, if the test was during the semester or at the end of the course, if the students were from the Law Programme or from the Management one or if the students were intermediate or advanced English learners.

We introduced academic and domain-specific vocabulary by using it in context, that is by reading a text or listening to a dialogue and by involving students in a conversation, because it seems that 'for vocabulary building purposes, texts – whether spoken or written – have enormous advantages. [...] The fact that words are in context increases the chances of learners appreciating not only their meaning but their typical environments, such as their associated collocations or grammatical structures' (Thornbury 2002, p. 53). Most of the materials used during the courses were directly related to the students' main subjects or future professions thus integrating 'the learning of language with the learning of some other content, often academic subject matter' (Larsen-Freeman, 2000, p.137). In addition, we used Oxford learner's word lists as they can be easily accessed during classes and from home. Theoretically, ESP learners move words from receptive to productive vocabulary fairly quickly because they have a communicative gap they need to fill. In practice, teachers should ensure that these target words are revisited in future classes to check if they have been retained. Recycling vocabulary as much as possible and doing this in a variety of contexts is part of responsible teaching.

This part of the study focused on VLS and how students perceive them; however, VTS are also important as they draw learners' attention on vocabulary and they can even affect students' choice of VLS. As many teachers, methodologists, researchers who say that learning must be explicit, we also believe that and do it. Thus, we used several methods in order to clarify the

meaning(s) of a new term: giving synonyms and/or antonyms, giving a full definition, providing another example situation, giving one or two example sentences, giving the corresponding translation of the word into the students' native language. A variety of vocabulary exercises was provided in order to optimize vocabulary learning. During classes we also talked about VLS and their importance so students could have tools to help them learn English.

The first four strategies used by learners for finding the meaning of a new word have the teacher in the centre, which may be explained by the students' age, i.e. they went to school and high school during the communism epoch or immediately after its end, meaning they learnt in teacher-centred environments. Although students have access to internet and they can use online dictionaries at any time during the lessons, the teacher is usually asked to help them understand the meaning of a new word as it may be faster. In the third position in the students' preferences, the teacher was asked to translate the new word. It is true that L1 translations are fast, easily understood by students, and make possible the transfer of all knowledge a student has of the L1 word (collocations, associations, etc) onto the L2 equivalent (Schmitt, 2000). And some say that this is the reason why L1 equivalents are dangerous: characteristics of the L1 word are transferred where it is not appropriate. However, when students must learn domain-specific vocabulary, sometimes, translation is acceptable.

Conclusions

The results of the analysis helped us identify the students' needs in terms of what they focus on while learning English and their deficiencies in the area of learning vocabulary.

Vocabulary is really important in language learning and it should be covered in ESP classes through explicit instruction and classroom activities. Our students are more highly engaged in studying English if they understood the purpose of doing so. Strategy training should include explicit instruction, individual goal setting, evaluation of progress, and development of VLS. As Negrea (2019, p. 112) says, 'the applied language teacher and his student will need to develop adequate techniques and strategies to improve vocabulary comprehension which is a core component of the professional knowledge development and its critical transfer.'

The results of our research show that the 200 students spent invariably more time on learning vocabulary than on anything else while learning English, which can be called an active attitude about English vocabulary learning.

The lexical approach may be more suitable in teaching ESP than other approaches as vocabulary is more complex and requires more attention and time to study it because it involves low-frequency words. Anyway, teachers should help students become independent learners, showing them and explaining the VLS that can be used to learn academic vocabulary and ESP words.

BIBLIOGRAPHY

- Bogaards, P., Laufer, B. (2004) (eds.). *Vocabulary in a second language: Selection, acquisition, and testing*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Bogaards, P. (2001). Lexical units and the learning of foreign language vocabulary. In *Studies in Second Language Acquisition* 23, 321–343.
- Bogaards, P. (2000). Testing L2 vocabulary knowledge: the case of the Euralex French Tests. In *Applied Linguistics*, 21, 490–516.
- Coxhead, A. (2000). A new Academic Word List. *TESOL Quarterly*, 34, 213–238.
- Dudley-Evans, T., St John, M. J. (1998). *Developments in English for Specific Purposes: A multi-disciplinary approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Folse, K. S. (2004). *Vocabulary Myths. Applying Second Language Research to Classroom Teaching*. Michigan.
- Henriksen, B. (1999). Three dimensions of vocabulary development. In *Studies in Second Language Acquisition* 21, 303–317.

- Horst, M. (2019). *Focus on vocabulary learning*. Oxford: Oxford University Press.
- Larsen-Freeman, D. (2000). *Techniques and Principles in Language Teaching*, 2nd edition. Oxford: Oxford University Press.
- Laufer, B. Nation, P. (1999). A vocabulary-size test of controlled productive ability. In *Language Testing* 16, 33–51.
- Laufer, B. (1998). The development of passive and active vocabulary in a second language: Same or different? In *Applied Linguistic*, 19(2), 255–271.
- Liu, Z. (2010). A study on English vocabulary learning strategies for non-English majors in independent college. In *Cross-cultural communication* 6 (4), 152-164.
- Meara, P. (2002). The rediscovery of vocabulary. In *Second Language Research*, 18 (4), 393–407.
- Nation, I. S. P. (2001). *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Negrea, V. (2019). Fostering New Business English Teaching Strategies: A Romanian English Case Study. In Boldea, I., Sigmirean C. (eds) *Identity and Dialogue in the Era of Globalization*. Târgu-Mureş: Arhipelag XXI Press, 109-113.
- Read, J., Chapelle, C. A. (2001). A framework for second language vocabulary assessment. In *Language Testing*, 18, 1–32.
- Read, J. (2000). *Assessing Vocabulary*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Saunders, J. M. (2013). Vocabulary study strategies: Prevalence among L2 learners. In *Polyglossia*, 25, 19–26.
- Savignon, S. J. (2002). Communicative language teaching: Linguistic theory and classroom practice. In S. J. Savignon (ed.), *Interpreting communicative language teaching: Contexts and concerns in teacher education* (p. 1–28). London, UK: Yale University Press.
- Schmitt, N. (2008). Instructed second language vocabulary learning. In *Language Teaching Research*, 12(3), 329–363.
- Schmitt, N.(2000). *Vocabulary in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schmitt, N. (1998). Tracking the incremental acquisition of second language vocabulary: A longitudinal study. In *Language Learning* 48, 281–317.
- Schmitt, N. (1997) Vocabulary learning strategies. In Schmitt, N. and McCarthy, M. (eds.) *Vocabulary: Description, acquisition and pedagogy*. Cambridge: Cambridge University Press, 199-227.
- Stern, H. H. (1992). *Issues and options in language teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Thornbury, S. (2002). *How to Teach Vocabulary*, London: Pearson Education Limited.
- Zhang, D., Koda, K. (2017). Assessing L2 vocabulary depth with word associates format tests: issues, findings, and suggestions. In *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education* 2.

THE NICKNAME – AN EXPLANATORY MODEL

Cristina Furtună

Lecturer, PhD, "Valahia" University of Târgoviște

Abstract: Nicknames are part of the folk denomination system. They are meant, first of all, to individualize or remove homonymy from the official onomastics and, secondly, to satirize.

A certain physical or mental feature, an occurrence, a habit, a word more often used may become a nickname. Created spontaneously and accidentally and not determined by objective causes, the nicknames belong to the precious corpus of human spirituality and are a proof of a people's sense of observation and humour, of their way of living, thinking and especially of expressing themselves so suggestively and densely. They are models of metaphoric concision and innovation and symbols of those particular individuals.

This article aims to investigate nicknames and surnames from a theoretical perspective, with examples from various regions of the country.

Keywords: metaphor, surname, folk denomination system.

"The material unity of the world, the dialectical interweavement of the various forms of movement, their sometimes isomorphic structure make the modelling process possible"¹. A category of nicknames that "have become symbols of individuals themselves"² may be viewed as a model of the individual bearing a nickname, in that a certain matching between them is also established based on the information obtained by researching the nickname, on the correspondence between the nickname and the nickname bearer, providing data on the latter. Such category is the nickname-metaphor, which results from shortening a comparison between the nickname bearers and a phenomenon or an object existing outside them. The authenticity of knowledge provided by a micromodel-nickname can by no means attain the rigorous correspondence offered by a mathematical model, all the more so as the informant's explanations may be often uncertain.

Still, considering what is false and what is possible in the explanations provided, the functions of metaphorical micromodelling are analogous to more important functions characterizing the modelling process in general: the representation of the same original model through several models, the condensation of several originals or of several sides of the original into one single model, the absolutization of a more important aspect, the explanatory, dynamic and semiotic function of models.

The various nicknames attributed to the same individual are simultaneous micromodels of the same original. Modelling by the nickname-metaphor can be concomitant. It occurs because each of its sides requires special modelling, which usually misses other sides; also, the same side or aspect may require several modellings carried out in terms of the most varied fields.

"The dynamism of the nicknaming process enables the different nicknames to simultaneously model the same side, the same aspect of an individual's mind"³.

A single micromodel can represent different originals. It is possible to establish a model based on the various originals. Similarly, different individuals with different features, inhabitants of various places may be called by the same nickname. "The systematic tracking of the migration of

¹Solomon, Marcus; Edmond Nicolau; Sorin Stati. *Introducere în lingvistică matematică*. București: Ed. Științifică, 1966, cap. III, p. 93.

²Al. Cristureanu. Supranumele locuitorilor din satul Răchita. In *Cercetări de Lingvistică* VI, 1961, nr. 2, p. 406.

³*Studii și cercetări de onomastică*. Cluj: Ed. Academiei RSR, 1969, p. 52.

such nicknames would indeed be a very important issue requiring”, as Aurelia Stan⁴ puts it, “a special methodology of statistical-geographical linguistics”⁵.

The same micromodel simultaneously shapes different sides of the original. The fact that different models can be shaped by the same model is also reflected by the concomitantly possible plurality of explanations given to a nickname.

The dynamic character of the micromodel manifests itself by the adjustment of the nickname's meanings to the individual who is nicknamed. The nickname-metaphor is a micromodel dynamic in nature. This dynamic feature is particularly shown by the “explanations” given to nicknames. The nickname is able not only to synthesize and systematize familiar relationships, but also to discover new sides and ways of manifestation of the nicknamed person, sometimes even sides that are inexistent or incompatible with previous explanations.

The dynamic character of the micromodel also manifests itself in the adjustment of the nicknamed individual's traits to the nickname given. The disproportion between the features of the person bearing the nickname and the nickname given may be compensated by another way. It is not the nickname's meanings that are adjusted according to the individual's features, but the other way round, the nickname bearer receives certain qualities, flaws, happenings.

Folk etymology is explicable by the semiotic function of nicknames. The semiotic function of the nickname often explains the semantic changes because the nickname may be regarded as a name for a name, hence an element of the third signalling system. As any name, as any linguistic sign, it is achieved in terms of both meaning and expression. When the meanings of nicknames are adjusted to the nicknamed person's features, the dynamism of this micromodel manifests itself semantically. But the dynamism specific to models may bring about changes in the nickname structure not only in terms of meaning, but also in terms of expression.

The gnoseological function of nicknames. The metaphorical nicknames are explanatory micromodels rather than gnoseological micromodels. Like the slang – also used in familiar relationships and with reservations towards a stranger –, they often undergo a voluntary artificial change.

The sensitizing-explanatory function. Metaphor-nicknames are explanatory micromodels par excellence. They are simple enough to be quickly understood. The tendency of concretizing, the simplification of skeuomorphic elements reaches the degree of depersonification. At the same time, they are complex enough to record and condense precisely what seems to be significant in the nicknamed individual. They have the particularity of sensitizing, of turning latent features into a manifest element and, because of that, they occupy an intermediate place between material and ideal models.

In conclusion, it is precisely this dynamic explanatory function, associated with the semiotic one, that activates and enhances the pressure exerted on nicknames by the semantic system, which, in extreme situations, even modifies the sonant body of the nickname.

Surname - Nicknames

The nickname is defined as “the surname given, usually derisively, to a person, particularly in relation to their external appearance, psyche or activity”⁶.

The practice of giving nicknames has been known since the antiquity and implied the designation of an individual by a word related in some way to their personality, to a quality or a success or it referred to a flaw, a wrong or dishonest action.

The distinction between *nickname* and *surname* has been increasingly made lately. “If the nickname given by someone to an individual is also repeated by others when referring to the same individual, it becomes a surname”⁷.

⁴Aurelia Stan. Cu privire la metoda culegerii numelor de persoane. In: *Cercetări de Lingvistică*, X, 1965, p. 171.

⁵Ibidem, p. 171.

⁶Christian Ionescu. *Dicționar de onomastică*. București: Ed. Elion, 2001, p. 411.

⁷Aureliu Candrea. *Poreclele la români*. București: Editura Librăriei Socec, 1895, p. 8.

The surname – the unofficial name of an individual, which can be multiple and variable in time; in terms of the denominative function, the surname can be classified as:

- a) *individual* – applied in order to individualize a person;
- b) *group or collective* – applied to individualize a group of people united on the basis of family relationships or others.

In terms of the origin, the surname can be classified as:

- a) *anthroponymic* –based on a person's name (patronymic, matronymic): *Turcu*, *Târlea*, *Burcea*.
- b) *toponymic* – based on a place name (toponym): *Cocioabă* ('hovel'), *Verdeață* ('pot-herb')
- c) *appellative* – based on a common word or combination of such words: names of trades (Ciubotarul 'shoemaker', Clopotarul 'bell ringer'); professions: *Popa* ('priest'), *Călugăru* (monk); functions: *Spătaru* ('spatharius'), *Merceologu* ('commodities expert'), *Cârciumaru* ('tavern keeper'); social status: *Boieru* ('boyar'); kinship: *Copil* ('child'), *Mucea* ('snotnose'); age: *Bătrânu* ('old man'), *Uncheșu* ('uncle'); physical features: *Lungu* ('big guy'), *Chioru* ('one-eyed'), *Cocoșatu* ('hunchback'); mental traits: *Zbârcea*, *Diliu* ('nutty'); linguistic characteristics: *Peltic* ('lisper'), *Cârnu* ('snub-nosed').

Appellative surnames may be attributed with descriptive or ironic intention (nickname).

Nicknames may become a fixture, functioning as family names, when there is no coherent and permanent system of family names and especially when name changing is not restricted by laws.

An old kind of nicknames is that encountered in fairy tales; others have somehow become words of the ordinary language and are used as occasional epithets. Many nicknames are family names because man is either compared to an animal or he had in some way something to do with the animal.

"Names of colours or certain behavioural features also become nicknames, possibly formulated as slogans. Some other times a phrase frequently used by the speaker becomes a nickname"⁸.

Most anthroponyms are words from the current vocabulary of the language spoken by a particular ethnic community, are what is designated by the Latin term "cognomina", namely "nicknames"⁹.

In time, these nicknames became authentic by leaving aside the name proper for the sake of simplification and also because the nickname was linguistically more expressive and more "personal", as it belonged to a single individual. The appearance of nicknames is not difficult to explain. When they point to a physical or mental feature of the bearers, the situation is clear: Chiorpec, Duhu. Things are also pretty clear when the nicknames are names of animals: Bălan. But it is hard to say how someone came to be called: Ciubuc, Clopotarul etc.

A Colombian linguist has examined a very large number of "cognomina" frequently used in his country and grouped them according to their starting point. They also correspond to the situation in our language.

"First, nine large groups: 1)fauna; 2)flora; 3)animal realm; 4)geographical terms; 5)celestial bodies and atmospheric phenomena; 6)time; 7)geometric shapes; 8)colours; 9)man, his relationships and works. Then, the constituent elements of each of these classes are analyzed, as follows: 1)family names, parts of animal body, places where animals live; 2)names of plants, parts of plants, characteristics of fruit, plants, plant groups; 3)various minerals, the place of their extraction, water in its various natural or those created by man in order to use it; 4)geographic terms, topography, physiography, population; 5)a few celestial bodies, some stars and comets; 6)seasons, months and days; 7)large, thick squares, circles; 8)colours that make up the solar spectrum, white, black, gold, chestnut etc.; 9)parts of the human body, physical, moral and temperamental flaws, qualities, kinship, states of mind; love and kindness; good manners; ethnic and local origin; terms belonging

⁸Doina Grecu. Despre supranumele din comuna Brezovia. Supranume provenite din nume de familie, prenume și hipocoristice. In: *Cercetări de Lingvistică*, VII, 1962, p. 54.

⁹Iorgu Iordan. *Dicționar al numelor de familie românești*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 14.

to the art of war; economic terms; titles and social hierarchy; jobs, occupations etc.; clothing, food, household items; various tools; religion, faith; physical and moral aspect”¹⁰.

Apart from the “nicknames” that have become anthroponyms, which are extremely numerous, and from biblical and calendar names, which are also to be found in great number (with or without derivative suffixes, as in the case of “nicknames” for that matter), we may say that the other Romanian family names are mostly of Greek and Slavic origin. Unlike the Greek ones, which are widespread throughout old Romania, the Slavic ones, also present everywhere, belong to several Slavic languages. Just like the Greek ones, the Bulgarian are to be encountered in many regions of the country. Quantitatively speaking, they are followed by the Ukrainian (mixed with the Russian), restricted to Moldavia, particularly its northern part. Serbian anthroponyms, present mainly in Banat and the western part of Oltenia, are few in number. Across the mountains, the Hungarian ones are more numerous. The Transylvanian Saxon ones there are similar in number to the Serbian.

We shall further give some examples from the village of Perșinari, Dâmbovița County: *Făcăleț* (‘rolling pin’), *Călugăru* (‘monk’), *Râmă* (‘earthworm’), *Carton* (‘paperboard’), *Jumară* (‘pork scrap’), *Cilicu* (‘steel’), *Gărgăriță* (‘ladybug’), *Verdeața* (‘pot-herb’), *Boțogan*, *Pufu* (‘fluff’), *Ursulică* (‘little bear’), *Vulpe* (‘fox’), *Cuțitaș* (‘small knife’), *Turca* (‘the Turk’), *Balbanciu*, *Răstolea*, *Pricorici*, *Burduș*, *Drugă*, *Țârlea*, *Burcea*, *Ciorobleagă*, *Mărfaru*¹¹ etc. and from the commune of Băleni: *Cucu* (‘cuckoo’), *Vrabie* (‘sparrow’), *Herete* (‘harrier’), *Puică* (‘pullet’), *Cocoșilă* (‘hunchback’), *Pietroi* (‘large stone’), *Balamuc* (‘bughouse’), *Piftie* (‘aspic’), *Oțet* (‘vinegar’), *Limbutu* (‘gabbler’), *Dascălu* (‘master’), *Miștate*, *Bojog*, *Plăvan*, *Cocoace* (‘cake’), *Buric* (‘belly button’), *Nasote* (‘big nose’), *Broscuța* (‘little frog’), *Clopoțica* (‘bell’), *Măslină* (‘olive’), *Copac* (‘tree’)etc¹².

BIBLIOGRAPHY

1. Candrea, Aureliu. *Porecele la români*. București: Editura Librăriei Socec, 1895.
2. Cristureanu, Al. Supranumele locuitorilor din satul Răchita. În *Cercetări de Lingvistică* VI, 1961, nr. 2, p. 406.
3. Grecu, Doina. Despre supranumele din comuna Brezovia. Supranume provenite din nume de familie, prenume și hipocoristice. In: *Cercetări de Lingvistică*, VII, 1962, p. 54.
4. Ionescu, Christian. *Dicționar de onomastică*. București: Ed. Elion, 2001, p. 411.
5. Iordan, Iorgu. *Dicționar al numelor de familie românești*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
6. Petrișor, Florica. *Nume de familie din satul Perșinari*. Târgoviște: Editura Bibliotheca, p. 14.
7. Solomon, Marcus; Edmond Nicolau; Sorin Stati. *Introducere în lingvistică matematică*. București: Ed. Științifică, 1966, cap. III, p. 93.
8. Stan, Aurelia. Cu privire la metoda culegerii numelor de persoane. In: *Cercetări de Lingvistică*, X, 1965, p. 171.
9. *Studii și cercetări de onomastică*. Cluj: Ed. Academiei RSR, 1969, p. 52.
10. Tomescu Victoria. Porecle și supranume din satul Băleni, județul Dâmbovița. In: *Trivium*, Nr. 1-2 (10-13)/ 2007, pp. 161-162.

¹⁰Iorgu Iordan. *Dicționar al numelor de familie românești*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 14.

¹¹Florica, Petrișor. *Nume de familie din satul Perșinari*. Târgoviște: Editura Bibliotheca, , p. 14.

¹²Victoria Tomescu. Porecle și supranume din satul Băleni, județul Dâmbovița. In: *Trivium*, Nr. 1-2 (10-13)/ 2007, p. 161-162.

STRATEGIES FOR DEVELOPING LEXICAL COMPETENCE IN TEACHING ROMANIAN AS SECOND LANGUAGE

Irina Dincă

Assist. Prof., PhD, West University of Timișoara

Abstract: This paper proposes a series of strategies for developing the lexical competence from the perspective of their integration in the process of teaching Romanian as a foreign / second language. The methodological premises of this approach are offered by different studies of applied linguistics regarding different strategies for teaching vocabulary, developing lexical competence and organizing the mental dictionary, understood not only as a simple collection of words, but as a dynamic storage and organization of lexical information that is activated in the communication process. Strategies for developing lexical competence refer to the gradual selection of lexemes and to the gradual introduction of new elements according to their levels of complexity and abstraction, as well as to their occurrence in concrete communication situations. At the same time, the formation of lexical competence is not dichotomously separated from the development of grammatical competence, but the two processes are interdependent. Thus, lexical competence involves the integration of lexical elements in the grammatical classes (noun, adjective, verb, etc.) and in the corresponding inflectional paradigms, as well as the recognition of the morphosyntactic differences of the components belonging to specific word families. In addition to this, strategies for developing lexical competence also involve a gradual transition from passive reception to productive use of vocabulary, stimulating the conscious and active assimilation of the Romanian language by foreign students.

Keywords: Romanian as Second Language, Teaching Vocabulary, Lexical Competence, Lexical Knowledge, Mental Dictionary

Prezenta lucrare propune o serie de strategii de dezvoltare a competenței lexicale din perspectiva integrării lor în procesul de predare a românei ca limbă străină/ secundă. Premisele metodologice ale acestei abordări sunt oferite de diferite studii de lingvistică aplicată consacrate strategiilor de predare a vocabularului, de dezvoltare a competenței lexicale și de organizare a *dicționarului mental*, înțeles nu doar ca o simplă colecție de cuvinte, ci ca un sistem dinamic de stocare și organizare a informațiilor lexicale ce se actualizează în procesul de comunicare. Strategiile de dezvoltare a competenței lexicale vizează selectarea treptată a unor lexeme și gradarea introducerii elementelor noi în funcție de nivelul lor de complexitate și de abstractizare, precum și de ocurența lor în situații concrete de comunicare. Totodată, formarea competenței lexicale nu este separată dihotomic de dezvoltarea competenței gramaticale, ci cele două procese se află în interdependență. Astfel, competența lexicală presupune integrarea elementelor lexicale în clasele gramaticale (substantiv, adjectiv, verb etc.) și în paradigmele flexionare corespunzătoare, precum și recunoașterea diferențelor morfosintactice ale componentelor ce intră în alcătuirea unor familii de cuvinte. În plus, strategiile de dezvoltare a competenței lexicale implică și asigurarea unei treceri progresive dinspre receptarea pasivă spre valorificarea productivă a vocabularului, stimulând asimilarea conștientă și activă a limbii române de către studenții străini.

Asimilarea vocabularului este relaționată în *Cadrul comun de referință pentru limbi* (CECRL, 2003: 87) cu competența lexicală, definită drept „cunoașterea și stăpânirea vocabularului unei limbi”. Elementele vocabularului ce se cer cunoscute și stăpânite cuprind nu doar *cuvinte izolate* (și acestea, cu spectrul lor polisemantic), ci și *îmbinări de cuvinte și locuțiuni*, mai exact *saluturi, expresii frazeologice, proverbe, metafore opace, procedee de insistență, îmbinări de cuvinte stabile, colocații* etc. (*Ibidem*: 87-88). Pe lângă această descriere a elementelor ce cuprind

vocabularul, se propun două criterii de apreciere a însușirii vocabularului, și anume volumul vocabularului și gradul de stăpânire a lui, fiecare fiind asociat cu o scară de descriptori specifici fiecărui nivel lingvistic, ce la A1 la C2. În ceea ce privește volumul vocabularului, acesta se extinde gradat, de la „un repertoriu elementar de cuvinte izolate și expresii” care poate fi activat în situații concrete de comunicare (A1) sau pentru a răspunde nevoilor elementare (A2) la o plajă lexicală mai extinsă care oferă posibilitatea de a aborda aspecte tot mai variate din viața cotidiană (B1) și la „o gamă bogată de vocabular” nu doar din sfera personală de interes, ci abordând o problemă mai generală (B2) (*Ibidem*: 88). Cât despre cel de-al doilea criteriu, cel al stăpânirii vocabularului, acesta este luat în considerare în scara de descriptori începând cu nivelul A2, care presupune utilizarea unui „repertoriu restrâns” în corelație cu „nevoi cotidiene concrete” (*Ibidem*: 89). De abia la nivelul B1 este posibilă „o bună stăpânire a vocabularului elementar” (*Ibidem*), cu posibile erori când se face trecerea dinspre simplu spre complex și dinspre particular spre general. Doar la nivelul B2 „exactitatea vocabularului este în general la nivel înalt” (*Ibidem*), fără a putea evita însă unele formulări confuze sau selectarea improprie a unor termeni. Competența lexicală se construiește astfel ca o acumulare treptată de informații lexicale care îmbogățesc volumul vocabularului și ca dobândire a unor abilități de utilizare a acestora în situații de comunicare din ce în ce mai variate și mai complexe.

Volumul complementar la CECRL din 2018 îmbogățește, aprofundează și nuanțează viziunea propusă inițial, privind dobândirea competenței lexicale ca un proces care antrenează un repertoriu dinamic de elemente lexicale actualizate în comunicare, în strânsă legătură cu celelalte straturi ale limbii (fonologic, ortografic, morfologic, sintactic, pragmatic). Se are în vedere o echilibrare treptată a extinderii și aprofundării vocabularului. Astfel, la primele niveluri de competență lingvistică ieșirea din zona de confort a unui repertoriu limitat implică o diminuare a controlului asupra preciziei și acurateții termenilor folosiți. Pe măsură ce se face trecerea spre nivelurile superioare de competență lingvistică, lărgirea *repertoriului* prin acumulare cantitativă este dublată de o aprofundare a acestuia printr-o sporire calitativă a cunoașterii termenilor și o creștere a *controlului asupra vocabularului*. Controlul vocabularului este definit drept „abilitatea de a alege expresia potrivită din repertoriu” (CEFR-Companion, 2018: 134), iar pe măsură ce competența lexicală se dezvoltă și repertoriul vocabularului se lărgeste, se produce o structurare de adâncime a acestuia printr-o stăpânire mai precisă a asociațiilor posibile și o decupare mai exactă a sensurile adecvate în context din spectrul polisemic al cuvintelor.

Viziunea din CECRL (2003) și din volumul complementar din 2018 integrează competența lexicală în modelul holistic al competenței generale de comunicare. În viziunea tradițională, predarea și asimilarea vocabularului a cunoscut un interes mai scăzut decât studiul strategiilor de predare a structurilor gramaticale, de pildă. Cu toate acestea, în ultimele decenii, pe fondul unor cercetări de neurolingvistică prin care au fost readuse în atenție mecanismele de organizare mentală ce survin în procesele de învățare a unei limbi noi, rolul competenței lexicale a fost reconsiderat. O contribuție importantă în acest sens îi revine lui W. J. M. Levelt, care în 1989 formulează „ipoteza lexicală”, potrivit căreia „lexicul este un mediator esențial între conceptualizare și codarea gramaticală și fonologică” (Levelt, apud Gass, Selinker, 2008: 450). Conform acestui model, elementul lexical este punctul de pornire care atrage după sine activarea proprietăților sintactice, morfologice și fonologice ale expresiei lingvistice (*Ibidem*), răsturnând concepția tradițională potrivit căreia structurile gramaticale sunt cele pe care se grefează cunoștințele lexicale. Această schimbare de perspectivă este sintetizată plastic de Jeffrey L. Elman, care surprinde înlocuirea percepției cuvintelor „ca simplă carnație care dă viață structurilor gramaticale” cu cea în care fondul lexical este „osatura” care conține implicit și inseparabil tiparele gramaticale (Elman, 2009: 548). Se remarcă astfel „o tendință de estompere a distincției dintre lexic și gramatică” (Singleton, 1999: 19), acestea fiind privite într-o continuă interacțiune, dezvoltarea competenței lexicale sincronizându-se cu formarea competenței gramaticale.

În viziunea tradițională, problemele de gramatică și elementele noi de vocabular sunt separate artificial în procesul de predare a românei ca limbă străină/ secundă. Pentru o dezvoltare adecvată a competenței lexicale, este necesară corelarea elementelor din repertoriul lexical cu

paradigmele gramaticale implicite. Nu este suficientă doar memorarea în formă generică, de dicționar, a cuvintelor, cuprinse în liste de unități lexicale asociate de obicei unui câmp semantic sau unei arii tematice (alimentație, îmbrăcăminte, locuință, timp liber etc.). Este esențială punerea în contexte cât mai variate a elementelor lexicale nou introduse în repertoriu, pe această cale producându-se și o familiarizare cu sensurile lor contextuale, dar și cu formele lor flexionare, cu structurile sintactice în care se integrează, cu alternanțele fonetice și cu componența ortografică. Așadar, cunoașterea unui cuvânt presupune mai mult decât o simplă definire a termenului, fiind un proces de asimilare graduală, prin integrarea progresivă în contexte din ce în ce mai complexe, cu un grad de dificultate din ce în ce mai mare, atât din punct de vedere semantic, cât și din perspectivă morfologică și sintactică. Chiar termenii din vocabularul elementar pot fi asimilați în diferite grade de complexitate, la un nivel superficial fiind accesibile doar sensurile denotative, asociate experienței imediate. De pildă, cuvintele ce denumesc părțile corpului sunt integrate în repertoriul lexical de bază încă de la nivelul A1, dar cunoașterea lor se aprofundează pe parcurs, pe măsură ce se asimilează întreaga paradigmă flexionară, se accesează și sensurile conotative, se asociază cu alte elemente lexicale în structuri stabile, se conștientizează valorile pragmatice pe care le dobândesc.

Dezvoltarea graduală a competenței lexicale este susținută de formarea complementară a competenței gramaticale, de asimilarea activă a unor structuri morfo-sintactice ale limbii române. Este important să existe un echilibru între nivelul de complexitate a repertoriului lexical propus și gradul de dificultate a cunoștințelor gramaticale transmise. În elaborarea itemilor care exersează și testează competența lexicală, am urmărit astfel o armonizare între „întinderea” (*breadth*) și „profundimea” (*depth*) cunoașterii vocabularului (Gass, Selinker, 2008: 454). Prima dimensiune, cea a extinderii progresive a vocabularului, este dificil de cuantificat, întrucât numărul elementelor ce alcătuiesc vocabularul însușit la diversele niveluri de competență lingvistică este greu de estimat, iar evaluarea exhaustivă a întinderii repertoriului lexical individual este imposibilă. În plus, selectarea cuvintelor și expresiilor corespunzătoare descriptorilor din CECRL pentru diferite niveluri lingvistice este flexibilă, întrucât repertoriul lexical propus studenților fluctuează în funcție de distanța lingvistică și culturală între L1 și L2 sau de domeniile de interes ale studenților.

Au existat diferite maniere de a testa strict întinderea vocabularului, precum testele pentru stabilirea nivelului vocabularului elaborate de I. S. P. Nation (1990) sau Paul Meara (1996). Testele lui I. S. P. Nation urmăresc o formulă ce implică nu doar recunoașterea cuvintelor dintr-o listă de cuvinte, ci și asocierea lor cu sensurile lor denotative, iar selectarea unităților lexicale testate se face în funcție de frecvența cu care sunt utilizate în limbă. Metoda este eficientă pentru a testa asimilarea unui *repertoriu* limitat, dar devine problematică dacă propune criterii de estimare a numărului de cuvinte asimilate și de atingere a pragurilor de 3000 sau 5000 de cuvinte. Pentru limba română ca limbă străină/ secundă, un astfel de instrument de testare ar fi foarte util, cu toate că există posibilitatea ca rezultatele să fie influențate de competența plurilingvă a studenților, care ar putea recunoaște cuvinte puțin frecvente, dar cu forme lingvistice similare în L2 și L1 sau altă limbă cunoscută. Listele de cuvinte ale lui Paul Meara, pe de altă parte, se axează exclusiv pe recunoașterea formei cuvintelor, fără a testa și asimilarea semantismului lor, cerința fiind bifarea elementelor lexicale cunoscute dintr-un set de cuvinte reale, amestecate cu „cuvinte” inexistente în limbă. Și această tehnică de verificare a întinderii vocabularului este problematică în cazul unei posibile adaptări la evaluarea volumului vocabularului asimilat în învățarea RLS, întrucât expunerea studenților la „cuvinte” inexistente în limba română ar constitui un factor generator de confuzii, cu atât mai mult cu cât unii studenți se confruntă cu dificultăți în recunoașterea și reproducerea unor cuvinte într-o formă corectă din punct de vedere fonologic sau ortografic.

Pe lângă stabilirea întinderii *repertoriului lexical*, este esențială elaborarea unor strategii și tehnici de *aprofundare a cunoașterii vocabularului*. Profundimea cunoașterii vocabularului subsumează o serie de abilități lexicale, precum captarea nuanțelor conotative ale cuvintelor, sesizarea valorilor lor metaforice, capacitatea de a face trecerea de sensul literal la cel figurat (competența metaforică). Pe de altă parte, cuvântul nu mai este privit izolat, ci integrat în structuri lexicale, în asocieri mai mult sau mai puțin stabile, în unități frazeologice (competența idiomatică). Implicit, cuvintele se pliază pe constrângerile impuse de structurile și regulile gramaticale, de

paradigmele flexionare și de tiparele sintactice în care sunt inserate (competența gramaticală). De asemenea, cuvintele sunt integrate în contexte variate, dobândesc funcționalitate pragmatică și nuanțe specifice sub aspect cultural (competența pragmatică și interculturală).

O modalitate de estimare a nivelului de *profunzime* a vocabularului este propusă de Paribakht and Wesche (1993: 15), sub forma unei scări cu cinci trepte: nrecunoașterea cuvântului, recunoașterea formei, fără cunoașterea sensului, recunoașterea formei și aproximarea sensului, cunoașterea cuvântului și a sensului, capacitatea de a construi o propoziție care să cuprindă cuvântul respectiv. Acest demers de asimilare aprofundată a cuvintelor este un traseu viabil ce poate fi adaptat la predarea vocabularului limbii române ca limbă străină/ secundă, de la etapa receptivă, de comprehensiune la cea productivă, de utilizare creativă. În aceeași direcție se construiește și modelul propus de I. S. P. Nation (2006: 147), care propune trei trepte de aprofundare, de la *observarea* (*noticing*) unui cuvânt (cu activarea sensului de dicționar și a celui contextual) la *regăsirea* (*retrieving*) unui cuvânt (sub două forme: fie recunoașterea formei în receptare și actualizarea sensului, fie căutarea în *repertoriu* a cuvântului adecvat pentru a exprima un anumit sens, în activitatea de producere) și la *utilizarea generativă* (*using generatively*) a unui cuvânt (construirea unui context în care este integrat cuvântul). Acest parcurs poate fi foarte util în conceperea unor programe elaborate de dezvoltare progresivă a competenței lexicale în predarea românei ca limbă străină/ secundă, care să mizeze pe reluarea și aprofundarea treptată a unor elemente lexicale și integrarea lor în contexte din ce în ce mai complexe, pe măsură ce vocabularul se extinde atât pe orizontală, prin cumulumul de noi cuvinte în *repertoriu*, cât și pe verticală, prin aprofundarea cunoașterii acestora.

Aprofundarea vocabularului presupune nu doar asimilarea unor unități lexicale izolate, ci și o bună relaționare a acestora într-o rețea de asocieri cât mai diversificate, precum structurarea lexemelor în familii de cuvinte, structuri stabile sau combinații lexicale creative. În acest sens, Paul Meara propune „organizarea lexicală”, ca „o dimensiune importantă a competenței lexicale” și ca un criteriu important de departajare a nivelurilor de competență lingvistică (Meara, 1996: 12). În acest fel, se face trecerea spre o viziune holistică asupra vocabularului, întrucât „organizarea este o proprietate a vocabularului ca întreg, nu doar o caracteristică a cuvintelor individuale” (*Ibidem*) care îl compun. Această viziune dinamică asupra vocabularului se apropie de reconfigurarea modelului de înțelegere a dicționarului mental (*mental dictionary* sau *mental lexicon*), în consonanță cu ultimele cercetări din neurolingvistică. După cum relevă Lucilene Bender de Sousa și Rosângela Gabriel (2015), de la lansarea acestui concept, în 1961, și până în prezent, dicționarul mental a fost înțeles ca o organizare a cunoștințelor lexicale sub forma clasică a unor liste de cuvinte, sub forma modulară a unor compartimente distincte pentru componenta fonologică, ortografică, gramaticală, semantică sau sub forma integrată unei rețele prin care toate aceste elemente sunt interconectate. *Dicționarul mental* se configurează astfel ca „o rețea de relații distribuită non-arbitrar între forme fonologice, utilizări funcționale, tipare gramaticale sau tipuri contextuale” (Fortescue, 2009: 4), în care elementele lexicale sunt organizate în multiplele niveluri ale procesului de comunicare. Cuvintele sunt nodurile care „conțin informație fonologică, ortografică, semantică, sintactică și pragmatică, iar dicționarul mental, la rândul său, este integratorul acestor niveluri informaționale” (Sousa, Gabriel, 2015: 355).

În concluzie, dezvoltarea *dicționarului mental* al studenților se dovedește a fi obiectivul central al predării românei ca limbă străină/ secundă, întrucât acesta implică o conlucrare a tuturor competențelor pe care le antrenează competența lexicală. Strategiile de dezvoltare a competenței lexicale vizează astfel elaborarea unui plan atent etapizat de introducere treptată a unor lexeme, ținând cont de descriptorii specifici fiecărui nivel lingvistic din CECRL. Acesta presupune o regândire a ceea ce înseamnă asimilarea aprofundată a cuvintelor: capacitatea de a recunoaște și de a reproduce forma lor fonologică și ortografică, precum și abilitatea de a conștientiza și valorifica funcționalitatea lor morfosintactică, semantică și pragmatică.

BIBLIOGRAPHY

CECRL (2003): *** *Cadrul european comun de referință pentru limbi. Învățare. Predare. Evaluare* (CECRL), Diviziunea Politici lingvistice Strasbourg, traducere coordonată și revizuită de George Moldovanu, Chișinău, Tipografia Centrală.

CEFR-Companion (2018): *** *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment: Companion Volume with New Descriptors*, Strasbourg, Language Policy Programme, Education Policy Division, Education Department, Council of Europe.

ELMAN, Jeffrey L. (2009): *On the meaning of words and dinosaur bones: lexical knowledge without a lexicon*, „Cognitive Science”, Volume 33, Issue 4, p. 547-582.

FORTECUE, Michael (2009): *A Neural Network Model of Lexical Organisation*, London, New York, Continuum International Publishing Group.

GASS, Susan M., SELINKER, Larry (2008): *Second language acquisition. An introductory course*, (third edition), Routledge.

MEARA, Paul (1996): *The dimensions of lexical competence*, in *Performance and Competence in Second Language Acquisition*, volume edited by G Brown, K Malmkjaer and J Williams, Cambridge, Cambridge University Press, p. 35-53.

NATION, I. S. P. (1990): *Teaching & Learning Vocabulary*, Boston, Heinle.

NATION, I. S. P. (2006): *Teaching and explaining vocabulary*, in *Readings in Methodology. A collection of articles on the teaching of English as a foreign language*, p. 144-151, <https://btk.ppke.hu/uploads/articles/671983/file/Somogyi-Toth2006%20Readings.pdf>

PARIBAKHT, T. Sima, WESCHE, Marjorie Bingham (1993): *Reading Comprehension and Second Language Development in a Comprehension-Based ESL Program*, „TESL Canada Journal”, Vol. 11, nr. 1, p. 9-29.

SINGLETON, David (1999): *Exploring the Second Language Mental Lexicon*, Edited by Michael H. Long and Jack C. Richards, Cambridge, Cambridge University Press.

SOUSA, L. B., GABRIEL, R. (2015), *Does the mental lexicon exist?*, „Revista de Estudos da Linguagem”, Belo Horizonte, Vol. 23, Nr. 2, p. 335-361.

ESP VOCABULARY: TRANSLATION AND DEVELOPMENT THROUGH BLENDED INSTRUCTION

Violeta Negrea

Assist. Prof., PhD, Academy of Economic Studies, Bucharest

Abstract: ESP vocabulary instruction can augment language potential of active knowledge transfer and knowledge development aiming at the development of professional skills. Our article spotlights the didactic potentiality of blended instruction of ESP vocabulary to build up further knowledge progress through an active technical management of applied texts. Our case study explores and suggests an intensive and extensive blended learning vocabulary teaching and learning framework through complex use of translation and language exposure/use. The qualitative analysis of the applied vocabulary acquisition through blended teaching and learning targets the asset of applied language instruction for the training of the professionals, and it vows, explicitly, for the improvement of Romanian students capacity to transfer and develop knowledge actively, and produce professional accurate expertise. The case study sample focuses on financial English.

Keywords: ESP vocabulary, translation approach, blended instruction, professional training, knowledge transfer and development

Theoretical insights

The effectiveness of specific language teaching and learning plays an important role in the development of the student language skills and cognition capacity aiming at explicit education for professional and social goals. The new culture of teaching and learning (Brown, 2011) has been recently prompted by the COVID 19 forced reclusion and social distance rules, locking up students and teachers in a virtual academic environment of the new collection of knowledge. It is self-evident that the harsh experience of the pandemic, the third wave of the large scale developments of institutional technology overwhelmingly rapid comes up as a compelling instructional tool.

The reference to the language class experience with the students in economics derives from the enforced need of the modern-day communication technology which made and will make ESP classes develop in a highly technical way from now on. The practical research outcome acknowledges that the linguistic competence indicators (reading and listening comprehension, speaking and writing) are more and more widely opened to the new blended learning theory and practice that help learners use their second language appropriately in a growing technical world. Recent class experience brings forward our case-study research on blended instruction which corresponds to the inherent language teaching/learning approach suggested by recent literature in the domain. (Dede, 2009) The implications go well beyond the surface conclusion: institutions of higher education and their students are powerfully committed to the new literacy styles emerging from upcoming conditions and need which lead to brand-new creation, sharing, and mastery of knowledge. (*ibidem*, p.20)

The results of our specific pedagogical investigation promote translation and blended instruction technology as critically explicit comprehension and interpretation tools aiming at raising students' language acquisition capacity, proper meaning comprehension, knowledge transfer and

employment. The receptive and productive steps of the language instruction and learning process are detailed plainly through a qualitative approach, since it goes for the study of context-dependent factors analysis which is subject to theoretical and practical investigation.

We refer to the language class experience with the students in economics and we focus on specific blended learning vocabulary strategies aiming at developing self-learning capacity even at advanced levels (Lewis, 1993; Young-Davy, 2014)

Our blended learning class research is limited to the experience of applied English for economics at academic level and it supports the vitality and relevance of technology in language teaching as a means to improve specific comprehension and productive language skills.

Translation and interpretation as vocabulary blended instruction strategy

Translation is not a separate activity from language learning, but an intrinsic part of it. The class experience and the applied linguistic research has demonstrated that second language text comprehension and independent use is inherently correlated to native language use which makes translation an inevitable component of teaching/learning strategies. (Thiery&Wu, 2007; D'Amore, 2015)

The results of our research bring forward the actuality of translation in language teaching and its rehabilitation (Cook, 2010; Niamh&Bruen: 2014) in terms of blended learning, considering that language acquisition is, in fact, translation. We support the return to the effectiveness of bilingual teaching and the new vocabulary acquisition through contrastive analysis and translation activities in text-based communicative lessons (Laufer & Girsai: 2008:694-716) and its enhanced effectiveness through blended instruction. Our translation and applied vocabulary learning and development approach is on-line focused and compared to the traditional face-to-face instruction, visual material, paper-based assessments (Stacey and Mackey, 2009) as the unparalleled access to the skyrocketing internet language learning resources enhance translation pedagogy to complex opportunities, "rather than a ratio of delivery modalities." (Dziuban, Hartman and Moskal; 2004).

The following diagram aims the systematic re-thinking and up-dating the relationship between pedagogical approach and technology resulting in amazing language learning and knowledge development outcome.

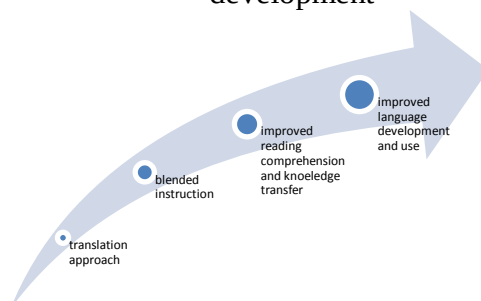

Figure 1. The process of improved learning outcome through pedagogical and technological approach

The students' occasional inability to transfer knowledge already learnt in their native Romanian into English, makes professional concepts, and even general vocabulary, work for their inefficient professional training. The chain process of reading comprehension, knowledge transfer and critical thinking is closely confined to the students' ability to find the appropriate Romanian equivalent into English. The following vocabulary translation case study shows the role of language training for the students in economics.

Teaching vocabulary translation - case-study

It is the out-put of the language faculty which plays the role of conjoining information so that professional cognition development can be associated with expressions and sentences to generate input for further conceptual language out-put. Language, by virtue of its role in producing cycles of new thought-contents is the main source of cognitive flexibility and adaptability which makes our species so distinctive. Our newly and forced blended class experience provides research sources for the development of the applied vocabulary comprehension as an essential component of the students professional skills. It is to mention that applied language skills help students understand

and express professional ideas, communicate effectively, and facilitate new concepts learning. Students' specific vocabulary knowledge and understanding is strongly linked to their professional and social accomplishment expectations. If students do not adequately and steadily grow their vocabulary through native and foreign language acquisition, their qualified professional cognition competency will be dramatically affected (Chall & Jacobs, 2003) as language development is a *sine guenon* condition for the acquisition of their professional critical skills. The following diagram shows synthetically our approach on the process of specific vocabulary development and its role to the learners' professional skills development through language learning mirrored by our research. We chose to make this possible through blended teaching and learning which makes use of translation as a pedagogical instrument.

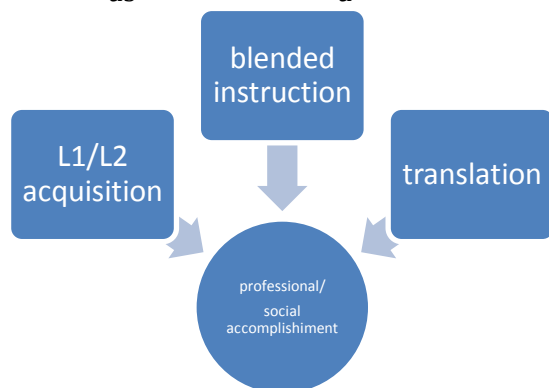

Figure 2. The direct relationship between native and foreign language knowledge, translation and critical knowledge development and transfer which result into professional and social performance and accomplishment

Our local-sized research focuses on the functional vocabulary acquisition which is associated to the first year students in finance and banking in the Academy of Economic Studies in Bucharest. The investigation is limited to the assessment of both English and Romanian language experiences and their consequences in terms of reading comprehension, knowledge transfer and critical thinking training based on translation, as a student-centered language instruction activity. Our translation task aims at:

- developing reading comprehension
- vocabulary knowledge and building
- accurate knowledge transfer
- creative/critical improvement of cognition

The following Romanian text dedicated to translation task is selected from “Debit and Credit” unit, which is dedicated to the applied English class of the students in Insurance, finance, banking and stock exchange faculty in the Academy for Economic Studies, Bucharest.

The case-study shows the Romanian student need to understand the detailed meaning of applied vocabulary in his/her mother tongue to make it easily and effectively correspond into the target foreign language, the English. The following short English text sample is appropriately comprehended if a linguistic parallel between English and Romanian can be drawn based on translation teaching strategy.

English	Romanian
Ledger in these times, read like narratives with dates and descriptions of trades. Tradesmen and merchants would employ bookkeepers to keep records of what they owed and who owed them. Up until the late 1400s, this information was still arranged in a single-entry bookkeeping. In the 15th century, the Italian monk Luca Pacioli laid the	În vremea aceea, registrele contabile se citeau ca o narațiune a informațiilor și descrierii tranzacțiilor. Comercianții și negustorii angajau contabili care să le țină evidența sumelor pe care le datorau și a celor pe care le aveau de încasat. Spre spre sfârșitul anilor 1400, această informație era încă organizată în partidă simplă. În secolul al 15-lea, călugărul Italian, Luca Pacioli, a elaborat

groundwork for modern accounting system and published a textbook in 1494 showing the benefits of a double-entry system for bookkeeping.	fundamentele contabilității moderne despre care a publicat o carte în 1494 care arăta avantajele înregistrării contabile în partidă dublă.

The didactic approach presented encourages a three step lesson plan:

- comprehension monitoring
- metacognition
- graphic and semantic organizing

The focus is limited to specific vocabulary items that currently create confusion in terms of parallel comprehension and knowledge transfer. It is the case of “tradesman” and “merchant” that provide distinct explicit cultural information on their definition through language analysis. The case study suggests that specific dictionary terms are not satisfactory for the use of professional developing students.

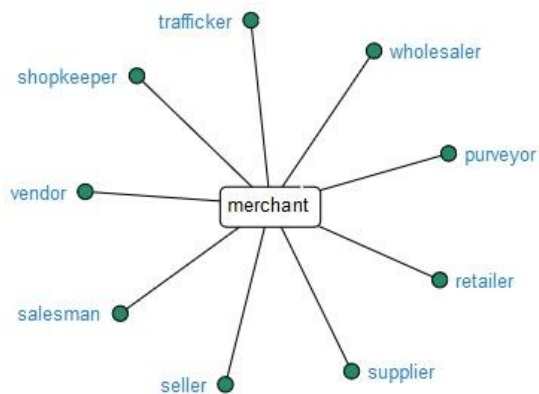
We suggest that the critical linguistic analysis of the two English/Romanian words will consider comprehension monitoring in terms of word content historical evolution and contextual occurrence that enable students comprehend and use them appropriately in different professional contexts and concept vocabulary combinations. The synergic terminology analysis suggested combines:

- etymological, historical and cultural context meaning
- word family development
- terminological combinations leading to new concepts comprehension and use

The needed contextualization will make the two terms comply with the differences between the two languages evolution in terms of historical and cultural background meanings, as it follows:

tradesman	dealer in goods; 1590s, from genitive of trade (n.) + man (n.). https://www.etymonline.com/search?q=tradesman A man who practices a manual trade: meseriaș; specialist A man who is a merchant man engaged in trade, esp. retail dealing https://www.thefreedictionary.com/tradesman
merchant	"one engaged in the business of buying commercial commodities and selling them again for profit," early 13c., marchaunt (late 12c. as a surname), from Anglo-French marchaunt "merchant, shopkeeper" (Old French marcheant, Modern French marchand), from Vulgar Latin *mercatantem (nominative *mercatans) "a buyer," present participle of *mercatare, frequentative of Latin mercari "to trade, traffic, deal in" (see <u>market</u> (n.)). Meaning "fellow, chap" is from 1540s; with a specific qualifier, and suggesting someone who deals in it (such as speed merchant "one who enjoys fast driving," by 1914) https://www.etymonline.com/word/merchant

It is the internet source that the family word can be accurately analyzed and developed into comprehensive diagrams, like the following one, which brings far more dictionary explanations than the one that can be achieved in a face-to-face English class. The following on-line diagram can be easily compared to the limited time and resource face to face instruction capabilities.

<https://www.freethesaurus.com/merchant>

The sample of the following contextual “trader” term family provides complex translation opportunities. They are highly recommended for the applied vocabulary acquisition which can improve not only reading comprehension skills, but also their knowledge transfer and critically and get them ready for their career.

Synonyms for trader

Collins Roget's WordNet

noun someone who purchases and maintains an inventory of goods to be sold ▲

Synonyms

bargainer dealer monger

Related Words

art dealer barterer bibliopole
 biblioplist cheesemonger barrow-boy
 barrow-man costermonger cutler
 draper fence fishmonger
 fishwife horse trader hardwareman
 ironmonger mercer merchandiser
 merchant seedman seedsman
 slopseller slop-seller stamp dealer
 stock trader

“CITE” Based on WordNet 3.0. Farlex clipart collection. © 2003-2012 Princeton University. Farlex Inc.

<https://www.freethesaurus.com/Trader>

The students are stimulated to further independent language research and analysis by specialized dictionaries as it follows:

THE FREE DICTIONARY BY FARLEX

12,130,517,228 visitors served

Trader

Word / Article Starts with Ends with Text

Register

Sign up with one click: f

Share

Dictionary Thesaurus **new!** Medical Dictionary Legal Dictionary Financial Dictionary Acronyms Idioms Encyclopedia Wikipedia Encyclopedia

<https://www.thefreedictionary.com/tradesman>

The development of term explanation according to their contextual affiliation will contribute to their professional area understanding and use: the legal, the financial dictionaries provide students with

- independent and proficient comprehension capacity to complex professional informational texts

- clear up and interpret meanings of unknown and multiple-meaning terms and phrases by using context clues, analyzing meaningful word parts, and consulting general and specialized reference materials
- understand figurative language, word relationships, and nuances in word meanings

Translation tasks and practice will make students track terms and word parts offline and online visual diagrams, worksheets, and graphic organizers to visualize the relationship between words and store new vocabulary and meaning and contextualizing.

Translations Select a language: Romanian / Română ▼

trade (treid) *noun*

1. the buying and selling of goods. *Japan does a lot of trade with Britain.* **comerț**
2. (a) business, occupation, or job. *He's in the jewellery trade.* **profesie, meserie**

trade *verb*

1. (often with **in** or **with**) to buy and sell. *They made a lot of money by trading; They trade in fruit and vegetables.* **a face comerț (cu)**
2. to exchange. *I traded my watch for a bicycle.* **a da la schimb**

trader *noun*
a person who trades. **comerțiant**

trademark, tradename *nouns*
an officially registered mark or name belonging to a particular company, and not to be used by anyone else, that is put on all goods made by the company. **marcă înregistrată**

tradesman ('treidz-) *noun*

1. a shopkeeper. **comerțiant**
2. a workman in a skilled job. *My husband cannot mend the television-set – I'll have to send for a tradesman.* **meseriaș; specialist**

trade(s) union
a group of workers of the same trade who join together to bargain with employers for fair wages, better working conditions etc. **sindicat**

trade(s) unionist *a member of a trade(s) union (noun trade(s) unionism)*
sindicalist; sindicalism

trade wind
a wind that blows towards the equator (from the north-east and south-east). **(vânt) alizeu**

trade in *to give (something) as part-payment for something else: We decided to trade in our old car and get a new one (noun trade-in)*
a face comerț/schimb; comerț, schimb

"CITE" Kernerman English Multilingual Dictionary © 2006-2013 K Dictionaries Ltd.

The exuberant language resources on the internet call for further language analysis to make it manageable for instruction. Translation assignments aiming at the students' comprehension capacity and knowledge transfer from Romanian into English and back can use blended learning technology open for a convenient workload for the students.

Blended instruction focus on systematic and consistent translation approach improves the students' capacity to develop language skills and critical thinking in both their native and secondary language. It is the teacher responsibility to find ways to make them work intensively on their language proficiency in terms of their professional application domain. Translation tasks assist the students in improving their knowledge of the foreign language through reading comprehension exercises, contrastive analysis, and reflection on written texts. (D'Amore, 2015)

The evaluation of the student performance in problem-solving tasks at the Academy of Economic Studies in Bucharest through explicit vocabulary instruction demonstrated the validity of pedagogical translation in applied English for finance as a means to improve reading skills and knowledge transfer from L1 to L2 and back and consolidate productive language skills.

Conclusion

The growing challenges of the nowadays extensive blended learning makes English language teaching reconsider "natural" methods and admit translation as an effective and necessary teaching instrument. The class experience and the applied linguistic research has demonstrated that second language comprehension and independent use is inherently correlated to native language use which makes translation an inevitable component of teaching/learning strategies.

Our small sized class research has grown from the need to find updated language instruction solutions which led to the reconsideration of translation in terms of blended instruction corresponding to the new technology tools. The face-to-face text-book, as a sole source of language skills development and knowledge transfer is ready to be switched off and replaced by immersive flexible learning experiences which make students centrally focused in language learning process. Teaching ability is called to a higher engagement in moderating translation options and opening new threads of forums to customize and adapt to the students language development needs and characteristics. The association with pedagogical translation will make blended learning not only an instruction tool option, but a new and highly challenging one, not only for teachers and students, but for institutions as well.

BIBLIOGRAPHY

- Chall, J. S., & Jacobs, V. A. (2003). Poor children's fourth-grade slump. *American Educator*, 27
- Brown, M. (2011). Learning analytics: The coming third wave. *EDUCAUSE Learning Initiative Brief*, 1-4.
- Cook, G. (2010) *Translation in Language Teaching: An Argument for Reassessment*. Oxford: Oxford University Press.
- D'Amore, Ana Maria (2015) *The Role of Translation in Language Teaching: Back to GT in ELT?* in *Handbook of Research on Teaching Methods in Language Translation and Interpretation*, (Eds)Cui &Zhao, IGI Global
- Dede, C. (2009). Immersive Interfaces for Engagement and Learning. *Science*, 323, 66-69.
- Dziuban C., Hartman J. and Moskal P. (2004)"Blended Learning" *EDUCAUSE*, vol 2004, issue 7
- Laufer, Batia; Nani Girsai: (2008): Form-focused Instruction in Second Language Vocabulary Learning: A Case for Contrastive Analysis and Translation, *Applied Linguistics*, Volume 29, Issue 4, December 2008, Pages 694–716, <https://doi.org/10.1093/applin/amn018>
- Lewis, M. (1993). *The lexical approach: The state of ELT and the way forward*. Hove, England: Language Teaching Publications
- Niamh, Kelly; Jennifer Bruen (2014) Translation as a pedagogical tool in the foreign language classroom: A qualitative study of attitudes and behaviors, In *Language teaching research* 19 (2) [https://www.researchgate.net/publication/274496636 Translation as a pedagogical tool in the foreign language classroom A qualitative study of attitudes and behaviours](https://www.researchgate.net/publication/274496636_Translation_as_a_pedagogical_tool_in_the_foreign_language_classroom_A_qualitative_study_of_attitudes_and_behaviours) [accessed Aug 14 2019].
- Young-Davy, Belinda (2014) Explicit Vocabulary Instruction (26-31), *Ortesol Journal*, vol. 31, Portland, Hapi Press
- Stacey, E., Mackey, J. (2009) Researching blended learning practices for teachers' professional learning. Taipei, Taiwan: Quality Education Symposium 2009: Education and Research, 12-13 Jun 2009
- Thierry, Guillaume; Yan Jing Wu (2007) Brain potential reveal unconscious translation during foreign-language comprehension In *Proceedings of the National Academy of Sciences* 104(30):12530

THE IMPACT OF ENGLISH ON PROFESSIONAL SPOKEN INTERACTION. A CORPUS ANALYSIS

Cristina Andreea Stan

PhD Student, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Based on two comparable corpora of spoken interaction CIVMP¹ and ITICMC², on the idea that in the past hundred years, the way in which researchers conceive communication has changed because their interest has shifted from language seen as a system of signs coordinated by rules to language seen as a dialogue coordinated by principles, on previous scientific research in this field and on empirical research as well, this paper aims at outlining the impact that English borrowings has had on professional spoken interaction by analyzing the lexeme OK in an attempt to see whether the Romanian discourse marker has preserved or enriched its uses and functions in this type of discourse as opposed to the ones it has in its original language English, in all genres. In other words, by analyzing a single lexeme, I have tried to give a reliable picture of the permanent contact between English, the language of globalization and Romanian.

Keywords: globalization, language, discourse markers, sociocultural practices, dialogic interaction

As Robertson³ says, globalization can be described as being “the compression of the world and the intensification of the consciousness of the world as a whole”. On the other hand, with an emphasis on historical side, James⁴ mentions that “globalization is the extension of social relations across world-space, in terms of the historically variable ways it has been practiced and socially understood through changing world-time”. Moreover, it is significant to point out that before stating the two definitions presented above, Giddens⁵ thinks that this process “can thus be defined as the intensification of worldwide social relations which link distant localities in such a way that local happenings are shaped by events occurring many miles away and vice versa”. According to what I have presented above, it is obvious the fact that globalization is a very complex phenomenon which inspired many competing definitions and interpretations because it has the power to refer in the same time to economic, linguistic, social, political, cultural and even educational aspects. It is also important to highlight that at the base, as recorded in the Longman dictionary, globalization is an economic process, “if a company, industry or economy is globalized, it has business activities all over the world”⁶, a process which has two fundamental activities: interaction and integration. In addition, the idea according to which globalization is at the base an economic process, is supported by the fact that etymologically, the lexeme *globalization* comes from the word *globalize* and it refers to the emergence of an international network of economic system and by the fact that is the result of human innovation and technological process. Despite the complexity of the phenomenon in question on which I insisted through those mentioned above, many researchers have chosen to focus

¹Gheorghe, Mihaela (coordonator), Stanca, Măda, Săftoiu, Marian, *Comunicarea la locul de muncă. Corpus de interacțiune verbală în mediul profesional*, Editura Universității Transilvania, Brașov, 2009 = [CIVMP].

²Copescu, Liliana, Chefneux, Gabriela, *Institutional Talk and Intercultural Communication in Multinational Companies. Corpus of Spoken Interactions in English*, Editura Universității Transilvania, Brașov, 2008 = [ITICMC].

³Robertson, Roland, *Globalization: Social Theory and Global Culture*, Sage Publications, London, Newbury Park, New Delhi, 1992.

⁴James, Paul, *Arguing Globalizations: Propositions Towards an Investigation of Global Formation in Globalizations*, Vol II, No 2, 2005, p 193-209.

⁵Giddens, Anthony, *The Consequences of Modernity*, Polity Press, Cambridge, 1990.

⁶Summers, Della, Mayor, Michael, Bullon, Stephen, Adrian- Vallance, Evadne, Cleveland-Marwick, Karen, Fox, Chris, Manning, Elizabeth, Murphy, Michael, Stark, Martin, et alii, *Longman Exams Dictionary For upper intermediate – advanced learners*, Pearson Education Limited, 2006.

on a single aspect of globalization, such as, *the linguistic aspect*. Consequently, this aspect is actually the one that will be treated in this paper. In other words, this paper aims to consider the role of the English language in the process of globalization, insisting mainly on the influence of this language on the Romanian language. As I have already mentioned, despite the fact that globalization is seen above all as an economic phenomenon, it has also a fundamental role in the reconsideration of privileged languages. Actually, globalization is not only about society, networks, culture, politics and economy, but it is essentially about thinking about a language and using a language. Howsoever, it is known that today English has the power that French once had, when it was the language of worldwide diplomacy. Also, in order to achieve true and complete globalization, it is vital to eliminate linguistic barriers and try to develop a universal standard according to which everyone could communicate at the same level of understanding. Thanks to the two fundamental characteristics of the English language namely its hypercentral position and its international use, this language serves as a lingua franca in many different contexts, contexts which imply an indivisible connection with the professional environment: academia, tourism, science etc. In addition, important to underline is the fact that people who are looking for a job and know English can find a job faster and they who already work and know English are privileged because, having this linguistic competence, they are better seen and better paid. In general, almost anywhere in the world, communication skills in English such as: speaking, writing, reading, listening and understanding English have become vital skills of the modern life, skills which can be easily compared to the ability to use a computer or to drive a car. Seeing the language as an absolutely necessary tool in professional spoken interaction, namely in every major development that is integrated and discussed under the umbrella term of globalization, it is essential to underline that English is becoming the language of the global era. As specified, there is no need to mention in an obvious way that language is very important because it functions as a tool to communicate and plays a critical role especially over the last thirty years when the process of globalization has been functioning as a springboard in the rise of English from the status of international language to the status of a truly global one, probably spoken and used more broadly than any other language in world history.

In the Age of Globalization, the era in which this process is directly reflected in the professional environment, the communication skills in English of the Romanian speakers are seen as a must, especially for those who are part of the upper layer of society. Based on the fact that English has a privileged status in the context of a large linguistic diversity, Romanian language is currently experiencing a phenomenon of intense influence from English language, very important remaining to mention that, being very complex and multifaceted, this influence acted not only at the level of the language, but also at the economical, social and cultural levels. As a result, the phenomenon of English influencing Romanian reaches unpredictable levels, judging for instance by the impact of English in Romanian terminologies used in the workplace: *manager, leader, group leader, meeting, brainstorming* (a word used for instance in education as a teaching method), *teamwork, team building, workshop* etc. All in all, the borrowing process of English terms in Romanian is a dynamic one and it has seen a significant increase especially after 1989. As time went on, globalization has changed a lot of things and there are benefits to this, but also disadvantages. Starting with the advantages, many researchers have comment on the linguistic aspect of globalization, as well as on the influence of English on Romanian, some of them believing that linguistic globalization is not a destructive process. Anyway, researchers who consider the linguistic phenomenon of globalization as being something that brings benefits or at least as a phenomenon which is normal and neutral mention that the identity of the Romanian language is given fundamentally by its grammatical structure of Latin origin. Consequently, the English words only serve to refresh and enrich the Romanian vocabulary. Moreover, these researchers permanently try to point out that this process should not be seen in a negative sense, but on the contrary, as a positive phenomenon because, all of us live in the era of freedom: freedom of expression, freedom to communicate, to express opinions and as a consequence, the influence of English on Romanian, far from endangering the identity of Romanian language, it brings a spirit of renewal. In addition, it

could be mentioned that, in the era of globalization, everything happens with the help of English and Romanian language has been helped to synchronize with all developments, being always in actuality. More than that, Romanian language updates and upgrades itself continuously, keeping pace with time and the rapid progress of humanity in this era. To conclude, these researchers advocate the thesis that the native speakers of Romanian have to do with a normal phenomenon in the process of continuous becoming of a language.

On the other hand, some researchers and academics are fearful that this intense process of English influence could alter the identity of the Romanian language and the linguistic consciousness of the speakers. For instance, there are languages which are strongly rooted in the mentality, culture and civilization and as a result, these languages are more resistant to the external factors and influences. One of these languages is French, the language of a great culture and civilization. Nevertheless, the most common attitude in the reception of this phenomenon is a critic one because linguists and some academics consider this phenomenon an aggression against Romanian. In addition, they argue that the Romanian language has to maintain its vitality, its expressivity and last, but not least, its linguistic savor. Moreover, they add that this process brings lexical excesses, many English words being exaggeratedly and improperly adopted and used. Therefore, the complex influence exerted by English on Romanian is seen by some researchers and academics as a threat which refers to the adoption of more and more English words that can gradually alter the profile and the identity of Romanian. Because there must be a resort that triggered this process, it could be mentioned that English has easily entered the territory of the Romanian language by its studying in school and through movies, music, radio, TV etc. Besides, the fall of communism and the linguistic, ideological and cultural barriers, English finds a fertile territory in the Romanian space. However, we have to notice that the adaption of English as a communication instrument in professional spoken interaction has been made on two levels: at the formal level, in the administrative, economic, social, cultural, media, scientific, medical, technical and educational fields and at the informal level in everyday activities and private life. The fact that English has entered the everyday language explains the power and the magnitude of this influence. The use of English words by Romanian native speakers in professional spoken interaction and in everyday talk is fundamentally a problem of language option which can be intrinsic or extrinsic. If someone wants to say *cool* instead of *excellent*, *perfect* or *tare*, *ok* instead of *bine* or *în regulă*, then, the speaker is free to do so. This is also explained by the fact that the use of neologisms is a matter of stylistics of communication. To conclude this idea, the language contact occurs when speakers, through obligation or choice come in contact with one another.

Based on two comparable corpora of spoken interaction CIVMP⁷ and ITICMC⁸ and on the main idea that in the past hundred years, the way in which researchers conceive communication has changed because their interest has shifted from language seen as a system of signs coordinated by rules to language seen as a dialogue coordinated by principles, this paper analyzes the ability of speakers to control their behaviour, actions and attitudes in the process of communication, in an attempt to demonstrate that language is an instrument of doing things. What they say and the way in which they say may affect other people and even themselves. By placing emphasis on language as a cultural resource, it could be interesting to study the communication in the professional environment, by observing that speakers seem to constantly adapt to the conditions imposed by the context of an interaction and to the social, ideological and cultural requirements. Thus, this analysis highlights that language, a very complex communicative system, is used by people who need to adapt, according to their needs and purposes to the real-life situations, such as their own job. At a macro-social level or even individual level, borrowings could be seen as a result of the role of English has gained in many professional fields of activity, especially in business and economics (ITICMC), fields in which topics are frequently discussed in this language and many of the

⁷ Gheorghe, Mihaela (coordonator), Stanca, Măda, Săftoiu, Marian, *Comunicarea la locul de muncă. Corpus de interacțiune verbală în mediul profesional*, Editura Universității Transilvania, Brașov, 2009. [CIVMP].

⁸ Copescu, Liliana, Chefneux, Gabriela, *Institutional Talk and Intercultural Communication in Multinational Companies. Corpus of Spoken Interactions in English*, Editura Universității Transilvania, Brașov, 2008. [ITICMC].

individuals engaged in these fields have to be English proficient. Nowadays, having English skills is treated as being a necessity in business.

Pragmatically, as well as from a discourse analysis point of view, it is significant to add the idea according to which the English influence on Romanian language has been very intensive over the last 30 years with borrowings ranging from nouns to verbs and even discourse markers. Based on the same two comparable corpora ITICMC⁹ and CIVMP¹⁰, this paper analyzes the Romanian OK in professional spoken interaction, an English borrowing, in an attempt to see whether the Romanian discourse marker has preserved or enriched its uses and functions in this type of discourse as opposed to the ones it has in its original language English, in all genres. Also, to be able to have an overview, this paper analyzes the word *ok* used in English within verbal interactions in the professional environment. The presentation is dedicated to a very attentive analysis of the uses and functions it has in the Romanian and English professional discourse. Following Schiffirin¹¹, I began my inquiry by paying attention to its distribution in discourse. Thus, in the corpora I have analyzed, OK has the following pragmatic functions:

 To mark the agreement¹²

- “Dragoș. [...] Începem cu tine? / [...] Do you start?

Alex. Da. / Yes.

Dragoș. **Ochei**. Hai. Poftim. / OK. Come on. Here you are.” (Training course)

(CIVMP 180).

- “F1. R5 with you?

R5. Yes.

R2. Yes.

F1. **Ok**. Good. This call is a bit special because we have a new attending called F2, I propose that first we do a tour of the table if I can call it table [laughter]. Then your turn, it's all you ok? And then we'll go to the [unclear] ok? So that we know a little bit more who's who. **Ok**? Can we get started? **Ok**?

R1. **Ok**.” (Face-to-face work meeting) (ITICMC 26).

- “F1. [...] So if you have preferences to be put to work on some stuff please let me know. I will try to arrange the planning to take your wish into account no guarantee I can do it but we can try. **Ok**?

R5. **Ok**.” (Face-to-face work meeting) (ITICMC 31).

- “R2. **Ok** so I can call you after this meeting.

F1. Maybe just after this one I will probably have a meeting with V and P

R2. **Ok**

F1. Just the two I am doing them myself when I'm back.

R2. **Ok**, that's very good.

F1. **Ok**.

R2. Yeah, thanks.

F1. **Ok**, R2? ”

R2. **Ok**, thanks.” (Face-to-face work meeting) (ITICMC 36).

 To mark the apparent agreement¹³

⁹ Copescu, Liliana, Chefneux, Gabriela, *Institutional Talk and Intercultural Communication in Multinational Companies. Corpus of Spoken Interactions in English*, Editura Universității Transilvania, Brașov, 2008. [ITICMC].

¹⁰ Gheorghe, Mihaela (coordonator), Stanca, Măda, Săftoiu, Marian, *Comunicarea la locul de muncă. Corpus de interacțiune verbală în mediul profesional*, Editura Universității Transilvania, Brașov, 2009. [CIVMP].

¹¹ Schiffirin, Deborah, *Discourse Markers*, Cambridge University Press, 1987.

¹² The idea according to which, **ok**, as a discourse marker has, in most of the cases, the function of marking an agreement is confirmed by the Romanian and English passages extracted from the two corpora of professional spoken interaction ITICMC and CIVMP. Thus, it can be stated that, according to the analysis that I have done, **ok** occurs with a very high frequency in professional spoken interaction, the predominant function being to mark an agreement.

¹³ The function of marking an apparent agreement refers to the ironic hue that can be associated with the interlocutor's response or with the uncertainty with which the receiver offers the answer. More than that, the interlocutor, despite the fact that does not agree with what the transmitter says, he/she can say **ok**, being constrained by certain circumstances or

○ “Ana. [...] dacă vorbesc cu madam de la resurse umane care era printre doctoranzi doamna [prenume și nume] de la București este mai singură [...] singura care e mai... / if I speak with the woman from human resources who was among the PhD students, Mrs. [first name, surname] from Bucharest, she is the only one [...] the only one who is...

Ramona. **Ochei**. / OK.” (Clarification of statements) (CIVMP 126).

○ “R1. *Ok* so no pieces

F1. Nothing special there. It’s all in your hand

R1. **Ok** [laughter]” (Face-to-face work meeting) (ITICMC 39).

○ “R1. I am not happy but what I have to do. [laughter]

F1. Just to keep you busy, eh?

R1. I should drink a beer [laughter]

F1. **Ok**. ” (Face-to-face work meeting) (ITICMC 40).

 To mark the phatic confirmation:¹⁴

○ “Cristina. Un referat să mă apuc să-l citesc ce-a făcut / an essay I need to start reading what he has done

Nela. Să mergem pe ideea de originalitate [...] / Let’s be original

Ochei chiar și un proiect legat de imaginea școlii / OK, even a project related to the school image [...]” (Council meeting. Opening of the sitting) (CIVMP 68).

○ “R4. Hi, I’m R4 I joined the company from first of January last year, I’m also from the beginning in CAT team, I work with IO features here also a bit of over-connectors and in N solutions also and automation

F2. Oh **ok**

R4. R2 and R5 are the two first who joined the structure team

F2. **Ok, ok**

R4. And before I worked to several companies, three companies, in websites and web application mostly

F1. **Ok**, thank you.” (Face-to-face work meeting) (ITICMC 28).

○ “F1. SNBA I think it’s an AB2 kit model, and there is in the class that I used to up component, remove component, repair component

R3. **Ok**

F1. To restart there normally you should be able to find all the codes you need to switch [unclear]

R3. *Ok*. I will have a look there then” (Face-to-face work meeting) (ITICMC 41).

 to begin an utterance¹⁵

○ ”Ina. **Ochei**, hai să deschidem prima dată și să ne concentrăm pe această coloană / OK, let’s open it first and to focus on the first column [...]” (Analysis and evaluation) (CIVMP 154).

○ “R4. **Ok**, I’ll start I’m R4 so I’m working for the support for connectors, so as the name is describes it’s a basic component which help the user to pick a support for the orb supports for the connector. [...]” (Face-to-face work meeting) (ITICMC 33-34).

○ “R1. Hello, I’m R1. We knew in Belgium last year in December

F1. Yeah, *ok*, yeah?

F2. Oh, *ok*.

by the whole context of the communication. As such, in these situations we can talk about *an apparent agreement marked by ok*.

¹⁴Phatic confirmation, as defined in **DEXI**, refers to a function of the language through which the contact between the partners of the communication act is established or maintained without transmitting anything. In other words, **ok** is inserted in speech to show that the interlocutor is attentive and he understands what the transmitter mentioned.

¹⁵ About the position in which **ok** appears and about one of the most important functions it can have, it should be mentioned that this discourse marker is often used in initial positions, thus marking the beginning of an assertion and ensuring the coherence and the cohesion of the speech, in other words, having an essential role in structuring the discursive ideas.

- R1. **Ok**, so I think we know some words about.
 F2. **Ok**.” (Face-to-face work meeting) (ITICMC 29).
 ○ “F1. **Ok**, I don’t know [unclear] a bit there
 R5. **Ok**, so I will see if
 F1. Once you get an application from M you have to [unclear]
 R5. Yes, but I have talked to S today and I told him that I might have still work for today and
 F1. Is it *ok* for you?
 R5. Yes.” (Face-to-face work meeting) (ITICMC 37-38).
 ✚ **to close an utterance**¹⁶
 ○ ”Dragoș. [...] și ultimul lucru pe care îl vom învăța noi de la dumneavoastră probabil că ăsta este. **Ochei**. / and the last thing we are going to learn from you is probably this one. **OK**.” (Training course) (CIVMP 178).
 ○ “R2. Hi, I’m R2 I came last year in may at XXX no experience in CAE I just have eight months in microcontroller programming and that’s all.
 F1. Yeah, **ok**, yeah “(Face-to-face work meeting) (ITICMC 28).
 ○ “R5. And previously, I worked mostly for seven years for a company which was involved in a different type of software mostly data transfer over satellite, streaming, high transfer and multicasting.
 F1. **Ok**. Thank you R5.” (Face-to-face work meeting) (ITICMC 27).
 ○ “R4. I was a little bit new in C plus plus when I joined the company
 F1. C plus plus
 F2. Oh. **Ok**. Thanks“(Face-to-face work meeting) (ITICMC 28).
 ✚ **Being repeated, ok can emphasize the fact that whether or not the speaker really agrees with something, he/she wants to end the conversation as soon as possible, without focusing too much on the subject**¹⁷
 ○ “R4. R2 and R5 are the two first who joined the structure team
 F2. **Ok, ok** “(Face-to-face work meeting) (ITICMC 28).
 ○ “F2. **Ok**
 F1. That’s always good to know.
 R3. Yeah
 F1. So who’ll start?
 R3. **Ok**
 F1. Thank you very much
 R?. **Ok, ok** “(Face-to-face work meeting) (ITICMC 33).
 ○ “F1. Then you take out the basic connections, and put the two pieces, but you have to create the n-type of the connections too, and the basic will be derived from it. And the dumper will be derived by it, and the spring will be derived from it, and so on.
 R4. **Ok, ok** “(Face-to-face work meeting) (ITICMC 35).
 ✚ **To ask for an answer, confirmation, clarification or agreement**¹⁸
 ○ “F1. There’s no different topics or others we will explore for five B. **Ok**?
 R5. **Ok**. “(Face-to-face work meeting) (ITICMC 31).
 ○ “F1. And then you have all the coordinates to be discussed. **Ok**?
 R1. **Ok** for the old test objects we have to convert, to use the

¹⁶ By carefully analyzing the two corpora, it could be observed that **ok** rarely appears in the final position, thus marking the end of an assertion. Thereby, it can be stated that the speakers have a tendency to place this discourse marker at the beginning of the assertions and not at the end of them.

¹⁷ In other words, when the conversation is about to end, when there is no time to speak, when the speakers are no longer patient or even when they are not interested in the topic in discussion, they demonstrate all the above mentioned by doubling the word **ok**.

¹⁸ When the speakers need confirmation or approval from the communication partner they ask: “**ok**”? , situations in which **ok** can be replaced with: “*yes?*”, “*sure?*”, “*it's fine?*”, “*it's good?*”

F1. I propose that we that we keep the [unclear] and then see next week what is the benefit of the new one produced by M **ok**?

R1. **Ok** “(Face-to-face work meeting) (ITICMC 32).

○ “F1. The complete planning, the requirements so we will go into details into all requirement [unclear] to make sure the understanding is the same for everybody, **ok**? And we will have some kind of training sessions, or technical sessions in the Thursday, so I repeat we’ll have some sessions of the new infrastructure that M is just putting into place to developing the old box for [unclear] ring-cell **ok**? “(Face-to-face work meeting) (ITICMC 31).

From the examples above, it could be concluded that speakers seem to constantly adapt to the conditions imposed by the interactional, social, ideological and cultural requirements of the context, as shown by Măda (2009)¹⁹. Moreover, Romanian OK seems to have developed a wide range of uses and function, thus being no longer felt as a foreign element, or at least not very often.

BIBLIOGRAPHY

Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, coordonator Guțu Romalo, Valeria, *Gramatica limbii române II. Enunțul*, Editura Academiei Române, București, 2005.

Avram, Mioara, *Anglicismele în limba română actuală*, Editura Academiei Române, București, 1997.

Ciobanu, Georgeta, *Anglicismele în limba română*, Editura Amphora, Timișoara, 1996.

Crystal, David, *The Cambridge Encyclopedia*, Cambridge University Press, Cambridge, 1991.

Crystal, David, *English as a global language*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997.

Dragoș, Elena, *Introducere în pragmatică*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj, 2000.

Fraser, B., *Pragmatic Markers în Pragmatics*, Vol 6, No 2, International Pragmatics Association, 1996, pp 167-190.

Gheorghe, Mihaela, *Comunicarea la locul de muncă. Schiță de tipologie a textelor redactate în mediul profesional românesc*, Editura Universității Transilvania, Brașov, 2009.

Ghiga, Georgeta, *Crossing borders. Elements of intercultural communication*, Editura Printech, București, 2009.

Ghiga, Georgeta, *Elemente fatice ale comunicării în româna vorbită*, Editura Alcris – M94, București, 1999.

Ghiga, Georgeta, *Oral and written business communication*, Editura Printech, 2009.

Giddens, Anthony, *The Consequences of Modernity*, Polity Press, Cambridge, 1990.

Guțu Romalo, Valeria, *Obiectiv și subiectiv în evoluția limbii române*, Conferințele Academiei Române, Ciclul *Limba română și relațiile ei cu istoria și cultura românilor*, Editura Academiei Române, București, 1999.

Görlach, Manfred, *English in Europe*, Oxford University Press Inc., New York, 2002.

Hoarță Cărașu, Luminița, *Elemente de analiză a structurii conversației*, Editura Tehnică, Științifică și Didactică Cermi, Iași, 2003.

Hoarță Cărașu, Luminița, *Lingvistică pragmatică*, Editura Cermi, Iași, 1999.

Hoarță Cărașu, Luminița, *Teorii și practici ale comunicării*, Editura Cermi, Iași, 2008.

Hoarță Cărașu, Luminița, *Pragmalingvistică. Concepte și taxinomii*, Editura Cermi, Iași, 2004.

Levinson, Stephan C., *Pragmatics*, Cambridge University Press, 1983.

Manolescu, Zoia, *The English Element in Contemporary Romanian*, Conspress, București, 1999.

¹⁹ Stanca, Măda, *Comunicarea în mediul profesional românesc*, Editura Universității Transilvania din Brașov, 2009.

Niculescu-Gorpin, Anabella-Gloria, *Influențe cultural-lingvistice asupra evoluției recente a limbii române în context european și mondial*, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, Colecția AULA MAGNA, București, 2013.

Pușcariu, Sextil, *Limba română*, vol. I *Privire generală*, Editura Minerva, București, 1976.

Robertson, Roland, *Globalization: Social Theory and Global Culture*, Sage Publications, London, Newbury Park, New Delhi, 1992.

Schiffrin, Deborah, *Discourse Markers*, Cambridge University Press, 1987.

Stanca, Măda, *Comunicarea în mediul profesional românesc*, Editura Universității Transilvania, Brașov, 2009.

Stoichițoiu Ichim, Adriana, *Aspecte ale influenței engleze în româna actuală*, Editura Universității din București, 2006.

Stoichițoiu Ichim, Adriana, *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influențe, creativitate*, Editura Bic All, București, 2005.

Ștefănescu, Ariadna, *Conectori pragmatici*, Editura Universității din București, 2007.

Zafiu, Rodica, *Diversitatea stilistică în româna actuală*, Editura Universității din București, 2001.

Corpora

Copescu, Liliana, Chefneux, Gabriela, *Institutional Talk and Intercultural Communication in Multinational Companies. Corpus of Spoken Interactions in English*, Editura Universității Transilvania, Brașov, 2008 = [ITICMC].

Gheorghe, Mihaela (coordonator), Stanca, Măda, Săftoiu, Marian, *Comunicarea la locul de muncă. Corpus de interacțiune verbală în mediul profesional*, Editura Universității Transilvania, Brașov, 2009 = [CIVMP].

Dictionaries

Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005. = [DOOM].

Ciobanu, Elena, Păun, Maria, Popescu-Marin, Magdalena, Ștefănescu-Goangă, Zizi, *Dicționar explicativ al limbii române și enciclopedic de nume proprii*, Editura Corint, București, 2009 = [DEEX].

Dima, Eugenia (coordinator științific), Cobet, Doina, Manea, Laura, Dănilă, Elena, Dima, Gabriela E., Dănilă, Andrei, Botoșineanu, Luminița, *Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române*, Editura ARC & GUNIVAS, Geneva, 2007 = [DEXI].

Marcu, Florin, *Noul Dicționar de Neologisme*, Editura Academiei Române, București, 1997 = [NDN].

Moeschler, Jcques, Reboul, Anne Reboul, *Dicționar enciclopedic de pragmatică, coordonarea traducerii: Vlad, Carmen, Pop, Liana*, Editura Echinox, Cluj, 1999.

Summers, Della, Mayor, Michael, Bullon, Stephen, Adrian- Vallance, Evadne, Cleveland-Marwick, Karen, Fox, Chris, Manning, Elizabeth, Murphy, Michael, Stark, Martin, et alii *Longman Exams Dictionary For upper intermediate – advanced learners*, Pearson Education Limited, 2006.

Internet resources

[<https://www.ukessays.com/essays/english-language/globalization-is-building-bridges-english-language-essay.php>] [accessed 24. 03. 2020].

[<https://www.open.edu/openlearn/history-the-arts/culture/english-language/globalisation-and-the-english-language>] [accessed 24.03.2020].

B. Kumaravadivelu, *Cultural globalization and language education*, Yale University, 2008. [https://books.google.ro/books?hl=ro&lr=&id=U6wgt0BebAC&oi=fnd&pg=PR11&dq=LANGUAGE+GLOBALIZATION&ots=NNJRPhhUMg&sig=agXhXnEgmm219zjtzff4nUUUp3uY&redir_esc=y#v=onepage&q=LANGUAGE%20GLOBALIZATION&f=false] [accessed 24. 03. 2020].

Block, David, *Globalization and language teaching*, in *Elt Journal*, 2004. [<https://www.academia.edu/5820356/>] [accessed 24. 03. 2020].

Buzea, Oana , *English influence over the Romanian language în Multilingvism, contrastivitate și comunicare interculturală prin prisma lingvisticii*, 2017, pp 161-166. [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/161_166_English%20Influences%20over%20the%20Romanian%20Language.pdf] [accessed 24. 03. 2020].

Chirilă, Camelia, *The impact of English borrowings on the Romanian economic language*, 2014. [<http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A14543/pdf>] [accessed 24. 03. 2020].

Donici, Mihaela Cristina, *Anglicismele în limba română*, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2010. [http://bibliotecascolara.ro/Mihaela_Donici/partial%20Anglicismele_in_limba_romana-Mihaela_Donici.pdf] [accessed 04. 03. 2020].

Ionică, Laura, *English vs. Romanian – Lexical and grammatical areas în Studii de gramatică contrastivă*, 2010. [<http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A24015/pdf>] [accessed 24. 03. 2020].

Ivan, Sorin, *The Anglicization of the Romanian language in the globalization era. A threat to the identity of the language or a normal phenomenon in its evolution?* în *Studii și cercetări filologice. Seria Limbi Străine Aplicate*, Nr 12, 2013, pp 209-219. [<http://scf-lsa.info/wp-content/uploads/2017/04/25-IVAN-Sorin.pdf>] [accessed 24. 03. 2020].

James, Paul, *Arguing Globalizations: Propositions Towards an Investigation of Global Formation in Globalizations*, Vol II, No 2, 2005, p193-209. [<https://www.researchgate.net/publication/233428640>] [accessed 24. 03. 2020].

Prozar-Barbalat, Liliana, *The influence of English language on the Romanian and French languages*, în *Journal of Social science. Philology and linguistics*, Vol I, no. 1, 2018, pp 30-33. [<http://repository.utm.md/handle/5014/36>] [accessed 24. 03. 2020].

Vătămanu, Carmen, *Prieteni falși și împrumuturi în limba engleză* în *Revista Academiei Forțelor Terestre* [http://www.actrus.ro/reviste/1_2006_ro/a11.pdf] [accessed 04. 03. 2020].

LEXICO-SEMANTIC FIELDS IN METEOROLOGICAL TERMINOLOGY

Alina-Florinela Dănilă
PhD Student, University of Craiova

Abstract: A natural consequence of the continuous process of modernization of our society is the constant development of all scientific areas, in order to be able to keep up with international innovations. This study aims to highlight the lexico-semantic fields created around the large family of meteorological terminology, the key lexemes in establishing these lexico-semantic fields, so as to reflect the increased mobility of the terms that make up the complex field of meteorology.

Keywords: terminology, meteorology, lexico-semantic field, context, use

Introducere

Din vremuri de mult apuse, omenirea a fost constant preocupată să definească și să explice fenomenele naturii, observând continuu influența majoră pe care factorii naturali și vremea o exercită asupra mediului lor de viață. Așadar, a luat naștere și s-a dezvoltat *terminologia meteorologică*.

Un moment de importanță covârșitoare în dezvoltarea științei terminologice l-a constituit, către mijlocul secolului al XX-lea, lansarea tezei privind complexitatea semantică a termenului, înțeles ca unitate specifică, apartenență la două sisteme: la cel al limbii și la sistemul terminologic al unui domeniu specific. Clasicul științei terminologice A. Reformatski scria că terminologia este „slugă la doi stăpâni: a sistemului lexical și a sistemului de noțiuni științifice”.¹

Pe măsura evoluției științei meteorologice, terminologia ei s-a fixat, stabilitatea depinzând de volumul de comunicare, îmbogățindu-și lexicul specific în ritmul alert impus de explozia tehnologică din a doua jumătate a secolului XX. Odată cu popularizarea ei, termenii trec în domeniul public și pot deveni elemente ale vocabularului uzual.

Meteorologia, privită în ansamblul său, este un vast domeniu de cercetare, reprezentând, în uzul comun, „ramura geofizicii care se ocupă cu studiul proprietăților atmosferei și cu fenomenele care au loc în aceasta” (DEX:768). Lucrarea de specialitate, DE², definește conceptul de *meteorologie* astfel: „Știința care studiază proprietățile atmosferei și fenomenele care se petrec în cadrul acesteia”. Prima definiție este uzuală, spre deosebire de definiția specializată, în care apare o referire mai clară la conceptul de meteorologie, prin sintagme care evidențiază domeniile implicate și scot în relief caracterul interdisciplinar al domeniului, astfel că putem observa o „migrare” a termenului dinpre general, concret spre complex, spre particularitatea termenului într-un domeniu de referință.

În peisajul lingvistic românesc, au fost publicate în ultima perioadă lucrări deosebit de valoroase, ce oferă o analiză detaliată, bine documentată a terminologiei meteorologice, accentuând aici valoarea și complexitatea deosebită a demersului cercetătorilor de a edifica o terminologie aflată în plin proces de dezvoltare. Terminologia meteorologică reprezintă obiectul de interes numeroși lingviști, amintind-o aici pe Cristina Florescu, editoarea unui amplu volum intitulat *Terminologia meteorologică românească a fenomenelor atmosferice (Științific vs. Popular)*, lucrare consultată orientativ în vederea realizării lucrării de față.³

¹ Reformatski, 1994: 216.

² DE - *Dicționar Enciclopedic*, autor Marcel D. Popa, Alexandru Stănculescu, Gabriel Florin Matei, Anicuța Tudor, Carmen Zgavărdici, Rodica Chiriacescu.

³ Florescu, Cristina (edit.), *Terminologia meteorologică românească a fenomenelor atmosferice (Științific vs. Popular)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2015.

Inventarul de termeni meteorologici s-a răspândit cu ușurință atât în uzul comun, cât și în limbajul de specialitate; de asemenea, termenii meteorologici sunt întrebuințați în limbajul literar, dar și în mass media cu sens figurat, fapt ce ilustrează „mobilitatea mare a vocabularului”⁴, „migrarea termenilor fie dintr-un limbaj specializat în alt limbaj specializat, fie dinspre limbaj specializat spre limbajul comun sau invers, cu accent pe existența nucleului lexical comun”⁵.

Analiza corpusului

În lucrarea de față ne-am îndreptat atenția asupra câmpurilor semantice ce se stabilesc între termenii meteorologici, oferind spre exemplificare câmpurile semantice create în jurul a două lexeme cheie, *precipitațiile* și *calamitățile naturale*, corpusul supus analizei fiind astfel format din termenii asociați acestor termeni generici. În cadrul analizei, am pornit de la modul în care sunt definiți termenii în dicționarul de uz general (DEX), marcarea lor diastratică în DEX, spre a ajunge apoi să observăm modul în care acești termeni sunt difuzați în uzul comun.

Câmpul semnativ. Preliminarii teoretice

Un câmp lexical presupune existența unor raporturi la nivel semantic între cuvinte ca elemente individuale ale limbii, raporturi prin care lexicul unei limbi este organizat în categorii care acoperă o arie semantică unitară, bazată pe o interdependență a semnificației elementelor ce o compun⁶.

Expresia câmp semantic a fost introdusă de G. Ipsen, în 1932⁷, iar teoria câmpurilor semantice, propusă de J. Trier, ține de prima jumătate a secolului al XX-lea. Trier⁸ definește câmpul semantic drept un ansamblu de relații între cuvinte care au semnificație în virtutea acestor relații, ca urmare, o semnificație există numai în cadrul unui câmp. Fiecare câmp semantic formează, împreună cu altele, un câmp mai întins și așa mai departe, până se ajunge la ansamblul general al lexicului limbii, câmpul semantic cel mai vast, acesta având aspectul unei combinații de subsisteme, fără goluri sau suprapuneri.

O reevaluare și o reinterpretare a teoriei câmpurilor lexicale a realizat renumitul lingvist Eugeniu Coșeriu. Pornind de la ideea că structura vocabularului nu poate fi cunoscută în proporție absolută, E. Coșeriu ajunge la concluzia că delimitarea câmpului sau a subansamblului lexico-semantic prezintă interes teoretic și practic. Criteriul de delimitare este de natură semantică. „Termenii unui subansamblu sunt reuniți pe baza unor proprietăți semantice comune”⁹. Astfel, câmpul lexico-semantic este considerat drept o „categorie ce are la baza relațiile semantice dintre cuvinte. Pe baza trasăturilor semantice comune, pe baza apropierii obiectelor din realitate pe care le denumesc, cuvintele dintr-o limbă sunt grupate în cadrul unui câmp lexico-semantic”¹⁰. În opinia lui Eugeniu Coșeriu, „câmpul este o structura paradigmatică care constă din unități lexicale (lexeme), care își împart o zonă de semnificație comună și care se află unele cu altele în opoziție nemijlocită”¹¹.

Termenii *subansamblu lexico-semantic* și *câmp* sunt (cvasi) sinonimi. Utilizarea celui dintâi prezintă un avantaj terminologic, sugerând apartenența și subordonarea lui față de ansamblul vocabularului unei limbi; pe de altă parte, el cadrează cu condițiile definiției unei paradigme lexico-semantică¹².

Constituirea câmpurilor lexico-semantică din cadrul terminologiei mediului are un rol fundamental în înțelegerea sensului fiecărui termen. Elementele unui câmp se constituie în opoziții, iar stabilirea acestora se realizează prin compararea termenilor și reperarea semnelor diferențiatore.

⁴ Bidu-Vrăncianu (coord.), 2000 : 2.

⁵ Bidu-Vrăncianu (coord.), 2000: 2-4.

⁶ Apud Moscal, 2013: 21-24.

⁷ Gunther Ipsen, 1932, *Der neue Sprachbegriff*: 73-74, apud Moscal, 2013:24.

⁸ Jost Trier, *Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes*:6 („Cuvântul are sens doar ca parte a întregului; prin urmare semnificația există numai în câmp), apud Moscal, 2013:24.

⁹ Coșeriu, 1974:31-32.

¹⁰ Idem, Ibidem.

¹¹ Coșeriu, 1974:34.

¹² Apud Bahnaru, 2011:99.

Fiecare termen se constituie dintr-o sumă de seme, iar apartenența la un câmp semantic este determinată de existența a cel puțin un sem comun.

În delimitarea câmpurilor lexico-semantică din cadrul terminologiei meteorologice, este important să specificăm faptul că aceasta se „clădește” cu ajutorul a numeroase domenii care interrelaționează și formează un tot unitar, *meteorologia*. Drept urmare, vom considera domeniul meteorologic, pe care îl considerăm punctul de plecare în analiza noastră, macrosistemul ce va fi divizat la rândul său în numeroase câmpuri lexico-semantică (microsisteme), dintre care analizăm: câmpul lexico-semantic al precipitațiilor și al calamităților naturale.

Câmpul lexico-semantic al precipitațiilor

Vom oferi spre exemplificare câmpul lexico-semantic/microsistemul precipitațiilor, pornind demersul analizei noastre de la însăși definiția termenului concept, *precipitație*: „vapori de apă condensați care cad din atmosferă pe suprafața Pământului”(DEX:839); definiția din dicționarul de uz general ne ajută să identificăm semul distinctiv, în cazul nostru +apă, +terestru(suprafața pământului), care va reprezenta nucleul în jurul căruia se vor aduna termenii din această „familie”: *aversă*, s.f.<fr.averse, „ploaie torențială de scurtă durată”(DEX:77) *burniță*, s.f. „ploaie mărunță și deasă, adesea însoțită de ceață”(DEX:120), *brumă*, s.f.<lat.bruma, „cristale de zăpadă care se formează noaptea (în anotimpurile de tranziție) prin înghețarea vaporilor de apă din atmosferă și care se depun pe plante, pe sol, pe obiecte”(DEX:114), *ceață*, s.f.<lat.caecia, „particule de apă rezultate din vaporizarea apei de pe pământ, aflate în suspensie în atmosferă, la suprafața solului, și care îngreunează vizibilitatea; negură, pâclă”(DEX:158) *grindină*, s.f.<E:ml grando-inis, „precipitație atmosferică alcătuită din particule de gheață care au formă de pietricele”, *polei*, s.n., „strat subțire de gheață, continuu și neted, care acoperă uneori porțiuni din suprafața solului, arborii sau obiectele care se află în aer liber și care este format prin înghețarea apei provenite din ploaie sau din topirea zăpezii”(DEX:817), *ploaie*, s.f.<lat.pluvia, „precipitație atmosferică sub formă de picături de apă provenite din condensarea vaporilor din atmosferă”(DEX:809), *rouă*, s.f.<lat.ros, roris, „picături de apă care acoperă dimineața suprafața pământului, obiectele de pe sol, vegetația etc., formate prin condensarea vaporilor de apă din atmosferă în momentul în care temperatura scade până la punctul la care vaporii ajung la saturație”(DEX:936), *ninsoare*, s.f., „faptul de a ninge, cădere a zăpezii”(DEX:695), *omăt*, s.n.<sl.ometu, „(pop.) nea, zăpadă” (DEX: 718), *fulgială*, s.f., „ninsoare cu fulgi rari”(DEX:403), *zăpadă*, s.f., „precipitație atmosferică solidă, sub formă de fulgi albi, alcătuiți din cristale de apă înghețată; strat provenit din aglomerarea acestor fulgi, când temperatura solului este sub 0°C”(DEX:1181).

Câmpul lexico-semantic al calamităților naturale

Vom porni și de această dată de la definiția sintagmei cheie, *calamitate naturală*, care ne va ajuta să identificăm particularitatea în jurul căreia vor „gravita” membrii acestei „rețele semantice”. Astfel, sintagma *calamitate naturală* este definită drept „nenorocire mare, dezastru provocat de obicei de un fenomen natural, care lovește o colectivitate” (DEX: 345); definiția din dicționarul de uz general ne ajută să identificăm semul distinctiv, în cazul de față +dezastru/daună, +terestru(suprafața pământului), care va reprezenta nucleul în jurul căruia se vor aduna termenii din această „familie”, termeni grupați la rândul lor în unități simple și sintagme:

a) unități simple desemnate prin substantive comune: *ciclone*, s.n.<fr. cyclone, „vânt puternic, cu deplasarea aerului în spirală, însoțit de ploi torențiale și de descărcări electrice, specific regiunilor tropicale” (DEX:367), *cutremur*, s.n., „mișcare puternică și bruscă, verticală, orizontală sau de torsiune a scoarței Pământului, provocată fie de dislocări subterane, de erupții vulcanice etc., fie de forțele mareice, ciocnirea unor meteoriți cu Pământul”(DEX:392), *secetă*, s.f.< lat. siccita, „insuficiență a umidității solului și a atmosferei față de valorile minimale necesare creșterii și dezvoltării normale a plantelor (cultivate)”(DEX:1087), *taifun*, s.n.<germ. taifun, „vânt foarte puternic, cu furtună și cu vârtejuri, care ia naștere în partea de apus a Oceanului Pacific și se manifestă mai ales în estul Asiei și în estul Americii de Nord” (DEX:1135), *tornadă*, s.f.<fr.tornado, „furtună

violentă (în formă de vârtej), care afectează regiuni întinse; vârtej de vânt devastator cu o arie restrânsă, adesea însoțit de ploi torențiale” (DEX:1178), *inundație*, s.f.<lat. inundation, -onis, „acoperire a unei porțiuni de uscat cu o mare cantitate de apă, provenită din ploi, revărsarea apelor”(DEX:678), *uragan*, s.n.<fr. ouragan, „vânt puternic cu acțiuni distrugătoare, uneori însoțit de ploi torențiale”(DEX:666), *hurican*, s.n.<fr.hurricane, „furtună violentă care bântuie în insulele Antile” (DEX:), *furtună*, s.f.<ngr.furtuna, „perturbare atmosferică violentă, care generează vânturi puternice și precipitații, adesea în rafale, însoțite de descărcări electrice” (DEX:534);

b) Sintagmele au o structură diferită:

1.Sintagme bimembre: substantiv + determinant: *erupții vulcanice*.

2.Sintagme trimembre: substantiv + prepoziție + determinant: *alunecări de teren*.

Ceea ce putem remarca aici este faptul că definițiile din lucrarea lexicografică, DEX, oferite acestor termeni „încetățenesc” microsistemul celor două câmpuri lexico-semantice, cel al precipitațiilor și cel al calamităților naturale, pe baza semului distinctiv expus anterior, care facilitează gruparea acestor lexeme într-un câmp lexico-semantic, care va fi inclus ulterior într-un domeniu de referință, numit generic de către noi, *meteorologie*.

Concluzii

Lucrarea de față a avut drept scop reliefarea trăsăturilor câmpurilor lexico-semantice formate în cadrul terminologiei meteorologice, exemplificând două „microsisteme semantice” de referință pentru acest domeniu vast, *precipitațiile* și *calamitățile naturale*. Termenii care fac obiectul acestor câmpuri lexico-semantice îi regăsim larg difuzați în uzul comun actual. Numărul însemnat de termeni și sintagme create în cadrul acestor „ramuri” denotă că terminologia meteorologică, desprinsă la rândul ei din terminologia mediului, este în plin proces de dezvoltare și de utilizare, constituirea acestui sistem terminologic apelând la toate procedeele de îmbogățire a vocabularului.

BIBLIOGRAPHY

Bahnaru, Vasile, Conceptul de câmp semantic în lexicologia modernă (Cu referire specială la studiile lui Eugeniu Coșeriu), în Anuarul de lingvistică și istorie literară, Tom. LI, 2011.

Bidu-Vrăncănu, Angela. coord., *Lexic comun, lexic specializat*, București, Editura Universității din București, 2000.

Coșeriu, Eugeniu, *Linguistics and Semantics*, în „Current Trends in Linguistics”, 12, Den Haag, 1974.

DE=Dicționar enciclopedic, Popa, Marcel, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996

DEX= Academia Română, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996.

Florescu, Cristina (edit.), *Terminologia meteorologică românească a fenomenelor atmosferice (Științific vs. Popular)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2015.

Ipsen, Gunther, *Der neue Sprachbegriff*, în „Wortfeldforschung. Zur Geschichte und Theorie des sprachlichen Feldes”, Darmstadt, Hrsg. von Lothar Schmidt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1932.

Moscal, Dinu, *Teoria câmpurilor lexicele, Cu aplicație la terminologia populară a formelor de relief pozitiv*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2013.

Reformatski A. A., *O necotorâh voprosah terminologhii* // Hrestomatia, Moskva, 1994.

Trier, Jost, *Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes. Von den Anfängen bis zum Beginn des 13. Jahrhunderts*, Heidelberg, Zweite Auflage, Carl Winter Universitätsverlag, 1932.

THE LEXICAL RESOURCE NE- IN THE ROMANIAN LANGUAGE. BETWEEN UNIVERSAL AND INDIVIDUAL

Claudia Drăghici

PhD Student, University of Craiova

Abstract: Our research analyzes the extent to which the innovative character of modern poetry depends on the lexical resources selected by the writer (especially in the area of word formation), focusing on the derivation with the prefix *ne-* in postwar Romanian poetry. In order to identify the relevant formations in the poetry, we have set some theoretical landmarks, which could explain the naturalness of a unique derivative and its expressive potential, despite the easy decoding and, at the same time, the predictable emergence of current derivatives: universal - individual; type - system - norm - speech; social norm - academic norm; convergence - linguistic variation; standard language - poetic language(s), constraint - linguistic freedom. The natural intelligibility of an individual poetic derivative can rely precisely on the universal character of this linguistic resource, mainly visible if we perceive it as a characteristic of many natural languages. The unique derivatives in the area of “poetic” speech highlight the potential character of the system, even if, although acceptable, they are not enshrined by the social norm or by the academic norm.

Keywords: linguistic universals, lexical innovation, word formation, prefix, postwar Romanian poetry

Cercetarea noastră intenționează să urmărească, în condițiile particularităților actului de creație, în ce măsură depinde caracterul inovator al poeziei moderne de resursele lexicale selectate de scriitor (în special în zona *formării cuvintelor*), focalizându-ne asupra derivării cu prefixul *ne-* în poezia română postbelică.

Pentru identificarea în poezii a formațiilor relevante am selectat câteva repere teoretice, care ar putea explica firescul unui derivat inedit și potențialul expresiv al acestuia, în pofida ușurinței în decodare și, totodată, apariția previzibilă a unor derivate curente: universal – individual; tip – sistem – normă – vorbire; normă socială – normă academică; convergență – variație lingvistică; limbaj standard – limbaj(e) poetic(e), constrângere – libertate lingvistică.

Microsistemele lexicale constituite din unități contradictorii ca semnificație par a avea un caracter universal, ca rezultat al experimentării, al conceptualizării și denominării de către vorbitori a unor realități obiective ce nu se pot defini decât din punct de vedere relativ, opozitiv ori negativ în raport cu un reper. Astfel, conceptul și semnificația *întuneric* există numai în mod negativ, ca absență a luminii. Această opoziție ontică se regăsește în lexic, fie ca un microinventar închis la extreme, disponibil în perechi de lexeme diferite (*curat – murdar*), fie ca o resursă deschisă, latentă sau performată (*curat – necurat*). O apariție individuală precum **nelumină* ar fi pe deplin justificată din această perspectivă.

Inteligibilitatea naturală a unui derivat poetic individual se poate întemeia tocmai pe caracterul *universal* al acestei resurse lingvistice, caracter vizibil mai ales dacă o privim ca pe o trăsătură *tipică* multor limbi naturale. Derivatele inedite din zona *vorbirii* „poetice” scot la lumină caracterul potențial al *sistemului*, chiar dacă, deși acceptabile, nu sunt consacrate de norma socială și nici consfințite de *norma* academică. Funcția acestor derivate „negative” trebuie privită în interiorul limbajului poetic, configurat cu o anumită *libertate*, și mai puțin raportată la *constrângerile* limbii standard, în condițiile în care, în etapa actuală a limbilor moderne, creațiile artistice par să influențeze din ce în ce mai puțin dezvoltarea limbii naționale în comparație cu inovații publicistice ori colocviale.

Interesul nostru este îndreptat atât asupra analizei prefixului *ne-* în structuri obișnuite, cât și asupra aplicării prefixului, în condiții neacceptate de limba standard, unor cuvinte aparent fără

potențial expresiv. Astfel se obțin termeni noi în urma unui proces de derivare după reguli proprii unui sistem poetic. De pildă, la Nichita Stănescu: *necuvinte*, *nefoc*, *nepiatră*, *nefrumos*, *neauzul*, *netreaz* ș.a. Aceste derivate au un sens figurat inedit, dar ușor de decodat, la un nivel minimal al înțelegerii textului, prin semnificația comună a lexemului de bază și prin competența comună a derivării de antonime contradictorii cu aceeași bază.

Vom supune unui demers analitic prefixul *ne-* urmărind analiza formală diacronică și sincronică, evidențiind structura lexicală a derivatului (prefixul + tema cuvântului de bază). Astfel, principalele concepte pe care le-am folosit în descriere sunt: formație analizabilă/ semianalizabilă, tipologia prefixului, analiza etimologică a prefixului, originea temelor, conceptul de valoare semantică, repartiția stilistică a derivatului, observația etc.

Nichita Stănescu folosește prefixul negativ *ne-* în afara condițiilor impuse de limba română literară, formând adjective, substantive, participii adjectivale, verbe, adverbe: „În afară, absenți,/ orizontului coasta/ de vid, de *nealbastru*/ de *nemare*, de *nepește*/ de *nepiatră*, de *neprieten*/ de *nefiresc*, de *nefirește*” (*Spunere*, vol. *Oul și sfera*), „Lor le-a fost frig, au pățimit,/ au mers prin zăpadă, prin noroi,/ au murit și s-au *nemurit*” (*Din nou, noi*, vol. *În dulcele stil clasic*), „Ai *nemurit* dintele/ dar nu și mușcătura” (*Certarea lui Euclid*, vol. *Laus Ptolemaei*), „Invizibilul organ,/ cel fără nume fiind,/ *neauzul*, *nevăzul*,/ *nemirosul*, *negustul*, *nepipăitul*” (*Elegia a zecea*, vol. *11 elegii*), *Necuvintele* etc.

Pentru toate categoriile de formații s-au luat în considerare numai cuvintele în care prezența prefixului *ne-* se recunoaște prin raportarea la un cuvânt de bază (simplu, derivat sau compus) existent în limba română. Astfel, formațiile sunt integral *analizabile*, în structura lor recunoscându-se atât prefixul *ne-*, cât și cuvântul de bază.

Vom cerceta în continuare aspecte diacronice și sincronice ale prefixului *ne-*, urmărind în analiză și alte valori ale acestuia.

1. Prefixul *ne-* are următoarele variante regionale: *nă-* (*năfericat* s.v. *neferecat*, *nătot* s.v. *netot* în DLR); în limba literară *nă-* apare numai în cuvinte devenite neanalizabile: *nătărău*; o altă variantă este prefixul *ni-* (*nicredință* s.v. *necredință* în DLR) și rar prefixul *nea-* (*neabun* s.v. *nebun*, în DLR)¹.

Prefixul *ne-* este de regulă neaccentuat.

2. Formațiile cu prefixul *ne-* sunt:

a) *adjective*, analizabile în raport cu

- un *adjectiv*: *netreaz*, *neud*, *nefrumos*, *nedivin*, *nealbastru*, *nepășnic*, *nelumească*, *nevârstnic*, *triunghiular*;

- *formații participiale*: *nezburat*, *necălătorită*, *neoprit*, *neînnegrită*, *netrezite*, *neîntâmplată*, *neuscată*, *nenuntită*, *nevânat*, *nezămislit*, *neprelinse*, *neîntâmpate*, *necreată*, *nefăcută*, *neîncepută*, *nenăscuți*;

- *adverb*: *neîndeajuns*;

b) *substantive*, analizabile în raport cu

- un *substantiv* (inclusiv infinitivul lung și derivate regresive): *necuvinte*, *nefoc*, *nepește*, *nepiatră*, *nemare*, *neiubire*, *neprieten*, *neauzul*, *negustul*, *nemirosul*, *nevăzul*;

- *participiu substantivizat*: *neiubiți*, *nesfârșituri*, *necuprins*, *nefăcutului*, *nevăzului*, *nesomn*;

c) *verbe* analizabile în raport cu un *verb*: *ai nemurit*, *s-au nemurit*;

d) *adverbe*, analizabile în raport cu un *adverb*: *nefiresc*, *nefirește*;

e) *numerale*, analizabile în raport cu un *numeral*: *neamândurora*.

Prefixul *ne-* este un *prefix nominal* deoarece numărul verbelor, adverbelor, pronumelor și conjuncțiilor formate este redus. În cadrul categoriei numelui, în limbajul obișnuit predomină adjectivele; în schimb în limbajul poetic stănescian predomină substantivele derivate datorită expresivității stilistice.

3. Prefixul *ne-* are valoare negativă exprimând opoziția, lipsa, insuficiența, inferioritatea calitativă în limbajul obișnuit. În poezia lui Nichita Stănescu, acest fenomen lingvistic particular,

¹ Acad. Alexandru Graur, Mioara Avram (ed.), 1978, *Formarea cuvintelor în limba română II Prefixele*, București, EARSR, p.161.

nonconformist de formare a cuvintelor nu este „de a propune un conținut semantic contrar celui cunoscut, ci de a vida cuvântul de conținut”².

De remarcat reflexivul *s-au nemurit* care are sensul de „au devenit nemuritori”³, fiind printre puținele derivate în care este sugerată negația propriu-zisă.

Totuși derivate cu prefixul *ne-* formate de poeți precum Florența Albu, Ion Gheorghe, Mihai Negulescu sau Grigore Hagiu respectă, poate nu în totalitate, rigorile limbii literare în privința sensului. Câteva exemple: „Trunchiuri crescute cine știe cum/ Din mila și *nemila* pietrei” (Florența Albu, *Muntele setei*), „fătul *nefăt*/strigă și plânge”, „Se-auzea plânsul de rudă/ de *nerudă*”, „plânsul de frate/ de *nefrate*” (Ion Gheorghe, *Pasărea măiastră*, vol. *Zoosophia*) sau *netimp*, *nenăștere* la Grigore Hagiu; *neveche*, *neaproape*, *nenumere*, *nesfânt* la Ion Gheorghe; *neumbriri*, *neuitare*, *neodihnă*, *nedor* la Mihai Negulescu, creațiile pendulând între originalitate sau moda acelor timpuri (anii ‘60)⁴.

Crearea ori selectarea formației „negative” în opoziție cu forma nemarcată, pozitivă creează un contrast semantic: „zimții albi ai cu leneșe tincturi/ ai unei *nevizibile* structuri/ de roți și pârgii” (Șt. A. Doinaș, *Fii liniștit*), „văzduhul *nevârstnic*” (Șt. A. Doinaș, *Ninsoarea*), „negre garoafă de lumină *nelumească*” (Șt. A. Doinaș), „veste *nelumească*” (I. Alexandru, *Aș fi țărână*), extază *nelumească*” (I. Alexandru, *Umbră*), „*nepașnicul* prinț al candorii” (C. Baltag, *Răsfrângere de dragoste*), „triumphiuri *netriunghiulare*” (N. Stănescu, *Morții*), „înaltă, *nedistinctă* de vorbire” (N. Stănescu, *Schimbarea*), „zeu nedivin” (N. Stănescu, *Mă fac nevăzut*). Se remarcă preferința pentru prefixul *ne-* în defavoarea altor prefixe negative: *anti-*, *in-*, *an-*, *non-*. Dacă ultimele formații negative adjectivale sunt formate de la adjective, următoarele formații negative adjectivale sunt formate de la participii: „Lumină *necreată*” (I. Alexandru, *Cântec de toamnă*), „Lumină *nefăcută*” (I. Alexandru, *Dispariție*), „vânatul *nevânat*” (O. Genaru, *Dacica*), „timpul *neoprit*/ oprit” (G. Hagiu, *La baza lunii*), „punctul vulnerabil *nenăscut*” (G. Hagiu, *Punctul vulnerabil*), „*netrezitele* ramuri”, „un timp *nenăscut*” (C. Baltag, *Răsfrângere*), „amintire *neîntâmplată*” (C. Baltag, *Fiul văzului*), „prinsele și *neprelinsele* chei” (H. Bădescu, *De profundis*), „aripă de tril *nenăscut*” (H. Bădescu, *Pe un fir de iarbă*), „liniște *neîncepută*” (A. Blandiana, *Rugăciune*), „plecările *neîntâmpate*” (A. Dumbrăveanu, *Pe cursul târziu al nopții*), „ținutul unui timp *nezămislit*” (A. Dumbrăveanu, *Cu vârsta țărâniei*), „această dulce carne, *nenuntită*” (Șt. A. Doinaș, *Oedip și Sfînxul*), „o mare *neînghețată*, *neînnegrită*”, (N. Stănescu, *A treia elegie*), „*nezburață* aripă” (N. Stănescu, *Elegia oului, a noua*), „limbă *neuscată*” (N. Stănescu, *Axios, Axios!*), „întâmplările *neîntâmpate*”, „*nenăscuții* oameni”, „*nenăscuții* câini”, „copac *nenăscut*” (N. Stănescu, *Cântec*), „cal *nenăscut*” (N. Stănescu, *Idolii ierbii*), „*nenăscutele* priveliști” (N. Stănescu, *A șaptea elegie*), „amorțitele minții/ ale încă *nenăscutului* zeu” (N. Stănescu, *Depărtarea*), „trupurile *nenăscute*” (N. Stănescu, *Miraj*). Observăm o preferință pentru formația lexicală *nenăscut*, în special la N. Stănescu.

De observat și adjectivul prin conversiune *neîndeajuns* „cuvântul *neîndeajuns*” (M. Ciobanu, *Elegie*) care are la bază un adverb, dar și formația negativă „*neamândurora*” „ora/ *neamândurora*” (N. Stănescu, *Cântec*) care are la bază un numeral, ambele fiind considerate creații inedite chiar și pentru prefixul negativ *ne-*, atât de productiv.

O interpretare inedită oferă Ecaterina Mihăilă⁵ (1984: 334) care sugerează o „dramă gnoseologică” a poeziei moderne în care cele două tipuri de cunoaștere poetică și științifică interferează într-o lume imaginară în care poeticul se află în disoluție. Astfel varianta plăcută a cunoașterii științifice se combină cu cea gravă a cunoașterii poetice. Rezultatul creează repere paradoxale care stimulează actualul lector: formații negative care au la bază un substantiv abstract deverbal, altele care au la bază un participiu substantivizat: „treptele *nemișcării*” (M. Ivănescu, *Jocuri*), „*neîntâmplări* de tinerețe” „îndoliatul lapte/ al sânelui *Neclipsei*” (C. Baltag, *Monada*),

² Ștefan Augustin Doinaș (1980), *Lectura poeziei*, București, Editura Cartea Românească, pp. 200-202.

³ Ecaterina Mihăilă (1992), *Limbaul ca obiect al poeziei la Nichita Stănescu*, I, în SCL, XLIII, nr.6, pp. 545-557.

⁴ Andrei Nestorescu (1969), *Originalitate sau „modă” stilistică*, în LR XV, nr. 3, pp. 231-233.

⁵ Ecaterina Mihăilă (1984), *Formațiile negative cu prefixul ne- din cadrul grupului nominal în poezia română actuală*, SCL, XXXV, nr. 4, p. 334.

„viteza nesomnului” (C. Baltag, *Dialog de piatră*), „Neștirea izbânzii”, „nebunul cu a sa neturmă/ de capre negre” (I. Alexandru, *Întoarcerea poetului*), „icoana neuitării” (I. Alexandru, *Imnul Imnului*), „neîntocmirea zorilor” (I. Alexandru, *Hagia Sophia*), „Marele Necuprins” (I. Alexandru, *Pustia umblătoare*), „Valurile orbitoare/ Nefăcutului născut” (I. Alexandru, *Veghe*), liră de neliră” (I. Alexandru, *Zeii*), „starea de limită și nevedere” (Constanța Buzea, *Martor*), „aroma de fragi și nelucrare” (Șt. A. Doinaș, *Uzurpatoarea*), „necontinuare/ de-a fi perpetuu copil” (N. Stănescu, *Greața*), „o nenumărare de ceruri albastre” (N. Stănescu, *Colindă de iarnă*), „Înfățișare la neiubiți” (N. Stănescu, *Înfățișare la neiubiți*). Se creează impresia că ceea ce se neagă „nu sunt proprietățile obiectelor, ci obiectele înseși.”⁶

4. Prefixul românesc *ne-* este de origine slavă⁷. Prefixul a pătruns în română într-o epocă anterioară despărțirii dialectelor deoarece îl întâlnim și în aromână (Cf. arom. *niputeare*).

5. Derivarea cu *ne-* constituie un sistem deschis, temele la care se atașează acest prefix sunt de origini diferite. Astfel sunt prezente toate categoriile de cuvinte din vocabularul românesc, moștenite sau împrumutate. Observăm că bazele sunt în majoritate de origine latină: *gust*, *văz* (derivate regresiv), *auz* (derivate regresiv), *mare* (s.), *cuvinte*, *piatră*, *pește*, *foc*, *firesc* (a fi), *albastru*, *frumos*, *divin*, (a) *muri*, *ud*, (a) *naște*, *zbor* (derivat regresiv), *pace*, *lume*, *negru*, (a) *usca*, (a) *vâna*, (a se) *întâmpla*, (a) *crea*, (a) *face*, (a) *începe*, (a) *uita*, *liră*, (a) *lucra*, *gheață*, *linge*, *somn*; puține de origine slavă: *pipăit*, *prieten*, *iubire*, (a) *zămisli*, *vârstă*, *treaz*, și *miros* (derivat regresiv) din neogreacă⁸.

6. Prefixul *ne-* este productiv în toate stilurile limbii, în toate perioadele istorice și în toate regiunile țării⁹. Construcțiile spontane nu țin seamă de restricțiile gramaticale, astfel prefixul *ne-* poate fi atașat oricărui cuvânt, creându-se opoziția dintre termenul nemarcat/ pozitiv și cel „negativ”.

7. Productivitatea prefixului reiese din faptul că se poate lega cu ușurință atât la teme vechi, cât și la teme neologice, unde poate înlocui un prefix neologic împrumutat recent (de exemplu pe *in-*). Astfel, prefixul *ne-* se poate atașa atât unor derivate dintr-o familie lexicală prin crearea în mod independent a unor cuvinte noi, cât și unor cuvinte-bază: *piatră* – *nepiatră*, *foc* – *nefoc*. Prin acest procedeu Nichita Stănescu urmărește „deturnarea cuvintelor de la sensul lor firesc”¹⁰.

Am încercat să disociem implicația semantică a cuvintelor de formarea lexicală a acestora, fiind convinși că mesajul poeziei poate avea conotații fascinante chiar când în acest scop sunt utilizate mijloace lingvistice elementare.

Cuvintele textului poetic capătă valoare prin prezența unor „corespondențe translingvistice”¹¹ prin care poți înțelege textul. Astfel un cuvânt-temă poate genera un sens nou, autonom față de sensul obișnuit, cuvintele nou formate constituind o „modalitate de negare”, de anulare a semnificațiilor limbajului denotativ: *nezburat*, *nepește*. În poezia stănesciană întâlnim „obiectele inanimate ca pe niște prezențe personalizate”¹²: *nepiatră*, *nefoc*, *neauzul*, *nemirosul*, *nepipăitul* etc. Întâlnim o aglomerare de formații negative în fragmentul din poezia *Spunere* de N. Stănescu: „orizontului coasta/ de vid, de nealbastru/ de nemare, de nepește/ de nepiatră, de neprieten/ de nefiresc, de nefirește” care se explică prin interferență semantică: *vid* se opune lui *nealbastru*, *nemare* lui *nepește*, *neprieten* cu *nepiatră* formează o aliterare etc.

Creațiile se justifică poate prin „tendința modernă de realizare a conciziei maxime a expresiei”¹³ (*neauz*, *nemurit* sunt mai concise decât oricare alt echivalent) sau, poate, prin

⁶ Ecaterina Mihăilă, *op. cit.*, p. 341.

⁷ Acad. Alexandru Graur, Mioara Avram (ed.), *op. cit.*, p. 165.

⁸ Alexandru Ciorănescu (2007), *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, Editura Saeculum I.O.

⁹ Acad. Alexandru Graur, Mioara Avram (ed.), *op. cit.*, p. 167.

¹⁰ Oana Sitaru (1999), *Structuri recurente în poezia lui Nichita Stănescu*, în „Limba Română”, XLVIII, nr. 1-2, pp. 137-138.

¹¹ Paula Diaconescu (1975), *Comunicarea prin „necuvinte”*, în SCL, XXVI, nr. 5, p. 485.

¹² Oana Chelaru-Murăruș (1999), *Particularități sintactico-stilistice ale construirii obiectului direct în lirica lui Nichita Stănescu*, în „Limba Română”, XLVIII, nr. 1-2, p. 30.

¹³ Andrei Nestorescu, *op. cit.*, p. 277

„procedeul plasticizării contrastelor”¹⁴ (opoziția *frumos* și *urât* are un sens obișnuit față de *frumos* și *nefrumos*, *ud* și *neud*).

Sensul negativ al unui cuvânt este mai expresiv decât sensul pozitiv al acestuia: *zburat* – *nezburat*, *murit* – *nemurit*, structurile poetice dovedindu-se originale tocmai prin combinațiile lexicale simple.

Prin crearea unui material nou, *necuvintele*, Nichita Stănescu atinge „starea de necuvânt”¹⁵, stare la care orice poet aspiră, aceea stare când „nu se mai simte nevoia ca *ceva* să se exprime prin *altceva*, când autonomia semnificativului, ca și a semnificatului sunt totale”¹⁶, nemaifiind nevoie de nesfârșite interpretări ale raportului inedit între cele planuri (conținut și expresie).

Cuvintele prefixate cu *ne-* în poezia română postbelică se justifică poate printr-o înnoire a limbajului artistic, poezii recurgând și la alte mijloace de expresie prin ceea ce am putea numi *jocul cu afixele*, ambiguitatea metaforică lăsând locul aluziei sau analogiei lexicale.

BIBLIOGRAPHY

Acad. Graur, Alexandru, Mioara Avram (red.) (1978), *Formarea cuvintelor în limba română*, Prefixele, II, București, EARSR.

Botnaru, Liliana, *Varietățile de limbă: factori și criterii de clasificare*, în „Philologia”, LX (1-2), Secțiunea Sociolingvistică, Chișinău, Academia de Științe a Moldovei, 2018, p. 23-29.

Chelaru-Murăruș, Oana (1999), *Particularități sintactico-stilistice ale construirii obiectului direct în lirica lui Nichita Stănescu*, în „Limba Română”, XLVIII, nr. 1-2.

Ciorănescu, Alexandru (2007), *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, Editura Saeculum I.O, ediția a IV-a (ediția originală *Diccionario etimológico rumano* (1958), La Laguna, Universidad de La Laguna).

Diaconescu, Paula (1975), *Comunicarea prin „necuvinte”*, în SCL, XXVI, nr. 5.

Doinaș, Ștefan Augustin (1980), *Lectura poeziei*, București, Editura Cartea Românească.

Eugeniu Coseriu (1987), *Universaliile limbajului (și celelalte)*, în „Dacoromania”, serie nouă, VII-VIII, 2002-2003, Cluj-Napoca, p. 15-45 (Text preluat din Eugeniu Coseriu, *Gramatica, semantica, universales. Estudios de lingüística funcional*, Madrid, Gredis, 1987, p. 148-205).

Finaru, Dorel (2014), *Universaliile limbajului*, în „Meridian critic”. Annals „Ștefan cel Mare” University of Suceava. Philology Series, vol. 22, nr. 1, p. 159-171.

Haspelmath, Martin (2018), *Explaining grammatical coding asymmetries: Form-frequency correspondences and predictability*, <https://ling.auf.net/lingbuzz/004531>.

Ledgeway, Adam (2016), *Limitele teoriei și variației lingvistice: Cazul limbii române*, în „Analele Universității din București, Limba și literatura română”, vol. LXV, p. 33-60.

Mihăilă, Ecaterina (1992), *Limba ca obiect al poeziei la Nichita Stănescu*, I, în SCL, XLIII, nr. 6.

Mihăilă, Ecaterina (1984), *Formațiile negative cu prefixul ne- din cadrul grupului nominal în poezia română actuală*, SCL, XXXV, nr. 4.

Mincu, Marin (1998), *Poezia română actuală*, II, Constanța, Editura Pontica.

Nestorescu, Andrei (1969), *Originalitate sau „modă” stilistică*, în „Limba Română” XV, nr. 3.

Sitaru, Oana (1999), *Structuri recurente în poezia lui Nichita Stănescu*, în „Limba Română”, XLVIII, nr. 1-2.

Lista volumelor de poezii:

Albu, Florența (1969), *Poeme*, București, EPL.

Alexandru, Ion (1973), *Imnele bucuriei*, București, Editura Cartea Românească.

Alexandru, Ion (1978), *Imnele Transilvaniei*, București, Editura Cartea Românească.

Bădescu, H. (1971), *Marile Eleasii*, Cluj, Editura Dacia.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ Marin Mincu (1998), *Poezia română actuală*, II, Constanța, Editura Pontica, p. 1001.

¹⁶ *Ibid.*

- Baltag, Cezar (1980), *Poeme*, București, Editura Eminescu.
- Blandiana, Ana (1974), *Poezii*, București, Editura Cartea Românească.
- Buzea, Constanța (1968), *Norii*, București, Editura pentru Literatură.
- Ciobanu, M. (1979), *Patimile*, București, Editura Cartea Românească.
- Doinaș, Ștefan Augustin, (1979) , *Poezii*, București, Editura Eminescu.
- Dumbrăveanu, A. (1979), *Poeme*, București, Editura Albatros.
- Genaru, Ovidiu (1969), *Țara lui π*, București, Editura Tineretului.
- Gheorghe, Ion (1967), *ZOOSOPHIA*, București, Editura Tineretului.
- Hagiu, Grigore (1967), *De dragoste de țară*, București, Editura Tineretului.
- Ivănescu, Mircea (1968), *Versuri*, București, Editura pentru Literatură.
- Negulescu, Mihai (1967), *Ceramică regăsită*, București, Editura Tineretului.
- Stănescu, Nichita (2005), *Opera Magna*, Vol I și II, București, Editura Semne.

DISCOURSE ANALYSIS DIACHRONICALLY VIEWED

Silviu Nicolae Pîrîială

PhD Student, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: The aim of this paper is to present some of the most relevant approaches to discourse analysis by highlighting the main theories and concepts that ensure the specificity of this field of study. Discourse analysis is interdisciplinary in nature and it has applications in various fields ranging from philosophy to semiotics to sociology to anthropology to psychology and so on. Its interdisciplinary character becomes its most distinctive feature and it marks the evolution of research in this field characterized by mobility and diversity.

Keywords: discourse analysis, language, text, discourse, interdisciplinarity

Discourse plays different roles in different social contexts and it may acquire contrasting meanings when it occurs in various situations. Discourse analysis offers a better understanding of the way in which social order is reflected and configured. Discourse thus becomes an element that creates and is created by the social practices of this world. Reconstructing the history of discourse analysis raises important difficulties because of its trans- and interdisciplinary character. Discourse analysis attracted multidisciplinary attention that focused on different aspects of discourse and has developed into a variety of approaches that were motivated by a wide diversity of interests and orientations.

The variety of definitions given to the concept of discourse reflect the diversity of meanings acquired by discourse analysis. Harris (1952) was the first linguist to refer to discourse analysis, claiming that discourse was the next level in a hierarchy of morphemes, clauses and sentences. He considered that what opposed discourse to a random sequence of sentence was precisely the fact that it has a structure, a pattern by which segments of the discourse occur and recur relative to each other. Teun van Dijk (1985: 2) defines discourse analysis as “the study of real language use, by real speakers in real situations”. From this point of view, discourse analysis must have a considerable contribution to solving the major problems of society as the study of interlocutors’ interaction and the efficiency of the messages regarding the context could bring light into the expectations and interests of the participants of the speech exchange (Roventă-Frumușani 2005: 17). Its goal is to solve the problem of discourse interpretation or finding a proper meaning to it. It is obvious that the status of the one who delivers a speech, the theme that he uses and the style of the presentation are important elements in analyzing language use. Brown and Yule (1983: 1) consider that discourse analysis is “the analysis of language use”, Bhatia (2013: 34) as a study of language use beyond the sentence boundaries, while Stubbs (1983: 1) defines discourse analysis as the study of “the organization of language above the sentence or above the clause and therefore the study of larger linguistic units, such as conversational exchanges or written texts”.

Considering the variety of definitions given to the concept of discourse, discourse analysis can be conceived in various ways: as a general approach, as a research method, as a mixture of research methods or as a field of research. The most influential approaches refer to the relationship between discourse, text and language use, the discourse seen as communicative intention or as the general field of verbal interaction. Regarding the relationship between discourse, text and language use, the object of discourse analysis becomes the characteristics of the text (coherence, cohesion, acceptability, intentionality) and the way these are changed through linguistic structures. As communicative intention, discourse is dissociated from the text and discourse analysis attempts to determine what the author does in and through the text and how the message is understood by the

reader or hearer. As verbal intention, discourse analysis focuses on the negotiation of meaning and the way discourse creates reality.

During the middle of the nineteenth century, the main tendencies that enacted discourse analysis as an established field of research were: the ethnography of communication, ethnomethodology, the theory of enunciation and text linguistics (Rovența-Frumușani 2005: 7). The multidisciplinary character of the field of discourse is reflected in the theories and concepts used to articulate language with social, psychological and cultural factors in order to produce and decipher its meaning.

According to Schiffrin (2003: 1) all the definitions of discourse can be grouped into three main categories: discourse is anything beyond the sentence; language in use; a broader range of social practice that includes non-linguistic and non-specific instances of language. Therefore, the study of discourse must be done within a context, in an attempt to find the hidden motivations behind a written or spoken text. Moreover, Schiffrin singles out six approaches that are considered dominant in the study of the use of language for social, expressive and referential purposes:

1. speech act theory- studies how words are used not only to present information, but also to carry out actions.
2. pragmatics – an analytical approach which involves contextual considerations;
3. ethnomethodology- is concerned primarily with discovering the underlying processes which speakers of a language use in order to produce and interpret communicative experiences;
4. interactional sociolinguistics- the object of study is the interactive construction and organization of discourse describing it as social interaction;
5. the ethnography of communication- the analysis of language in use in its cultural setting;
6. variation analysis - the study of the way language varies in communities of speakers, focusing on the interaction of social factors and linguistic structures.

Despite the multitude of approaches, discourse analysis finds its unity and consistency in the existence of certain points that the constituent disciplines have in common: discourse is seen as a collective construction; the presence of social and cultural norms which determine the roles and the relationships among participants, as well as the content of the messages; the social and interactive character of the language (Rovența-Frumușani 2005: 9). McCarthy (1991: 7) considers that the multidisciplinary approach finds “its unity in the description of language above the sentence and a concern with the contexts and cultural influences that affect language in use”. Furthermore, in a brief historical overview, he specifies the following main contributors to discourse analysis research:

1. Harris's (1952) work on text structure

Zellig Harris's article *Discourse Analysis* (1952) establishes the term discourse analysis to refer to research on the discourse. Harris was interested in the distribution of linguistic elements in extended texts and the links between the text and its social situation; he sought a method to discover some global structure that characterizes the whole discourse or large sections of it.

2. Semiotics and the French structuralist approach to the study of narrative
3. Dell Hymes's studies of speech in its social setting

Dell Hymes provided a sociological perspective upon the study of speech in its social setting. According to Hymes (cited in Brown and Yule 1983: 38), any speech event contains specific components and their analysis can influence the identification of meaning in a specific discourse. These components are grouped under the name “speaking” and they refer to: the setting- the time, place, physical circumstances and psychological setting or scene; participants- speaker, addressor, hearer and addressee; the ends- purpose, outcomes and goals; act sequence- message content and message form; keys- way in which something is said; instrumentalities- channels and forms; norms- norms of interaction and interpretation; genres- categories of communication.

4. Austin, Searle and Grice's interest in the social nature of speech

The speech-act theory introduced by J.L. Austin and further developed by J.R. Searle was regarded as a way of better understanding human communication. Words not only communicate

information, but are also equivalent to actions. Speech acts are related to other speech acts with a wider discourse context.

5. Pragmatics and its focus on meaning in context

6. M.A.K. Halliday's functional approach to language;

British discourse analysis was greatly influenced by Halliday's work who emphasized the social functions of language and the thematic and informational structure of speech and writing. He identified three functions: the ideational function- "the use of language to inform" (1973: 37); the interpersonal function- "the use of language to express social and personal relations, including all forms of the speaker's intrusion into the speech situation and the speech act"(1973: 41); the textual function- "fills the requirement that language should be operationally relevant- that it should have texture, in real contexts of situation, that distinguishes a living message from a mere entry in a grammar or dictionary" (1973: 42).

7. Ethnomethodology

Ethnomethodology examines types of speech events such as storytelling, greeting rituals and verbal duels in different cultural and social settings. In "Studies in Ethnomethodology" (1967), Garfinkel describes the procedures through which the members of a society handle the problems that appear in daily communication. "Ethnomethodological studies analyze everyday activities as members' methods for making those same activities visibly-rational and-reportable-for-all-practical-purposes, i.e., 'accountable,' as organizations of commonplace everyday activities." (Garfinkel 1967: VII).

8. The study developed by Sinclair and Coulthard

They developed a model for the description of teacher-pupil talk, based on a hierarchy of discourse units.

9. Conversation analysis

In conversation analysis, the emphasis is on the close observation of the participants' behaviour in talk and on patterns which recur over a wide range of natural data. It examines the way in which people make sense of everyday life and how conversation happens. The work of Goffman, Sacks, Schegloff and Jefferson is important in the study of conversational norms, turn taking and other aspects of spoken interaction (McCarthy 1991: 6).

10. William Labov's analysis of oral storytelling as part of narrative discourse analysis

Labov (1972) argues that fundamental narrative structures are obvious in spoken narratives of personal experience. His description of the structure of spoken narratives had a major contribution to the field of discourse analysis. Labov's model of narrative analysis is based on his belief that "one cannot understand the development of a language change apart from the social life of the community in which it occurs" (1972: 3). He considered that a fully-formed oral narrative has six parts: abstract- a brief summary of the events; orientation- regarding the setting of the story: time, place and situation; complication- temporal sequence of events; evaluation- the narrator's attitude towards the story; resolution- the protagonist's approach to crisis; coda- the relevance of the story by connecting it with everyday life.

11. Halliday & Hasan's work on written discourse and Van Dijk's interest in internal textual connectedness

Halliday focused on the structural analysis of the text, while Van Dijk, as a representative of critical discourse analysis, uses various social theories in an attempt to analyse the complex relationship between language and ideology in various contexts.

12. The Prague School of linguistics and its focus on the relationship between grammar and discourse

Prague linguists studied language by focusing on its function and on the functionality of elements of language. They defined language as a functional system of communication means and studied it in terms of its structure. This approach had in regard the function of language in the act of communication and the role of language in society. In the study of language, external factors such as political, social and geographical ones were taken into consideration. The Prague scholars stressed the importance of the social functions of the language.

Discourse is language use, whether spoken or written, seen as a type of social practice. It is language reflecting social order, but also language shaping social order, moral behaviour, skills and competences. Moreover, it shapes the individuals' interaction with society, becoming an essential concept for understanding society, as well as for understanding language itself. Discourse analysis is composed of a wide variety of sub-disciplines, each approach adding new dimensions to linguistic analysis, going beyond the sentence and seeking to reveal the regularities of the context of language use. The analysis of the discourse attempts to understand the interactions in society, by trying to identify and analyse the rules used by individuals, the relationship between linguistic regularities, meanings and finality.

BIBLIOGRAPHY

1. BHATIA, V.K., 2013, *Analyzing Genre: Language Use in Professional Settings*, Routledge Taylor and Francis Group
2. BROWN, G., YULE, G., 1983, *Discourse analysis*, Cambridge University Press.
3. DIJK, T.A. Van, 1985, *Handbook of discourse analysis*, London, Academic Press
4. GARFINKEL, Harold, 1967, *Studies in Ethnomethodology*, Prentice-Hall,
5. HARRIS, Z. S., 1952, *Discourse Analysis in Language*, V. 28, 1-30
6. HALLIDAY, M.A.K., 1973, *Explorations in the functions of language*, London, Edward Arnold
7. LABOV, William, 1972, *Sociolinguistic Patterns*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press
8. MCCARTHY, M., 1991, *Discourse analysis for language teachers*, Cambridge, Cambridge University Press
9. ROVENȚA-FRUMUȘANI, Daniela, 2005, *Analiza discursului: ipoteze și ipostaze*, București, Tritonic
10. SCHIFFRIN, D., 2003, *Approaches to Discourse*, Blackwell Publishing
11. STUBBS, M., 1983, *Discourse analysis: The sociolinguistic analysis of natural language*. Chicago, Chicago University Press

ENGLISH DATIVE CONFIGURATIONS. THE TO-DATIVE

Tania Zamfir

PhD Student, University of Bucharest

Abstract: Over the past two decades, within the minimalist framework, the dative alternation has been thoroughly researched and thus, two types of accounts have emerged. Starting from the two syntactic patterns involved in the alternation- the Double object construction (DOC) and the Prepositional Dative construction (PDC), I will comment on the two different accounts to the English Dative alternation, that is the derivational account (Larson (1988), Ormazabal & Romero (2010), MacDonald (2015) a.o) and the non-derivational account (Kayne (1984), Pesetsky (1995)), Harley (2002), Bruening (2010, 2014) a.o). The aim is to favor the derivational account where the double object construction is derivationally related to the to-construction.

Key words: ditransitives, dative alternation, to-dative, double object construction, derivational account

1. Introduction

1.1. The Dative alternation: a bird's eye view

An important issue within the literature on ditransitives is related to the English dative alternation which has been widely researched over the past few decades. Firstly, the dative alternation involves two syntactic structures, namely the *Double Object Construction* (DOC) and the *Prepositional Dative Construction* (PDC); for the DOC the Goal and the Theme are NPs which appear in the order V-Goal-Theme, while for the PDC the Goal is an NP which follows the Theme where the order is V-Theme-Goal (see 1(a,b) below).

- (1) a. Double object construction
Tim gave Max the ball.
- b. Prepositional dative construction
Tim gave the ball to Max.

Within the minimalist framework, two types of accounts of the dative alternation have emerged: the *non-derivational* account, also known as the alternative projection account (Marantz (1995), Pesetsky (1995), Harley (2005), Diaconescu & Rivero (2007), Bruening (2014) a.o) is founded on the very idea that the two structures are fully independent, thus in complementary distribution. By way of contrast, the *derivational* account (Larson (1990), Bresnan & Nikitina (2009), Ormazabal & Romero (2010), MacDonald (2015) a.o) holds that that one of the two

constructions is derived from the other. In trying to identify which of the two syntactic structures is base generated and which is derived via movement or transformation, two accounts have been established. Some support the view that (i) the DOC is derived from the PD (Larson 1988, 1990, den Dikken 1995, Ormazabal & Romero 2010, 2012 a.o.), while others claim that (ii) the PD is derived from the DOC (Dryer 1987, Aoun & Li 1989 a.o.)

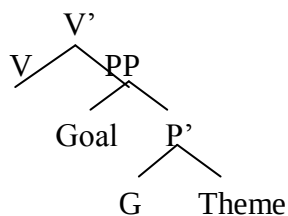
So far, we have briefly seen that the alternation has been offered two opposing views. Let us pass on to the main characteristics and drawbacks of the two accounts. I will argue throughout the paper that the two constructions are derivationally related and that they are basically synonyms.

2. The non-derivational vs. derivational account

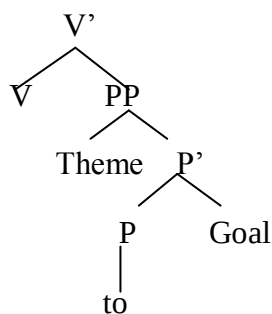
2.1 The non-derivational account

One important advocate of the non-derivational account is Pesetsky (1995) who addresses the source of case and argues that it is impossible to assign Case to two DPs by a single occurrence of V. In light of this, he argues that DOCs contain a null Case-assigning element named G for “Goal” responsible for Case on the second object; the first object would be Case marked by V, as it has previously been proposed. In other words, both the DOC and the *to*-construction contain a “goal” preposition; however, in the DOC the DP is introduced by a null preposition called G for “Goal” similar to the *to*-dative construction which is introduced by an overt *to* (see (2a,b) below):

(2) a. Double object construction

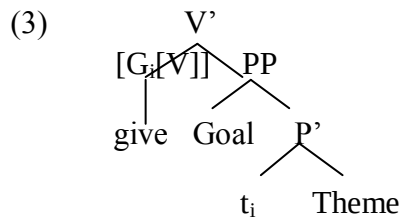

b. *to*-dative construction

Pesetsky (op cit) notes that the null morpheme G is incorporated into the verb as shown in (3) below. He further argues in favor of two *give*-verbs associated with the two structures; for DOC

give contains the zero G element while the *to*-dative is introduced by an overt *to* (see (4a,b) below):

- (4) a. *give*₁ [G[V]]: double object construction
 b. *give*₂ [V]: *to*-dative construction

As noted by Pesetsky (op cit), the two structures differ in terms of selection of distinct prepositional complements. In the PDC the PP is headed by an overt *to*, with the Theme in its specifier and the Goal in its complement. By way of contrast, in the DOC the PP is headed by a null, affixal P called *G* with the Theme in its complement and the Goal in its specifier, where *G* must raise by head-movement and affix to the V *give*.

Another argument used in favor of the non-derivational approach is that of nominalizations. Following Myers's generalization (1984) as illustrated in (5) below, the author argues that the double object verb cannot be nominalized as it is a zero derived word which contains the null morpheme *G*. In contrast, the dative construction verb allows nominalizations for it does not contain a zero-morpheme *G* that attaches to it along the derivation. Let us consider Myers's generalization (1984) first:

(5) Myers's generalization (1984)

Zero derived words do not permit the affixation of further derivational morphemes.

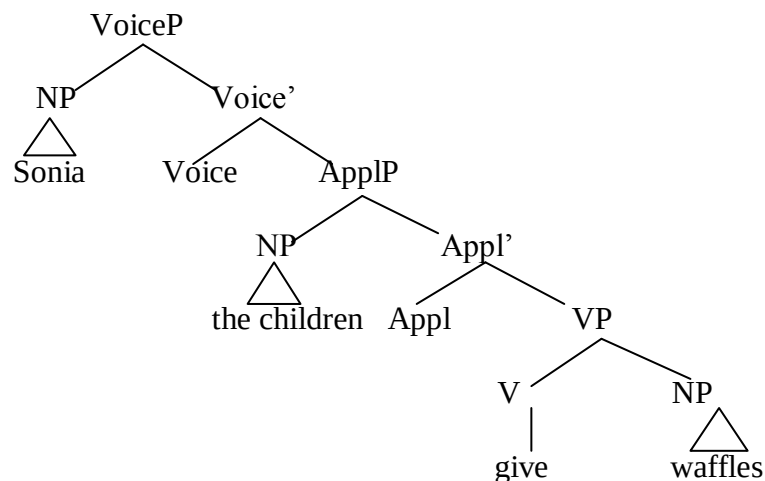
Thus, following Myer's generalization (1984) if a DOC requires an affixal preposition *G*, the affixation of *G* does not allow further derivation. Now, consider the examples below where in (6a-c) the double object verb cannot be nominalized while in (7a-c) the dative construction allows nominalizations.

- (6) a. present Mary the volleyball
 b.* the presentation of Mary of the volleyball
 c. *Mary's presentation of the volleyball
 (7) a. present the volleyball to Mary
 b. the presentation of the volleyball to Mary
 c. the volleyball's presentation to Mary

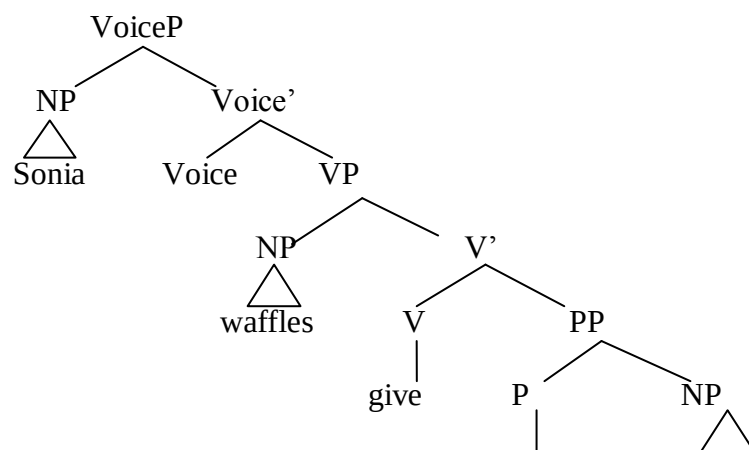
In sum, Pesetsky's analysis solves the problem of case by arguing that the second object in a DOC is a DP introduced by a phonetically null abstract element named G for "Goal", similar to the second object in a PDC, introduced by an overt *to*. Similarly, it solves the problem of nominalizations following Myer's generalization (1984) by arguing that double object constructions fail to nominalize because of the empty element G, in contrast to prepositional datives which allow nominalizations.

Furthermore, Bruening (2010, 2014) favors a non derivational analysis based on Appl(icative) heads. Drawing on the influential work of Marantz (1993) he argues that the two syntactic patterns have distinct underlying structures. In the double object construction the goal NP is introduced by an Appl(icative) head that comes between the lexical V and Voice, where the former introduces the Theme and the latter introduces the external argument (see (8) below). By way of contrast, the *prepositional dative construction* lacks Appl and the Theme is the specifier of a PP that is headed by the P *to* (see (9) below).

(8) Sonia gave the children waffles.

(9) Sonia gave waffles to the children.

to the children

Furthermore, arguing in favor of a non-derivational account, Bruening (op cit) brings evidence from three asymmetries: *quantifier scope*, *nominalizations* and *the idiom asymmetry*. Firstly, one major difference between DOCs and PDCs is that the former constructions “disallow inverse scope of the second object over the first” (Bruening 2010:525, in line with Larson 1990). In the double object construction (see (10a) below), the first NP m-commands the second, therefore the second will not be able to cross over to take scope. By way of contrast, in the prepositional dative construction (see (10b) below), the first object and the PP m-command each other, thus either can move to take higher scope.

- (10) a. John gave a child every candy. (*every candy* cannot distribute over *a child*)
 b. John gave a candy to every child. (*every child* can distribute over *a candy*)

Another argument which supports the non-derivational account comes from nominalizations. Following Pesetsky (1995), Bruening (op cit) notes that as compared to prepositional datives, double object constructions do not allow nominalizations where the first NP is the possessor or it is introduced by *of*; compare (11a-d) with (12a,b) below.

- (11) a. *the present of Michael (of) a vinyl
 b. *Michael's present of the book by his father
 c. *the sale of them (of) an old TV
 d. *their sale of an old TV by this salesman
 (12) a. the present of a vinyl to Michael
 b. the sale of an old TV to them

One possible explanation for this asymmetry, lies in the very idea that DOCs have a null morpheme, Appl(icative) which combines with the V, thus preventing derivation through the affixation process. In contrast PDCs do not have an Appl(icative) and nominalizations can occur.

In addition, a third asymmetry which favors the *non-derivational account* comes from the existing and non-existing classes of idiomatic expressions. Bruening (2010) develops a theory of idiom formation and argues that English exhibits six logically classes of idioms which involve a ditransitive verb and one of its internal arguments; four classes exhibit fixed patterns, while two alternate between the two frames and one class is nonexistent.

What the above accounts indicate is that the two syntactic structures are fully independent, relying on different functional heads. While Pesetsky's analysis brings into discussion the problem of case which he solves by positing for DOC a null case assigning element responsible for case on the second object, Bruening's analysis is based on Appl heads; thus, in the DOC the goal NP is

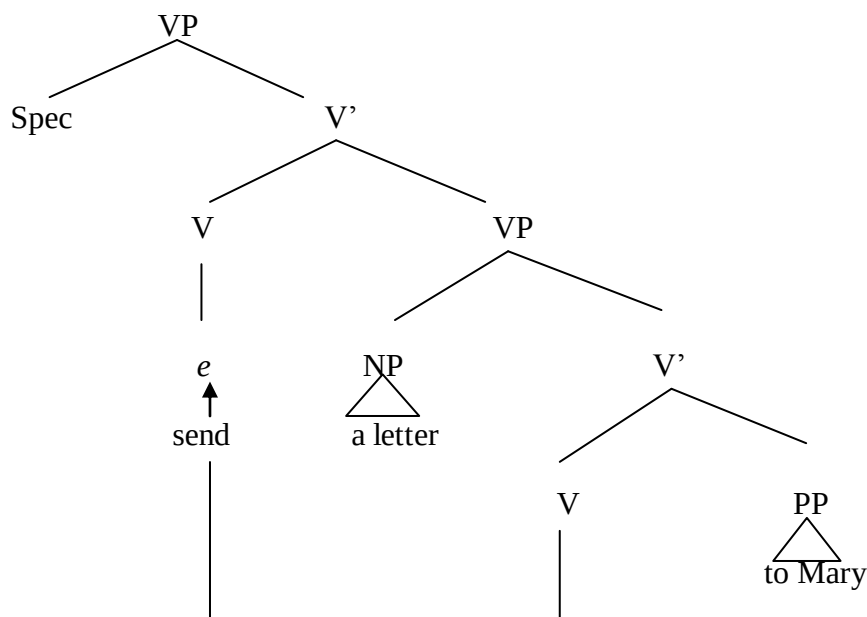
introduced by an Appli(cative) head, that comes between the lexical V and Voice while the PDC lacks Appl and the Theme is the specifier of a PP that is headed by the P *to*. Both analyses tackle the problem of nominalizations and argue that as compared to prepositional datives, double object constructions do not allow nominalizations.

In what follows, I will turn to the derivational account which I too adopt, by introducing and discussing two approaches: Larson (1988) and Ormazabal and Romero (2010) which have brought an important contribution to the study of the alternation.

2.2. The derivational account

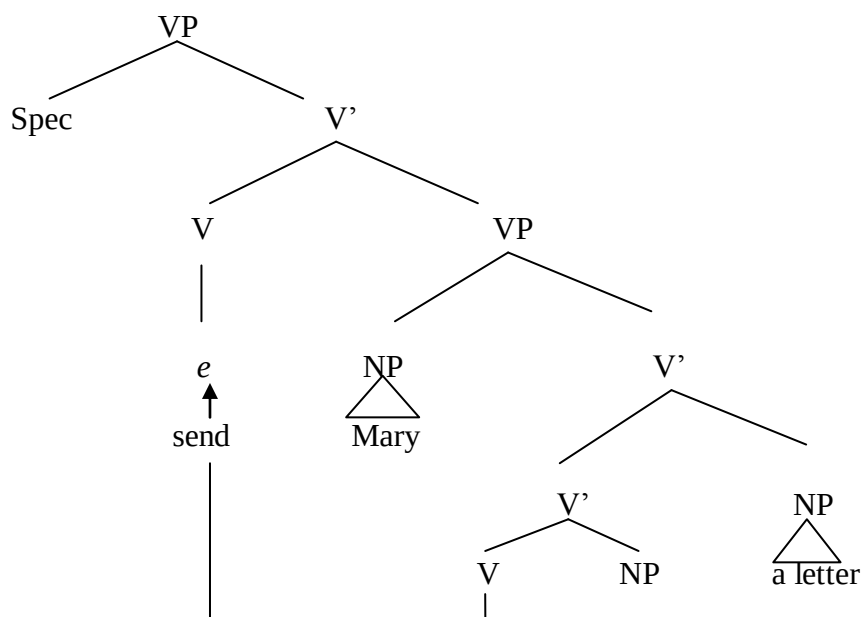
Larson (1988), following Chomsky (1955/1975), dismisses the non-derivational account and argues that DOCs are syntactically derived from PDCs via “passivisation” of the lower VP shell. The author proposes a dative VP-shell structure where the theme (NP₁) is generated on the left of the V-goal (to NP₂) constituent, and the verb and theme is derived via head movement; the theme occurs in the specifier of the VP and the PP is the complement of the verb. The theme asymmetrically c-commands the goal PP and the goal forms a constituent with the verb.

(13) John sent a letter to Mary.

The double object construction is derived via “passivization” of the lower VP shell promoting the goal argument to the specifier position as illustrated in the example below (cf. Larson 1988: 353):

(14) John sent Mary a letter.

As suggested, the asymmetries of DOCs can be explained through a derivational approach where the Goal c-commands the Theme at the s-structure.

Distancing themselves from the classical approaches (Baker (1988) and Larson (1988)) which argue that the DOC is derived from the PD, Ormazabal & Romero (2010) propose a clearer picture of the derivational approach to datives. The authors argue that the structural alternation is given by Preposition Appl(icative) incorporation and Case/Agreement considerations.

Ormazabal & Romero (op cit) argue that what distinguishes between the two derivations is that at some point along the derivation, there is the possibility of incorporating the prepositional element. In other words, the DOC resembles the PDC construction, with the difference being the incorporation of the Appl head which is “the source of the structural and Case/agreement particularities” (2010:2).

Furthermore, drawing on the influential work of Bresnan & Nikkitina (2003) and Rappaporth Hovav & Levin (2008) the authors argue that the reported semantic differences between the two structures arise from the lexical properties of the verbs or from pragmatic factors. In light of this, one first argument is (a) the ability of verbs to appear in both DOCs and PDCs in the absence of a particular reading. Thus, verbs denoting acts of giving (*give*, *lend* etc.) and verbs of communication (*tell*, *teach*, etc.) which show syntactic alternation, lack the caused motion meaning which is attributed to the PP structure; however, *give* for instance can occur in both the DOC and the PDC even if it lacks a caused motion meaning and it only involves transfer of possession. Similarly, verbs of sending, verbs of ballistic motion express change of location in both syntactic structures, a property that the alternative approach fails to capture. Moreover, the alternative approach fails to explain (b) the co-occurrence of two different meanings (caused motion and caused possession) in the same syntactic pattern (see (15) below), in line with Ormazabal & Romero (op cit).

- (15) His mother sent him (POSSESSOR) a parcel to Bucharest (GOAL).

Proponents of the non-derivational approach argue that the DOC construction shows an inference of successful transfer as compared to the PDC where it is absent. The authors, following Rappaport Hovav & Levin (2008), notice that (c) the inference of successful transfer is determined by the lexical properties of the V and/or pragmatic factors and not by the syntactic structure. Let us consider, verbs showing acts of giving (*give, lend* etc) which entail successful transfer in both syntactic patterns (see (16a,b) below). However, verbs of future having (*offer, promise* etc.) fail to entail successful transfer in both patterns (17a,b). Last but not least, the (d) alternations in idiomatic patterns also prove the non-derivational approach faulty, as idioms associated to the DOC can also be found in the *to* construction (18a,b) (the examples are adapted from Ormazabal & Romero, 2010).

- (16) a. Father gave/lent Paul one of his favorite fountain pens.
 b. Father gave/lent one of his favorite fountain pens to Paul.
 (17) a. Father offered first aid to the injured old man, but he refused it.
 b. Father offered the injured old man first aid, but he refused it.
 (18) a. give (somebody) a black eye vs. give a black eye to (somebody)
 b. give (somebody) the cold shoulder vs. give the cold shoulder to (somebody)

What these examples indicate is that the semantic differences between the two syntactic structures are independent of the structures themselves. Let us remember that Rappaport Hovav & Levin (2008) argue in favor of a *projectionist approach* which hypothesizes that the semantics of ditransitives is in accord with the alternation. Thus fixed goal idioms (*send (somebody) to the showers*) cannot occur in DOCs due to the fact that they exhibit an abstract caused motion event schema which is incompatible with the double object constructions, a view challenged by Ormazabal & Romero, who notes that applicative constructions are compatible with this schema. Ramchand's (2008) *constructionalist approach*, on the other hand, emphasizes the idea that the possession relation in DOC is derivative but fails to give a complex picture.

In sum, the authors propose a unified analysis of the DOC and PDC at the level of argument structure; the incorporation of P is the source of both structural and case differences. While in the prepositional dative construction the Case triggering element and the Theme is the same, in the dative construction, the Case triggering element and the Theme are distinct; properties related to $\square$ -configurations target the Theme while properties related to Case target the applied DP.

2. Conclusions

To conclude, I take the derivational account to best illustrate the nature of the two syntactic frames involved in the dative alternation. In line with the advocates of the derivational account presented above, among others (Larson 1988, Larson and Harada 2009, Ormazabal and Romero 2010 and MacDonald 2015), I argue in favor of the derivational account where the double object construction is derivationally related to the *to*-construction.

References:

- Baker, M., 1988, “*Theta Theory and the Syntax of Applicatives in Chichewa.*” *Natural Language and Linguistic Theory* 6: 353–389.
- Bresnan, J., and Nikitina, T., 2009, “The Gradience of the Dative Alternation.” In Linda Ann Uyechi and Lian-Hee Wee, eds., *Reality Exploration and Discovery: Pattern Interaction in Language and Life*, Stanford: CSLI Publications, pp. 161–184.
- Bruening, B., 2010b, “Double Object Constructions Disguised as Prepositional Datives.” *Linguistic Inquiry* 41: 287–305.
- Bruening, B., 2014, “Precede-and-Command Revisited.” *Language* 90: 342–388.
- Diaconescu, C. R., & Rivero, M.L., 2007, “An applicative analysis of double object constructions in Romanian”, *Probus*, 7, 5-30.
- Dikken, M. den, 1995, “Verb (Projection) Raising, scope, and uniform phrase structure”. In J. Beckman (ed.), *Proceedings of NELS 25*, Vol. I. Amherst: GLSA. 15 pp.
- Harley, H., 2002, Possession and the double object construction. In *Linguistic Variation Yearbook* 2, 29-68, Amsterdam: John Benjamins
- Larson, R.K., 1988, “On the double object construction”, *Linguistic Inquiry*, 19, 335- 391
- MacDonald, J., 2015, “A Movement Analysis of some Double Object Constructions”. In U. Steindl et al. (eds). *Proceedings of the 32nd West Coast Conference on Formal Linguistics*, Somerville, MA, Cascadia Proceedings Project, 276-285.
- Marantz, A., 1993, “Implications of Asymmetries in Double Object Constructions.” In Sam A. Mchombo, ed., *Theoretical Aspects of Bantu Grammar*, Stanford: CSLI Publications, pp. 113–150.
- Ormazabal, J., J. Romero, 2012, “PPs without Disguises: Reply to Bruening”, *Linguistic Inquiry*, 43, 2, 455- 474
- Ormazabal, J., J. Romero, 2010, “The derivation of dative alternations” in M.Duguine, S.Huidobro & N. Madariaga (eds), *Argument Structure and Syntactic Relations from*

Crosslinguistic Perspective , Amsterdam, John Benjamins

Pesetsky, D., 1995, *Zero Syntax: Experiencers and Cascades*, Cambridge, MA, MIT Press

Ramchand, G., 2008, *Verb meaning and the lexico, A first phase syntax*, Cambridge, Cambridge University Press

Rappaport Hovav, M., B. Levin, 2008, “The English Dative alternation: The case for verb sensitivity”, *Journal of Linguistics*, 44, 129-167

GREED IN PAREMIOLOGICAL LITERATURE

Anca-Giorgiana Manta (Panduru)
PhD Student, University of Craiova

Abstract: Proverbs are generally based on social and moral realities specific to each people. Greed has characterized shortcomings of individuals / collectivities since ancient times, the paremiological units in which it is found illustrating circumstances we can relate to anywhere and anytime. While analyzing this concept in the proverbs in the two volumes by Iuliu A. Zanne, one can notice that greed inventories different ways of representation.

Keywords: greed, paremiology, proverbs, shortcoming, comparison

1. Despre paremiologie

Termenul *parimie*¹ (var. *paremie*) provine din grecescul *paroimia* (παροιμία), însemnând „proverb, maximă, pildă, învățătură”² și stă la baza noțiunii de *paremiologie* - „disciplină care se ocupă cu studiul și culegerea proverbelor; (colectiv) totalitatea proverbelor dintr-o limbă”. Astfel, formată etimologic din gr. *paroimia* (proverb) și *logos* (cuvânt, știință), *paremiologia* a fost edificată ca știință în secolul al XX-lea, obiectul de studiu fiind paremiile (originea, caracteristicile, taxonomiile etc.), iar *paremiografia* – știința care se ocupă cu sistematizarea paremiilor, cu activitatea de culegere a proverbelor și de redactare a culegerilor.

În linii mari, parimiile sunt definite ca „aprecieri universal morale, etice care reflectă, legiferează nescris morala, etica umană, în general umanitatea. Dar obiectul lor este nu numai omul cu calitățile sale fizice, lumea sa interioară, morală, spirituală etc., ci și lumea înconjurătoare (fenomenologia naturală) și umană, socială, pe care creatorul popular o reprezintă obiectiv (realist) sau / și imaginar. Acesta este specificul axiologic al paremiilor”³.

Încercările de a defini proverbele se constituie în trei direcții principale: *direcția literar-folcloristică* – se referă la încadrarea proverbului într-un gen sau specie literară; *direcția lingvistică* – vizează caracteristicile de expresie ale proverbului; *direcția logică* – are în vedere statutul logico-semantic al proverbului și încadrarea sa într-un anumit tip de propoziție logică⁴.

Chiar dacă nu s-a ajuns la o definiție exhaustivă, încercările făcute au reușit să identifice anumite trăsături caracteristice importante ale proverbului: el este un *enunț lingvistic*, pentru că îndeplinește toate condițiile specifice acestuia (este o secvență fonică, limitată prin pauze și caracterizată printr-un contur intonațional și care poartă o anumită informație semantică⁵); proverbul are la bază o structură logico-semantică particulară, fixă, orice modificarea a acesteia (permutări, substituiri etc.) făcând ca enunțul respectiv să nu mai fie recunoscut ca proverb. De exemplu, „Nu lasă mâna ce-i văd ochii” (Zanne X 2004: 8966⁶); „Are să zică pânțele ca-nnebunit gura” (Zanne X 2004: 9092); „Cel lacom, ca musca, când își vâra tot capul în miere, acolo și-l lasă” (Zanne IX 2004: 1501); proverbul este o expresie recurentă (o „izolare”), apariția sa în discurs fiind marcată prin elemente segmentale specializate sau prin procedee suprasegmentale: pauze

¹ în DOOM₂, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010, p. 574, este înregistrat ca învechit: *!parimie(inv.)*.

² Etimologiile sunt menționate după *DEX, ediția a II-a*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2016.

³ Grigore Botezatu, Andrei Hâncu, *Dicționar de proverbe și zicători românești*, București-Chișinău, Editura Litera Internațional, 2001, p. 7.

⁴ Cezar Tabarcea, *Poetica proverbului*, București, Editura Minerva, 1982, p. 71.

⁵ Valeria Guțu-Romalo, *Sintaxa limbii române: probleme și interpretări*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1973, p. 29.

⁶ Unitățile paremiologice prezentate în acest studiu sunt excerptate din colecția lui Zanne (2004).

semnificative, intonații specifice; proverbul se referă metaforic la o situație concretă sau transpusă într-un enunț lingvistic.

Luând în considerare trăsăturile de mai sus, Cezar Tabarcea propune o definiție operațională a proverbului: „Proverbul este un enunț lingvistic cu o structură logico-semantică fixă, care întrerupe discursul în care este înglobat pentru a se referi metaforic la o situație care determină enunțarea acestuia sau la un segment al discursului”⁷.

Proverbele poartă amprenta colectivităților din cele mai vechi timpuri (milenare), fiind caracterizate ca expresii impersonale de mare vechime, înzestrate cu autoritate (primele forme de conduită ale popoarelor) și purtătoare de înțelepciune („fructul experienței popoarelor”)⁸.

În cadrul paremiologiei, a fost integrată și o specie înrudită cu proverbul – *zicătoarea* („predicate logice metaforizate”, exprimând un fals logic, fapt ce le conferă o semnificație puternică⁹). Termenul de *proverb* își are originea în latinescul *proverbium*, iar cel de *zicătoare* vine de la verbul *a zice* (lat. *dicere*). De menționat și seria de termeni colaterali, în mare parte sinonimi, consemnați de Grigore Botezatu și Andrei Hîncu în *Prefață la Dicționar de proverbe și zicători românești*¹⁰: pe de o parte, *zicală* (consemnează la un nivel mai general proverbele și zicătorile, ca specii luate împreună), *vorbe / voroave, vorbe vechi, vorbe cu tâlc, vorbe proaste* (adică *simple, din popor*), *cuvinte adevărate*; pe de altă parte, *maximă, sentință, aforism, adagiu, povățuire, asemănare, idiotism* - referindu-se la exprimări scurte, compacte, cu sens figurat, destinat conduitei etice, morale; lista poate fi completată și cu alte denumiri autohtone ca: *vorba ăluia, vorbe din bătrâni* etc.

2. Culegători de proverbe: Iuliu A. Zanne

Fără îndoială, cel mai însemnat culegător de proverbe și zicători rămâne, în literatura noastră, Iuliu A. Zanne, care a încercat să cuprindă exhaustiv materialul paremiologic în colecția sa capitală alcătuită din zece volume și intitulată sugestiv *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia. Proverbe, zicători, povățuiri, cuvinte adevărate, asemănări, idiotisme și cimilituri, cu un glosar român-francez*.

Născut la 11 iulie 1855, în localitatea Bursa din Turcia, savantul Iuliu A. Zanne are un profil național și cultural impresionant. Tatăl său, Alexandru Zanne, a participat activ la mișcarea pașoptistă, fiind exilat în Turcia. Fiul a urmat cursurile Școlii Centrale de Ingineri din Paris, finalizate în 1880. A fost angajat ca inginer de căi ferate la „Serviciul de poduri și șosele” și ca subdirector la Serviciul tehnic al Primăriei Capitalei¹¹. Dar cel mai important aspect ce trebuie amintit este legătura sa cu marea personalitate, enciclopedistul Bogdan Petriceicu Hasdeu, cel care i-a deschis calea spre studiul bogăției limbii române. Astfel, Iuliu A. Zanne caută glosarele vechi, precum „Condica Limbei Române” a vornicului Iordache Golescu (1768-1848) și, ajutat de colaboratori dezinteresați și cu bunăvoință, alcătuiește lucrarea sa monumentală, de 7.000 de pagini. După studiul altui mare folclorist, Ovidiu Bârlea¹², lucrarea ar cuprinde, în volumele I-VII, 18.940 de tipuri de proverbe, la care se adaugă 4.500 de tipuri incluse în volumele IX și X. La acestea se adaugă cele 16.350 de tipuri cuprinse în culegerea veche a lui Iordache Golescu. Proverbele, zicătorile, povățuirile, cuvintele adevărate, asemănările, idiotismele și cimiliturile operei lui Iuliu Zanne au rămas până astăzi neîntrecute, cuprinzând înțelepciunea și măiestria exprimării țaranului român din vremurile de altădată.

Această capodoperă este și o pagină memorabilă de istorie a mentalităților poporului român, de-a lungul timpului. Între anii 1895-1903, Iuliu Zanne a tipărit cele zece volume ale *Proverbelor românilor*, fiind până astăzi singura operă completă de paremiologie românească. În conținutul volumelor sale regăsim reproducerea manuscrisului lui Iordache Golescu, *Pilde, povățuiri, cuvinte*

⁷ Cezar Tabarcea, *lucr. cit.*, p. 84.

⁸ Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978, p. 242.

⁹ Idem, *ibidem*, p. 249.

¹⁰ Grigore Botezatu, Andrei Hîncu, *lucr. cit.*, p. 9.

¹¹ vezi *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, Editura Academiei, 1979, p. 933-934.

¹² Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, Editura Enciclopedică Română, 1974.

adevărate și povești, proverbele și zicătorile din *Povestea vorbeii* a lui Anton Pann, dar și un bogat material adunat și clasificat de autor.

Valorificând această operă, ne îmbogățim mintea și vocabularul, prin cunoașterea și folosirea acestui tezaur al culturii populare. Toți cei care au scris despre această lucrare au numit-o *monumentală* nu doar datorită proporțiilor ei impunătoare, ci și a muncii celui ce a realizat-o. În 1974, același Ovidiu Bârlea făcea precizarea: „...e monumentală nu atât prin dimensiunile celor zece volume masive, cât prin efortul uriaș cheltuit în extragerea, colecționarea și clasificarea proverbelor și zicătorilor”¹³.

Cadrul de referință al tezei îl constituie folclorul, cu accent pe proverbe și zicători, deoarece paremiologia a furnizat și furnizează subiecte importante de limbă, constituind un fond inepuizabil.

3. Lăcomia

Proverbele înglobează o serie de norme și valori sociale. Importanța discernământului și a prevederii este sugestiv exprimată în multe proverbe ce evidențiază înțelepciunea practică. Mai mult decât atât, ele reprezintă adevărate arhive ale stereotipurilor comportamentale, redade și transmise din generație în generație.

Astfel, unul dintre cele mai întâlnite și mai blamate vicii este lăcomia. Problematika lăcomiei nu este un simplă sau lipsită de ambiguitate, având multiple dimensiuni.

În DEX este înregistrată următoarea definiție: *lăcomie, lăcomii* (s. f.), „poftă pe care o are cineva de a mânca sau de a bea mult; fig. dorință necumpătată de câștig, de avere etc.; aviditate. * loc. adv. *cu lăcomie* = lacom (lacom + suf. -ie)”.

Cuvântul înregistrează și o serie sinonimică bogată: *aviditate, apetit, concupiscentă, cupiditate, insațiabilitate, insațietate, jinduire, lăcomire, mercantilism, nesațiabilitate, nesațiu* (pop. *nesaț*), *poftă, rapacitate, rămneală* (reg.), *râvnă, poftă, sete de câștig, venalitate, voracitate* etc.

Din punct de vedere moral (religios), lăcomia este unul dintre cele șapte păcate capitale descrise în Biblie: „El le-a mai zis: «Ce iese din om, aceea spurcă pe om. Căci dinăuntru, din inima oamenilor, ies gândurile rele, precurviile, curviile, uciderile, furtişagurile, lăcomiile, vicelşugurile, înşelăciunile, faptele de ruşine, ochiul rău, hula, trufia, nebunia. Toate aceste lucruri rele ies dinlăuntru, şi spurcă pe om» (Marcu 7, 20-24)¹⁴”. De asemenea, este surprinsă și în ultima din cele zece porunci (chiar dacă nu e numită direct): „Să nu poștești casa aproapelui tău; să nu poștești nevasta aproapelui tău, nici robul lui, nici roaba lui, nici boul lui, nici măgarul lui, nici vreun alt lucru, care este al aproapelui tău.” (Exod 20, 16-17)¹⁵

Prin urmare, lăcomia este un păcat capital, pentru că manifestă o dorință dezordonată de a câștiga tot mai mult, fără o reală necesitate. În sens biblic, lăcomia este dorința exagerată de a obține și deține bunuri materiale și astfel stă la baza tuturor păcatelor. Prin intermediul bogăției, omul câștigă posibilitatea de a înfăptui orice păcat pentru a-și satisface toate dorințele și plăcerile păcătoase.

De-a lungul secolelor, accentul s-a mutat de la un viciu la altul, reflectând fluctuația valorilor etice ale societății (colectivității); Evul Mediu a constituit momentul când cele șapte păcate (printre care și lăcomia) s-au constituit într-un adevărat *ghid* pentru un mod de viață ce tindea spre perfecțiune morală¹⁶: „Dintre toate pasiunile care îl colorează, documentele nu vorbesc de obicei decât despre două: cupiditatea și agresivitatea. Cine n-a rămas adeseori uimit văzând violența și stăruința aproape de neînțeles cu care sar în ochi, din documentele judiciare ale vremii, lăcomia de

¹³ Ovidiu Bârlea, *Lucr. cit.*, p. 325.

¹⁴ Citatele biblice din cadrul acestui articol sunt extrase din *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*. Traducere de ieromonahul Dumitru Cornilescu, 1921 A.D., Societatea Biblică Română, 2014.

¹⁵ În Biblie lăcomia este un subiect destul de des abordat; în traducerea română făcută de preotul Dumitru Cornilescu, la o simplă căutare, putem găsi menționat acest termen de peste 40 de ori, fără a lua în considerație sinonimele sau contextele în care nu este numit direct. Această analiză nu face, însă, obiectul studiului nostru de față.

¹⁶ Vezi Siegfried Wenzel, *The Seven Deadly Sins: Some Problems of Research*, în „Speculum”, XLIII, 1-22, 1968, p. 12-13: „What significance did The Seven Deadly Sins really have in medieval culture?... One soon realizes that the scheme served primarily a very practical purpose, that it did not so much furnish theoretical insight into human behavior as provide a guide for a life directed toward moral perfection”.

bani, pofta de ceartă, setea de răzbunare? Doar în legătură cu atmosfera pasională generală, care învăpăia viața în toate domeniile, aceste trăsături devin pentru noi plauzibile și explicabile. (...) Pretutindeni răsună, în literatura și cronicile epocii, de la proverb până la tratatul evlavios, ura violentă împotriva bogaților, plângerea cu privire la cupiditatea celor mari. Pare uneori ca un vag presentiment al luptei de clasă, exprimat cu mijloacele indignării morale, în acest domeniu, atât documentele, cât și izvoarele narrative, ne pot da o viziune asupra modului de viață al acelei epoci, căci în toate dosarele judiciare se reflectă cea mai nerușinată cupiditate.”¹⁷

Ceea ce face din lăcomie un păcat, nu este atât faptul că omul arată o preocupare specială pentru bani și pentru lucrurile materiale, ci faptul că le dă o valoare exagerată, devenind pentru el o adevărată obsesie, un viciu.

În psihologie, conceptul de *lăcomie* a devenit subiect de cercetare relativ recent, începând cu secolul al XX-lea, nefiind încă explorat în toate dimensiunile sale¹⁸. În câmpurile de cercetare psihologică, termenul definește un concept generalizat pentru a descrie și caracteriza motivația, emoțiile, experiențele, reacția defensivă a unei persoane în ceea ce privește atitudinea față de valorile materiale.

Alfred Adler, medic psihiatru austriac, fondator al școlii de psihologie individuală, plasează lăcomia / avariția între cele cinci trăsături de caracter de natură agresivă (alături de vanitate / ambiție, gelozie, invidie și ură): „înrudită strâns cu invidia și de cele mai multe ori asociată cu ea este avariția. Nu ne gândim doar la acele forme de zgârcenie care se limitează la adunarea de bani, ci la acea formă generală care, în esență, se exprimă în faptul că cineva nu este preocupat să-i facă altuia vreo bucurie, că pregetă să se jertfească pentru colectivitate sau pentru o anumită persoană, că ridică în jurul său un fel de zid, numai pentru a fi sigur de biete sale comori. Recunoaștem aici cu ușurință afinitatea cu ambiția și cu vanitatea, pe de o parte, precum și cu invidia, pe de altă parte”.¹⁹

4. Lăcomia în proverbe: modalități de reprezentare

Proverbele și zicătorile, ca specii moralizatoare, plasează în prim-plan esențele spirituale ale omului, iar aprecierile despre lăcomie sunt exprimate în diverse moduri.

Analizând corpusul de proverbe selectat din volumele VII și IX ale lui Zanne, observăm ca trăsături distinctive capacitatea acestora de a crea comparații, precum și rolul moralizator, prin raportare la obiceiurile, apucăturile, acțiunile umane care vizează lăcomia. Acest viciu, considerat de religia creștină un păcat capital, distruge nu doar echilibrul moral, ci și pe cel fizic (sănătatea) și social (relațiile dintre oameni, diferențe sociale). Prin urmare, majoritatea proverbelor referitoare la lăcomie au rolul de a sancționa drastic pe purtătorii acestui defect prin exemple și ascoieri semantice edificatoare.

La început, omul nu se percepea pe sine ca ceva aparte de natură, de fenomenologia ei înșuflețită (actanți zoomorfi) și neînșuflețită (inanimată). De exemplu, în viziunea sa, animalele vorbeau, simțeau, doreau etc., astfel că adesea acestea devin principalii agenți ai paremiilor ce țin de metehne moral-etice, cum este și lăcomia. Astfel, câmpul lexico-semantic al actanților zoomorfici ilustrativi pentru noțiunea de lăcomie este reprezentat prin comparația cu termeni care denumesc diferite viețuitoare:

- lupul: *Înghite ca lupul, nemestecat.* (Zanne IX, 533); *Lacomul niciodată se satură, că ca lupul flămânzește, de aceea la hărăpiri pururea gândește.* (Zanne IX, 1497); *Lacomul, ca lupul, orice găsește, înghite.* (Zanne IX, 1498); *Mănâncă ca lupii.* (Zanne IX, 2023); *Ca lupul nesățios.* (Zanne IX, 2103); *Ca lupul, ce nu se satură cu o mică îmbucătură.* (Zanne IX, 2970); *Ca lupul, ce cu cât mai mult mănâncă îi e foame, că înghite nemestecat.* (Zanne IX, 3412); *Ca un lup flămând, ce când găsește vreun vânat, ca un turbat aleargă după el.* (Zanne IX, 3513); *Ca lupii, când răpesc*

¹⁷ Johan Huizinga, *Amurgul Evului Mediu*, București, Editura Humanitas, 2002, p. 7-8, 17 (având la bază lucrarea cu același nume, apărută în anul 1919).

¹⁸ Vezi Hanna Shamiliyeva Koval, *Greed as a property of personality: the age aspect*, în „Psihologie – revistă științifico-practică”, nr. 1-2 (34), 2019, p. 77-89.

¹⁹ Alfred Adler, *Cunoașterea omului. Traducere, studiu introductiv și note de dr. Leonard Gavrilu*, Editura Iri, 1996, p. 217-218 (Traducere după volumul Alfred Adler, *Menschenkenntnis*, Rascher Verlag, Fischer Bucherci. Zurich, 1966).

și fug cu mieii în gură. (Zanne IX, 3577); Răpitorul ca lupul, și când doarme, gândul lui la răpire își are. (Zanne IX, 3581); I-a intrat lupul în mațe. (Zanne IX, 8116); Lăcomia te aseamănă cu lupul, ce nemestecat înghite. (Zanne VIII, 6478).

Lupul este un culturm / simbol întâlnit în foarte multe configurații semantice, o analiză interesantă a termenului făcând-o Dmitrii Dobrovol'skij și Elisabeth Piirainen din perspectiva Teoriei Limbajului Figurativ Convențional²⁰. Astfel, cei doi lingviști stabilesc disocierea între funcțiile iconice (focalizează un aspect, o proprietate a „obiectului” lup) și cele simbolice (folosesc obiectul pentru a simboliza niște aspecte general-umane). Acestea din urmă conduc, de fapt, la trăsăturile „intrinseci” ale lupului, care, prin intermediul anumitor caracteristici (reale sau presupuse) ale acestuia evidențiază semnificatele sale idioculturale caracteristice în viziunea unei anumite colectivități; printre acestea și lăcomia, văzută ca o consecință a animalității lupului, ca „dat” al Firii.²¹

O altă serie de proverbe actanțiale evidențiază această tară umană prin accentuarea acțiunilor specifice subiectului (animal / pasăre):

- câinele: *Lacomul, ca câinele, ce-a pierdut bucătura din gură pentru cea mai mare pe care a văzut-o în apă.* (Zanne IX, 1495); *Nesățioșii la răpire, ca câinii la mortăciuni.* (Zanne IX, 3579).

- lipitoarea: *Nesățiosul, ca lipitoarea, până nu se îndoapă, nu zice: «Ajunge!»* (Zanne IX, 2105); *Suge ca o lipitoare.* (Zanne IX, 2908); *Ca lipitoarea, ce după ce se satură, cade jos.* (Zanne IX, 2969); *Buzele cele dulci, ca lipitoarea te sug.* (Zanne IX, 3776);

- corbul / croncanul: *Ca corbii la ochi aleargă.* (Zanne IX, 276); *Ca croncanul mănâncă.* (Zanne IX, 7849);

- boul: *Ca un bou sănătos, când bea apă din fântână, soarbe ca o tulumbă.* (Zanne IX, 3716);

- leul: *Ca leul, când mănâncă, nici oase, nici mațe lasă.* (Zanne IX, 2010);

- musca: *Cel lacom, ca musca, când își vără tot capul în miere, acolo și-l lasă.* (Zanne IX, 1501);

- pisica: *Cei lacomi, ca pisica, ce nu se satură, când la pilă linge, până ce s-a isprăvit toată a ei limbă.* (Zanne IX, 1500);

- porcul: *Ca porcul pe ghindă se puse să mănânce.* (Zanne IX, 2015);

- vițelul: *Ca vițelii, ce se hrănesc pentru junghiere.* (Zanne IX, 3573).

O categorie aparte o constituie și unitățile paremiologice care au ca protagonist viciul propriu-zis, *lăcomia*, în varii ipostaze:

- lăcomia de mâncare / băutură: *Lăcomia la mâncare pântecelul ți-l umflă tare, boală îți aduce mare.* (Zanne VIII, 6462); *Lăcomia pofta pântecelui, greșeala cea dintâi la care Adam a îndrăznit și noi ne-am topit.* (Zanne VIII, 6477); *Lăcomia te aseamănă cu lupul ce nemestecat înghite.* (Zanne VIII, 6478); *Lăcomia te face să trăiești numai ca să mănânci ca dobitoacele.* (Zanne VIII, 6479); *Cu înfrânare la mâncare și băuturi, lăcomia se biruiește și sănătatea se întemeiază.* (Zanne VIII, 6456);

- lăcomia de avere: *Lăcomia la avere saț n-are nicicum, vere.* (Zanne VIII, 6471); *Lăcomia ne silește ziua noaptea s-alergăm și pe cele mai mari ape să ne cufundăm.* (Zanne VIII, 6473);

- lăcomia ca „boală”, cu influențe / consecințe negative asupra fizicului și psihicului uman, în special prin asociere cu alte vicii: *Lăcomia cu mult mai mult decât foamea omoară la oameni.* (Zanne VIII, 6460); *Lăcomia mare să ți-o stăpânești, ca să nu te îmbolnăvești și trupește, și sufletește.* (Zanne VIII, 6461); *Lăcomia cu cât mai mare, cu atât necazuri mai mari ți-aduce.* (Zanne VIII, 6468); *Lăcomia cu nesațul te îndoapă până crapi. Vezi să nu o pați.* (Zanne VIII, 6469); *Lăcomia când se pornește, viața ne-o istovește.* (Zanne VIII, 6470); *Lăcomia ne înșală și mintea ne-o deșală.* (Zanne VIII, 6472); *Lăcomie mare, pedeapsă mare.* (Zanne VIII, 6484); *Fugi*

²⁰ Vezi Dmitrii Dobrovol, Elisabeth Piirainen, *Figurative Language. Cross-cultural and Cross-linguistic Perspective*, Amsterdam, Elsevier, 2005, apud Simina Terian, *Semnificații idioculturale ale termenului «lup» în proverbele românești din culegerea lui Iuliu A. Zanne*, în *The Proceedings of Communication, Context, Interdisciplinarity Congress*, vol. I, 2010, p. 378-388.

²¹ Simina Terian, *lucr. cit.*, p. 385.

de lăcomie, că lăcomia mintea ți-o întunecă, sângele-ți strică, lumina ți-o depărtează, viața ți-o scurtează. (Zanne VIII, 6488); *Deprinde-te a stăpâni lăcomia, somnul, desfrânarea și mânia, ca să scapi de mari necazuri.* (Zanne VIII, 6494).

- lăcomia ca element perturbator al relațiilor sociale și normelor etice ale colectivității în general: *Unde vezi lăcomie, acolo cei răi și cei asupritori chinuiesc și necinstesc pe cei buni și înțelepți.* (Zanne VIII, 6454); *Unde multă lăcomie, acolo fără de măsură dăjdiile ne înconjoară.* (Zanne VIII, 6455); *Lăcomia pierde omenia.* (Zanne VIII, 6475); *Lăcomia celor mari necazuri ne aduce mari.* (Zanne VIII, 6481); *Lăcomia celor mari noroade fericite la cea mai proastă stare le trimite.* (Zanne VIII, 6482); *Lăcomia de avere, de slavă și de cinste ne desparte de părinți, de frați și de prieteni. Departe de ea, ca să fii în casa ta.* (Zanne VIII, 6483); *Marea lăcomie, departe de dreptate.* (Zanne VIII, 6485); *Din marea lăcomie gâlceavă și bătălie.* (Zanne VIII, 6492); *Unde nesațul și lăcomia împreună legiuiesc și singure ele poruncesc, acolo vezi pe ulițe strigând: «Cine dă mai mult?», că slujbele cu toba acolo se vând.* (Zanne VIII, 6495).

De remarcat și proverbele referitoare la purtătorul acestui viciu introduse prin pronume (cu structurile de tipul *cel ce* în care primul pronume este deicticul propriu-zis, iar cel de-al doilea realizează un fel de „adaptare” a proverbului la situație²²) sau adverbe cu rol de generalizare: *Cel ce mulge fără milă.* (Zanne IX, 1906); *Ca cel flămând la masă, nici oase pe taler nu lasă.* (Zanne IX, 2017); *Ca cel ce vine de la câmp ș-așteaptă cu poftă mare la masă bună mâncare.* (Zanne IX, 2018); *Ca cel ce duminică, înghite până a nu mânca.* (Zanne IX, 2019); *Ca celui ce-i curg balele de mare poftă.* (Zanne IX, 2336); *Ca când toarnă cu vadra.* (Zanne IX, 3266); *Cel ce se hrănește de la cel sărac, ca și când i-ar lua bucătura din gură.* (Zanne IX, 3576).

5. Concluzii

Tezaurul de înțelepciune populară datează de când omul și va dăinui cât omenirea. Autorul anonim a creat cu măiestrie proverbe și zicători izvorâte din experiența de zi cu zi, din situațiile cu care s-a confruntat, din cotidianul aparent banal căruia a reușit să-i confere valoare gnostică universal-valabilă. Elementele cadrului natural (în special ființele necuvântătoare) au constituit în conștiința sa exemple cu ajutorul cărora a găsit un mod eficient de ilustra, de a critica / satiriza și de a încerca să îndrepte vicii și defecte omenești care au consecințe negative asupra purtătorului, în particular, și asupra colectivității / societății, în general. Un loc aparte îl ocupă lăcomia, păcat capital, deoarece generează alte păcate precum invidia, hoția, beția, înșelătoria, minciuna ș.a. Prin proverbe edificatoare în ceea ce privește acest viciu, literatura populară constituie un izvor neprețuit atât din punct de vedere etic, dar și lingvistic, generând fapte de limbă inedite și surprinzătoare.

BIBLIOGRAPHY

Academia Română, *Dicționarul explicativ al limbii române. Ediția a II-a*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2016.

Academia Română, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române. Ediția a II-a*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.

Adler, Alfred, *Cunoașterea omului. Traducere, studiu introductiv și note de dr. Leonard Gavrilu*, Editura Iri, 1996.

Bîrlea, Ovidiu, *Istoria folcloristicii românești*, București, Editura Enciclopedică Română, 1974.

Botezatu, Grigore, Hâncu, Andrei, *Dicționar de proverbe și zicători românești*, București-Chișinău, Editura Litera Internațional, 2001.

Guțu-Romalo, Valeria, *Sintaxa limbii române: probleme și interpretări*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1973.

Huizinga, Johan, *Amurgul Evului Mediu*, București, Editura Humanitas, 2002.

²² Cezar Tabarcea, *Lucr. cit.*, p. 242.

Koval, Hanna Shamilieвна, *Greed as a property of personality: the age aspect*, în „Psihologie – revistă științifico-practică”, nr. 1-2 (34), 2019.

Pop, Mihai, Ruxăndoiu, Pavel, *Folclor literar românesc*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978.

Tabarcea, Cezar, *Poetica proverbului*, București, Editura Minerva, 1982.

Terian, Simina, *Semnificații idioculturale ale termenului «lup» în proverbele românești din culegerea lui Iuliu A. Zanne*, în "The Proceedings of Communication, Context, Interdisciplinarity Congress", vol. I, 2010, p. 378-388.

Wenzel, Siegfried, *The Seven Deadly Sins: Some Problems of Research*, în „Speculum”, XLIII, 1-22, 1968, p. 12-13, accesat online <https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdfplus/10.2307/2854796>.

Zanne, Iuliu A., *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia*, vol. VIII-IX, București, Editura Scara, 2004.

***, *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*. Traducere de ieromonahul Dumitru Cornilescu, 1921 A.D., Societatea Biblică Română, 2014.

*** *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, Editura Academiei, 1979.

CULTURAL UNIVERSALS. THE GOOD AND THE EVIL IN THE BOOK OF SOLOMON'S PROVERBS IN THE BIBLE AND IN OTHER PROVERBS

Daniela Ispas

PhD Student, University of Craiova

Abstract: Our study focuses on clarifying the notions of **good** and **evil**, whose definitions are analyzed and compared. Starting from various lexicographic sources, we have highlighted the polysemanticism of the terms. The multiple meanings are exemplified by quotations from "Solomon's Proverbs" in the Bible. For a comparison, we have extended the examples with other Romanian or foreign proverbs.

Keywords: good, evil, context, pragmatic function, meaning

0. Introducere

La întrebările: *Ce este binele?*, *Ce este răul?* au încercat să răspundă de-a lungul timpului mulți filosofi, teologi și alți oameni. În studiul de față ne propunem evidențierea sensurilor termenilor de *bine* și de *rău*, reliefând ipostazele în care aceștia se pot afla, inclusiv prin conversiune. Vom pune în valoare multitudinea de întrebări ale celor două cuvinte, prin analiza contextuală.¹

Corpusul pentru ilustrarea universalilor conceptuale *Bine* și *Rău* l-am selectat din cartea *Pildele lui Solomon* din Biblie, edițiile 1988 și 2005, și din alte maxime și proverbe cuprinse în *Dicționarul bunei-cuviințe*. Definițiile celor doi termeni vor fi evidențiate doar din câteva dicționare, studiul nefiind exhaustiv, căci nu cuprinde definițiile filosofice ale noțiunilor în discuție.

„Universalile culturale instaurează convergențe lingvistice inclusiv în domeniul religiei.”² Universalile conceptuale reprezintă o metodă de studiere a semnificației cuvintelor în diferite limbi. Binele și răul servesc ca fundament al judecății morale a oamenilor de pretutindeni. Despre bine și despre rău a scris și înțeleptul Solomon, iar cuvintele lui au rămas consemnate în Scriptură.

1. Contextul scrierii cărții *Pildele lui Solomon*

Pildele lui Solomon (*Proverbele lui Solomon*) reprezintă una din cele trei cărți de înțelepciune, didactice ale Vechiului Testament, alături de Cartea lui Iov și Ecclesiastul. Este considerată și o carte poetică. A fost alcătuită în jurul anului 931 î. H. de către Solomon, care este menționat drept autor la începutul fiecăreia din cele trei secțiuni ale ei (1,1; 10,1; 25,1). Ceilalți doi autori sunt Agur, fiul lui Iache (cap 30), și mama împăratului Lemuel, care lasă unele proverbe fiului său (cap 31). Capitolele 25-29 ale cărții au fost culese mai târziu de Ezechia și adăugate cărții lui Solomon.

Solomon a fost autorul a 3000 de proverbe și a 1005 cântări.³ Un proverb este un discurs de înțelepciune redus la o singură frază. Multe proverbe fac referire la înțelepciune, la distincția dintre bine și rău. Acestea îndeamnă la meditație, căci uneori cugetările exprimă puncte de vedere diferite.

¹ Vocabula *bine* în româna contemporană a fost analizată anterior de Ilona Bădescu și de Alice Ionescu, care au avut drept corpus romanele câtorva autori români. Vezi *Analele Universității din Craiova*, Seria Științe Filologice, Langues et littératures romanes, 2016: 140-157.

² Fînar 2014: 160

³ 3 Regi 4,32

„Grecesul *paroimiai* = „proverbe“ e traducerea, potrivit limbajului biblic, a ebraicului *mišle* (pluralul substantivului *mašal*) care devine în Vulgata *proverbiae* (pluralul lui *proverbium*), termen ce va fi adoptat în principalele limbi europene.”⁴

2. Etica și cele zece porunci

Etica este disciplina teoretică ce studiază fie precumpănitor ideile de bine, rău, datorie, dreptate etc. (acestea sunt denumite, în genere, etici filosofice), fie atitudinile, caracterele, datinile, adică moralitatea oamenilor.

Destui filosofi disting etica de morală, în acest fel: morală se referă la comportamentul uman văzut prin prisma valorilor (de bine și rău, drept-nedrept etc.), iar etica se referă la studiul a tot ceea ce intră în această arie a valorilor și normelor morale în acțiune. „Etica sau filozofia morală înseamnă cercetarea felului în care trăim, a binelui și a răului, a ceea ce este corect și greșit și a principiilor moralității.”⁵

Înțelepciunea este disciplina aplicării adevărului în viața noastră, în lumina experienței. Tipul de înțelepciune care predomină în cartea *Pildelor* este denumit înțelepciune gnostică. De multe ori se folosește un limbaj figurat, alegoric, încărcat de simboluri. Dacă un proverb pune probleme, atunci contextul global este crucial pentru interpretare. Valorile morale se bazează pe cele zece porunci. *Pildele* prezintă în mod constant un puternic contrast între viața înțeleptului și viața nebunului, cu alte cuvinte între bine și rău.

3. Definiția binelui

În uzul curent, la nivelul dicționarilor, *bine* este un concept definit astfel: „I. adv. 1. În mod prielnic 2. În concordanță cu regulile eticii sociale, în mod cuviincios 3. Deplin, în întregime II. s.n.1. ceea ce este util, favorabil, prielnic 2. Ceea ce corespunde cu morală, ceea ce este recomandabil din punct de vedere etic 3. (fil.; art.) Obiectul moralei ca știință –lat. *bene* (sensul II.3, calc după gr. *agathos*, germ. *Das Gut*)” (DEX 2016: 114). *Micul dicționar academic* enumeră foarte multe sensuri pentru cuvântul *bine*, unele dintre ele regăsindu-se în exemplele date. *Le petit Larousse* definește astfel *binele*: „1. Bien –adv. (lat. *bene*) conformément à l'idée qu'on se fait du bien, de la perfection ; de manière satisfaisant; 2. Bien –adj. invar. conforme à l'idée qu'on se fait du bien, de la perfection ; satisfaisant; Bien n.m. I.1. ce qui est conforme à un idéal, à la morale, à la justice 2. (philos.) (le bien) ce qui fonde absolument toute valeur II.1. ce qui est utile, avantageux pour, correspond à l'intérêt de (qqn) II.2. le bien commun : l'intérêt général III. (souvent au pl.) 1. Ce qu'on possède 2. Écon. toute chose créée par le travail et correspondant à un besoin de la société 3. Hist. Biens nationaux” (*Le Petit Larousse* 1993: 139, 140).

În *Dicționarul biblic* accentul este pus pe sensurile vechi, făcându-se referire la noțiunea de *bine*, prezentă în ambele testamente. „În Vechiul Testament, cuvântul *bine* traduce doi termeni ebraici care sunt folosiți de peste 600 de ori: a. *Yatabh*, care înseamnă *a fi bun*, *a face binele*, *a fi mulțumit*, *a plăcea*. b. *Tobh* definește persoane, obiecte, cuvinte care dau naștere unor senzații plăcute sau unor bucurii deosebite. În Noul Testament, *bine* este folosit îndeosebi în expresii ca: *a face binele* și redă patru cuvinte grecești diferite: *agathon*, *agathopoieo*, *Kalon* și *kalopoieo*. Binele este un privilegiu divin: Dumnezeu este singurul bun și singurul bine.”⁶ În *Dicționarul religios*, pe lângă sensurile enumerate în DEX 2016, apare următoarea definiție: „(Bis.) Rezultatul acțiunii lui Dumnezeu în actele Sale față de oameni, reflex al harului Său; lucrare îndumnezeitoare care vine în om din binele ultim, suprem, care este Dumnezeu.”⁷

a. Bine – adverb

Studiind contextele, putem verifica identitatea sau non-identitatea de sens a două sau a mai multor unități. Prin analiza contextuală a unităților lexicale determinăm posibilitățile combinatorii.

⁴ <https://intelepciunea.omu.ro/proverbele-lui-solomon-80/>

⁵ McInerney 1992: 13

⁶ *Dicționar biblic* 1995 Editura Stephanus: 166

⁷ Stoian 1994: 50

Aplicând principiile semanticii lexicale paradigmatică, evidențiem sensul cuvintelor. Adverbul este o clasă de cuvinte neflexibile, care funcționează ca determinativ al verbului, al adjectivului sau al altui adverb.

Bine – adverb autonom sintactic, neanalizabil

- Adverbul ca adjunct

Adverbul circumstanțial *bine* indică modul desfășurării procesului exprimat de verb.

„Considerarea sensurilor cuvintelor polisemantice în relația dintre ele înseamnă diferențierea (dezambiguizarea) sensurilor.”⁸

Sensurile adverbului *bine* în context, identificate în exemplele alese, sunt următoarele:

(1) Pilde 4,4 El mă învăța atunci și-mi zicea: Păstrează *bine* în inima ta cuvintele mele, păzește învățăturile mele și vei trăi! (Biblia 2005) / *bine* „cu grijă / cu atenție”.

(2) Pilde 11,10 Când le merge *bine* celor neprihăniți, toată cetatea se bucură și, când pier cei răi, toți strigă de veselie (Biblia 2005). / *a-i merge bine* „a prospera”

(3) Pilde 11,17 Omul milostiv își face *bine* sufletului său, pe când cel fără milă își chinuiește trupul său.⁹ / *își face bine* „își ajută”

(4) Pilde 14,15 Omul lesne crezător crede orice vorbă, dar omul chibzuit ia seama *bine* cum merge (Biblia 2005). / *ia seama bine* „observă”

(5) Pilde 19,10 Nu-i stă *bine* celui fără minte să trăiască în desfătări, cu atât mai puțin unui rob să conducă peste căpetenii. / *nu-i stă bine* „nu i se potrivește”

(6) Pilde 24,25 Dar celor ce îl ceartă cum se cuvine le merge *bine* și peste ei vine binecuvântarea și fericirea. / *a-i merge bine* „a prospera”

Alte sensuri ale adverbului *bine* sunt: „cu blândețe, cu atenție” (Pilde 27,23); „în mod favorabil” (Pilde 31,23).

- Adverbul - centru de grup

Adverbul *bine*, care se încadrează în clasa semantică a modalizatorilor, poate fi regent când primește ca adjunct o propoziție conjuncțională, *bine* funcționând în această situație ca predicat adverbial. Modalizatorii apreciativi *bine*, *rău* selectează conjuncțiile *că* sau *să*.

(7) Pilde 12,9 *Mai bine* să fii într-o stare smerită... (Biblia 2005); Pilde 16,19 *Mai bine* să fii smerit cu cei smeriți... / *mai bine* „mult și prielnic”

(8) Pilde 17,26 Nu este *bine* să osândești pe cel neprihănit la o gloabă... (Biblia 2005). / *(nu) este bine* „(nu) este în concordanță cu regulile eticii sociale, în mod cuviincios”

Uneori, subordonata cerută de expresia verbală impersonală *(nu) e bine* este introdusă prin conjuncția compusă *ca...să*: Pilde 24,23: Nu e *bine* ca la judecată să cauți...

b. Binele –substantiv

Prin articulare sau prin plasarea în contexte specifice (determinarea adjectivală –binele uitat), adverbul își schimbă clasa morfologică, devenind substantiv. Substantivul *binele* este obținut prin conversiune din adverbul *bine*. Caracteristici morfosintactice: *Binele* este un substantiv abstract, iar în general abstractele sunt defective de număr. „În raport cu categoria de număr, unele substantive abstracte sunt nonnumărabile în toate utilizările lor.”¹⁰ Substantivul *binele* admite cuantificarea nedefinită, realizată prin determinative de tipul *atâta*, *destul*, *mult*: *atâta bine*, *destul bine*, *mult bine*.

(9) Ce va rămâne din trecerea noastră pe pământ, decât puținul *bine* pe care l-am putut realiza? (DBC: 54) / *bine* „ceea ce este util, favorabil”

Cuantificarea negativă se realizează prin *niciun*: *niciun bine*. „Nu e posibilă înlocuirea în context a cuantificatorului *niciun* cu gruparea *un singur*, care exprimă unicitatea.”¹¹

(10) *Niciun bine* fără osteneală (DBC: 49).

⁸ Bidu-Vrăncianu; Forăscu 1988: 22

⁹ Când nu este specificat, înseamnă că citatul este din Biblia ediția 1988.

¹⁰ Guțu Romalo (coord.) 2005: 103

¹¹ Ibidem: 104

Substantivul *binele* nu admite cuantificarea prin numere cardinale și nici prin adjective nehotărâte cu valoare distributivă, de tipul *fiecare, oricare*. Nu se combină, de regulă, cu articolul nedefinit, dar poate apărea însoțit de acesta atunci când există un determinativ (*un mare bine*), articolul neavând însă rol de individualizare. În cartea *Pilde* nu apare niciodată în această situație. Am selectat un exemplu din DBC:

(11) Când faci *un bine*, ia aminte pentru cine te ostenești, să nu fie un nemernic și să-ți răsplătească binele cu răul. (DBC: 51)/ *un bine* „o binefacere”

Conform *Gramaticii limbii române* (2005), mărcile substantivării sunt:

- compatibilitatea cu afixe flexionare de tip substantival, și anume cu articolele:

(12) Aruncă *binele* tău în dreapta și în stânga, și la nevoie ai să-l găsești (DBC:49).

Binele „agreabilul, frumosul”

- Compatibilitatea cu pozițiile sintactice ale substantivului:

- atribut substantival genitival

(13) Pilde 2,9 ...vei înțelege potecile *binelui*; DBC:51 Nerecunoașterea *binelui* este pricina pentru care se fac greșeli. (Kant, *Critica rațiunii*, în DBC: 52).

-atribut substantival prepozițional

(14) Pilde 12,2 Omul *de bine* capătă bunăvoința Domnului. (Biblia 2005)

Om de bine „om care ajută pe cei din jur”

(15) Pentru facerea *de bine*; fie cât de mică, mult, mult să mulțumești, ca și altădată să mai dobândești. (DBC: 49)

-subiect

(16) *Binele* este de aur. El este rar, dar nu se va întuneca. (S.Butler- DBC: 50)

- nume predicativ

(17) Pilde 11,23 Dorința celor dreți este *bine*.

-complement prepozițional

(18) Pilde 17,13 Cel ce răsplătește cu rău *pentru bine* nu va vedea...

- complement direct

(19) Pilde13,2 Din rodul gurii sale omul mănâncă *binele*; Grăbește-te să faci *binele* cât poți, căci nu ai puțină să-l faci oricând (proverb arab, DBC: 49).

- Funcția semantică denominativă (proprie substantivului).

Mărcile sintactico-semantică sunt obligatorii și suficiente.Mărcile de tip afixal pot lipsi.

(20) Pilde 3,27 Nu zăbovi a face *bine* celui ce are nevoie, când ai puțină să-l ajuți.

În general, substantivul *binele* are sensul de „ceea ce corespunde cu morala, ceea ce este recomandabil din punct de vedere etic”.

4. Definiția răului

În uzul curent, la nivelul dicționarilor, *rău* este un concept definit astfel: „I. adj. Care are însușiri negative; lipsit de calități pozitive 2. Care nu-și îndeplinește îndatoririle morale și sociale legate de o anumită circumstanță 3.Neconform cu regulile morale etc. II. adj. Care nu are calitățile proprii destinației III.(despre meseriași, artiști etc.) Neîndemânatic, incapabil IV. Adj. Nesatisfăcător V. Adv. 1. Așa cum nu trebuie, nepotrivit 2. Neplăcut 3. Incomod, neconfortabil 4. Neplăcut 5. Neconform cu părerile, cu gusturile cuiva 6. Puternic VI. s.n. 1. Ceea ce aduce nemulțumire; neplăcere; pricină de nefericire 2. Ceea ce nu e recomandabil din punct de vedere moral –lat. *reus* (DEX 2016: 1015). *Le petit Larousse* definește astfel *răul*: „Mal n.m. (lat. malum) 1. Ce qui est contraire au bien, à la vertu, ce qui est condamné par la morale 2. Ce qui est susceptible de nuire, de faire souffrir 3. Souffrance physique 4. Souffrance morale 5. Peine, travail; Mal adv. (lat. male) 1. D' une manière mauvaise 2. Etre bien mal, au plus mal : être très malade 3. Etre mal avec qqn” (*Le Petit Larousse*: 623).

Dicționarul Biblic definește *răul* astfel: „Răul (În ebr. Ra; gr. Kakos, poneros, phaulos) are o semnificație mai largă decât păcatul. Este în principiu ceea ce este neplăcut, dezagreabil, supărător. Cuvântul unește fapta rea și consecințele ei. O mare parte a răului fizic se datorează

răului moral.”¹² *Dicționarul religios* indică pentru *rău*, printre alte sensuri, înțelesul următor: „Actul de răzvrătire împotriva lui Dumnezeu și de negare a Lui; răutate.”¹³

Termenul *rău* poate fi adjectiv, adverb sau substantiv.

a. Rău – adjectiv

Rău, în calitate de adjectiv calificativ, poate fi poziționat atât după regentul substantival, cât și înaintea acestuia, pentru obținerea de efecte stilistice. Adjectivul *rău* poate primi grade de intensitate. „Dependența sintactică față de substantiv se produce direct, în cadrul grupului nominal, sau prin intermediul unui verb, în cadrul grupului verbal, și se manifestă prin repetarea informației gramaticale asociate substantivului.”¹⁴ Adjectivele calificative au posibilitatea de a-și asocia adjuncți, adică de a fi centru de grup sintactic.

-Adjectivul - adjunct

Adjectivul participă ca atribut în grupul nominal și ca predicativ în grupul verbal.

(21) Pilde 13,17 Un sol *rău* cade în nenorocire, dar un sol credincios aduce tămăduire. (Biblia 2005). În ediția 1988, în loc de *rău* este scris termenul *ticălos*. / Pilde 20,8 Un rege ...deosebește cu ochii lui orice faptă *rea*. / De omul *rău* și diavolul se ferește (proverb albanez – DBC: 279). În cazurile date, adjectivul a determinat de fiecare dată un singur adjectiv, deși este posibil ca, uneori, să determine mai multe substantive.

Adjectivul ca predicativ în grupul verbal:

(22) Pilde 13,20 ... cel ce se întovărășește cu cei nebuni se face *rău*.

În exemplele date, când *rău* este adjectiv, însușirea este asociată omului și atunci are sensul de „care are însușiri negative; care nu-și îndeplinește îndatoririle morale și sociale”, sau faptelor omului și are înțelesul de „nedrept, vinovat”.

Adjectivul poate determina și un substitut al substantivului. Adjectivul poate deveni centru atunci când este termen regent pentru unul sau mai mulți adjuncți.

b. Rău – adverb

„O particularitate a limbii române constă în conversiunea în adverb a formei de masculin singular a adjectivului.”¹⁵ În această situație se află și cuvântul *rău* folosit ca adverb.

(23) Pilde 11,15 Celui ce se pune chezaș pentru un străin *îi merge rău*.

a-i merge rău (cuiva) „a avea o viață grea”

(24) Pilde 12,20 Înșelăciunea este în inima celor ce gândesc *rău*, iar bucuria pentru cei ce dau sfaturi de pace. / *rău* „așa cum nu trebuie; greșit”

(25) Pilde 20,25 O cursă este pentru om să afierosească Domnului ceva în grabă și după ce a făgăduit *să-i pară rău*. / *a-i părea rău* (locuțiune verbală) „a regreta”

(26) Să nu faci *rău* vreodată în viața nimănui (DBC: 281). / *rău* „așa cum nu trebuie”

Adverbul *rău* poate apărea repetat în proverbe: (27) *Rău faci, rău găsești* (DBC: 279). *A face rău* „a produce cuiva o senzație neplăcută”

c. Răul – substantiv

Conversiunea adjectivului în substantiv e deosebit de productivă. Procedeele prin care se poate realiza schimbarea valorii adjectivale în cea substantivală sunt următoarele:

- Articulare cu articol hotărât

(28) Pilde 3,29 Nu pune la cale *răul* împotriva aproapelui tău. / *Răul* care ne iese din gură adesea ne cade în sân (G. Herbert DBC: 281). În ultimul caz, cuvântul *răul* este regent pentru o subordonată. În exemplele anterioare, substantivul *răul* are sensul de „păcatul; ceea ce nu e recomandabil din punct de vedere moral”.

(29) Pilde 27,12 Omul chibzuit vede *răul* și se ascunde. (Biblia 2005). În ediția din 1988, termenul *răul* este înlocuit cu sinonimul *nenorocirea*. / Să nu te bucuri de *răul* altuia (DBC: 279). / *răul* „necazul, nenorocirea”

¹² *Dicționar Biblic* Editura Cartea Creștină 1995: 1110-1111

¹³ Stoian 1994: 287

¹⁴ Guțu Romalo (coord.) 2005: 141

¹⁵ Ibidem: 603

- Articularea cu articol nehotărât

- Prezența formantului *cel, cea, cei, cele* în fața adjectivului, care îl corelează anaforic cu un substantiv. Când regentul generic e doar presupus, gruparea funcționează ca un substantiv determinat definit.

(30) Pilde 2,12...vei fi izbăvit de calea *celui rău*.../ Adesea *cei răi* se trădă singuri. (Gresset, *Mincinosul*, în DBC: 281) /Pilde 5,22 *Cel rău* este prins în înseși nelegiuirile lui și este apucat de legăturile păcatului lui. (Biblia 2005). *Cel rău* este tradus în Biblia din 1988 prin *cel fără de lege*. În exemplele de mai sus, *cel rău* semnifică „ființă rea cu cineva”.

(31) Pilde 10,24 *Celui rău*, de ce se teme, aceea i se întâmplă (Biblia 2005). / *cel rău* „nelegiuitul”

(32) Pilde 11,5...*cel rău* cade prin însăși răutatea lui (Biblia 2005). / Pilde 28,15 Leu care răcnește și urs flămând este *cel rău* care stăpânește peste un popor sărac. Așadar, *cel rău* înseamnă acea persoană imperfectă, care poate fi o pricină de nefericire și care nu respectă regulile morale.

- Asocierea cu un cuvânt din clasa determinanților

(33) *Cel mai mare rău*, nu când omul năpăstuiește, ci când nu se osândește, cel ce năpăstuiește (DBC: 280). / *rău* „nedreptate”

(34) Pilde 3,15 *Niciun rău* nu i se poate împotrivi (priceperii)./ *rău* „lucru neplăcut”

(35) Pilde 3,30 Nu te certa cu nimeni fără pricină, de vreme ce nu ți-a făcut *niciun rău*. / *rău* „neajuns”

- Plasarea adjectivelor precedate de prepoziții în context substantival

(36) Pilde 1,16 Căci picioarele lor aleargă numai *la rău*, iar ei zoresc să verse sânge./ Pilde 3,7 ...Fugi *de rău*. În contextele anterioare, *rău* are sensul de „păcat, răutate”.

Concluzii

Binele și *răul* sunt elemente de vocabular care reflectă concepte fundamentale cu care operează filosofia, religia și alte domenii, concepte la care oamenii se raportează adesea. Se observă frecvența celor doi termeni, *bine* și *rău*, în cartea *Pildele lui Solomon*, cuvinte care în diverse contexte capătă sensuri diferite. Conform gramaticii limbii române, *bine* poate fi atât adverb, cât și substantiv, prin conversiune. Mai rar, poate căpăta și alte valori morfologice. *Rău* poate fi adjectiv, adverb sau substantiv. Au fost evidențiate sensurile cuvintelor analizate în context. În general, versetele biblice analizate, precum și celelalte proverbe la care s-a făcut referire, au o structură simplă și clară.

Noțiuni aparent simple, *binele* și *răul* își dovedesc complexitatea la o analiză mai profundă. Termenii studiați, de etimologie latină, nu au fost evidențiați în toate exemplele posibile întâlnite în textul biblic studiat –*Pildele lui Solomon*, ci doar au fost evidențiate ipostazele în care aceștia apar. Textul biblic fiind tradus în română, s-a tradus de fapt sensul și nu neapărat semnificația.

Din punct de vedere semantic, se remarcă faptul că cei doi termeni - *bine* și *rău* – sunt polisemantici, sensul acestora fiind stabilit în funcție de contextul imediat. De obicei, în exemplele oferite, cele două cuvinte sunt folosite cu sens propriu. Mijloacele folosite, scopul emițătorului, împrejurările în care s-a rostit discursul determină sensul complet al oricăror noțiuni, inclusiv al celor analizate. De menționat că cele două cuvinte intră în numeroase locuțiuni și expresii, făcând parte din vocabularul fundamental al limbii române. Dicționarele mai înregistrează și un sens familiar sau ironic pentru cuvântul *bine*, dar nu a fost folosit astfel în materialul cercetat. Semnalăm faptul că de la cuvintele *bine* și *rău* se pot forma cuvinte noi prin derivare și/ sau compunere, unii dintre acești termeni fiind întâlniți și în textul analizat.

Din punct de vedere pragmatic, discursul religios are valoare imperativă-descriptivă. Există strategii persuasive în textele studiate, acțiunea comunicativă fiind orientată către un anumit scop, urmărindu-se influențarea auditoriului în alegerea binelui și evitarea răului. Textul biblic comunică valori în scris. Se remarcă finalitatea pragmatică a mesajului biblic, deoarece acesta încearcă să modifice modul de a gândi și de a acționa al cititorilor/ ascultătorilor. Proverbele, inclusiv cele care au tema binelui și a răului, nu trebuie judecate la suprafață, trebuie pătruns în adâncimea sensurilor. La orice sfat trebuie să meditezi.

În concluzie, comportamentul indivizilor poate fi schimbat prin intermediul actelor de comunicare. Pentru a se ajunge la persuasiune este nevoie de înțelegerea sensului textului/discursului.

BIBLIOGRAPHY

- Academia Română, Institutul de Lingvistică. *Micul dicționar academic*. ediția a II-a. (2010). București: Editura Univers Enciclopedic.
- Bidu-Vrănceanu, Angela; Forăscu, Narcisa. (1988). *Cuvinte și sensuri*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- DEX= Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ed. a 2-a, rev. (2016). București: Editura Univers Enciclopedic Gold.
- Dicționar biblic*. Vol.1. (1995). București: Editura Stephanus.
- Dicționar biblic*. (1995). Oradea: Editura Cartea Creștină.
- Fînaru, Dorel. (2014). *Universalile limbajului*. Editura Universității din Suceava.
- Guțu-Romalo, Valeria (coord.). (2005). *Gramatica limbii române*. vol.1, București: Editura Academiei Române.
- Le Petit Larousse. Dictionnaire encyclopédique*. (1993). Paris.
- McInerney, K. Peter. (1992). *Introducere în filozofie*. București: Editura Lider.
- Stoian, M. Ion. *Dicționar religios*. ed. a II-a. (1994). București: Editura Garamond.
- SITES** <https://intelepciunea.omu.ro/proverbele-lui-solomon-80/> (accesat 24.02.2020)
- SURSE**
- Biblia sau Sfînta Scriptură*. 1988. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului și a Noului Testament*. 2005. București: Editura Societății Biblice Interconfesionale din România.
- DBC= *Dicționar al bunei-cuviințe*. 1973. București: Editura Albatros.

MILITARY VOCABULARY IN THE NOVEL *RUSOAICA* BY GIB I. MIHĂESCU

Loredana-Maria Ghioală

PhD Student, University of Craiova

Abstract: The article presents an applicative study analyzing the military vocabulary in the novel *Rusoaica* / 'The Russian woman' by Gib I. Mihăescu. The variety of the military vocabulary highlights a background characterizing the interwar confession novel of psychological analysis, in which war is still a reality. The analysis underpins the semantic, lexical and etymological aspects of the military terms specific to the interwar literary language, as well as the author's talent to equally cultivate the short story and the novel.

Keywords: analysis, military vocabulary, semantics, meaning, literary language

1. Perioada interbelică a reprezentat pentru literatura română *epoca de aur*, în care climatul social instabil și tensionat a determinat o transformare remarcabilă a cadrului vieții intelectuale. Asistăm la o evoluție spirituală prin care „literatura română atinge un nivel european, putând fi comparată cu oricare mare literatură constituită”¹.

În proza românească interbelică, se remarcă dezvoltarea romanului „care devine [...] un gen autonom, proteic, sincron cu dezvoltarea sa în plan mondial”². Drept urmare, prozatorii români acordă o atenție deosebită analizelor inconștientului, publicând numeroase opere axate pe frământările și problemele individului.

Gib I. Mihăescu, prozator și romancier interbelic, prin romanul de analiză psihologică *Rusoaica* (1933) reconstituie într-o manieră realistă și confesivă „viața rudimentară, plină de peripeții și eroism, pândită de moarte și amenințată de ratare prin izolare sau inactivitate, a unui sector de pază la granița basarabeană, unde războiul este încă o realitate [...]”³. Deși în numeroase lucrări de critică literară, romanul *Rusoaica* este considerat psihologic, criticul Nicolae Manolescu apreciază că este singurul acceptabil și „greșit interpretat de critica epocii în care a apărut ca un roman psihologic”⁴ și „în fond este un tipic roman românesc, conform formulei lui Albert Thibaudet, avându-și originile în romanul englezesc de aventuri combinat cu acela erotic francez”⁵.

2. Analiza urmărește prezentarea lexicului militar în romanul realist, de analiză psihologică din perioada interbelică. În cadrul analizei, pe lângă termenii științifici, am prezentat și elemente comune specifice romanului de război. Am avut în vedere o analiză terminologică, care vizează observațiile semantice, lexicale și etimologice, cercetând principalele dicționare generale ale limbii române, DEX-ul și MDA-ul. Cercetarea corpusului din romanul *Rusoaica* de Gib I. Mihăescu însumează 43 de unități lexicale și sintagme specializate.

2.1. În funcție de semnificația lor, termenii militari desemnează:

a. Arme: *baionetă*, *carabină*, *revolver*: „Aveam cu mine toate trei *revolverele* și de data asta mai luasem și *carabina* și *baioneta* pe deasupra.” (p. 117), *grenadă*: „Și cei care vor fi prinși că au întrebuințat *grenadele* și munițiile statului, [...], vor trage grele consecințe...” (p. 53);

b. Grade și funcții militare: *aghiotant*: „Era socotit de toți *aghiotantul* meu și mâna mea dreaptă.” (p. 21), *caporal*: „– Bine, mă leat, flăcău ce te găsești tu, *caporal* în armataromână [...] am să propun să te degradeze în fața întregului regiment...” (p. 78), *căpitan*: „– E gata, domnule *căpitan*! Strigă din cadrul ușei, țepăn ca o alcătuire mecanică, ordonanța, salutând cu mișcări

¹Piru, 1981: p. 278.

²Voia, 2007: p. 41.

³Constantinescu, 1977: p. 187.

⁴Manolescu, 2008: p. 771.

⁵*Ibidem*, p. 771.

cadențate de articulații[...].” (p. 10), *colonel*: „Unele sectoare, a declarat domnul *colonel*, nu se îndeletnicesc decât cu prinsul peștilor, în loc cu al spionilor și al contrabandiștilor care-și fac de cap.” (p. 53), *comandant*: „Accentuez: ușoară! Imită Iliad în derâdere pe *comandantul* său.” (p. 147), *grănicer*: „În schimb, *grănicerul* roșu devenea tot mai nervos cu cât se prelungea tăcerea.” (p. 19), *husar*: „[...] de parcă în patul de scânduri și-ar fi găsit loc de culcuș tot polcul de *husari* ce va fi fost comandat pe vremuri, cu strălucire, ca veritabil *colonel*.” (p. 120), *jandarm*: „Acolo l-au luat în primire *jandarmii* șiăștia nu știu de glumă.” (p. 107), *locotenent*: „Soldații îi spuneau pur și simplu: bordeiul domnului *locotenent*.” (p. 21), *maior*: „Dac-o fi *maiorul*, îmi mai făceam eu inimă bună, îl îmbăt și-i fac cadou toate sticlele pe care le am.” (p. 144), *militar*: „[...] și ca un *militar* adevărat ce se simțea, prefera să păstreze muțenia cea mai desăvârșită.” (p. 52), *ofițer*: „Și pentru a-mi stimula mulțumirea, amintirea îmi alerga neconținut și acum la *ofițerii*, tovarăși de petreceri, de care tocmai mă despărțisem.” (p. 10), *ordonanță*: „Strigă din cadrul ușei, țeapăn ca o alcătuire mecanică, *ordonanța*, salutând cu mișcări cadențate de articulații[...].” (p. 10), *plutonier*: „Eu nu avusesm decât să imprim aceste mișcări plutonelor mele: cei doi *plutonieri* le prinseră și acum ei manevrau de minune.” (p. 20), *polcovnic*: „Găsirăm aci economiile lui *gaspadin polcovnic* în dolari americani.” (p. 121), *santinelă*: „[...] după ce privi iarăși neliniștită la *santinelă*, arătă spre baraca mea de scânduri [...].” (p. 91), *sergent*: „– Primești s-o însoțești supravegheat de un *sergent*?” (p. 149), *soldat*: „[...] mă făcu să mă dezinteresez aproape complet de dâșii și să-i las pe mâna *soldaților*.” (p. 17), *vagmistru*: „A zis că nu stă de vorbă cu niște soldătoși și niște... *vagmiștri*... așa-i zice ea lui domn plutonier Gârneață... cum ar fi pe rusește.” (p. 36);

c. Unități și subunități militare: *batalion*: „Și m-am bucurat cu atât mai mult, cu cât vedeam mutra plouată a camarazilor mei de *batalion* [...].” (p. 7), *detașament*: „Când mi s-a dat ordin să trec cu *detașamentul* de pază pe Nistru, am salutat cu multă bucurie această noutate.” (p. 7), *patrulă*: „Spre flancurile sectorului dam drumul doar la cei cu urechea fină și cu pas de copoi, ale căror raite prin posturile apropiate și printre *patruli* nu mai conteneau.” (p. 20), *pluton*: „Eu nu avusesem decât să imprim aceste mișcări *plutonelor* mele: cei doi plutonieri le prinseră și acum ei manevrau de minune.” (p. 20), *polc*: „[...] de parcă în patul de scânduri și-ar fi găsit loc de culcuș tot *polcul* de *husari* ce va fi fost comandat pe vremuri, cu strălucire, ca veritabil *colonel*.” (p. 120), *regiment*: „[...] am să propun să te degradeze în fața întregului *regiment*...” (p. 78);

d. Acțiuni și tactici militare: (a) *degrada*: „– Bine, mă leat, flăcău ce te găsești tu, [...] am să propun să te degradeze în fața întregului *regiment*...” (p. 78), *manevră*, *marș*: „Altele și altele, mii de picioare în *marșuri* contrarii de trupe în *manevre*.” (p. 139);

e. Construcții cu destinație militară: *cazarmă*: „Însă, înainte de a mă duce la *cazarmă*, mă îndreptai spre poștă [...].” (p. 8);

f. Nume generice: *armată*: „– Bine, mă leat, flăcău ce te găsești tu, caporal în *armata* română [...] am să propun să te degradeze în fața întregului *regiment* [...].” (p. 78), *comandament*: „Aici, deși ne simțim la zeci de verste de *comandament*, instinctiv, când gluma ni-i mai îndrăzneată, ochii ni se îndreaptă spre orificiile bine înfundate ale încăperii.” (p. 53), *epolet*: „[...] îmi atraseră atenția asupra îmbrăcămintei domnului *colonel*, care, oricât de lipsită de *epoleți* și de galoane, contrasta într-un chip săritor în ochi cu starea jalnică a claselor sociale din care făcea parte [...].” (p. 119), *flanc*: „Spre flancurile sectorului dam drumul doar la cei cu urechea fină și cu pas de copoi [...].” (p. 20), *galon*: „[...] îmbrăcămintei domnului *colonel*, care, oricât de lipsită de *epoleți* și de *galoane*, contrasta într-un chip săritor în ochi cu starea jalnică a claselor sociale din care făcea parte [...].” (p. 119), *memoriu*: „Greșeala ți se scuză: neobservarea strictă a ordinelor mele va avea totuși o ușoară influență asupra *memoriului* d-tale.” (p. 147), *muniție*: „Și cei care vor fi prinși că au întrebuințat grenadele și *munițiile* statului, pentru prinderea șalăilor și-a crapilor, vor trage grele consecințe...” (p. 53), *permisie*: „Dacă dumneavoastră îmi acordați o *permisie*, chiar îndată voi introduce formele de cununie [...].” (p. 147), *popotă*: „La ultima masă luată la *popotă* împreună, ei studiaseră harta statului major [...].” (p. 10), *post*: „Spre flancurile sectorului dam drumul doar la cei cu urechea fină și cu pas de copoi, ale căror raite prin *posturile* apropiate și printre *patruli* nu mai conteneau.” (p. 20), *sector*: „Sectorul meu fu hotărât, cu totul izolat, destul de departe, și în dreapta și în stânga și în

spate, de sate ori locuințe omenești [...]” (p. 9), *tranșee*: „Dădurăm de-un adevărat *tranșeu* [...]” (p. 197), *trupă*: „Altele și altele, mii de picioare în marșuri contrarii de *trupe* în manevre.” (p. 139).

2. 2. Din punct de vedere semantic, termeni militari sunt:

a. monosemantici: *aghiotant* s. m. (Cf. rus. *adiutant*), *caporal* s. m. (< fr. *caporal*), *colonel* s. m. (< fr. *colonel*), *grănicer* s. m. (*graniță* + suf. -ar), *husar* s. m. (< magh. *huszár*), *jandarm* s. m. (< fr. *gendarme*), *maior* s. m. (< rus. *maior*, germ. *Major*), *militar* s. m. (< fr. *militaire*, lat. *militaris*, germ. *Militär*), *muniție* s. f. (< germ. *Munition*, lat. *munitio*, fr. *munition*), *permisie* s. f. (< fr. *permission*, lat. *permissio*), *polc* s. n. (< ucr., rus. *polk*), *popotă* s. f. (< fr. *popote*), *santinela* s. f. (< fr. *sentinelle*), *vagmistru* s. m. (< rus. *vahmistr*, ger. *Wachtmeister*);

b. polisemantici: *armată* s. f. (< it. *armata*), *baionetă* s. f. (< fr. *baïonnette*), *batalion* s. n. (< pol. *batalion*, rus. *batalion*. Cf. it. *battaglione*, fr. *bataillon*), *carabină* s. n. (< fr. *carabine*), *cazarmă* s. f. (< rus. *kazarma*), *căpitan* s. m. (< it. *capitano*, rus. *kapitan*. Cf. magh. *kapitány*), *comandament* s. n. (< fr. *commandement*), *comandant* s. m. (< fr. *commandant*), (*a*) *degrada* vb. (< fr. *dégrader*, lat. *degradare*), *detașament* s. n. (< fr. *détachement*), *epolet* s. n. (< fr. *épaulette*), *flanc* s. n. (< fr. *flanc*), *galon* s. n. (< fr. *galon*), *grenadă* s. f. (< fr. *grenade*), *locotenent* s. m. (< it. *locotenente*), *manevră* s. f. (< fr. *manoeuvre*), *marș* s. n. (< fr. *marche*, germ. *Marsch*), *memoriu* s. n. (< lat. *memorium*, fr. *mémoire*), *ofițer* s. m. (< pol. *oficer*, rus. *ofițer*, fr. *officier*, ger. *Offizier*), *ordonanță* s. f. (< fr. *ordonnance*), *patrulă* s. f. (< germ. *Patrulle*), *pluton* s. n. (< fr. *peloton*, it. *plotone*), *plutonier* s. m. (*pluton* + -ier), *polcovnic* s. n. (< ucr., rus. *polkovnik*), *post* s. n. (< fr. *poste*), *regiment* s. n. (< fr. *régiment*, germ. *Regiment*), *revolver* s. n. (< fr. *revolver*, germ. *Revolver*), *sector* s. n. (< fr. *secteur*, lat. *sector*, -oris), *sergent* s. m. (< fr. *sergent*), *soldat* s. m. (< fr. *soldat*, it. *soldato*, germ. *Soldat*), *tranșee* s. f. (< fr. *tranchée*).

2. 3. Din punct de vedere terminologic, o parte din termenii militari analizați sunt caracterizați de interdisciplinaritate:

căpitan:

LM „grad de ofițer superior locotenentului și inferior maiorului” (DEX, p. 174);

LSI (Marină) „*Căpitan-locotenent* = grad corespunzător căpitanului din armata de uscat sau de aviație”, „*Căpitan de rangul întâi* (sau *al doilea*, *al treilea*) = grad corespunzător colonelului (sau locotenent-colonelului, maiorului)”, (Urmărit uneori de determinările «de vas», «de șlep», «de remorcher») „comandant al unei nave militare, comerciale sau de pasageri”, „*Căpitan de port* = persoană însărcinată cu conducerea activității unui port sau a unui oficiu portuar” (DEX, p. 174);

(Istorie) „persoană care comanda o oștire sau o parte a ei” (DEX, p. 174);

(Sport) „sportiv desemnat să reprezinte și să conducă în timpul unei competiții echipa din care face parte” (DEX, p. 174).

comandament:

LM „organ de conducere a unei (mari) unități sau a unei instituții militare”, „*Comandament suprem* = cel mai înalt organ de conducere a armatei unui stat sau a unui grup de state în timp de război”, „loc unde este instalat acest organ de conducere” (DEX, p. 227);

LSI (Juridic) „act prin care începe executarea silită imobiliară a unui debitor” (DEX, p. 227).

manevră:

LM (De obicei la plural) „deplasare organizată și rapidă a unor unități militare pentru a lovi pe adversar sau pentru a respinge lovitura lui”, „pregătire tactică a unei armate sau a unei flote, în condiții asemănătoare cu cele de război” (DEX, p. 678);

LSI (Medicină) „totalitatea mișcărilor executate, după un plan dinainte stabilit, în cursul unei intervenții”, „*Manevră obstetricală*” (DEX, p. 678).

marș:

LM „mers, deplasare a unei unități militare sau a unui grup organizat (într-o anumită formație)” (DEX, p. 684);

LSI (Sport) „probă athletică de mers rapid pe distanțe lungi” (DEX, p. 684);

(Muzică) „compoziție muzicală puternic ritmată, care adesea reglează cadența pasului unei formații, a unui cortegiu etc.” (DEX, p. 684);

(Literatură) „compoziție literară în versuri, scrisă spre a fi cântată pe o arie de marș”(DEX, p. 684).

memoriu:

LM (În vechea organizare a armatei) „dosar personal al unui ofițer sau al unui subofițer” (DEX, p. 705);

LSI (Literatură) (La plural) „lucrare beletristică cu caracter evocator, conținând însemnări asupra evenimentelor petrecute în timpul vieții autorului (și la care el a luat parte)” (DEX, p. 705).

ordonanță:

LM (În vechea armată) „soldat în serviciul personal al unui ofițer” (DEX, p. 826);

LSI (Politică) „*Ordonanță prezidențială* = hotărâre judecătorească dată în proceduri cu caracter urgent”, „*Ordonanță de urgență* = hotărâre guvernamentală luată în absența Parlamentului, cu putere de lege și care poate fi confirmată sau infirmată ulterior de Parlament” (DEX, p. 826);

(Juridic) „dispoziție scrisă emisă de o autoritate administrativă, judecătorească etc.” (DEX, p. 826);

(Arhitectură) „dispunere, aranjare generală a elementelor componente ale unei fațade” (DEX, p. 826).

revolver:

LM „armă de foc cu repetiție, portativă, de dimensiuni mici, care se mănuieste cu o singură mână” (MDA, p. 1050);

LSI (Mecanică) „ciocan pneumatic”, „*Strung-revolver* = strung echipat cu mai multe unelte care lucrează succesiv și care servește la prelucrarea în serie a pieselor de formă complicată” (MDA, p. 1050).

sector:

LM „zonă de acțiune a unei unități militare” (DEX, p. 1101);

LSI (Matematică) „porțiune dintr-un plan limitată de două drepte concurente și de arcul unei curbe cuprins între cele două drepte; mulțimea punctelor din interiorul unei sfere, situată în interiorul conului având ca bază un cerc mic al sferei, iar ca vârf centrul sferei” (DEX, p. 1101);

(Tehnică) „organ de mașină în formă de cerc, de roată (dințată)” (DEX, p. 1101).

2. 4. Consultând DEX-ul și MDA-ul, au fost identificate următoarele elemente lexicale marcate diastratic: *cazarmă* (MDA), *(a) degrada* (DEX, MDA), *flanc* (DEX, MDA), *memoriu* (MDA), *ordonanță* (MDA), *permisie* (MDA), *tranșee* (MDA).

3. În funcție de semnificația lor, termenii analizați desemnează arme, funcții și grade militare, unități și subunități militare, construcții cu destinație militară, acțiuni și tactici militare, dar și nume generice.

Din punct de vedere semantic, se remarcă prezența termenilor monosemantici (13 ocurențe) și polisemantici (30 de ocurențe). Toți termenii militari au fost folosiți în context cu sensul propriu. O parte din termenii polisemantici analizați prezintă conexiuni cu cel puțin un domeniu, fiind prezentă interdisciplinaritatea. Lexicul militar include termeni pe care îi întâlnim în: sport, domeniul juridic, medicină, muzică, marină, domeniul tehnic, arhitectură, matematică, politică, mecanică, literatură, istorie.

Toți termenii au fost definiți pe baza dicționarilor, menționate anterior, înregistrându-se sensurile și sintagmele specializate interdisciplinare, punându-se în evidență limbajele specializate între care există interferențe. Unii termeni analizați alcătuiesc sintagme în domeniile lexicului științific interdisciplinar, ipostază în care sensul este precis, univoc, monoreferențial.

Conform DEX-ului și MDA-ului, foarte puțini termeni militari sunt marcați diastratic, iar alții pot fi atribuiți, cu ușurință, domeniului prin definiție.

Din punct de vedere etimologic, termenii militari sunt împrumuturi. Împrumuturile din limba franceză și cele cu etimologie multiplă sunt numeroase, în raport cu cele din limba latină, italiană, germană, maghiară, poloneză, ucraineană și rusă. Întâlnim și două creații interne.

Termenii militari au fost identificați în romanul *Rusoaica* de Gib I. Mihăescu, deoarece acesta a fost influențat, după propria mărturisire, de povestea unui prieten, ofițer de grăniceri la un

detașament de pază, despre tragica aventură a unei tinere care a trecut ilegal frontiera, dispărând în apele Nistrului. Aceste aspecte reies atât din tematica romanului, cât și din lexicul militar utilizat în cadrul acestuia.

BIBLIOGRAPHY

- Constantinescu, Pompiliu, *Romanul românesc interbelic*, București, Editura Minerva, 1977.
 DEX = Academia Română, *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Univers Enciclopedic Gold, 2016.
 Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008.
 MDA = Academia Română, *Mic dicționar academic*, București, Univers Enciclopedic Gold, 2010.
 Piru, Al., *Istoria literaturii române de la început până azi*, București, Editura Univers, 1981.
 Voia, Vasile, *Proza românească în perioada interbelică*, Volumul I, București, Editura Palimpsest, 2007.

SURSE

- Mihăescu, Gib, I., *Rusoica*, București, Editura Minerva, 1990.

MULTIPLE ETYMOLOGY LOANS IN G. CĂLINESCU'S CRITICAL WORK

Loredana Georgiana Popescu (Tomescu)

PhD Student, University of Craiova

Abstract: *The vocabulary of the Romanian language has undergone a process of modernizing the lexis through loans used by Romanian writers in their works, one of them being G. Călinescu. The writer contributed to the development of the Romanian language vocabulary by resorting to Romance loans, mostly multiple etymology loans. The analysis represents an applicative study that focuses on the multiple etymology loans in the critical work of G. Călinescu.*

Keywords: *loan, vocabulary, analysis, multiple etymology, Romance element*

Introducere

În cultura română s-a pus cu insistență problema modernizării lexicului, începând din secolul al XVIII-lea și mai ales în secolul al XIX-lea, *prin import lexical masiv din latină și din limbile romanice, în primul rând din franceză, în multe cazuri, neologismele latino-romanice au înlocuit în uz termenul vechi și popular*.¹

Lexicul limbii române își modifică și își modernizează structura prin împrumuturi din alte limbi. Pentru a fi preluat un cuvânt dintr-o limbă este necesar ca cele două limbi să intre în contact, fie prin amestecul populațiilor, prin vecinătatea geografică, fie prin legături de ordin economic, cultural sau politic.

Împrumutul este mijlocul extern de îmbogățire a vocabularului, *proces de încorporare a unui element lingvistic dintr-un idiom în altul*.²

După cum afirmă Liviu Groza, *împrumutul lexical se realizează cu un material lingvistic exclusiv din alte limbi, care, odată asimilat, nu implică și schimbarea fizionomiei limbii receptoare*.³

Modernizarea lexicului românesc s-a datorat, în mare măsură, scriitorilor români, ce aveau studii de limbi străine. Dintre aceștia, un rol important îi revine lui G. Călinescu

Lucrarea are la bază un studiu aplicativ, ce urmărește împrumuturile cu etimologie multiplă, utilizate de G. Călinescu în operele sale critice: *Impresii asupra literaturii spaniole*, Gr. M. Alexandrescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, vol.I, *Opera lui Mihai Eminescu*, vol.II, *Scriitori străini*, *Studii și conferințe*, *Ion Creangă. Viața și opera*, *Ion Creangă. Viața și opera*, *Viața lui Mihai Eminescu*, *Ulysse*, *Vasile Alecsandri*. Pentru analiza împrumuturilor cu etimologie multiplă am consultat două dintre cele mai importante dicționare ale limbii române: DEX și MDA. Datorită culturii sale, G. Călinescu s-a remarcat și prin contribuția sa în ceea ce privește modernizarea limbii române prin împrumuturile romanice.

Pe lângă limba latină, limba franceză este una dintre cele mai importante influențe, exercitate asupra limbii române. Astfel, datorită influențelor exercitate simultan asupra limbii române de către alte limbi cu care a intrat în contact, au dat naștere la apariția unor împrumuturi similare.

I. Din punct de vedere etimologic, împrumuturile analizate au etimologie multiplă

abunda, fr.abonder, lat. abundare: „... în mijlocul unei vegetații în care *abundă* salciile și salcâmii”. (VME, p.12); *abuziv*, fr.abusiv, lat. abusivus: „... zeii ... apar ca niște zmei *abuzivi*, invidioși, ambițioși, vindicativi, adulteri...” (SS, p.127); *adulter*, fr adultère, it. adultero, lat.

¹ ELR, 2001, p.371.

² DȘL, 1997.

³ Groza, 2012, p.153.

adulterium: „Iată o invitație brutală la *adulter*... „(GMA, p.162), „... zeii, ... apar ca... zmei...adulteri...” (SS, p.127)

afinitate, fr. affinité, lat. affinitas-atis: „... fură în stare să facă o elecțiune în conformitate cu *afinitatea* intimă dintre ei.” (SS, p.392); „... legat prin cine știe ce *afinitate* cu acesta”. (GMA, p.23)

anonim, fr. anonyme, lat. anonymus: „... manuscritele vestite de o <persoană cumsecade> dar *anonimă*...” (OP, p. 156); *anticipa*, fr. anticiper, lat. Anticipare: „Povestirea idilei *anticipează* Scrisoarea IV...” (OP, p.84); *aplică*, fr. appliquer, lat. applicare: „Clasicul *aplică* reguli ...” (ILS, p.26); *apogeu*, fr. apogée, lat. apogeus: „Antichitatea în *apogeul* său ni se înfățișează ca o societate tipic democratică...” (SS, p.710); *apoteoză*, fr. apothéose, lat. apotheosis: „Clasicul face *apoteoza* omului...” (ILS, p.23); *aptitudine*, fr. aptitude, lat. aptitudo-inis: „Eminovici n-avea încredere în *aptitudinile* la învățătură ale lui Mihai...” (VME, p.67); *arogant*, fr. arrogant (MDA), fr. arrogant, lat. arrogans-tis (DEX): „Romanticul e sau un grande de España *arogant* sau un plebeu amar și pamfletar.” (ILS, p.21); *asista*, lat. assistere, fr. assister: „Poetul simți un fel de sfială de *a asista*... la o formalitate...” (GMA, p.90); *auster*, fr. austere, lat. austerus: „... darurile, făcute unui om *auster*, nu erau fără condiții orale.” (GMA, p.14); *calitate*, fr. qualité, lat. qualitas-atis: „*Calitatea* cunoștințelor istorice ale lui Eminescu se poate defini cu un exemplu...” (OP1, p.496); *candelabru*, fr. candélabre, lat. candelabrum: „... numeroasele lumânări aprinse în *candelabre*...” (VME, p.12); *caritate*, fr. charité, lat. caritas-tem: „Anticii n-au cunoscut *caritatea* în sens creștin față de impotent.” (ILS, p.23); *concluzie*, fr. conclusion, lat. conclusio-onis: „... o formalitate a cărei *concluzie* era că nu mai este alienat...” (GMA, p.90): „Atunci și *concluzia* e clară ca și simplul fapt psihic.” (SS, p. 306); *confuzie*, fr. confusion, lat. confusio-onis: „... de nu e la mijloc o *confuzie* cu Niță...” (GMA, p.12); *contempla*, fr. contempler, it. contemplare: „Victor Hugo... *contempla*... figurile grandioase...” (GMA, p.141), „... ar fi *contemplat* îndelung...” (VME, p.3); *contingență*, fr. contingence, lat. contingentia: „Dela aceste distincții principiale putem trece la o definire mai amănunțită a noțiunilor de clasicism, romantism și baroc, ca tipuri universale, desprinse de *contingențele* istorice.” (ILS, p.16); *convenție*, fr. convention, lat. conventio-onis: „Numele proprii nu sînt prea revelatoare, fiind de *convenție*.” (GMA, p.39); *conversație*, fr. conversation, lat. conversatio-onis: „Clasicul e social, sociabil, caută comerțul, *conversația*.” (ILS, p.22); *curiozitate*, fr. curiosité, lat. curiositas, it. curiosita: „... merse îndată din *curiozitate* sau din ostentație prin oras.” (GMA, p.27); *debil*, fr. d  bile, lat. debilis: „Era *debil* și delicat... scria versurile...” (SS, p.132); *declama*, fr. d  clamer, lat. declamare: „T  n  rul *declamă* boierului stihuitor Ceasornicul îndreptat și alte poezii ale aceluia.” (GMA, p.22); *delir*, fr. d  lir, lat. delirum: „Intră în ea un *delir* de ochi beat de transparen  e și lumini...” (OP2, p.274); *demisie*, fr. demission, it. dimissione: „Căpitan în *demisie* ... era numit... subprefect...” (VME, p.33); *descrip  ie*, fr. description, lat. descriptio-onis: „Din schi  a de mai sus, ... și cu folosirea *descrip  iei* iernii... a ieșit acea La aniversară...” (OP1, p.245); *dignitate*, fr. dignit  , lat. dignitas: „Glasul din anul 1840 este al unui om plin de *dignitate*...” (GMA, p.166); *discordie*, lat. discordia, it. discordia: „Cu Popor, Eminescu avea și alt m  r de *discordie*.” (VME, p.245); *discriminare*, fr. discrimination, lat. discriminatio-onis: „Continu  nd *discriminările* putem să ne punem întrebarea de ce na  iune este clasicul.” (ILS, p.22); *Distinc  ie*, lat. distinctio-oni, fr. distinction: „... făcând o *distincție*   ntre femina și donna, femeia și st  p  n  ...” (SS, p.184); *divaga  ie*, fr. divagation, lat. divagation-onis: „Acest spirit de ascensiune și de *divaga  ie*   n pădure îl va împrumuta Petrarca...” (SS, p.91), „... *divaga  ia* filozofant   se mai domolise...” (OP1, p.102); *divinitate*, fr. divinit  , lat. divinitas-atis: „Ca *divinit   ile* din sângele lui Uranus... natura geologică și umană iese din sângele și carnea P  m  ntului...” (OP1, p.12); *doct*, fr. docte, lat. doctus: „...nu putea fi dec  t un cărturar... solemn și *doct*...” (OP1, p.157); *dualitate*, fr. dualit  , lat. dualitas: „... artistica prezentare a unei *dualit   i* insolubile.” (SS, p.748); *elogiu*, fr.   loge, it. elogio, lat. elogium: „... blestemul... devenind un adevărat *elogiu* al neantului...” (OP1, p.56); *emigra*, fr.   migrer, lat. emigrare: „Un oarecare membru al familiei *ar fi emigrat* acolo...” (VME, p.3); *enigmatic*, fr.   nigmatique, lat. enigmaticus. „... ne este de pe acum prezentat, în ciuda datelor *enigmatice*...” (VME, p.102); *ereditate*, fr. hérédité, lat. hereditas-atis: „Așezarea monografiei Mușatinilor în ciclul de tragedie, în temeiul *eredit   ii* vărsării de sânge, poate fi vădită și din analiza proiectelor eminesciene ...” (OP1, p.92)

examina, fr. examiner, lat. examinare: „Critica ... *examinează* în ce măsură a fost imitat modelul...” (ILS, p.27); *exhibiție*, fr. exhibition, lat. exhibitio-onis: „În general, Horațiu e în contra artei goale, de pură verbalitate sau de *exhibiție*.” (SS, p.101); *familiaritate*, fr. familiarité, lat. familiaritas-atis „... la întoarcerea în țară, nu avea o exagerată *familiaritate*.” (VME, p.192); *fanatic*, fr. fanatique, lat. fanaticus: „Inima *fanatică* ... trebuie să fi zvicnit cu putere ...” (VME, p.114); *fetidă*⁴, fr. fétide, lat. foetidus: „Bucătăria e *fetidă*, afumată, plină de sânge și oase.” (SS, p.172); *frigiditate*, fr. frigidité, lat. frigiditas-atis: „... pare a semăna prin longevitate și *frigiditate* față de familie cu tatăl său.” (VME, p.33); *glorifica*, fr. glorifier, lat. glorificare: „Eminescu și-a *glorificat*... sofaua roșie ...” (VME, p.128); *grandios*, fr. grandiose, it. grandioso: „... contempla cu admirație figurile *grandioase* ...” (GMA, p.141); *hibrid*, fr. hybride, lat. hibridus: „Însă Horațiu nu respinge produsul semnificativ al imaginației ci *hibridul*, ...” (SS, p.99); *identitate*, fr. identité, lat. identitas-atis: „... a explica literar migrația sufletului, *identitatea* în pluralitate ...” (OP1, p.214); *impasibilitate*, fr. impassibilité, lat. impassibilitas: „Este explicabilă relativa *impasibilitate* și placiditate a clasicului, consecință a temperaturii sale normale.” (ILS, p.20); *imită*, fr. imiter, lat. imitari: „Clasicul *imită* modelele.” (ILS, p.26); *implacabil*, fr. implacable, it. implacabile, lat. implacabilis: „La poarta ... casei stă un *implacabil* janitor, portar sclav ...” (SS, p.116); *impotent*, fr. impotent, lat. impotens: „Anticii n-au cunoscut caritatea în sens creștin față de *impotent*.” (ILS, pag.23); *impresie*, lat. impression-onis, fr. impression: „... el a compus sub *impresia* evenimentelor de la 1870-1871...” (OP1, p.46); *impulsiv*, fr. impulsif, it. impulsivo: „E doar un *impulsiv* ...” (SS, p.313); *impuritate*, fr. impureté, lat. impuritas-atis, it. impurita: „... *impurități* pe care nu căuta să le înlăture cu perica ...” (VME, p.93): „... și urechea rămîne cîteodată jignită de *impuritatea* vocabularului.” (GMA, p.109); *indiferență*, fr. indifférence, lat. indifferentia: „Am vorbit de *indiferența* ... clasicului...” (ILS, p.23); *indigență*⁵, fr. indigence, lat. indigentia: „... era la poet o intuiție ... iar nu o simplă *indigență*.” (VME, p.127); *inefabil*, fr. ineffabile, lat. ineffabilis: „Așa scrie Sainte-Beuve, definind perifrastic, *inefabilul*.” (SS, p.365), „Frumusețea ... este definită printr-un *inefabil*, ce nume n-are ...” (GMA, p.151); *inerent*, fr. inhérent, lat. inhaerens-ntis: „... e o față *inerentă* clasicismului.” (ILS, p.23), „... există la Grigore Alexandrescu ofițer și un entuziasm ... pentru expoziția de frumusețe virișă, *inerentă*...” (GMA, p.141); *inerție*, fr. inertie, lat. inertia: „Materia are *inerția* (nemișcarea sau starea în loc)...” (OP1, p.467); *inextricabil*, fr. inextricable, lat. inextricabilis: „Omul înfundat într-un loc cu vegetația *inextricabilă*, aude ... sunetul ...” (OP2, p.259); *infructuos*, fr. infructueux, lat. infructuosus: „O încercare de a-i decima prin foamete a rămas *infructuoasă* ...” (VME, p.215); *ingenuu*, fr. ingénu, it. ingenuus, lat. ingenuus: „... acest Catul modern, mai elegiac și mai *ingenuu*.” (SS, p.364); *insensibilitate*, fr. insensibilité, lat. insensibilitas-atis: „Am vorbit de indiferența, de relativa *insensibilitate* a clasicului, am zice, de lipsa lui de caritate...” (ILS, p.23); *instabilitate*, lat. instabilitas-atis, fr. instabilité: „Ei intră ... întîmpinînd toate mizeriile *instabilității*.” (OP1, p. VI); *intenție*, fr. intention, lat. intentio-onis: „Și altă însemnare arată *intenția* de a deosebi zece momente de la Dragoș ...” (OP1, p.92); *interdicție*, fr. interdiction, lat. interdictio-onis: „... persoanele care au cerut punerea sa sub *interdicție* ...” (GMA, p.90); *inutilitate*, fr. inutilité, lat. inutilitas-atis: „Revoluționarul avea să moară cu viziunea amară a *inutilității* eforturilor lui ...” (OP1, p.148); „Mureșan renunță la viața activă, constatînd *inutilitatea* virtuții ...” (OP1, p.52); *invazie*, fr. invasion, lat. invasio: „... în afară de noțiunea de *invazie*, nimic coerent istoric nu se află în acest poem ...” (OP1, p.502); *irascibil*, fr. irascibile, lat. irascibilis: „... divulgînd la toți taina protectorului *irascibil* ...” (GMA, p.23); *irefutabil*, fr. irréfutable, lat. irrefutabilis: „Pentru epoca vieneză rămîne limpede și *irefutabilă* presupunerea că Eminescu nu avea bacalaureatul ...” (VME, p.136); *iritație*, fr. irritation, lat. irritatio: „Limba pe care o vorbea Slavici și simpatia lui pentru Austria produceau *iritație* și dispreț în Eminescu...” (VME, p.148); *juvenil*, fr. juvénile, lat. juvenilis: „Era un poet care credea în seriozitatea dragostei *juvenile*...” (SS, p.113); *longevitate*, fr. longévité, lat. longaevitas-atis: „... părea a semăna prin *longevitate*... cu tatăl sau ...” (VME, p.33); *lugubră*, fr. lugubre, lat. lugubris: „Născociră o sperietoare *lugubră* ...” (VME, p.63); *malicie*, fr. malice, lat. malitia: „Perfid înseamnă necredincios cu plăcere, cu aroganță,

⁴ Conform MDA, cuvântul este atestat de G. Călinescu. (miros puternic și respingător)

⁵ Conform MDA, cuvântul a fost atestat de G. Călinescu. (sărăcie)

cu *malicie*.” (SS, p.399), „... simbolizează ... pedanteria și *malicia* ...” (OP2, p.370); *malicios*, fr. malicieux, lat. malitiosus: „... poetul, *malicios*, presupune că mica dimensiune a ferestrelor, prin raport la pereți, s-ar putea explica prin ...” (GMA, p.192); *masiv*, fr. massifs, germ. massiv: „... el ne privește din fotografie cu un cap *masiv*...” (VME, p.16); *mizer*, lat. miser-a, it. misero: „În această societate veselă și *mizeră* a mai stat Eminescu ...” (VME, p.109); *modestie*, lat. modestia, it. modestia, fr. modestie: „... credeam însă cu *modestie*...” (VME, p.118); *moralmente*, fr. moralment, it. moralmente: „... din care mai bine zis fu *moralmente* izgonit ...” (GMA, p.26); *noblețe*, fr. noblesse, it. noblezza: „... făcând parte însă din înalta *noblețe* bucovineană ...” (VME, p.216), „... sărăcia ... pare răscumpărată de o veche *noblețe* ...”. (OP1, p.157); *nubilă*, fr. nubile, lat. nubilis: „... la țară, unde la 13 ani o fată este *nubilă*.” (IC, p.31); *onorific*, fr. honorifique, lat. honorificus-a-um: „... ocup și un post *onorific* foarte important...”. (GMA, p.90), „... poetul fusese numit iarăși membru *onorific* ...”. (GMA, p.90); *ostentație*, fr. ostentation, lat. ostentatio-onis: „... merse îndată din curiozitate sau din *ostentație* prin oraș ...”. (GMA, p.27); *palid*, lat. pallidus, it. pallido: „Era un om tânăr ... sub o frunte lată și *palidă*”. (GMA, p.79); *patetic*, fr. pathétique, germ. pathetisch: „Apoi sunt schemele *patetice*, melancolice...”. (SS, p.383); *percepție*, lat. perceptio-onis, fr. perception: „Petrarca are *percepția* artistică a altitudinii ...”. (GMA, p.110); *pesimist*, fr. pessimiste, germ. pessimiste: „... naționalist ca student dar *pesimist* mai documentat, redevine curînd biograful Mușatinilor ...”. (OP1, p.157); *pluralitate*, lat. pluralitas-atis, fr. pluralité: „... a explica ... identitatea în *pluralitate* ...”. (OP1, p.214); *prevaricațiune*, fr. prévarication, lat. praevarication-onis: „... candidatul face ... critica propriilor lui viții ... *prevaricațiunea* ...”. (GMA, p.204); *prezident*, fr. président, lat. praesidens-ntis: „Numit *prezident* la tribunalul Dîmbovița ...”. (GMA, p.11); *reputație*, fr. répudia, lat. reputatio-onis: „Era magistrat cu *reputația* de integritate”. (GMA, p.10); *revelator*, révéléteur, lat. revelatorius-a-um: „Numele proprii nu sînt prea *revelatoare*...”. (GMA, p.39); *scrupulozitate*, fr. scrupulosité, lat. scupulositas: „*Scrupulozitatea* care destăinuie în Eminescu pe marele poet l-a lăsat însă în viața practică om fără apărare”. (VME, p.208), „... pune în aceste vizite *scrupulozitatea* și setea de informație”. (VME, p.146); *sedentar*, fr. sédentaire, lat. sedentarius: „... Alecsandrescu, care a fost întotdeauna un *sedentar*...”. (GMA, p.23); *sobrietate*, fr. sobriété, lat. sobrietas: „... *sobrietatea* ... colegilor ardeleni ... trebuie să-l fi chinuit adesea ...”. (VME, p.93); *subit*, fr. subit, lat. subitus: „... nu dragostea așa de *subită* fu pricina acestor generozități ...”. (GMA, p.14); *subjecțiune*, fr. subjection, germ. subjektion, lat. subiectio: „... nu vede altă soluție imediată, spre a scăpa de *subjecțiunea* față de un mare boier-moșier ...”. (OP1, p.VI); *vaticinație*, fr. vaticination, lat. vaticinatio: „O formă de compoziție abstractă ... este *vaticinația* ...”. (GMA, p.169); *violență*, fr. violence, lat. violentia, it. violenza: „Această *violență*, amestecată cu groaza caracteristică meditațiilor nocturne, dă poeziei erotice a lui Grigore Alecsandrescu o întunecare terifică...” (GMA, p.162); *volubilitate*, fr. volubilité, lat. volubilitas: „Toate scrierile de acum sînt tari ... de o mare *volubilitate* verbală”. (OP1, p.331); *voluptate*, fr. volupté, lat. voluptas: „*Voluptatea* și prietenia sînt ... unite în sentimentul iubirii ...”. (GMA, p.163).

II. Din punct de vedere semantic, următoarele împrumuturi sunt:

a. monosemantice: *amoniu*, *a anticipa*, *aptitudine*, *auster*, *candelabru*, *cenzură*, *a contempla*, *debil*, *a declama*, *demisie*, *descripție*, *dignitate*, *discordie*, *divagație*, *doct*, *domiciliu*, *dualitate*, *elogiu*, *a emigra*, *enigmatic*, *exhibiție*, *familist*, *fetidă*, *frigiditate*, *a glorifica*, *grandios*, *implacabil*, *impresie*, *impulsiv*, *indigență*, *inefabil*, *inerent*, *inextricabil*, *infructuos*, *instabilitate*, *intenție*, *inutilitate*, *irascibil*, *irefutabil*, *juvenil*, *malicios*, *modestie*, *moralmente*, *nubilă*, *palidă*, *patetic*, *percepție*, *pluralitate*, *prezident*, *onest*, *onorific*, *ostentație*, *labilitate*, *longevitate*, *lugubră*, *scrupulozitate*, *sedentar*, *subit*, *subjecțiune*, *vaticinație*, *violență*.

b. polisemantice: *a abunda*, 1. *A fi*, *a se găsi din belșug*, *în mare cantitate*; *a prisosi*. 2. *A avea*, *a conține*; *a folosi din belșug*; *abuziv*, 1. *Exagerat*, *excesiv*. 2. (*Despre acțiunile omului*) *Arbitrar*, *illegal*; (*despre oameni*) *care comite un abuz* (1), *care abuzează de puterea sa*; *adulter*, 1. *Adj. (Despre soți) Care a încălcat fidelitatea conjugală*. 2. *S. n. Infracțiune care constă în încălcarea fidelității conjugale de către unul dintre soți*; *afinitate*, 1. *Potrivire între oameni sau între manifestările lor, datorită asemănării spirituale*. 2. (*Chim.*) *Proprietate a două substanțe de a*

se combina. 3. Proprietate a unui material textil de a se vopsi cu un anumit colorant. 4. (Jur.) *Legătură de rudenie creată prin căsătorie între unul dintre soți și rudele celuilalt soț; apogeu*, 1. Punct culminant în dezvoltarea unui fenomen, a unei acțiuni etc. 2. Punctul cel mai depărtat de Pământ la care se află un astru pe orbita sa; a asista, 1. Intrans. A fi de față, a lua parte (la...). 2. Tranz. A sta lângă cineva pentru a-l ajuta, pentru a-l apăra; *auspiciu*, 1. (În Antichitatea romană) Prevestire făcută de auguri (1); augur (2). ◇ Expr. Sub cele mai bune auspicii = în împrejurări extrem de favorabile. 2. (În expr.) Sub auspiciile cuiva = sub patronajul, sub protecția cuiva; *calitate*, 1. Totalitatea însușirilor și laturilor esențiale în virtutea cărora un lucru este ceea ce este, deosebindu-se de celelalte lucruri. 2. Însușire (bună sau rea), fel de a fi (bun sau rău); p. restr. caracteristică pozitivă, însușire bună. ◇ Loc. adj. De calitate = de calitate bună, de valoare. 3. Poziție, situație, titlu care conferă un drept. ◇ Loc. conj. În calitate de... = cu dreptul de..., fiind... 4. (La jocul de șah) Diferență de valoare între un turn și un nebun sau un cal; *concluzie*, 1. Încheiere a unui șir de judecăți; gândire dedusă dintr-o serie de argumente sau constatări. Judecată nouă care rezultă din alte judecăți date și al cărei adevăr depinde de adevărul judecăților date. 2. Ultima parte a unei expunerii sau a unei lucrări, care cuprinde rezultatele finale. ◇ Expr. A trage concluziile = a rezuma ideile emise de participanți în cadrul unei dezbateri și a arăta consecințele care se impun în legătură cu problemele dezbătute. 3. (Mat.) Judecată care confirmă datele unei teoreme pe baza demonstrației. 4. (Jur., la pl.) Expunerile părților și ale procurorului într-un proces; *confuzie*, 1. Faptul de a confunda; încurcătură; lipsă de orientare (în diverse probleme). ◇ Confuzie mintală = stare patologică ce se caracterizează prin tulburări de percepție, orientare, raționament, memorie etc. 2. (Jur.; în forma confuziune) Stingere a unei obligații prin întrunirea, în aceeași persoană, a calităților de creditor și debitor; *convenție*, 1. Înțelegere, acord între două sau mai multe state, instituții sau persoane cu privire la anumite probleme sau la anumite obiective. (Jur.) Contract; denumire dată unor tratate internaționale. (În artă) Înțelegere tacită de a admite unele procedee sau ficțiuni. 2. (La pl.) Deprinderi stabilite prin tradiție; *curiozitate*, 1. Dorință de a cunoaște (amănunțit) ceva nou sau neobișnuit; manifestare a interesului pentru un lucru deosebit. *Indiscreție*. 2. Caracterul ciudat al unui lucru sau al unei ființe; (concr.) lucru interesant care se întâlnește rar; *ciudățenie*, raritate; *delir*, 1. Tulburare a conștiinței, manifestată prin halucinații, aiurări, iluzii etc., întâlnită în unele boli mintale, în stări febrile etc. 2. Fig. Stare de exaltare, de extaz, de frenezie; *entuziasm excesiv*; *distincție*, 1. Deosebire, diferență. A face distincție. Fără distincție. 2. Finețe, eleganță în înfățișare și comportări. 3. Decorație sau titlu care se acordă unei persoane pentru merite deosebite; *divinitate*, 1. Dumnezeu, zeu. 2. Esență divină; *dumnezeire*; *ereditate*, 1. Însușire a viețuitoarelor de a transmite urmașilor caracterele genetice specifice fiecărei specii. 2. (Jur.) Moștenire, succesiune. 3. Proprietate a unui lucru sau a unui fenomen de a depinde de acțiunile momentane, precum și de stările succesive anterioare; *fanatic*, 1. Adj., s. m. și f. (Om) dominat de fanatism. 2. Adj. (Despre manifestările oamenilor) Care exprimă, trădează fanatism; *hibrid*, 1. S. m., adj. (Organism) provenit din încrucișarea a doi indivizi de specii, de soiuri, de genuri sau de rase diferite. 2. Adj. Fig. (Despre realizări, idei, fapte) Alcătuit din elemente disparate; lipsit de armonie; *identitate*, 1. Faptul de a fi identic cu sine însuși. Principiul identității = principiu fundamental al gândirii care impune ca formele logice să păstreze unul și același sens în decursul aceleiași operații. Asemănare, similitudine perfectă. 2. Ansamblu de date prin care se identifică o persoană. 3. (Mat.) Relație de egalitate în care intervin elemente variabile, adevărată pentru orice valori ale acestor elemente; *impuritate*, Lipsă de puritate, de curățenie. Stare a unui mediu cu toxicitate ridicată, cu microbi etc. 2. Corp sau substanță străină care se găsește în masa altui corp sau a unui material; *inerție*, 1. (Fiz.) Proprietate a corpurilor de a-și păstra starea de repaus sau de mișcare în care se află atât timp cât nu sunt supuse acțiunii unei forțe exterioare. 2. Proprietate a unui sistem fizico-chimic sau tehnic de a reacționa slab sau cu întârziere la acțiunea factorilor externi. 3. Fig. Tendința unei persoane sau a unei colectivități de a rămâne în repaus, în inactivitate; lipsă de energie, indolență, apatie. 4. (Med.; în sintagma) Inerție uterină = lipsă de contracție și retractare a mușchiului uterin după naștere; *ingenuu*, 1. Adj. Care vădește simplitate, naturalețe împletită cu sinceritate și cu naivitate, plin de ingenuitate; *candid*. 2. S. f. Rol, personaj,

eroină care reprezintă o fată inocentă, pură, candidă; p. ext. persoană ingenuă; ingrat, 1. Adj., s. m. și f. (Persoană) care nu-și manifestă recunoștința pentru serviciile și avantajele primite, (om) nerecunoscător. 2. Adj. Fig. Care nu răsplătește, nu satisface, nu corespunde eforturilor făcute; care produce mai puțin decât trebuie; dezavantajos; p. ext. anevoios, greu; interdicție, 1. Prevedere legală prin care se interzice săvârșirea anumitor fapte sau acte. 2. Măsură legală sau judecătorească aplicată unui răufăcător sau unui alienat mintal, care constă în interzicerea exercitării anumitor acte juridice. 3. Stare în care se află aceste personae; invazie, 1. Intrare neașteptată, năvălire a unei armate inamice într-o țară (cu scopul de a o cucerii, de a o subjuga); cotropire, invadare; p. ext. năvălire, venire neașteptată și în număr mare a cuiva sau a ceva într-un anumit loc. 2. Apariție rapidă și masivă, cu caracter de calamitate, într-o regiune, a unor specii de plante sau de animale dăunătoare sau parazite. 3. (Med.) Stadiu în evoluția ciclică a unei boli infecțioase, care durează de la apariția primelor semne de boală până la instalarea fenomenelor clinice caracteristice; iritație, 1. Stare de enervare, de surescitare nervoasă; iritare. 2. Congestie ușoară sau inflamație (dureroasă) a unui organ, a pielii; maliție, 1. Înclinarea de a fi malițios; răutate, malițiozitate. 2. Vorbă, atitudine, glumă răutăcioasă; masiv, 1. Care se prezintă ca o masă unitară și compactă. (Despre obiecte) Care este format dintr-un material compact, fără goluri; plin; p. ext. greu. 2. (Despre ființe, construcții etc.) Mare, solid, voluminos, greu; p. ext. impunător, impresionant (prin dimensiuni). 3. Care este sau se produce în cantități mari, pe scară întinsă; amplu. II. S. n. 1. Unitate de relief formată dintr-un grup de munți sau de dealuri (reunite în jurul unui vârf); p. restr. munte. 2. Arboret în care coroanele arborilor se ating. Grupare de arbori, de arbuști sau de plante de același fel (făcută pentru a produce anumite efecte decorative). 3. P. anal. Bloc de beton sau de zidărie de dimensiuni mari, de care se leagă sau care susține o construcție. Masă mare de material solid; grămadă mare; morman. Partea cea mai compactă, cea mai mare, cea mai importantă dintr-un întreg; mizeră, 1. Adj., s. m. și f. (Om) care se află într-o situație (materială) foarte proastă; (om) sărman, nenorocit. 2. Adj. (Despre starea, mediul în care se află ființele, obiectele etc.) Care denotă o situație foarte proastă; p. ext. sărăcăcios; noblețe, 1. Calitatea de nobil (II); rangul sau titlul de nobil; nobilime (2), nobilitate (1). 2. (Rar) Nobilime (1). 3. Atitudine, însușire morală superioară; caracter nobil (I 1); nobilitate (2). 4. Distincție, eleganță; pesimist, 1. S. m. și f. Persoană predispusă la pesimism; adept al pesimismului filosofic. 2. Adj. Care manifestă pesimism, care se bazează pe pesimism; care aderă la pesimism; revelator, 1. Adj. Care dezvăluie, descoperă sau duce la descoperirea unui adevăr ascuns, a unui secret. 2. S. n. Soluție folosită în tehnica fotografierii pentru dezvoltare; sobrietate, 1. Însușirea de a fi sobru; simplitate, concizie, austeritate (în aspect, în felul de a fi). 2. Cumpătate, moderație în felul de a mânca, de a bea, de a se îmbrăca; volubilitate, 1. Ușurință de a vorbi mult și repede; locvacitate. Spontaneitate; promptitudine. 2. Proprietate a unor plante de a-și înfășura tulpina în jurul unui arac, al unei sfori; voluptate, 1. Plăcere mare a simțurilor, a trupului. 2. Desfătare sufletească; încântare, satisfacție.

Etimologia multiplă arată că împrumuturile exemplificate fac parte din aria romanică, extinsă în țările europene, într-o perioadă de utilizare intensă și de studiu a scriitorilor români.

Modernizarea vocabularului românesc prin adaptarea neologismelor și-a făcut simțită prezența nu numai în scrierile literare, ci și în lucrări științifice și în toate compartimentele vieții culturale.

Din punct de vedere semantic, sunt folosite atât împrumuturi monosemantice, cât și polisemantice.

Din punct de vedere morfologic, predomină clasa substantivelor, verbele, adjectivele și adverbele fiind mai puțin numeroase.

Având ca specializare franceză-filosofie, G. Călinescu a studiat limbi ca: latină, franceză, italiană, obținând licența în italiană și secundar franceză-română, dar a învățat singur, apoi, și spaniolă, germană, engleză, rusă. Astfel, se poate remarca rolul său în modernizarea lexicului românesc.

BIBLIOGRAPHY

Groza, Liviu, *Elemente de lexicologie*, ediția a doua revăzută și adăugită, București, Editura Universității din București, 2012.

DEX, Academia Română, Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan-Alexandru Rosetti, *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012.

DȘL (*Dicționar general de științe. Științe ale limbii*), Bidu-Vrânceanu Angela, Călărașu Cristina, Ionescu Ruxăndoiu Liliana, Mancaș Mihaela, Pană Dindelegan Gabriela, Editura Științifică, București, 1997.

ELR, Academia Română, *Enciclopedia limbii române*, Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.

MDA, Academia Română, *Micul dicționar academic*, ediția a doua, Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan, București, Editura Univers Enciclopedic, 2010.

SURSE:

Călinescu, G., *Impresii asupra literaturii spaniole*, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946.

Călinescu, G., *Gr. M. Alexandrescu*, București, Editura pentru literatură, 1962.

Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu*, vol.I, București, Editura pentru literatură, 1967.

Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu*, vol.II, București, Editura pentru literatură, 1970.

Călinescu, G., *Scriitori străini*, București, Editura pentru literatură universală, 1967.

Călinescu, G., *Studii și conferințe*, București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1956.

Călinescu, G., *Ion Creangă. Viața și opera*, București, Editura pentru literatură, 1966.

Călinescu, G., *Ion Creangă. Viața și opera*, București, Editura Minerva, 1989.

Călinescu, G., *Viața lui Mihai Eminescu*, București, Editura Minerva, 1983.

Călinescu, G., *Ulysse*, București, Editura pentru literatură, 1967.

Călinescu, G., *Vasile Alecsandri*, București, Editura Tineretului, 1965.

ON PHRASEOLOGICAL UNITS

Mariana Matei (Buciu)

PhD Student, University of Craiova

Abstract: Popular language means substandard and connotation, being preferred in literary texts, which thus gain authenticity and picturesque. An important component of popular language consists of phraseological units, linguistic marks which involve attitudinal and affective reactions and represent an important stylistic-expressive stratum of orality. The most important sources of modern phraseology are borrowings and loan translations according to foreign models and the creative power of our language, namely phraseological derivation or metaphorization. Unlike the free combinations of words, phraseological units get recognition by use and are seen as distinct groups, because the elements composing them have become a whole in time. Our aim is a definition and classification of phraseological units, according to the expressiveness criterion and the semantic criterion, as well as an application of theoretical notions to the text of the short story "Ofilire" / 'Withering' by Liviu Rebreanu, in order to illustrate the close relationship established between the expressiveness of phraseological units and the approached topic.

Keywords: substandard, expressiveness, phraseological unit, classification, metaphorization

1. Introducere

Limba popular este registrul stilistic principal ce definește *oralitatea substandard* sau *oralitatea primară*. Din categoria *substandardului* mai fac parte *limbajul colocvial*, *familiar*, *argotic* și *regional*. Termenul *substandard* a fost introdus în lingvistică de către cercetătorul Klaus Bochmann (*Limba română: istorie, variante, conflicte, o privire din afară*, 2004). Ținând cont de statutul neoficial, informal al acestuia, el îl definește drept negativ, necaracteristic standardului, specific categoriilor sociale inferioare, dar folosit în limba vorbită a păturilor sociale superioare, fiind predominant oral, regional¹. Dumitru Irimia (*Introducere în stilistică*, 1999), mergând pe linia lui Walter Ong (*Orality and Literacy: The Technologizing of the Word*, 1982) arată că *oralitatea primară* sau *originală* (*substandardul*) este caracterizată printr-un grad înalt de omogenitate stilistică în interiorul *limbajului popular*, pe când *oralitatea secundară* sau *derivată* (*limbajul conversațional neutru* și *discursul*, adică *standardul*) este caracterizată prin reducerea omogenității stilistice². Așadar, *limbajul popular*, cu expresivitatea sa majoră, dar lentă, întrunește toate aspectele oralului, care nu țin de „literar”, de „standard”. Pe de altă parte, „popular” înseamnă și conotativ, o întrunire a tuturor manifestărilor de limbaj care țin de spiritul național al unei limbi în evoluție.

Între elementele care alcătuiesc *limbajul popular* – *colocvial* – *familiar* se numără și **unitățile frazeologice**. Acestea sunt mărci lingvistice care presupun reacții atitudinale și afective, reprezentând un strat stilistico – expresiv important al *oralității*. *Limba popular*, în general, și *unitățile frazeologice*, în special, au trezit, de-a lungul timpului, interesul unui număr însemnat de cercetători străini și români. Acestea sunt preferate de scriitori în operele lor literare, care câștigă, astfel, în autenticitate și originalitate. Deși la nivel frazeologic există un număr foarte mic de trăsături intrinsec orale, efectul de oralitate rezultă din asocieri contextuale, din prezența mărcilor

¹Bochmann, 2004: 151.

²Irimia, 1999, 121: „Întrebuințarea orală a limbii române desfășoară un registru stilistic generat, pe de o parte, de distincția *oralitatei originare* / *primare* – *oralitate derivată*, pe de alta de principiile funcționale care guvernează universul semantic al textului și, prin aceasta, însăși comunicarea lingvistică. *Oralitatea originară* – grad maxim de omogenitate stilistică în interiorul *limbajului popular*. *Oralitatea derivată* – reducerea omogenității stilistice datorită naturii sale de actualizator pe cale orală a limbii literare (scrise) într-un raport variind în funcție de factori extralingvistici (tipul și nivelul de instrucție și cultură ale protagoniștilor comunicării), care determină introducerea de elemente și structuri lingvistice corespunzător acestui raport”.

stilistice ale elementelor populare, familiare sau argotice, extrem de expresive. Deseori într-un context standard sau solemn, se folosesc în mod intenționat mărci frazeologice și sociolingvistice pentru crearea efectelor de oralitate pitorească.

În cele ce urmează, ne propunem definirea conceptului de unitate frazeologică, evidențierea surselor frazeologiei, clasificarea unităților frazeologice și aplicarea noțiunilor pe o năvelă realist-obiectivă a scriitorului Liviu Rebreanu.

2. Unitățile frazeologice. Definiție și clasificare

Unitățile frazeologice reprezintă obiectul de studiu al **frazeologiei**. Ele sunt îmbinări constante de cuvinte sau grupuri sintactice stabile cu sens unitar și folosire îndelungată (sintagme stabile, unități sintagmatice sau grupuri frazeologice, numite și frazeologisme).³ Termenul de *unitate frazeologică* a fost folosit pentru prima dată de Charles Bally (în *Precis de stylistique*, Genève, 1905, capitolul „La phraséologie”). A fost apoi utilizat de lingviștii ruși, ca *frazeologism*, termen pe care l-a preluat și limba română. Au scris studii și lucrări despre frazeologie Iorgu Iordan (*Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”*, 1948), Florica Dumitrescu (*Locuțiunile verbale în limba română*, 1958), Gheorghe Bulgăr (*Despre structura lingvistică și stilistică a locuțiunilor românești*, 1971), Ioana Boroianu (*Conceptul de unitate frazeologică: tipuri de unități frazeologice*, 1974), Stelian Dumistrăcel (*Lexic românesc. Cuvinte. Metafore. Expresii*, 1980), Mioara Avram (*Cultivarea limbii și frazeologia*, 1981), Teodor Hristea (*Frazeologia și importanța ei pentru studiul limbii române*, 1984), Cristinel Munteanu (*Sinonimia frazeologică în limba română din perspectiva lingvisticii integrale*, 2007) etc. Unii dintre aceștia, precum Ion Coteanu, nu găsesc nicio diferență între categoriile de unități frazeologice⁴, pe când alții, precum Florica Dumitrescu, insistă pe deosebirea dintre acestea⁵.

Spre deosebire de îmbinările libere de cuvinte (create de orice vorbitor în cursul exprimării), **unitățile frazeologice** există deja în limbă, sunt consacrate prin uz și sunt simțite ca grupuri distincte, pentru că elementele care le alcătuiesc s-au sudat în timp. Astfel, structuri precum *apă minerală*, *apă de toaletă* sau *apă oxigenată* sunt unități frazeologice, pe când *apă rece*, *apă curată* sau *apă caldă* sunt îmbinări libere de cuvinte⁶.

Cele mai importante **surse ale frazeologiei** moderne sunt *împrumuturile* și *calcurile* după modele străine, dar și forța creatoare a limbii noastre (creațiile interne), respectiv *derivarea frazeologică* (*aducere aminte*, *cronicar literar*) sau cele care apar prin *metaforizare* (*aurul negru*, *ferestrele sufletului* = „ochii”, *a-i sări inima din loc*, *a trage cu coada ochiului*, *te miri ce*, *a o face de oaie* etc.⁷ Deși unele îmbinări libere de cuvinte pot reprezenta realități percepute și ele ca o unitate (*stăpân al casei* sau *examen de sfârșit de an*)⁸, acestea nu sunt unități frazeologice, din cauza frecvenței lor scăzute în utilizare.

În *DEX*, *frazeologia* este definită ca totalitate a îmbinărilor frazeologice specifice unei limbi, ca disciplină distinctă a lingvisticii care studiază unitățile frazeologice din limbă, ca mod propriu de construire a frazelor. Termenul este înregistrat și cu sensuri figurate, respectiv „vorbarie fără conținut”, „pălăvrăgeală”. În *DȘL*, aceasta este definită ca disciplina care studiază unitățile frazeologice dintr-o limbă și rolul lor în modernizarea acesteia¹⁰. Deși unii cercetători o subordonează lexicologiei sau sintaxei, subliniem faptul că frazeologia este o disciplină distinctă a

³ Hristea, 1984: 138.

⁴ Vezi Coteanu, 1982: 99.

⁵ Vezi Florica Dumitrescu, 1958: 62.

⁶ Hristea, 1984: 139.

⁷ Irina Condrea, 2008: 56, <https://ro.scribd.com/document/398895588/Irina-Condrea-Curs-de-stilistic%C4%83-pdf>, accesat 5.XI.2019.

⁸ Hristea, 1984: 139.

⁹ Academia Română, 2009: 413.

¹⁰ Angela Bidu-Vrâncianu *et alli*, 1997: 153: 1. „Disciplină lingvistică în curs de constituire care se ocupă cu studiul unităților frazeologice dintr-o limbă sau dintr-un grup de limbi (aparitia și originea acestora, uzul în comunicarea curentă ori în stilurile/limbajele specializate, familiile frazeologice, rolul unităților frazeologice în modernizarea limbii literare). 2. Ansamblul unităților frazeologice dintr-o limbă dată”.

lingvisticii și, mai ales, una net diferită de sintaxă. Ea se apropie totuși de lexicologie prin categoria locuțiunilor, care au sens unitar, ca și cuvintele.

Frazeologismele existente în limba română se clasifică după **criterii** precum expresivitatea și criteriul semantic. Din perspectiva **expresivității** au fost identificate două mari categorii de frazeologisme: **expresiile frazeologice** și **structurile paremiologice, aforistice și clișeele**. **Expresiile frazeologice**, îmbinările de cuvinte cu caracter sudat, pot fi: **idiomatice**, care aparțin numai limbii române și al căror sens poate fi dedus din suma sensurilor termenilor care le compun (*a se face oale și ulcele, a-și aprinde paie-n cap, a spăla putina*); **locuțiuni** (*a sta de vorbă, a da în clocot, a cădea pe gânduri, a-și aduce aminte, a băga de seamă, nod în papură, punct de vedere etc.*); **frazeologisme cu sens conotativ**, metaforic (*a fi ochi și urechi, inimă de aur, a fi mâna dreaptă a cuiva, câtă frunză și iarbă, a se zbătea ca peștele pe uscat*).

O altă clasificare a frazeologismelor vizează **criteriul semantic**. Se disting astfel: frazeologisme construite pe comparații (*prost ca noaptea*); frazeologisme construite pe baza metaforei (*a-și pune pofta-n cui, pestriț la mațe*); frazeologisme construite pe sinonimie (*claie peste grămadă, în fel și chip*); frazeologisme construite pe antonimie (*du-te vino, negru pe alb*); frazeologisme construite pe bază de tautologii (*în vecii vecilor, lasă-mă sa te las*); frazeologisme ironice (*fruntea cozii*), frazeologisme structuri ritmate (*calea-valea, harcea-parcea*); frazeologisme bazate pe paralelism sintactic (*la plăcinte înainte, la război înapoi*)¹¹.

2.1. Expresiile frazeologice

Expresiile idiomatice sunt grupurile de cuvinte cu sens figurat, imposibil de tradus *ad litteram* în alte limbi și cu o mare încărcătură expresivă, precum următoarele: *a bate apa în piuă, a da sfară în țară, a strica orzul pe găște, a-și pune pofta în cui* etc.¹² În cazul traducerii unor expresii idiomatice dintr-o limbă în alta, se impune ca aceasta să fie tradusă tot printr-o expresie idiomatică. De exemplu, expresia idiomatică românească *a nu- i fi boii acasă* sau *a nu fi în apele sale* se traduce în limba franceză printr-o expresie cu același sens *ne pas être dans son assiette* (literal *a nu fi în farfurie sa*)¹³. Cu cât o grupare stabilă de cuvinte este mai expresivă, generatoare de efecte stilistice și cu o încărcătură afectivă mai mare, cu atât este considerată *expresie*¹⁴. Sunt expresii *a-i lipsi o doagă, a face zile fripte cuiva, a tăia frunze la câini, a face pe cineva cu ou și cu oțet*.

Când expresivitatea a dispărut complet și grupul frazeologic a devenit sudat, împietrit, acesta este o **locuțiune**. Un interes deosebit se acordă locuțiunilor de intensitate, definite drept „colocații stabile de termeni, dintre care unul adaugă celui alt un sens superlativ”¹⁵ (*îndrăgostit lulea, singur cuc, sărat ocnă, alb colilie*). Din punct de vedere funcțional, *lulea, cuc, ocnă* sau *colilie* sunt morfeme mult mai expresive decât adverbul *foarte*. *Locuțiunile* există la nivelul tuturor părților de vorbire, cu excepția articolului. O mare parte din locuțiunile substantive și adjectivale provin din cele verbale, prin utilizarea procedurii *derivării frazeologice*: *băgare de seamă* (din *a băga de seamă*), *dare în primire* (din *a da în primire*), *întors pe dos* „supărat” (din *a întoarce pe dos*). Majoritatea *expresiilor* și a *locuțiunilor* au caracter popular¹⁶ și sunt adaptate contextului sau modificate stilistic. În cazul unora, caracterul concret al metaforei, care le stă la bază, contrastează cu contextul standard, oficial. Dintre locuțiunile pronominale și adverbiale nehotărâte cunoscute, de exemplu, extrem de expresive sunt cele construite cu *tu* generic: *te miri cine, te miri ce, te miri cum*. *Tu* generic nu se referă la indivizi, ci la grupuri, la colectivități. Include locutorul, pe când construcțiile impersonale cu marca *se* îl exclud. *Tu* generic apare frecvent și în construcțiile paremiologice (*ai carte, ai parte*), în traduceri și în prelucrări religioase, în citate și în parafraze¹⁷. *Tu* generic apare și în expresiile cu funcție discursiv – pragmatică (*ce să vezi? mai știi? du-te vino*)

¹¹ *Idem, ibidem*: 115, <https://ro.scribd.com/document/398895588/Irina-Condrea-Curs-de-stilistic%C4%83-pdf>, accesat 5.XI.2019.

¹² Hristea, 1984: 143.

¹³ *Idem, ibidem*.

¹⁴ Hristea, 1984, 142.

¹⁵ *Vezi* Ioana Boroianu, 1974: 245.

¹⁶ Rodica Zafiu, 2002: 417: „Sunt legate de inventarul imagistic rural și de lexicul tradițional”.

¹⁷ Rodica Zafiu, 2003: 7.

sau în structurile aspectuale de intensificare (*și dă-i și luptă sau mergi și mergi*), care aparțin, de asemenea, nivelului frazeologic. Tot frazeologisme sunt și **comparațiile stereotipe**¹⁸ de tipul *galben ca ceara, ieftin ca braga* etc.

2.2. Structurile paremiologice, aforistice și clișeele

Structurile paremiologice, aforistice și clișeele (secvențe verbale fixe de largă circulație) se împart în: *proverbe și zicători*; „expresii înaripate”, citate celebre sau cuvinte „călătoare”, adică *frazeologisme aforistice* preluate din cultura antică greco-latină sau creștină (*călcâiul lui Ahile, arca lui Noe, patul lui Procust, oul lui Columb, nodul gordian, lacrimi de crocodil, calul troian* etc); *sloganuri, perifraze și clișee de exprimare*, care evidențiază realități ale lumii contemporane precum: *fabrica viselor* (= Hollywood), *pământul făgăduinței* (= Israelul)¹⁹. Dintre formulele cu caracter convențional și internațional apărute în diverse limbi de cultură și de civilizație sunt foarte cunoscute: *artă pentru artă, răul secolului, turn de fildeș, mărul discordiei, fata morgana, porumbelul păcii, tale quale, rara avis, ad calendas graecas*²⁰. Există și lingviști care nu sunt de acord cu includerea proverbelor și a zicătorilor în categoria frazeologismelor, considerându-le unități frastice, adică fraze complete, deși foarte scurte și lapidare²¹.

Structurile paremiologice aparțin limbajului popular și categoriei *brevilocvenței*, ca procedeu preferat al oralității. Ele atenuează redarea prea categorică sau crudă, uneori, a unor realități, care, astfel, sunt mai blânde. Forme fixe fiind, fac parte din categoria automatismelor vorbirii și ale scrierii, care sporesc expresivitatea unui enunț, dându-i și caracter de șablon, astfel că proverbul este perceput de unii ca un clișeu rigid, ce trădează lipsa de imaginație²². În ciuda acestor opinii, mari scriitori români consideră că proverbele românești par desprinse din conversația spirituală a unor „zei rustici”, iar nu a unor țărani²³. Alții susțin că unele proverbe celebre au statut de text în text, constituind o formă de intertextualitate²⁴ sau că reprezintă aspecte ale stilului gnomic²⁵. Au caracter aforistic, iar în vorbire se recunosc datorită schimbării intonației. Vorbitorul, în mod voit, își părăsește vocea și împrumută o alta pentru a rosti proverbul, perceput ca un cod particular, intercalat în mesajele locutorilor²⁶. Enumerăm astfel o serie de proverbe și zicători românești de o mare expresivitate precum: *omul sfințește locul, găsise un sat fără câini și se plimba fără băț, paza bună trece primejdia rea, ce ți-e scris în frunte ți-e pus, așchia nu sare departe de trunchi, leneșul mai mult aleargă* etc.

Structurile fixe sau **clișeele lingvistice** sunt rezultatul unor stereotipii ale exprimării. Deși clișeele lingvistice reprezintă o componentă negativă a comunicării ce duce la formulări stereotipe, anoste, monotone, ele sunt mărci evidente ale oralității. În situațiile în care un clișeu devine exagerat în folosire, ca un tic, uneori, se nasc și formulări rizibile²⁷. Clișeele lingvistice întâlnite cel mai des sunt: *în principal, din start, la ora actuală, pe parcurs, pe mai departe, orașul de la malul mării, creator de frumos* (pentru artist) etc., precum și structurile idiomatiche de tipul *doar-doar, și mai și*. Rezultat al unei mode sau obișnuințe, clișeele dau exprimării un caracter stereotip, artificios, incorect uneori²⁸, dar și familiar, alteori, acesta nefiind, neapărat, un lucru negativ.

Tot de nivelul frazeologic țin și **structurile ritmice**, bazate pe repetiție, percepute ca elemente de oralitate utilizate pentru a fluidiza exprimarea și pentru ieșirea din monotonie, precum

¹⁸ Hristea, 1984: 146.

¹⁹ Irina Condrea, 2008: 115, <https://ro.scribd.com/document/398895588/Irina-Condrea-Curs-de-stilistic%C4%83-pdf>, accesat 5.XI.2019.

²⁰ Hristea, 1984: 144.

²¹ *Idem, ibidem*: 146.

²² Irina Condrea, 2008: 120, <https://ro.scribd.com/document/398895588/Irina-Condrea-Curs-de-stilistic%C4%83-pdf>, accesat 5.XI.2019.

²³ *Vezi Dumistrăcel, 1980: 10*. Autorul face referire la Blaga care afirma că proverbele populare „prin finețea lor par cuvinte dintr-o conversație spirituală ce are loc mai mult între zei rustici decât între țărani”.

²⁴ *Apud Irina Condrea, 2008: 120*, <https://ro.scribd.com/document/398895588/Irina-Condrea-Curs-de-stilistic%C4%83-pdf>, accesat 5.XI.2019, *vezi Cornea, 1998: 85*.

²⁵ *Apud idem, ibidem*, *vezi Irimia, 1999:132*.

²⁶ *Apud idem, ibidem*, *vezi Greimas, 1975:318*.

²⁷ *Valeria Guțu Romalo, 2000: 206*.

²⁸ *Idem, ibidem*: 208-209.

locuțiunile: *din vreme-n vreme, nici prea-prea, nici foarte-foarte, care mai de care, vrute și nevrute, verzi și uscate*. Unele structuri ritmice pot fi create și prin repetarea unor forme diminutive în scop expresiv: *singuri-singurei, adevărul gol-goluț*. Stări de intensitate create tot prin procedeul repetiției unor lexeme pot fi exprimate prin structurile: *a întreba din om în om, vai de mine și de mine*. Exprimarea stărilor afective și a unor conotații pozitive realizate, de asemenea, prin repetiție este posibilă la nivelul sintagmelor: *Doamne-doamne, repede-repejor, fuga-fuguța*. Structurile tautologice intră și ele în categoria construcțiilor ritmate și sunt utilizate în limbajul popular: *de urat v-am mai ura, de vorbit am tot vorbit*²⁹.

3. Unități frazeologice în nuvela *Ofilire* de Liviu Rebreanu

Ne propunem, în continuare, să identificăm unele categorii de **unități frazeologice** în nuvela realistă „Ofilire” de Liviu Rebreanu, cu scopul de a ilustra modul în care frazeologismele revigorează narațiunea, precum și relația strânsă care se stabilește între expresivitatea acestora și tematica abordată, în stilul sobru, obiectiv și marcat de oralitate al scriitorului.

Narațiunea presărată, pe alocuri, cu unități frazeologice se construiește în jurul acestora, pe care, datorită expresivității lor, le percepem ca o axă stilistică, ce ne conduce progresiv și sigur la drama fundamentală a tinerei de șaptesprezece ani, victimă a propriei naivități, a dragostei, a încălcării normelor etice, dar și a convențiilor sociale. Ceea ce șochează, în primul rând, este faptul paradoxal că, deși numele tinerei, Saveta, este un derivat de la numele biblic Elisabeta (care în limba ebraică înseamnă imn de slavă și mulțumire față de Dumnezeu), eroina a încălcat legile morale, scrise și nescrise, comițând cel mai mare dintre păcatele omenești, sinuciderea. Este probabil un alt mod al lui Rebreanu de a sugera ironia amară a destinului orb, care guvernează viața personajelor sale. Prezența **clișeeilor lingvistice** *de o vreme încoace, într-un târziu, de bună seamă* (12) sugerează faptul că astfel de drame, precum cea a Savetei, sunt extrem de frecvente în lumea satului, dintotdeauna.

Locuțiunile și expresiile sunt cele mai numeroase, iar acest fapt nu este deloc întâmplător, certe fiind bogăția semantică și încărcătura lor expresivă. Locuțiunea substantivală *poftă de viață* (16) este, poate, singura mai luminoasă din întregul text, în contextul suferințelor eroinei, exprimând starea ei de bine la vederea aceluia pe care îl iubea necondiționat. De fapt, **locuțiunile** evidențiază o primă etapă a zbuciumului sufleteș al fetei, de la amintirile dragi ale începutului iubirii, la suferința cruntă din cauza indiferenței ulterioare a feciorului de preot, totul culminând cu reproșurile mamei. Sugestive sunt locuțiunile verbale *a dat binețe* („a saluta”) - „ea i-a dat binețe cum se cuvine” (14), *stătu pe gânduri* (12), *îi părea rău* (14), *a lăsa în pace pe cineva* (15), *a-și aduce aminte* - „și aduse aminte cum o ocolește acum” (16), *a da față* - „să mai dea o dată față cu dânsul (16), *a lua seama* - „Ia seama, fato, ia seama!” (15); locuțiunea verbală de intensitate *se cătrăni foc* (12); locuțiunile adjectivale - (oameni) *fără milă* (15), (a nu fi) *în stare* - „n-a fost în stare să puie mâna pe clanță” (16), locuțiuni adverbiale - *pe-a furișul* (varianta regională) - „lacrimile o prididiră pe-a furișul” (12), *în gura mare* - „să strige în gura mare” (16).

Frazeologismele construite prin metaforizare, **expresiile idiomatice** folosite de scriitor sugerează al doilea nivel, apogeul, punctul culminant al suferinței: *să-i scoată nălucirile din cap* (12), *i se îngreunează mintea, îi lăncezește sufletul* (13), *din creștet până-n tălpi* (13), *îi furnică în urechi un gând* (13), *i se înfige o săgeată otrăvită în inimă* (13), *o muncește gândul* (13), *sângele îi clocotește în vine* (13), *Te-a bătut Dumnezeu* (13), *nu i-a stat gura nicio clipă* (14), *și-i sta tare bine așa* (14), *să nu-mi faci rușine* (15), *să nu-ți mai aud nici de nume* (15). **Structura ritmică**, cu iz de imprecăție, venită chiar din partea propriei mame, *să te duci încotro te-or duce ochii* (15), este stimulul exterior, care îi întărește hotărârea sinuciderii.

Pe de altă parte, **comparațiile stereotipe** sugerează ireparabilul, definitivul, sfârșitul, dar și ideea că viața merge mai departe, chiar dacă un om sau altul o părăsește: *o gură ca melița* (12), *a se zbătea ca peștele* (13), *moale ca mătasa* (14), *pere mărunte și galbene ca turta de ceară* (15),

²⁹ Irina Condrea, 2008: 95, <https://ro.scribd.com/document/398895588/Irina-Condrea-Curs-de-stilistic%C4%83-pdf>, accesat 5.XI.2019.

tremura ca varga de mesteacăn (15), îi mângâia sufletul ca o sărutare de mamă (15), s-a topit ca o floare neudată (16), soarele se grăbește cu pași de uriaș spre sfîințitul roșu ca sângele (17), un moșneag alb ca oaia (17), e galbenă ca frunza veștedă de frăgar (17), luna zâmbește ca un om nepăsător și se ascunde la spatele unui nor (17). Analizând ponderea și expresivitatea tuturor acestor unități frazeologice întâlnite în nuvela lui Rebreanu, observăm amestecul frapant de duioșie și de lirism cu dramatismul conflictului și cu sobrietatea narării, în conturarea unei atmosfere tulburătoare prin tragismul ei, tipice universului artistic al scriitorului.

4. Concluzii

Unitățile frazeologice identificate în textul nuvelei lui Rebreanu au o pondere și o semnificație importante în structura limbii utilizate de narator și de personaje, fiind mărturii complexe ale unui anumit mod de a gândi și de a se exprima, tipic țărănesc, dar și tipic uman. Notația frazeologismelor lui Liviu Rebreanu este, de cele mai multe ori, sobră, aspră și banală, acestea fiind construite pe baza unor comparații la fel de banale, stereotipe, care includ elemente ale organicului, ale regnului vegetal, animal sau uman lipsit de umanitate. Termenii care compun unitățile frazeologice bazate pe comparație sau pe metaforă sunt termeni concreți care aduc împreună cuvinte populare din câmpul semantic al naturii (*frăgar*, *sfîințit*), al gospodăriei țărănești (*mătasă*, *vargă*, *meliță*) sau al stărilor sufletești-limită (*nălucire*, *a se cătrăni*, *a-i furnica*, *a lîncezi*, *a sugruma*, *a se zbătea* etc.). Expresiile și locuțiunile din nuvela lui Rebreanu sună uneorise, asemenea unei liste de inventar sau unui proces-verbal. De fapt, stilul său, în ansamblu, este unul, „fără stil, fără strălucire”, anticalofil, dar autentic și expresiv, și datorită nivelului frazeologic al limbii, căci datorită îmbinărilor inedite dintre termenii lor, frazeologismele din nuvela *Ofilire* conturează, lent dar sigur, sensuri conotative, plasticizează idei din sfera „durerosului” și a „însingurării” și imprimă comunicării note aparte, de o gravă și rece solemnitate. În mod paradoxal, aceste tipare, deși fixe, au multiple și nebănuite valori expresive. Prin expresiile și unitățile frazeologice utilizate, Rebreanu creează artistic o lume pierdută sub povara eticului, dar salvată de tărâmul inefabil al esteticului, limba utilizată de el reprezentând un moment distinct în evoluția limbii române literare, dar și a limbii literaturii artistice.

Așadar, unitățile frazeologice au un statut aparte în cadrul limbajului popular, dar și în limbajul artistic, pe care îl inspiră, fiind un izvor nesecat de expresivitate și o marcă importantă a oralității stilului scriitorului. Prin specificul construcției lor solidare, prin contextul și prin armonia sensului constituită înăuntrul lor, unitățile frazeologice vor transmite întotdeauna mai multe înțelesuri și subînțelesuri decât o fac în mod obișnuit solitarele cuvinte.

BIBLIOGRAPHY

- Academia Română, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a 2-a, București, Grup Editorial Univers Enciclopedic Gold, 2009.
- Bidu-Vrânceanu, Angela et alli., *Dicționar general de științe ale limbii*, București, Editura Științifică, 1997.
- Bochmann, Klaus, *Limba română: istorie, variante, conflicte, o privire din afară*, Chișinău, Editura Cartdidact, 2004.
- Boroianu, Ioana, *Conceptul de unitate frazeologică: tipuri de unități frazeologice* în L.L. nr 2, 1974, p. 242- 247.
- Condrea, Irina, *Curs de stilistică*, Chișinău, USM, 2008, <https://ro.scribd.com/document/398895588/Irina-Condrea-Curs-de-stilistic%C4%83-pdf>, accesat 5.XI.2019.
- Coteanu, Ion, *Gramatica de bază a limbii române*, București, Editura Albatros, 1982.
- Dumitrescu, Florica, *Locuțiunile verbale în limba română*, București, Editura Academiei, 1958.
- Guțu Romalo, Valeria, *Corectitudine și greșală*, București, Editura Humanitas Educațional, 2000.
- Hristea, Theodor, *Sinteze de limba română*, București, Editura Albatros, 1984.

Irimia, Dumitru, *Introducere în stilistică*, Iași, Editura Polirom, 1999, <https://ro.scribd.com/doc/226443526/Dumitru-Irimia-Introducere-in-Stilistica>, accesat 27.XI.2018.

Rebreanu, Liviu, *Opere1. Nuvele*. Ediție îngrijită de Niculae Gheran. București, Editura pentru Literatură, 1968.

Zafiu, Rodica, *Mărci ale oralității în limbajul jurnalistic actual*, în *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, București, Editura Universității București, 2002, p.399- 429.

Zafiu, Rodica, *TU generic în limba română actuală*, București, Editura Universității București, 2003, https://www.academia.edu/6148226/Tu_generic_%C3%AEn_limba_rom%C3%A2n%C4%83_act_ual%C4%83, accesat 19.09.2019.

THE CONVERSATIONAL MAXIMS IN THE NOVEL ÎMPĂRATUL NORILOR BY DUMITRU RADU POPESCU

Ana-Maria Nicolescu
PhD Student, University of Pitești

Abstract: The purpose of this paper is to exemplify the four conversational maxims defined by Grice: the maxim of quantity, the maxim of quality, the maxim of manner, the maxim of relation. The starting point is represented by the novel Împăratul norilor, a novel in which we can easily observe the violation of the principles imposed by the English philosopher of language.

Keywords: dialogue, maxim, implicature, message, communication.

Comunicarea este un act complex, care a suscitat mereu interesul cercetătorilor. Pentru a schematiza semnificația sa, putem spune că ea implică prezența unui emițător, a unui receptor și a unui mesaj. Emițătorul transmite receptorului mesajul, scopul principal fiind acela de a produce transformări asupra universului său cognitiv, psihologic sau social. Receptorul trece mesajul prin filtrul comprehensiunii sale, putând sau nu să ofere la rândul său un răspuns emițătorului. De unde se poate ușor observa că aceste două roluri, de emițător și de receptor sau interșanjabile. Așadar, comunicarea nu este doar simpla transmitere a unui conținut, indiferent de valoarea sau de statutul lui, ci trebuie să aibă în vedere persuadarea interlocutorului, definirea unui câmp comun de cunoștințe și valori, astfel încât actul emiterii de informații să-și atingă scopul.¹

Pentru a ajunge la îndeplinirea acestui scop, mesajul nu trebuie să fie doar corect din punct de vedere semantic și sintactic, cu o coeziune și o claritate a elementelor constitutive, ci trebuie să aibă activă și componenta pragmatică, prin uzitarea de conectori pragmatici, de strategii care să faciliteze schimbarea scontată asupra interlocutorului. Fie că vorbim despre un discurs scris sau despre un discurs oral, devine evident faptul că fiecare frază care îl compune include sensuri ascunse, numite sensuri ale vorbitorului. Sensul vorbitorului este un sens nonnatural sau convențional, implicat, în contrast cu sensul natural al unui enunț.

Acest sens al vorbitorului, implicatural, nonvericondițional a suscitat interesul lui H. P. Grice, teoria sa fiind publicată în eseurile: *Utterer's Meaning, Sentence Meaning and Word Meaning* (1968), *Logic and Conversation* (1975), *Further Notes on Logic and Conversation* (1978) și *Presuppositions and Conversational Implicature* (1981). Grice a reușit astfel să provească dincolo de planul semantic al enunțului și să analizeze sensurile acestuia din punctul de vedere al actelor de vorbire, prin reliefarea semnificațiilor implicațiilor pragmatice. În centrul analizei sale, va sta intenția comunicativă a vorbitorului, recunoscută de interlocutor, care înseamnă că vorbitorul comunică mai mult decât este cuprins în structura frazelor pe care le adresează, sensurile mesajului său găsindu-se dincolo de structura semantico-sintactică a enunțului rostit.

În lucrarea *Conectori pragmatici*, Ariadna Ștefănescu definește astfel teoria lui Grice și principiile care stau la baza intenției comunicative: *abordarea griceeană vrea să explice sensul propoziției în termenii sensului vorbitorului și să explice sensul vorbitorului în termeni de intenții, cu mențiunea că prin sensul propoziției nu se înțelege numai sensul compozițional, ci și sensul ei contextual și cel inferențial.*² Așadar, la Grice vorbitorul are o intenție reflexivă, ce se manifestă prin înțelegerea mutuală a emițătorului cu receptorul, astfel încât cei doi să aibă contextul prin care să decodeze mesajul transmis. Ea ține de o cunoaștere reciprocă și de împărtășirea unui set comun

¹ Cf. REBOUL, Anne, MOESCHLER, Jacques, *Pragmatica discursului*, Iași, Institutul European, 2010.

² ȘTEFĂNESCU, Ariadna, *Conectori pragmatici*, București, Editura Universității din București, 2007, p. 222.

de valori și cunoștințe, care să faciliteze actul comunicațional. Pentru Grice, fiecare enunț este capabil să producă sensuri naturale, dar și sensuri nenaturale, transmise indirect și care poartă numele de implicata acelui enunț. Implicata unui enunț care este, în același timp, intenționată și indirectă poartă numele de implicatură. Implicatura este deci o inferență pragmatică intenționată ce se definește raportându-ne la principiul cooperării conversaționale și la maximele conversaționale.³

Maximele conversaționale funcționează asemenea constrângerilor gramaticale. Ele îi ghidează pe participanții la comunicare să organizeze și să interpreteze, în mod corect și conform scopului pe care vor să-l atingă, mesajul emis și recepționat. Într-un act comunicațional coerent, coeziv și bine structurat, maximele conversaționale nu pot fi separate de principiul cooperării. Dacă cele două nu funcționează sau există momente în care se produc rupturi, atunci actul conversațional devine neclar, conduce la conflicte verbale, iar mesajul ajunge să fie pierdut sau divagat de la forma lui inițială.

Maximele enunțate de Grice sunt următoarele: maxima cantității- se referă la cantitatea de informație necesară schimbului curent de replici; Maxima Calității- se referă la dezideratul de a comunica informații adevărate; Maxima Relației sau a Relevanței- vorbește despre necesitatea de a fi relevant în comunicare; Maxima Modulului sau a Manierei- mesajul transmis trebuie să fie clar, neambiguu, concis și ordonat. Într-o primă fază a analizei lor, Grice vorbea despre universalitatea acestor maxime, însă, ulterior, a observat că această universalitate nu putea fi dovedită în orice situație de comunicare. Astfel, maximele puteau fi încălcate pe rând sau chiar mai multe, pe parcursul unui act de comunicare, existând posibilitatea ca actul comunicațional să nu fie îngreunat.

Dacă toate maximele sunt respectate, putem vorbi de o comunicare ideală, aproape perfectă, al unei cooperări raționale între emițător și receptor. Interesant este faptul că maximele lui Grice au mai primit reformulări și completări, cea mai cunoscută completare fiind cea realizată de Leech, în 1980, care adaugă o nouă maximă, cea a politeții, care ajunge să contracareze toate cele patru maxime griceene. Prin respectarea maximei politeții, se putea ajunge la încălcarea celorlalte maxime, întrucât, nu de puține ori, pentru a face ca un act comunicațional să fie politicos, participanții pot alege să nu fie nici relevanți, nici manierați, transmițând informațiile sub orice formă a calității, doar pentru a respecta maxima politeții.

Maximele comunicării și principiul cooperării stau la baza explicării implicaturilor. *Implicaturile sunt sensuri care nu modifică valoarea de adevăr a propoziției, care activează în momentul în care aceasta este receptată și interpretată.*⁴ În funcție de poziția pe care emițătorul și receptorul o manifestă față de maximă, avem posibilitatea de a stabili inferențe prezente la nivelul enunțului. Există astfel trei atitudini față de maxime: încălcarea maximei, respingerea maximei și supralicitarea ei. Implicaturile comunicaționale se află la baza sensului unei fraze sau al conținutului total al unui enunț, alcătuit, conform teoriei lui Grice, din: ce a vrut să se spună, ce a fost spus și ce este implicat. Această a treia componentă cuprinde, la rândul său, alte trei subcategorii: ce este convențional implicat; ce este nonconvențional implicat și ce a fost presupus. Subcategoria *ce este nonconvențional implicat* implică, în mod direct, ce este conversațional implicat. La acest ultim nivel, ajungem să întâlnim implicaturile conversaționale particularizate și implicaturile conversaționale generalizate.

Implicaturile convenționale apar ca fiind inferențe introduse prin anumiți conectori pragmatici sau de anumite construcții sintactice, de tipul lui *totuși, de asemenea, cu alte cuvinte, prin urmare, doar*.

Implicaturile convenționale standard și implicaturile conversaționale particularizate țin de aspectele nonvericondiționale ale sensului, derivarea lor fiind dependentă de principiile conversaționale. Implicaturile conversaționale standard apar atunci când maximele sunt respectate, pe când implicaturile conversaționale particularizate se manifestă atunci când una sau mai multe maxime sunt supralicite.

Întâlnim, așadar, implicaturi conversaționale standard derivate din Maxima Calității. Această maximă impune constrângerea că emițătorul cunoaște sau poate verifica prin dovezi

³ Cf. GRICE, Paul, *Logic and conversation*, 1975, <https://www.ucl.ac.uk/ls/studypacks/Grice-Logic.pdf>.

⁴ ȘTEFĂNESCU, Ariadna, *op. cit.*, p. 226.

asertiunea făcută. Lor li se adaugă implicaturile conversaționale standard derivate din Maxima Cantității, atunci când sunt prezente, în cadrul enunțului, adverbe de tipul *doar, numai, decât, exact, tot*; implicaturi conversaționale standard derivate din Maxima Relevanței și implicaturile conversaționale standard derivate din Maxima Manierei. Această ultimă implicatură conversațională ține de prezența unui *și* cu valoarea cauzală sau care poate fi înlocuit prin *și apoi*.

Implicaturile conversaționale particularizate sunt generate de lovirea a două maxime sau de încălcarea voită a unei maxime conversaționale, pentru a demonstra importanța alteia în contextul unei situații specifice de comunicare. Cu toate acestea, principiul cooperării conversaționale este respectat. Ele sunt numite și implicaturi nestandard sau implicaturi de supralicitare, revelarea lor făcându-se prin plasarea enunțului în context. Numai în acest fel receptorul își poate da seama care maxime au fost încălcate, pentru ca alte maxime să fie supralicite în cadrul enunțului.

Pentru a exemplifica aceste implicaturi conversaționale particularizate, vom supune analizei un fragment din romanul *Împăratul norilor*, scris de Dumitru Radu Popescu.

R1: "Ei, Manoilescule, cum ai dormit? Prost, se vede pe ochii tăi, ai și pielea vânăată, ca de țigan... Ești tu dat cu smoală și slab ca un șarpe, arăți a baragladină trăită în secetă, cu urzici, dar când nu dormi ești de-a dreptul oribil. Ce mai e nou, n-ai mai descoperit nici un vampir, nici un bandit care suge sângele poporului, nici un criminal pe post de profesor universitar?"

R2: "Ce-s glumele astea acre așa de dimineață?"

R3: "Vorbesc serios, nu ești tu omul care cunoști totul mai înainte cu o secundă decât alții?"

R4: "Ai aflat că te-am înjurat?"

R5: "A, nu, nu e o înjurătură, e o părere de-a ta, de ce-ți consideri părerea o înjurătură?"

R6: "E drept, dar așa se zice când te pronunți mai critic despre un coleg, că-l înjuri și că urmărești știe cine ce, să-i iei locul."

R7: "În cazul meu, nu e cazul, nu sunt prea sus, poate vrei să mă elimini și să-ți aduci vreun prietenăș..."

R8: "Nu depinde de mine, dragă... Hai, vrei să ne-mpăcăm?"

R9: "Păi, ne-am certat, Manoilescule? Tu ai zis că sunt caraghios tot răscolind în lăturile satului Pătârlagele, eu nu ți-am răspuns, deci nu ne-am certat și n-are rost să ne-mpăcăm niciodată, tu crezi altceva decât cred eu în multe, tu o să te mai împaci cu cine te-ai împăcat și-ai fost prieten... Eu mă ocup de murdării, n-am cazuri excepționale și nici nu mă interesează."

R10: "Este clar c-au fost câteva crime inexplicabile în ultima vreme, la rând, care..."

R11: "Foarte clar."

R12: "Și care să fie cauzele?"

R13: "Vântul."⁵

Fragmentul reprodus prezintă un dialog purtat între Manoilescu și unul dintre personajele romanului, fiind construit prin schimbul permanent de replici. Locutorul emite unul sau mai multe enunțuri, iar interlocutorul îi oferă fie o simplă replică, fie un răspuns, în situația în care emițătorul produce un enunț cu valoare interogativă. Întrebarea pe care ne-o putem pune este dacă cei doi participanți la actul de comunicare ajung să respecte principiul cooperării despre care ne vorbea Grice și maximele formulate de acesta.

Prima replică a dialogului aparține personajului anonim, conținând o întrebare legată de maniera în care a dormit Manoilescu. Încă din acest punct, observăm că ceea ce ar fi trebuit să fie o cooperare este încălcat chiar de emițătorul care, fără să acorde răgaz receptorului pentru a-i răspunde la întrebare, își construiește singur răspunsul. Și nu doar atât: oferă și argumente pentru a și-l susține, dirijând astfel atenția lui Manoilescu spre ceva dinainte stabilit. În fond, întrebarea nu este decât un pretext pentru a-și putea construi, mai departe, replica, ajungând în punctul în care să producă efectul scontat asupra interlocutorului său. Fraza interogativă este urmată de două fraze enunțative, unde, printr-un limbaj direct, într-o oarecare măsură jignitor, personajul romanului

⁵ POPESCU, Dumitru Radu, *Împăratul norilor*, București, Editura Eminescu, 1976, pp. 20-21.

nostru realizează portretul fizic al lui Manoiilescu, astfel încât întărește răspunsul la interogația adresată inițial: interlocutorul a dormit prost, fiind trădat de propriul aspect. Erau necesare toate aceste informații cuprinse de personaj în replica dialogului său? Răspunsul este nu: maxima cantității este încălcată în mod clar, el transmișând mai mult decât era necesar. La fel și maxima relevanței: informația transmisă nu este relevantă pentru întrebarea adresată, mai ales că răspunsul ar fi trebuit să aparțină receptorului. Putem considera că maxima calității este adevărată, dat fiind faptul că cele două personaje se cunoșteau, aspectele fizice menționate fiind adevărate, mai ales că nu vor fi contracarate, sub nicio formă, de către Manoiilescu. Așadar, în mod indirect, se realizează o supralicitare a acestei maxime, dar și a maximei manierei, mesajul fiind clar. Acest R1 se încheie tot printr-o interogație, căreia, de data aceasta, nu îi mai oferă singur răspuns.

Astfel, se produce continuarea dialogului dintre Manoiilescu și personajul anonim, răspunsul oferit de acesta caracterizându-se prin scurtime și claritate, începând o mai bună cooperare comunicațională între cei doi (R2). În acest punct al schimbului de replici, enunțurile lor sunt mai puțin elaborate din punct de vedere semantic-sintactic, însă maxima relevanței este în continuare încălcată. Enunțurile R3 și R4 dovedesc modul în care se realizează divagarea de la interogațiile inițiale, marcate în R1. Atât personajul anonim, emițător al R1, cât și lectorul textului așteaptă să devină receptorii unui răspuns clar, legat de acel *Ce mai e nou*.

Discuția dintre cei doi interlocutori se depărtează din ce în ce mai tare de scopul inițial al acesteia, marcat în prima replică, cea rostită de personajul anonim. De data aceasta, Manoiilescu este cel care încearcă să-i schimbe cursul, răspunzând la o întrebare cu o altă întrebare, fără a respecta în totalitate principiul cooperării sau maxima relevanței. Enunțurile R3 și R4 devin sugestive în acest sens, ele putând implica două aspecte, în aparență distincte, dar în esență ce conduc către același punct de interes: fie Manoiilescu nu dorește să răspundă la întrebarea colegului său de dialog, din diferite motive, fie el încearcă pur și simplu să dirijeze comunicarea, astfel încât aceasta să producă efectul pe care el și-l dorește, nu cel pe care personajul anonim l-a avut în vedere încă de la prima replică.

Acest schimb continuu de roluri dintre emițător și receptor, având la bază o încălcare evidentă a maximei relevanței și a celei a cantității și manierei, după cum ne dovedește replica R9, demonstrează supralicitarea maximei calității, mai ales că receptorul mesajului nu îl contracarează în vreun fel. Așadar, îl putem considera veridic. Abia în replicile R10, R11, R12, R13 aflăm un răspuns voalat, care, dacă s-ar fi respectat principiul cooperării și maximele stabilite de Grice, ar fi trebuit să survină imediat după R1. Pentru a conclud, suntem liberi să afirmăm că supralicitarea maximei calității este cea care domină dialogul dintre Manoiilescu și personajul anonim, toate celelalte maxime fiind, rând pe rând, încălcate.

BIBLIOGRAPHY

GRICE, Paul, *Logic and conversation*, 1975, <https://www.ucl.ac.uk/lc/studypacks/Grice-Logic.pdf>.

POPESCU, Dumitru Radu, *Împăratul norilor*, București, Editura Eminescu, 1976.

ȘTEFĂNESCU, Ariadna, *Conectori pragmatici*, București, Editura Universității din București, 2007.

THE TYPOLOGY OF CONNECTORS IN DUMITRU RADU POPESCU'S ÎMPĂRATUL NORILOR

Ana-Maria Nicolescu
PhD Student, University of Pitești

Abstract: The aim of this paper is to realise a typology of the connectors. Starting from the connectors classification proposed by Romanian Language Grammar from 2008, from that proposed by Ariadna Ștefănescu in the work entitled *Pragmatic Connectors*, and from the typology proposed in the *Dictionary of Language Science*, we intend to focus on the occurrence of connectors at a syntactic and discours level, but we do not deny the pragmatic level of discourse, especially the argumentative connectors. We do not ignore either the theoretical studies in the domain of pragmatics, realised by Dominique Maingueneau, Jean-Michel Adam, Jacques Moeschler.

Keywords: connector, discours, pragmatics, grammar, linguistic.

Jean Michel Adam și principiile *Lingvisticii textuale*

Potrivit lingvistului Jean-Michel Adam, conectorii¹ se încadrează în clasa de expresii lingvistice unde sunt prezente o serie de conjuncții coordonatoare, de tipul adversativului *dar*, a concluzivului *deci* sau lui *or* și *căci*, anumite conjuncții subordonatoare (*deoarece*, *cum*), anumite adverbe sau locuțiuni adverbiale – *într-adevăr*, *în consecință*, *orice-ar fi*, *astfel*-, și anumite grupuri nominale sau prepoziționale: *în ciuda acestui fapt* etc.

El împarte clasa conectorilor în trei subcategorii. Cea dintâi este reprezentată de conectorii argumentativi propriu-ziși, ea fiind urmată de organizatorii și mărcile textuale și de mărcile de asumare enunțiativă. Dintre aceste trei subcategorii, singura care ajută la structurarea textuală, dar care intervine și în asumarea enunțiativă și în orientarea argumentativă este cea a conectorilor argumentativi propriu-ziși.

Conectorii argumentativi cumulează o serie de funcții distincte, dintre care amintim: funcția de segmentare; funcția de asumare enunțiativă și funcția de orientare argumentativă a enunțurilor. În categoria acestor conectori intră atât cei argumentativi și concesivi (*dar*, *totuși*, *însă*), cât și conectorii explicativi și justificativi (*căci*, *pentru că*, *dacă*, *atunci*). Lista această poate fi completată de un *dacă* ipotetic real și ficțional, un *când* ipotetic real și de mărcile simple ale unui argument: *chiar*, *de altfel*, *în plus*.

Conectorii argumentativi pot fi, la rândul lor, diferențiați în următoarele subcategorii:

- Conectorii argumentativi sau mărci ale argumentului: *deoarece*, *din moment ce*, *cum*, *chiar*; aceștia îndeplinesc două valori: de justificare și explicare și de operator de construire a lumii;
- Conectorii argumentativi sau mărci ale concluziei: *deci*, *atunci*, *în consecință*;
- Conectori contra-argumentativi sau mărci ale unui argument tare: *dar*, *însă*, *cu toate acestea*;
- Conectori contra-argumentativi sau mărci ale unui argument slab: *desigur*, *deși*, *în pofida*, *cu toate că*.

În ceea ce privește organizatorii textuali, Jean-Michel Adam îi definește ca fiind organizatorii care ordonează părțile reprezentării discursive, pe axele majore ale timpului și spațiului, dar care structurează și progresia textului, indicând diferitele sale părți.

Include aici:

¹ Cf. Adam, Jean Michel, *Lingvistică textuală*, Iași, Editura Institutul European, 2008.

- Organizatorii spațiali: *în față, deasupra de;*
- Organizatorii temporali: *ieri, pe urmă etc;*
- Organizatorii enumerativi care fragmentează și ordonează materia textuală, combinând uneori valoarea de ordine cu cea temporală: *apoi, pe urmă, în concluzie etc;*
- Organizatori care subliniază schimbarea de topic: *cât despre, în ceea ce privește etc;*
- Organizatori ca mărci de ilustrare și de exemplificare: *de exemplu, în special, mai ales*, ei având rolul de a introduce exemple, dând enunțului un statut de ilustrare a aserțiunii principale.

Cea de-a treia categorie stabilită de cercetător este reprezentată de mărcile de asumare enunțiativă, pentru care este stabilită următoarea tipologie:

- Mărcile de cadre mediatore sau sursele cunoașterii: *conform, potrivit, după, cât despre*- ele ilustrează cum o anumită parte a textului nu este asumată de vorbitor, ci este mediată de o altă voce;
- Mărcile de reformulare care marchează o reluare metaenunțiativă ce este, adesea, o schimbare a punctului de vedere (*adică, altfel spus, în alți termeni*) și/sau alătură acestei reluări un marcaj asemănător cu cel al mărcilor de integrare liniară concluzivă: *pe scurt, în fond, în concluzie, în fapt*.
- Mărcile de structurare a conversației: *bun, bine, păi, atunci;*
- Mărcile fatice: *știi, vezi tu, ăăă*.

Dominique Maingueneau și acțiunea asupra interlocutorului

Plecând de la strategiile pe care participanții la comunicare le folosesc în cadrul interacțiunii verbale, argumentația poate fi percepută ca modalitate de a acționa asupra interlocutorului prin discurs. Comunicarea argumentativă este, pentru Maingueneau², mai mult decât o artă a persuasiunii, așa cum era ea privită în perioada Antichității, implicând diverse tehnici și resurse necesare transmiterii mesajului scontat.

Maingueneau pleacă, în explicarea conceptului de conectori argumentativi, de la definițiile argumentației, citându-i pe Oswald Ducrot și J.-C. Anscombe, pentru care a argumenta semnifică *a prezenta un enunț E1 (sau un ansamblu de enunțuri) ca fiind menit să determine acceptarea unui alt enunț (sau ansamblu de enunțuri) E2 de către un interlocutor*. Studiarea acțiunii argumentative derulate în cadrul actului comunicațional este strâns legată de categoria conectorilor lingvistici, elemente care leagă două unități semantice, dar care oferă un rol argumentativ unităților pe care le pun în relație. Acești conectori se diferențiază clar de cei logici, întrucât posedă capacitatea de a lega și unități eterogene: *un enunț și o enunțare, un fapt extralingvistic și un enunț, un element implicit și un element explicit*.³

Pentru cercetătorul francez, cei mai importanți conectori cu funcție de argumentare sunt: *dar*, cu variantele *însă, ci*; conectorul *ei bine* și conectorii *căci, pentru că, din moment ce (deoarece)*.

Conectorul argumentativ *dar* apare, în studiile de specialitate, ca având două valori: o valoare de contradicție, echivalentă adversativului *ci* și o valoare de argumentativ. Spre deosebire de conectorul *dar*, conectorul *ci* posedă întotdeauna valoare de contradicție. În situațiile în care *dar* este însoțit de adverbul *desigur*, se poate vorbi de polifonie, căci locutorul introduce în discurs un locutor contrar, căruia îi atribuie un P, respins de punctul său de vedere în favoarea unui Q: *Desigur P dar Q*.

Analiza conectorului *dar* nu se opește însă aici. Ducrot stabilește pentru el două posibilități de folosire, în funcție de poziția pe care o ocupă la nivelul enunțului: se află fie în interiorul replicii locutorului (X: P dar Q) ; se află fie la începutul unei replici și introduce un Q explicit (X: dar Q); se află la începutul unei replici și nu introduce un Q explicit (X: dar...). Atunci când se găsește la începutul unei replici și introduce un Q explicit, el poate continua o replică a unui alt locutor,

² Cf. Maingueneau, Dominique, *Pragmatică pentru discursul literar*, Iași, Editura Institutul European, 2007.

³ *Ibidem*, p. 79.

marcând opoziția dintre cei doi locutori (Y: P; X: dar P) în ceea ce privește actul de enunțare a lui Y care enunță P, sau concluziile pe care Y le trage din P, chiar dacă X admite adevărul lui P, sau în ceea ce privește adevărul lui P.

O valoare specială pe care Maingueneau o atribuie conectorului *dar* este aceea de *dar* românesc, dată fiind dificultatea cu care se stabilește rolul său în articularea discursului românesc. Acest *dar* nu ține de argumente, ci de atitudinea personajelor, contrazicând așteptările lectorilor. Tot în cadrul discursului românesc, conectorul *dar* îndeplinește rolul unui operator de tranziție, care *facilitează trecerea de la un domeniu la altul, anulând impresia discontinuității*. (p. 92) Pentru a conclud, acest *dar* fie separă un spațiu de altul, fie separă două descrieri succesive, fie separă două paragrafe.

Conectorul argumentativ *ei bine* este, din punct de vedere gramatical, o interjecție care îndeplinește, concomitent, dublă funcție: fatică și argumentativă. Atunci când el îndeplinește o funcție argumentativă, Maingueneau stabilește că *subliniază în mod teatral relevanța enunțării pe care o introduce împotriva așteptărilor unui destinatar care ar considera mai pertinentă o altă enunțare*. (p. 94)

În ceea ce privește conectorii argumentativi *căci*, *pentru că*, *din moment ce* (deoarece), Maingueneau consideră că ei nu se pot substitui reciproc, după cum o arată majoritatea studiilor de specialitate, acest aspect trebuind să țină cont de funcționările enunțative distincte ale marcării raporturilor de cauzalitate. Într-o primă etapă, acesta stabilește diferențele dintre *pentru că* și *căci*, *din moment ce*:

- *Pentru că* este singurul care poate introduce răspunsul la o întrebare de tipul *De ce...?*;

- *Pentru că* este singurul dintre cei trei conectori care poate sublinia emfaza, în structuri de tipul *doar pentru că mi-l doresc mi l-a cumpărat*;

- *Pentru că* este singurul care se poate folosi în interogații: *M-a sunat pentru că nu avea cu cine să vorbească? M-a sunat căci nu avea cu cine să vorbească*, de exemplu, ajunge să ofere alte conotații enunțului.

Așadar, conectorul *pentru că* are rolul *de a explica un fapt P deja cunoscut de către destinatar*, pe când conectorii *căci* și *din moment ce* presupun *două acte de enunțare succesive: se enunță mai întâi P, apoi se justifică această enunțare spunând Q*. (p. 99) Conectorul *din moment ce* se aseamănă conectorului *căci* în ceea ce privește construirea a două acte de enunțare distincte, dar se diferențiază de acesta prin faptul că *din moment ce* implică prezența polifoniei. Acesta stabilește diferențe între persoana care produce enunțul și persoana care asumă acest enunț, garantându-i valoarea de adevăr.

J. Verguin - *Prepoziții, conjuncții, relative*

Ipoteza de la care pleacă lingvistul francez J. Verguin în articolul *Prepoziții, conjuncții, relative*⁴ este reprezentată de stabilirea statutului îndeplinit de prepoziții și conjuncțiile subordonatoare: constituie ele două clase distincte de moneme funcționale? Pot fi cuprinse prepozițiile în categoria conjuncției, deși aceasta include atât elementele coordonatoare, cât și pe cele subordonatoare? Verguin pleacă de la definiția acordată de Marouzeau prepoziției, în lucrarea *Lexique de la terminologie linguistique: termen adverbial care este de obicei plasat, după cum numele o indică, dar nu întotdeauna, în fața termenului pe care îl determină, pentru a exprima raportul în care se găsește acest termen vizavi de restul enunțului*. (trad noastră).

Această definiție este completată de cea a conjuncției subordonatoare, cea *care servește la marcarea unui raport de dependență între doi termeni*. (trad. noastră) Concluzia la care ajunge este că prepoziția și conjuncția subordonatoare se încadrează în clasa monemelor funcționale, la fel ca orice alt segment contingent care, odată introdus în enunț pentru a oferi specificitate unui segment preexistent, este un subordonat al aceluia segment. Din acest motiv, în clasa monemelor funcționale, alături de prepoziție și conjuncție, putem încadra și relativele. În ceea ce le privește pe acestea,

⁴ Cf. Verguin, J. *Prépositions, conjonctions, relatifs* în *Linguistic Studies presented to André Martinet, On the Occasion of his Sixtieth Birthday*, vol. 23, New York, 1967.

Verguin afirmă că ele apar ca un *monem funcțional, marcă a unui raport de determinare între o sintagmă cu predicat secundar și un substantiv*.⁵

O poziție distinctă o ocupă conjuncțiile coordonatoare care, potrivit lui Verguin, nu trebuie incluse în clasa monemelor funcționale, așa cum a definit-o André Martinet, întrucât acest tip de conjuncții realizează legături între termeni cu funcții comparabile la nivelul enunțului. De aceea, conjuncțiile coordonatoare vor fi incluse în clasa coordinativelor, termen propus tot de Martinet, în lucrarea *Éléments de linguistique générale*, a căror definiție este următoarea: *monemele coordinative sunt unități gramaticale care, într-un enunț, au rolul de a alătura segmente cu aceeași funcție, sau de a uni, sub aceeași curbă melodic, două enunțuri dintre care al doilea nu ar putea fi considerat ca o determinare a primului*.⁶

Conectorii și operatorii argumentativi în Dicționarul de științe ale limbii

Dicționarul de științe ale limbii stabilește definiții ale termenilor *conector* și *operator*, stabilind atât punctele comune dintre cele două noțiuni lingvistice, cât și distincțiile care trebuie marcate.⁷

Conectorul este privit din perspective multiple, el apărând, mai întâi, în domeniul logicii formale unde desemnează o funcție care are ca argumente o pereche ordonată de propoziții, *P* și *Q*, și al cărei rol este de legare a acestor propoziții în vederea obținerii unei propoziții compuse. Din punctul de vedere al logicii formale, conectorii care o caracterizează se pot împărți în patru categorii: de conjuncție (*și*), de disjuncție (*sau*), de implicație (*dacă ... atunci*); de echivalență (*dacă și numai dacă*). Pentru domeniul sintaxei, conectorul este reprezentat de orice cuvânt sau locuțiune care îndeplinește funcția de legare sintactică și semantică a două unități de nivel prepozițional, asigurând și ierarhizarea lor din punct de vedere structural: cele două propoziții pot avea fie același rang, dacă sunt legate prin conectori coordonatori, fie ranguri diferite, dacă sunt legate prin conectori subordonatori. Nivelul logic și sintactic este completat de nivelul textual, unde conectorul este ilustrat printr-un adverb, locuțiune adverbială, conjuncție, locuțiune conjuncțională care asigură legătura formală și semantică dintre părțile unui discurs, asigurând coeziunea acestuia.

Operatorul este, pe de o parte, sinonim total sau parțial al conectorului, mai ales în limbajul logicii formale. În limbajele naturale, termenul de *operator* devine sinonim celui de *modalizator*. Pentru cercetătorii francezi Z. Harris și M. Gross, operatorii sunt verbele și adjectivele care au capacitatea de a forma structurile sintactice ale unei limbi, după ce, în prealabil, au primit argumente. Pentru aceiași cercetători, distincția *operator* – *conector* este mult mai clar stabilită și definită. Unitățile relaționale care leagă două entități semantice în interiorul aceluiași act de limbaj se numesc *operatori semantici*. Unitățile care pun în relație două acte de limbaj se numesc conectori argumentativi. Însă, un termen poate fi atât operator semantic, cât și conector argumentativ. Clasa căreia îi aparține se poate stabili doar prin contextualizarea enunțului în care apare și prin comprehensiunea valorii pe care o dă acestuia. Câteva exemple în acest sens îl constituie termenii *pentru că* și *doar*.

Criterii de clasificare a conectorilor argumentativi

Cea mai întâlnită tipologizare a conectorilor argumentativi este cea realizată conform criteriului semantic. Potrivit lui Halliday și Hassan⁸, conectorii pot stabili patru clase de relații semantice:

- Cauzale: *astfel, deci, prin urmare, din această cauză, având în vedere*;
- Temporale: *apoi, în același timp, simultan, înainte de, imediat, de îndată ce, în acest timp*;
- Aditive: *și, de asemenea, în plus, nici etc*;
- Adversative: *dar, însă, ci, iar mai degrabă, dimpotrivă, ba chiar etc*.

⁵*Ibidem*, p. 575.

⁶*Ibidem*, p. 577.

⁷ Cf. *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira, 2005.

⁸ Cf. Halliday, M.A.K., Hassan, R., *Cohesion in English*, Lourdes, Longman, 1976.

Criteriului semantic i se adaugă cel pragmatic, în cadrul căruia Marianne Shelling⁹ stabilește existența a două grupuri de conectori argumentativi:

- Cei care articulează doi constituenți, dintre care unul este destinat să ducă la acceptarea celuilalt, primul având funcție de argument, al doilea de concluzie: *deci, atunci, prin urmare, în concluzie* etc;

- Cei care articulează mai mult de doi constituenți, mișcarea argumentativă în care se înscriu fiind mai vastă: *în sfârșit, în orice caz, în fond* etc.

Cel de-al treilea criteriu de clasificare a conectorilor argumentativi este cel funcțional. El este strâns legat de actul comunicațional, de modalitatea în care participanții la comunicare aleg să-și construiască discursul, să-i ofere coeziune și forță argumentativă, pentru a transforma schimbul de replici într-unul pertinent. În funcție de scopul pe care îl au, interlocutorii oferă discursului diferite funcții, marcate prin utilizarea de conectori distincți, după cum subliniază Agnès Landre și Edouard Friemel¹⁰. Conform acestora, funcțiile pe care un discurs le poate avea sunt următoarele:

- Funcția de denotare a realului- prin relații temporale, spațiale, de mod, de comparație, de identificare;

- Funcția de exprimare a logicii lumii și a evenimentelor sale- prin relații cauzale, condiționale, finale;

- Funcția de exprimare a subiectivității- exprimarea certitudinii, a îndoielii, intensitatea, probabilitatea, disjuncția, negația;

- Funcția de administrare a interlocuției- prin relații de opoziție, de concesie, de acceptare.

Dar, iar, însă, ci în viziunea specialiștilor români

În *Gramatica limbii române*, Dumitru Irimia împarte conjuncțiile coordonatoare în cinci categorii¹¹:

- Conjuncțiile coordonatoare copulative: *și, precum și, nici, dar și* etc;
- Conjuncțiile coordonatoare disjunctive: *fie, sau, ori*;
- Conjuncțiile coordonatoare adversative: *dar, iar, însă, numai că*;
- Conjuncțiile coordonatoare opozitive: *ci, și nu*;
- Conjuncțiile conclusive: *deci, așadar, prin urmare, va să zică*.

Gramaticianul explică folosirea conjuncțiilor adversative *dar, iar, însă*, remarcând existența unei relații între distribuția acestor conjuncții și particularitățile planului semantic al coordonării. El ajunge astfel la următoarele concluzii:

- Conjuncția adversativă *iar* se folosește atunci când termenii implicați sunt în opoziție;

- Conjuncțiile adversative *dar* și *însă* sunt folosite între termeni divergenți din punct de vedere semantic;

- Raportul adversativ poate fi realizat și printr-o construcție infinitivală.

Pentru a explica excluderea lui *ci* din categoria conjuncțiilor adversative și crearea unei noi clase de conjuncții coordonatoare, opozitive, Irimia pleacă de la ideea că structurarea sintactică a unui text este rezultatul unei acțiuni care se derulează complementar pe trei niveluri: ontologic, logic și lingvistic. Plecând de la aceste niveluri, el consideră că adversativul *dar* nu reprezintă realități care se opun reciproc în mod obiectiv, ci reprezintă realități opuse în mod subiectiv, din perspectivă ontologică. Spre deosebire de *dar*, *ci* exprimă realități care se opun în mod obiectiv și care nu pot să coexiste. Mai mult decât atât, opozitivul *ci* coordonează termeni aparținând aceluiași câmp lexical, în timp ce adversativul *dar* nu impune astfel de constrângeri lexicale. De asemenea,

⁹ Cf. Shelling, Marianne, *Remarques sur le rôle de quelques connecteurs*, în *Cahiers de linguistique française*, nr. 5, 1983.

¹⁰ Cf. Landre, A., Friemel, E., *Concession, restriction et opposition: l'apport du québécois à la description des connecteurs français*, în *Revue québécoise de linguistique*, vol. 15, nr. 1, 1984.

¹¹ Cf. Irimia, Dumitru, *Gramatica limbii române*, Iași, Editura Polirom, 1997.

termenii coordonați de opozitivul *ci* se află, cel mai adesea, în raport de antinomie, situație neîntâlnită în cazul termenilor coordonați prin adversativul *dar*.

O altă cercetare a valorilor conjuncțiilor disjunctive în limba română, *dar*, *iar*, *însă*, *ci*, o realizează Doina Paula Spiță, în lucrarea *Les connecteurs en français et en roumain*¹². Potrivit acesteia, cea dintâi funcție pe care o îndeplinesc conjuncțiile adversative este aceea de a lega propoziții sau părți de propoziție adversative, cea mai bogată în valori, din acest punct de vedere, fiind conjuncția adversativă *dar*.

Dar poate îndeplini atât funcție conclusivă, devenind sinonimă cu *deci*, *așadar*, *prin urmare*, fie exprimă nerăbdarea, dojana, încurajarea. Acest adversativ are și funcție emfatică, întărind sensul unui cuvânt care se repetă, atunci când este plasat înaintea sa. Marchează mirarea sau surpriza, intervenția unui fapt nou, neașteptat. Aduă un fapt nou, la cele afirmate înainte, situație în care este sinonim cu *mai mult decât atât*, *cu atât mai mult*.

Conjuncția coordonatoare *însă* marchează, pe lângă valoarea sa adversativă, și trecerea de la o idee la alta, fiind sinonimă cu *pe de altă parte*. Conjuncțiile *dar* și *însă* exprimă aproximativ același grad de opoziție, mai mare decât cel al opoziției marcate de *iar*, dar mai slab decât cel al lui *ci*.

Conjuncția adversativă *ci*, aflată după o megație, marchează o opoziție puternică și echivalează cu *ba dimpotrivă*. Atunci când se află poziționat după o propoziție ipotetică sau condițională, este echivalentul lui *dar* și *însă*. Când este plasat la începutul unei propoziții imperative, el arată nerăbdarea; în acest caz, își pierde proprietățile conjuncționale. Uneori, poate avea și valoare conclusivă, devenind sinonimul lui *deci*.

În comparație cu *dar*, *însă*, *ci*, conjuncția *iar* este considerată cea mai puțin adversativă dintre toate. Pe lângă valoarea sa adversativă, ea poate avea valoare copulativă, atunci când introduce termenii unei enumerații.

Gramatica Academiei și tipologizarea conectorilor

În capitolul *Aspecte ale construcției discursului*¹³, Gramatica Academiei explică noțiunea de conector, stabilind pentru acesta două categorii: frastici și transfrastici. Gramatica vorbește despre caracterul eterogen al clasei conectorilor, care îndeplinesc funcții în stabilirea relațiilor gramaticale și/sau pragmatice dintre diferitele părți ale unui discurs. În primul rând, această eterogenitate este dată de statutul lexico-gramatical al elementelor cu rol de conector: interjecții, construcții negramaticalizate, conjuncții, adverbe, continuând cu diferitele relații, gramaticale sau pragmatice, pe care le marchează, și cu valorile pe care le dobândesc în diferitele contexte în care apar.

Relațiile gramaticale, semantice și sintactice, se manifestă mai ales la nivel frastic, pentru nivelul transfrastic importante fiind relațiile pragmatice, evidențiate cel mai bine în cadrul dialogului. Și aceasta pentru că schimburile reciproce de replici între participanții la comunicare sunt bazate pe producerea de efecte asupra alocutorului, astfel încât dialogul să producă anumite schimbări sau să-și atingă scopurile inițial stabilite.

Gramatica Academiei include în clasa conectorilor, din punct de vedere sintactic, prepozițiile, conjuncțiile, relativele pronominale, adjectivale sau adverbiale. Din punct de vedere pragmatic, clasa conectorilor cuprinde atât elemente gramaticale specializate pentru construirea conexiunilor semnatice-sintactice (conjuncțiile și, în anumite situații, relativele), cât și elemente nespecializate: o serie de interjecții (*păi*, *a ei*), o serie de adverbe și locuțiuni adverbiale (*astfel*, *totuși*, *de altfel*, *de asemenea*, *de fapt*), anumite construcții negramaticalizate (*pe de o parte*, *pe de altă parte*, *altfel spus*), sau chiar propoziții (*Așa cum am spus înainte*).

În ceea ce privește conectorii pragmatici, Gramatica include în această categorie, în primul rând, conectorii transfrastici. Aceștia au doar rolul de a marca distinctele relații semnatice-semantice care apar între propoziții, fără a se integra în structura acestora. De aceea, în această categorie nu sunt incluși relativii, decât atunci când ei arată existența de relații anaforice între enunțuri.

¹² Cf. Spiță, Doina Paula, *Les connecteurs en français et en roumain*, Iași, Editura Institutul European, 2003.

¹³ Cf. GALR II, Enunțul, București, Editura Academiei Române, 2008.

Cea mai importantă subcategorie de conectori pragmatici este reprezentată de conectorii conjuncționali coordonatori. Autorii gramaticii includ aici:

- Și-ul narativ, care indică o succesiune de: fapte, argumente, descrieri;
- Or, ce marchează raportul adversativ la nivel transfrastic;
- Dar, însă, numai că- marcatori ai raportului adversativ, dar care, spre deosebire de or, ei subliniază o contradicție a așteptărilor sugerate de anunțul sau enunțurile anterioare;
- Ci – conectorul adversativ al opoziției, presupunând un termen negat anterior;
- Conjunțiile disjunctive sau, ori care indică excluderea, alternanța unor momente sau fapte.

Acestor conectori conjuncționali coordonatori li se adaugă și conectorii conjuncționali subordonatori care exprimă relațiile de cauzalitate: *căci, fiindcă, pentru că*. Conectorii menționați până în acest moment aparțin și clasei conectorilor frastici. Tot în clasa conectorilor frastici intră și adverbele care exprimă concesiunea (*totuși*), acordul (*într-adevăr*), reformularea (*mai precis*), introducerea unei teme de discurs (*dimpotrivă, în schimb*).

Aceeași Gramatică statuează și rolurile îndeplinite de conectorii pragmatici, frastici sau transfrastici. Prima dintre ele este stabilirea de conexiuni între două acte de vorbire, de tipul aserțiune vs întrebare, două aserțiuni, promisiune vs ordin, ordin vs amenințare. Tot conectorii pragmatici sunt cei care ajută la decodarea intențiilor cu care un mesaj a fost transmis de emițător către receptorul său, fapt ce se erijează în rolul argumentativ al conectorului:

- Confirmare: *asa, bun, într-adevăr*;
- Justificare: *pentru că, deoarece, fiindcă, de aceea, de aici*;
- Concesie: *dar, totuși, mă rog, cu toate acestea*;
- Rectificare: *dar, însă ci, de fapt, în fine, mai bine zis*;
- Obiecție: *dar totuși, însă, păi*;
- Dezacord: *din contră, dimpotrivă, în schimb, însă, dar*;
- Reamintire: *asa cum ai văzut, după cum știi*;
- concluzie: *deci, așadar, în consecință, prin urmare, pe scurt*.

Ariadna Ștefănescu și Conectorii pragmatici

Premisa de la care pleacă Ariadna Ștefănescu în lucrarea *Conectorii pragmatici*¹⁴ este următoarea: toate conjuncțiile limbii naturale pot fi considerate conectori pragmatici, dat fiind faptul că acestea poartă, pe lângă informația sintactică, și informație semnatică și pragmatică de tip circumstanțial, conversațional și procedural.¹⁵ Din clasa conectorilor pragmatici se exclud prepozițiile, întrucât informația pe care o poartă este de tip semantic sau conceptual, statutul lor fiind reglementat doar gramatical. De asemenea, prepozițiile participă la constituirea sensului prepozițional, pe când mare parte dintre conjuncții participă la constituirea sensului frastic.

Tot în clasa conectorilor pragmatici, autoarea include și complementizatorii, adică acele conjuncții și prepoziții impuse de structura actanțială a verbului: *Știu când vei veni, Doresc să te sun, Depind foarte mult de tine*. Și în cazul acestora, componenta sintactică se îmbină cu componenta pragmatică, prin faptul că aceste conjuncții sau prepoziții indică fie adevărul subordonatei lor, fie arată intenția de a executa ceva.

Complementizatorilor li se adaugă marcatorii discursivi, despre care putem afirma că, uneori, sunt omonimi cu conectorii sintactico-pragmatici, aceștia din urmă migrând dintr-o clasă în alta. Un marcator discursiv nu contribuie la asigurarea coeziunii sintactice a elementelor frazei, ci doar la jonctionarea diferitelor părți ale discursului. Așadar, ei nu sunt integrați semantic și sintactic, dar vor fi integrați discursiv, participând la constituirea globală a textului.

¹⁴ Cf. Ștefănescu, Ariadna, *Conectori pragmatici*, București, Editura Universității din București, 2007.

¹⁵ *Ibidem*, p. 18.

Ariadna Ștefănescu notează nivelurile la care acești marcatori pot și întâlniți¹⁶. Există situații în care ei indică relații între părți ale enunțului, între vorbitor și mesajul construit de el; între locutor și interlocutor, principala lor caracteristică fiind aceea că nu există încă un inventar exhaustiv al marcatorelor discursivi, tipologiile și exemplele oferite diferind de la cercetător la cercetător: Bruce Fraser, Fischer, Schifffrin, Levinson, Blakemore etc. Vom oferi câteva exemple de marcatori discursivi, care se încadrează în subclasa marcatorelor pragmatici: *de asemenea, oricum, cu toate acestea, haide, mă rog, pe scurt, înainte de toate, sincer, gura, stai puțin, vai de mine, ce chestie; și, dar, sau, ori, fie...fie* (pentru Pop).

Citându-l pe Fischer, autoarea noastră amintește definiția dată de acesta marcatorelor discursivi: *elementele care leagă două segmente discursive- S1 și S2-, în care fiecare segment codifică un mesaj complet, iar marcatorul semnalizează o relație care se susține între ele.*¹⁷ Potrivit lui Fischer, relațiile care există între aceste segmente discursive sunt: de elaborare (centrată pe conectorul pragmatic *și*); de contrast (conectorul pragmatic *dar*); de inferență (*totuși, deși, deci, în acest caz, mai exact, prin urmare* etc.); de temporalitate (*atunci, apoi, îndată, inițial* etc.).

Clasa marcatorelor nu prezintă omonimii doar cu cea a jonctivilor semnatice-sintactici, dar și cu subclasa adverbilor modalizatoare: *bineînțeles, probabil, posibil, din fericire, în plus, în esență, pe scurt*, marcând felul în care vorbitorul se raportează la conținutul propozițional al enunțului. De aici și numele lor de adverbe de atitudine propozițională.

Potrivit Gramaticii Academiei, adverbele modalizatoare exprimă trei tipuri de atitudine modală: epistemică, deontică și apreciativă.

Atitudinea epistemică are, la rândul său, mai multe subcategorii de adverbe modalizatoare:

- de certitudine: *evident, desigur, fără îndoială*;
- de incertitudine: *poate, parcă, oare*;
- de evidențialitate inferențială: *pesemne, poate*;
- de evidențialitate citațională: *cică, chipurile*;
- de evidențialitate perceptuală: *parcă, pesemne*.

Atitudinea deontică include adverbele care exprimă posibilul și obligatoriul (*obligatoriu, recomandabil, necesar, permis*), iar atitudinea apreciativă se bazează pe adverbele care anunță valoarea psihologică de evaluare afectivă.

În ceea ce privește clasificarea morfologică a conectorilor discursivi, se are ca model clasificarea conectorilor sintactici. Cu toate acestea, marcatorii discursivi depășesc granițele morfologice și locuționale, intrând în sfera idiomatismelor, încadrându-se categoriei sintactice de grup.¹⁸ Ariadna Ștefănescu opinează că, în clasa marcatorelor discursivi intră și conectorii sintactico-pragmatici doar dacă aceștia sunt prezenți într-o construcție slab integrată sintactic

BIBLIOGRAPHY

ADAM, Jean Michel, *Lingvistică textuală*, Iași, Editura Institutul European, 2008.

BIDU-VRÂNCEANU, Angela, CĂLĂRAȘU, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, MANCAȘ, Mihaela, PANĂ DINDELEGAN, Gabriela, *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira, 2005.

DUMITRESCU, Suzana Carmen, *Coordonarea prin joncțiune în limba română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.

GALR I, *Cuvântul*, București, Editura Academiei Române, 2008.

GALR II, *Enunțul*, București, Editura Academiei Române, 2008.

HALLIDAY, M.A.K., HASSAN, R., *Cohesion in English*, Lourdes, Longman, 1976.

IRIMIA, Dumitru, *Gramatica limbii române*, Iași, Editura Polirom, 1997.

LANDRE, A., FRIEMEL, E., *Concession, restriction et opposition: l'apport du québécois à la description des connecteurs français*, în *Revue québécoise de linguistique*, vol. 15, nr. 1, 1984.

¹⁶*Ibidem*, p. 26.

¹⁷*Ibidem*, p. 26.

¹⁸*Ibidem*, p. 35.

MAINGUENEAU, Dominique, *Pragmatică pentru discursul literar*, Iași, Editura Institutul European, 2007.

SHELLING, Marianne, *Remarques sur le rôle de quelques connecteurs*, în *Cahiers de linguistique française*, nr. 5, 1983.

SPIȚĂ, Doina Paula, *Les connecteurs en français et en roumain*, Iași, Editura Institutul European, 2003.

ȘTEFĂNESCU, Ariadna, *Conectori pragmatici*, București, Editura Universității din București, 2007.

VERGUIN, J., *Prépositions, conjonctions, relatifs* în *Linguistic Studies presented to André Martinet, On the Occasion of his Sixtieth Birthday*, vol. 23, New York, 1967.

ROMANIAN GRAMMAR BOOKS BETWEEN 1757 – 1789. A HISTORICAL PERSPECTIVE

Rucăreanu Alina Marieta

PhD Student, "Ovidius" University of Constanța

Abstract: The period between the years 1757-1789 is characterised by a substantial influence of the Enlightenment and its social and spiritual endeavours, which fascinate the representatives of the Romanian culture. This aspect is proven not only by the development of education through the establishment of new schools, but also by the process of linguistic revival, the Romanian culture being represented by valuable grammarians who wrote important grammar works, some of which remained as manuscripts, while others were printed.

Conceived as an instrument of communication in society, a language remains permanently anchored in the reality offered by society and it is forced to evolve together with the society that uses it, in order to create for itself certain approaches that can ensure its adjustment to the communicational implications of social interaction. Thus, one can detect two significant directions on the analytical trajectory: on the one hand, a language progresses along with the society that uses it, and, on the other hand, a careful analysis of the evolution of a language is required, in order to discover and highlight the intrinsic implications of the influence of the society.

Grounding their approach on the desire to demonstrate the Latin character of the Romanian language, important men of culture tried, through their original works, written with an obvious practical objective, to promote pertinent ideas from this point of view, and they are of relevance today as well. Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ion Budai-Deleanu, Paul Iorgovici, Constantin Diaconovic-Loga, Radu Tempea and other philologists analysed the possibility of creating one uniform and unified language, which could not disregard or neglect its Latin origin. After the replacement of the Cyrillic alphabet with the Latin one, it was necessary to elaborate certain orthographic principles that could sustain the unity of the literary Romanian language, at all levels – phonetic, morphological, syntactic, and lexical. Thus, many valuable grammar books were written, and they constitute the normative base and structural scaffolding of the current Romanian grammar.

Keywords: grammar, linguistic norms and principles, alphabet, history, language

Pornind de la „testamentul” lui Ienăchiță Văcărescu de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, prin care era lăsată ca o moștenire dezvoltarea limbii românești, limba intră pe un făgaș firesc al modernizării, fiind șlefuită asiduă de grămaticii noștri care au așezat un fundament trainic din care ni se trage seva lingvistică de astăzi.

Paradigma vechi-nou este prezentă în lingvistică, cu două posibile abordări: limba în evoluția ei istorică și teoria limbii. Se consideră că „limba română literară veche înseamnă limba română literară din perioada secolul al XVI-lea – secolul al XVIII-lea, limita superioară (admisă în regulă general) având ca reper temporal și valoric gramatica lui Samuil Micu și Gheorghe Șincai, cea dintâi gramatică a limbii noastre, începutul unui lung proces de normare și unificare a exprimării culte”. (Tamba Dănilă, 2004:15-16)

Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ion Budai –Deleanu, Paul Iorgovici, Constantin Diaconovici – Loga, V. Colosi și alți filologi au analizat posibilitatea creării unei limbi unitare unice, care nu putea face abstracție de originea latină a acesteia. După înlocuirea alfabetului chirilic cu cel latin, se impunea elaborarea unor principii ortografice care să determine unificarea limbii române literare pe toate palierele: fonetic, morfologic, sintactic și lexical.

Perioada menționată se caracterizează prin influența marcantă a iluminismului, ideologie al cărei demers spiritual și social încântă condeiul reprezentanților culturii române. La dezvoltarea învățământului prin înființări de școli, se adaugă procesul „de reînnoire spirituală fără precedent”, cultura română fiind „dominată de scriitorii aparținând Școlii Ardelene”. (Iordan, 1978: 18) Pornind de la dorința de a demonstra latinitatea limbii române, importanți oameni de cultură au încercat prin

lucrări originale, cu un evident scop practic, să avanseze opinii relevante în acest sens, opinii care și-au probat relevanța, fiind actuale și astăzi.

Până să analizăm contribuția lui Samuil Micu și Gheorghe Șincai la constituirea doctrinei lingvistice, am considerat necesară o incursiune în manuscrisele primilor grămăticii români, care și-au pus amprenta pe procesul de modernizare a limbii române.

La sfârșitul secolului al XVII-lea, grămăticul muntean Staicu de la Școala de slavonie din Târgoviște reușește o primă încercare de gramatică a limbii române. Acesta a avut ca model ***Gramatiki slavenskia pravilnoe sintagma***, publicată în anul 1619, de cărturarul rus Meletie Smotrițki. În această perioadă, timp de aproape două secole și jumătate, scrierea a fost fără norme corecte, precise, s-au respectat doar anumite reguli impuse de unele bucoavne și bucvare, apărute de-a lungul timpului. (Draica, 2010)

Lucrarea lui Staicu, *Tâlcuirea sau arătarea gramaticii slavonești*, deși nu a fost propriu-zis o lucrare de gramatică, a avut ecou lingvistic în lucrările ulterioare, mai ales în gramatica lui Eustatie Brașoveanu, care a redactat prima gramatică românească, în 1757. „Autorul nu a urmărit să explice sistemul gramatical al limbii române, ci, prin intermediul limbii materne, să explice sistemul gramatical al unei limbi străine (slavona), din necesități didactice, nu lingvistice”. (Butnariuc, 2006: 7)

Rolul grămăticului Staicu ne este relevat și în Dicționarul literaturii române: „Staicu Grămăticul, sec. al XVII-lea, traducător și filolog. A fost vreme îndelungată (probabil între 1630-1670) dascăl și grămătic la Mitropolia din Târgoviște. La «școala de slavonie» care exista la Târgoviște din timpul lui Matei Basarab, S. predă ucenicilor săi gramatica slavonă după manualul de gramatică al lui Meletie Smotrițky, în ediția apărută la Evie, în apropiere de Vilno, în 1619. În scopuri didactice, între 1667-1669, el alcătuiește, plecând de la gramatica lui Smotrițky, *Tâlcuirea sau arătarea gramaticii slavonești*, cu text bilingv, slavo-român, menit să faciliteze înțelegerea gramaticii slavone. Părăsind exemplele originalului slavon în ilustrarea normelor gramaticale, el introduce altele, adecvate limbii române. S-a făcut aici prima încercare de formulare a unei terminologii gramaticale românești” (Dicționar, 1979: 804). Manualul lui Staicu se află la Biblioteca Academiei Române, fiind inclus în manuscrisul 312, nedatat și nesemnat. Diomid Strungaru a identificat autorul în lucrarea „Gramatica lui Smotrițki și prima gramatică românească” (*Romanoslavica*, IV, p. 297-300). Așa se explică de ce în *Catalogul manuscriptelor românești* al lui Ion Bianu în 1907, acest manuscris apare ca anonim. Au existat și alte încercări de constituire a unei gramatici în limba română, însă au fost fie traduceri parțiale din gramatica lui Smotrițki, fie traduceri din alte gramatici străine.

În 1699 apare cu binecuvântarea mitropolitului Atanasie al Ardealului, la Bălgrad, în ***Bucoavna românească***, avându-l ca tipograf pe Mihai Iștvanovici. Era o carte de rugăciuni, de opt pagini, consacrate alfabetului chirilic, silabelor și prozodiei, după care urmau rugăciuni și alte texte religioase; se mai vorbea despre slovele și semnele diacritice, dar și despre unele reguli ortografice folosite în scriere. Aceasta poate fi considerată *prima lucrare românească de ortografie*, destinată, în primul rând, învățământului, este cea mai veche bucoavnă românească tipărită, cunoscută până astăzi. (Draica, 2010)

Demnă de menționat poate fi și lucrarea lui Dimitrie Cantemir, ***Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae***, prin pasajele consacrate unor aspecte importante ale gramaticii românești. Cantemir a descoperit importanța articolului în limba română, însă cercetările sale nu au avut influență asupra primelor gramatici românești, deoarece lucrarea, deși finalizată în 1716, a fost tipărită abia în 1825. (Butnariuc, 2006: 8) Nagy Bela consideră că Dimitrie Cantemir ar fi putut scrie prima gramatică românească dacă nu ar fi murit de timpuriu, având în vedere că acesta „a făcut observații interesante comparând româna și italiana, latina și greaca, analizând variantele dialectale și alternanțele fonetice”. (1987: 58)

Urmărind să alcătuiască un sistem de norme care să sistematizeze o scriere unitară, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în 1757, Dimitrie Eustatievici Brașoveanu alcătuiește lucrarea ***Gramatica rumânească***, fiind considerată *prima gramatică completă a limbii române*. Aceasta a rămas în manuscris, neavând o influență directă asupra evoluției ulterioare a gramaticii.

Elaborată după modele străine (gramatica slavonă a lui Smotrițki, izvoare grecești și *Elementa grammaticae latinae*, a lui Gregorius Molnar, publicată și la Cluj, în 1735), lucrarea lui Eustatievici se caracterizează printr-o terminologie hibridă, definiții greoaie și o complicată organizare a materialului, este prima expunere asupra unui sistem alfabetic aplicat la limba română. (Draica, 2010)

Gramatica lui Dimitrie Eustatievici Brașoveanul a rămas în istoria lingvisticii românești sub forma manuscrisului 583, din 1 septembrie 1757 și a manuscrisului 1716, din 1744, acestea fiind păstrate la Biblioteca Academiei Române. Al doilea manuscris este o copie a gramaticii, realizată de autor și pusă la dispoziția istoricului austriac Franz Joseph Sulzer. (Butnariuc 2006: 13) În 1969, N. A. Ursu a publicat textul acestei gramatici, însoțit de un studiu introductiv și un glosar. Acesta a demonstrat că Dimitrie Eustatievici a alcătuit din proprie voință gramatica românească și nu la porunca domnitorului iluminist Constantin Mavrocordat, așa cum susțineau A.D. Xenopol și C. Erbiceanu. Este drept că, în dedicația sa către domnitor, Eustatievici laudă politica culturală a fanariotului preocupat întotdeauna de dezvoltarea învățământului, construind școli, plătind dascălii din vistieria domnească și scutind de bir preoții și diaconii care învățau carte. De asemenea, acest domnitor grec „a promovat ideea menținerii și consolidării limbii române în biserică, poruncind să se aducă în Moldova cărți de cult românești din Muntenia, căci în Moldova erau pe atunci prea puține cărți de acest fel”. (Ursu, 1969: X) Așadar, această gramatică a fost concepută, așa cum scria însuși autorul, în precuvântarea către cititor, cu scopul de „a scoate în evidență bogăția limbii române și de a stabili regulile după care trebuie să fie scrisă, vorbită și înțeleasă această limbă”. (Ursu, 1969: XI)

Eustatie Brașoveanul ne-a transmis peste veacuri importanța gramaticii:

Gramatica este începutul tuturor învățăturilor, pentru că a te tinde cu priceperea și cu silința către învățătura ritoricii, filosofiei, teologhiei și altor învățături fără știința gramaticii a te folosi cum este trebuința nu vei putea și te vei îndulci unde este amărăciune, și te vei amărî unde este dulceață, fără de ajutorul acestui métodos nu vei putea dezlega nici un feli de period și nu vei putea afla pre cunoștința și pre adevărul cel ascuns întru period și întru alte încheieri sintacticești, piiticești și altele.”, dar și utilitatea cunoașterii acesteia: „Adevărat cu înțelepciune luând aminte meșteșugul acesta mult folos va câștiga mintea ta adăpându-te întru acestea. Întâi vei cunoaște osebiria fieștecăriia ziceri. A doao, vei cunoaște desfătăriunea limbii rumânești câtă este și ce feli este. A treia, vei pricepe cu ce este dialectul rumânesc mai îndestulat sau mai neîndestulat decât alte dialecturi. A patra, vei avea cheia priceperii în scripturile cele bisericești și întru cele dinafară. A cincea, vei avea unealtă mijlocitoare întru tălmăcirea altor dialecturi și întru despărțirea fieștecăriia cuvântări rumânești sau streine, și altele care pentru neîngreuierea iubitorului de înțelepciune cititori le las. (Brașoveanul 1757: 7)

Gramatica lui Eustatievici este alcătuită din „Cuvânt de afierotosire către prea blagocestivul, prea luminatul, prea înălțatul domn și oblăduitori a toată Ungrovlahia, domnul Io Constandin Nicolaie Voievod, Înainte cuvântare către bine cinstitoriul și iubitoriul de înțepciune cititor” și următoarele capitole: „Pentru ortográfie”, „Pentru tehnológia ortográfiei”, „Pentru etimológie”, „Pentru nume”, „Pentru în loc de numele”, „Pentru grai”, „Pentru împărtășire”, „Pentru înainte-punere”, „Pentru spregrăire”, „Pentru în mijloc aruncare”, „Pentru împreunare”, „Pentru tehnológia etimológiei”, „Pentru sintaxis”, „Pentru încheierea numelor întru obște”, „Pentru încheierea în loc de numelor”, „Pentru încheierea graiurilor”, „Pentru încheierea împărtășirilor”, „Pentru încheierea înainte punerilor”, „Pentru încheierea spregrăirilor”, „Pentru încheierea în mijloc aruncărilor”, „Pentru încheierea împreunărilor”, „Pentru împodobitul sintaxis”, „Pentru sintaxisul cel închipuitori”, „Pentru rânduiala cea gramaticească”, „Pentru tehnológia sintaxisului”, „Pentru prozódie”, „Pentru stih”, „Pentru ritm”, „Pentru tehnológia prosódiei”.

Cu toate că a circulat sub formă de manuscrise, lucrarea lui Dimitrie Eustatievici Brașoveanul a avut o incontestabilă influență asupra evoluției ulterioare a gramaticii limbii române.

Folosind aceeași terminologie ca precedentele și păstrată tot în manuscris, a fost scrisă o altă gramatică de proveniență moldovenească, ***Grammatica rumânească***, de către părintele arhimandrit Macarie. Manuscrisul se află la Biblioteca Academiei Române și, așa cum reiese din foaia de titlu a manuscrisului, a fost scris la Iași, la Schitul Sihla. Probabil că părintele era călugăr la acest schit din

Moldova. Data nu a fost certă niciodată, Romulus Ionașcu afirmând că datează „cam după 1757” (1914: 11), însă Costinescu Mariana, în teza sa de doctorat, „Normele limbii literare în gramaticile românești”, afirmă că această gramatică a fost scrisă în anul 1772 (1979: 29).

Către sfârșitul secolului al XVIII-lea, apare o gramatică importantă pentru evoluția limbii noastre literare, *Institutiones linguae Valachicae*, prima gramatică a limbii române, scrisă în limba latină. A fost păstrată în manuscris sub cotele 760/1 și 760/2, la Biblioteca Arhiepiscopală din Kalocsa (Ungaria) și publicată în 2001 la Editura Academiei Române, cu o ediție critică alcătuită de Gheorghe Chivu, revizia și traducerea textului latinesc fiind alcătuite de Lucia Wald. Primul manuscris este intitulat „Institutioneae linguae valachicae sive Gramatica compendio exhibita”. Al doilea text românesc este intitulat „Lexicon compendiarum latino-valachicum complectens dictiones ac phrases latinas cum valachica earum interpretationes”. Subtitlul gramaticii este „Gramatica compendio exhibita” („Gramatica expusă pe scurt”) și reflectă aspectul sintetic al acesteia.

Autorul a rămas necunoscut și lucrarea este alcătuită din 11 capitole și un appendix care conține valorile și modul de utilizare a slovelor-cifre în scrierea chirilică românească. Primul capitol, „De literis, earumque proprietatibus”, prezintă noțiuni de ortografie și de punctuație; capitolul II, „De nominibus substantivis” și capitolul III, „De reliquis substantivorum affectionibus” prezintă morfologia substantivului; capitolul IV, „De nominibus adjectivis”, adjectivul; capitolul V, „De pronomine”, pronumele; capitolul VI, „De verbo substantivo *sum*”, capitolul VII, „De verborum conjugatione”, capitolul VIII, „De verbis passivis”, capitolul IX, „De verbis deponentibus” și capitolul X, „De verbis impersonalibus”, prezintă verbul; capitolul XI, „De partium orationis constitutione”, prezintă 22 de *reguli* privind acordul și/sau regimul sintactic al diverselor părți de vorbire, inclusiv al prepozițiilor (considerate mărci cazuale) și al interjecțiilor. (Wald, 2001: 14)

Această gramatică prezintă aspectele gramaticale de bază ale limbii române și, ceea ce este mai important, „afirmă explicit originea latină a limbii române și latinitatea structurii ei gramaticale, autorul anonim făcând multe mențiuni cu privire la asemănările limbii române cu latina”. (Butnariuc, 2006: 30) Deși nu se poate vorbi despre o influență importantă asupra gramaticilor ulterioare, gramatica de la Kalosca reprezintă prima lucrare care afirmă latinitatea structurii gramaticale a limbii române, devenind astfel foarte importantă și pregătind, fără nicio legătură cu Școala Ardeleană, apariția gramaticii lui S. Micu și a lui Gh. Șincai.

Începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, reprezentanții Școlii Ardelene au militat pentru implementarea unor principii ortoepice și ortografice în norme lingvistice, care au condus la elaborarea primelor gramatici.

Anul cu importantă relevanță în acest demers lingvistic a fost 1780. Primele reguli fonetice ale limbii române au fost transpuse cu succes de către Samuil Micu și Gheorghe Șincai, în *Elementa linguae Daco-Romanae sive Valachicae*, inițiind un șir lung de cercetări despre structura latină a scrierii limbii române.

Prima gramatică tipărită a limbii române (1780 la Viena și 1805 la Budapesta), *Elementa linguae Daco-Romanae sive Valachicae*, scrisă în limba latină de Samuil Micu și Gheorghe Șincai, marchează începutul procesului de modernizare, răsărind în primul nucleu iluminist, Școala Ardeleană. Aceasta a fost o mișcare a păturii intelectuale din Transilvania de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. „Activitatea socială și culturală a Școlii Ardelene a urmărit, în esență, două aspecte: afirmarea drepturilor legitime ale românilor aflați sub dominația Imperiului Habsburgic și ridicarea spirituală a poporului român (luminarea) prin crearea unei culturi naționale moderne”. (Butnariuc, 2006: 41)

Pentru atingerea obiectivelor, reprezentanții Școlii Ardelene au alcătuit și au redactat lucrări importante de limbă, în care au arătat importanța originii latine a limbii noastre. Prin aceste lucrări, iluminismul a devenit o modalitate de a lupta pentru eliberare națională și socială a românilor de pretutindeni. Pentru iluminiști, gramatica era deosebit de importantă, considerată „un mijloc pentru dezvoltarea celorlalte științe, fiind situată la temelia acestora”. (Grecu, 1973: 88)

În această gramatică găsim formulate, pentru prima dată, legile fonetice ale limbii române. Autorii fac o clasificare riguroasă a limbii române, văzută ca sistem. A fost structurată în patru capitole: „Despre ortografie”, „Despre etimologie” (cu referire la morfologie), „Despre sintaxă”, un *Apendice* cu un capitol „Despre formarea cuvintelor daco-romane din cele latinești” (inclus, în a doua ediție, în „Despre ortografie”), precedate de o *Prefață* și urmate de un „Vocabular românesc și latinesc” și câteva dialoguri („Forme de vorbit despre lucrurile cele ce mai adeseori viu în cuvântare”). În a doua ediție apare o *Anexă*, „Despre prosodie”.

Dacă în prefața primei ediții, cea din 1780, Gheorghe Șincai expune dorința înlocuirii alfabetului chirilic cu cel latin, schimbare impusă oarecum de o dezvoltare accentuată a învățământului românesc, în prefața celei de-a doua ediții, cea din 1805, acesta aduce lămuriri despre modificările aduse sistemului ortografic din prima ediție, pe care l-a simplificat, orientându-l spre fonetism. De fapt, prin această gramatică, autorii ne-au transmis primele elemente de fonetică și morfologie. (Butnariuc, 2006: 48, 50)

Făcând abstracție de erorile apărute, *Elementa linguae Daco-Romanae sive Valachicae* ne-a oferit un model pentru gramaticile ulterioare, dar și contribuția ei la o cunoaștere aprofundată a noțiunilor de gramatică a limbii române, având drept consecință demonstrarea originii latine a limbii noastre și așezarea limbii în locul cuvenit între celelalte limbi romanice: „Friedrich Diez, întemeietorul filologiei romanice, a acordat limbii române locul cuvenit între celelalte limbi romanice în urma analizei gramaticii lui S. Micu și Gh. Șincai”. (Butnariuc, 2006: 57)

Ienăchiță Văcărescu a scris prima gramatică românească tipărită, în limba română, *Observații sau băgări de seamă asupra regulilor și orânduealelor gramaticii rumânești*, editată în același an, 1787, în două ediții, una apărută la Râmnic, alta la Viena. Această importantă lucrare reprezintă *prima încercare de simplificare a alfabetului chirilic* aplicat la limba română, autorul propunând *reducerea numărului de slove la 33*, chiar dacă în practică, el însuși a folosit 38 de semne (în prima parte a lucrării, *Pântru pronunție și ortografie*, paginile 109-119, reducea numărul literelor la 33, le clasifica, oprindu-se și asupra diftongilor (8), accentului, apostrofului și asupra semnelor de punctuație, definește pe *ă* și *î* și notează dublarea consoanelor, fenomen rar întâlnit la noi). De asemenea, a încercat ordonarea ortografiei chirilice, luptând împotriva alfabetului chirilic. (Draica, 2010)

Lucrarea cuprinde două cărți, fiecare carte fiind alcătuită din mai multe părți: **cartea dintîiu**: „Ce iaste Grammatica și pântru împărțeala slovelor și pântru părțile cuvântului (articol; nume; pronume; verbe; gerundiu și participie; propozițiune; adverbiiu – spre graiu; congiunțiune sau legare; interiecțiune)”; **cartea doi**: „Pântru pronunție, ortografie, pântru construcțiune adică syndaxis și pântru poetică sau facere de stihuri”, în care se descriu cele 33 de „litere” sau „slove” și „părțile de cuvânt” („cuvânt” = propoziție); „Pântru prosodie, frase, idiotisme”; „Pântru construcțiune sau alcătuire și pentru poetică”. Ediția de la Râmnic conține și o prefață în care se dezbate câteva probleme de limbă și o dedicație către mitropolitul Filaret.

Din *Predoslovie* aflăm că Ienăchiță Văcărescu nu aflase de celelalte gramatici apărute până atunci:

Ar fi lucru dă mirare și poate îl socoti fieșteș-cine, cum în vreme dă 1601 ani nu să află vre-un om ca să grijască să coprinză stăra limbii prin mijlocul a vre-unii gramatici, și să adune termenii filosofii prin vre-un dicționar, ca să poată tălmăci cu înlesnire cărțile dă șiență în limba rumânească, și să nu mai pue în osteneală pă lăcuiitorii acestor eparhii ce vor pohti să fie știutori dă șiență și dă filosofie, ca să învețe altă limbă streină, întru care să le afle acestea. (Văcărescu 1787: 6)

Aspectul acesta a fost analizat de Șăineanu Lazăr, în lucrarea sa despre primii gramatici români. „Data publicațiunii *Observațiilor* lui Văcărescu este cu șapte ani posterioară aparițiunii primei Gramaticii românești în ordine cronologică, aceea a părintelui Samuil Klain sau Micul, tipărită la Viena sub îngrijirea lui Șincai, în 1780, sub titlul de *Elementa linguae Daco-romanae sive Valachicae*. Dar influența ei pare a fi rămas izolată în Transilvania. E probabil, că Văcărescu n’a cunoscut-o de loc sau cel puțin va fi căpătat cunoștința despre dînsa cu mult mai târziu. (...) Văcărescu avea tot dreptul să susție, că Gramatica sa e prima lucrare de acest fel în Țera Românească”. (1895: 93-94)

Demne de remarcat, versurile din *Predoslovie* „trebuie considerate cele dintâi poezii lirice românești. Nu întâmplător se roagă de muză autorul să-l învețe începutul: *Muză, putere dă, la graiurile mele./ Zi-mi, cum să-ncep? 'n ce fel s-arăt gândirea mea prin ele.* ”. (Manolescu, 1997: 106)

În viziunea lui Ienăchiță Văcărescu „rolul de a statorici limba literară le revine gramaticilor. Până la el, limbile în stare vorbită, nu sunt unitare”. (Haneș, 1960: 82) În viziunea lui Văcărescu, gramatica „ar fi menită să ne deprindă cu scrierea de versuri înmeșesugate”, iar „definiția dată de el poeziei va rămâne în picioare vreme de optzeci de ani, până la Maiorescu: *cugetele frumoase, cu poetice faceri*”. (Manolescu, 1997:106) Admirabilă pledoarie adusă gramaticii, expunerea din prefață asociază apariția cărților de gramatică cu realizarea unității și statornicirea limbii literare. *Dejghinarea* limbii noastre în diferite dialecte și subdialecte s-ar fi produs din cauza absenței unei gramatici, considerând limba românească –limbă literară, cum afirmă și Butnariuc, deși nu folosește termenul de limbă literară (2006: 66):

Eu pociu să zicu că limba rumânească dă la anul 1688 s-au începutu, măcar și dă era începută dă la 105 dă la Hristosu, adecă cu 1583 dă ani mai înainte dă când s-au tălmăcit în limba noastră legea veche și legea noao, sau sfintele Biblii, dă către răpăosatul Șarban Prințipul Cantacozinul cel vrednic dă pomenire și dă laude Domn. (...) Unde eu pociu să zic (măcar că mă rog să-mi dea ertăciune veri câți mă vor auzi) că limba noastră au la 1688 au luat începutul cel dă al doilea, sau acum. (Văcărescu 1787: 7)

Ienăchiță Văcărescuera persoană cu „spirit foarte fin, care, în pofida accentului moralizator din aceste poezii gramaticești, știe să o întoarcă la anevoie și pe umor. După ce indică la ce e bună gramatica, încheie glumeț: Siliți-vă a o-nvăța sau faceți cum vă place”. (Manolescu, 1997:106) Tot Manolescu este cel care amintește sintagma lui Noica: *Cunoaște și fă ce vrei*, ce a apărut peste două secole.

Modelul primei gramatici a fost o gramatică italiană, „Lezioni di lingua toscana”, de Girolamo Gigli, apărută la începutul secolului al XVIII-lea, iar modelul celei de-a doua a fost o gramatică grecească, a lui Antonio Catiforos, „Gramatică greacă completă”, apărută în 1734. (Rosetti, 1971: 57)

Cu toate că i-a fost contestată valoarea științifică, gramatica lui Văcărescu a adus o evidentă notă de modernizare terminologică.

În 1789 Toader Școleriu publică la Iași *Lecciónes, adecă cuvîntare, scoase de la întîie parte a gramaticii... În tipografie ce politicească, În tîrgul Ieșului*. Această gramatică este structurată precum precedentele, având ca părți componente: **Prima parte** „Pentru ortografie”, „Pentru etimologii”, „Pentru nume”, „Pentru locul de nume”, „Pentru vorbă”, „Pentru împărțășire”, „Pentru avorbi”, „Pentru prenume”, „Pentru agiungere”, „Pentru intrare”. **A doua parte:** „Pentru adunare cuvintilor rusești și moldovenesți”.

Învățăturile din această carte sunt centrate nu atât pe aspecte distincte de gramatică a limbii române, cât pe intenția autorului de a transmite elemente de învățătură a limbii moldovenesți. De aceea, observăm învățătura de la începutul cărții despre cum trebuie să se învețe această carte:

Întăe învățătură, celū ce va vrē să învețe ori una, ori alta dintru aceste doaă limbi, au pentru limba, au pentru cunoștința de orănduelile gramaticii, și vrândū vre-unulū dinū Rossieni ca să înveți limba Moldoveniască, au și vre unulū din Moldoveni pentru cunoștința gramaticii, să să apuce a luā sama întru aciastă dintăi parte, de toate cele optū părți a cuvântării, întăi pentru nume, locū de nume, vorbă, împărțășire a vorbiū, prepunire, agiungere și intrare, și a vedē ce orănduială are fiiște care parte. (Școleriu 1789: 3)

A doua jumătate a secolului al XVIII-lea, prin reprezentanții Școlii Ardelene, a reprezentat o perioadă importantă pentru domeniul lingvisticii. Aceștia au urmărit valorificarea unor principii ortoepice și ortografice și implementarea unor reguli distincte: fonetice, lexicale, morfologice și sintactice. Stabilirea normelor literare a facilitat elaborarea primelor gramatici. Este de necontestat rolul Școlii Ardelene în evoluția învățământului românesc, iar pe tărâmul lingvisticii, reprezentanții filologi au contribuit la o dezvoltare importantă a acesteia, din toate perspectivele.

BIBLIOGRAPHY

Bibliografia surselor

- **Brașoveanul 1757.** Eustatievici-Brașoveanul, Dimitrie, *Grammatica rumânească*. 1757. *Prima gramatică a limbii române*, ediție de N. A. Ursu, București, 1969.
- **Micu, Șincai 1780/1805.** Clain, Samuil Micu, Șincai, Gheorghe, *Elementa linguae Dacoromanae sive Valachicae*, Viena ; ed. Mircea Zdrenghea, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1980. (Viena, Kurzbock, 1780; Buda, Typis regiae Universitatis Pestanae 1805)
- **Școleriu 1789.** Școleriu, Toader, *Lețione, adecă cuvîntare, scoase de la întîie parte a gramaticii...* În tipografie ce politicească, În tîrgul Ieșului, 1789.
- **Văcărescu 1787.** Văcărescu, Ienăchiță, *Observații sau băgări dă seamă asupra regulilor și orînduealelor gramaticii rumânești*, Viena și Râmnic, (Episcopia Râmnicului) 1787

Bibliografie generală

*** *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, 1979. București: Editura Academiei Române a R. S. R.

- Bela, Nagy, 1987, *Viața și activitatea lui D. Eustatievici*, Budapesta, Tankönyviado.
- Butnariuc, Geanina Cristina, 2006, *Istoria gramaticii românești*, București: fără editură.
- Costinescu, Mariana, 1979, *Normele limbii literare în gramaticile românești*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Graur, Alexandru, 1968, *Tendențe actuale ale limbii române*. București: Editura Științifică.
- Grecu, Victor V., 1973, *Școala Ardeleană și unitatea limbii române literare*. Timișoara: Editura Facla.
- Haneș, P. V., 1960, *Gramatica lui Ienăchiță Văcărescu*, în „Limbă și literatură”, IV, p.75-92.
- Ionașcu, Romulus, 1914, *Gramaticii români. Tractat istoric. Despre evoluțiunea studiului gramaticii limbei române de la 1757 până astăzi*, Iași: Editura Institutul de Arte Grafice N. V. Ștefăniu & Co.
- Iordan, Iorgu (coord.), 1978, *Istoria lingvisticii românești*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Manolescu, Nicolae, 1997, *Istoria critică a literaturii române*. Ediție revizuită, București: Editura Fundației Culturale Române.
- Rosetti, Alexandru, Cazacu, Boris, Onu, Liviu, 1971, *Istoria limbii române literare, vol.I. De la origini până la începutul secolului al XIX-lea*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Strungaru, Diomid, 1960, *Gramatica lui Smotrițki și prima gramatică românească*, „Romanoslavica”, IV, p. 289-307.
- Șăineanu, Lazăr, 1895, *Istoria filologiei române, cu o privire retrospectivă asupra ultimelor decenii (1870-1895)*. Studii critice de...a doua edițiune, București: Editura Librăriei SOCECŪ&COMP.
- Tamba Dănilă, Elena, 2004, *Vechi și nou în sintaxa limbii române*. Iași: Casa Editorială Demiurg.
- Ursu, N. A., 1969, *Modelul latin al gramaticii lui Dimitrie Eustatievici Brașoveanul*, „Limba română”, XVI, nr. 5, p. 423-433.
- Wald, Lucia. (1969). *Progresul în limbă*, Editura Științifică, București.

Bibliografie online

- Draiga, Dumitru, 2010, „Contribuții la istoria ortografiei românești, în Revista de Lingvistică și Cultură Românească, Oradea, Nr. 20, Cireșar, august, 2014.

<https://limbaromana.org/revista/momente-din-istoria-ortografiei-romane%C5%9Fti/>.
Accesat la data de 16.07.2019.

THE UNIVERSAL LANGUAGE OF SPORTS

Elena Isabelle Tița

PhD Student, University of Bucharest

Abstract: Globalization is, by definition, a linguistic and extra linguistic reality of great proportions, with outcomes in the most diverse fields of the modern world that has gained traction in the past years, with post-communist Romania being a part of this phenomenon. The spectacular momentum of technology in the past years, the free movement and access to information are just a few aspects that have favored the entrance of linguistic units foreign to our space that have surprisingly enjoyed great success, some having been already assimilated and functioning as local elements, while others are in the process of language integration, and finally some are completely unassimilated.

Sports terminology is not just a specialized communication tool between sportsmen, coaches or referees, but it is also an instrument through which the public, an essential component, can decrypt the messages and take active part in sports. It is becoming clear that the public has become competent in terminology, and the feeling that these terms are neological has almost faded completely. In this situation, a good communication is essential in the hopes of achieving tasks assigned to and by the referees, sportsmen, coaches, representatives of different cultures and nations, the concept of international uniformity of constituent terms and the existence of an international sign system also being in discussion.

Keywords: linguistic globalization, sport language, terminology, universal language

În contextul globalizării lingvistice, un sector aparte îl ocupă limbajul sportiv, care susține tendința de internaționalizare a limbii, prin caracterul complex și divers al acestuia. Lucrarea de față își propune un demers descriptiv al limbajului sportiv, în încercare de a surprinde mecanismele folosite de sistemul limbii române în relația cu un fenomen internațional, ancorat la schimbările sociale, economice și politice. Acest ultim aspect definește fenomenul anglicizării ca fiind unul complex și imposibil de cuprins într-o analiză exhaustivă, având în vedere caracterul său relativ recent și dinamic. Asociat cu domeniul sportului, consider că acest fenomen poate fi relevant pentru schimbările resimțite la nivelul societății și reflectate în sistemul limbii.

Domeniul sportiv este într-o permanentă dezvoltare terminologică și redimensionare stilistică, aflat la îmbinarea dintre un anumit tip de „știință” și libertatea stilului publicistic, caracterizându-se prin creativitate, receptivitate și caracter internațional.

Fenomenul globalizării a căpătat în ultimii ani o deosebită amploare, iar România postdecembristă se înscrie și ea în acest fenomen. Din punct de vedere lingvistic, globalizarea a condus la o largă interferență cu limbile de circulație internațională, în mod particular cu limba engleză¹.

¹Despre fenomenul globalizării și efectele sale asupra limbii române, vezi Voica Radu, *Limba română și globalizarea lingvistică*, București, Editura Palimpsest, 2013, autoarea trecând în revistă problema teoretică a împrumutului lingvistic, stadiul actual al cercetării împrumuturilor din engleză în limba română, statutul de „lingua franca a zilelor noastre” al limbii engleze etc.: „Globalizarea, concept controversat, îndelung dezbătut și analizat, reprezintă o coordonată constantă a prezentului, probabil și a viitorului, întrucât, cel puțin în plan economic și financiar, această nouă viziune este tot mai puternic conturată” (p. 188). De aceeași autoare, am consultat și *Limba engleză și globalizarea. Realități românești și romanice*, Timișoara, Editura Mirton, 2009. Recent, au fost publicate actele conferinței internaționale „Globalization and intercultural dialogue: multidisciplinary perspectives”, Arhipelag XXI Press, editor: Iulian Boldea, 2014. Vezi și Cristina Călărașu, *Globalizare lingvistică și anglicizare*, în vol. *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale* (coord. Gabriela Pană Dindelegan), vol. II, București, Editura Universității din București, p. 323-336.

Este important de menționat că acest amplu fenomen nu a afectat doar societatea română sau alte câteva. Globalizarea este, prin definiție, o realitate lingvistică și extralingvistică de mari proporții, cu rezultate în cele mai diverse domenii ale lumii contemporane în ansamblul ei.

Sportul presupune existența unei industrii media foarte dezvoltate și este promotorul a numeroase produse conexe, ceea ce arată interesul continuu al publicului consumator de divertisment. Acest punct de vedere este susținut și în introducerea la *Marele dicționar de neologisme*, unde autorul afirmă că presa este „unul dintre canalele care, prin intermediul cuvintelor scrise, aduce la cunoștință cititorilor noutățile din diversele domenii, surprind <<pe viu >> schimbările din limbă”².

Terminologia sportivă preia multe elemente din anatomia umană, din elementele referitoare la spațiu și timp, păstrează numirile internaționale, are nume speciale pentru vestimentație și mobilier sportiv și are o triplă dimensiune: culturală, socială și politică. Aceasta trebuie să respecte particularitățile de limbă, să fie științifică și accesibilă, univocă, clară și în concordanță cu termenii internaționali, fiind descrisă, pe de o parte³,

Așadar, nu este vorba doar de un instrument de comunicare specializată între sportivi (comunicare individuală), antrenori și arbitri, ci și un instrument prin care publicul, considerat o componentă esențială, reușește să decodifice mesajele (caracterul de comunicare de masă al limbajului sportiv rezidă în faptul că îi reunește pe adulți și pe copiii care practică un sport ca amatori, în regim de competiție sau recreațional) și să ia parte la actul sportiv. Este limpede că publicul a devenit competent în terminologie, iar sentimentul că acești termeni sunt neologici se relativizează până aproape de dispariție.

Fenomenul sportiv depășește granițele lingvistice și prin specificul său dacă avem în vedere mijloacele de transmitere a informațiilor. Putem aduce în discuție *semnele motrice* (mimică, gesturi, posturi), *grafice* (desene, fotografii, scheme), *verbale* (strigăte, cuvinte), dar și diferiți adjuvanți de tip obiecte (vestimentație, instrumente și mobilier sportiv)⁴, fără să ignorăm importanța majoră a tonului.

Un alt aspect de notat ar fi aranjarea termenilor sportivi, care se face prin organizarea specifică limbajului oral și scris, în propoziții și fraze, cu impact imediat în competiție și unul prelungit în timp în terminologia antrenorilor și a comentatorilor științifici, care utilizează un limbaj explicit, univoc (sportiv/sportivi; arbitri/sportivi; public/sportiv; antrenor/sportivi)⁵.

Un alt exemplu îl reprezintă salutul, al cărui ritual respectă o anumită ordine și care îmbină elemente verbale (în tenis) cu elemente paraverbale, motrice (arte marțiale, fotbal).

Caracterul internațional al limbajului sportiv se poate observa și în cazul comunicării între brigăzile de arbitri mixte, spre exemplu, desemnate pentru competițiile internaționale. În această situație, o bună comunicare este esențială în vederea îndeplinirii sarcinilor de către arbitri, a comunicării cu sportivii și cu antrenorii, reprezentanți ai diferitelor culturi⁶ și națiuni, putând fi adus în discuție și conceptul de uniformizare internațională a termenilor constitutivi și existența unui sistem internațional de semne.

Acest fapt este posibil mai ales dacă ținem seama de impactul major pe care îl au cuvintele de origine străină, cu precădere împrumuturile din limba engleză. Avântul spectaculos al tehnologiei ultimilor ani, libera circulație și accesul la mijloace moderne de informare sunt doar câteva dintre aspectele care au favorizat pătrunderea și asumarea unor unități lingvistice străine spațiului nostru, dar care, surprinzător, s-au bucurat de un foarte mare succes, unele dintre ele fiind deja asimilate și funcționând ca elemente autohtone, altele fiind în curs de integrare în structura limbii, altele, în sfârșit, fiind total neasimilate. Acestea din urmă, folosite în mod înconștient și, în consecință, greșit, conduc la adevărate confuzii și inadvertențe de limbă. Asemenea cuvinte sunt folosite fie cu scopul de a epata, fie de a susține apartenența la o anumită clasă sau grup, fie printr-o

² Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*, București, Editura Saeculum, I.O., 2007 (în continuare MDN).

³ Noemi Bomher, Nucu Antohi, *Nouă salturi prin terminologia sportivă*, Editura Demiurg, Iași, 2009

⁴ Idem, *ibid.*, p. 15.

⁵ Idem, *ibid.*, p. 17.

⁶ Cultura influențează dezvoltarea sportului și contribuie la crearea unui anumit tip de viziune asupra actului sportiv.

opțiune personală etc. Cu mențiunea că presa este un domeniu creativ și permisiv, caracterul internațional al termenilor rămâne o caracteristică a terminologiei sportive. Acest fapt se datorează și contactului dintre sportivi de diferite naționalități care concurează la concursuri internaționale (campionate europene, campionate mondiale, cupe mondiale, jocuri olimpice etc.) unde se folosește un cod internațional cunoscut de către toți participanții și care ajunge să se impună printre termenii autohtoni datorită preciziei și economiei limbajului.

În presa postdecembristă, numărul anglicismelor stilistice a cunoscut o creștere spectaculoasă și o extindere a sferei de răspândire. Pentru a ilustra acest fenomen am ales să facem o trecere în revistă a celor mai întâlniți termeni din presa sportivă, alături de categoria gramaticală și de sensul acestora, urmat de etimologie.

Încă din veacul trecut, limba română a împrumutat neologisme de origine engleză⁷, însă aproape exclusiv prin intermediul limbii franceze. Așadar, așa cum le numea Theodor Hristea, avem de a face cu *pseudoanglicisme*, sau false anglicisme⁸, reprezentând cuvinte create în limba franceză prin combinarea unor teme și elemente formative împrumutate din limba engleză.

Din categoria cuvintelor de origine engleză intrate în limba română și considerate cu etimologie multiplă (în mod particular, dublă: din engleză și franceză) amintim: *derby*, *fan*, *fotbal*, *golf*, *handbal*, *knockout*, *lider*, *meci*, *penalty*, *ring*, *rugbi*, *sprint*, *suporter*, *tichet* etc. multe dintre acestea explicate mai jos. Dintre acestea, în ciuda propunerii etimologice duble din partea dicționarilor, unele se explică numai din engleză, fără să mai fie necesară și originea franceză (vezi *derby*, *lider*, *penalty*, *tichet* etc.).

Întrucât lucrările lexicografice dedicate acestui domeniu sunt relativ puține și fac referire la aspecte generale ale terminologiei sau la alte subdomenii precum medicină, informatică, economie etc, am apelat la lucrări de specialitate din domeniul sportului, de unde am extras termenii, pentru ca, ulterior, să construiesc definițiile pe baza informațiilor oferite de către specialiști⁹. Exemplele care ilustrează termenii propuși au fost extrase din presa sportivă online. Corpusul prezentat își propune să ilustreze fenomenul anglicismelor în presa sportivă, ceea ce subliniază caracterul internațional al limbajului sportiv, fără a aduce în discuție și alte aspecte lingvistice precum dinamica sensurilor, relații semantice etc, fapt impus și de scopul actual al lucrării, dar și de dimensiunile acesteia.

assist s.n., „contribuție a unui jucător la marcarea unui gol de către un coechipier” (din engl. assist)

„A fost ziua lui Neaga, care a bifat un hattrick și un assist cu călcâiul”.

comebacks.n. „reluare a unei activități sportive, muzicale, teatrale etc., după o perioadă de incapacitate; reapariția în prim-plan a unui nume care își pierduse popularitatea” (din engl. Come-back)

„Comeback de senzație în Liga 1! Ce transfer BOMBĂ pregătește Becali: vrea să transfere un fost golgheter al campionatului.”

corner s.n. „lovitură din colțul terenului se acordă atunci când mingea iese de pe suprafața de joc, după liniaportii, fiind atinsă de un membru al echipei aflată în apărare. Aceasta se execută din colțul terenului de joc, din partea în care mingea a părăsit terenul” (din engl. corner). Sinonim frazeologic: lovitură de colț (după engl. corner kick)

„Atunci, în urma unui corner, Rică a ieșit neinspirat din poartă, iar Simionas a marcat unicul gol al întâlnirii.”

⁷ Multe dintre împrumuturile lexicale și frazeologice din engleză au ca sursă indirectă latină, ceea ce creează „paradoxul” întăririi caracterului latin originar al unei limbi prin aportul direct al unei limbi nelatine.

⁸Theodor Hristea, *Pseudoanglicisme de proveniență franceză în limba română*, în „Limba română”, XXII, nr.1, 1974, p. 61-71.

⁹ Vezi Chiriac Manușaride, „Regulamentul jocului de fotbal adnotat” (1977), Mircea Rădulescu și Viorel Cojocaru, „Ghidul antrenorului de fotbal – copii și juniori” (2003), și site-ul oficial al Federației Internaționale de Fotbal.

derby s.n. „întrecere sportivă de mare importanță între două echipe, pentru stabilirea clasamentului”. [Scris și: derbi (pl. derbiuri)] (din engl., fr. *Derby*)

„*Timișoara a răpus „Zimbrii” în derbyul Superligii.*”

fan s.m. „admirator entuziast, pasionat, al unei vedete, al unei mișcări artistice etc.; simpatizant” (din engl., fr. *Fan*)

„*Lovin își cere scuza fanilor echipei Rapid!*”

events.n. „performanța unei echipe de a câștiga în același sezon campionatul și cupa” (din engl. *Event*)

„*În ciuda faptului că FCSB are un randament foarte slab în 2020, Bogdan Vintilă e singurul tehnician din Liga 1 care are șanse să facă eventul în acest sezon.*”

faults.n. „(La unele jocuri sportive) act nesportiv (lovire intenționată, trântire, împingere etc.) comis de un jucător asupra adversarului și sancționat de arbitru” (din engl. *Fault*)

„*Minus și pentru Mihaela Mihalschi, care a încasat a treia oară pentru un fault dur, de neconceput pentru momentul când avea deja două eliminări.*”

goals.n. (la unele sporturi) „introducerea mingii în poarta echipei adverse; punct marcat astfel” (din engl. *Goal*)

„*Alexandru Chipciu își bate și el joc de o ocazie de gol.*”

golgheters.m. „sportiv care marchează cele mai multe goluri în cursul unei competiții sportive” (din engl. *goal-getter*)

„*În doar 15 minute, Tade a ajuns golgheterul României.*”

goalkeeper, s.m., Portar la jocul de fotbal. [Pron: golchipă și golcheper] Din engl. *goalkeeper*.

„*Apără senzațional goalkeeperul României, după ce Lafferty a rămas singur, în 6 metri.*”

henț s.n. (a face sau a comite ~) „atingere nereglementară a mingii cu mâna de către un jucător de câmp în suprafața de joc, atrăgând după sine o penalizare” (din engl. *Hands*)

„*Fostul manager general al campioanei recunoaște că a fost henț la golul lui Adi Popa, însă nu are nici o îndoială la faza penalty-ului la Nicușor Stanciu.*”

mecis.n. „întrecere sportivă disputată între două persoane sau între două echipe; întâlnire, partidă, joc; (pr. ext.) orice dispută între două persoane sau grupuri etc., făcută după reguli sportive” (din engl., fr. *match*)

„*FC Botoșani a pierdut, la Cluj, primul meci, după 7 etape fără eșec, în Liga I.*”

ofsaide s.n. „împrejurare penalizată de arbitru, în care un jucător aflat în poziția mingii se găsește în zona pe care o formează linia ultimului jucător al echipei adverse și linia porții adverse” (din engl. *off-side*)

„*Steaua a reușit să deschisă scorul în meciul cu Pandurii după o greșeală de arbitraj. Faultul în careu suferit de Breeveld a fost precedat de un off-side la Chipciu.*”

out/aut [pron *aut*, ortografiat, conform DOOM și DEX, *aut*] s.n., adj., adv. (Și substantivizat) În afara limitelor terenului de joc (la tenis, fotbal, handbal etc.); cuvânt prin care arbitrul unei întâlniri de box cere oprirea definitivă a luptei; (Despre minge, jucător) care este afară din joc”¹⁰ (din engl. *Out*)

„*Angelotti e out de la Real Madrid. Perez are trei nume uriașe pe listă! Pe cine vrea din sezonul următor.*”

tackling s.n., Mijloc dur de deposedare a adversarului de minge, la fotbal. Blocare a mingii cu talpa sau cu partea inferioară a bocancului. [Pron: teclin], Din engl. *tackling*.¹¹

„*Pintilii se aruncă dur cu picioarele în față, la un tackling împotriva lui Baird.*”

¹⁰ Conform *Dicționarului Enciclopedic*, Editura Enciclopedică, 1993-2003.

¹¹ Florin Marcu, *Dicționar de neologisme*, Editura Academiei din București, 1986. S.v.

O altă componentă importantă o constituie categoria anglicismelor frazeologice, întrucât aici putem integra denumirile oficiale ale competițiilor desfășurate la nivel mondial și însușite de toți vorbitorii, indiferent de limbă, cultură etc.

ATP (Association of Tennis Professionals), Asociația Tenismenilor Profesioniști)

„*Rafa va coborî pentru prima oară în ultimii 10 ani mai jos de locul 6 ATP.*”

Challenge Cup, din engl. *Challenge Cup*, anglicism frazeologic creat în interiorul terminologiei sportive pentru a numi competiții sportive.

„*Eșec pentru Baia Mare în barajul Challenge Cup.*”

Diamond League, din engl. *Diamond League*, sintagmă creată în interiorul terminologiei sportive cu ajutorul unui termen străin acestui domeniu, *diamond*, folosită pentru a numi competiții sportive, cu precădere din sfera atletismului.

„*La etapa de Diamond League de la Doha, Justin Gatlin și-a corectat recordul personal la 100 m și a semnat cel mai bun timp mondial al sezonului.*”

fair-play s.n. acceptare loială a regulilor. (într-un sport, în afaceri), joc cinstit, din engl. *Fair-play*)¹². Expresie proprie limbajului sportiv dar care a depășit de mult barierele acestuia, adaptându-se atât limbajului colocvial, cât și altor limbi specializate, cu scopul de a caracteriza o acțiune, un fapt, ca fiind cinstit, conform regulilor.

„*Boris Becker șochează. El spune că fair-play-ul din sportul alb este unul de suprafață.*”

hat-tricks. n. performanță a unui jucător de fotbal sau hochei pe goluri pe gheață constând în înscrierea a trei goluri sau puncte consecutive în același meci.¹³

„*În teorie, madrilenii chiar aveau de ce să se bucure, mai ales Cristiano Ronaldo, care tocmai reușise un hat-trick perfect.*” e practicarea sportului de plăcere, de spiritul combativ și de cultivarea fair-play-ului.”

Main Event, din engl. *Main event*, însemnând în limbajul sportiv o gală dedicată sportului, un eveniment important în care se vor întâlni doi sportivi sau două echipe de mare anvergură.

„*Main event între campionii mondiali. Andrei Stoica, stăpânul din Superkombat, îl înfruntă sâmbătă la Sala Polivalentă pe Thomas Alizer, asul din muay-thay.*”

pole position s.f., Poziția cea mai favorabilă (la începutul unui concurs de viteză auto), [Pron: polpozișn] Din engl., *Pole Position*. Expresie proprie limbajului auto-moto, dar care se folosește și cu referire la alte sporturi, având tendința de a depăși inclusiv granițele terminologiei sportive.

„*În primele patru etape, în pole position s-a aflat colegul lui Rosberg de la Mercedes, britanicul Lewis Hamilton.*”

Premier League, Competiție de fotbal profesionist; Prima Ligă a sistemului de fotbal englez. Din engl. *Premier League*. Sintagmă folosită doar în interiorul limbajului sportiv pentru a denumi liga I profesionistă de fotbal englez.

„*Un jurnalist de la Sunday Express susține că transferul lui Gareth Bale de la Real Madrid la Manchester United este aproape făcut.*”

play-off din engl. *Play-off*, Expresie folosită în interiorul limbajului sportiv cu scopul de a numi fazele finale ale unei competiții sportive.

„*Potaissa Turda și CSM București au eliminat în sferturile play-off echipele HC Odorhei, respectiv HCM Constanța.*”

UEFA Champions League, Liga Campionilor Uniunii Asociațiilor Europene de Fotbal. Organism european care dirijează fotbalul european. Este responsabil mai ales de organizarea competițiilor intercluburi.¹⁴ Abreviat după engl. *Union of European Football Association*, expresie proprie limbajului sportiv, al fotbalului pentru a numi o competiție cu tradiție și caracter internațional

¹² Florin Marcu, *Op., Cit.*

¹³ Florica Dimitrescu, *Dicționar de cuvinte recente*, Ediția a II-a, Editura Logos, București, 1997.

¹⁴ Marcel D. Popa, Alexandru Stănciulescu, Gabriel Florin-Matei, Anicuța Tudor, Carmen Zgăvârdici, Rodica Chiriacescu, *Dicționar enciclopedic*, 1993-2009.

„Finala dintre Barcelona și Juventus a configurat o parte a tabloului UEFA Champions League din sezonul următor.”

Având în vedere cele prezentate, această încercare subliniază încă o dată importanța și dimensiunile fenomenului numit globalizare lingvistică, rezultatele ei fiind vizibile în cele mai diverse domenii, conducând la o largă interferență cu limbile de circulație internațională, cu precădere limba engleză.

Limbaajului sportiv se poate caracteriza ca un amestec de termeni tehnici și expresii familiare, de calcuri sintactice și elipse lexicalizate, de strategii narative și descriptive ale relatării unui meci și se remarcă prin pitorescul inovațiilor de limbaj, printr-o veritabilă retorică a ornării și prin folosirea figurilor de stil, a jocurilor de cuvinte și prin expresivitate colocvială¹⁵.

Vocabularul sportiv s-a consolidat în epoca dintre cele două războaie mondiale și este formată cu precădere din împrumuturi lexicale și frazeologice, la care se adaugă alte procedee de îmbogățire a vocabularului, asemenea calcului lingvistic.

O altă concluzie ar fi caracterul deschis și dinamic al acestui sector al lexicului, unde schimbările se produc frecvent, având în vedere ritmul alert cu care apar noi realități sportive, noi echipamente destinate desfășurării acestor activități etc., la care se adaugă, desigur, unitățile lexicale menite să denumească faze de joc, reguli, penalizări, dar și unități lexicale care numesc competiții sportive de mare anvergură.

Influența engleză este o realitate contemporană, având impact asupra multor aspecte, atât lingvistice, cât și extralingvistice. Cu toate acestea, *sita vremii* este cea care va decide ce elemente lexicale rămân în vocabularul activ și ce elemente vor pieri, așa cum s-a dovedit de-a lungul anilor cu celelalte influențe străine manifestate pe spațiul românesc

Caracterul internațional al sportului este un aspect deosebit de important prin faptul că aceste denumiri sunt recunoscute la nivel european sau mondial, ceea ce, pe de o parte, aliniază societatea românească la direcția de evoluție a statelor dezvoltate, iar, pe de altă parte, facilitează contactele interculturale, ștergând bariera lingvistică între practicanții și iubitorii sporturilor.

BIBLIOGRAPHY

Adriana Stoichițoiu-Ichim, *Aspecte ale influenței engleze în româna actuală*, București, Editura Universității din București, 2006;

Angela Bidu-Vrâncănu, *Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte*, București, Editura Universității din București, 2007.

Chiriac Manușaride, „Regulamentul jocului de fotbal adnotat”, București, Editura Sport-Turism, 1977.

Cristina Călărașu, *Globalizare lingvistică și anglicizare*, în vol. *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale* (coord. Gabriela Pană Dindelegan), vol. II, București, Editura Universității din București, p. 323-336;

Elena Ciobianu, *Cultura și valorile morale în procesul de globalizare*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2008;

Florica Dimitrescu, *Dicționar de cuvinte recente*, Ediția a II-a, Editura Logos, București, 1997.

Globalization and intercultural dialogue: multidisciplinary perspectives, Arhipelag XXI Press, editor: Iulian Boldea, 2014;

Ioana Vintilă Rădulescu, *Sociolingvistică și globalizare*, Editura Oscar Print, București, 2004.

Ioana Vintilă Rădulescu, *Limbile statelor lumii*, Editura Merona, București, 2007.

Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*, București, Editura Saeculum, I.O., 2007

Noemi Bomher, Nucu Antohi, *Nouă salturi prin terminologia sportivă*, Editura Demiurg, Iași, 2009

¹⁵Rodica Zafiu, *Diversitatea stilistică în limba română actuală*, Editura Universității din București, 2001. <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/Zafiu/1.html>.

Theodor Hristea, *Pseudoanglicisme de proveniență franceză în limba română*, în „Limba română”, XXII, nr.1, 1974

Marcel D. Popa, Alexandru Stănciulescu, Gabriel Florin-Matei, Anicuța Tudor, Carmen Zgăvârdici, Rodica Chiriacescu, *Dicționar enciclopedic*, 1993-2009.

Mircea Rădulescu și Viorel Cojocaru, „*Ghidul antrenorului de fotbal – copii și juniori*”, București, Editura Axis Mundi, 2003.

Rodica Zafiu, *Diversitatea stilistică în limba română actuală*, Editura Universității din București, 2001. <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/Zafiu/1.html>.

Voica Radu, *Limba română și globalizarea lingvistică*, București, Editura Palimpsest, 2013

VoicaRadu, *Limba engleză și globalizarea. Realități românești și romanice*, Timișoara, Editura Mirton, 2009

www.gsp.ro

www.prosport.ro

www.frf.ro

REALITY AND FICTION, TEXT AND CONTEXT

Valentin Dragoș Biro

PhD Student, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Characterized by the dynamics of their own systems and subject to evolution, the language and culture cannot be perceived separately, between the two manifesting an interdependence connection in diachronicity: the language, viewed as the intersection of the paradigmatic axis with the syntagmatic one, is conditioned by the specific cultural context, while the culture is realized, transmitted and acquires historicity predominantly through the language. Both depend equally on the individual choices (in relation to the use of the language) of the speakers who, in their turn, support and extract their essences from the thought and from the social and cultural environment of manifestation, namely from the concrete reality.

Reality is the most complex functional set, which generates, contains and governs the existence and course of everything that has been, is and will be in one form or another. In the attempt to know the reality, the man analyzes, researches, compares or pays attention, in the general way, to what he can perceive, so only one aspect of the existing reality. By manipulating the role that language plays, the reality described in texts is no longer the concrete one, but a representation of reality, an exploitation and manifestation of subjectively selected models, extracted from the referential reality. However, the language does not cease to fulfill its purpose, the word cannot dilute its force with which it has been invested and it retains its potential for significance both in the space of creation, and in the space of reception.

Thus, reality and fiction, traditionally viewed in opposition, lose their antagonistic character in the textual plan as long as they are constituted in subjective ways of valorisation (situated either in the sphere of affirmation or in the sphere of denial) of the models that the referential reality establishes. Fiction becomes, from this point of view, a way of communicating about reality by capitalizing on freedoms and obeying the norms that language presupposes.

Keywords: Culture, Fiction, Reality, Text, Interdependence.

1. Realitate, limbă și cultură. În încercarea de a cunoaște realitatea, omul analizează, cercetează, compară sau supune atenției, la modul general¹, ceea ce *există*², deci o stare care, pe lângă faptul că este efemeră, fiind, în fapt, doar o etapă, nici nu poate fi sinonimă realității, câtă vreme exclude caracteristica esențială a *adaptării*³. Se definește astfel, prin *realitate*, un decupaj, un aspect cognoscibil și accesibil prin limbă al ansamblului succesiv și perpetuu existență–adaptare ce

¹ În legătură cu acest aspect, a se vedea Joanna Gavins, *Text World Theory – An introduction*.

² Realitatea reprezintă ansamblul funcțional cel mai complex, ce generează, cuprinde și guvernează existența și parcursul a tot ceea ce s-a aflat, se află și se va afla într-o formă sau alta. Existența reprezintă astfel o caracteristică a realității, căci ceea ce este real (în percepția comună) devine sinonim cu ceea ce există. Totuși, alături de existență, realitatea se caracterizează și prin adaptare, un proces continuu a cărui primă funcție este de a răspunde caracterului dinamic al realității (a se vedea, în acest sens, Gafton, Alexandru, Gafton, Emanuel, *Reality, Science, Method*, în GIDNI, IV, pag. 9-24).

³ Condiția *existenței* este echilibrul stabil. Tendința și activitatea de obținere și de păstrare a stabilității acționează fără sincope la nivelul realității și implică ajustări structural – funcționale diferențiate ale părților componente ale întregului, cu consecințe asupra acestuia din urmă. Această stabilitate se referă la situația în care componentele realității au depășit etapele de obținere a echilibrului și se află în situația în care funcționează eficient și la adăpost de eventuale tensiuni care să le repună în situația de a-și căuta echilibrul. Într-o astfel de stare, energiile sistemului nu mai sunt orientate către căutarea modalităților de dobândire a stabilității, ci spre a profita de echilibrul tocmai dobândit, ceea ce determină, paradoxal, afectarea chiar a echilibrului în sine, acesta devenind o permanentă tendință – aspirație către ideal, o etapă premergătoare a dezechilibrului, și nu o caracteristică exclusivă a realității. Realitatea este astfel în mod constant lipsită de caracteristica staticului, deși se află în permanență în căutarea ei (asupra acestui aspect, a se vedea și Biro, Valentin Dragoș, *On the role of names and attributes in the construction of subjective perception of a lastingly dynamic reality*, JRLS 19, 2019).

se manifestă într-un punct stabil din punct de vedere temporal și spațial. Acest decupaj, căruia i se asociază restrictiv noțiunea de „realitate”, este descris prin limbă, adică prin relația simbiotică dintre semnificat și semnificant. Semnul lingvistic se află orientat în același timp către realitatea care se dorește a fi percepută și descrisă (în cadrul raportului limbă – gândire) și către sistemul semiotic al limbii din care face parte (în cadrul raportului limbă – societate). Utilizatorul percepe ambele orientări în propria conștiință în procesul de emisie și receptare, adică de utilizare continuă și nemijlocită a limbii⁴. Astfel, limba este supusă unui proces de dublă definire: pe de o parte, prin atributul sistemului de realitate statică, datorată inerției la schimbare, și, pe de altă parte, prin caracterul de permanentă producere de acte de limbaj, prin vorbire.

Rezultă un caracter profund dinamic al limbii, dinamică existentă în limba reală, vorbită, uneori sedimentată în texte, manifestat fără întreruperi de la începuturile limbajului și până în prezent. Dinamica limbii înseamnă, în principiu, schimbare. Limba care nu se schimbă este limba abstractă, care nu se află sub influența factorilor externi menționați anterior; limba reală, în existența ei concretă, se află într-un permanent proces de schimbare, căci nu poate fi izolată de influența nici a factorilor externi, nici interni, adică tot ceea ce se constituie în istoricitate și libertatea de expresie a vorbitorilor dintr-o comunitate lingvistică⁵.

Limba constituie așadar principala modalitate prin care omul se raportează la realitate, prin care cunoaște, atât cât este posibil, realitatea și, într-o anumită măsură, prin care modelează această realitate, filtrând-o și prelucrând-o. Oamenii se raportează la mediul în care trăiesc în cel puțin două moduri fundamentale, perceptiv și cognitiv (mental). Stimulii din mediu sunt percepuți, însă realitatea este și filtrată, și prelucrată, gândirea operează cu noțiuni și semnificații care nu au în mod necesar și obligatoriu proprietatea existenței. Mai mult, gândirea poate să construiască și să opereze cu semnificații care nu au și nu au avut niciodată referent în realitatea existentă⁶. Semnificațiile sunt construite așadar pe baza interacțiunii sociale, se păstrează și se transmit prin limbă. Cuvântul denumește, iar calitatea sa denotativă sau conotativă se află în relație cu capacitatea, construită social și cizelată individual (prin limbă, gândirea face un efort către adecvarea la cerințele sociale⁷), de a coda și decoda semnificațiile sale.

Sub imperiul influențelor interne (modificări în propria percepție, evoluția, calibrări ale contextului în funcție de realitățile istorice, economice, sociale, lingvistice, gradul general și individual de educație) și externe (interacțiunea cu alte culturi de pe poziție dominată sau dominantă), existența culturală se caracterizează prin continuitate, în situația preponderenței

⁴ Asupra acestui aspect, a se vedea și Biro, Valentin Dragoș, *Dynamics in language*, în *Revista Diacronia*, Nr. 9, 2019.

⁵ Pe de altă parte, faptele sociale nu sunt exterioare indivizilor, ci sunt interindividuale, adică sunt individuale doar în măsura în care sunt *împreună cu alții*. Limba mai presus de toate celelalte fapte sociale nu îi este străină (cu sensul de exterioară) individului, nu îi este impusă, ci se realizează cu ajutorul individului prin participare, care o recunoaște ca fiind a sa în egală măsură în care el recunoaște că este și a altora⁵. Prin urmare, schimbarea nu este nici a individului vorbitor, dar nici nu îi este străină. Schimbarea se realizează cu individul, fără însă ca acesta să își propună să schimbe ceva. Limba înseamnă pentru un individ sistemul utilizat astfel încât să vorbească la fel ca ceilalți, ca parte a unei comunități lingvistice, act de vorbire ce utilizează modalități și reproduce modele anterioare pe care le-a găsit în comunitatea lingvistică din care face parte. Mecanismele dinamicii implică așadar actul de vorbire, de utilizare reală a limbii; limba se schimbă pentru că este o activitate creatoare, în care vorbitorul își formulează mesajul cu ajutorul unor tehnici anterioare depozitate în știința sa lingvistică, astfel încât el utilizează limba pe care a deprins-o pentru a-și manifesta libertatea de expresie în planul relațiilor sintagmatice (E. Coșeriu, apelând, la rândul său, la Dewey și Heidegger, afirmă: „Prin comunicare, ceva se convertește în ceva comun; mai exact spus, comunicarea există pentru că cei care vorbesc au deja ceva în comun, care se manifestă în vorbirea unuia cu celălalt.”).

⁶ Așa cum se întâmplă, de exemplu, în cazul miturilor, care nu au o realitate existențială la care să se refere, dar cărora le sunt asociate semnificații determinate cultural pe baza unor analogii sau reproduceri mimetice ale unei realități existente și percepute subiectiv. Similar este și cazul structurilor epice complexe precum epopeea.

⁷ A se vedea, pentru aceasta, A. Gafton, E. Gafton, *Puterea imaginii, dominația conceptului, forța cuvântului*. Se afirmă: „Datorită relației sale cu simțurile și cogitația, limbajul este un factor de influență în dezvoltarea mentalității umane și capacitatea de comunicare pe care o dezvoltă și o susține îl transformă într-un agent social decisiv. Limbajul este în esență un instrument, dar cu tendința sa naturală spre autonomie tinde să dobândească și caracterul unui organ; vine, pe de o parte, să comunice rezultatele gândirii și procesului cognitiv, iar pe de altă parte să devină o forță centripetală. La rândul său, gândirea are capacitatea de a impune - prin limbă - rezultatele propriilor procese, indiferent de rezultatele transmise de realitate - prin simțuri.”

formelor tradiționale, și discontinuitate, în situația aculturației⁸, ambele generând dinamica în cultură⁹. În manifestarea celor două, continuitate și discontinuitate, cultura care este adoptată nu își încetează practic existența, ci continuă în interiorul noii culturi, într-o formă modificată, diluată, dar cu rol activ în schimbările care au loc în interiorul culturii care adoptă. Discontinuitatea, văzută ca o ruptură, ca o dispariție totală a unei forme culturale, deci opusul continuității, este greu de imaginat, de argumentat și de demonstrat în aceste condiții, căci vechiul construct cultural, deși, poate, nu mai există în sine, a produs deja schimbări și se află depozitat în structurile mentale culturale care își continuă existența¹⁰ prin limbă (nume, attribute etc.) și gândire.

Omul este o ființă hermeneutică¹¹. În exercițiul tendinței sale de a supraviețui, el își caută, prin percepții, reflecție și acțiune, căile și instrumentele de acces la realitate. Interacționând cu realitatea, cu mediul și cu sine, omul și-a educat percepțiile și gândirea prin intermediul limbii și a creat mijloace și instrumente, valori și scopuri. Ca atare, în procesul de raportare la realitatea pe care dorește să o surprindă prin limbă, omul denuște și, prin aceasta, edifică un construct mintal, prin *numire* (cuvântul, conceptul sau gestul sunt în măsură să genereze realitatea sau efecte ale prezenței și manifestării acesteia, să o determine), *redenumire* (o continuă ajustare a numelui la o realitate reconsiderată), *interdicție* (relația dintre forța demiurgică a cuvântului și temerile omului concretizate sub forma tabu-ului lingvistic), *eufemism* (omul a căutat căi de a numi realitatea periculoasă, fără a încălca interdicțiile, adică fără a provoca astfel efectele imprevizibile și nedorite ale manifestării acelei realități), *porecle* (ce vin a adăuga trăsături numelui insuficient de elocvent în această privință. Porecla, fiind ulterioară numelui, este acordată ca urmare a existenței unui eveniment major ce devine, prin importanța cu care este perceput la nivel social, definitoriu pentru întreaga existență a individului. Cel puțin două aspecte trebuie reținute în legătură cu porecle și rolul acestora. În primul rând, ele sunt dobândite, câștigate, fiind atribuite cu scopul de a fixa în memoria colectivității fapta, gestul sau cuvântul ce merită să fie protejate de uitare. Astfel, în al doilea rând, porecla se adaugă numelui, pentru a le pune pe cele două în relație directă, sau, mai rar, înlocuiește numele, caz în care identitatea individuală este ștearsă de importanța evenimentului care a generat-o¹²) sau *attribute*, respectiv o caracteristică a realității care este numită¹³. Nivelul obiectual al organizării limbajului a presupus operarea cu attributele într-o paradigmă obiectuală, acestea fiind considerate caracteristici ale obiectelor. Între cele două, obiecte și attribute, există o relație de interdependență, astfel încât attributele obiectelor numite sunt gândite ca realități independente de acestea și, în același timp, obiectele nu au sens în afara atributelor prin care ele sunt definite și percepute. În consecință, obiectele sunt de fapt complexe de attribute, iar legătura dintre obiecte și attribute este obligatorie. Realitatea poate fi privită, percepută și gândită din perspectiva unui număr uriaș de attribute. De regulă, atunci când este utilizat numele de *atribut*, se face referire la attributele fizice, la culoare, masă, greutate etc. Orice caracteristică a realității reprezintă însă un atribut¹⁴.

⁸ A se vedea în acest sens și Biro, Valentin Dragoș, *Cultural continuity through names and attributes: a brief theoretical approach*, în JRLS nr. 18, 2019.

⁹ În funcție de autoritatea culturii care adoptă și de gradul de rezistență sau de disponibilitate al culturii care este adoptată, profunzimea și aria de răspândire a modificărilor survenite sunt diferite. Cultura care adoptă va extrage și va asimila într-o mai mică sau mai mare măsură particularitățile culturii adoptate, în funcție de o serie amplă de factori obiectivi și subiectivi (deprinderea de a asimila, autoritatea manifestată, compatibilitatea structurilor, stabilitate, mărimea grupului social, contextul social, politic, economic etc.); tot astfel, cultura care este adoptată va furniza mai multe sau mai puține elemente culturii care adoptă, în funcție de o serie de factori specifici (rezistența la schimbare, autoritatea proprie manifestată, condițiile istorice în care se produce schimbul, mărimea grupului cultural, gradul de educație, conștiința apartenenței la o anumită cultură etc.).

¹⁰ Discontinuitatea poate exista astfel doar în teorie, căci cultura, manifestată preponderent prin limbă și depozitată în texte, spuse sau scrise, dezvăluind mituri și conținând credințe, se caracterizează prin istoricitate.

¹¹ La Gafton, Alexandru, *Numele în Biblie*, 2005.

¹² Un bun exemplu în acest sens este cel al eroilor Horațius Cocles (Chiorul) și Mucius Scaevola (Ciungul) în interpretarea lui Georges Dumézil.

¹³ Mă voi referi aici la attribute acordate, deci utilizate și acceptate cu semnificația lor într-un context social și cultural specific, astfel încât voi apela la clasificarea de ordin sociologic din lucrarea lui A. Bulai.

¹⁴ În legătură cu acest aspect, a se vedea și Karl Bühler, *Theory of Language – The representational function of language*.

Mișcarea reprezintă și ea un atribut al obiectului, la fel ca forma, masa ori culoarea. La fel cum timpul, la rândul său, este și el un atribut al obiectelor. Obiect este prin urmare orice decupaj din realitate care este construit și este identificabil printr-o mulțime de atribute. În categoria obiectelor sunt incluși deci și oamenii, orice tip de entitate din lumea fizică, dar și din lumea socială, cum sunt, de exemplu, instituțiile sociale. Practic, poate fi obiect orice din realitatea existentă sau inexistentă care poate fi perceput, reprezentat sau gândit obiectual prin paradigma atributelor¹⁵.

2. Limba – fundament și reflecție a culturii. Am văzut deja că în plan paradigmatic, limba se definește ca un sistem ce se folosește de o varietate virtuală de semne aflate în relație, pentru ca, în plan sintagmatic, semnele constituite în sistem să capete semnificație concretă prin alegerea liberă, voită, conștientă a vorbitorilor, alegere fundamentată pe interacțiunea anterioară cu membrii unei comunități lingvistice. Raportat la existența celor două planuri, devine imposibilă perceperea limbii ca fiind o realitate sieși suficientă, statică și indiferentă față de realitatea extralingvistică.

Deciziile pe care le ia vorbitorul față de utilizarea limbii sunt determinate de contextul cultural în care se manifestă, între cele două (limba și cultura) manifestându-se o relație de interdependență în diacronie: limba, privită ca intersecție a axei paradigmatică cu cea sintagmatică, este condiționată de contextul cultural specific, în timp ce cultura se realizează, se transmite și capătă istoricitate preponderent prin limbă. Mecanismul care determină și direcționează procesul de luare a deciziilor sunt de o complexitate generată de complexitatea organului care ia deciziile, creierul, și de conexiunile pe care acesta le realizează în luarea acestor decizii. La baza acestui mecanism de luare a unei decizii într-un sens sau altul stă presupunerea (a nu se confunda cu intuiția, care este pur întâmplătoare, în timp ce presupunerea reprezintă un mecanism mental ce are la bază date existente la un moment dat și cu care creierul operează apelând astfel, inițial, la certitudini și, ulterior, la analogii): creierul doar presupune că o alegere este mai bună decât alta, căci omul trăiește în prezent, deci decizia aparține prezentului, dar va produce efecte în viitor. Raportul cauză – efect se schimbă în permanență, cu fiecare decizie luată: trecutul reprezintă cauza, iar nevoia de a lua o decizie reprezintă efectul, pentru ca, ulterior, decizia să devină cauza, iar viitorul devine efect al fiecărei decizii din prezent. O decizie din punct de vedere lingvistic aparține prezentului, dar are la bază fapte de limbă sau cultura lingvistică, ambele anterioare, aparținând individului, dar aflate sub incidența contextului cultural, iar decizia individuală determină efecte (în funcție de o serie întreagă de factori interni și externi) la nivelul comunității din care individul face parte¹⁶.

¹⁵ Sunt identificabile următoarele categorii de atribute: *de acțiune* (primele atribute de acțiune însoțeau acțiunile pe care le desemnau, în sensul că erau utilizate în timpul acțiunii, și de aici posibilitatea de a statua și menține semnificațiile respective), *fizice* (realitatea existentă este alcătuită preponderent din astfel de atribute, căci obiectele numite sunt descrise, analizate și măsurate prioritar prin atributele lor fizice), *de stare* (se referă în primul rând la statutul de prezență, existență, într-un cadru social al unei realități), *temporale* (prin natura ei, realitatea inexistentă a permis apariția acestor atribute, care permit să se vorbească despre un obiect care a existat, sau despre o acțiune trecută ori despre obiecte sau acțiuni viitoare), *relaționale* (au asigurat premisa gândirii cauzale, pentru că ele presupuneau asociații între obiecte sau între obiecte și acțiuni ori stări, nefiind totuși vorba despre cauze, ci de simple tipuri de relații sau raporturi pe care obiectele le pot avea uneori sau ar trebui să le aibă), *cauzale* (au determinat apariția unui nou model al lumii, unul în care unele obiecte, acțiuni ori stări sunt cauzate de alte obiecte, acțiuni sau stări; altfel spus, un obiect poate fi cauză sau efect în raport cu un alt obiect), *afective* (au referent la nivelul afectivității, oamenii exprimându-și afectivitatea în cadrul interacțiunilor sociale; prin acestea a fost posibilă antropomorfizarea lumii, ceea ce a presupus un sistem de gândire al universului non-uman după caracteristicile celui uman și s-a ajuns astfel la proiecția unor atribute afective asupra unor entități non-umane), *sociale* (rolurile sociale, normele, calitățile sociale ale indivizilor, precum curajul, cinstea, înțelepciunea sau puterea), *teoretice* (această categorie se referă la atributele construite voluntar în cadrul modelării matematice și conceptuale ca parte a construcției obiectelor teoretice; matematica, filosofia sau științele sunt cele care operează prioritar cu asemenea atribute).

¹⁶ Mai mult, omul nu doar presupune, ci construiește structuri mentale ce stau la baza presupunerilor, căci creierul, mai presus de voința individuală, interoghează în permanență (și, astfel, caută răspunsuri în ceea ce știe deja, adică în cultura proprie) și interpretează diferite contexte (culturale, lingvistice) folosind singurul instrument pe care îl are la dispoziție: cunoașterea oferită de limbă. Vorbitorul utilizează un anume cuvânt sau altul dacă el presupune că servește mai bine scopului ultim, respectiv transmiterea unui mesaj în cadrul procesului de comunicare. Decizia este luată la nivel cultural, căci experiențele individuale anterioare de relaționare lingvistică cu grupul au arătat dacă un cuvânt sau o formă emise sunt mai bine receptate de către ceilalți sau mai puțin. Dar preemțiunea unui cuvânt în fața altuia, sau a

Motivația pentru căutarea în permanență a unei decizii valide (în sensul de decizie validată social) este recompensa: conștiința apartenenței la grup și acceptarea de către grup reprezintă recompensa pe care creierul o caută pentru a lua o anumită decizie sau alta din punct de vedere lingvistic sau cultural, pentru a se poziționa pozitiv față de anumite aspecte culturale sau pentru a le nega, în totalitate ori parțial, pentru a utiliza anumite cuvinte sau altele. Dacă presupune că va fi recompensat (în cazul de față, recompensa este dată de gradul de integrare culturală sau lingvistică într-un grup: să îi înțeleagă pe ceilalți și să se facă înțeles), atunci creierul va lua o anumită decizie în baza respectivei presupuneri¹⁷. Astfel, limba reprezintă în egală măsură și fundament al culturii, și reflecție a sa, câtă vreme relația de dependență funcționează în ambele sensuri: cultura se transmite prin limbă (și valorifică în acest sens capacitatea de denotație și de conotație a cuvintelor), dar și modifică limba prin contextul cultural raportat la care individul vorbitor ia anumite decizii, face anumite alegeri, deci dă curs libertăților oferite de limbă, cu respectarea constrângerilor sistemice.

3. Mimesis. În încercarea de a cunoaște realitatea, omul analizează ceea ce există, mai exact un decupaj ce este descris prin instrumentele pe care limba le pune la dispoziție utilizatorului. Limba constituie principala modalitate prin care omul se raportează la realitate (direcționat fiind de impunerile sociale sau lingvistice și de posibilitățile individuale lingvistice și culturale), prin care cunoaște, atât cât este posibil, realitatea filtrată și prelucrată prin apanajul gândirii: ca atare, în procesul de raportare la realitatea pe care dorește să o surprindă prin limbă, omul denumeste și, prin aceasta, edifică un construct mental prin atribuirea de nume, porecle ori atribute¹⁸. Realitatea nu este exterioară indivizilor, ci este interindividuală, în sensul în care este individuală doar împreună cu alții. Se întâmplă aceasta pentru că limba mai presus de toate celelalte fapte sociale nu îi sunt străină (cu sensul de exterioară) individului, nu îi este impusă, ci se realizează cu ajutorul individului prin participare, care o recunoaște ca fiind a sa în egală măsură în care el recunoaște că este și a altora, astfel încât realitatea denumită prin limbă este și a unuia, dar și a celorlalți¹⁹.

Rezultă din cele prezentate că dinamica realității impune dinamica limbii și a culturii, tot astfel cum limba și cultura, ambele individuale, dar aflate în relație de interdependență cu contextul cultural și lingvistic, modifică percepția realității. Întregul eșafodaj depinde de limba vorbită, căci numai aceasta își poate îndeplini menirea de a oglindi întregul construct cultural prin care se realizează raportarea la realitate. Trecerea de la limba vorbită la sedimentarea acesteia în texte, ulterior în texte scrise, presupune o fixare într-o formă ce nu se mai poate schimba, astfel încât textul devine purtătorul unei forme lingvistice înghețate, o manifestare sincronică ce dezvăluie, pe cale de consecință, un anume context cultural, și nu altul, o anume percepție a realității, și nu alta. A nu se înțelege de aici că imaginea realității reflectată în texte este realitatea însăși, căci aceasta se manifestă diacronic, în relație directă cu un anume context cultural și este dezvăluită, pe cât posibil,

unei forme, nu poate fi considerată o certitudine ante sau în momentul luării deciziei, pentru că decizia devine cauză pentru efectul asociat doar în momentul în care se transformă în realitate concretă: prezentului îi este asociată doar presupunerea, în funcție de gradul de cunoaștere, de reacțiile precedente ale celorlalți, de modul în care individul s-a raportat și se raportează la societate.

¹⁷ Deciziile, alegerile individuale ale vorbitorului pe axa sintagmatică, validate atât de știința lingvistică individuală, cât și de cultura lingvistică a grupului, sunt în egală măsură impuneri pe axa paradigmatică, căci ambele modalități de validare (a individului însuși în relația cu societatea și a societății în raport cu individul) apelează la ceea ce s-a spus deja, astfel încât presupunerea inițială devine certitudine (pe care o conștientizează mai mult sau mai puțin) pentru individul vorbitor ce interacționează lingvistic și cultural cu societatea a cărei parte este.

¹⁸ A se vedea în acest sens și Biro, Valentin Dragoș, *Language and culture - the metamorphosis of reality into texts*, în JRLS, nr. 20, 2020.

¹⁹ Nu trebuie să se uite însă faptul că relația dintre semnificat și semnificant presupune în realizarea ei concretă intersectarea axei relațiilor sintagmatice cu cea a relațiilor paradigmatică. Intersectarea celor două axe reflectă raporturile strânse dintre sistem și structură, pe de o parte, și între limbă și vorbire în actul lingvistic real, în cadrul căruia se realizează procesul de semnificare, pe de altă parte: rezultă un caracter profund dinamic al limbii, dinamică existentă în limba reală, vorbită. Mecanismele dinamicii implică așadar actul de vorbire, de utilizare reală a limbii; limba se schimbă pentru că este o activitate creatoare, în care vorbitorul își formulează mesajul cu ajutorul unor tehnici anterioare depozitate în știința sa lingvistică, astfel încât el utilizează limba pe care a deprins-o pentru a-și manifesta libertatea de expresie în planul relațiilor sintagmatice.

de limba reală, vorbită, deci supusă în egală măsură tendințelor inovatoare și conservatoare. Dacă, așadar, vorbirea se referă întotdeauna la anumite circumstanțe, la o anumită situație poziționată concret în spațiu și în timp, textele, în special cele scrise și mai cu seamă cele aparținând literaturii, se raportează la un context diferit de realitate, un *univers al discursului* (în accepțiunea lui Eugen Coșeriu) care este totuși, prin limba utilizată, tributar realității concrete. Textul devine astfel o reprezentare a realității, dar nu în sensul pe care Aristotel îl conferea termenului, de lucru *ce se poate întâmpla*, ci în sensul de lucru *ce este verosimil a se întâmpla*. Realitatea nu este copiată și transpusă *ad literam* în texte²⁰, ci este percepută prin simțuri, filtrată prin gândire și recreată, prin limbă, în contexte diferite. Se realizează în acest fel un *efect de real*, în sensul în care realitatea concretă îndeplinește pentru text doar rolul de referent, însemnând aceasta că realitatea nu este transpusă, copiată în text, ci devine o *iluzie referențială*. Cât timp textul prezintă o realitate coerentă, ce capătă sens prin raportare la realitatea referențială, se îndeplinește criteriul veridicității. Astfel, se stabilește o diferențiere între realitatea concretă (cu rol de referent față de text) și realitatea veridică și coerentă (pe care o conține textul): ambele depind însă în egală măsură de limbă și de capacitatea unică a acesteia de a descrie realitatea, oricare ar fi ea. Diferențierea determină²¹ și opoziția dintre reprezentare ca obiect (cu rol de referent: istoria, cultura, societatea, economicul etc.) și reprezentare ca instrument cu care operează creatorul oricărui tip de text (rezultând de aici faptul că orice text, indiferent de specificul său literar sau non-literar intră în sfera creației literare câtă vreme este spațiul de manifestare subiectivă a unei realități veridice și coerente).

4. Realitate și ficțiune. Distincția dintre realitate și reprezentarea ei fiind făcută, deopotrivă și diferențierea dintre reprezentare percepută ca obiect (realitatea referențială) și reprezentarea ca instrument al demersului de concepere de texte, devine evident²² faptul că textul nu se raportează în mod direct la realitatea concretă, nefiind astfel nici copie²³, mimesis, nici deviere de la aceasta, ci se raportează la practic infinita ofertă de modele puse la dispoziția intelectului de realitate și la interacțiunile dintre aceste modele. Astfel, realitatea și ficțiunea, privite tradițional în relație de opoziție, își pierd caracterul antagonic în planul textual câtă vreme ele se constituie în modalități subiective (situate ori în sfera afirmării, ori în sfera negării) de valorificare a modelelor pe care realitatea referențială le instituie. Ficțiunea devine, din acest punct de vedere, o modalitate de a comunica prin limbă despre realitate. Oricum, transferul de semnificații se realizează la nivelul limbii, aceasta fiind în permanență conectată la realitatea pe care o denumeste și de care se servește în evoluția ei continuă, simbolurile cuprinzând acele semnificații acordate, pe de o parte, și descifrate, pe de altă parte, în funcție de contextul cultural și lingvistic caracteristic și comun²⁴. Sensul acordat și semnificația potențială dezvăluie importanța limbii (și interdependența acesteia cu contextul cultural în care se manifestă) în cele două situații, de reprezentare a modelelor decupate sau extrase din realitate în texte și de receptare a acestora: sensul are atributul singularității, căci el aparține unei forme lingvistice sedimentate, fiind o coordonată stabilă a textului, în timp ce semnificația se bucură de atributul pluralității, desemnând mutațiile și schimbările de accent în receptarea textuală.

²⁰ Apud Erich Auerbach, *Mimesis: The Representation of Reality in Western Literature*.

²¹ Apud Paul Ricoeur, *Memoria, istoria, uitarea*.

²² O importantă contribuție a avut-o în acest sens (delimitarea conceptuală privind relația realitate – text și realitate – ficțiune) Wolfgang Iser, în *The Act of Reading: A Theory of Aesthetic Response* (1980).

²³ Deși, la Aristotel, în „Poetica”, subiectul operei literare este văzut ca o „imitație a unor acțiuni”, astfel încât să corespundă percepției conform căreia opera literară în sine reprezintă o imitație, cu ajutorul cuvintelor, a realității.

²⁴ Din acest punct de vedere, o altă distincție esențială cu care Wolfgang Iser operează este cea dintre reprezentare (ce aparține creatorului de text) și receptare. Între cele două există un decalaj, o poziționare asimetrică, deoarece contextul cultural, lingvistic, istoric, social etc. este de obicei diferit între cele două instanțe, existând o zonă a ceea ce nu este rostit, ce rămâne neformulat, dar cu potențial latent de exprimare în special în procesul de comprehensiune și interpretare. Complexul constituit de ceea ce nu este exprimat, ceea ce este interpretabil și ceea ce este exprimat poate fi surprins doar printr-o permanentă și continuă ajustare în cadrul procesului de receptare a ceea ce a fost reprezentat prin utilizarea eficientă a mijloacelor pe care limba le pune la dispoziția utilizatorilor.

Creatorul textului valorifică acele modele pe care realitatea referențială le pune la dispoziție și pe care le consideră a fi generatoare de semnificații, în timp ce în spațiul receptării aceeași realitate determină preponderent posibilele variante de stabilire a acestor semnificații²⁵. Astfel, orice personalitate creatoare nu are decât două posibilități²⁶: să valorifice într-un sens nou, personal, existența (optând pentru un model sau altul), sau să restaureze normele (alegând o altă realitate ca referent al textelor produse)²⁷. Reprezentând alegeri ale creatorului de text, realitatea și ficțiunea devin modalități de raportare la realitatea referențială prin manipularea potențialului de semnificare a limbii, valorificând astfel capacitatea primă și esențială a acesteia, de a denumi și dezvălui realitatea concretă. La fel, receptorul își reprezintă realitatea cuprinsă în texte prin desprinderea semnificațiilor transmise prin limbă, căci și unul, și celălalt, creator și receptor, sunt utilizatori ai aceluiași sistem lingvistic, iar limba le aparține fiecăruia în parte doar în măsura în care le aparține ambilor, sub imperativul apartenenței la aceeași comunitate lingvistică²⁸: semnul lingvistic se află orientat în același timp către realitatea care se dorește a fi percepută și descrisă (în cadrul raportului limbă – gândire) și către sistemul semiotic al limbii din care face parte (în cadrul raportului limbă – societate); utilizatorul percepe ambele orientări în propria conștiință în procesul de emiterie și receptare, adică de utilizare continuă și nemijlocită a limbii²⁹.

La nivel cultural, aflându-se în strânsă legătură cu manifestarea miturilor, fantasticul valorifică în forme particulare modelele existente în esența pe care mentalul colectiv³⁰ o cunoaște și o recunoaște. Din punct de vedere lingvistic însă, textul vine a valorifica semnificațiile pe care limba le oferă la nivel individual și care sunt validate la nivelul comunității lingvistice. Prin manipularea rolului pe care limba îl are, realitatea descrisă nu mai este cea concretă, ci o reprezentare a realității, o valorificare și manifestare în texte a unor modele selectate subiectiv și decupate din realitatea referențială. Cu toate acestea, limba nu încetează a-și îndeplini menirea, cuvântul nu își poate dilua forța cu care a fost investit, astfel încât numele și atributele își păstrează potențialul de semnificare și în spațiul creației, și în spațiul receptării.

5. Concluzii. Deciziile pe care le ia vorbitorul față de utilizarea limbii sunt determinate de mediul cultural în care se manifestă, între cele două (limba și cultura) manifestându-se o relație de interdependență în diacronie: limba, privită ca intersectare a axei paradigmatică cu cea sintagmatică,

²⁵ Întregul complex de relații generate de raportul dinamic existent între spațiul creației și cel al receptării se stabilește între: (1) realitatea concretă, devenită realitate referențială pentru texte, (2) modelele extrase și valorificate și (3) textul însuși, pe de o parte, și modul în care, dintre multiplele posibilități de stabilire a semnificațiilor, receptorul se oprește asupra uneia sau alteia, pe de altă parte. Raportat la contextul cultural, social, politic, economic, istoric etc. și specificul individual, alegerile sunt tributare limbii care, în egală măsură, oferă și instrumentele lingvistice de transmitere a acestor semnificații (în funcție de alegerile individuale pe care creatorul textului le face pentru a servi nevoii de codare în procesul de utilizare a limbii), dar și de descifrare a lor (în funcție de posibilitățile pe care știința limbii, și ea individuală, le oferă receptorului textului în procesul de decodare a semnificațiilor).

²⁶ A se vedea, pentru aceasta, Eliade, Mircea (1939).

²⁷ Se întâmplă astfel în cazul miturilor: pentru Victor Kernbach, mitul este o narațiune care se naște în unghiul de incidență dintre planul cosmic și planul uman. Pentru Mircea Eliade, el este povestea unei faceri. Pentru Carl Gustav Jung, mitul înseamnă expresia subconștientului uman al colectivității. Bronislaw Malinowski plasează mitul în sfera povestirii unei realități originare ca urmare a unei profunde nevoi religioase, în timp ce Levi-Strauss, antropolog francez, teoretician al structuralismului etnologic, îl privește ca pe un revelator al sentimentelor fundamentale ale unei societăți. În esență, toate aceste teorii se intersectează (unele până la identificare completă) și revelă trei aspecte fundamentale despre mit: este legat de origini, este expresia spiritului colectiv și este fundamentul gândirii spirituale ce se relevă prin artă, în general, și prin texte, în special.

²⁸ Mircea Eliade afirmă, în *Itinerariu spiritual*, că o cultură se caracterizează prin continuitate atât timp cât există atmosfera spirituală, dogmele din care aceasta a izvorât.

²⁹ Cum am arătat anterior, în procesul de raportare la realitatea pe care dorește să o surprindă prin limbă, vorbitorul denumește și, prin aceasta, edifică un construct mintal: prin cuvânt, omul își definește realitatea și o cunoaște, în același fel în care ceilalți o cunosc și o definesc, și nu altfel, căci cuvântul reprezintă numele real și esențial al respectivei realități. Cuvântul are ca scop denominarea, cunoașterea esenței lucrului revenind conceptului: numele și atributele vor servi aceluiași scop și își vor îndeplini menirea în procesul de utilizare a limbii, indiferent dacă realitatea dezvăluită nu este una concretă, ci realul sau fantasticul unui text ce valorifică anumite modele.

³⁰ În sensul dat de Carl Gustav Jung (2003).

este condiționată de contextul cultural specific, în timp ce cultura se realizează, se transmite și capătă istoricitate preponderent prin limbă³¹.

În încercarea de a cunoaște realitatea, omul analizează, cercetează, compară sau supune atenției, la modul general, ceea ce poate percepe³², deci doar un decupaj al realității existente. În exercițiul tendinței sale de a se adapta la contextul realității în care își derulează existența, omul își caută, prin percepții, reflecție și acțiune, căile și instrumentele de acces la realitate. Interacționând cu realitatea, cu mediul și cu sine, omul și-a educat percepțiile și gândirea prin intermediul limbii și a creat mijloace și instrumente, valori și scopuri³³. Ca atare, în procesul de raportare la realitatea pe care dorește să o surprindă prin limbă, omul denumeste și, prin aceasta, edifică un construct mintal prin numire, redenumire, interdicție și eufemism³⁴. În același sens trebuie să fie percepute și porecele, care vin a adăuga trăsături numelui insuficient de elocvent în această privință³⁵. Adăugându-se numelor, uneori chiar înlocuindu-le sau fiind perceput cu un rol în totalitate diferit, atributul este în fapt o caracteristică a realității care este numită, realitate care se dezvoltă tocmai prin atributele asociate.

Am precizat anterior că limba reală, vie, dinamică – deci supusă schimbărilor și caracterizată prin istoricitate este limba vorbită, cea utilizată în procesul permanent de comunicare. Trecerea de la limba vorbită la sedimentarea acesteia în texte, ulterior în texte scrise, presupune o fixare într-o formă ce nu se mai poate schimba, astfel încât textul devine purtătorul unei forme lingvistice înghețate, o manifestare sincronică ce dezvoltă, pe cale de consecință, un anumit context cultural, și nu altul, o anumită percepție a realității, și nu alta³⁶: „Scrișul, de fapt, este o invenție relativ recentă [...] efectul pe care scrișul îl are la nivelul formei și dezvoltării limbii vorbite este extrem de redus.” (trad. n.) (Bloomfield, Leonard, 1973). A nu se înțelege de aici că imaginea realității reflectată în texte este realitatea însăși, căci aceasta se manifestă diacronic, în relație directă cu un anumit context cultural și este dezvoltată, pe cât posibil, de limba reală, vorbită, deci supusă în egală măsură tendințelor inovatoare și conservatoare. Dacă, așadar, vorbirea se referă întotdeauna la anumite circumstanțe, la o anumită situație poziționată concret în spațiu și în timp, textele, în special cele scrise și mai cu seamă cele aparținând literaturii, se raportează la un context diferit de realitate, la un univers al discursului. Textul devine astfel o reprezentare a realității, dar nu în sensul de *lucru ce se poate întâmpla*, ci în sensul de *lucru ce este verosimil a se întâmpla*. Realitatea nu este copiată și transpusă *ad litteram* în texte, ci este percepută prin simțuri, filtrată prin gândire și recreată, prin limbă, în contexte diferite. Astfel, realitatea și ficțiunea, privite tradițional în relație de

³¹ Caracterizate deopotrivă de dinamica propriilor sisteme și supuse evoluției, limba și cultura nu pot fi percepute separat, între cele două manifestându-se o relație de interdependență în diacronie: limba, privită ca intersectare a axei paradigmatică cu cea sintagmatică, este condiționată de contextul cultural specific, în timp ce cultura se realizează, se transmite și capătă istoricitate preponderent prin limbă. Ambele depind în egală măsură de deciziile individuale care, la rândul lor, se sprijină și își extrag esențele din gândire și din mediul social și cultural de manifestare.

³² „Nihil est in intellectu quod non prius fuerit in sensu”.

³³ „Limbaajul a fost mai degrabă produsul descoperirilor comportamentale, decât consecința acțiunii factorilor biologici. Schimbările biologice evolutive creaseră circumstanțele în care comportamentul lingvistic urma să capete forma pe care o cunoaștem: utilizarea canalului vocal- auditiv și învățarea prelungită – în contextul social din perioada copilăriei. Natura limbajului – ca sistem de comunicare simbolică – a creat spiritul uman capabil de organizare logistică și de planificare în toate mediile, apt să reifice concepte, să distingă între *noi* și *ei*, să inventeze supranaturalul, să încerce a-și înțelege propria funcționare și propriul trecut.”³³ (William Noble & Iain Davidson, 1996)

³⁴ Procesul numirii nu are însă numai rolul definirii realității prin raportare obiectivă la aceasta sau prin filtrare subiectivă. Prin cuvânt, omul își definește realitatea și o cunoaște, în același fel în care ceilalți o cunosc și o definesc, și nu altfel, căci cuvântul reprezintă numele real și esențial al respectivei realități, iar evocarea lui în vorbire o poate crea, altera sau declanșa: cel care dă nume cunoaște esența lucrului denumit și îl stăpânește.

³⁵ În „Stăpânul inelelor”, de exemplu, J.R.R. Tolkien conferă atributelor calitate definitorie, acestea suprapunându-se numelui și venind a stabili trăsături definitorii și, prin aceasta, demne de a fi reținute și invocate. La început Gandalf, personaj fantastic înzestrat cu puteri magice, este cunoscut ca *Cel Gri*, abilitățile sale fiind latente câtă vreme el este tributار existenței fizice limitate. Doar prin moarte și renaștere (printr-o rescriere a propriului destin) își poate atinge potențialul, devenind, în operă, *Cel Alb*, caracterizat printr-o existență spirituală eliberată de constrângerile ființei efemere.

³⁶ În original: „All writing, in fact, is a relatively recent invention [...] the effect of writing upon the forms and the development of actual speech is very slight.”

opozitie, își pierde caracterul antagonic în planul textual câtă vreme ele se constituie în modalități subiective, situate ori în sfera afirmării, ori în sfera negării, de valorificare a modelelor pe care realitatea referențială le instituie. Ficțiunea devine, din acest punct de vedere, o modalitate de a comunica despre realitate.

BIBLIOGRAPHY

- Adkinson, R. (2009). *Simboluri sacre. Popoare, religii, mistere* (trad. Oana Zamfirache). Ed. Art, București.
- Alper, J. S., Lange, R. V. (1981). *Lumsden – Wilson theory of gene – culture coevolution*. Proc. Natl. Acad. Sci. USA, vol. 78.
- Aristotel (1965). *Poetica*. Ed. Academiei, București.
- Auerbach, E. (2000). *Mimesis. Reprezentarea realității în literatura occidentală* (trad. I. Negoșescu). Ed. Polirom, Iași.
- Berry, J. W. (1997). *Immigration, Acculturation, and Adaptation*, în *Applied Psychology: an International Review*.
- Bleiler, E. F. (1983). *The Guide to Supernatural Fiction*, Kent State University Press.
- Bloomfield, L. (1973). *Language*, George Allen & Unwin LTD, Londra.
- Bühler, K. (2011). *Theory of Language – The representational function of language*, John Benjamins Publishing Company, USA.
- Compagnon, A. (2007). *Demonul teoriei*. Ed. Echinoc, Cluj.
- Darmesteter, A. (2015). *Viața cuvintelor studiată în semnificațiile lor* (trad. și cuvânt înainte de Gafton A.). Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza Iași”, Iași.
- Dumezil, G. (1993). *Mit și epopee*, vol. I, II, III (trad. de Francisca Băltăceanu, Gabriela Creția, Dan Slușanschi). Ed. Științifică, București.
- Eliade, M. (2003). *Fragmentarium*. Ed. Humanitas, București.
- Eliade, M. (2003). *Itinerariu spiritual. Scrieri din tinerețe, 1927*. Ed. Humanitas, București.
- Flinn, M. V. (1997). *Culture and the Evolution of Social Learning*, în *Evolution and Human Behaviour*. Elsevier Science, New York.
- Fragaszy, D. M., Perry, S. (2003). *The Biology of Traditions: Models and Evidence*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Gafton, A. (2017). *Nume și cunoaștere*, www.academia.edu.
- Gafton, A. (2016). *Știința colaborativă*, www.diacronia.ro.
- Gafton, A., Gafton, E. (2016). *Reality, Science, Method*, www.diacronia.ro.
- Gavins, J. (2007). *Text World Theory – An introduction*, Edinburgh University Press.
- Hays, G. D. (1993). *The Evolution of Expressive Culture*, în *Journal of Social and Evolutionary Systems*, No. 15.
- Iser, W. (1980). *The Act of Reading: A Theory of Aesthetic Response*. Routledge & Kegan Paul and Henley, Londra.
- Jung, C.G. (2003). *Opere complete*. Vol. 1, *Arhetipurile și inconștientul colectiv* (trad. Dana Verescu și Vasile Dem Zamfirescu). Ed. Trei, București.
- Kernbach V. (1989). *Dicționarul de mitologie generală*. Ed. Științifică și Enciclopedică, București.
- Kull, K. (1992). *Evolution and Semiotics*, în *Biosemitotics– Approaches to Semiotics*. Mouton de Gruyter, Berlin.
- Laland, N. K. (2010). *Gene-culture coevolution*. University of Cambridge, UK.
- Noble, W., Davidson, I. (1996). *Human Evolution, Language and Mind*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Richerson, P. J., Boyd, R. (2001). *Culture is Part of Human Biology*, în *Science Studies: Probing the Dynamics of Scientific Knowledge*, Bielefeld.
- Ricoeur, P. (2001). *Memoria, istoria, uitarea*, Ed. Amarcord, Timișoara.

- Tolkien, J. R. R. (2010). *Frăția inelului* (*Stăpânul Inelelor*, vol. I). *Cele două turnuri* (*Stăpânul Inelelor*, vol. II). *Întoarcerea regelui* (*Stăpânul Inelelor*, vol. III). Ed. RAO, București.
- Toma, P. (2004). *Gândirea romanului* (traducere de Mihaela Mancaș). Ed. Humanitas, București.
- Whiten A., van Schaik, C. P. (2007). *The Evolution of Animal cultures and social intelligence*, Royal Society Publishing.

MEDICAL SYNONYMS AS A SOURCE OF TERMINOLOGICAL VARIATION

Viorica Costin

PhD Student, USMF "Nicolae Testemițanu", "Dimitrie Cantemir" State University

Abstract: Despite the fact that synonymy in common language is an indicator of expressivity, in medical terminology it is considered a deficiency, given the risk of the ambiguity of this phenomenon. On the other hand, terminological synonymy is treated like a natural lawfulness of the specialized language as an integral part of the language, generated by the technical –scientific development. In this work, the synonymy relationship between terms is elucidated, having as a landmark the (partial) difference between the synonymy of terms which is defined as a formal (partial) difference of lexical units, characterized by identity and semantic similarity, further determining the synonymy level: absolute or relative.

Keywords: medicine, terminology, terminological units, synonymy.

Synonymy, in general, is the result of concentrating the level of abstraction of the thinking process. It reflects the process of language development, diversification and enrichment, ensuring a plastic expression which is devoid of monotony and dull boring rhythm. However, in terminological language, in general, and in medical language, in particular, synonymy is regarded as an unfavorable phenomenon, given its ambiguous nature, which jeopardizes the well-defined status of the term, that, by definition, must be precise, stable, concise and neutral. From another standpoint, the terminological synonymy must be accepted as a natural regularity of the specialized language, generated by the technical-scientific progress and by the necessity to cover the gaps in specialized communication.

Ferdinand de Saussure defined synonymy as "the sign diversity corresponding to a unique meaning" (Saussure, 2004, p. 56), "the unity of idea in a diverse sign". The scientist pointed out two existences of the sign: *sign* versus *timedevelopment* and *sign*, *idea* versus *moment* (ibidem, p. 58): "... it is necessary to recognize a second existence of the sign, which manifests only when there is *a past and a present*, while the first existence is directly contained in the present". Therefore, three conditions can be identified which should be covered by lexemes, in order to be synonymous: a) the identity of the named object (referent); b) the concrete communication situation; c) the context.

Therefore, we aim to identify cases of synonymy in medical terminology, defining the synonymy of terms by the formal (partial) "difference" of lexical units, characterized by identity, as well as by semantic similarity, later determining the degree of synonymy, which is either absolute or relative. Terminological synonymy is focused on the ability of different terminological units to designate the same specialized notion and to supplement it, expressing various values in association with other terminological units. Usually, synonymy involves formal, derivational, etymological and functional differences.

According to the Russian linguist Iurie Stepanov (Степанов, 1975, p. 4599), there are two types of synonyms: a) **denotative synonyms** - "words that designate the same object, but name it differently" and b) **significant synonyms** (<lat. *significatus*, *a*, *um* "direction, hint") - "words used to indicate the same notion, being distinguished by certain characteristics (signs) within this notion"; in other words, it implies differences in significance: "... this semiotic classification of synonyms is correct", "because the terms" ideographic" and "stylistic" induce some confusion (Баласанян, 2014, p. 20-23), firstly, because it focuses on different levels; the first concerns the semantic level, while the second one – the use. Thus, a common landmark is needed to form the foundation of classification.

Secondly, the lexeme *idea* (<gr. *idea* “notion, concept”) presents general notions about objects or phenomena, but synonymy entails meanings reflecting only certain characteristics of the concept. As far as stylistics is concerned, this is one of the four elements of connotation, always present, either implicitly or explicitly”.

Denotative synonyms imply the coincidence (partial or complete) of notions, designated by certain linguistic units, while significant synonyms are determined at the level of logical-linguistic analysis of notions (concepts) and, especially, at the level of differential characteristics within the same notion (concept) (Mincu, 2016, p. 164-169).

Medical terms, formed on the basis of nouns, can form synonyms at the level of denotation and meaning. The functions of switching and specification have an important role in establishing the synonymy relationship.

In his article *Views on synonymy in terminology*, Constantin Mladin (Mladin, 2005, p. 161) advanced a classification of terminological synonyms. The linguist revealed: the definition by intensity, the definition by extension, equivalent procedures (use of examples - contextual definition, definition by denotation, definition by implication, definition by synthesis, indication of an encyclopedic context, indication of an explanatory or associative context, specification of lexical collocations, etc.).

There are various synonymous situations in medical terminology, as follows:

1. **Logo** versus **its developed form** (Cabr , 1998, p. 188): HDC - *congenital diaphragmatic hernia*; VSD - *ventricular septal defect*, etc.
2. **Term** versus **terminological definition** - either by using synonyms or equivalents in other languages (Kocourek, 1991, p. 173), or by using synonyms from the same language or by intralinguistic paraphrasing: *diaphragmatic hernia* = prominence of organs or parts of the abdominal organs in the thorax through a hole in the diaphragm.
3. **Syntagmatic synonymy** implies the explanation of the terms in medical texts: "Diaphragmatic hernia is the penetration of the abdominal organs into the thoracic cavity" (PCN-29, 2008, p.42).
4. **Term** versus **scholarly word**, given that Latin is the "language of communication" par excellence in the study of medicine.

5. **Term** versus **Latin expressions**. Latin expressions already have a natural existence, infiltrating not only medical terminology, but also medical language: *leptomeninge* = *pia mater* (<lat. "compassionate, pious mother") "meningele intern"; *pahimeninge* = *dura mater* (<lat. "severe mother") "meningele extern" etc. In the process of establishing synonymy relationship, both the "external" and "internal" terminologies have an important role.

The “external” terminology entails the linguistic description of the terms and refers to the problems of decoding and using the specialized meaning (Cabr , 1998, p. 259). **The “internal” terminology** is the terminology of specialists (Bidu-Vr nceanu, 2007, p. 20-23) and is focused on the adaptation and assignment of some scientific concepts. It is conceptual, systematic, and cognitive (Lerat, 1990, p. 61).

a) **Scientific name** versus **popular name / regionalism**: Sometimes a series of popular synonyms are found: *psirozis* = *jig raie*; *tuberculoz * = *oftic *; *pulmon* = *pl m n*, *mai alb*, *bojoc*, *ficat*.

b) **Scientific name** versus **trade name**. This type of synonymy is present, in particular, in pharmacological terminology. Almost every drug has several trade names.

c) **Scientific name** versus **eponym**: The phenomenon of eponymy in medical terminology is considered quite difficult in the study of medicine: *hepatit  viral * = *boala Botkin*.

"Scholarly" synonymy also implies a type of terminological synonymy, generated by "cultisms", lexical units of Greek-Latin origin, which are autonomous and non-autonomous.

A) Synonymy of terminological/ affixoid elements

Affixoids are lexical units of Greek-Latin origin, having initially a complete lexical meaning, but *in statu praesenti* they are constitutive elements of a compound word. In this context synonymy is determined by:

1) **Order inversion** (Druță, 2013, p.57). Sometimes an affixoid can be placed first in relation to another affixoid, at times it is placed second; the word meaning is not affected in this case: *cardiotonic* = *tonicardiac* „a drug that stimulates cardiac function”. This „game” modifies frequently the term meaning: *uremie* „elevated concentrations of urea in the blood” and *hematurie* „the presence of red blood cells in the urine”.

2) **Semantic equivalents of affixoids. Greek-Latin doublets.** The Greek-Latin doublets favor the presence of semantic relationships of synonymy between the lexical segments of medical terms, formed by juxtaposition of terminological elements:

a) **synonymy relationships of the first word element:** *adipurie* (< lat. *adipis* „fat” + < gr. *ouron* „urine”) = *lipurie* (< gr. *lipos* „fat” + < gr. *ouron* „urine”); *angiografie* = *vasografie*; *galactoterapie* = *lactoterapie*; *histerografie* = *metrografie* etc.

In the same context, synonymy relationship can be mentioned between the elements acquired from the Romanian language: *crioterapie* = *frigoterapie*; *nămoloterapie* = *fangoterapie* etc.

b) **synonymy relationships of the second word element:** *glosalgie* (< gr. *glossa*, „tongue” + < gr. *algos* „pain”) = *glosadenie* (< gr. *glossa* „tongue” + < gr. *dynia* „pain”); *hemoragie* (< gr. *haima* „blood” + < gr. *rrhagia* „rupture”) = *hemoree* (< gr. *haima* „blood” + < gr. *rrhea* „drain”).

3) **Semantic equivalence between autonomous „scholarly” words.** Sometimes the same notion is expressed by two terms: one formed by affixoids of Latin origin, another – Greek origin. Thus, the bleeding process in the Romanian medical terminology is termed *hemoragie* (Greek) and *sangvinolență* (Latin) „bleeding caused by the rupture of a blood vessel”; these terms make a relatively distinct synonymy relationship in medical terminology.

Terminological elements *hipno-* < gr. *hypnos* and *somn(o)-* < lat. *somnus* have the same meaning „sleep” and they are synonyms: (the drug) *somnifer* „sleep carrier” or *hipnotic* „related to sleep”. However, the substitution of the segment *somni-* from *somnifer* with *hipno-* is not admitted. In this case there is an incompatibility of origin: in the word *somnifer* both forming elements (*somnus* „sleep” + *ferre* „to carry”) have Latin origin. The doublet elements < lat. *vita, ae, f* and < gr. *bios* „life” make terms which, are also involved in a synonymy relationship: *longevitate* (< lat. *longus, a, um* + < lat. *vita, ae, f* „long life”) and *macrobie* (< gr. *makros* + < gr. *bios* „big life”) „exceptional life duration of a being” (Marcu, 2013, p. 589) etc.

B) **Semantic equivalent elements (prefixes) inherited from Greek and Latin:** prefixes that indicate the orientation to axes and fundamental plans of the body are included here.

Interiority	Exteriority	Superiority
<i>intra-</i> < lat. „inside”	<i>extra-</i> < lat. „outside”	<i>supra-</i> < lat. „above”
<i>intraorbital</i>	<i>extrasistolic</i>	<i>suprarenal</i>
<i>endo-</i> < gr. „internal,	<i>exo-</i> < gr. „outside”,	<i>epi-</i> < gr. „above”,
interior”	„from outside”, „external”	„on”
<i>endogen</i>	<i>exogen</i>	<i>epidermic</i>

D) **Terms of common origin.** Ferdinand de Saussure stated: „When an event has occurred in the language, it is obviously that the condition of terms, one in relation to another, is not the same like before” (Dauzat, 1938, p. 222). The terms *prognostic*, *pronostic* and *prognoză* have a common origin. Dimitrie Cantemir provided an explanation: „prognostic (el) – knowing before”.

Albert Dauzat indicated that the term *pronostic* had been used from the 13th century, being an adaptation of the Latin word *prognosticum* (*prognosticus* cf. gr. *prognostikon*, *prognostikos*).

The *Lexicograf* (, Dauzat, 1938, p. 592) also found the variants *pronostique* (1530); *prognose* (1860) gr. *prognosis* „prevision, medical prognosis (1835), derived from the Greek word *prognostikos*.

Taken from Greek, the noun *prognostikon* (*prognostikos*, adjective) was latinized, namely, *prognosticum/ prognosticus*. Both variants are used in the Romanian language: *pronostic* and *prognostic*. Dictionaries give the following explanations: *prognostic* s.n. v. *pronostic* – DEX; in others (DOOM 2005, *Dicționarul enciclopedic*) a differentiationis made. *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic* (DOOM): „*prognostic* – medical prognosis”; but „*pronostic* – prevision”.

In *Dicționarul enciclopedic* (V, 2004), the main meaning of *prognostic* is „the prevision of disease evolution ...”, and by extension, the second meaning is „the prevision of a fact or phenomenon evolution [...]”; but *pronosticis* „the hypothesis about the development and end of follow-up events, actions, competitions”. *Prognostica* could be defined as a medical term– „the prediction of a probable disease evolution”. On the other hand, most dictionaries (DEX, DEXI, dictionaries of neologisms) accept both variants, regardless of the context. Medical terminology is abundant in synonymic series. The synonymic series of the term *medicament* is presented below, which is quite common in Romanian, revealing its difference (formal, derivative, etymological, functional levels etc.): *medicament* „a substance used to treat, to improve or to prevent diseases” = *doctorie*, *doftorie* = *leac* = *remediu* = *drog*.

The word *medicament* is of Latin origin *medicamentum* (< lat. *medico*, *āre* „to medicate” + *-mens, mentis* „mind” „treat with mind”). The Latin aphorism *Medica mente, non medicamentis/ Treat with the mind, not with drugs* refers to „the prescription” of a right treatment, being revealed, at the same time, the etymology of the term *medicament*. In Latin, *medicamentum*, *i, n* had such meanings as: „medicine”, „poison”, „magic remedy”, „spice” etc. (Dauzat, 1938, p. 624). Dimitrie Cantemir, in *Scara numerilor...*, attached to *Istoria Ieroglifică*, equated the notions *medicament* → *pharmakon* → *otravă*: „Antifarmac (el.) – Drug against poison”.

The term *doctorie* is an aboriginal creation. There were not pharmacies in our country until the 16th century. The country rulers had to bring *doctors for the Royal court*, who treated and prepared medicines, named *doctor* + suf. *ie* (pop. *doftorie*). In *Alexandria chișinăuneană de la 1790*, the form *dohtorie* is found (Alexandria, 2016, p. 123).

The synonymy relationship between the terms *medicament* and *remediu*: *remedium*, *i, n* (< lat. *re* + *medeor, eri* „to treat, to help”) (*ibidem*, p. 622) „medicine”, „way to avoid”, solution” (*ibidem*, p. 867) is present in Latin too: „Medicines [...] should not be considered as a panacea, but as auxiliary remedies in the therapeutic regimen” (Parii, 2006, p. 187).

The word *leac*, of Slavic origin *lekū*, was attested in the 17th century. It forms several folk terms.

The etymology of the term *drog* is not clear. According to Friederich Diez theory, the etymon could be the Dutch word *droog* from *drage vate* „dry barrels”. The substantivized adjective *droge* is used to designate the content: „dry products, drugs” (TLFi, 2004). The Dauzat’ dictionary assigned Latin origin to the term *drogue* (from Medieval Latin *drogia*, 16th century) „dry object” (Dauzat, 1938, p. 257), a derived word from *draquerie* „medical prescription” (1462). In 1469, the term was used with the meaning „an ingredient for tinctures”, but in 1952 – „a remedy, pharmaceutical product”. Since 1913, the meaning „drug” has been used (Frînculescu, p. 128).

In the Romanian medical terminology, the semantic meanings of the term *drog* are as follows:

a) „medicine”:

„Never will I administer a poison drug to anybody when asked to do, nor will I suggest such a course.” („The Hippocratic Oath”).

b) „ingredients of a medicine”

There are frequent synonymic series in Romanian medical terminology, namely: *a (se) trata* = *a (se) lecu* = *a (se) vindeca* = *a (se) tămădui* = *a (se) îndrepta* and *tratament* = *lecuială* = *medicație* = *cură* = *îngrijire (medicală)* = *asistență (medicală)*.

The verb *a (se) trata* (<lat. *tracto*, *āre* „a take off, to pull”) belongs to the synonymic series: = *a (se) lecuī*¹ (<sl. *leac* + the suffix *-ui*) „to undergo a medical treatment” = *a (se) lecuī*² „to give or to take medicines” = *a (se) vindeca* (<lat. *uindicare* „to save”) „to get rid of a disease” = *a (se) tămădui* (<hung. *támadui* „to support”, „to help”) „to recover” = *a (se) îndrepta* (<rom. *în-* + *drept*) „to recover from an illness”. The semantic difference is also distinguished by common users; the verbs *atrata*, *a lecuī* refer to a progressive action, but *avindeca*, *a tămădui*, *a îndrepta* suggest a finished action.

The term *tratament* „the use of drugs, exercises, etc. to improve the condition of an ill or injured person, or to cure a disease” is the synonym of = *lecuială* (popular, pharmaceutical treatment = *cură* (<lat. *currare* „to take care”) „medical treatment involving the use of therapeutic means” = *îngrijire* (<rom. *în-* + *grijă*) (*medicală*) = *asistență* (<lat. *assistens*, *ntis*) (*medicală*) „support, medical help” etc.

In conclusion, the synonymy relation between terms has as a landmark (partial) difference between the synonymy of terms being defined as a formal (partial) difference of the lexical units, characterized through identity and also through semantic similarity. This fact determines the synonymy level: absolute or relative; and the “susceptibility of the terminological in association with other terminological units to designate one and the same specialized notion, but which expresses different values defines terminological synonymy.

BIBLIOGRAPHY

1. Alexandria chișinăuiană de la 1790: Un vechi manuscris românesc; studiu lingvistic, fascimile și ediție de text de Galaction Verebceanu. Chișinău, 2016.
2. Bidu-Vrănceanu, A. *Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte*, București, 2007.
3. Druță, Inga. *Dinamica terminologiei românești sub impactul traducerii*. Chișinău, 2013.
4. Frînculescu, Iurie. *Aspecte ale terminologiei medicale românești de după 1990 – cu specială referire la limba engleză*. Craiova, 2010.
5. Mincu, Eugenia. *Sinonimia în terminologia medicală românească* (2). în “Cercetări actuale de lingvistică română. In memoriam prof. Ion Dumeniuc, 80 de ani de la naștere. Materialele conferinței cu participare internațională”, 12 mai 2016, Chișinău, CEP: USM, 2016, p. 164-169.
6. Marcu, Florin. *Dicționar actualizat de neologisme*. București, 2013.
7. Mladin, Constantin. *Puncte de vedere în legătură cu sinonimia dinterminologie* www.uab.ro/ 2005.
8. Parii, Boris. et al. *Medicamentul de la Adam până la Ștefan cel Mare și Sfânt*. Chișinău, 2006.
9. PCN – 29. *Hernia diafragmatică congenitală la copil*. Chișinău, 2008.
10. Saussure, Ferdinand. *Scrieri de lingvistică generală*. Iași, 2004.
11. Баласанян, Михаил. *Синонимия в семиотике* în “Peer-reviewed materials digest (collective monograph) published following the results of the XC International Research and Practice Conference and III stage of the Championship in Philology”, London, 2014.
12. Степанов, Юрий. *Основы общего языкознания*. Москва, 1975.
13. Cabré M. T. *La terminologie. Théorie, méthode et application*. Ottawa, 1998.
14. Dauzat Al. *Dictionnaire étymologique de la langue française*. Paris, 1938.
15. Kocourek R. *La langue française de la technique et de la science*. Oscar Brandstetter, 1991.
16. Lerat P. *L' hyperonymie dans la structuration des terminologies*, în Languages, 1990.

LES EMPRUNTS LEXICAUX ANCIENS ET RÉCENTS DE L'ARABE ENTRÉS DANS LA LANGUE ROUMAINE VIA LE FRANÇAIS, L'ESPAGNOLE, L'ANGLAIS, LE NÉO-GREC, L'ITALIEN ET D'AUTRES LANGUES À TRAVERS LES SIÈCLES

Anca-Steliana Mirea

PhD Student, "Valahia" University of Târgoviște

Abstract: The present work deals with the etymological study of the main Arab-derived words, explaining the way they entered into our language in the last centuries. We observe how old and new Arab words belonging to very different fields entered Romanian via French, Spanish, Turkish, Modern Greek or other languages and how these lexical elements from Arabian language and its dialects adapted to Romanian language lately, creating the words we are using nowadays.

Keywords: Arab-derived words, cultural, French influence, historical, Romanian language, Spanish, Turkish.

I. Considérations historiques sur le lexique de la langue roumaine et les emprunts

d'arabe. Étant dans un processus de changement continu, le lexique de la langue roumaine a fait l'objet de plusieurs études qui ont tenté de répondre à certaines questions concernant les emprunts lexicaux anciens et récents de l'arabe¹. Nous savons que, outre la dérivation et la composition, - qui représentent des moyens d'enrichir le vocabulaire ou les développements sémantiques internes, par exemple, beaucoup d'emprunts lexicaux ont été identifiés, en particulier, au cours des dernières décennies dans la presse roumaine, - dans les journaux, les magazines, le radio, la télévision et l'internet. Les mots qui viennent de l'arabe sont étroitement liés à la tradition et coutumes ou ils appartiennent aux domaines du tourisme ou de la gastronomie (qui se sont renforcés les dernières années et qui nous aident à découvrir d'autres territoires, la culture et la civilisation des peuples arabes, leurs traditions culinaires), ou ils font référence à des événements sociopolitiques du Moyen-Orient.

L'arabe fait partie de la branche sud des langues sémitiques avec l'arabe des inscriptions sud-arabes et avec les idiomes éthiopiens². Aujourd'hui, l'arabe est parlé par environ 300 millions de personnes dans le monde. L'arabe est la langue officielle de 24 pays sur les continents asiatique et africain parmi lesquels: l'Irak, le Koweït, le Qatar, les Émirats Arabes Unis, le sultanat d'Oman, l'Arabie Saoudite, le Yémen, la Syrie, la Jordanie, l'Égypte, la Palestine, le Soudan, la Somalie, la Libye, la Tunisie, l'Algérie, le Maroc, etc.

Selon la théorie officielle, la langue roumaine vient du latin parlé par les conquérants romains et du fond lexical Gêto-Dace existant au sud et au nord du Danube, une théorie qui n'est, cependant, pas unanimement acceptée par tous les linguistes. Mais nous parlons d'une combinaison du latin vulgaire avec la langue des Gêto-Daces³ à laquelle s'ajoute le contact prolongé avec les populations slaves; les étymons anciens slaves sont considérés comme étant à l'origine d'une partie importante du vocabulaire de la langue roumaine.

¹Étant considéré comme l'une des grandes langues du monde, la langue arabe est devenue la langue de travail de l'O.N.U., de l'U.N.E.S.C.O. et d'autres organismes internationaux.

² DOBRIȘAN, Nicolae, *Limba arabă contemporană*, p. 5.

³ Les Daces {connus comme Gêto-Daces, - en grec Δάκις [Dákis] ou Ντακίαν [Dakián] au sing. et Δάκοι, Δάοι, Δάκοι au pl.; en latin Dacus au sing. et Daci au pl. est le nom donné par les romains aux tribus ayant peuplé le bassin du Bas-Danube (zone géographique où l'intérêt pour le commerce international a augmenté régulièrement pendant des siècles) dans l'Antiquité. Les Daces sont parfois identifiés aux Gètes, mais d'autres historiens considèrent qu'il s'agissait de deux peuples différents: les Daces de part et d'autre des Carpates et les Gètes le long du Danube. Les historiens roumains les appellent, donc, Gêto-Daces, ou Gêtodaces. Ainsi, du nom des Daces dérive le nom romain de leur territoire, - la Dacie.

Au Moyen Âge et à l'époque pré-moderne, des mots turcs anciens, ottomans et grecs sont entrés dans la langue roumaine. La langue française a toujours eu une forte influence sur la langue roumaine, spécialement pendant le XIXe siècle.

Selon le [lexicologue](#) Jean Pruvost⁴, après l'anglais et l'italien, l'arabe c'est la troisième langue vivante à laquelle le français a le plus emprunté des mots et, en roumain, nous avons une série de mots d'origine arabe qui sont entrés via le français, parmi lesquels: algorithme [en rou. *algoritm*, خوارزم [khawarizmia(tún)]; amiral {en rou. *amiral*, en. ar. أمير البحر [amīr al-báhr]}, alchimie {en rou. *alchimie*; en arabe الكيمياء [al-kīmiā], entré, lui aussi, via lat.}, algèbre (en rou. *algebră* en arabe الجبر [al-jábr]; entré par fr. et lat.), almanach (en rou. *almanach*; via fr. et lat.), arsenal (en rou. *arsenal*), émir (en rou. *emir*), chiffre (en rou. *cifră*), mohair {en rou. *mohair*, الموهير [(al) m(a)uhir(u)]}; nabab {en rou. *nabab*, en ar. نائب [nā'ib]}, etc.

Le roumain a, aussi, beaucoup de mots d'arabe entrés via turc: kebab {en rou. *chebab*, en ar. كباب [kabāb]}, alumette {en rou. *chibrit*, en ar. كبريت [kibrīt]}, halva {en rou. *halva*, en ar. الحلوة [(al) halaua(tu)]}, scandale {en rou. *mahala*, en ar. محلات [mahalāt(un)], forme de pl. et il est utilisé avec un sens péjoratif en langue roumaine; c'est un exemple d'emprunt sémantique, car en roumain il est entré avec le sens changé}, sorbet {en rou. *şerbet*, شربات [šarabat(un)]}, safran {en rou. *şofran*, en ar. زعفران [záfrn]}, tabiet {en fr. tabiet, en ar. تابيت [tābat]}, etc.

La langue roumaine⁵ c'est la langue maternelle de 24 millions de personnes qui vivent en Roumanie, en Ukraine, en Hongrie, en Serbie, en Bulgarie, Croatie, Slovénie, Slovaquie et Pologne. Et on ne doit pas oublier que le roumain⁶ est parlé comme langue étrangère par les arabes du Moyen-Orient qui ont étudié en Roumanie. On estime que près d'un demi-million d'Arabes ont étudié en Roumanie dans les années 80 et, au présent, ils parlent la langue roumaine. Beaucoup d'entre eux se sont retournés en Roumanie et, ils ont, maintenant, leurs propres affaires.

Pendant des siècles, la langue roumaine est entrée en contact avec divers idiomes turcs, ottomanes, lorsque les terres roumaines étaient sous la suzeraineté de l'Empire ottoman et les relations entre la population roumaine et la population turque ont été directes et longues. On peut observer l'influence ottomane (il s'agit de la langue turque parlée sur le territoire de la Turquie d'aujourd'hui) sur le dialecte daco-roumain, le dialecte de la langue littéraire roumaine.

I. Brève analyse de quelques mots d'origine arabe, mots groupés par le domaines

onomasiologiques les plus connus.

Les mots arabes⁷ les plus anciens sont entrés en langue roumaine par le turc, le persan ou via les langues slaves et les mots plus récentes sont entrés via néogrec, espagnol, français, italien, allemand, russe, etc.; ils appartiennent à plusieurs domaines onomasiologiques et on va analyser du point de vue sémantique seulement une partie des mots découverts comme étant communs à l'arabe, au roumain et aussi à d'autres langues, car on doit prendre en considération leur étymologie externe et, pas rarement, leur étymologie externe multiple:

♦ des termes désignant la maison, le logement ou les vêtements:

- alumette {en rou. *chibrit*, en arabe كبريت [kibrīt]}, armoire {en rou. *dulap*, en arabe égyptien دُولَاب [dulāb], en néogr. ντουλάπα [dulāpa]}, [coton](#) {en rou. *coton*, en arabe قطن [qutūn]}, divan {en rou. *divan*, en arabe دِيَوَان [diuānun]}, orange (la couleur) {en rou. *portocaliu* (mais aussi, comme en français, *oranj*), en arabe البرتقالي [(al) burtukalī], en néogr. Πορτοκάλι [portokáli]};

- tente, hameau {en rou. *căţun* [cătūn]: groupe d'établissements paysans, village; en arabe algérien كَاتُون [kāṭwn]: tente de voyage et gourbi; en argot français on trouve encore *goutune*⁸: tente, maisonnette. Pendant la guerre de (1914-1918), quand sur le champ de bataille de France se sont réunis des populations

⁴Jean Pruvost (né le 30 décembre 1949, à Saint-Denis) est un professeur et lexicologue français. Passionné par l'histoire de la langue française, il a été chroniqueur sur France Inter.

⁵Le roumain est aussi une des langues officielles de l'Union européenne (UE), depuis l'adhésion de la Roumanie (en 2007).

⁶Le roumain est langue officielle en: Moldavie, Roumanie, Serbie (Voïvodine) et Transnistrie il est reconnu comme langue minoritaire en Serbie, en Ukraine et en Hongrie.

⁷Dans cet étude, les mots communs aux langues roumain et arabe seront écrits en français premièrement et, puis, en parenthèses, en roumain et dans les autres langues [arabe, persan, néo-grec (néogr.), italien (it.), espagnol (esp.)] dans lesquelles nous les retrouvons à peu près les mêmes du point de vue phonétique; leur prononciation sera aussi notée pour faciliter la compréhension.

⁸DAUZAT, ALBERT, *Dictionnaire étymologique de la langue française*, (voir le mot gutoine), p. 105 et DESONAY, Fernand, *La vivante histoire du français*, p. 46 et 49.

venues de plusieurs pays, le mot *kîtoun* est entré dans l'argot français, étant utilisé par les soldats des troupes nord-africaines. *Câtun* est, sans aucun doute, l'un des mots les plus discutés dans le vocabulaire roumain; c'est un mot commun à toutes les langues balkaniques: *katunt* (var. *katund(i)*, *kotun*): "village; maison de campagne"; en néogr. κατοῦνα: "tente, camp de tentes"; en sl. *katunī* "camp"; en serbe. *katun* «hameau de berger»; bg. *katun* "hutte", "hameau"; *katunar*: tente, *katunište* "camp de gitans nomades"; en romani *katuna* "tente". Densusianu a proposé le terme iranien *katun*: "habitation souterraine". Gerhard Rohlfs a pensé au turc (osmanli) *katan*, hypothèse qui coïncide avec celle de Lazăr Șăineanu. Cependant, l'origine de ce terme n'a pas pu être clairement expliquée. À la suite de mes recherches, plus détaillées, cherchant son origine dans d'autres contextes linguistiques, j'ai découvert que le mot roumain "*câtun*" vient, donc, de l'arabe algérien};

- mohair {en rou. *mohair*, on le trouve en moyen français⁹ "mocayart", en italien

"mocaïaro", il vient de l'arabe الموهير [(al) m(a)uhîr(u)], مخير, [mukháyya] (choisi), donc c'est le participe passé de خار [khār] (choisir)}, etc.

♦ des termes utilisés pour aliments et les boissons: *baclava* {en rou. *baclava*, en arabe

البقلاوة [(al)baklauá(tu)], en turc *baklava*, en néogr. μπακλαβά [baklavá], en it. *baklava*}, café {en rou. *cafea*, en arabe قهوة [káhua (tún)], en néogr. καφές [kafês], en it. *caffè*}, soupe {en rou. *ciorbă*, en arabe شوربة [šórba], en turc *çorba* [tjór'ba], en persan شوربا [šórba]}, musaca {en rou. *musaca*, en arabe مسقة¹⁰ [msaká], en turc *Musakka*, en grec moderne μουσακάς [mousakás], en it. *moussaka* [musáka]; le terme est entré en roumain via turc et grec}, thé {en rou. *ceai*, en turc *çay* [céai], en arabe يشاي [šái], en grec moderne τσάι [tsái], orange¹¹ {en rou. *portocală*, en arabe برتقال [burtuqáal], en turc *Portakál*}, {en rou. *lamâie*, en arabe ليمون [limún], en persan ليمو [limú], en néogr. Λεμόνι [lemóni], en it. *limone*};

- sorbet¹² {en rou. *sorbet* (comme boisson) et *șerbet*; c'est important de faire la

distinction entre ces deux termes pour mieux comprendre leurs sens en roumain et on va les expliquer. *Sorbet* vient de l'arabe شربة [šárba] qui désigne une boisson; il est entré en roumain via le mot turc *şerbet*. *Sorbet* a, en rou., deux pl. *sorbeturi* et *sorbete*. *Şerbet*, le mot du rou., a le pl. *şerbeturi* et *şerbete*. *Sorbet* est passé en rou. du turc. *şerbet* et d'arabe شربات [šarabat(un)], شراب [šarab(un), bāturā], شرب [vb. šariba, a bea], du néogr. Σερμπέτι [serbēti], it. *sorbetto*, serbe шербет [šerbet], fr. *sorbet*}, etc.

♦ des termes qui se referent à la faune et à la flore spécifiques aux domaines botanique et zoologique:

- coyote {en rou. *coiot*, en arabe كايوتى [káywatā], en russe койот [koyot], en

portugais *coiote*, en persan كويوت [kuyot]}, dauphin {en rou. *delfin*, en arabe دولفين [dálfin], en néogr. Δελφίνι [delfini]}, lilas {en rou. *lilac*, en arabe ليلاك [láylaka], en turc léylák}, girafe {en rou. *girafă*, de l'arabe زرافة [zarāafa], en persan زرافه [zráfr], en portugais *girafa* [jiráfa], en espagnol *jirafa* [jirafa]; on observe comme l'accent change en espagnol}, etc.

♦ des termes qui sont utilisés en topographie, géodésie¹³, astronomie, mathématiques, chimie, navigation, ingénierie, cartographie, transport, cosmétique ou culinaire:

- algèbre {en rou. *algebră*, en arabe الجبر [al-jábr] signifiant restaurer des pièces

cassées (voir "algorithme"), en référence à la méthode décrite par الخوارزمي Al-Kwarizmi, en espagnol *algebra*};

- algorithme {en rou. *algoritm*; ce mot est issu du vieil terme français *algorisme*

⁹ Le moyen français représente une variété historique du français qui était parlée à la Fin du Moyen Âge et à l'époque de la Renaissance (période "environ de 1340 à 1611" comme on lit dans ****Larousse dictionnaire du moyen français*, Paris, Larousse, 1992.)

¹⁰ En arabe tunisien et algérien, *tajine msakaa* désigne un plat traditionnel du Moyen Orient et des Balkans, mais le plus souvent associé à la Grèce ou à la Turquie; il est composé d'aubergines grillées, d'oignons et de tomates. La version grecque du plat *musaca*, datant de 1910, contient aussi de la viande hachée de mouton.

¹¹ Le terme *orange* (substantif et adjectif) vient d'espagnol: *naranja* et d'arabe [nāranj] نارنج qu'on trouve en persan نارنج [nāranj]: orange amère; l'orange sucrée sera apportée de Chine par les Portugais au XVIe siècle. Le français a gardé le nom de l'ancien fruit.

¹² Le *sorbet* est une préparation à base de jus de fruit et de purée de fruit à laquelle on ajoute du sucre et, puis, on peut aussi la congeler. Comme boisson, il peut aussi contenir de la liqueur. Le terme arabe date du XIXe siècle et il désigne une préparation alimentaire à base de jus de fruit, de cacao ou de café, etc., bouillie avec du sucre jusqu'à l'obtention d'une pâte – et on se réfère ici au mot qui, en rou., désigne le terme *şerbet*.

¹³ La période d'épanouissement maximal de la culture arabe en général et de la science en particulier (fin du Ier siècle jusqu'au début du IIe siècle après JC), a laissé des empreintes durables, y compris dans la terminologie scientifique des langues européennes.

qu'on trouve en latin médiéval comme *algorismus*; en arabe خوارزمية [khawarizmia(tún)]; c'est une translittération de la forme arabe du nom du mathématicien persan al-Khwārizmī¹⁴ {الْخَوَارِزْمِيّ [al-kawārizmiy]};

- arsenal {en rou. arsenal, de l'arabe الصناعة [as-šinā'a]: atelier, de دار الصناعة [dār aš-šinā'a] dont le sens est d'"arsenal, maison de l'atelier"};
- azimut/azimuth {en rou. *azimut*; c'est un terme entré en roumain via l'espagnol: *acimut* ou *azimut* de l'arabe السمت [as-sámta] avec le sens de direction, chemin, orientation, terme spécifique aux plusieurs domaines: astronomie, navigation, ingénierie, cartographie et artillerie};
- chiffre {en rou. *cifră*, mais en arabe صِفْر [šifr] est utilisé pour le mot "zéro"};
- erg {en rou. *erg*, d'arabe عَرَق [írq], désigne "des champs de dunes" (caractéristiques au Sahara) fixes dont le *sable* superficiel, dépourvue de végétation, est remodelé sans cesse par le *vent*; le mot est entré dans le langage géographique international};
- hammam {en rou. *hamam*¹⁵, en arabe حَمَّام [himām(un)]: "bain d'eau chaude", appelé aussi "bain maure", car le syntagme fait référence à l'Espagne musulmane d'Andalus) ou "bain turc" par les *Occidentaux*; c'est un terme spécifique au domaine des constructions};
- *nadir* {en rou. *nadir*, de نَضِير السَّمْت [nudíru (as)-sámt] - désigne la direction opposée (au *zénith*), terme spécifique aussi au domaine de l'astronomie};
- alchimie/*chimie* {en rou. alchimie ou chimie, en arabe الكيمياء [al-kīmiā], provenant soit du grec, soit du copte selon plusieurs hypothèses des linguistes};
- *zénith* {en rou. *zenit*, de l'arabe سَمْت الرَأْس [samt ar-ra's]: direction de la tête ou zénith, opposé, donc, au "*nadir*"; terme spécifique au domaine de l'astronomie};
- amiral {en rou. *amiral* qui vient de l'arabe أَمِير الْبَحْرِ [amīr al-báḥr] dont le sens est de "l'émir/le prince de la mer" ou de أَمِير الرِّحَال [amīr ar-rāḥl];
- émir {en rou. *emir*, en arabe أَمِير [amīr(un)] avec le sens de "chef, la personne qui commande", en persan امیر [amīr], en turc emir, en néogr. Εμίρης [emiris], en anglais emir};
- magasin {en rou. magasin, en ar. مَحَاَل [Mahāl] qui, en arabe signifie "magasin" et en roumain "quartier périphérique", avec une signification négative, donc il a changé son sens
- nabab {en rou. nabab, il vient de l'arabe نَائِب [nā'ib], ayant le pluriel نَوَاب - [nuwwāb]: magistrat(s); le mot est entré dans l'urdu: نواب [nuwwāb]: gouverneur ou vice-roi, donc sous la forme du pluriel};
- voyageur, "personne qui rend visite" {en rou. *musafir* [musafir], en arabe مسافر [musāfir(un)]: سَافَرَ [sāfāra]: voyager; on peut bien observer que c'est un exemple d'emprunt sémantiquement modifié: en rou., *musafir* a le sens de "voyageur", se réfère aussi à une personne qui rend une visite et il a, de fois, un sens péjoratif; le mot *musafir* vient, également, de la langue turque};
- zéro {en rou. *zero*, en arabe صِفْر [šifr], voir le mot "chiffre"}, etc.
- ♦ des termes qui sont utilisés en désignant des toponymes ou des noms de famille ou de baptême:
 - Banat {en rou. *Banat* [Banát], en arabe on trouve بنت [bint] signifiant "fille" au sg. et بنات [banāt(un)]: "filles"; le Banat est une province historique divisée aujourd'hui entre la Roumanie, la Serbie (Banat serbe) et la Hongrie (une partie à l'extrémité nord-ouest de l'ancien Banat)};
 - Buldan {en rou. *Buldan* [Buldán], avec les variantes Boldan [Boldán], Bâldan [Bâldán]; en arabe on trouve بلدان [buldán] qui signifie "pays" au pluriel et c'est un des pluriels du nom *pays*: en arabe البلد [(al)balad]. Il peut être trouvé comme un toponyme et nom de famille dans les

¹⁴Abu Abdullah Muhammad bin Musa al-Khwarizmi (ou Muhammed ibn Musa Horezmi, en arabe دُبْعُ وَبَا لا égérba لا خوارزمي، محمد بن موسى الخوارزمي Horezmi) était un astrologue, scientifique et mathématicien persan [il est né en 780(?) à Horezmi, - l'actuelle Ouzbékistan et il est décédé vers 845 après JC]. Al-Horezmi a laissé des œuvres d'arithmétique, d'algèbre, d'astronomie, de géographie et calendrier, œuvres qui ont eu une influence considérable sur le développement futur des sciences. Son Manuel arithmétique contient l'algorithme qui porte son nom (en latin, *Algoritmi*). Dans son Traité d'algèbre [Al-Kitab al-mukhtasar fi hisab al-jabr wa'l-muqabala], il a traité la solution graphique des équations de second degré. Le changement d'orthographe (-s->-th-) a été influencé par le grec ancien non apparenté ἀριθμός [arithmós], d'où, on découvre que le mot *algorithm* d'anglais a gardé *a-rithm*.

¹⁵Le hammam est un bain de vapeur humide ayant ses origines dans les thermes romains; il s'est développé dans l'Empire ottoman, de l'Afrique du Nord jusqu'au Moyen-Orient.

différentes régions géographiques de l'Olténie et de la Munténie, etc.: *Boldanu* et signifie "colline", "élévation, bord conique au sommet" ou "prairie ronde en bordure" à Cârțișoara ou "lieu plus élevé" dans la région des monts Bucegi de la Roumanie};

- Dima, nom de famille en rou. {en rou. *Dima*, d'arabe tunisien ديم [dīma]: toujours; on le trouve comme ديم [Dema or Daema], nom f. en urdu: nuage de pluie};

- Dinu, Dina, prénoms m. et f. {en rou. *Dinu*, *Dina*, d'arabe دين [dīn(un)]: religion};

- Sinaia {en rou. *Sinaia*¹⁶, du copte¹⁷ *sina*, d'arabe égyptien¹⁸ سينا [sina], d'arabe moderne سيناء [sina'a] est une ville du comté de Prahova, en Munténie, - Roumanie. Sinaia tire son nom du Monastère de Sainte-Catherine et le Monastère de Sinaia a été nommé d'après le voyage que Mihai Cantacuzino a fait avec sa mère et sa sœur au Monastère de Sainte-Catherine, dans la Péninsule du Sinaï, en 1682};

- Jasmine, prénom féminin {en rou. *Iasmina/Yasmina* [Iasmīna], d'arabe ياسمين [Yasmīna] avec la variante جازمين [Jazmīn], en persan ou Afghan Farsi ياسمين [Yasmīn] ou nom désignant une fleur, jasmin (domaine botanique)};

- Raisa, prénom féminin {en rou. *Raisa* [Ráisa], d'arabe رايصة [Ráisa], qui vient du nom arabe رئيس [rayīs(un)]: chef, président}.

III. Considérations finales. L'analyse de tous ces éléments lexicaux, principalement

des noms, que l'on retrouve dans la langue roumaine parlée aujourd'hui, nous permet de conclure que certains mots ont, parfois, une forme presque identique dans ces deux langues et que le français a joué un rôle important dans l'augmentation et la modernisation du vocabulaire roumain comme le latin, le néo-grec, l'italien, l'anglais, etc. Dans certains cas, des arguments phonétiques évidents ont permis de corriger l'étymologie d'un terme ou d'un autre.

Dans la structure du vocabulaire représentatif roumain, il y a environ 400 mots à étymologie multiple, l'une des sources étant le français. Nous avons déjà montré que les lexèmes¹⁹ qui viennent de l'arabe font partie de domaines d'activité très variés et, dans cet article, on a essayé d'analyser, brièvement, leur chemin parcouru depuis la langue d'origine, - la langue arabe, jusqu'à la langue emprunteuse, - le roumain.

À l'apogée de sa civilisation, l'arabe a emprunté de nombreux éléments de vocabulaire à d'autres langues telles que le persan, le turc, l'afghan, le kurde, l'ourdou, le grec, l'italien, le français, l'allemand, etc., toujours en contact avec eux, certains des mots étant ainsi transmis à la langue roumaine.

On a essayé de faire lumière dans le cas des emprunts sémantiques (comme chiffre), mais dans la plupart des cas, on constate que les lexèmes empruntés de l'arabe en roumain sont xénismes (mosquée, imam, etc., qui ont gardé leur sens dans toutes les langues et qui désignent une réalité religieuse spécifique au islam dans ce cas), xénismes naturalisés (mots qui gardent leurs forme originale, mais qui finissent par désigner autres concepts dans la langue d'arrivée – et un bon exemple c'est le terme roumain "mahala": en arabe, il signifie "magasins" ou "shops", mais en roumain, on le traduit par "scandale") ou emprunts proprement-dits {comme *baclava*, *chimie*, *arsenal*, *magasin* (en rou. signifiant "magazin", etc., des mots qui ont gardé leurs sens primaire qu'ils avaient en arabe).

La langue roumaine dispose de différents moyens pour créer des nouveaux termes et s'enrichir sans arrêter son fond lexical, mais à mesure que les nouvelles technologies se développent, l'emprunt lexical va toujours jouer un rôle majeur dans son l'évolution.

¹⁶Sinaia s'est développée avec cette région touristique et elle a été choisie comme résidence royale par Carol Ier, qui y a construit le Château de Peleş. Le monastère de Sinaia a été fondé (1690-1695) par Mihai Cantacuzino (1640–d.1716) qui était le grand commandant suprême de l'armée du pays (en l'absence du seigneur) des Pays Roumains à la fin du XVIIe siècle.

¹⁷L'idiome copte est une langue morte depuis le milieu du XVIIe siècle. C'est une langue chamitique (qui fait partie des langues afasiennes; elle a appartenu à l'Égypte ancien.

¹⁸L'arabe égyptien est le dialecte qui est parlé, aujourd'hui, en Égypte. C'est une variété d'arabe dialectal ayant plus de 78 millions de locuteurs en Égypte.

¹⁹Le lexème est une partie d'un mot ou un mot qui est porteur de sens lexical; il est, généralement, identifié comme étant la racine, le radical du mot.

BIBLIOGRAPHY

(Documents publiés - dictionnaires, cours, articles, abréviations):

- AITCHISON**, Jean, *Language Change, Progress or Decay?* (Changement de langue, progrès ou décadence?), Cambridge University Press, 2001.
- BARNHART**, Robert K., *The Barnhart Concise Dictionary of Etymology*, Hardcover, 1995.
- BĂDICUȚ**, Ilie și **DRONDOE**, Stelian, *Dicționar român-arab; arab-român* (Dictionnaire roumain-arabe; arabe-roumain), Édition Nemira, 1997.
- CAMPBELL** L., *Historical Linguistics*, 2nd edition, MIT Press, 2004.
- DAUZAT**, Albert, *Dictionnaire étymologique de la langue française*, Paris, 1949.
- DESONAY**, Fernand, *La vivante histoire du français*, Éd. Baude, Bruxelles, 1946.
- DOBRIȘAN**, Nicolae, *Limba arabă contemporană* (Langue arabe contemporain), vol. Ier, 3e édition, Pro Universitaria, 2014.
- DUBOIS**, Jean et al., *Dictionnaire de linguistique*, Paris, Larousse-Bordas, 2002.
- GOGA**, Mircea, *LA ROUMANIE: CULTURE ET CIVILISATION*, Presses de l'Université de Paris-Sorbonne, 2007.
- GRIGORE**, George, *Postfață* (Épilogue), en *Canon Sell, Umayyazi și 'abbasizi*, Kriterion, 2002.
- GRIGORE**, George și **DOBRIȘAN**, Nicolae, *Dicționar arab-român* (Dictionnaire arabe-roumain), Teora, București, 1998 (cours universitaire).
- HARPER**, Douglas, Online Etymology Dictionary: <http://www.etymonline.com/>
- KONDOGHIORGHI D.**, Eugen, STUPCA, Ștefan, *Dicționar neogrec-român* (Dictionnaire néo-grec – roumain), Editura Demiurg, București, 2000.
- ****Larousse dictionnaire du moyen français*, Paris, Larousse, 1992.
- LOȘONȚI**, Dumitru, *Toponime românești care descriu forme de relief* (Toponymes roumains décrivant des formes de relief), Clusium, Cluj Napoca, 2000.
- ****Oxford English Dictionary*. Ed. J.A. Simpson and E.S.C. Weiner., 2nd ed., Oxford, Clarendon Press, 1989.
- PRUVOST**, Jean, *Nos ancêtres les Arabes. Ce que notre langue leur doit*, J.C. Lattès, 2017.
- ROHLFS**, Gerhard, *Grammatica storica della lingua italiana e dei suoi dialetti* (titre original: *Historische Grammatik der italienischen Sprache und ihrer Mundarten*), vol. 1-3, Piccola Biblioteca Einaudi, 1966.
- ȘĂINEANU**, Lazăr, *Influența orientală asupra limbii și culturii române* (Influence orientale sur la langue et la culture roumaines), vol. I-III, București, 1900.
- TARTLER**, Grete, *Înțelepciunea arabă. Secolele V-XIV* (Sagesse arabe. V-XIV siècles), Édition Polirom, 2002.
- URIEL**, W. et al., *Empirical Foundations for a Theory of Language Change*, in *Directions for Historical Linguistics*, Austin, London, University of Texas Press, 1968.
- O.N.U. – Organisation des Nations-Unies
 - U.N.E.S.C.O. – Organisation des Nations pour l'éducation, la science et la culture
 - ar. – arabe; esp. – espagnol; fr. – français; it. – italien; lat. – latin; néogr. – néo-grec; p. – page; rou. – roumain; sing. – singulier; pl. – pluriel.

LEXICO-SEMANTIC FIELDS SPECIFIC TO FOREST TERMINOLOGY

Simona Sandu (Pîrvulescu)
PhD Student, University of Craiova

Abstract: Forest terminology, understood as the set of specialized terms that facilitate communication between specialists in the forestry field, is systematic in nature, being structured into lexico-semantic fields. The grouping of forest terms in lexico-semantic fields responds to the need for the correct understanding and use of the terms specific to the forestry field by identifying the common semes and the variable ones, as differentiating semes. The identification of common and variable semes is mediated by comparison and differentiation operations, by transposing the lexicographic definition into a semic definition.

Keywords: lexico-semantic field, definition, forest, seme, term

1. Introducere. Când o persoană decide ce meserie va practica în viață, își alegeliceul /facultatea de profil pe care o va urma pentru atingerea dezideratului său – acesta este punctul 0¹ al începutului procesului de achiziționare cognitivă, conștientă și voluntară a lexicului specializat, specific domeniului de activitate ales. Înțelegerea terminologiei de specialitate este facilitată de caracterul sistematic², organizat al lexicului de specialitate (parte a lexicului general / a vocabularului unei limbi). Persoana trebuie să înțeleagă „legăturile semantice”³ stabilite între cuvinte, respectiv relațiile semantice, să cunoască ierarhizarea conceptelor specifice domeniului de specialitate – situații facilitate de „analiza semantică a elementelor lexicale”⁴ care, la rândul ei, conduce „la constituirea câmpurilor lexico-semantice”⁵. Văzut atât ca „un principiu de segmentare”⁶, cât și ca o clasă/subansamblu/mulțime⁷ a „ansamblului lexical al unei limbi”⁸, câmpul lexico-semantic „grupează numai denumiri înrudite din punctul de vedere al sensului sau care au un denominator semantic comun.”⁹ Lexemele unui câmp dat sunt caracterizate prin prezența unor seme comune (arhisemem „care poate fi materializat printr-un arhilexem”¹⁰); aceste seme comune se constituie în „proprietatea semantică comună”¹¹ care, alături de semele variabile, distinctive, reprezintă condiția necesară în identificarea relațiilor de sens

¹ Punctul 0 poate fi reprezentat și de momentul interesului – sub formă de hobby – pentru un anumit domeniu (de exemplu, o persoană care devine interesată de acvacultură, va începe să caute informații de specialitate – moment în care persoana începe să achiziționeze, în mod conștient și voluntar, concepte specifice domeniului acvaculturii).

² Cf. Apresân, 1966: 44 („Il y a d'ailleurs longtemps qu'en linguistique le but a été posé: représenter le lexique de la langue, ou plus exactement l'aspect sémantique de ce lexique, sous forme de système.”). Pe parcursul aceluiași articol, Apresân prezintă evoluția analizei aspectului semantic al limbii, evidențiind necesitatea structurării vocabularului unei limbi în câmpuri semantice.

³ V. Apresân, 1966: 46 („Les psychologues soviétiques ont essayé d'élaborer une méthode objective de recherche des liens sémantiques entre les mots. Dans leurs expériences les mots s'unissaient en groupes déterminés (ou champs sémantiques) sur la base de la parenté sémantique établie expérimentalement (psychologiquement).”)

⁴ Preda, 2018: 235.

⁵ Ibid.

⁶ Bidu-Vrănceanu, 2005: 145.

⁷ Bidu-Vrănceanu, 2005: 144 - 145.

⁸ Bidu-Vrănceanu, 2005: 144.

⁹ Ibid.

¹⁰ Bidu-Vrănceanu, 2005: 144.

¹¹ Cf. Bidu-Vrănceanu (2005: 147), acesta este primul criteriu de interpretare a unui câmp lexico-semantic, criteriu care constituie premisa constituirii corpusului câmpului lexico-semantic. Corpusul unui câmp lexico-semantic este alcătuit din cuvinte care aparțin aceleiași clase morfologice.

(echivalențe, identități și opoziții) existente între termenii unui câmp lexico-semantic. Dezideratul determinării relațiilor de sens (echivalențe, identități și opoziții) este realizabil prin „operațiile de comparare (bazată pe componentele de sens comune) și de diferențiere (exprimată de componentele variabile, distinctive)”¹².

Terminologia forestieră, parte integrantă a vocabularului, este constituită din concepte ale căror denominalizări sunt implicate în relații de sens identificabile prin analiza câmpurilor lexico-semantice în a căror componență sunt cuprinse. Gruparea termenilor forestieri în câmpuri lexico-semantice este o operație dificilă¹³ care presupune identificarea corectă a hiperonimului și a hiponimelor corespunzătoare, respectiv identificarea corectă a referentului și a „acoliților” săi semantici.

2. Câmpuri lexico-semantice specifice terminologiei forestiere

Pădurea – ca ecosistem pre-existent factorului uman – a fost mediul propice atât pentru formarea și dezvoltarea a diverse forme de viață, cât și pentru întreținerea formelor de viață. Omul, ca formă superioară de viață, a avut și are multiple beneficii din partea ecosistemului forestier. Beneficiile oferite de ecosistemul forestier poartă denumirea de produse forestiere. O înțelegere cât mai corectă a acestor produse este realizabilă prin cunoașterea ierarhizării conceptelor implicate de sintagma *produse forestiere*. Relațiile de sens stabilite între termenii care denominalizează aceste concepte pot fi înțelese și însușite prin cunoașterea câmpului lexico-semantic al produselor forestiere.

În cadrul câmpului lexico-semantic al produselor forestiere, semele comune sunt „produs” + „forestier”. În baza semului definitoriu „lemnos” putem identifica două paradigme în cadrul acestui câmp: paradigma produselor forestiere lemnoase și paradigma produselor forestiere nelemnoase. Vom detalia paradigma produselor forestiere nelemnoase (paradigmă care rămâne deschisă datorită varietății de produse care pot fi incluse și a semelor comune și variabile care pot fi identificate ca urmare a actualizării paradigmei cu noi lexeme).

În cadrul paradigmei **produse forestiere nelemnoase**¹⁴ („non-wood forest products”¹⁵) distingem semele comune: „produs” + „forestier” + „nelemnos”. Semul „forestier” induce prezența semului „pădure” ca trăsătură a mediului de viață specific lexemelor integrate în această paradigmă. În funcție de semele „animat” și „inanimat” se disting subclasele: produse forestiere nelemnoase animate și produse forestiere nelemnoase inanimate (de natură vegetală). În cadrul subclasei produselor forestiere nelemnoase animate sunt cuprinse lexeme aparținând faunei de interes cinegetic: mamifere, avifaună și ihtiofaună; arhilexemul clasei este *faună*. Subclasa produselor forestiere nelemnoase inanimate cuprind lexeme din flora spontană: fructe de pădure, semințe forestiere, ciuperci comestibile, plante medicinale și aromatice; arhilexemul clasei este *floră*.

Subclasa produselor forestiere nelemnoase animate își ordonează lexemele în funcție de următoarele sememe: „mamifer” + „sălbatic” + „mod de hrănire” + „talie”; „pasăre” + „migratoare/non-migratoare” + „talie” și „pește” + „apă de munte”. Relațiile de echivalențe (identități) sunt vizibile prin prezența semelor comune respectiv: „mamifer” + „sălbatic” + „vânat”

¹² Ibid.

¹³ În cadrul terminologiei forestiere sunt utilizate concepte din domeniul biologiei (elemente de faună și de floră), din domeniul geografiei (elemente de pedologie, de relief, de climă), din domeniul ecologiei (factorii biotici și abiotici), din domeniul matematicii, al fizicii (exemplele pot continua); datorită caracterului interdisciplinar al terminologiei forestiere, mulți termeni forestieri pot actualiza variate ocurențe lingvistice în cadrul unor câmpuri lexico-semantice diferite, pot fi „membri” ai unui câmp semantic, pot fi arhilexeme în alte câmpuri lexico-semantice.

¹⁴ În cadrul paradigmei produselor forestiere nelemnoase am făcut referiri strict la produsele existente în fondul forestier național. La nivel mondial, paradigma acestor produse cuprinde mai multe lexeme (în funcție de specificul vegetației forestiere al fiecărei țări).

¹⁵ <http://www.fao.org/3/x2450e/x2450e0d.htm#fao%20forestry> (accesat în data de 30.03.2020). Acronimul pentru această paradigmă este NWFPs = non-wood forest products. FAO (The Food and Agriculture Organization) definește produsele forestiere nelemnoase astfel: „Non-wood forest products consist of goods of biological origin other than wood, derived from forests, other wooded land and trees outside forests.”, cu specificații ulterioare referitoare la originea produselor forestiere nelemnoase: „In the proposed definition, the term “product” corresponds to goods that are tangible and physical objects of biological origin such as plants, animals and their products”. Se poate constata alinierea globală la denumirea de *produs forestier nelemnos* și la termenii afiliați acestui concept.

(pentru subclasa mamiferelor). Relațiile de opoziție sunt vizibile din prezența semelor: „talie” (pentru subclasa mamiferelor și subclasa avifaunei), „mod de hrănire” (pentru subdiviziunea mamiferelor), „migrator/non-migrator” (pentru subdiviziunea avifaunei).

Subclasa produselor forestiere nelemnoase inanimat este caracterizată de semele comune: „produs”/„organism” + „vegetal”; semele variabile privesc „utilizarea”¹⁶ (în industria alimentară, farmaceutică, cosmetică, chimică, zootehnie, artizanat). Semul variabil luat în considerare, în cadrul acestei subdiviziuni, a fost „utilizare” (în industria farmaceutică, cosmetică, culinară – aromatică).

Vom prezenta, în tabelul următor, paradigma produselor forestiere nelemnoase cu subclasele și subdiviziunile menționate anterior:

Seme comune de paradigmă	Seme	Lexeme
„produs” + „forestier” + „nelemnos”	„animat” „non-uman”	„mamifer” + „sălbatic” + „talie mare” + „omnivor” + „vânat” mistrețul
		„mamifer” + „sălbatic” + „talie mare” + „ierbivor” + „vânat” cerbul comun
		„mamifer” + „sălbatic” + „talie mijlocie” + „ierbivor” + „vânat” cerbul lopătar căprior muflon
		„mamifer” + „sălbatic” + „talie mijlocie” + „carnivor” + „vânat” șacal
		„mamifer” + „sălbatic” + „talie mică” + „ierbivor” + „vânat” iepure
		„mamifer” + „sălbatic” + „talie mică” + „omnivor” + „vânat” vulpe viezure
		„mamifer” + „sălbatic” + „talie mică” + „carnivor” + „vânat” jder de copac jder de piatră
		„pasăre” + „migratoare” + „talie mică” + „vânat” prepelița sitar
		„pasăre” + „migratoare” + „talie mijlocie” + „vânat” gâsca sălbatică rața sălbatică fazan
		„pasăre” + „non-migratoare” + „talie mică” + „vânat” potârniche
	„inanimat” („origine vegetală”)	„pește” + „apă de munte” păstrăv indigen păstrăv curcubeu păstrăv fântânel
		„fruct” + „comestibil” + „(utilizare) industria alimentară” fructe de pădure: afine, zmeură, mure, cătină, măceșe, porumbe, fructe de păducel, fragi, alune
		„fruct” + „comestibil” + „(utilizare) industria farmaceutică” fructe de pădure: afine, zmeură, mure, cătină, măceșe, porumbe, fructe de păducel, fragi, coarne

¹⁶ Din punct de vedere botanic, semele variabile sunt mai multe începând de la clasarea fiecărei specii în parte și până la semele privind forma fructului/plantei, culoarea, gustul ș.a.m.d.

	„plantă” + „medicinală” + „(utilizare) farmaceutică”	coada șoricelului, crețișoara, leurdă, mușetel, pelin, sunătoare, urzică, frunze de mesteacăn (seva de mesteacăn), muguri de pin, frunze și flori de păducel, flori de salcâm, soc, tei, cetină
	„plantă” + „medicinală” + „aromatică”	leurdă, mușetel, soc, tei, cetină
	„plantă” + „medicinală” + „(utilizare) industria cosmetică”	mușetel, tei, urzică
	„sămânță” + „forestieră” + „(utilizare) zootehnie” (bază furajeră)	semințe de arbori și arbuști, frunzare, cetină, ierburi, plante melifere
	„ciupercă” + „comestibilă” + „(utilizare) industria alimentară”	hribi, gălbiori, ghebe, trufe
	„plantă” + „(utilizare) industria chimică”	scoarță, rășini, frunze, cetină, muguri, conuri
	„plantă” + „(utilizare) industria de artizanat”	nuiile pentru împletituri, fibre liberiene, cetină, conuri, pomi de Crăciun

În sintagma „fruct de pădure” – definițiile lexicografice, cumulate, ale lexemelor „fruct” și „de pădure” ne prezintă cele două lexeme astfel: „fruct” este definit ca „produs care apare și se dezvoltă din pistilul unei flori fecundate și care conține semințele” (DEX: 452); existența unităților lexicale „pistil” și „floare” în definiția „fructului” sugerează informația referențială „vegetal”. Unitatea lexicală „de pădure”, locuțiune adjectivală, are sensul „sălbatic” (DEX: 867). Cumulate, semele sintagmei „fruct de pădure” sunt: „produs” + „vegetal” + „sălbatic” + „hrană” (semul „sălbatic” este înțeles aici ca fiind *parte din flora spontană, necultivat de om*). Prin analiza semică a unității *plantă* identificăm semele: „organism” + „vegetal” + „clorofilă” + „celuloză”; aceste seme sunt caracteristice întregii subdiviziuni de plante medicinale care sunt asociate vegetației forestiere.

Lexemul „căprior” necesită actualizare contextuală pentru dezambiguizare semantică¹⁷, lexemul având ocurență și în cadrul paradigmei produselor forestiere lemnoase (desemnând un produs obținut prin prelucrarea lemnului, produs utilizat în construcții). Lexemele animate (mamiferele și termenii reprezentanți ai avifaunei) pot realiza opoziții dihotomice¹⁸ (pot fi grupați și în funcție de semul „sex”, de exemplu: *căprior – căprioară, capră neagră – țap*). Lexemul „corn” necesită analiză contextuală pentru dezambiguizarea semantică: „corn” are formă omonimă care este lexem atât al câmpului lexico-semantic al animalelor sălbatice/al animalelor domestice, cât și al câmpului lexico-semantic care poate fi construit în jurul arhilexemului „patiserie” / „panificație”. Lexemul „con” poate actualiza ocurențe, cu forma omonimă, în câmpul lexico-semantic al corpurilor geometrice.

¹⁷ V. Bidu-Vrânceanu, 1993: 20.

¹⁸ V. Bidu-Vrânceanu, 2005: 153.

3. Concluzii. Identificarea câmpurilor lexico-semantice specifice terminologiei forestiere

reprezintă o operație dificilă deoarece, în aria semantică a acestei terminologii, interferează termeni interdisciplinari, utilizați și de alte terminologii – ne referim strict la terminologia botanică și la terminologia zoologică ai căror termeni devin membri ai paradigmei analizată pe parcursul acestei lucrări. Într-o astfel de situație, identificarea semnelor comune și a semnelor variabile trebuie realizată în funcție de specificul domeniului forestier. Existența unor lexeme care pot actualiza forme omonime în alte domenii științifice ne impune necesitatea dezambiguizării semantice care se poate realiza prin context. Prin intermediul operațiilor de comparare (realizată pe baza semnelor comune) și de diferențiere (realizată pe baza semnelor variabile), am reușit să identificăm relații de sens (echivalențe, identități, opoziții) între lexemele paradigmei produselor forestiere nelemnoase.

Analiza paradigmei produselor forestiere nelemnoase realizată pe parcursul lucrării rămâne deschisă, putând constitui un punct de plecare într-o analiză ulterioară a acestei paradigme în care să fie evidențiate și seme comune ale lexemelor din perspectiva domeniului botanic/zoologic. Utilitatea unui astfel de demers va fi observabilă în sprijinul cognitiv acordat vorbitorilor obișnuiți care vor să se „acomodeze” cu terminologia forestieră fie din motive profesionale, fie din motive personale (hobby).

BIBLIOGRAPHY

Academia Română, *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2016.

Apresân, Ūrij Derenikovič, *Analyse distributionnelle des significations et champs sémantiques structures*, în *Langages*, 1e année, n° 1, *Recherches sémantiques*, 1966, p. 44-74.

Bidu-Vrănceanu, Angela, *Lectura dicționarelor*, Editura și Atelierele Tipografice „METROPOL”, București, 1993.

Bidu-Vrănceanu, Angela, Forăscu, Narcisa, *Limba română contemporană: lexicul*, Editura Humanitas Educațional, București, 2005.

Food and Agriculture Organization, *Towards a harmonized definition of non-wood forest products*, preluat de pe site-ul <http://www.fao.org/3/x2450e/x2450e0d.htm#fao%20forestry> (accesat în data de 30.03.2020).

Preda, Angelica, *The Lexico-Semantic Field of Textiles*, în *LITERATURE AS MEDIATOR. Intersecting Discourses and Dialogues in a Multicultural World*, n° 6, secțiunea *Language and Discourse*, 2018, p. 235-240.

TRANSLATING THE CULTURAL DIMENSION OF TEXTS. A FEW KEY CONCEPTS

Marinela Popovici

PhD Student, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: In this day and age, when the emerging technologies make it easier than ever to travel and have contact with different languages, we are witnessing a renewal of the translation act. As of the XX century, the scholars and the translators have been interested in the cultural dimension of texts, without being limited to transplanting a text from one language into another. In light of that, the translation of intercultural elements should be further reconsidered, questioned, revised.

So, the following questions should be considered: the semantic units endowed with cultural significance are they translatable or not? What are the proper strategies to be followed by the translator? This paper aims, firstly, to present some key concepts regarding the translation of the cultural dimension of texts and the relevant translation strategies, along the lines of Michel Ballard's theory, and, secondly, to bring under the magnifying glass the leclézien book *Poisson d'or* (Paris, Gallimard :1997) and its Romanian version (Bucharest, Art:2009) for a critical reading of the translation of cultural aspects.

Keywords: interculturality, culture-specific terms, translation strategies, translation choice

Dans l'idéal, la traduction serait le produit d'un fin connaisseur de la langue et la culture de départ et de la langue et la culture d'arrivée. Si pour certains exégètes, la traduction des éléments culturels se heurte à l'idée d'impossibilité de la traduction qui vient du fait que ces éléments n'ont pas de correspondant d'une culture à l'autre, et pour d'autres spécialistes toute chose est traduisible, dans l'idée d'une culture universelle, la réalité contemporaine nous pousse à forger une troisième position : celle d'une transposition à travers la métamorphose.

Nous avons envisagé cette communication comme une synthèse théorique des concepts opératoires portant sur la traduction de la dimension culturelle. L'image du traducteur pianiste interprétant un morceau et en mettant tout soin à lui donner vie devant son auditoire proposée par Irina Mavrodin nous a inspirée nous pencher premièrement sur l'appareil théorique pour analyser les outils dont le traducteur se munit et les stratégies qu'il emploie dans l'acte de la traduction.

L'idée de « traduire la culture » se réfère au fait de traduire le côté culturel de tout texte dans la langue d'arrivée. Il sied ici de mentionner aussi le concept de « distance culturelle » appartenant à Jean-Pierre Richard qui propose la définition suivante : « Cette notion désigne généralement l'écart perçu entre la culture d'origine et la culture d'accueil »¹. Plus cette distance est grande, plus le transfert de la dimension culturelle du texte source dans le texte cible est difficile. Une fois de plus, le dernier mot appartient au traducteur et à son degré de subjectivité, à sa façon d'interpréter le texte source et à ses choix traductifs.

D'ailleurs, il va sans dire que les faits propres à un groupe socio-culturel ne s'expriment jamais aussi bien que dans la langue du groupe en question, car la langue devient le résultat d'un processus progressif de fusion du vécu intime et collectif et des manières de le décrire par des mots. Dans son étude « La traduction littéraire : source d'enrichissement de la langue d'accueil », Françoise Wuilmart résume à ce propos : « Toute langue est l'avatar sonore et écrit d'une culture qui s'y décante dans de multiples strates : les plus évidentes étant la grammaire, les phonèmes, la

¹ Jean-Pierre Richard, « Traduire l'ignorance culturelle », *Palimpsestes* N° 11. *Traduire la culture*, Paris, Presses de la Sorbonne Nouvelle, 1998, p. 151

mélodie, les plus subtiles étant l'implicite, l'imaginaire collectif, la gestuelle révélatrice d'une attitude culturelle mentale commune. »².

Grand théoricien français de la traduction, Jean-René Ladmiral, fait dans son ouvrage *Traduire, théorèmes pour la traduction* la distinction entre la traduction linguistique, pratiquée par les sourciers – adeptes du privilège accordé à la traduction littérale, en utilisant les correspondants linguistiques les plus appropriés – et la traduction interprétative pratiquée par les ciblistes – adeptes d'une équivalence fonctionnelle, pour se concentrer strictement sur le message transmis. Ladmiral accorde une attention particulière à la dimension culturelle de la traduction, tout en soulignant le fait que la particularité et le caractère singulier de chaque texte en tant qu'œuvre est le vrai objet de la traduction : « En règle générale, on ne traduit pas des langues, ni de cultures, ni même de langues-cultures : on traduit des textes ! »³.

Notre démarche d'analyser la dimension culturelle de la traduction nous impose de nous pencher sur les unités à charge culturelle car c'est au niveau de ces termes que s'opère le transfert culturel. Ces termes marqués du point de vue culturel font partie du vocabulaire de chaque langue et lorsqu'on produit un texte dans la langue maternelle, on les emploie sans s'en rendre compte. Majoritairement, les récepteurs du texte qui partagent la langue de l'auteur du texte n'auront pas des difficultés à distinguer et comprendre les termes culturels présents dans le texte. En revanche, dans le cas d'une traduction littéraire, les récepteurs qui ne partagent la même langue et donc la même culture que l'auteur ne disposent pas des connaissances nécessaires afin de comprendre ces mots et c'est au traducteur d'assurer la compréhension de ces termes, à l'aide des stratégies de traduction qui ont le but de favoriser leur compréhension.

Unité de traduction dont la taille est variable, qui ne se décompose pas et qui représente pour ainsi dire la partie visible de l'iceberg représenté par les réalités spécifiques à une culture donnée, le référent culturel impose des stratégies de traduction variées. Dans la traduction des unités porteuses d'informations à caractère culturel, il va sans dire que nous nous trouvons sur un terrain cahoteux, jonché de trous lexicaux. La capacité d'approfondir les connaissances joue un rôle décisif lorsqu'il s'agit de surmonter les défis du transfert culturel. Si l'on considère le texte comme une composition dont la signification précède l'ensemble des sens individuels de chaque mot, la compensation du manque d'éléments culturels équivalents dans la langue-culture d'arrivée est possible par l'intermédiaire de différents moyens. L'univers dans lequel agit le référent culturel doit être connu et reconnu afin qu'il accomplisse sa mission. Le traducteur se voit au carrefour de deux directions opposées dégagées par Michel Ballard (2005 : 125-153) : favoriser le sens et rompre les attaches avec le terme d'origine ou préserver le trait culturel original.

L'ouvrage *Poisson d'or* de J.M.G. Le Clézio, lauréat du prix Nobel en 2008, suit l'itinéraire erratique du personnage principal (« Le conte qu'on va lire suit les aventures d'un poisson d'or d'Afrique du Nord, la jeune Laïla » dit la quatrième couverture). Il faut aussi remarquer que l'auteur fait du personnage innocent, n'ayant pas subi l'influence de l'éducation imprimée par la famille et puis par l'école, une sorte de « réceptacle » pour sa propre vision sur la culture. Ce périple existentiel de l'héroïne est aussi l'un à travers des cultures, des coutumes et des mentalités différentes, ce qui va nous permettre une approche des éléments culturels et leur traitement dans la traduction.

Dans la lignée de Ballard, la première direction à prendre dans la traduction consiste dans la naturalisation du texte d'arrivée et vise le remplacement des unités porteuses d'informations culturelles de la langue source par d'autres unités dans la langue d'arrivée dans les cas où les deux référents sont équivalents du point de vue connotatif. Cette direction qui accorde la priorité au sens présente plusieurs conceptions, telles que « l'adaptation », « l'acclimatation », « les belles infidèles », permettant des remaniements au niveau du texte pendant le processus traductif. Au niveau de la traduction, elle s'opère par l'intermédiaire des stratégies comme la traduction du sens

² Wuilmart Françoise, « La traduction littéraire : source d'enrichissement de la langue d'accueil », RiLUnE, n. 4, 2006, p. 141-150.

³ Jean-René Ladmiral, « Le prisme interculturel de la traduction », in *Palimpsestes N° 11. Traduire la culture*, Paris, Presses de la Sorbonne Nouvelle, 1998, [En ligne], 11 | 1998

de l'étymon, l'hyponymisation, l'utilisation d'un équivalent culturel, l'adaptation ou bien le gommage du culturème (par omission ou substitution).

Poisson d'or

« Elles m'attifaient de robes longues, elles peignaient mes ongles en vermillon, mes lèvres en carmin, elles me maquillaient, dessinaient mes yeux au khôl. » (Le Clézio, 1997 : 43-44).

Peștișorul de aur

« Mă împopoțonau în rochiile lungi, îmi făceau unghiile, mă dădeau pe buze cu carmin, mă fardau și îmi subliniau ochii cu kohol. » (trad. Claudiu Komartin, 2009 : 30).

Ce bref fragment qui traite les rituels de beauté spécifiques à la culture arabe présente une charge culturelle qui, d'après nous, n'est pas suffisamment exploitée dans la traduction. En premier lieu, nous remarquons l'omission du terme « vermillon » dans la traduction. Cette omission génère un appauvrissement de l'image que le lecteur se fait sur les ongles en vermillon, d'un rouge éclatant tirant plus ou moins sur l'orange. Elle aurait pu être évitée par l'emploi du terme roumain équivalent « vermilion » qui renvoie au minéral rouge et à la couleur extraite de ce minérale. Quant à la traduction d'un autre terme du champ sémantique des substances utilisées comme des fards – « khôl » – le traducteur fait appel à l'équivalence, en employant le terme roumain « kohol ». Le sens donné par le dictionnaire « sulfure d'antimoine employée par les orientaux pour mettre en évidence la brillance des yeux »⁴ respecte le message du texte, et le choix du traducteur d'explicitier le terme en remplaçant le verbe français « dessiner » par le terme roumain « souligner » ne fait que renforcer la transmission du sens.

La deuxième direction dans la traduction de la dimension culturelle se soucie de la préservation de l'étrangeté du référent culturel. En raison de l'unicité des référents culturels, les traducteurs ne les traduisent pas. La conservation du trait culturel original est comme une concession faite à l'étranger, aidant à la création de la couleur locale. Afin de ne pas s'éloigner de la précision de l'indication référentielle, la traduction des unités porteuses d'information se fait à l'aide des stratégies comme le « report pur et simple » ou le « report assorti d'une explicitation du sens » (Ballard, 2003 : 154-156). Cette explicitation peut prendre la forme d'une note en bas de page ou d'une insertion du contenu d'une note, d'une description ou d'un indice dans le texte traduit, à côté du référent culturel.

Le meilleur exemple de report pour l'ensemble de notre analyse est représenté par la traduction des noms propres : même le tréma du nom de l'héroïne est gardé dans la traduction. En faisant référence au rôle joué par les noms propres dans la traduction, Ballard employait la comparaison métaphorique suivante « on le conçoit comme une fleur apportant le parfum de l'étranger »⁵. Cette comparaison s'applique à la fonction des noms propres au sein de notre corpus, et des noms comme : Houryia, Fatima, Selima, Zoubéïda, Aïcha, Zohra, Tagadirt sont tous dépositaires du parfum culturel typique au monde arabe. Toutefois, nous nous devons de remarquer une adaptation phonétique de la forme du nom propre typique à la langue roumaine quand il s'agit des formes de datif ou génitif : « Je n'ai pas connu le mari de Lalla Asma » (*Poisson d'or*, Le Clézio, 1997 : 17) – *Nu l-am cunoscut pe soțul Lallei Asma* (trad. Claudiu Komartin, 2009 : 11) ; ou encore : « J'ai dit à Houriya » (Le Clézio, 1997 : 102) – *I-am spus Houriyei* (trad. Claudiu Komartin, 2009 : 71). Le rajout du suffixe spécifique aux noms propres féminins de la langue roumaine « -ei » pour des formulations au cas datif et génitif représente une adaptation qui peut s'expliquer par la volonté du traducteur d'adoucir le voyage du lecteur cible dans l'univers culturel inconnu.

Dans la traduction des toponymes, le traducteur fait toujours appel au report :

Poisson d'or

« Et puis je marchais dans tous ces quartiers : Bastille, Faidherbe-Chaligny, la Chaussée d'Antin, l'Opéra, la Madeleine,

Peștișorul de aur

« Mă mai plimbam prin cartiere ca Bastille, Faidherbe-Chaligny, Chaussée d'Antin, Opéra, Madeleine, Sébastopol,

⁴ C'est nous qui traduisons ;

⁵ Michel Ballard, *La traduction du nom propre comme négociation* in Palimpsestes, *Traduire la culture*, 11, 1998, p. 199-223 ;

Sébastopol, la Contrescarpe, Denfert-Rochereau, Saint-Jacques, Saint-Antoine, Saint-Paul. » (Le Clézio, 1997 : 122).

Contrescarpe, Denfert-Rochereau, Saint-Jacques, Saint-Antoine, Saint-Paul. » (trad. Claudiu Komartin, 2009 : 87).

L'emploi de la stratégie du report dans la traduction des noms propres et des toponymes ne suggère pas un échec en termes de traduction, car il s'agit plutôt des toponymes qui ne posent pas de problèmes d'interprétation, ayant franchi les frontières.

Comme nous l'avons déjà montré, le rôle du report des noms propres et des toponymes consiste dans la préservation de l'authenticité et dans la création des couleurs caractéristiques pour un certain univers culturel. Toutefois, nous verrons qu'il y a aussi des termes qui par leur nature ne peuvent être opérés que par le report. Nous envisageons ici les cas où le report vient compenser un manque au niveau linguistique, causé par l'absence dans la langue cible des termes appropriés pour désigner des réalités inconnues. En l'occurrence, l'utilisation du report ne peut plus se baser sur l'inexistence des problèmes d'interprétation, et le traducteur n'a rien d'autre à faire que supposer que le lecteur sera suffisamment avisé pour décoder le référent culturel.

Lors d'une telle incomplétude de la langue, le report en tant que tel risque de déterminer un effacement ou une mutation du sens original. Dans ce cas-ci, le traducteur peut faire appel au report accompagné par une explication du sens. Dans le texte écrit, cette explication peut apparaître à côté du report en deux formes : par la note ou par l'incrémentalisation.

Poisson d'or	« J'ai vu le masque dogon à la bouche furieuse, le masque songye, pareil à la mort, clouté de pustules, et les poupées ashanti, debout comme une armée de fantômes, et le long visage du dieu fang, les yeux clos, qui avait l'air de rêver. » (Le Clézio, 1997 : 158).	
Peștișorul de aur	« Am văzut o mască dogonă cu gura schimonosită de furie, o mască songye care seamăna cu moartea, plină de pustule, păpuși ashanti drepte ca o armată de fantome, o mască a unui zeu fang, cu fața lungă și ochii închiși, părând că visează. » (trad. Claudiu Komartin, 2009 : 115).	*Notes du traducteur
		*« Dogonii alcătuiesc un grup etnic ce trăiește în regiunea Mopti din Mali » ; *« Songye – trib din Republica Democrată Congo » ; *« Ashanti – grup etnic numeros din Ghana » ; *« Fang – populație situată în Gabon și Camerun, cu un puternic cult al străbunilor ». (trad. Claudiu Komartin, 2009 : 115).

Ce passage est une mine d'or véritable pour ce qui est du traitement des référents culturels dans la traduction. Tout d'abord, il y a le référent culturel « masque dogon » que l'auteur a adapté en traitant le terme « dogon » en tant qu'adjectif désignant l'appartenance du masque au groupe ethnique des Dogons, chose qui est expliquée dans la note en bas de la page. Puis, les autres culturèmes « songyé », « ashanti », « fang » ont été reportés dans la traduction. Cette situation illustre la problématique abordée par Antoine Berman dans l'ouvrage *L'auberge du lointain* et nous constatons que le traducteur a choisi de conduire le lecteur vers l'auberge inconnue et a opté pour la préservation des référents culturels. Il a employé le report accompagné des notes en bas de la page comme stratégie de traduction et à travers les notes, le lecteur apprend que le masque dogon est propre au groupe ethnique de la région de Mali, que Songye est une tribu de la République de

Congo, qu'Ashanti est un groupe nombreux du Ghana, un pays d'Afrique occidentale, ou que Fang est une population située dans la région de Gabon, ayant un fort culte des ancêtres.

L'apport supplémentaire d'informations assuré par la note du traducteur peut être utile et nécessaire ou, au contraire, il peut s'avérer inutile, en fonction du bagage culturel du lecteur et de la situation de communication. Prenons l'exemple suivant :

Poisson d'or	« Elle habitait une petite maison avec un petit jardin, dans une petite rue, qui avait un nom bizarre, Butte-aux-Cailles. » (<i>Poisson d'or</i> , Le Clézio, 1997 : 172).	
Peștișorul de aur	« Locuia într-o căsuță micuță cu grădină, pe o străduță cu un nume bizar, Butte-aux-Cailles*. » (trad. Claudiu Komartin, 2009 : 126).	*Note du traducteur *« Movila-cu-prepelițe » (trad. Claudiu Komartin, 2009 : 115).

Dans ce cas-ci, à l'exception de l'effacement de l'effet sonore et visuel rendu par Le Clézio à travers la répétition de l'adjectif « petit » que nous ne pouvons pas ignorer, le toponyme reporté « Butte-aux-Cailles » est assorti d'une note du traducteur qui propose une traduction mot-à-mot du référent culturel. Cette décision pourrait s'expliquer par l'intention du traducteur d'explicitier d'où vient la bizarrerie du nom de la rue, mais nous considérons que l'addition de cette note n'est pas essentiellement obligatoire et que son manque n'aurait pas altéré la compréhension du message.

Notre réflexion nous conduit d'abord à considérer la traduction de Komartin comme étant fondée sur un processus de négociation. Afin de ne pas trahir l'identité culturelle visiblement déclarée tout au long du texte, le traducteur garde les termes à charge culturelle dans la traduction et recourt à des procédés d'explicitation ayant le rôle d'assurer le transfert de sens. De cette manière il fait pencher la balance du côté du gain au niveau sémantique mais aussi au niveau de la fidélité et de l'expressivité.

Aux noms propres et aux allusions culturelles à des réalités spécifiques à la culture arabe et africaine déjà citées et discutées, nous pouvons ajouter tout un arsenal de termes évocateurs de la culture universelle. Par exemple, nous avons signalé : des titres de chansons (« Ya Koudsou », « I put a spell on you », « On the roof »), des titres de publications (« Reader's Digest », « Historia »), des termes gastronomiques (« steaks », « gambas »), des noms d'auteurs (Camus, Gide, Voltaire, Dante, Pirandello, Julia Kristeva) gardés tous dans la traduction afin de rendre le parfum d'étrangeté imprimé au texte source.

En guise de conclusion

La dimension culturelle d'un texte révèle le défi et les dilemmes du métier de traducteur. Les notions de « culture » et de « traduction » se sont élargies grâce au phénomène de la globalisation et l'intérêt de notre démarche porte sur la spécificité des réalités qui se trouvent cachées derrière un référent culturel et qui représente un des pièges majeurs dans la traduction. Pour combler le trou lexical engendré par la présence des référents culturels, les acteurs de l'acte de traduction ont à leur portée des stratégies qui facilitent le transfert culturel. Quant à ces stratégies, notre communication a été organisée dans la lignée que le traductologue Michel Ballard propose dans un article qui a fait date dans l'histoire de la traduction : « Les stratégies de traduction des désignateurs de référents culturels » : la naturalisation du texte cible ou la préservation du trait culturel d'origine.

Nous ne saurions mieux conclure cette communication dédiée à l'étude de la traduction de la dimension culturelle que par une citation appartenant à Fortunato Israël :

En effet, traduire, c'est choisir et adapter le propos à l'univers de référence du lecteur, lui donner un statut d'intelligibilité sans pour autant gommer l'altérité. Là réside en fait toute la difficulté, et peut-être le paradoxe, de cette pratique qui consiste à maintenir l'étranger dans le texte mais en le rendant accessible et donc en opérant un décentrement de l'original pour répondre aux exigences de la langue et du public cible. (Israël, 2002 : 30)

Cultiver sa curiosité pour d'autres cultures, pratiquer l'exercice de l'ouverture vers les différentes représentations de la même réalité et s'adonner à l'étude des codes linguistiques, c'est

développer ses compétences interculturelles et devenir un meilleur connaisseur de sa propre culture. Étudier ces aspects de la perspective de la traduction devient une expérience transformatrice : à mesure que l'analyse avance se créent des liaisons, des perspectives nouvelles portant sur la réalité, telle qu'elle est « crayonnée » par les langues étrangères.

BIBLIOGRAPHY

Corpus :

LE CLÉZIO, J.M.G., 1997, *Poisson d'or*, Paris, Collection Folio, Éditions Gallimard ;

LE CLÉZIO, J.M.G., 2009, *Peștișorul de aur*, București, Grupul Editorial Art, Trad. I. Komartin, Claudiu.

Références bibliographiques :

BALLARD, Michel, 2001, *Le Nom propre en traduction*, Paris : Ophrys

BALLARD, Michel, 1998, *La traduction du nom propre comme négociation* in *Palimpsestes, Traduire la culture*, 11, p. 199-223

BALLARD, Michel, 2003, *Versus : la version réfléchie. Repérages et paramètres*, Ophrys, volume 1

BALLARD, Michel, 2005, « Les stratégies de traduction des désignateurs de référents culturels », *La traduction, contact de langues et de cultures (1). Etudes réunies par Michel Ballard*, Arras, Presses Universitaires d'Artois, p. 125-153

BERMAN, Antoine, 1984, *L'Épreuve de l'étranger*, Paris, Gallimard

BERMAN, Antoine, *La Traduction et la lettre ou l'Auberge du lointain*, Paris, Seuil

CORDONNIER, Jean-Louis, 2002, « Aspects culturels de la traduction : quelques notions clés » in *Meta, journal des traducteurs / Meta : Translator's Journal*, vol. 47, no. 1, p. 38-50

ISRAËL, Fortunato, 2002, « Les limites du transfert culturel en traduction », Actes du 1er colloque international de traduction *Aspects culturels de la traduction*, Université technique de Yildiz, p. 25-31

LADMIRAL, Jean-René, 1998, « Le prisme interculturel de la traduction », *Palimpsestes N° 11. Traduire la culture*, Paris, Presses de la Sorbonne Nouvelle, p. 15-30

LUNGU-BADEA, Georgiana, 2009, « Remarques sur le concept de culturème », in *Translationes N° 1. Traduire les culturèmes*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2009

RICHARD, Jean-Pierre, 1998, « Traduire l'ignorance culturelle » in *Palimpsestes N° 11. Traduire la culture*, Paris, Presses de la Sorbonne Nouvelle, p. 151-160

WECKSTEEN, Corinne, 2006, « La traduction des connotations culturelles : entre préservation de l'Etranger et acclimatation » in *Plume, 2-ème année, No. 4/2006*, p.111-138

WUILMART, Françoise, 2006, « La traduction littéraire : source d'enrichissement de la langue d'accueil », in *RiLUnE, n. 4, 2006*, p. 141-150

THE SEMANTIC AND ETYMOLOGICAL ANALYSIS OF THE LEXICAL- SEMANTIC FIELD OF INTELLECTUAL TRAITS

Cristina Negru

Scientific Researcher, "Bogdan Petriceicu-Hasdeu" Institute of Romanian
Philology

Abstract: The study aims to determine the concept of semantic field that reflects a certain part of our world and reveals the semantic peculiarities of the lexical units. The structure of the lexical-semantic field is complex, for example, one of the concepts in our analysis according to the field principle is the arhilexem that is called the dominant that gives the field its name. The dominant forms the nucleus of the semantic field. In this study we will analyze the microfield of positive intellectual characteristics and the microfield of negative intellectual characteristics.

Keywords: semantic field, dominant, characteristic, lexicon, nucleus.

Descrierea unor fenomene lexico-semantice poate fi adecvată numai în cazul dacă la realizarea ei se ține cont de particularitățile esențiale ale întregului sistem lexical. În lexic se reflectă toată varietatea obiectelor, fenomenelor, însușirilor existente în lumea înconjurătoare. Desemnând diverse clase de obiecte și fenomene, cuvintele se grupează în limbă în baza relațiilor obiective stabilite între realii și noțiuni, relevându-se grupuri de lexeme reunite atât prin sfera de utilizare, cât și prin domeniul de aplicare. Cuvintele reunite în baza sferei de utilizare formează, de fapt, anumite grupuri lexico-semantice sau câmpuri lexic-semantice.

Una din problemele cele mai importante și mai controversate ale lingvisticii contemporane este cea a originii și evoluției lexicului însușirilor intelectuale, utilizat pe larg în limbajul cotidian al tuturor vorbitorilor. Având în vedere importanța capacităților intelectuale ale omului în procesul de studiere a caracterului individului, cercetătorii apreciază însușirile intelectuale ale omului drept un organ foarte important de cunoaștere a sinelui și a realității înconjurătoare.

În funcție de metode, principii și criterii, deosebim numeroase încercări de structurare a lexicului, una dintre acestea fiind analiza aspectului semantic al limbii în baza teoriei câmpurilor semantice. De fapt, cea mai extinsă și mai plauzibilă formă de organizare a sistemului lexical al limbii pare a fi *câmpul*, chiar dacă mai persistă opinii că până în prezent câmpurile, pe de o parte, „sunt încă destul de puține și destul de prost cunoscute și foarte puține câmpuri au fost temeinic studiate din punct de vedere structural”¹, iar pe de altă parte, ele „nu sunt structurate după aceleași principii și aceleași criterii” și „sunt nu numai mult mai numeroase, ci și mult mai variate decât alte paradigme”².

Prin urmare, *câmpul* devine acea modalitate de clasare a lexicului unei sau a mai multor limbi, interpretată și aplicată de lingviști în mod diferit, dar având întotdeauna ca rezultat descrierea unor arii sau domenii lexicale. Diversitatea interpretării câmpului, în opinia cercetătoarei A. Bidu-Vrâncianu, rezultă din încercarea de precizare a acestuia prin determinatii: *lingvistic, lexical, semantic*, toți în relație cu câmpul *conceptual*³. Câmpurile reprezintă modalități de clasificare a

¹ Coșeriu E. Vers une typologie des champs lexicaux, în Cahiers de lexicologie, 27, 1976, p. 30-51, p. 41.

² Bidu-Vrâncianu A. Observații privind câmpurile lexicale și tipologia lor, în Studii și cercetări lingvistice, 1979, nr.2, p. 143-149, p.145.

³ Bidu-Vrâncianu, A., Călărășu, C., Ionescu-Ruxăndoiu, L. Dicționar de științe ale limbii, București: Nemira, 2001, 673 p., p. 51.

cuvintelor dintr-o limbă, la o anumită etapă sau epocă de dezvoltare a acesteia, cuvinte care exprimă un sistem de idei.

Cel mai răspândit tip de câmp este cel semantic de tip paradigmatic, numit și *câmp lexical-semantic* (CLS), ale cărui unități sunt lexemele ce aparțin aceleiași părți de vorbire și sunt reunite printr-un sem categorial comun în semantica lor. În lingvistica românească, asemenea câmpuri deseori se mai numesc *paradigmelexicale*, definite ca „grupuri de cuvinte, reunite după comunitatea semantică, adică pe baza unui component semantic comun și opunându-se unul altuia printr-un singur sau mai mulți componenți diferențiali”⁴, *grupuri lexical-semantic*, care reprezintă „totalitatea de cuvinte ale aceleiași clase morfologice a căror semantică include un sem comun”⁵ sau *câmpuri lexical-semantic*, concepute drept „fragmente (subansambluri, mulțimi) din ansamblul lexical al unei limbi, care grupează numai denumiri înrudite din punctul de vedere al sensului sau care au un *denominator semantic comun*”⁶. Cuvintele grupate împreună într-un câmp de acest tip au câteva seme comune, reprezentate într-un *arhisem*, care este materializat printr-un *arhilexem*. Termenii unui câmp lexico-semantic aparțin obligatoriu unei singure părți de vorbire (spre deosebire de alte tipuri de câmpuri), iar sensul lor lexico-gramatical poate fi considerat un alt sem comun⁷.

Structura câmpului lexical-semantic este complexă și multidimensională, însă unele elemente tipice pentru mai multe categorii de câmpuri pot fi totuși conturate. În acest sens, conceptele care interesează în analiza după principiul de câmp sunt *sememul*, *arhisememul*, *lexemul* și *arhilexemul*. Astfel, *sememul* este purtătorul unui sens al cuvântului polisemantic, având drept corespondent formal *lexemul*. *Arhisememul* „definește semnificatul comun unei paradigme lexico-semantic (sau unor ansambluri mai vaste, cum ar fi *câmpul*, *microcâmpul* etc.), reprezentând semele comune tuturor membrilor” și fiind, astfel, „reuniunea sau intersecția tuturor sememelor dintr-un asemenea ansamblu lexical”⁸, iar în planul expresiei acesta este reprezentat de un *arhilexem*.

Unitățile câmpului, de regulă, se organizează în jurul unui *arhilexem* care exprimă semnificația lui generală „în formă pură” (*arhisememul*). Aceasta este **dominanta** ce conferă și nume câmpului respectiv. **Dominanta** (denumirea câmpului) și anturajul ei apropiat formează **nucleul** câmpului semantic, constituit din lexemele cu cele mai simple și mai evidente sensuri. În **centrul** câmpului se grupează, de regulă, lexemele cu sensuri mai complicate, dar apropiate celui din nucleu, iar la **periferie** se plasează lexemele care exprimă *arhisemul* mai voalat și, de regulă, sunt în relație cu membrii câmpurilor adiacente. În legătură cu aceasta, specialiștii menționează că, de fapt, câmpurile lexical-semantic nu sunt niște entități absolut autonome, ele se află în relații semantice cu alte câmpuri adiacente, interacționează cu ele și chiar se suprapun parțial în sectoarele periferice.

Dimensiunile câmpului pot fi diferite, în funcție de scopul pragmatic și științific al autorului. Un câmp mai mare ca dimensiune (*macrocâmp*) poate include în sine un șir de microcâmpuri. Astfel, în componența câmpului lexical-semantic al însușirilor intelectuale, studiat în prezentul articol, intră 2 microcâmpuri:

- *microcâmpul însușirilor intelectuale pozitive;*
- *microcâmpul însușirilor intelectuale negative.*

Microcâmpul „Însușiri intelectuale pozitive” este constituit din următoarele lexeme: *abil*, *ager*, *capabil*, *competent*, *elevat*, *distinct*, *deștept*, *eminent*, *hâtru* etc.

Arhilexemul acestui microcâmp și dominanta lui este adjectivul **inteligent**, definit în dicționarele explicative cu două referințe: una – la calitățile specifice omului: „înzestrat cu inteligență” (ca în exemplul: *E un om inteligent și serios, un bun soț și un bun tată de familie*) și

⁴ Purice, V. Grupurile lexico-semantic ca manifestare a sistemului în lexic, în *Limba și literatura moldovenească*, nr.4, 1984, p.73.

⁵ Vulpe A., *Verbele creării în limba română. Analiză semantică și trăsături valențiale*. Chișinău. 2002, p.12

⁶ Bidu-Vrâncianu, A., Forăscu, N. *Limba română contemporană. Lexicul*, București. 2005, 178 p., p.144.

⁷ Bidu-Vrâncianu, A., Forăscu, N. *Limba română contemporană. Lexicul*, București. 2005, 178 p., p.144

⁸ Bidu-Vrâncianu, A., Forăscu, N. *Limba română contemporană. Lexicul*, București. 2005, 178 p., p.33.

alta – la însușirile unor obiecte, ale altor ființe etc.: „care denotă inteligență”⁹ (de exemplu: *figură inteligentă*, *privire inteligentă*, *câine inteligent*). Ambele sensuri trimit la substantivul *inteligentă*, definit și el în dicționarele explicative drept „capacitate de a înțelege ușor și bine, de a sesiza ceea ce este esențial, de a rezolva situații sau probleme noi pe baza experienței acumulate anterior”¹⁰. Lexemele în cauză sunt de origine latină și derivă din verbul *intellegere* „a înțelege”, adjectivul *intelligent* provenind din participiul prezent activ al acestui verb *intelligens* „care înțelege” și pătrunzând în limba română prin filieră franceză (*intelligent*)¹¹. Sensul originar al lexemului *intelligent* este înregistrat în *Dicționarul* semnat de L. Șăineanu: „care înțelege iute și bine”¹². Evoluția semantică ulterioară a adjectivului în cauză a avut drept consecință fixarea sensului actual de „înzestrat cu inteligență”, care apare ca un rezultat al capacității de „a înțelege” a omului. De exemplu: *După ani de studii a devenit un inteligent*.

Adjectivul *intelligent* se încadrează în nucleul câmpului „Însușiri intelectuale pozitive” alături de alte lexeme, între care și *deștept*.

Majoritatea dicționarilor prezintă adjectivul *deștept* cu trei sensuri: „1. Care vedește deșteptăciune; cu capacități intelectuale deosebite”. 2. (*iron.*) care se orientează cu pricepere în orice situație, trăgând foloase. 3. (*rar*) Care nu doarme”¹³. Dintre acestea, sensul al treilea nu reflectă vreo însușire intelectuală deosebită, de aceea îl vom ignora în analiza noastră. Primul sens poate fi încadrat cu certitudine în nucleul microcâmpului descris aici, iar sensul al doilea – figurat și ironic – își va găsi amplasarea sa în periferia apropiată a microcâmpului.

Cu toate acestea, trebuie să remarcăm că sensul originar din latină a cuvântului se reflectă doar în cel care face referință la trezirea din somn, *Dicționarul* explicativ făcând trimiterea la participiul *deexcitus*¹⁴, care, în unul din sensurile sale, înseamnă „trezit din somn”. Evoluția semantică a acestui sens spre cel de „dotat cu capacități intelectuale deosebite” este neclară pentru noi și, fără îndoială, necesită o cercetare specială, ceea ce depășește cadrul lucrării noastre. Oricum, în limba română actuală, acest lexem apare cu sensul 1 în contexte ca: *Era deștept băiatul iscusit și numai spirit*¹⁵. De asemenea, uneori este folosit și cu o nuanță peiorativă, cu sensul de *șiret*, *viclean*, *iscusit* și *rafinat*¹⁶. Acest sens apare în contexte ca: *Eu sunt deștept, pe câtă vreme el e un pârlit*¹⁷.

Lexemul *deștept* este redat prin multe proverbe și zicători românești, de exemplu:

- ✓ a fi cu buche;
- ✓ a fi om cu carte;
- ✓ a fi ascuțit la minte;
- ✓ a fi copt la minte;
- ✓ a fi cu scaun la cap;
- ✓ a avea ferestre și prin vârful casei;
- ✓ a avea cap;
- ✓ a fi cu cap pe umere;
- ✓ a fi tare de cap;
- ✓ a fi ager la minte.

⁹ Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită), București: Univers enciclopedic Gold, 2009. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/inteligent>

¹⁰ Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită), București: Univers enciclopedic Gold, 2009. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/inteligenta>

¹¹ Cioranescu A. Dicționarul etimologic al limbii române, București: Saeculum I.O., 2001. 1055 p., p. 428.

¹² Șăineanu L. Dicționarul universal al limbei române, ediția a VI-a, București, 1929. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/inteligent>

¹³ Noul dicționar explicativ al limbii române, București: Litera Internațional, 2002. Disponibil: <https://dexonline.ro/intrare/deștept>

¹⁴ Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită), București: Univers enciclopedic Gold, 2009. Disponibil: <https://dexonline.ro/intrare/deștept>

¹⁵ Ispirescu P. Legende sau Basmelor românilor. – Vol. I. București: Gramar, 2007, 173 p., p.52.

¹⁶ Dicționarul limbii române literare contemporane, Vol. II. Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955-1957. Disponibil: <https://dexonline.ro/intrare/deștept>

¹⁷ Marin P. Întâlnirea din pământuri. București: Curtea veche, 2010, 445 p., p. 189.

Deștept apare în unele proverbe și zicători și cu sensul de **prost**, de exemplu: *e deștept de bate cuie cu capul, deștept ca oaia*.

Un alt lexem al microcâmpului „Înșușiri intelectuale pozitive” este adjectivul **abil**. Noul *dicționar explicativ al limbii române* prezintă lexemul dat cu trei sensuri: „1. Care vădește agerime (în mișcări). 2. Care este făcut cu dibăcie și inteligență. 3. (*rar*) Care se orientează ușor în situații diferite”¹⁸. Lexemul în cauză este de origine latină, adjectivul *abil* provine din latinescul *habilis* și pătrunde în limba română prin filieră franceză (*habile*). Sensul de bază ne trimite la substantivul *abilitate*, definit de dicționarele explicative drept „capacitate de a acționa cu agerime, iscusință și dibăcie”¹⁹. Cel de al treilea sens este folosit și cu sens figurat, de exemplu: *Un individ abil care și-a păcălit colaboratorii*.

De remarcat că acest adjectiv poate avea, în contextele corespunzătoare, și conotație negativă, exprimând caracteristica de „șmecher”, „șiret”, „viclean”, sensuri care îi asigură o poziție în microcâmpul înșușirilor intelectuale negative.

Agereste un alt adjectiv, care provine din latinescul *agilis* și face parte din microcâmpul studiat aici. Conform *Dicționarului limbii române literare contemporane*, lexemul *ager* este definit în felul următor: „despre persoane, uneori determinat prin <<la minte>>”²⁰.

Evoluția semantică a adjectivului o atestăm în contextele din literatura română, de exemplu în opera lui Mihail Sadoveanu, lexemul este folosit cu sensul de **priceput**: *Deși nu era prea ager întru înțelegerea sufletului semenilor săi, vistiernicul putea ceti cu destulă ușurință bucuria lui Ionuț*²¹.

Alături de celelalte lexeme este și adjectivul **capabil**, definit de *Dicționarul limbii române literare contemporane* în felul următor: „Care este în stare, care are posibilitatea de a săvârși ceva; care posedă înșușirile cerute pentru a săvârși ceva, apt pentru ceva”²². Lexemul *capabil* provine din latinescul *capabilis* și pătrunde în limba română prin filieră franceză (*capable*). *Artiștii capabili au probat că, bine conduși, sunt de a sui rapide treptele artei dramatice*. (Vasile Alecsandri)

Competent, de asemenea, se încadrează în lexicul înșușirilor intelectuale pozitive. Conform *Dicționarului limbii române literare contemporane*, adjectivul *competent* are două sensuri: „1. Care este bine informat (într-un domeniu, într-o problemă), care are o părere întemeiată pe cunoașterea adâncă a lucrurilor, este o autoritate (într-un domeniu), e priceput, e în măsură să... 2. Care are atribuția, căderea, autoritatea legală să facă (să judece, să hotărască) ceva; în drept, chemat, îndreptățit”²³. Ambele sensuri trimit la substantivul *competență*, definit și el în dicționarele explicative drept „capacitate a cuiva de a se pronunța asupra unui lucru, pe temeiul unei cunoașteri adânci a problemei în discuție; capacitate a unei autorități, a unui funcționar etc. de a exercita anumite atribuții”²⁴.

Lexemul *competent* pătrunde în limba română prin filieră franceză (*compétent*). În limba română actuală acest lexem apare cu sensul 1 în contexte ca: *Nefiind competenți în asemenea materie, l-am crezut ușor*²⁵.

Un neologism al microcâmpului „Înșușiri intelectuale pozitive” este lexemul **elevat**. *Micul dicționar academic* definește adjectivul *elevat* prin trei sensuri: „1 (Învechit și rar) Care are o

¹⁸ Noul dicționar explicativ al limbii române, Editura Litera Internațional, 2002. Disponibil: <https://dexonline.ro/intrare/abil>

¹⁹ Dima E. Dicționar explicativ ilustrat al limbii române. Chișinău: ARC : Gunivas, 2007, 2240 p. Disponibil: <https://dexonline.ro/intrare/abil>

²⁰ Dicționarul limbii române literare contemporane, Vol. I. Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955-1957. Disponibil: <https://dexonline.ro/intrare/ager>

²¹ Sadoveanu M. Frații Jderi, București : Cartea Românească, 1982, 686 p., 125 p.

²² Dicționarul limbii române literare contemporane, Vol. I. Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955-1957. Disponibil: <https://dexonline.ro/intrare/capabil>

²³ Dicționarul limbii române literare contemporane, Vol. I. Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955-1957. Disponibil: <https://dexonline.ro/intrare/competent>

²⁴ Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită), București: Univers enciclopedic Gold, 2009. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/competenta>

²⁵ Negruzzi C. Negru pe alb. Chișinău : Litera, 1996, 320 p., p. 69.

poziție înaltă. 2 (Învechit și rar) Care iese în relief. 3 (Despre stil, limbaj, oameni și manifestările lor) Rafinat²⁶. Adjectivul *elevat* pătrunde în limba română prin filieră franceză (*élevé*).

O altă însușire intelectuală pozitivă este redată de adjectivul **distinct**. Conform *Dicționarului limbii române literare contemporane*, lexemul *distinct* are două sensuri: „1. Care nu poate fi confundat cu alte lucruri de același fel. 2. Care este ușor de înțeles”²⁷. Primul sens în *Micul dicționar academic* face referință anume la însușirea intelectuală specifică omului: „Care se deosebește (de altceva sau de altcineva) prin anumite trăsături proprii”²⁸. Lexemul *distinct* provine din latinescul *distinctus* și pătrunde în limba română prin filieră franceză (*distinct*).

Alături de celelalte lexeme este și adjectivul **eminent**. Majoritatea dicționarilor prezintă adjectivul **eminent** cu semnificația: „care se distinge prin calități (în special intelectuale) deosebite”; *Un eminent om de știință*²⁹. Lexemul *eminent* provine din latinescul *eminens*, *-ntis* și pătrunde în limba română prin filieră franceză (*éminent*).

Hâtru, de asemenea, se încadrează în lexicul însușirilor intelectuale pozitive. Conform *Dicționarului explicativ al limbii române*, adjectivul *hâtru* are două sensuri: „1. Care se orientează cu pricepere în orice situație (trăgând foloase). 2. Care vădește inteligență. ♦ (Om) șiret, viclean”³⁰. În literatură atestăm folosirea lexemului *hâtru*, cu sensul de *isteaș, deștept. Era bărbat sprâncenat și întunecos; hâtru, fără a zâmbi*³¹. Adjectivul *hâtru* este de origine slavă (*chytrŭ*)³².

De cele mai multe ori însă, acest adjectiv își valorifică sensul peiorativ de „viclean, șiret”, derivat semantic din sensul 2, dar prezentându-se a fi încadrat în microcâmpul însușirilor intelectuale negative.

În opoziție cu *însușirile intelectuale pozitive* sunt cele *negative*. Microcâmpul „Însușiri intelectuale negative” este alcătuit din următoarele lexeme: *prost, incompetent, inapt, incapabil, nerod, tont, nătărău* etc.

Arhilexemul acestui microcâmp și dominantăa lui este adjectivul **prost**, definit în dicționarele explicative în opoziție cu *inteligent și deștept*. Lexemul în cauză este de origine slavă, provenind de la cuvântul *prostŭ*. Conform *Dicționarului limbii române literare contemporane*, lexemul *prost* are mai multe sensuri: „1. Lipsit de inteligență, fără minte, fără judecată; nepriceput. 2. (Învechit și arhaizant, în opoziție cu învățat) Lipsit de învățătură. ♦ (În opoziție cu rafinat) Lipsit de rafinament, simplu. 3. Din popor, de jos, de rând. *Soldat prost* = ostaș fără grad; soldat. *Neam prost*. 4. Nepriceput, neîndemânatic într-o îndeletnicire, meserie, profesiune. *Cizmar prost. Doctor prost*”³³. De exemplu:

1. *Ia, acum văd și eu că nu ești prost*³⁴.
2. *Era acolo o mulțime de oameni, și mai învățați și mai proști, care de care mai vorbăreți*³⁵.
3. *După cum și norodul cel prost zice: vinul e bun și la bucurie și la scârbă*³⁶.

²⁶ Micul dicționar academic (ediția a II-a), Academia Română, Institutul de Lingvistică, Univers enciclopedic, 2010. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/elevat>

²⁷ Dicționarul limbii române literare contemporane, Vol. II. Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955-1957. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/distinct>

²⁸ Micul dicționar academic (ediția a II-a), Academia Română, Institutul de Lingvistică, Univers enciclopedic, 2010. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/distinct>

²⁹ Dicționarul limbii române literare contemporane, Vol. II. Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955-1957. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/eminent>

³⁰ Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită), București: Univers enciclopedic Gold, 2009. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/hatru>

³¹ Sadoveanu M. Hanul Ancuței, București : Albatros, 1985, 194 p., p.98.

³² Ciorănescu A. Dicționarul etimologic roman, Tenerife: Universidad de la Laguna, 1958-1966. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/hatru>

³³ Dicționarul limbii române literare contemporane, Vol. III. Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955-1957. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/prost>

³⁴ Creangă I. Povești, amintiri, povestiri, Chișinău : Hyperion, 1992, 272 p., p. 54.

³⁵ Sadoveanu M. Zodia cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă, București : Herra, 2001, 319 p., p. 26.

³⁶ Sadoveanu M. Zodia cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă, București : Herra, 2001, 319 p., p. 159.

În urma analizei a mai multor dicționare de proverbe și zicători românești, putem spune că există numeroase proverbe și zicători, care au în componența lor dominantă microcâmpului „Înșurări intelectuale negative”, de exemplu:

- ✓ a fi **prost** ca napul;
- ✓ a fi **prost** ca noaptea;
- ✓ a-și găsi **prostul**-a-și găsi omul pe care să-l poată înșela ușor, pe care să-l poată duce de nas;
- ✓ a se întâlni doi **proști** la un tăciune-a se căsători sau a se întovărăși doi nevoiași; a trăi în mizerie, a o duce greu;
- ✓ a fi un **prost** și jumătate;
- ✓ a da în gropi de **prost**;
- ✓ omul care-i **prost** n-are nici un rost;
- ✓ omul **prost** bun odor la casă a fost;
- ✓ omul **prost**, dacă nu e fudul, nu are nici un haz;
- ✓ omul **prost** tot de necaz a fost și va fi cât va trăi³⁷.

De asemenea, am atestat proverbe și zicători care redau sensul arhilexemului acestui microcâmp, de exemplu:

- ✓ a fi trăsnit cu leuca;
- ✓ cap sec;
- ✓ tigvă goală;
- ✓ a fi sărac cu duhul;
- ✓ a fi puțin la minte;
- ✓ neajuns la minte;
- ✓ îi mămâncă câinii (sau rațele) din traistă (sau din buzunar);
- ✓ a fi fecior de babă;
- ✓ a fi bătut în cap;
- ✓ a o face pe chinezul;
- ✓ a nu avea grăunte (sau toate grăuntele) în cap;
- ✓ a judeca ca o cizmă;
- ✓ a fi teleleu Tănase;
- ✓ a fi lisit de vlagă;
- ✓ a fi lovit (sau bătut, trăsnit) cu leuca;
- ✓ a fi cu toane;
- ✓ a fi zăpăcit;
- ✓ a fi lovit cu mâneca tundrei;
- ✓ a avea minte de cocă;
- ✓ a avea minte de prunc;
- ✓ a avea mintea în vacanță;
- ✓ a avea mintea plecată cu sorcova;
- ✓ a avea igrasie la cap
- ✓ a fi într-o doagă;
- ✓ a avea capul ca dovleacul;
- ✓ a fi deștept de bate cuie cu capul;
- ✓ a fi deștept ca oaia;
- ✓ a nu ști nici de hăis, nici de cea;
- ✓ a crede că tot ce zboară se mănâncă;
- ✓ a-i lipsi o sâmbătă;
- ✓ a nu fi în toate sâmbetele;
- ✓ a nu fi în toate mințile;
- ✓ a fi cam pe o parte³⁸.

³⁷ Botezatu G, Hîncu A. Dicționar de proverb și zicători românești, București-Chișinău: Litera Internațional, 2001. Disponibil: https://www.academia.edu/9802237/Dictionar_de_proverbe_si_zicatori_romanesti

Incompetent, de asemenea, face parte din șirul însușirilor intelectuale negative, provenind din franceză de la lexemul *incompétent*. Sensul de bază al adjectivului în cauză se referă la o persoană care nu este competentă; fără competență și sensul secundar (despre organe de stat) Care nu are competența juridică de a rezolva anumite probleme³⁹.

O altă însușire intelectuală negativă este exprimată de adjectivul **inapt**. Majoritatea dicționarilor prezintă cu două sensuri: „1. (Despre persoane) Care nu e apt pentru a face ceva, lipsit de puterea de a face ceva, nepotrivit pentru o anumită sarcină, slujbă etc., ca în exemplul: *Conform statutului, colectivității bătrâni, inapți pentru muncă, trebuie ajutați din fondul de ajutor*⁴⁰. 2. Lipsit de putere, de forță (fizică) de a face ceva”⁴¹. Lexemul **inapt** poate fi inclus cu certitudine în periferia apropiată a microcâmpului studiat aici. Adjectivul *inapt* este de origine franceză și provine de la lexemul *inapte*.

Potrivit *Dicționarului limbii române literare contemporane*, lexemul **incapabil** se înscrie în microcâmpul „Însușiri intelectuale negative” și are două sensuri: „1. Care nu poate, care nu este în stare să facă ceva; lipsit de aptitudinea de a face ceva. 2. (Jur.) Lipsit de capacitatea legală de a se bucura de anumite drepturi, de a ocupa o anumită funcție”⁴². În literatura română, lexemul este atestat mai mult cu primul sens, de exemplu: *Cu durerea asta sunt incapabil să scriu un rând măcar*⁴³. Lexemul dat este de origine franceză, provenind de la adjectivul *incapable*.

Conform *Dicționarului limbii române literare contemporane*, unul din sinonimele arhilexemului acestui microcâmp este adjectivul **nerod**. Cele mai multe dicționare definesc acest lexem prin două sensuri: „1. (Persoană) care are mintea mărginită, care pricepe greu un lucru, care acționează fără să judece, ca în exemplul: *Cine e nerod să ardă în cărbuni smarandul rar*⁴⁴? 2. Care aparține nerodului (1), care caracterizează pe nerod, nerozesc; care denotă, trădează prostie, prostesc; lipsit de sens, de rațiune”⁴⁵. Originea lexemului *nerod* este limba bulgară și provine de la cuvântul *neroda*.

Majoritatea dicționarilor prezintă pentru lexemul **tonto** serie de sinonime: bleg, nătăfleț, nătăraș, nătîng, neghiob, nerod, netot, prost, prostănac, stupid, tontălaș, (înv. și pop.) năuc, (pop. și fam.) haplea, (pop.) flaimuc, (înv. și reg.) năfîntoc, prostă, prostăc, prostăc, (reg. și fam.) suț, (reg.) bleot, hăbăuc, mangosit, metehău, metelu⁴⁶, care fac parte din lexicul însușirilor intelectuale negative. Prin urmare, *tont* se referă la persoane sau la manifestările lor, care văd lipsă de înțelegere. Originea acestui lexem este necunoscută, însă unele dicționare îl prezintă de origine italiană, portugheză, spaniolă, provenind de la lexemul *tonto*⁴⁷.

Un alt lexem este adjectivul **nătărău**, care provine din slavă, de la *nemoštînŭ* și semnifică (om) cu mintea mărginită, care pricepe greu un lucru, care acționează fără judecată⁴⁸. În literatura

³⁸ Botezatu G, Hîncu A. Dicționar de proverb și zicători românești, București-Chișinău: Litera Internațional, 2001. Disponibil: https://www.academia.edu/9802237/Dictionar_de_proverbe_si_zicatori_romanesti

³⁹ Noul dicționar explicativ al limbii române, Litera Internațional, 2002. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/incompetent>

⁴⁰ Dicționarul limbii române literare contemporane, Vol. II. Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955-1957. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/inapt>

⁴¹ Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită), București: Univers enciclopedic Gold, 2009. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/inapt>

⁴² Dicționarul limbii române literare contemporane, Vol. II. Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955-1957. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/inapt>

⁴³ Caragiale I.L. Momente și schițe, București: Adevărul Holding, 2011, 351 p., p. 259.

⁴⁴ Eminescu M. Călin (File din poveste), Craiova: Literatorul, 1991, 16 p., p. 7.

⁴⁵ Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită), București: Univers enciclopedic Gold, 2009. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/nerod>

⁴⁶ Seche M, Seche L. Dicționarul de sinonime al limbii române, București: Editura Academiei RSR, 1982. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/tont>

⁴⁷ Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită), București: Univers enciclopedic Gold, 2009. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/tont>

⁴⁸ Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită), București: Univers enciclopedic Gold, 2009. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/natarau>

română lexemul în cauză apare în unele context, de exemplu: *Și, cu toată-a ei silință, bețișori de fân trăgea/ Sau vreo muscă nătăraucă prinzând, iute împungea*⁴⁹.

Atât microcâmpul însușirilor intelectuale pozitive, cât și microcâmpul însușirilor intelectuale negative cuprind e serie de calități, care pot fi divizate în calități înăscute, de exemplu: *apt, conștient, cultivat, curios, dezghețat*, și calități dobândite din educație, de exemplu: *erudit, eugenice, genial, învățat, sapient, doct, savant, știutor*.

Totalitatea proceselor cognitive ale omului determină intelectul său, deci însușirile intelectuale ale omului redau flexibilitatea, mobilitatea și profunzimea gândirii. În afară de aceasta, numeroase însușiri intelectuale sunt utilizate pe larg în limbajul cotidian al tuturor vorbitorilor la descrierea și caracterizarea unei persoane.

BIBLIOGRAPHY

1. Bidu-Vrânceanu A. Observații privind câmpurile lexicale și tipologia lor, în *Studii și cercetări lingvistice*, 1979, nr.2, p. 143-149.
2. Bidu-Vrânceanu A., Forăscu, N. *Limba română contemporană*. Lexicul, București: Humanitas Educațional, 2005, 178 p., p. 142.
3. Botezatu G, Hîncu A. *Dicționar de proverbe și zicături românești*, București-Chișinău: Litera Internațional, 2001. Disponibil: https://www.academia.edu/9802237/Dictionar_de_proverbe_si_zicatori_romanesti
4. Caragiale I.L. *Momente și schițe*, București : Adevărul Holding, 2011, 351 p.
5. Cioranescu A. *Dicționarul etimologic al limbii române*, București: Saeculum I.O., 2001. 1055 p.
6. Ciorănescu A. *Dicționarul etimologic roman*, Tenerife: Universidad de la Laguna, 1958-1966. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/hatru>
7. Coșeriu E. *Vers une typologie des champs lexicaux* În: *Cahiers de lexicologie*, 27, 1976, p. 30-51.
8. Creangă I. *Povești, amintiri, povestiri*, Chișinău : Hyperion, 1992, 272 p.
9. *Dicționarul explicativ al limbii române* (ediția a II-a revăzută și adăugită), București: Univers enciclopedic Gold, 2009. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/inteligent>
10. *Dicționarul limbii române literare contemporane*, Vol. I. Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955-1957.
11. *Dicționarul limbii române literare contemporane*, Vol. II. Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955-1957. Disponibil: <https://dexonline.ro/intrare/deștept>
12. *Dicționarul limbii române literare contemporane*, Vol. II. Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955-1957.
13. Dima E. *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*. Chișinău: ARC : Gunivas, 2007, 2240 p. Disponibil: <https://dexonline.ro/intrare/abil>
14. Donici A. *Fabule*, Chișinău : Silvius Libris, 2008, 100 p.
15. Eminescu M. *Călin* (File din poveste), Craiova : Literatorul, 1991, 16 p.
16. Ispirescu P. *Legende sau Basmele românilor*. Vol. I. București: Gramar, 2007, 173 p.
17. *Micul dicționar academic* (ediția a II-a), Academia Română, Institutul de Lingvistică, Univers enciclopedic, 2010.
18. Negruzzi C. *Negru pe alb*. Chișinău : Litera, 1996, 320 p.

⁴⁹ Doni A. *Fabule*, Chișinău : Silvius Libris, 2008, 100 p., p. 45.

19. Noul dicționar explicativ al limbii române, București: Litera Internațional, 2002. Disponibil: <https://dexonline.ro/intrare/deștept>
20. Preda M. Întâlnirea din pământuri. București: Curtea veche, 2010, 445 p.
21. Purice, V. Grupurile lexico-semantică ca manifestare a sistemului în lexic, în *Limba și literatura moldovenească*, nr.4, 1984.
22. Sadoveanu M. Frații Jderi, București : Cartea Românească, 1982, 686 p.
23. Sadoveanu M. Hanul Ancuței, București : Albatros, 1985, 194 p.
24. Sadoveanu M. Zodia cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă, București : Herra, 2001, 319 p.
25. Șăineanu L. Dicționarul universal al limbei române, ediția a VI-a, București, 1929. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/inteligent>
26. Seche M, Seche L. Dicționar de sinonime, București: Litera Internațional, 2002.
27. Vulpe A., Verbele creării în limba română. Analiză semantică și trăsături valențiale. Chișinău. 2002.

THE ECOLOGICAL TERMINOLOGY IN THE ROMANIAN LANGUAGE: DEFINITION AND HISTORY

Dorina Macovei

PhD., Institute of Romanian Philology „Bogdan Petriceicu Hasdeu”

Abstract: Ecological terminology undergoes a historical evolution characterized by the appearance and the modification of the concept, definitions and terms. A term that is used at a given time in history can be modified, updated under the characteristic conditions of the given period. Starting from this premise, we try to present a unique historical aspect in the evolution of the ecological term since the ancient times till the present.

Keywords: terminology, evolution, ecology, term, diachrony.

Terminologia ecologică presupune o evoluție treptată în plan istoric, consemnându-se apariția și modificările de concept, definiții și termeni, în strânsă legătură cu dinamica acestei activități. Un termen care se utilizează la un moment dat se modifică, se actualizează și evoluează în condițiile caracteristice ale perioadei date. Pornind de la premisa respectivă, facem încercarea de a prezenta unele aspecte istorice în evoluția terminologiei ecologice. Astfel, vom demonstra că termenii domeniului vizat își are originea în timpuri îndepărtate și vom demonstra lipsa unor limite clare între terminologia domeniului ecologic și alte terminologii înrudite.

Ecologia ca ramură a biologiei nu are o istorie foarte lungă, însă primele dovezi ale gândirii ecologice datează încă din cele mai vechi timpuri, când oamenii au încercat să-și explice legile care guvernează Universul. Istoricii ne aduc argumente conform cărora precursorii ecologiei sunt filosofii și naturaliștii greci: Aristotel (384 – 322 î. Hr.) și Teofrast (372 – 287 î. Hr.), „deoarece ei au fost primii care au remarcat în scrierile lor legăturile existente între organismele vii și mediu” (Maxim, 2008).

În opinia academicianului Ion Dediu, ecologia a parcurs aceleași etape evolutive proprii unei științe, trecând prin două faze principale: 1. Etapa pre(ante)științifică, începând cu vânătorii-culegători... care utilizau resursele naturale din mediul în care trăiau, călăuza de siguranță fiindu-le cunoștințele empirice și cultura materială primitivă preistorică, inclusiv „tehnologia” mai întâi de piatră, apoi de metal, ulterior fiind aplicate și alte metode mai avansate, bazate pe matematică, astronomie, cunoașterea florei și domesticirea faunei. Cunoașterea legilor naturii era una strict empirică, transmisă din generație în generație. 2. Etapa științifică începe cu manuscrisele gânditorilor ionieni din Grecia antică: Tales, Anaximandros și Anaximenes (care au căutat să identifice și să explice elementele fundamentale ale Universului – apa, aerul, negura și pământul), precum și epopeile sanscrite indiene: Mahabharata (un fel de enciclopedie a cunoștințelor sacre și profane ale triburilor indo-europene) și Ramayana (Dediu, 2010).

Idei de bază care contribuie la formarea ecologiei ca știință atestăm și la biologiei Antoine Lavoisier și Louis de Pasteur, care experimentează circulația materiei în natură, fenomene esențiale pentru înțelegerea proceselor ecologice. Cristalizarea ecologiei ca știință a fost influențată și de lucrările savantului englez Charles Darwin: „Originea speciilor” (1859) și „Descendența omului” (1871), prin care s-au scos în evidență idei fundamentale ale ecologiei moderne, inclusiv: „influența mediului asupra speciilor vii și apartenența speciei umane la lumea naturală” (Maxim, 2008). Bineînțeles că limbajul ecologiei la acea vreme necesita formarea unor termeni atât din fondul comun de cuvinte, cât și termeni specializați, creați din domeniile biologiei, zoologiei, botanicii și geografiei.

Până în a doua jumătate a sec. al XIX-lea ecologia nu avea o denumire specială. Prima definiție a *ecologiei* a fost dată de către eminentul biolog și filosof german, profesor universitar la Viena, Ernst Haeckel (1834-1919), care a rămas în istoria științei pentru renumita „lege a lui Haeckel – legea fundamentală a biogenezei”. În lucrarea sa „*Morfologia Generală a Organismelor*” (1866), evoluționistul german dezvoltă concepția darwinistă asupra luptei pentru existență și introduce termenul de *ecologie*, definind-o ca „știință care se ocupă cu studiul relațiilor complexe, directe sau indirecte, cuprinse în noțiunea darwiniană a luptei pentru existență” (Fițiu, 2003). Din punct de vedere etimologic, termenul *ecologie* provine de la cuvintele grecești *oikos* (casă, gospodărie, loc de trai) și *logos* (cuvânt sau, în accepția modernă – discurs, știință), iar conform acestui sens etimologic, ecologia poate fi numită ca „știința despre gospodărirea naturii” sau „știința habitatelor, a modului în care trăiesc organismele” (Maxim, 2008).

De-a lungul timpului, au fost formulate o serie de definiții asemănătoare cu cea a lui Ernst Haeckel, dar niciuna nu a fost acceptată ca o definiție de bază. Atestăm, astfel, expuneri asupra termenului la cercetătorii din domeniul ecologiei: N. Botnariuc, A. Vădineanu, Ch. Chrebs, R. Dajos, M. Ghilarov, A. Ionescu, A. MacFayden, E. Odum, I. Puia, V. Soran, C. Sachi, P. Testard, B. Stugren etc. Cert este că obiectul de studiu al ecologiei este foarte complex și „este reprezentat de cunoașterea, înțelegerea și aplicarea în practică a tuturor legilor care determină relațiile dintre sisteme biologice și totalitatea factorilor de mediu” (Marin, 2010).

Dat fiind că vocabularul din domeniul ecologiei nu are limite stricte și include și alți termeni din alte discipline înrudite cu terminologia studiată de noi, care ar putea genera discuții, considerăm util să enumerăm acei factori care influențează evoluția ecologiei, disciplinele și obiectivele ei de bază și, nu în ultimul rând, relațiile ecologiei cu alte discipline.

Printre obiectivele de bază ale ecologiei ca știință se enumeră cunoașterea, înțelegerea și aplicarea în practică a legilor care cauzează relațiile dintre sistemele biologice și totalitatea factorilor de mediu. Cu atât mai mult, în opinia cercetătorului T. Nicola, în abordarea problemelor legate de ecologie trebuie să se țină cont de anumiți factori care influențează evoluția și finalitatea ecologiei ca știință:

- economic – datorită pericolului epuizării resurselor naturale ale mediului;
- tehnico-științific – în vederea valorificării complexe, eficiente a resurselor;
- ecologic propriu-zis – privește echilibrul biologic natură-societate, în condițiile poluării globale a mediului înconjurător;
- social-politic – legat de creșterea demografică, alimentație, strategii politice” (Marin, 2010).

Această influență a factorilor sus-numiți și întrepătrunderea mai multor domenii ne permite să acceptăm ideea că nomenclatorul ecologiei este unul vast și include termeni din mai domenii științifice.

Pentru început, ecologia a existat ca știință teoretică până la jumătatea sec. al XX-lea când specialiștii din diferite domenii au constatat că societatea industrială se confruntă cu probleme ce se regăsesc în principiile ecologiei. „Este vorba despre *retroacțiunea evenimentului*, idee fundamentală a ecologiei conform căreia orice acțiune a unui factor asupra sistemului ecologic produce o retroacțiune întârziată, uneori cu efecte catastrofale și ireversibile în același timp. O astfel de retroacțiune a fost găsită și în zona acțiunilor antropice asupra mediului (Maxim, 2008). Odată cu primul Raport al Clubului de la Roma (1972), au început să se ia măsuri împotriva deteriorării mediului înconjurător. Aici se demonstrează pentru prima dată importanța înțelegerii și controlului asupra poluării globale și s-au prezentat câteva scenarii pentru durabilitatea globală. Acest eveniment internațional a fost urmat și de altele la fel de importante, în care s-au discutat probleme majore legate de conservarea naturii, diminuarea poluării globale și utilizarea rațională a resurselor naturale. În prezent, această tematică se află în vârful clasamentului la conferințele și întrunirile desfășurate la nivel internațional. Odată cu dezvoltarea acestui subiect și extinderea lui spre alte sfere ale vieții sociale se generează noi concepte ce presupun implicarea cunoștințelor din diverse domenii.

Întrucât ecologia abordează probleme legate de sisteme biologice și mediul lor de viață, este firească legătura interdisciplinară cu alte științe biologice. În opinia profesorului Doru Ioan Marin, ecologia stabilește relații interdisciplinare cu următoarele științe:

- pentru studiul relațiilor funcționale dintre populații și mediul lor sunt utilizate concepte, date și metode din fizică (termodinamica etc.), biochimie (mecanismele moleculare ale schimburilor energetice), fiziologie (respirația, digestia, asimilația), microbiologie;
- pentru studiile taxonomice se folosesc informații de biochimie, morfologie, sistematică, genetică, evoluționism, biogeografie etc.;
- pentru studiul influenței factorilor fizici asupra organismelor ecologia se bazează pe cunoștințele de climatologie, meteorologie, geografie, pedologie, geologie etc.;
- datele furnizate de geochimie sunt utilizate pentru explicarea migrației atomilor elementelor chimice prin ecosistem;
- matematica (statistica) și informatica sunt utilizate în prelucrarea datelor;
- modelarea matematică permite simularea proceselor din natură, asigură prognozarea unor acțiuni practice legate de activitatea umană și de gospodărire a unor ecosisteme naturale;

ceea ce accentuează încă o dată varietatea lexicului specializat al ecologiei.

Biologul Aurel Maxim susține ideea că „ecologia presupune cunoștințe din diverse domenii: științele naturii, economie, sociologie etc. De aceea, ecologul trebuie să fie un enciclopedist; el trebuie să cunoască taxonomie, genetică, biochimie, anatomie, morfologie, fizică, chimie, economie, antropologie, etnologie, etologie etc., motiv pentru care se impune munca în echipă, cu diverse categorii de specialiști. Ecologul are nevoie de o gândire sintetică, de cunoștințe deosebite, de imaginație și anticipație. În societatea contemporană, este bine ca problemele de ecologie să fie tratate împreună cu cele de protecția mediului. În felul acesta poate fi mobilizată o parte mai importantă din opinia publică în activitățile de protecția mediului ambiant, sub egida unei științe (ecologie) și a unor oameni de știință” (Maxim, 2008). La același autor găsim și părerea că ecologia este solicitată în elaborarea măsurilor de protecție a mediului înconjurător, iar aceste două domenii se întrepătrund, însă este eronată sinonimia *ecologie - protecția mediului*. Astfel, argumentăm complexitatea tezaurului terminologiei ecologice, care include termeni din mai multe științe înrudite ecologiei, dar și alte domenii exacte.

Pentru înțelegerea corectă a terminologiei ecologice, caracterul și evoluția termenilor, este necesar să menționăm ramurile ecologiei care se cuprind în trei categorii importante: sistemice, aplicative, specializate. Domeniile sistemice ale ecologiei ca disciplină sunt: *autecologia* – „studiază interacțiunea organismului vegetal sau animal cu mediul” (DEX, 2009), *sinecologia* – „se ocupă cu studiul asociațiilor organismelor vegetale sau animale” (DEX, 2009), *demecologia* – „studiu ecologic al structurii și dinamicii populațiilor” (DEX, 2009). Printre ramurile aplicative ale ecologiei se includ: *agroecologia* (ecologia agricolă), *ecopedologia* (ecologia solului), *ecologia silvică*, *ecologia umană*, *ecologia sistemelor naturale*, *ecologia așezărilor umane* etc. Aceste ramuri ale ecologiei au drept scop furnizarea tehnologiilor ecologice care să protejeze sănătatea populației și a mediului ambiant. Ramurile specializate au ca obiect de studiu grupurile taxonomice de organisme care rezultă din evoluția filogenetică: *ecologia plantelor*, *ecologia fungilor*, *ecologia bacteriană* etc. În funcție de criteriile ce vizează mediul de trai al viețuitoarelor, au apărut așa ramuri ca: *ecologia acvatică*, *ecologia terestră*, *ecologia mediilor subterane* etc., existența cărora nu este posibilă fără o nomenclatură bine definită.

Și în spațiul românesc principiile și metodele ecologice erau o preocupare prezentă în operele a numeroși cercetători geografi, agronomi, biologi, silvicultori, cu mult înainte ca ecologia să devină o disciplină științifică independentă, fapt confirmat de existența unui vocabular ecologic. Reprezentantul de bază al ecologiei românești, biologul Grigore Antipa, care a fost elevul lui Ernst Haeckel, a cercetat spațiul Mării Negre, al Dunării și al zonei inundabile. El poate fi considerat un precursor al gândirii ecologice, care a influențat pătrunderea principiilor ecologice în România. Printre alți cercetători cu renume putem menționa: E. Racoviță, I. Prodan, Al. Borza, Tr. Săvulescu, P. Enculescu, N. Botnariuc, A. Vădineanu etc., studiile cărora rămân foarte importante pentru literatura de specialitate românească și constituie un adevărat tezaur de termeni ecologici. După cel

de al Doilea Război Mondial, cercetări de ecologie au fost efectuate de I. Dediu, E. Andriescu, N. Bercea, V. Decou, L. Munteanu, M. Olteanu, V. Simionescu, A. Penescu, A. Maxim, D. I. Marin etc. Cu siguranță, lista acestor nume ar continua deoarece, cum am menționat anterior, problematica ecologică este o temă foarte actuală, care capătă amploare în lumea contemporană.

În ultimele decenii, se intensifică studiile de ecologie modernă efectuate în diferite institute de cercetare în România și Republica Moldova, care au ca obiectiv studiul resurselor materiale ale biosferei sub impactul acțiunii umane. Rezultatele acestor studii constituie obiectul diferitor conferințe naționale care urmăresc stabilirea unor strategii de păstrare a echilibrului ecologic.

După anul 1989, se înființează facultăți și secții de ecologie în diferite centre universitare. În domeniul legislativ apar diverse legi ale mediului, iar ecologia este în atenția diferitor partide politice, luând naștere Partidul Ecologist, Mișcarea Ecologistă (România), Partidul Verde Ecologist (Republica Moldova). Organismele politice și administrative se integrează în diferite acțiuni organizate la nivel planetar, de exemplu, participarea la diferite forumuri și simpoziumuri internaționale. În ultimii ani, pe râurile din România și Republica Moldova au avut loc inundații catastrofale fără precedent, datorate, în primul rând, despăduririlor masive. Față de aceste efecte dezastruoase ale acțiunii cauzate de oameni, se impun măsuri urgente de amenajări silvice și hidrotehnice, care să reducă manifestarea acestor fenomene. Rezultatele și ideile care reflectă aceste atitudini sunt publicate în numeroase reviste de specialitate: *Buletin Ecologic*, *Mediul Ambiant*, *Revista Apelor*, *Cartea Roșie* etc.

Analizând ideile expuse mai sus și pornind de la faptul că orice fenomen își atestă dovada de durabilitate inclusiv prin pătrunderea sa în limbă, ținem să afirmăm că ecologia își creează propriul limbaj și este ușor de înțeles că terminologia care abordează la ora actuală domeniul ecologic este destul de diversă. Ecologia s-a îmbogățit constant cu noi termeni, dat fiind faptul că apariția continuă a noilor concepte a necesitat găsirea unor termeni care să corespundă acestei sfere. În linii generale, calea de afirmare a ecologiei ca știință a generat în paralel și crearea unui limbaj specific ei, iar acest limbaj terminologic este preluat atât de domeniile implicate în ecologie, cât și de alte sfere interdependente. Prin urmare, terminologia ecologică are un grad sporit de implicare a noțiunilor din toate domeniile participative.

BIBLIOGRAPHY

1. Dediu I. *Tezaurul terminologic al ecologiei*. Chișinău: Știința, 2010. 284 p.
2. *Dicționar explicativ al limbii române*. București: Academia Română, Univers Enciclopedic Gold, 2009. 1230 p.
3. Fițiu A. *Ecologie și Protecția Mediului*. Cluj Napoca: Editura Academic Press, 2003. 155 p.
4. Marin D. I. *Ecologie și protecția mediului*. București, 2010. http://www.academia.edu/18681373/Ecologie_si_protectia_mediului_-_suport_curs_ID-Doru_Ioan_MARIN.
5. Maxim A. *Ecologia și protecția mediului*. Cluj Napoca, 2008. <http://documents.tips/documents/curs-de-ecologie-si-protectia-mediului.html>.

THE AESTHETIC CATEGORIES OF THE METAPHOR IN THE ROMANIAN LANGUAGE

Natalia Rotari

Scientific Researcher, Institute of Romanian Philology „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

Abstract: The study aims to determine the impact of metaphor in the realization of expressive discourse, with emphasis on its aesthetic value. In the light of aesthetic categories, metaphor obtains a function that exceeds the level of language and passes into the extralinguistic field. Viewed from a categorical perspective, the analysis of the functionality of the aesthetic-metaphor binomial gives the discourse a important value, which has the aim to emphasize the role of metaphor not only in language, but also in other artistic fields.

Keywords: binomial, category, aesthetics, language, metaphor, value.

„Lumea nu este justificabilă decât ca fenomen estetic”
(Nietzsche)

Utilizarea unui limbaj organizat, cursiv, expresiv constituie o premisă pentru realizarea individului la nivel estetic. *Metaforele* sunt indispensabile comunicării umane, or acestea, spun cercetătorii, au apărut odată cu facultatea umană de raționament și comunicare. Experiența generală estetică și cunoștințele acumulate permit oamenilor, în limbajul lor, să creeze diverse *metafore*, uneori, exprimate înconștient. Aceste *metafore* pot fi ierarhizate în funcție de categoriile estetice care urmează a fi cercetate și relevate în studiul ce urmează.

Referindu-se la operă, pot fi observate numeroase încercări de sistematizare a domeniului căruia i-ar aparține *metafora*. Pornind de la ideea că *metafora* este o transpunere de la un plan al realității la altul, de la un sistem de semne la altul, unii teoreticieni abordează *metafora* din punct de vedere al semioticii.¹

Metafora este simultan poetică și științifică, plasticizantă și revelatorie, iar pe plan estetic, prin intermediul *metaforei* începe procesul de exprimare a esenței umane, a bogăției concretului din realitate ce îi corespund.

Se vorbește astăzi despre o *metaforă* în arta plastică, alta în muzică etc., prin referire la un material specific concret, și nu procedând la transferuri de semnificație – deci la producții noi de *metafore* – ca acelea care au stat la baza literaturizării muzicii sau picturii.

Dată fiind expresivitatea specifică a tropilor, sigur că nu este posibilă o demarcație în domeniul artelor. *Metafora* a reușit să depășească logicul, verosimilul, imediatul, devenind, din câmp de posibilități necesare, zona invenției infinite, iar grație polisemiei, arta s-a apropiat de sofism. Numeroși filozofi și esteticieni au intuit că fenomenul constituie o transformare tabuizată, o *estetică* a obiectelor. Prin *metaforă* se realizează sporirea volumului revelației, înțelegerea laturii ascunse a obiectului.

Metafora deține informații despre realitate, provenite din tensiune sau conflict între două sensuri, și nu poate fi percepută decât o resursă a expresiei, deoarece numai în raport cu alte cuvinte, un cuvânt poate genera inconsistență semantică. Astfel, *metafora* creează conflictul, dar nu îl epuizează și, apoi, deschide sensul altuia, a afirmației metaforice însăși, care în virtutea propriei sale ordini și organizații interne poate fi capabilă să dezvăluie la infinit. Prin urmare, expresiile metaforice poartă un caracter estetic.

¹ Nadin, M. *Arta de a trăi. Elemente de metaestetică*. București: Eminescu, 1972, pag. 184

Această specificitate este prezentă în enunțuri metaforice în măsura în care acestea rezultă din afirmații simbolice care au una sau mai multe inconsecvențe semantice, or, *estetica* sau specificul estetic este conținut în *metaforă*, care este la rândul său, structura de convocare a sensibilității subiectului ca purtător al *esteticii*. Numai în acest sens este posibilă conceperea limbajului poetic ca un discurs organizat pentru a atinge un scop estetic, deoarece principiul organizator al promovării sensului, așa cum a declarat Ricoeur² urmărește să caute construcția unui nou sens pentru promovarea acestuia prin intermediul interpretării subiectului. În acest sens, *metafora* nu este inconsistența ca atare, ci principiul de organizare și ordinea pe baza căreia este susținută această inconsecvență.

Sigur că *metafora* face ca discursul să fie pluriinterpretabil și solicită destinatarul să-și focalizeze atenția asupra artificialului semantic care permite și stimulează această polisemie. Ea pare să prezinte astfel, cel puțin în formă minimă, cele două caracteristici pe care Jakobson le atribuie discursului poetic: ambiguitatea și autoreflexivitatea. Dar, la efectul poetic concură și fenomene tipice expresiei, ca ritmul, rima, valorile fonosimbolice.

Din punct de vedere metaforic nu există deosebiri între versurile lui Dante și traduceri lor, însă din punct de vedere poetic ele diferă cu siguranță (de exemplu, în multe traduceri se renunță la rimă).³ Acest punct e important deoarece se obișnuiește adesea să se abordeze *metafora* ca fenomen eminamente poetic și estetic, în timp ce s-a văzut că o activitate metaforică e prezentă atât în gândirea științifică, cât și în limbajul cotidian. Aceasta nu înseamnă că o reflecție semiotică asupra *metaforei* e lipsită de utilitate pentru *estică*. Mai întâi - și n-ar fi prima oară, cel puțin de la Vico încoace - s-ar pune problema să se identifice o cotă de "esticitate" prezentă până și în *metaforele* cotidiene cele mai supuse uzurii. În al doilea rând s-ar putea explica de ce unele *metafore* apar mai originale, mai inedite și mai "creatoare" decât altele - și, în consecință, mai "frumoase".

În acest sens, este evident că *metafora* este un aspect semiotic al textelor poetice, deoarece afirmațiile estetice, tocmai pentru că sunt structurate prin *metaforă*, creează o structură opacă a sensului. În această privință: „*Metafora* este, în slujba funcției poetice, acea strategie a discursului prin care limba este dezbrăcată de funcția sa de descriere directă pentru a atinge nivelul mitic în care funcția de descoperire este eliberată.”⁴

În fața a ceea ce este frumos sau plăcut, sufletul se deschide, în timp ce, în fața urâtului, sufletul se „contrage”, se închide; frumosul „conține direct un sentiment de favorizare a vieții” fiind, prin urmare, „asociabil atracției”, pe când sublimul provine din sentimentul unei „blocări momentane a forțelor vitale” care fac sufletul să nu fie doar atras, ci „alternativ și mereu respins”. Toate aceste reacții sufletești vin însă după ce acordul a fost făcut și *judecata estetică* s-a profilat în minte. Ele sunt „efecte secundare” ale trăirii estetice, nu temeiuri prime. De aceea, pot exista la fel de bine *categorii estetice* pozitive și negative, ambele survenind după „legități constitutive” determinate și ambele implicând într-un anumit fel *satisfacția estetică*.

Obiectul universal al esteticii este *frumosul*. Deși, în *estică* avem de-a face și cu opusul frumosului – cu *urâtul* – „este cu totul potrivit să ne menținem la «frumos» ca *valoare estetică* fundamentală și să îi subsumăm tot ceea ce e reușit și plin de efect în artă”.⁵

Frumosul este o *categorie estetică* fundamentală care desemnează obiectul *experienței estetice*. Reflecția asupra conceptului de *frumos* a cunoscut, de-a lungul secolelor, numeroase semnificații, dar abia în secolul al XVIII-lea a început să fie asociat în mod sistematic cu *estetica*, ca în secolul al XX-lea să nu mai apară deja în aproape niciuna din estetici.⁶ Kant spunea că „*frumos*

² Ricoeur, P. La métaphore viva. Madrid: Trotta, 2001, page 29

³ Eco, U. Limitele interpretării. Constanța: Editura pontică, 1996, pag. 183

⁴ Romeu, V.L. Secreto y metáfora en la configuración estético-discursiva del arte: dos aspectos semióticos. En: Comunicação & Inovação, PPGCOM/USCS v. 16, n. 31 (7-26). México: Universidad Autónoma de la Ciudad de México, Departamento de Comunicación, 2016, pag.19

⁵ Boboc, A. Categoriile Estetice în „Ontologia Critică” a lui N. Hartmann. În: *Studii de teoria categoriilor*, București: Editura Academiei Române, 2018, pag.17

⁶ Idem, pag.201

este ceea ce place fără concept și fără niciun interes” distingând o frumusețe liberă – în absența oricărei legi sau norme, și o frumusețe aderentă – care trimite la un anumit scop.⁷

Revenind la *valoarea estetică a frumosului*, în abordarea *metaforei*, s-ar cuveni de menționat că scopul uzului de metafore este, preponderent, cel de a crea *frumosul*, de a reprezenta *frumosul* printr-un mod figurat, neobișnuit, iar limbajul uman conține numeroase astfel de expresii. *Metaforele* sunt considerate o nouă viziune asupra tuturor artelor, or, sculptura, pictura, muzica, literatura este o metamorfoză spirituală. Înainte de a lărgi semnificația metaforicului în ideea de a desemna *categoria estetică a frumosului* vom analiza *metaforele* în accepția generală a limbajului, unde sunt ierarhizate în două grupuri mare: *metaforele plasticizante* și *metaforele revelatorii*.

Metafora plasticizantă este o tehnică compensatorie, ea nu e chemată să îmbogățească faptul la care se referă, ci să completeze și să răzbune neputința expresiei directe sau, mai precis, să facă de prisos infinitul expresiei directe. În metafora “cicoarea ochilor”, referindu-ne la o persoană, încercăm să plasticizăm o expresie virtual infinită pentru culoarea anumitor ochi și anume a ochilor de culoare albastră. Prin substantivul cicoarea, la *nivel estetic*, se încearcă atribuirea categoriei estetice a frumosului, accentuându-se frumusețea culorii albastre. La fel cum e frumos și profund albastrul cicorii, așa este și cel al ochilor albaştri.

Metaforele revelatorii provoacă un act revelator, care depășește limita analogiei dintre termenii echivalați, având menirea de „a scoate la iveală ceva ascuns”, de a revela un mister, sporind, astfel, semnificația faptelor. *Metafora revelatorie* valorifică semnificații noi ale obiectelor la limita „deschiderii” metafizice a „misterului”, ele fiind manifestări ale unui mod superior de existență umană. Exemplu de *metaforă revelatorie*: „soarele, lacrima Domnului, cade în mările somnului”. *Metafora* este, după expresia lui Tudor Vianu, „rezultatul exprimat al unei comparații subînțelese”, o figură de stil care „trezește la o luciditate mai înaltă”.

În procesul de metaforizare a limbajului, Tudor Vianu distinge între expresia tranzitivă (de comunicare obiectivă, imparțială) și elementul reflexiv, care indică aportul subiectiv la expresia tranzitivă al celui care vorbește sau scrie. Ansamblul acestor notații reflexive, care se adaugă la comunicare și care îi dau un fel de a fi subiectiv denumește, în fapt, stilul.

Pentru un om totul este limbaj, iar scriitorului îi revine misiunea de a deturna limbajul de la funcția sa primară de a comunica la cea secundară, *estetică*.

Valorificarea frumosului în metafore nu trebuie limitată doar la utilizarea lexemului frumos întrucât, cuvintele presupun un întreg ansamblu de asociații de idei. Atunci când vorbim, spre exemplu, despre gravitație, cuvântul gravitație presupune un ansamblu de teorii ale fizicii care explică forțele de atracție dintre corpuri. A te aștepta să găsești un obiect numit gravitație este o eroare lingvistică: nu există *un lucru* care să poarte un astfel de nume, însă gravitația este, fără îndoială, un fenomen cât se poate de obișnuit. Fizica ne spune cum să integrăm acest concept în contextul limbajului nostru. Chiar și atunci când folosim cuvântul gravitație într-un sens metaforic - când spunem, de pilda, „umorul ei s-a întâlnit cu gravitația” - metafora este construită pe ideea de atracție a corpurilor și pe cea de masa, însă ceea ce vrem să spunem este ceva de genul „ea nu privește cu destulă seriozitate subiectele importante”. Unele utilizări ale conceptului de *frumos* seamănă cu această situație; ele se sprijină pe anumite teorii, iar dacă nu mai acceptăm teoriile, va trebui să renunțăm și la folosirea cuvântului ca atare.⁸

Metaforele sunt figuri de stil care permit unui cuvânt sau unei fraze să treacă de la sensul comun, previzibil, la o utilizare diferită. Propoziția „David este vesel” folosește adverbul „vesel” în sensul în care ne așteptăm să fie folosit. Indiferent la ce se referă, el descrie tipul obișnuit de lucruri care pot fi vesele. „Acest tablou este vesel” funcționează însă ca o *metaforă*. Picturile nu fac parte din categoria lucrurilor care au stări mentale, deci suntem preveniți că acum se întâmplă ceva neobișnuit cu lexemul „vesel”. Schimbarea esențială este trecerea de la o aplicare a termenului controlată de obiectul la care el se referă (starea de spirit a lui David) la una care trebuie să-i implice pe vorbitor (persoana care descrie tabloul ca fiind vesel) și pe auditor (persoana de la care se așteaptă să înțeleagă ce anume este un tablou vesel). Într-o *metaforă*, vorbitorul nu mai poate

⁷<https://sites.google.com/site/pop4tibi/>

⁸<https://www.scribub.com/arta-cultura/Estetica-si-limbajul-despre-ar65232.php>

dicta sensul utilizării particulare a unui cuvânt, așteptându-se ca ascultătorul să știe dinainte ce tipuri de obiecte sunt descrise.

În opoziție cu ceea ce desemnează *frumosul*, categoria estetică a *urâtului* reflectă aspecte ale realității lipsite de armonie, diforme, respingătoare, provocând neplăcere. Pentru Sfântul Augustin *urâtul* nu există, el este pur și simplu absența sau privirea de frumos. Obsedați de frumusețea olimpică a frumosului antichității greco-latine, clasicismul francez și german privea *urâtul* și *frumosul* drept o pereche corelativă. Abia în sec. al XVIII-lea, *urâtul* este considerat un fenomen estetic în sine, sub valențele sale artistice, și nu doar opus frumosului. *Urâtul* a început să fie separat de *frumos* în satira pictorului Bosch, în șarja artiștilor Bruegel, Goya sau în dramele și tragediile lui Shakespeare. Contribuția esențială la valorificarea *urâtului* a avut-o însă romantismul.⁹

Utilizarea *metaforelor* cu valoare estetică a *urâtului* nu prea este utilizată în limbaj, decât în literatură. Estetica *urâtului*, existentă la Baudelaire, cu care Arghezi are numeroase contingente, se realizează la poetul român într-o cuprindere mult mai vastă și în mod pregnant. La Baudelaire se observă o îmbogațire a mijloacelor poetice cu imagini neîngăduite până atunci în lirică, așa cum se întâmplă într-o oarecare măsură și la Macedonski. Dar, aceste imagini ale *urâtului* au o arie limitată: apariția cadavrului, a locului de perdiție, a scenei orgiace.

Interesul lui Tudor Arghezi pentru *urâtul* din viață devine o atitudine estetică, întâlnită și la Dostoievski în amintiri din *Casa morților*, la Tolstoi în *Învierea*, la Gorki în *Azilul de noapte*.

Volumul *Cuvinte potrivite* un debut editorial, apărut în 1927, se deschide cu poezia *Testament*, care reprezintă o „ars poetică”, definind crezul artistic al poetului în ceea ce privește estetica *urâtului*, ca dimensiune fundamentală a creației lui Tudor Arghezi. În această poezie Arghezi a enunțat una din laturile complexe sale personalități poetice:

„Din bube, mucegaiuri și noroi

Iscat-am frumuseți și prețuri noi.”

Cu alte cuvinte, poetul a indicat una din valorile poetice noi, încetățenite de dânsul și anume, poetizarea trivialului. Poezia e născută din „bube, mucegaiuri și noroi” și ea trebuie să amintească întotdeauna care-i sunt izvoarele. Chintesența esteticii argheziene – întemeierea unei estetici noi, estetica *urâtului*, este inclusă în aceste versuri. Cu o forță extraordinară de sugestie, Arghezi folosește aceste *metafore* ale treptei organice (bube), ale celei vegetale (mucegaiuri), ale celei minerale (noroi), șocând prin această referire la tot ceea ce vizează *grotescul* și *urâtul*, motive preluate de la Victor Hugo și Baudelaire.

„Mierea” presupune „veninul” și poezia un conținut purificabil prin care se ridică problema experienței individului și a tradiției, aceasta ducând la trecerea generațiilor, la vărsarea oaselor, oasele la îngrozitoarea germinare universală, deci la viziunea cosmică:

„Făcui din zdrențe muguri și coroane,

Veninul stâns l-am preschimbat în miere,

Lăsând întreaga dulcea lui putere.

Am luat ocară ,și torcând ușure

Am pus-o când să-mbie, când să-njure.”

Rosenkranz a încercat să dea o definiție noțiunii de *urât*: „*Urâtul* nu poate fi conceput decât ca o medie între *frumos* și *comic*. *Comicul* nu este posibil fără un ingredient de *urât*, pe care îl absoarbe și îl recompune în libertatea *frumosului*. [...] *Frumosul* trece prin *urât*, spre a ajunge la *comic*. [...] *Frumosul* este, așadar, la intrare, prima graniță a *urâtului*; *comicul*, la ieșire, cea de a doua. *Frumosul* exclude de la sine *urâtul*, *comicul*, dimpotrivă, fraternizează cu *urâtul*, îl epurează însă totodată de elementele respingătoare prin aceea că lasă să i se vadă relativitatea și nulitatea în raport cu *frumosul*”.¹⁰

Comicul este o categorie estetică care desemnează una din atitudinile esențiale ale spiritului uman față de viață și artă, care exprimă o gamă largă de emoții pozitive, de la zâmbet la râsul în

⁹Grati, A. Dicționar de teorie literară. 1001 de concepte operaționale și instrumente de analiză a textului literar. Chișinău: Arc, 2018, pag. 514

¹⁰Rosenkranz, K. Estetica *urâtului* (Între frumos și comic). București: Editura Meridiane, 1980, pag.32

hohote, provocate de ridiculizarea defectelor general-umane sau a absurdităților universale ale vieții și ale structurilor sociale. *Comicul* nu jignește și nu dăunează valorilor noastre, pentru Aristotel, ridicolul comicului este ceva urât, greșit și diform, care însă nu cauzează durere și daune.¹¹

Comicul rezultă din nonconcordanța dintre aparență și esență, conținut și formă, parte și întreg, valoare și nonvaloare. O condiție a efectului *comic* e lipsa de gravitate a contrastului, care nu trebuie să provoace neliniște, spaimă, oroare. Categorie estetică fundamentală, *comicul* își vedește disponibilitățile artistice mai ales în genul dramaturgiei, în comedie, specie literară care a cunoscut, de-a lungul timpului, o mare varietate de forme: comedia de caracter, de moravuri, de intrigă, tragicomedia, farsa tragică, drama comică etc.

Formele *comicului* sunt: umorul, ironia, sarcasmul, parodia, grotescul. Toate aceste forme se reduc la caricaturi, prin hiperbolizarea unui element până sparge canonul realității, până devine bizar. *Comicul* în muzică rezultă din îngroșarea tușelor, prin caricaturizarea unor parametrii sonori.¹²

În literatură cel mai relevant scriitor în valorizarea *comicului* este Ion Luca Caragiale în operele căruia *comicul de limbaj* este ilustrat prin intermediul ticurilor verbale: „*Ai puținică răbdare*”, „*Curat...*”, tautologia: „*O societate fără prințipuri, va să zică că nu le are*”, stâlcirea cuvintelor: „*momental*”, „*nifilist*”, „*famelie*”, clișeele verbale, negarea primei propoziții prin a doua: „*Industria română este admirabilă, e sublimă, putem zice, dar lipsește cu desăvârșire*”, „*Noi aclamăm munca, travaliul, care nu se face deloc în țara noastră*”.¹³

Limbajul este principala modalitate de individualizare a personajelor. Atât în literatură, cât și în vorbirea orală, prin *comicul de limbaj* se realizează caracterizarea indirectă. Vorbirea constituie criteriul după care se constituie două categorii de personaje: parveniții, care își trădează incultura prin limbajul valorificat de autor ca sursă a comicului și personajele „cu carte” (Tipătescu și Zoe), ironizate însă pentru legătura extraconjugală.

Toate aceste tipuri de *comic* inspirate în operele lui Caragiale nu sunt altceva decât niște *metafore* născute în limbajul artistic, care ulterior au fost preluate și în vorbirea selectă cotidiană, prin intermediul cărora se desemnează trăsături de caracter, atitudini sau nonvalori. Încă o dată deducem faptul că pentru a face uz de comic, este necesară *experiența estetică*.

Umorul este o categorie estetică care aparține comicului, a cărei esență constă în sublinierea incompatibilității și absurdității laturilor unor situații considerate firești. Se spune despre cineva că are umor atunci când acesta are capacitatea de a sesiza, reține și sancționa prin râs ridicolul. Spre deosebire de ironie și sarcasm, *umorul* presupune spontaneitate, inofensivitate, bunăvoință, haz, veselie, simpatie și înțelegere superioară față de moravuri sau mici defecte de care râde.¹⁴

Freud conchide că libertățile de care dispune scriitorul pentru reprezentarea stranieții sunt mari în raport cu ceea ce întâlnim în viața cotidiană.¹⁵

La receptare, o sintagmă, o *metaforă*, un enunț poate fi identificat ca umoristic prin recunoașterea intenției sau/și prin producerea efectului. Cele două condiții se pot asocia (în cazul fericit al unui act de *umor* reușit), dar pot funcționa și independent.¹⁶

Utilizarea *umorului* în calitatea de categorie estetică este rarefiată în literatură. Cel mai cunoscut umorist al timpului rămâne a fi Ion Creangă, care pe lângă perlele metaforice create, reușește să ofere valoare artistică și estetică sintagmelor metaforizate cu iz de umor. Elementele lexicale marcate stilistic au semnificații și valori expresiv-estetice contextuale pertinente, care nu presupun doar conotațiile implicite cunoscute în oralitate, ci exprimă, în contexte bine organizate, diverse note de atitudine, emoție, stări de spirit momentane, ce conferă fluiditate și

¹¹Grati, A. Dicționar de teorie literară. 1001 de concepte operaționale și instrumente de analiză a textului literar. Chișinău: Arc, 2018, pag.98

¹²Boldea, I. Estetică generală. Pentru uzul studenților. Târgu Mureș: Universitatea Petru Maior, 2007, pag.59

¹³http://elearning.masterprof.ro/lectiile/romana/lectie_56/sursele_comicului.html

¹⁴Grati, A. Dicționar de teorie literară. 1001 de concepte operaționale și instrumente de analiză a textului literar. Chișinău: Arc, 2018, pag.512

¹⁵Boldea, I. Estetică generală. Pentru uzul studenților. Târgu Mureș: Universitatea Petru Maior, 2007, pag.64

¹⁶Zafiu, R. Evaluarea umorului verbal. În: Limba română – stadiul actual al cercetării. București: Editura Universității din București, 2007, pag. 497

autenticitate textului crengian: *Când auzeam noi de masă, tăbăram pe dânsa, și-apoi, aține-te, gură! Vorba cea: De plăcinte râde gura, de vârzare, și mai tare. Ce să faci, că doar numai de două ori pe an este ajunul! Ba la un loc, mi-aduc aminte, ne-am grămădit așa de tare și am răsturnat masa omului, cu bucate cu tot, în mijlocul casei, de i-am dogorit obrazul părintelui de rușine.*¹⁷

Cuvintele *tăbărâm*, *grămădit*, expresiile *aține-te*, *gură*; *i-am dogorit obrazul părintelui de rușine*; *de plăcinte râde gura, de vârzare, și mai tare*, creează o imagine ilară și încărcată de umor, sugerând, totodată, sentimente de nostalgie îmbinate cu o oarecare jenă pentru faptele descrise. În alt pasaj: *Inca ce rană-i pe dânșii, sărmanii băieți! Cum i-a mâncat râia prin străini, mititeii! Și după ce ne-a căinat și ne-a plâns bunica, după obiceiul ei, și după ce ne-a dat demâncare tot ce avea mai bun și ne-a îndopat bine, degrabă s-a dus în cămară, a scos un ulcior cu dohot de mesteacăn, ne-a uns peste tot trupul din creștet până în tălpi și apoi ne-a culcat pe cuptor la căldură. Și tot așa ne-a uns de câte două-trei ori pe zi cu noapte, până ce în Vinerea-Seacă ne-am trezit vindecați taftă*, cuvintele familiar-populare *sărmanii*, *mititeii*, *căinat*, *îndopat*, *taftă*, cu semnificații stilistice dintre cele mai colorate, în contextul respectiv, prin utilizarea lor, redau sentimente de grațitudine și duioșie pentru imaginea luminoasă a bunicii.

Este semnificativ faptul că, deși arsenalul lexical utilizat de Creangă este extrem de diversificat prin culoarea stilistică, totuși nu regăsim pe paginile lucrărilor sale elemente vulgare, triviale, care ar deranja bunul simț al cititorului sau ar compromite stilul de o rară pregnanță.

Grațiosul este o categorie estetică ce desemnează stadiul controlului deplin de către spirit al gestului cotidian sau artistic al trupului, exprimat prin continuitatea economică și elegantă a mișcărilor și durata optimă a desfășurării lor. *Grațiosul* se naște la confluența frumosului cu *sublimul* și are drept caracteristici: unitatea realizată firesc, mișcarea ușoară și suplă, delicatețea și imaterialitatea, finețea și armonia.¹⁸

În literatură, *grațiosul* este prezent, de regulă, în operele despre natură, iubire, copilărie, în genere, în speciile miniaturale, cum sunt, de exemplu, poemele lui Eminescu: *Floare albastră*, *Atât de fragedă* sau *Povestea teiului*.¹⁹ La Eminescu „floarea albastră” reprezintă metaforic viața, albastrul simbolizând infinitul, puritatea, idealul, iar floarea simbolizează iubirea, iubita, astfel viața însăși prin *metafora* „Sufletul vieții mele”.

Sufletul trebuie să fie pregătit pentru sublim, trebuie hrănit cu *sublimul*, fiind „ecoul măreției gândurilor”. Pentru a primi „donația”, sufletul este deschis și așezat într-o stare de așteptare, deschiderea interioară naște o vibrație, un ecou al reflexiei și propagării sentimentului de fericire în fața ideilor îndrăznețe.²⁰

În aforistica latină sunt cunoscute o multitudine de aforisme care desvăluie caracterul *sublim* al limbajului. *Metaforele adjuvant Deo labor proficit* (ajutându-l pe Dumnezeu se fac progrese); *altissima quaeque flumina minimo sono labiuntur* (râurile cele mai adânci curg cu cel mai puțin zgomot), *amare et sapere vix deo conceditur* (să iubească și să rămână înțelept, chiar și un zeu ar putea cu greu) relevă atitudinea sublimă a gândirii antice și medievale. Autorii acestor sentințe încearcă, în mod metaforic, să ridice condiția de om la rang înalt de divinitate.

Tragicul este o categorie estetică fundamentală care desemnează dispariția unor valori umane esențiale, ce nu și-au epuizat încă resursele potențiale. Esența tragicului rezidă în contradicția dintre posibilitate și realitate, dintre hazard și necesitate, dispariția valorilor apărându-i cititorului sau spectatorului ca absurdă, cutremurătoare și dureroasă, deoarece presupune negarea

¹⁷ Molea, V. Valorificarea expresiv-estetică a oralității în creația lui Ion Creangă. În: *Limba română*. Nr. 7-8, anul XXVIII, 2018, pag.162

¹⁸ Chiriță, R. *Estetica*. Brașov: Editura Universității Transilvania din Brașov, 2010, pag.148

¹⁹ Grati, A. *Dicționar de teorie literară*. 1001 de concepte operaționale și instrumente de analiză a textului literar. Chișinău: Arc, 2018, pag.214

²⁰ Nebert, R. *Sublimul*. De la teorie estetică la experiență individual. Cluj-Napoca: Universitatea „Babeș-Bolyai”, 2019, pag. 196

firescului, ruperea ordinii naturale a lucrurilor, prin instaurarea nonsensului sau a anormalității în logica universală.²¹

Sfera de desfășurare a *tragicului* este tragedia antică, specie literară care pune în lumină lupta eroică a omului împotriva fatalității, a destinului impecabil împotriva injustiției și a forțelor răului. Aristotel, în *Poetica*, definește tragedia ca „imitația unei acțiuni alese și depline, cu o anume întindere, într-o limbă frumoasă, deosebită ca formă, potrivit diferitelor părți ale tragediei, imitație făcută de persoane în acțiune, iar nu printr-o povestire și care, stârnind mila și frica, săvârșește modificări caracteristice unor asemenea emoții.”

Din primele versuri ale *Maclei*, poetul spune că mânia lui Ahile, care constituie punctul central al epopeii, este cauza morții atâtor eroi și „astfel împlinită fu voia lui Zeus”. Personajele pe care le animă aezii știu ce amestec au zeii în nenorocirea lor; este ceea ce Priam îi spune Elenei: „Nu-mi ești doar tu vinovată, ci singuri de vină sunt zeii care-mi aduseră amarnic război cu aheii...” Elena este la fel de convinsă de acest lucru și, în *Odiseea*, îi declară lui Telemah venit din Sparta împreună cu Pisistrate, unul dintre fiii lui Nestor „Nălțate Menelaos și voi fiii\ Vestiților viteji, de bună seamă,/ Ca unul care poate toate cele,/ (Zeus) dă foc bun și rău pe lumea asta,/ Când unuia, când altuia²² (*Odiseea*, IV, 330—333, trad., G. Murnu, ESPLA, 1956, p. 94).

În concluzie, *valorile estetice* conferă limbajului conceptual de azi valorile esențiale. Valorile sunt valabile; ele nu sunt sursa realității, ci justificarea ei a priori; nu sunt „creații formale”, ci „materii” (= conținuturi, structuri sau modele), iar aprioritatea cunoașterii lor „nu este intelectual-reflexivă, ci emoțional-intuitivă.

Înăuntrul frumosului, în genere, *sublimul* se opune față de un șir de *valori estetice* și de varietăți de valori: *grațios*, *fermecător*, *idilic*, *drăgălaș*, *amabil* etc. Fiecare contrar al *sublimului* constituie o întreagă grupă.

BIBLIOGRAPHY

1. Boboc, A. Categoriile Estetice în „Ontologia Critică” a lui N. Hartmann. În: *Studii de teoria categoriilor*, București: Editura Academiei Române, 2018
2. Boldea, I. *Estetică generală*. Pentru uzul studenților. Târgu Mureș: Universitatea Petru Maior, 2007
3. Chiriță, R. *Estetica*. Brașov: Editura Universității Transilvania din Brașov, 2010
4. Eco, U. *Limitele interpretării*. Constanța: Editura pontică, 1996
5. Grati, A. *Dicționar de teorie literară*. 1001 de concepte operaționale și instrumente de analiză a textului literar. Chișinău: Arc, 2018
6. http://elearning.masterprof.ro/lectiile/romana/lectie_56/sursele_comicului.html
7. <https://sites.google.com/site/pop4tibi/>
8. <https://www.scribub.com/arta-cultura/Estetica-si-limbajul-despre-ar65232.php>
9. Molea, V. Valorificarea expresiv-estetică a oralității în creația lui Ion Creangă. În: *Limba română*. Nr. 7-8, anul XXVIII, 2018
10. Nadin, M. *Arta de a trăi*. Elemente de metaestetică. București: Eminescu, 1972
11. Nebert, R. *Sublimul*. De la teorie estetică la experiență individuală. Cluj-Napoca: Universitatea „Babeș-Bolyai”, 2019
12. *Odiseea*, IV (trad., G. Murnu). București: ESPLA, 1956
13. Ricoeur, P. *La métaphore viva*. Madrid: Trotta, 2001
14. Romeu, V.L. *Secreto y metáfora en la configuración estético-discursiva del arte: dos aspectos semióticos*. En: *Comunicação & Inovação*, PPGCOM/USCS v. 16, n. 31

²¹Boldea, I. *Estetică generală*. Pentru uzul studenților. Târgu Mureș: Universitatea Petru Maior, 2007, pag.59

²²*Odiseea*, IV (trad., G. Murnu). București: ESPLA, 1956, pag.94

(7-26). México: Universidad Autónoma de la Ciudad de México, Departamento de Comunicación, 2016

15. Rosenkranz, K. Estetica urâtului (Între frumos și comic). București: Editura Meridiane, 1980

16. Zafiu, R. Evaluarea umorului verbal. În: Limba română – stadiul actual al cercetării. București: Editura Universității din București, 2007

LEXICAL ELEMENTS AND STRUCTURES USED IN THE ARCHIVE DOCUMENTS THAT ENHANCE THE RULERS' SENTENCES

Iustina Burci

Scientific Researcher II, PhD, "C.S. Nicolăescu-Plopșor" Scientific Research Institute, Romanian Academy, Craiova

Abstract: Nowadays, the drafting of any official documents implies the existence of certain specific composition norms, both on addressing the content and its writing, according to the "case" it belongs to. The same regulation applies also to the older documents that were similarly enhancing, in their contents, certain points: the symbolic and verbal invocation, the entitling of the issuing person, the salutation, the intervention, the provision, the sanctioning etc. Moreover, there were used specific words and lexical structures that would enforce the ruler's decisions. They are to be the object of our analysis, throughout the present paper.

Keywords: archive documents, ruler's decisions, structure, lexical elements, regulation.

Redactarea unui act oficial – fie că este vorba despre un document legislativ, un raport tehnic, un proces-verbal, un comunicat de presă, un discurs etc. – urmează, pentru a fi cât mai clară și eficientă, și pentru a persuade rapid conștiința receptorilor, anumite norme prestabilite.

Scriitura juridică, spre exemplu, ca să ne poziționăm din start asupra domeniului pe care îl avem în vedere în paginile lucrării, este un „tip de scriitură tehnică, utilizată în domeniul dreptului de legiuitor, avocați, judecători, autori de texte legale și alți practicieni ai dreptului pentru a exprima analize legale făcute de aceștia, ori drepturi și obligații legale”¹. Există astăzi, în spațiul respectiv, legi (la nivel de țară, dar și al Comunității Europene)² care reglementează modul în care aceasta trebuie să fie făcută, din punctul de vedere al structurării³ și tehnoredactării materialelor/hotărârilor. Literatura de specialitate este una vastă, căreia i se adaugă, grație rețelei de internet, și consilierea on-line⁴ în ceea ce privește realizarea documentelor din această sferă.

Rigoarea întâlnită la întocmirea actelor juridice, a actelor oficiale în general, nu este însă apanajul vremurilor noastre. Stau mărturie numeroasele înscrisuri aflate în arhive, cuprinse astăzi – în număr foarte mare – în diverse colecții de documente. Indiferent de categoria socială căreia îi aparțineau emitenții (boierii cu rang, călugări sau preoți, domnul – singur sau împreună cu divanul, înalți ierarhi, marea boierime, marii dregători, meșteșugari, mica boierime fără rang, militari, negustori, obștile satești, orășenii, sătenii – când luau bani cu împrumut și se prezentau „chezași unii pentru alții”⁵ sau când vindeau moșii ori chiar pe ei înșiși celor înstăriți – , țărani liberi) și de

¹<https://www.juridice.ro/835/despre-scrierea-legala.html> (site accesat la data de 2.04.2020).

²*Ibidem*; <https://op.europa.eu/ro/publication-detail/-/publication/bb87884e-4cb6-4985-b796-70784ee181ce> (site accesat la data de 2.04.2020).

³ Iată doar un exemplu în care apar câteva dintre regulile aplicabile actelor normative; astfel, un act normativ „va avea titlu. Numărul, data și semnătura conducătorului instituției vor fi scrise în clar. Titlurile anexelor (sau ale actelor internaționale ce îl însoțesc) vor fi identice cu titlurile menționate în cuprinsul actului normativ. Dacă actul normativ cuprinde note de subsol, acestea vor fi în concordanță cu referirile din cuprinsul actului”. (http://www.monitoruloficial.ro/RO/article--Condi%C8%9Bii_de_redactare--246.html – site accesat la data de 31.03.2020).

⁴ De pildă, pe situl <https://www.colorful.hr/totul-despre-contractul-de-donatie-acte-necesare-mod-de-incheiere-si-taxe-de-platit/> se găsesc modele de contracte de donație, în funcție de obiectul donat: casă/apartament, teren, autovehicul etc. (site accesat la data de 02.04.2020).

⁵ *Documenta Romaniae Historica (DRH)*, B. Țara Românească, vol. XXXVIII, 1653, volum întocmit de Oana Rizescu, Marcel-Dumitru Ciucă, Florina Manuela Constantin, Andreea Iancu, București, Editura Academiei Române, 2009, p.

tipologia lor (fie că erau *cărți domnești* – de moșie, de cumpărătoare, de schimb, de hotărnicie, miluitoare etc.), „*cărți de pace și răpaos*”⁶, *urice* (acte vechi de cumpărare), *zapise* (contracte private de vânzare-cumpărare, schimb, împrumut de bani etc.), *răvașe* (acte domnești de desemnare a boierilor hotarnici, jurători, tocmelnici care erau delegați de către domnie pentru o anchetă în teritoriu și care realizau o judecată preliminară a speței)⁷, *testamente*, *acte de donație*, *contracte de înfrățire pe moșie*, *cărți de afurisenie ori de blestem*, actele aveau, de regulă, o anumită formă protocolară și un anumit conținut, pe care îl vom prezenta și noi în continuare. Iată, așadar, pentru început, „cuprinsul” (ale cărui puncte sunt atinse total sau parțial, în funcție de natura) documentelor:

Invocația simbolică – crucea – prezentă în majoritatea actelor, simplă sau ornamentată (†).

Invocația verbală a Sfintei Treimi, întâlnită, de obicei, în testamente („În numele Tatălui și al Fiului și al Dfântului Duh, Treimea nedespărțită și de o ființă. Amin” – DRH, vol. XXX, doc. nr. 355, 20 decembrie 1645).

Intitulația – numele voievodului, titlul și devoțiunea („... Io Matei voievod și domn a toată Țara Ungrovlahiei” – DRH, vol. XXX, doc. nr. 32, 24 ianuarie 1645), urmate de filiație („nepotul marelui și preabunului, bătrânului, răposatului Io Basarab voievod” – *ibidem*). „În actele private, intitulația cuprindea numele emitentului, precedat de formula *adică eu* și urmat de calitatea emitentului, proveniența, descendența pe linie paternă sau, în cazul emitentelor, precizarea referitoare la soț” (DRH, vol. XXXII, p. XII; vol. XXXVIII, p. XI): „† Adică eu, diiaconul Gherghe și cu frate-meu Stanciului, nepoții Lupului cel mare ot Măstănești...” (DRH, vol. XXX, doc. nr. 50, 25 februarie 1645). În schimb, dregătorii importanți încep prin a-și scrie direct numele și rangul: „† Stroe vistiiar scris-am și mărturisescu...” (DRH, vol. XXXVIII, doc. nr. 168, 20 august 1653).

Salutația – este întâlnită în poruncile domnești sau în scrisorile înalților dregători; ea cuprindea urări de bine sau de sănătate. Formula utilizată atât de către domn, cât și de ceilalți emitenți era *zdravie*, adică „sănătate”: „... Io Matei Basarab voievod și domn. Scriem domnia mea cinstiului și credinciosului dregător al domniei mele, jupan Spahiul mare ban al Craiovei, sănătate” (DRH, vol. XXXVIII, doc. nr. 185, 3 septembrie 1653).

Arenga – podoabă retorică a diplomatiei, mai rar întâlnită în documente: „Cea care din neființă în ființă toate le-a prefăcut, cele văzute și cele nevăzute, Treime fără de început, căreia într-o ființă de închinăm și cea slăvită în trei părți alcătuitoare... ființă fără de păcat, sfîntenie neînțeleasă, putere neoprită, mare a bunătăților, unul Dumnezeu atotcuprinzător, care spunând Legea, a poruncit lui Moise să ridice cortul în care să se aducă rugăciuni și rugi pentru îmbunarea Lui, în înfățișare trupească a spus fruntașului apostol Petru: «Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi biserica mea...»...” (DRH, vol. XXX, doc. nr. 52, 28 februarie 1645).

Intervenția – apare precizarea că actul este rezultatul solicitării cuiva: „Din mila lui Dumnezeu, Io Matei Basarab voievod și domn. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele slugii domniei mele, Ișțfan stolnic din Căinești, din județul Vâlcea ca să fie volnec cu această carte a domniei mele să-ș ia un loc de livade de la Radul de aceia de sat, livade pentru livade, pentru că au venit Ișțfan stolnic denpreună cu Radul aicea, naintea domni<i>i</i> mele la divan, de s-au pârât de față pentru o livade” (DRH, vol. XXX, doc. nr. 36, 28 ianuarie 1645).

Dispoziția – emitentul justifică dispoziția luată prin invocarea autorității morale a instanțelor care se antepunuseră asupra cazului: „Din mila lui Dumnezeu, Io Matei Basarab... dă domnia mea această poruncă a domniei mele acestui om... ca să-i fie ocină în Poienărei ... de peste tot hotarul și cu tot venitul cât se va alege, pentru că <este> veche și dreaptă ocină întocmită și aleasă de bătrânii satului Poienărei...” (DRH, vol. XXX, doc. nr. 10, 11 ianuarie 1645).

VIII. Informația utilizată în paginile de față a fost extrasă din lucrarea citată și din: DRH, vol. XXX, 1645, întocmit de Violeta Barbu, Marieta Chipier, Gheorghe Lazăr, București, Editura Academiei Române, 1998; DRH, vol. XXXII, 1647, volum întocmit de Violeta Barbu, Gheorghe Lazăr, Oana Rizescu, București, Editura Academiei Române, 2001; DRH, vol. XXXVI, 1651, întocmit de Oana Rizescu și Marcel Dumitru Ciucă, București, Editura Academiei Române, 2006; DRH, vol. XXXVII, 1652, întocmit de Violeta Barbu, Constantin Bălan, Florina Manuela Constantin, București, Editura Academiei Române, 2006.

⁶DRH, vol. XXXVII, p. VII.

⁷DRH, vol. XXXVIII, p. VII.

Sancțiunea materială – manifestată sub mai multe forme: lovirea de nulitate a unor acte și confiscarea lor, amenințarea cu „certarea domnească”, bătaia în divan, ca pedeapsă pentru încercarea de a intra, prin înșelăciune, în posesia unei moșii, scoaterea din divan cu mare „scârbă și rușine” (un fel de supunere la oprobriul public urmată de dizgrație) și, nu în ultimul rând, pedeapsa capitală.

Pedeapsa spirituală – apare sub forma blestemului, în variante mai dezvoltate sau mai restrânse; era prezentă atât în testamente, acte de donație, de înfrățire etc., cât și în hrisoavele domnești: „Și am pus și blestem [popa Vancea – n.n.], cene să va scula să spargă ac<ea>stă frăție a noastră, au den ruda noastră, au di frați cari au cu noi moșie, acela să fie anatema și afurisit de 318 otețe iji sut vi Nichei, pântru că i-am întreat pre toți” (DRH, vol. XXX, doc. nr. 86, 6 aprilie 1645); „Și am pus domnia mea și blestem: în urma noastră, pe cine îl va alege Domnul Dumnezeu să fie domn și stăpânitor al Țării Românești ori din ruda noastră, ori din alt neam îl rog să înnoiască și să întărească această carte a domniei mele de învoială, cum este mai sus scris. Pe acela Domnul Dumnezeu să-l cinstească și să-l păzească în domnia lui și în viața viitoare, sufletul lui. Iar dacă nu va cinsti și nu va întări, ci-l va călca, și în uitare îl va lăsa, acela să fie de trei ori blestemat și anatema de 318 părinți care au fost la Nicheia și să aibă parte cu Iuda și cu Aria la un loc, amin” (DRH, vol. XXXVI, doc. nr. 13, 15 ianuarie 1651, Târgoviște). Uneori, este inclus însuși Hristos în rândul celor care vor aplica pedepse: „Iar dacă nu va cinsti și nu va înnoi și nu va întări această carte a domniei mele, ci o va călca și o va nimici, acela să fie de trei ori blestemat și anatema și afurisit de vlădica Hristos și de 318 sfinți părinți care sunt la Nicheia și să aibă parte cu Iuda și cu Arie la un loc, amin” (DRH, vol. XXX, doc. nr. 47, 20 februarie 1645, Târgoviște).

Coroborarea – puterea probatorie a unui act – era asigurată de formule consacrate, rezervate domnului, dar și de voința unor persoane private: „altă asupreală să nu fie” (DRH, vol. XXXII, p. XVI).

Subscrierile sunt reprezentate de iscăliturile (amprente ori peceteile) martorilor prezenți la emiterea sau la scrierea actelor: „Și pintru mai adevărată credința, am scris eu, cu mâna mea” (DRH, vol. XXXVI, doc. nr. 101, 1 iunie 1651); „Pentru credința mi-am pusu pecete și iscălitura, ca să să creză și să <să> știe” (DRH, vol. XXXVI, doc. nr. 18, 22 ianuarie 1651); „Și pentru credență, ne-am pus și degetele în loc de peceti” (DRH, vol. XXXVI, doc. nr. 14, 16 ianuarie 1651, Târgoviște).

Mențiunea scribului varia de la formule solemne până la formule tipice copiștilor de manuscrise sau altele care exprimă libera voință a grămaticului: „Și am scris eu, popa Sima ot Dragosloveni” (DRH, vol. XXXII, doc. nr. 49, 16 februarie 1647); „Și am scris eu, Stan grămatic, în cetatea de scaun în Târgoviște, luna mai 28 zile și de la Adam cursul anilor 7155 <1647>” (DRH, vol. XXXII, doc. nr. 156, 28 mai 1647, Târgoviște).

Conținutul documentelor este foarte variat, o multitudine de probleme de istorie socială, „dar și de antropologie istorică și de istorie a vieții cotidiene”⁸ regăsindu-se în paginile lor.

Pe lângă sancțiunile materiale și spirituale care făceau parte din „arsenalul” menit să-i descurajeze pe toți aceia care nu recunoșteau hotărârile domnești, luate întotdeauna „după dreptate și după legea lui Dumnezeu, împreună cu toți cinstiții dregătorii domniei mele....”⁹, apar în documente și o serie de elemente și expresii lexicale auxiliare, care ajutau la securizarea poruncilor domnești din punctul de vedere al duratei „valabilității” deciziilor (ea se putea întinde pe o perioadă nedeterminată)¹⁰ ori al eventualilor contestatari ai hotărârilor. Potențialii contestatari¹¹ se încadrau

⁸DRH, vol. XXXVII, p. XVI.

⁹DRH, vol. XXXVI, doc. 142, 2 iulie 1651, Târgoviște.

¹⁰ Pe parcursul vieții receptorului, al copiilor, nepoților și strănepoților acestuia: „Iară domnia mea [Matei Basarab – n.n.] am dat boiariului domni<i>i mele, Lupului vornicul ca să-ș ție rumânii cu toată moșăia lor den Ionești cât se va alege, cu bună pace, cum l-am miluit domnia mea să-i fie moșăie lui și feciorilor și nepoților și strănepoților” (DRH, vol. XXX, doc. nr. 69, 14 martie 1645, Târgoviște); foarte des apare și mențiunea „în veci”: „Și am vândut noi de a noastră bunăvoie, fără de nici o silă, ca să-i fie dumnealui de moșie și ohabnică coconilor în veci” (DRH, vol. XXXVII, doc. nr. 116, 8 aprilie 1652, Târgoviște).

¹¹ „Iar cine va strica sau va sparge această tocmeală ce am făcut eu, veri judecător, veri rudă, veri ce om va fi, să fie afurisit...” (DRH, vol. XXXVII, doc. nr. 78, 6 martie 1652).

atât în rândul consangvinilor (mai mult sau mai puțin apropiați) celor care dețineau diverse bunuri (mobile și imobile), dar și în rândul unor străini care revendicau, în general, anumite proprietăți. În documentele de arhivă, toți aceștia sunt adunați, de regulă, sub cupola unui singur cuvânt – pronumele negativ *nimeni*. El indică inexistența unei ființe, accepție potențată aici și de suprapunerea unui alt sens, cel al interdicției, pe care îl intuim, pentru vremea respectivă, în subsidiarul cuvântului. Pronumele *nimeni* este întâlnit în majoritatea covârșitoare a înscrisurilor domnești, de regulă „în compania” unuia sau mai multor apelative (după cum se va vedea în continuare); toate însoțite, la rândul-le, de conjunctivul imperativ, forma negativă (*să nu aibă, să nu se clintească*), care contribuie, o dată în plus, la întărirea interdicției de a face altfel decât a fost stabilit prin „lege”. Redăm mai jos aceste apelative, identificate, în mare măsură, în componența unor structuri lexicale complexe. Menționăm, totodată, faptul că din multitudinea documentelor ne vom opri cu deosebire – constrânși și de spațiul tipografic – asupra celor emise de către domnitorul Matei Basarab. Iată termenii:

a m e s t e c – „intervenție într-o acțiune; participare (necerută sau forțată) în treburile sau relațiile altora”¹²: „Întru aceea, acești mai sus-ziși megiași așa s-au tocmnit ca să țină aceste mai suspuse locuri Ion pe Neajlov. ... Și a văzut domnia mea și cartea cinstului dregător al domniei mele, jupan Dragomir mare vornic la mâna lui Ion, ca mai mult *treabă și amestec* Stan *să nu aibă*”¹³;

b â n t u i a l ă – „(pop.) supărare, necaz, vătămare; expr. *fără nici o bântuială* – în bună voie, nesupărat de nimeni”¹⁴: „...am dat domnia mea tuturor moștenilor satul Bălțații, tot satul și cu fiii lor ca să fie de acum înainte în pace și liberi de vecinie ei și fiii lor de către slugile domniei mele ... *de către nimeni bântuială să nu aibă* ... și de nimeni neclintit, după porunca domniei mele”¹⁵;

c l i n t i t(și sub forma *clătească*) / **n e c l i n t i t** – „a (se) mișca puțin din loc; a schimba; (fig.) a determina pe cineva să-și schimbe o hotărâre, o părere”¹⁶: „Pentru aceasta am dat și domnia mea [Matei Basarab – n.n.] cinstului dregător al domniei mele, pan Costandin mare postelnic, ca să-i fie acești mai sus-ziși rumâni și ocinele din Zărnești și din Vârtoape de dedină și de ohabă fiilor și nepoților și strănepoților și *de nimeni neclintit*, după zisa domniei mele”¹⁷; „Drept aceea și domnia mea însumi am dat cinstului boierului domni<i>i mele jupan Drăgușin vel paharnic ca să-i fie lui moșia și rumânii care sânt pre rând mai sus-scrieși, de baștină și ohabnici feciorilor și nepoților și strănepoților și *dă nimeni să nu să clătească* după zisa domni<i>i mele”¹⁸;

c o t r o p i r e – „ocupare prin violență a unui teritoriu străin; luare în stăpânire a ceva; uzurpare a unui drept”¹⁹: „De aceea, am dat domnia mea sfintei mănăstiri Tismana și lui Mihai Comis, ca să aibă a stăpâni satul Rogova, tot satul cu tot hotarul, pe hotarele și pe semnele pe care le-a stăpânit Buzescul de mai înainte vreme și pe unde le-au pus acum acești mai sus-ziși boieri. Și mai multă *tulburare și cotropiresă nu aibă* în veci de la Broscoveni”²⁰;

g â l c e a v ă – „ceartă între două sau mai multe persoane manifestată prin vorbă multă, discuții aprinse”²¹: „Și am vândut eu [Dobre, feciorul Neculei – n.n.] de a mea bunăvoie, fără de nicio silă, cu știrea tuturor rudeniilor mele și a vecinilor demprejur și den sus și den jos, ca să-i fie dumnealui vii de moșie ohabnică, ca și viile clisiariului, pentru căci că ș-au dat dumnealui a lui direpți bani, ca să-i poată fi moșie cu pace, *fără de nici o gâlceavă* în veac”²²; „Și o am vândut dumnii lui [Stanciului vataf ot Bășănești-n.n.] noi, de bunăvoie noastră, cu știrea și cu întrebăciunea

¹²<https://dexonline.ro/definitie/amestec> (site accesat la data de 8.04.2020).

¹³DRH, vol. XXX, doc. nr. 11, 12 ianuarie 1645, Târgoviște. Toate sublinierile din citate ne aparțin.

¹⁴<https://dexonline.ro/definitie/b%C3%A2ntuial%C4%83> (site accesat la data de 31.03.2020).

¹⁵DRH, vol. XXX, doc. nr. 39, 31 ianuarie 1645.

¹⁶<https://dexonline.ro/definitie/clinti> (site accesat la data de 07.04.2020).

¹⁷DRH, vol. XXXVIII, doc. nr. 201, 25 septembrie 1653, Târgoviște.

¹⁸DRH, vol. XXX, doc. nr. 60, 5 martie 1645, Târgoviște.

¹⁹<https://dexonline.ro/definitie/cotropire>(site accesat la data de 08.04.2020).

²⁰DRH, vol. XXXVII, doc. nr. 57, 26 februarie 1652, Târgoviște.

²¹<https://dexonline.ro/definitie/g%C3%A2lceav%C4%83>(site accesat la data de 08.04.2020).

²²DRH, vol. XXXVIII, doc. nr. 90, 27 martie 1653, Târgoviște.

fraților de ocină și a tuturor megiașilor de sat, ca să hie dumni<i>i lui moșie bună și direaptă și habnică, stătătoare. *Și de nime gâlcevit*²³;

neatins – „din care nu s-a luat nimic; care nu a suferit nicio schimbare; intact, întreg, nevătămat”²⁴. „... De aceea, însumi am dat domnia mea acestor megiași din Petreștii de Sus ca să le fie ocină în Petreștii de Sus partea lor de ocină, dedină și de ohabă fiilor și nepoților și strănepoților și *de nimeni neatins* după porunca domniei mele”²⁵.

necăjit – „(om) care are o durere sufletească; supărat; trist; nemulțumit de ceva sau de cineva”²⁶. „Drept aceea, i-am dat domnia mea [Matei Basarab] boierului domniei mele, lui Ivașcu vel armaș Ceparu, ca să-i fie lui ocine și rumâni, ce scriu mai sus moșie ohabnică, lui și feciorilor și nepoților și strănepoților lui până în veac și de *către nimeni necăjit* să fie prin zisa domniei mele”²⁷;

neîntors – „care nu s-a întors sau n-a fost întors, răsucit sau schimbat în altă poziție, care a rămas pe aceeași parte sau față ca la început”²⁸. „Și am dat însumi domnia mea boiarului domniei mele Moisiu spatar, ca să-i fie lui această moșie de la Odobeani, hotărâtă și împietrită pă semnele și hotarale ce s-au scris mai sus, de baștină și ohabnică, lui și feciorilor lui, nepoților și strănepoților lui, în veac, ... să-i fie lui de baștină și în bună pace și moșie *statornică și neîntoarsă* niciodată. *Și de nimeni să nu se clătească*, după zisa domniei mele”²⁹;

nesupărat – „neturburat, lăsat în pace, liniștit”³⁰. „De aceea, are să stăpânească spătarul Andreiu această moșie din Iași, cu tot hotarul și venitul, de moștenire și ohabnică în veci, atât el, cât și copi<i>i, nepoții și strănepoții lui, *nesupărați de nimeni*, după porunca domni<i>i mele”³¹;

neschimbat – „care își păstrează conținutul, forma, aspectul vechi, care n-a suferit vreo schimbare”³². „Și iar a cumpărat Stoica și Oprea o cânepiște de la Neagoe din Cârsteienești, pentru 55 de aspri gata cu zapis și cu martori scriși ... de a lor bunăvoie... a domniei mele, toate zapisele în mâna lui Badea, de i-am dat însumi domnia mea lui Badea ca să-i fie aceste ocine moștenire fiilor și nepoților și strănepoților și *de nimeni neschimbat*, după porunca domniei mele”³³. „De aceea, am dat însumi domnia mea [Matei Basarab – n.n.] boierului domniei mele, lui Buliga căpitan, ca să-i fie acești vecini și acești țigani *de stăpânire și de moștenire și de neschimbat* fiilor și nepoților și strănepoților”³⁴;

opreală – „piedică în calea unei acțiuni; obstacol”³⁵. „Iar să nu vor vrea să dea seau vor fugi și vor îmbla cu alte minciuni, așa cum am dat domniia mea cum să hie rumâni Niculii pârcașului cu feciorii lor și cu moșia lor și cu tot ce vor avea, să-i fie lui moșii și feciorilor lui. Și de cătră *nimeni opreală să n-aibă* înaintea cărții domn<i>i mele”³⁶;

statornic – „care este mereu la fel, care nu se schimbă; invariabil; definitiv; care nu încetează; durabil, permanent, continuu, neîntrerupt; (despre așezări omenești, despre populații etc.); care nu-și schimbă locul; stabil, fix; temeinic, consolidat”³⁷. „Și am dat însumi domnia mea boiarului domniei mele Moisiu spatar, ca să-i fie lui această moșie de la Odobeani, hotărâtă și împietrită pă semnele și hotarale ce s-au scris mai sus, de baștină și ohabnică, lui și feciorilor lui,

²³ DRH, vol. XXXVI, doc. nr. 172, 23 august 1651.

²⁴ <https://dexonline.ro/definitie/neatins> (site accesat la data de 08.04.2020).

²⁵ DRH, vol. XXX, doc. nr. 45, 10 februarie 1645, Târgoviște.

²⁶ <https://dexonline.ro/definitie/nec%C4%83jit> (site accesat la data de 07.04.2020).

²⁷ DRH, vol. XXX, doc. nr. 126, 23 aprilie 1645, București.

²⁸ <https://dexonline.ro/definitie/ne%C3%AEntors> (site accesat la data de 31.03.2020).

²⁹ DRH, vol. XXXVI, doc. nr. 116, 12 iunie 1651.

³⁰ <https://dexonline.ro/definitie/nesup%C4%83rat> (site accesat la data de 08.04.2020).

³¹ DRH, vol. XXXVIII, doc. nr. 197, 20 septembrie 1653, Târgoviște.

³² <https://dexonline.ro/definitie/neschimbat> (site accesat la data de 08.04.2020).

³³ DRH, vol. XXXVII, doc. nr. 96, 15 martie 1652, Târgoviște.

³⁴ *Ibidem*, doc. nr. 161, 10 mai 1652, Târgoviște.

³⁵ <https://dexonline.ro/definitie/opreal%C4%83> (site accesat la data de 31.03.2020). Vezi și expresiile: *a scoate (pe cineva) din oprele* – a face (pe cineva) să-și piardă cumpătul, să se tulbure; *la deal cu opintele și la vale cu oprele* – greu la deal, greu la vale”.

³⁶ DRH, vol. XXX, doc. nr. 17, 15 ianuarie 1645.

³⁷ <https://dexonline.ro/definitie/statornic> (site accesat la data de 31.03.2020)

nepoților și strenepoților lui, în veac, ... să-i fie lui de baștină și în bună pace și moșie *statornică* și *neîntoarsă* niciodată. *Și de nimenea să nu se clătească*, după zisa domniei mele”³⁸;

s t ă t ă t o r– „care stă pe loc, care nu se mișcă; nemișcat, fix”³⁹: „Și i-o am vândut [o delniță den Corșori – n.n.], ca să-i fie moșie *stătătoare* lui și feciorilor lui, în veac”⁴⁰; „Și o am vândut de a mea bunăvoie și am întrebat toate rudele mele și toți frații de moșăie și nemea n-au vrut să cumpere, fără numai ce s-au aflat Anania roșul și cu frații lui, anume: Chirca și Vlaicul, de au cumpărat drept bani gata ughi 60. Însă Anania au cumpărat jumătate și frații lui, Chirca și Vlaicul, altă jumătate, ca să le fie lor moșăie și coconilor *stătătoare* și în veci neclintită”⁴¹;

t u l b u r a r e– „pierdere a limpezimii, a transparenței unui lichid (din cauza impurităților); (fig.) tumult, dezordine, răzvrătire, răscoală”⁴²: „Pentru aceea am dat domnia mea lui Șerbu și lui Manolie și lui Efrem și cu fiii lor, ca să fie de acum înainte pace și slobozi de vecinie, ei și fiii lor de către Muja monahul care este mai sus-scris și de către frații lui și de către fiii lui și de către toate rudeniile lui, *de nimeni tulburare să nu aibă în veci*, și *de nimeni neclintit*, după porunca domniei mele”⁴³;

v a l – „apă de mare, de râu sau de lac, agitată și ridicată de furtună; fig. (înv. și pop.) încercare grea; neplăcere, necaz”⁴⁴: „Deci, domnia mea am judecat pre drept și pre lege, împreună cu tot divanul, cum câți stânjâni de ocină vor fi vânduți și zălojați, să șă-i ție Petru, iar rumâni și câtă moșăie va fi nevândută și nezălojă, să șă-i ție boiariul domniei mele, Lăudat comis, și cu jupâneasa lui, Ancuța, cu bună pace, să le fie moșăie stătătoare în veci, *altu val să nu mai aibă*”⁴⁵;

v a l s a u b â n t u i a l ă – „Drept aceea, domnii mele am dat cinstului dregătorului domn<i>i mele, jupan Dumitru dvornic și fiu-său, Radul logofăt, ca să-ș ție satul Tătarul cu tot venitul, cu bună pace și de *nimenilea val sau bântuială să n-aibă*”⁴⁶.

Pe baza informației prezentate, vom face câteva scurte observații.

Prima dintre ele se referă la beneficiarul documentului; astfel, prin intermediul actelor emise de către domnitor (și nu numai de către acesta) puteau căpăta statutul de „inamovibilitate” atât persoanele: „Milostiiu Bojiiu, Io Matei Basaraba, voievoda i gospodin. ... Deci am judecat domnia mea cum să-ș ție *ei* ocinile cu bună pace și cu tot venitul, din hotar până în hotar, iar *alt nimeni să nu să amestece a le intra în moșie*”⁴⁷, cât și unele bunuri, mai specific, satele, moșiile, viile: „Iar, de nu-i va întoarce bani<i> ce va face partea lui până la câșlege la păresimi, și de nu-ș va purta grija de acum înainte, să aibă a-și plățirea ce-i va face partea de bir, iar boiariul domni<i>i mele să fie volnic a o ținerea și să fie *moșie stătătoare* în veci...”⁴⁸; „Drept aceea, domnia mea am dat boiariului domni<i>i mele, lui Gorgan cliucer, ca să aibă a-ș ținerea pintru acești bani, carii scriu mai sus, *satul Stoineștii cu toți rumânii și cu tot hotarul*, cu bună pace, să-i fie *stătători*”⁴⁹. Considerați drept „bunuri” ale celor înstăriți, inclusiv țiganii puteau fi de baștină, de ohabă sau stătători: „Deci se-au pârât Gherghi vistier de față cu Buzescul și am judecat să-ș ia Gherghi vistier alți țigani și alte țigance de la Buzescul, căci că nu i-au vândut *țigani* buni și *stătători*, ca să-i poată fi moșie cu pace”⁵⁰.

³⁸DRH, vol. XXXVI, doc. nr. 116, 12 iunie 1651 (vezi nota 29).

³⁹<https://dexonline.ro/definitie/st%C4%83t%C4%83tor> (site accesat la data de 08.04.2020).

⁴⁰DRH, vol. XXXVIII, doc. nr. 150, 5 iulie 1653, Târgoviște.

⁴¹DRH, vol. XXXVII, doc. nr. 2, 3 ianuarie 1652.

⁴²<https://dexonline.ro/definitie/tulburare> (site accesat la data de 07.04.2020).

⁴³DRH, vol. XXX, doc. nr. 58, 3 martie 1645, Târgoviște.

⁴⁴<https://dexonline.ro/definitie/val> (site accesat la data de 31.03.2020); de unde și expresiile: *valurile vieții* (sau *lumii, lumești*) – greutățile, încercările prin care trece omul în viață; vicisitudinile vieții; *a face cuiva val* – a provoca cuiva neplăceri, a-i face greutăți; *a avea val* – a avea neplăceri, dificultăți; a trece printr-un pericol, printr-o cumpănă.

⁴⁵DRH, vol. XXXVI, doc. nr. 65, 10 aprilie 1651.

⁴⁶DRH, vol. XXX, doc. nr. 9, 10 ianuarie 1645, Târgoviște.

⁴⁷DRH, vol. XXXVI, 17 august 1651, Târgoviște.

⁴⁸DRH, vol. XXXII, doc. nr. 24, 15 ianuarie 1647.

⁴⁹DRH, vol. XXXVII, doc. nr. 79, 6 martie 1652.

⁵⁰DRH, vol. XXX, doc. nr. 34, 27 ianuarie 1645.

Apoi, din punctul de vedere al formei pe care o îmbracă elemente lexicale utilizate cu scopul de a arăta irevocabilitatea hotărârilor⁵¹ voievodale, remarcăm mai întâi faptul că pronumele negativ apare atât în variantă literară – *nimeni*, dar mai ales cu forme grafice vechi – *nimenilea*, *niminea*, *nimelea* – specifice unei perioade în care se afla în evoluție nu doar societatea, ci însăși limba română. Inventarul formelor se poate îmbogăți⁵² dacă extindem aria cercetării. Astfel, în documentele emise de către persoane particulare întâlnim și variantele **nime** („... datu-mi-em moșia din Groșani cât mi se va veni parte mea de cătră altor frați, jumătate de pre uscat și den pădure și den apă și din câmp și din tot hotarul cât mi se va veni. De acum nainte trabă să nu mai aibă nici eu [Mănea Groșanul-n.n.], nici feciorei miei, nici *nime* den neamul meu până va fi sfânta mănăstire, pântru căci am dat de bunăvoia mea, că m-au ajunsu legea ci divanu”⁵³), **nimea** („Iar să nu vor vrea să dea seau vor fugi și vor îmbla cu alte minciuni, așa am dat domniia mea cum să hie rumâni Niculii pârălabului ... Și de cătră *nimea* opreală să n-aibă...”⁵⁴), **nimene** („Deci aceste 3 pogoane de vie ci le-am cumpărat eu [jupâneasa Nedelia comisoaia – n.n.] le-am dat jupânului Costandin vel postelnic de mi-au dat toți banii gata, ughi 37 i pol, câți i-am dat și eu, ca să fie toate pre seama dumnealor. Și am dat dumnealui și zapisele vânzătorilor miei, ce scriu mai sus. Și le-am dat toate de bunăvoia mea, ca să fie dumnealor de moșie ohabnică și coconilor dumnealor, nepoților strănepoților, *de nimene cletit*”⁵⁵) și **niminimea** („Iar alt *niminimea* treabă cu partea jupâneasei mele [jupân Dragomir vel vornic-n.n.] să n-aibă...”⁵⁶).

Variante fonetice vechi apar și în cazul cuvintelor (*ne*)clintit, *a* (*nu se*) clinti, utilizate în documentele de arhivă și cu formele (*ne*)clătīt, (*să nu se*) clătească, *cletit*.

Adverbul *nu*, prefixul negativ *ne-*, prepoziția compusă *fără de* și adjectivul pronominal *nicio* fac parte, de asemenea, dintre mijloacele gramaticale utilizate pentru a exprima interdicția încălcării actului: *nimeneabântuială* **n-aibă**, *de nimeni neclintit*, **nesupărați de nimeni**, *de nimeni neschimbat*, **fără de nicio gâlveavă** etc. În multe acte, sunt întrebuințate, pentru a potența valoarea hotărârii domnești, mai multe dintre elementele și expresiile lexicale citate în același loc: „...să-i fie lui de baștină și în bună pace și moșie *statornică* și *neîntoarsă* niciodată. Și *de nimenea* să *nu se clătească*, după zisa domniei mele” (vezi **neîntors**); „... *de către nimeni bântuială* să *nu aibă* ... și *de nimeni neclintit*” (vezi **bântuială**).

În ceea ce privește categoria gramaticală, cei mai mulți dintre termeni aparțin clasei substantivelor și adjectivelor; din prima categorie fac parte apelativele *amestec*, *bântuială*, *cotropire*, *gâlceavă*, *opreală*, *tulburare*, *val*, iar din cea de-a doua, *neatins*, *neclintit*, *gâlcevit*, *necăjit*, *neîntors*, *nesupărat*, *neschimbat*, *statornic* și *stătător*. Acestora li se adaugă și verbul *clinti* din formula *de nimeni să nu să clinească / clătească*. Alături de expresia *și de nimeni neclintit*, formula citată anterior este „preferată” în foarte multe documente, cel puțin în materialul pe care l-am consultat. Cele două construcții au fost simțite, probabil, ca având și cel mai mare impact în conștiința celor care s-ar fi putut ridica „cu pâra” împotriva deciziilor luate, prin asocierea dintre *nimeni* și *neclintit* / (*să nu se*) *clinească* cuvinte care creează imaginea interdicției absolute.

Utilizarea tuturor acestor elemente și expresii lexicale (specifice epocii) ne conduc către ideea (general valabilă) că respectarea legii nu este o opțiune și că – din moment ce „aceasta v-am

⁵¹ Pe lângă stabilirea unor pedepse simbolice sau reale și a blestemului.

⁵² Se poate îmbogăți, totodată, și numărul expresiilor lexicale. Iată doar un exemplu: într-un document din 15 august 1653, un anume Vasilie scria: „... Iar părintele, deca au văzut atâta **val ce l-au învăluitu**, vrut-au de să-ș ia viile carii au fost date de vară-me, Stoică, carii sânt denainte casii mele, eu iar am căzutu cu rugăciune de m-am rugat la părintele Macarie și m-am prinsu denainte dumnului, jupan Moisi spatar, ispravnicul orașului, cum de azi nainte, de voiui mai face părintelui Macarie sau altui egumen carii Dumnezeu i va aduce la ace sfântă mănăstire **vreun val sau vreo gâlceavă**, eu să fiu datoru să dau judecătorului, ce va fi cu ughi 50 și să fiu pedepsit cu închisoare” (DRH, vol. XXXVIII, doc. nr. 166).

⁵³ DRH, vol. XXX, doc. nr. 82, 2 aprilie ante 1645.

⁵⁴ Ibidem, doc. nr. 17, 15 ianuarie 1645.

⁵⁵ Ibidem, doc. nr. 315, 24 octombrie 1645.

⁵⁶ DRH, vol. XXXVII, doc. nr. 78, 6 martie 1652.

scris, într-alt chip să nu fie”⁵⁷, „după porunca domniei mele”⁵⁸ – , încălcarea ei atrage după sine sancțiuni materiale și spirituale.

BIBLIOGRAPHY

1. *Documenta Romaniae Historica (DRH)*, B. Țara Românească, vol. XXX, 1645, întocmit de Violeta Barbu, Marieta Chiper, Gheorghe Lazăr, București, Editura Academiei Române, 1998.
2. *Documenta Romaniae Historica (DRH)*, B. Țara Românească, vol. XXXII, 1647, volum întocmit de Violeta Barbu, Gheorghe Lazăr, Oana Rizescu, București, Editura Academiei Române, 2001.
3. *Documenta Romaniae Historica (DRH)*, B. Țara Românească, vol. XXXVI, 1651, întocmit de Oana Rizescu și Marcel Dumitru Ciucă, București, Editura Academiei Române, 2006.
4. *Documenta Romaniae Historica (DRH)*, B. Țara Românească, vol. XXXVII, 1652, întocmit de Violeta Barbu, Constantin Bălan, Florina Manuela Constantin, București, Editura Academiei Române, 2006.
5. *Documenta Romaniae Historica (DRH)*, B. Țara Românească, vol. XXXVIII, 1653, volum întocmit de Oana Rizescu, Marcel-Dumitru Ciucă, Florina Manuela Constantin, Andreea Iancu, București, Editura Academiei Române, 2009.

SURSE ON-LINE

<https://www.juridice.ro/835/despre-scrierea-legala.html> (site accesat la data de 2.04.2020).
<https://op.europa.eu/ro/publication-detail/-/publication/bb87884e-4cb6-4985-b796-70784ee181ce> (site accesat la data de 2.04.2020).
http://www.monitoruloficial.ro/RO/article--Condi%C8%9Bii_de_redactare--246.html – site accesat la data de 31.03.2020.
<https://www.colorful.hr/totul-despre-contractul-de-donatie-acte-necesare-mod-de-incheiere-si-taxe-de-platit/> (site accesat la data de 02.04.2020).
<https://dexonline.ro/definitie/amestec> (site accesat la data de 8.04.2020).
<https://dexonline.ro/definitie/b%C3%A2ntuial%C4%83> (site accesat la data de 31.03.2020).
<https://dexonline.ro/definitie/clinti> (site accesat la data de 07.04.2020).
<https://dexonline.ro/definitie/cotropire> (site accesat la data de 08.04.2020).
<https://dexonline.ro/definitie/g%C3%A2lceav%C4%83> (site accesat la data de 08.04.2020).
<https://dexonline.ro/definitie/neatins> (site accesat la data de 08.04.2020).
<https://dexonline.ro/definitie/nec%C4%83jit> (site accesat la data de 07.04.2020).
<https://dexonline.ro/definitie/ne%C3%AEntors> (site accesat la data de 31.03.2020).
<https://dexonline.ro/definitie/nesup%C4%83rat> (site accesat la data de 08.04.2020).
<https://dexonline.ro/definitie/neschimbato> (site accesat la data de 08.04.2020).
<https://dexonline.ro/definitie/opreal%C4%83> (site accesat la data de 31.03.2020).
<https://dexonline.ro/definitie/statornic> (site accesat la data de 31.03.2020).
<https://dexonline.ro/definitie/st%C4%83t%C4%83tor> (site accesat la data de 08.04.2020).
<https://dexonline.ro/definitie/tulburare> (site accesat la data de 07.04.2020).
<https://dexonline.ro/definitie/val> (site accesat la data de 31.03.2020).

⁵⁷DRH, vol. XXX, doc. nr. 85, 5 aprilie 1645.

⁵⁸DRH, vol. XXX, XXXII, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, passim.

INDICES OF THE DIAPHASIC VARIATION IN THE RSSM SOVIET PRESS

Liliana Botnaru

PhD student, Centre of Linguistics, Institute of Romanian Philology „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

Abstract: From the perspective of the diaphasic dimension, the variation focuses on the report of the transmitter and the receiver, to whom the information is intended. Any transmitter's text is elaborated by a deliberate manipulation of the expression, requesting a certain attitude or a certain feedback from the receiver. For this reason, referring to the wooden language of the RSSM Soviet press and to the authors of political articles, intended for the public, we cannot speak precisely of an individual style or an individual variability, as the motivational factors of the transmitter are, in fact, political orders. They have a collective and ideological character, which „guide” the written discourse to correspond to these orders and to produce a certain attitude or interpretation on the part of the receiver.

Keywords: variety, variability, diaphasic variation, indices of diaphasic variation, wooden language.

Perioada regimului sovietic de după al doilea război mondial se caracterizează printr-o activitate asiduă a unui „creier” propagandistic centralizat atât în instituțiile administrative, cât și în cele culturale, de învățământ și religioase. Informarea în masă, moldovenizarea și sovietizarea se efectuau pe diferite filiere, un rol catalizator avându-l presa, care nu mai deținea o funcție exclusiv mediatică, ci căpătă și una politică, devenind un instrument de manipulare și de realizare a obiectivelor forțelor politice. Anume prin intermediul presei periodice, poporul basarabean era pus la curent cu organizarea socială „corectă”, cu „adevărata” sa identitate, istorie și limbă, cu „bunăvoința” poporului rus și cu „beneficiul” comunismului asupra vieții lor sociale.

În anii 1944-1960, presa periodică promova agresiv ideologia comunistă, valorile sovietice și milita cu înverșunare pentru adevăr – adevărul comunist, pentru asigurarea ordinii interne și pentru „hărnicirea obștii”.

Efectuând o analiză strict lingvistică sau, mai larg, semiotică a titlurilor din presa periodică a anilor 1944-1960, observăm că acestea, prin formele și strategiile de intitulare, reprezintă intențiile și obiectivele de partid, promovând teme de ordin cotidian, care ar trebui să constituie sfera de interes a publicului larg.

Nu putem afirma că din 1960 situația se schimbă considerabil. Elena Negru și Gheorghe Negru notează că „în preambulul hotărârii CC al PCM *Despre literatura care vine în republică din străinătate* din 1 februarie 1966 se arăta, printre altele, că în multe dintre publicațiile ce intrau în RSSM era falsificată realitatea, iar acest fapt „dezorienta oamenii muncii din republică”, influența „negativ asupra formării unei concepții veridice despre lume în rândul populației republicii, mai cu seamă în rândul tinerilor”, crea „confuzie în mințile lor”, „dădea naștere dispozițiilor nesănătoase” (Negru 2019). În acest context, menționăm că limbajul presei periodice din 1944-1960 este un limbaj clișeizat, stereotip, care se precipită în jurul unor probleme ce vizau, mai ales, populația rurală și clasa muncitoare, iar din 1965, apar tot mai des discursuri ale liderilor de partid și de stat, precum și variate rapoarte ale congreselor, prin care autorii se arată îngrijorați și critică accentuarea problemei naționale de pe teritoriul basarabean. Pe lângă capacitatea de influențare a maselor, presa avea și o arie de răspândire mai mare decât oricare alt mijloc de difuzare a informației, promovând cu asiduitate valorile și ideile socialiste.

Variația prin prisma dimensiunii diafazice se axează pe raportul **emițător**, în cazul nostru autorul articolelor analizate și **receptor** (cel căruia îi este destinată informația). Emițătorul își elaborează discursul, astfel încât mesajul pe care vrea să îl transmită să fie interpretat corect,

corectitudinea vizând anume „**interpretantul final**”, dacă e să apelăm la noțiunea cu care operează lingvista Lilia Răciulă (Răciulă 2010) (termen preluat, la rândul său, de la Ch. Pierce), care include atât „**interpretantul imediat**” (sensul denotativ sau invarianta semantică), cât și pe cel **dinamic** (sensul contextual). De fapt, suntem în acord cu afirmația lui Umberto Eco care susținea că libertatea interpretativă a receptorului este ghidată de către autor, acesta urmărind „a ne insera în mod liber într-un univers care totuși este întotdeauna cel voit de autor” (Eco 1969, p. 44), unul elaborat în funcție de **factorii motivaționali** ai emițătorului. Astfel, orice **text** al emițătorului este elaborat printr-o **manipulare** dibace **aexpresiei**, solicitând o anumită atitudine sau un anumit **feedback** din partea receptorului. Anume acest aspect diferențiază stilurile individuale ale autorilor, construind corelația dintre expresie și conținut, motivând alegerea unor variante combinatorii sintactice sau lexico-semantică în funcție de competențele lingvistice, psihologice și de creativitate ale autorului, dar, mai ales, de competențele de percepție și de interpretare ale receptorului, cel care devine „manipulat”.

Din această perspectivă, referindu-ne la limba de lemn a presei comuniste și la autorii articolelor cu caracter politic, destinate publicului larg, nu putem vorbi tocmai de un stil individual al acestora sau de variabilitate individuală, căci factorii motivaționali ai emițătorului sunt, de fapt, niște ordine politice, cu caracter colectiv și ideologic, care „modelează” discursul scris astfel, încât să corespundă acestor ordine și să trezească o anumită atitudine sau interpretare din partea receptorului. În aceeași ordine de idei, Eugenia Bogatu consideră că „discursul ideologic trebuie să aibă o forță de seducție fundată nu numai pe elemente de ordin afectiv, ci și pe argumente logic-plauzibile”, devenind astfel nu atât un instrument de informare sau instruire a cetățenilor, cât un mijloc de exercitare a puterii politice. În acest context, autoarea promovează termenul de **reprezentare socială**, care este „un «corpus organizat de cunoștințe», compus din noțiuni, valori și practici relative la obiecte, aspecte sau dimensiuni ale mediului social” (Bogatu 2005). Cercetătoarea insistă asupra faptului că reprezentările sociale se răsfrâng în comportarea oamenilor, dobândind o valoare funcțională, iar reprezentările sociale datorate ideologiei urmăresc realizarea unei intenții, „prin transpunerea unei semnificații dintr-un plan în altul, astfel fiind creat un dublu al realului perceput” (*ibidem*).

În secvențele de text analizate, excerptate din unele numere ale cotidianelor *Moldova socialistă* și *Tineretul Moldovei*, am identificat termenii și noțiunile-clîșeu ale limbajului comunist sovietic: *egalitate, colectivitate, industrializare, progres, gospodărie obștească, construcție socialistă, activ de truditori etc.* Ideologia comunistă, prin intermediul autorului-emițător, care devine un instrument politic, este propagată maselor largi, insistându-se, în special, pe latura sensibilă a acestora, pe cea psihologică, discursurile reprezentând o combinație de argumente și de pilde emoționante. În această ordine de idei, cercetătorul Ioan Milică (2013, p. 38), referindu-se la limbajul presei din perioada regimului comunist de pe teritoriul României, atestă mecanismul de **tabuizare** a unor teme și concepții ideologice și de **totemizare** a unor semne, simboluri sau sloganuri cu mare încărcătură propagandistică. Astfel, conceptualizări precum munca și colectivitatea sunt dublate de aspectul revoluționar al comunismului, prin simbolul „armatei atotputernice” și al „progresului prin construcție”. Iar autorii care aveau ceva de spus, mai mult decât permiteau limitele și rigorile impuse de partid, apelau la unele tertipuri, cum ar fi: inițial aduceau omagii și ridicau în slăvi sistemul socialist sau unele simboluri-toteme, iar în continuare mai „strecurau” câte un „adevăr”, pe care voiau cu tot dinadinsul să-l spună, însă și acesta era voalat, astfel încât să fie acceptat pe paginile ziarului. De exemplu, în *Moldova socialistă* N° 242 din 14 octombrie 1965, am analizat un articol al scriitorului basarabean Vladimir Beșleagă, scris în pragul Congresului Scriitorilor și intitulat *Odă cuvântului*. Autorul definește noțiunea *cuvânt* și evocă puterea acestuia și perpetuarea sfântă în timp. La final de articol, Vladimir Beșleagă insistă însă asupra naturii cuvântului – „Dar sunt cuvinte între cuvinte. Unele ușoare, sunătoare, iar pe dinăuntru goale... Cuvintele minciunii. Altele colțuroase, grele, dar pline de dorul, bucuriile și durerile veștii noastre – cuvintele înțelepciunii.”, asupra efemerității unor „cărți de-o zi”, scrise cu cuvinte „sunătoare, dar ușoare” și asupra dăinuirii „cărților peste vremi”, atenționându-ne „să știm a alege cuvântul, care să înconjoare pământul”. Astfel, autorul este conștient de starea lucrurilor de

facto, însă pornirile volitive îi sunt restricționate de ideologia comunistă, de mecanismul de tabuizare a unor teme, de cenzură, or noțiunea de „tabuizare” a lui Ioan Milică este o reflecție a cenzurii comuniste, definită de către Emilia Șercan în felul următor: „acțiunea de eradicare a tuturor elementelor antitetice ideologiei comuniste, iar demersurile propagandei – ca un proces de cosmetizare a realității prin prezentarea versiunilor acceptate de către conducerea partidului comunist. (...) Scopurile propagandei și ale cenzurii erau identice, și anume obținerea și menținerea controlului social.” (Șercan 2015).

Referindu-ne la limba de lemn a presei comuniste, suntem în tandem cu opinia autoarei Françoise Thom (1993) care susține că „trebuie deci să insistăm mai puțin pe sărăcirea vocabularului, cât pe extrema sărăcie a universului conceptual”, căci anume panoplia săracă a conceptelor permise determină utilizarea unui anumit inventar de unități lexicale și excluderea altora ce se referă la universul conceptual-tabu. Astfel, cenzura trasează granițele limbajului, dirijează cu selecția anumitor mijloace de exprimare, autorii discursurilor politice și ai articolelor politizate se autocenzurau, impunându-și limite, suprimându-și opiniile sau ideile referitoare la realitate, la conducere, în virtutea rigorilor impuse de politica partidului. Despre acest aspect al scriiturii specifice presei comuniste ne aduce mărturie Emilia Șercan, prin intermediul unui fost ziarist al ziarului *Scântea* din România anilor regimului comunist:

„Știi că nu ai voie să scrii despre dragoste, ci numai despre dragostea dintre mamă și fiică, nu despre Eros, erotică. Să eviți cuvântul «cimitir» – că pe tovarășul îl deranjează –, să eviți cuvântul «cruce», să eviți să lauzi prea mult o femeie – că naște invidia tovarășei. Adică lumea știa că erau niște tabuuri. Erau tabuuri de tematică, un întreg vocabular de cuvinte care nu plăceau, fără neologisme, împrumuturile astea străine. Exista o grilă, pe care se puneă foarte răspicat accentul” (Șercan 2015).

În conjunctura sociopolitică creionată mai sus, limbajul presei din perioada regimului sovietic este un limbaj oficial, impus de sistemul de propagandă comunistă, un limbaj care gravitează în jurul cultului personalității liderului comunist. Acesta poate fi desprins atât din titlurile evocatoare ale ziarelor, cât și din articolele politizate, unele dintre ele, în număr destul de mare, fiind dedicate în totalitate portretizării liderilor comuniști, astfel fiindu-le legitimate acțiunile, deciziile și pronosticurile „nostradamice”. Ioan Milică identifică o caracteristică dominantă a portretizării personalităților comuniste și anume, **maniheismul** – „pe cât de luminoasă și aurorală este figura tutelară a fondatorului, pe atât de întunecată și violentă este raportarea la părinții ideologiilor adverse” (Miliță 2013, p. 42).

În articolul *Puterile norodului sovietic sunt nesăcate*, selectat din *Moldova socialistă* (1946) a anilor 1946, liderul comunist I. V. Stalin este portretizat printr-o serie de metafore conceptuale clișeizate: **conducătorul** – *marele nostru conducător și comandant de oștiri, tovarășul Stalin; marele conducător și comandant de oștiri Iosif Vissarionovici Stalin; liderul înțelept* – *Cuvîntarea istorică a tovarășului Stalin dela 3 iulie 1941 a ridicat puterile estea nenumărate ale norodului sovietic; Arătînd toată adîncimea primejdiei, care amenința ființarea însăși a Patriei noastre; Datorită politicii înțelepte și prevăzătoare a partidului lui Lenin – Stalin; revoluționarul-geniu* – *chemarea conducătorului de a reconstrui toată munca lor în chip nou, așa cum cere vremea de război; creatorul* jenial; *marele Stalin – creatorul jenial al tuturor biruințelor norodului sovietic; eroul* – *Pe dinșii îi însuflețea și-i ducea la biruință marele Stalin; izbăvitorul Patriei, însuflețitorul și organizatorul biruinții noastre istorice*. Din contextele enumerate, liderul comunist apare ca un zeu atotputernic, ce întrunește toate calitățile unui adevărat conducător, de cele mai multe ori numele său fiind însoțit de adjectivul „mare”. Astfel, constanțele semiotice ale portretizării liderului de partid sunt metaforizarea și hiperbolizarea excesivă, acestea fiind figurile stilistice predilecte ale presei comuniste. În acest sens, Rodica Zafiu menționa că „varietatea stilistică e căutată, minimal, doar în substitutele (cvasi)sinonimice. Tiparele rigide ale unor «cuvântări» trebuiau să atingă obligatoriu și în ordinea prestabilită câteva teme – pentru a încheia invariabil discursul autorității cu secțiuni privind organizarea, ideologia și apoi politica externă, sau pentru a respecta, în «luări de cuvânt», succesiunea omagiu – adevărat – raport – angajament.” (Zafiu 2007). În aceeași ordine de idei, menționăm că articolul consultat întrunește în totalitate temele sus-amintite, organizarea,

ideologia și politica externă, toate fiind ilustrate prin asocierea obligatorie cu personalitatea marcantă a liderului, ca rezultate ale acțiunilor înțelepte ale acestuia. Limbajul utilizat de autor este unul variat, însă doar în limitele repetițiilor redundante și ale substitutelor sinonimice cu care jonglează stângaci. Uneori cultul personalității conducătorului se contopește cu întregul partid comunist: *Uniunea Sovietică a biruit deatîta, că sforțările ei militare erau îndrumate de mîna puternică și încercată a partidului comunist, a partidului lui Lenin – Stalin*; sau măreția sa este reflectată prin Armata puternică și victorioasă: *armata noastră Roșie îi o armată contemporană de clasa întâi, care are armament pedepplin contemporan, comandiri cu practică și calități înalte morale și de luptă*.

Urmărind succesiunea propusă de Rodica Zafiu, **omagiu – adeziune – raport – angajament**, ca o constantă a discursului politizat, conchidem că textul analizat conține indubitabil aceste semne specifice, omagiul adus liderului de partid generând adeziunea poporului, raportarea la situația ante- și postbelică, din perspectiva autorului, și angajamentul maselor în realizarea visurilor „însuflețitoare” ale conducătorului – *Cu iubire și recunoștință adîncă norodul nostru îl numește pe tovarășul Stalin izbăvitorul Patriei, însuflețitorul și organizatorul biruinții noastre istorice, creatorul ei jenial; pentru norodul nostru erou, norod truditor nu-s cetățîi, pe care să nu le poată lua, nu-s greutăți, pe care să nu le poată birui, el îi gata să margă la orice lipsuri, la orice jertfe, el nu va lăsa niciodată din mîinile sale drapelul de luptă*.

Registrul metaforic specific limbajului presei sovieto-comuniste cuprinde nu doar portretizarea conducătorului, ci și unele serii metaforice sau metonimice care pot fi grupate în:

- metafore și metonimii „**anatomice**”: *a crescutdin **sînul** norodului; îndrumate de **mîna** puternică și încercată a partidului comunist; în **fruntea** armatei noastre; fără a-și cruța **sînjele** lor; din **spatele** frontului (Puterile norodului sovetic sunt nesăcate (ibidem)); amprenta societății vechi, din **sînul** căreia a ieșit (Oamenii să fie liberi de rămășițele trecutului); autoritatea **pumnului** (Omul și legea. Minorul de alături);*

- metafore „**militare**”: *țara s’a prefăcut într’un **lagăr** unic (Puterile norodului sovetic sunt nesăcate); pășesc pe **prima linie** a construcției comuniste în țara noastră; în **avangarda** construcției economice și culturale (Omul și legea. Minorul de alături);*

- metafore „**surse de alimentare**” sau „**ale adăpării**”, așa cum le denumește R. Zafiu (2007): *Patriotismul sovetic **dătător de veață**; izvoarele puterilor nesăcate ale norodului nostru (Puterile norodului sovetic sunt nesăcate); uriașele bogății ale pămîntului să se transforme într’o **cupă a belșugului** (Oamenii să fie liberi de rămășițele trecutului); Să folosim toate **izvoarele** de acumulare a nutrețurilor (Moldova socialistă, 30 iulie 1965, N° 177);*

- metafore „**evolutive**” sau „**ale căii**”: *Pe **calea** de un vac (Moldova socialistă, 23 iulie 1946, N° 143); greutățile care stau în **calea** lui (Puterile norodului sovetic sunt nesăcate); Pe **calea** socializmului (Moldova socialistă, 4 aprilie 1965, N° 79); Pe glorioasa **cale** a comunizmului (Moldova socialistă, 16 iulie 1965, N° 167); **Concluzii... la început de cale** (Moldova socialistă, 16 iulie 1965, N° 167); **Drumul** Cărții (Moldova socialistă, 14 octombrie 1965, N° 242); **Drum** spre inimi (Moldova socialistă, 16 iulie 1965, N° 167); Un **pas** spre belșug (Moldova socialistă, 30 octombrie 1965, N° 256); să pășască azi în **pas** cu veața societății (Oamenii să fie liberi de rămășițele trecutului); **calea** noastră spre o frumusețe profundă și cu adevărat umană (Oamenii să fie liberi de rămășițele trecutului); n’au pășit pe **calea** criminalității (Omul și legea. Minorul de alături); **Ținem calea** spre comunizm! (Moldova socialistă, 28 iulie 1975, N° 167);*

- metafore și metonimii „**octombriste**”, luna octombrie fiind un simbol-clîșeu, cu referință la acel octombrie din 1944, la evenimentele de după Acordul Churchill-Stalin, la demararea procesului de sovietizare și de formare a „omului nou”: *cei educați de **Octombrie** (Oamenii să fie liberi de rămășițele trecutului); În cinstea marelui **octombrie** (Moldova socialistă, 15 octombrie 1965, N° 243); Ne luminează flacăra marelui **octombrie!** (Moldova socialistă, 4 decembrie 1965, N° 290) ș. a.*

Variația lexicală prin prisma dimensiunii diafazeice pendulează între diverse paralelisme lexicale, ce au la bază o concepție maniheistă, de exemplu, *progres – regres, lume nouă – lume veche, om nou – om vechi, socialism – capitalism* etc. Unitățile lexicale ce conturează aceste

antagonisme maniheiste distribuie indivizii-subiecți într-o anumită tabără, fie în cea fidelă ideologiei sovietice – *societatea socialistă*, fie devin dușmani, adepți ai *burghezimii capitaliste*. De cele mai multe ori, discursurile politice, care redau realitatea sovietică și planificarea socială înfloritoare, sunt elaborate în baza acestor opoziții, asumându-și funcția descriptivă, prin contrapunerea particularităților distincte ale acestor două realități contradictorii:

„Ca o cauză a lor vitală au primit oamenii sovietici planul stalinist de cinci ani al **restabilirii și dizvoltării gospodăriei norodnice** a țării noastre. Sarcinile, puse de peatiletca nouă, îs grandioase. În cinci ani om trebui nu numai să lichidăm **ruinările urieșe, pricinuite de cotropitorii germano-fașiști** industriei noastre, gospodăriei sătești, transportului, orașelor și satelor noastre, nu numai să ajungem la nivelul dinnaintea războiului al tuturor ramurilor gospodăriei norodnice, dar și să-l întrecem cu mult” (*Puterile norodului sovetic sunt nesăcate*) – orânduirea socialistă reprezintă „restabilirea și dezvoltarea gospodăriei norodnice a țării”, care și-a stabilit drept scop lichidarea „ruinărilor uriașe, pricinuite de cotropitorii germano-fașiști”;

„În virtutea faptului, că societatea socialistă eczistă relativ nu demult, în ea se mai mențin **rămășițe ale lumii vechi**. (...) Dar se întâmplă și așa, că vre-un tânăr, care n’a văzut nici odată un capitalist sau un moșier, se afundă în **mocirla filisterizmului** și altor **rămășițe capitaliste** și nu se poate descotorosi cu una, cu două de ele. (...) Primejdia, ce o prezintă **rămășițele capitalismului** din conștiința oamenilor, constă anume în faptul, că ele sunt foarte viabile”; „Noi, cei educați de Octombrie, căliți în munca construcției socialiste, reconstruim lumea, dezrădăcinăm ticăloșia și murdăria **societății vechi**, traducem în fapt cele mai luminoase vise ale omenirii, făurim **lumea nouă**, lumea adevăratei fericiri umane – comunizmul” – societatea socialistă este lumea nouă, care trebuie construită conform noilor standarde ale ideologiei sovietice, eliminând „rămășițele lumii vechi”, „rămășițele capitaliste”, evadând din „mocirla filisterizmului” și renunțând la „rămășițele capitalismului din conștiința oamenilor” (*Oamenii să fie liberi de rămășițele trecutului*).

În contextele amintite mai sus, termeni precum „burghezime”, „capitalism” sunt resemantizați, căpătând conotații negative și ilustrând „răul cel mare”. În același sens sunt utilizate și unele expresii frazeologice, proverbe sau maxime: „Dar să nu uităm că «*într’o livadă părăjinită buruienile cresc în voe*». Deci, și slăbirea influenței ideologiei socialiste poate duce la intensificarea influenței ideologiei burgheze”; „*luptînd împotriva răului, deseori rupem doar crenjile, lăsînd intacte rădăcinile*” sau, „În lumea capitalului libertatea personală a omului se măsoară prin suma profiturilor. O astfel de «filozofie» îndreptățește orice crimă” ș. a.

Ca o concluzie la cele discutate, menționăm că inventarul lexical utilizat de autorii sovietici este foarte redus, aceștia jonglând, de obicei, cu aceleași lexeme-clișeu, ceea ce generează în mod inevitabil repetițiile banale și plictisitoare: „rămășițele” fiind fie „ale lumii vechi”, „ale capitalismului”, „capitaliste”, fie, pur și simplu, „ale trecutului”. Monotonia stilistică este evidentă, or autorii sovietici sunt încorsetați de dogma ideologică și nu pot „accesa” unele teme sau probleme, deoarece acestea contravin principiilor socialiste propagate, devenind niște prizonieri ai conținutului ideologic și ai mecanismului de manipulare impus de partid.

Astfel, limba română („limba moldovenească”) de pe teritoriul basarabean sovietic a fost supusă fenomenului variabilității, însă, având în vedere conjunctura sociopolitică din acea perioadă, variația s-a manifestat în limitele unui registru limitat de teme și probleme abordate, stabilit prin cenzură și manipulare ideologică. Particularități fonetice, morfo-sintactice și, mai ales, lexicale specifice sunt valabile pentru perioada stalinistă, renunțarea la unele dintre ele fiind posibilă abia din 1967, când au fost actualizate normele ortografice și ortoepice și a fost recunoscut caracterul latin al „limbii moldovenești”. Totuși, sub aspect lingvistic, nu putem vorbi despre diferențe esențiale, ci, mai degrabă, despre o revenire treptată la statutul firesc al limbii române de până la instaurarea comunismului sovietic. Actualmente limba română din Republica Moldova mai conservă o coloratură ușor învechită și populară, însă la nivelul limbii vorbite, drept consecință a bilingvismului nesănătos și silnic instaurat în perioada sovieto-comunistă. Însă chiar și aceste fonetisme sau lexic regional sunt atestate tot mai rar și mai mult facultativ, fiind specifice unui anumit contingent de vorbitori, populației rurale sau celor cu un nivel de cultură și educație mai precar.

BIBLIOGRAPHY

1. NEGRU, E., NEGRU, Gh. *Autoritățile sovietice în război cu presa și literatura din Republica Socialistă România*. În: „Limba Română”, Nr. 1, anul XXIX, 2019, p. 295-306. ISSN 0235-9111.
2. RĂCIULĂ, L. *Variabilitatea diafazică în cadrul unor serii stilistico-istorice*. Chișinău: Bons Offices, 2010, 189 p. ISBN 978-9975-80-322-9.
3. UMBERTO, E. *Opera deschisă. Formă și indeterminare în poeziile contemporane*. Trad. și prefață de Cornel Mihai Ionescu. București: Editura pentru Literatură Universală, 1969, 280 p.
4. BOGATU, E. „Limba de lemn” la nivelul discursului politic [online]. În: Moldoscopie, numărul 2 (29), 2005, p. 93. [citat 20.09.2019]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Limba%20de%20lemn.pdf
5. ȘERCAN, E. *Cultul secretului. Mecanismele cenzurii în presa comunistă*. Iași: Editura Polirom, 2015, 264 p.
6. THOM, F. *Limba de lemn*. Trad. de Antohi Mona. București: Humanitas, 1993.
7. MILICĂ, I. *Lumi discursive. Studii de lingvistică aplicată*. Iași: Editura Junimea, 2013, p. 38.
8. ZAFIU, R. *Limba și politică* [online]. București: Editura Universității din București, 2007, 284 p. ISBN 978-973-737-307-6. [citat 17.09.2019]. Disponibil: <http://essaydocs.org/rodica-zafiu-limbaj-si-politic.html>

SURSE

1. *Puterile norodului sovietic sunt nesăcate*. În *Moldova socialistă*, 5 iulie 1946, N° 130.
2. *Oamenii să fie liberi de rămășițele trecutului*. În *Moldova Socialistă*, 18 decembrie 1965, N° 303.
3. *Omul și legea. Minorul de alături*. În *Moldova Socialistă*, 3 noiembrie 1976, N° 258.
4. Alte numere din cotidianul *Moldova socialistă* tipărit în perioada anilor 1946-1976.

WHEN HE WILL COME TO US IN TOO MANY FORMS (HOS. 6, 1-3): IMPLICATIONS FOR TRANSLATION

Constantin Răchită

Research Assistant, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The importance of contextualization in understanding and translating the biblical texts is well known in academic research. Unlike modern translations, where the meanings of lexical units are usually justified empirically, in translation of ancient texts interpretation plays a more important role. Many times, the decisions taken in the translation process depend on the ancient authors'/ translators' intentions, on a prior understanding of the socio-cultural milieu within which they lived and worked. The real difficulties appear when the context of writings is not so well known and the efforts of contextualization confront a poetic text, which involves idioms and metaphorical expressions. It is the case of Hosea 6, 1-3, verses that have long been discussed among commentators. Despite the proposed hypotheses, the meaning of the message remained unclear. The aim of this paper is to suggest alternatives for understanding the text.

Keywords: Biblical Exegesis, Ancient Translations, Prophetic Literature, Hosea 6, 1-3, Contextualization, Ludlul Bēl Nēmeqi.

Într-un studiu dedicat culturii religioase a popoarelor vest-semite, Niels Peter Lemche concluzionează, în urmă cu aproape 30 de ani, că monoteismul iahvist este o creație târzie a cărților biblice istorice, inexistentă în textele inițiale ale cărților profetice¹. În argumentația sa, Lemche citează textul de la Os. 6, 1-3 și susținea că speranța profetului într-o revenire a poporului israelit la cultul adecvat al lui Iahve nu a putut fi exprimată altfel decât în termeni „canaaniți” și că una dintre traduceri în limba engleză ale textului (*Revised English Bible*) are reale probleme în „a face dreptate” textului ebraic². Problema „fidelității” față de textul sursă, pe care o reclamă Lemche în acest caz, are legătură (parțial) atât cu nivelul de precizie semantică al traducerilor literale în redarea metaforelor, despre care discuta James Barr încă de la primele studii indispensabile traductologiei biblice moderne³, cât mai ales cu o problemă de contextualizare istorică și socio-culturală a textului. Mai precis, un text atribuit unui profet israelit din secolul al VIII-lea î.Hr., care trăiește și scrie într-o cultură canaanită, ce nu cunoaște încă noțiunea de monoteism, ar trebui tradus în conformitate cu specificul epocii sale, nu în funcție de prejudecățile moderne despre o divinitate unică.

Într-adevăr, dacă facem abstracție de observația lui Lemche, citim astăzi în traducerea textului ebraic de la Os 6, 1-3 un îndemn la cunoașterea adecvată a divinității, exprimate printr-un cumul de imagini poetice, ce pot fi încadrate cu ușurință în categoria „celor mai frumoase pagini din Biblie”:

«Haideți, să ne întoarcem la Domnul; că El este cel ce ne-a sfâșiat și El ne va vindeca; El ne-a lovit și El ne va bandaja. ²După două zile ne va readuce la viață; în a treia zi ne va ridica, astfel încât să trăim înaintea Lui. ³Să-L cunoaștem, să căutăm să-L

¹Lemche 1991: 171: [...] we never find a passage in the books attributed to pre-exilic prophets accusing the Israelites of worshipping the gods of Canaan, because no such 'gods of Canaan' ever existed. The accusations against the Israelites were invariably that they worshipped other gods or wrong manifestations of Yahweh, never that they worshipped the Baal or the El of the Canaanite peoples. Only in the historical books, where the fixation of the concept of Canaan had already taken place, are the Israelites accused of religious abuses which include the worship of foreign and Canaanite deities.

² Lemche 1991: 171, n. 20.

³ Barr 1979: 288-290; 314-315.

cunoaștem pe Domnul; sigur ca zorile este răsăritul Lui; va veni asupra noastră ca ploaia, ca ploile de primăvară ce udă pământul.» (cf. NRSV)

Observațiile lui Lemche, ce vizează strict ultimul verset, rămân fără obiect în orice traducere modernă, pentru că ele se referă de fapt la o demitologizare a textului original. În ebraică, elementele comparațiilor, „zorile” (זָרִיחַ) și „ploaia” (גֶּשֶׁם), sunt manifestări cunoscute ale zeului Baal, cea mai importantă divinitate din panteonul canaanit. Dar ca să fie redade ca nume proprii într-o traducere modernă, textul ar trebui înțeles în aceeași manieră în care a făcut-o și Lemche. Pentru el, textul îi aparține profetului israelit Osea și a fost scris în secolul al VIII-lea î.Hr., într-un mediu cultural israelit, ce nu făcea nicio diferență esențială între cultul lui Iahve și cel al lui Baal. În general, traducătorii se dispensează ușor de problema contextualizării, motivând că scopul unei traduceri este cel de a echivala lingvistic și gramatical textul sursă, evitându-se pe cât posibil amestecul interpretării în procesul traducerii. Dacă o astfel de justificare își poate găsi de cele mai multe ori argumente, în cazul textelor vechi, unde gradul de polisemie al termenilor este mult mai ridicat, înțelegerea contextului în care a fost scris textul sursă dobândește o importanță fundamentală. Nu de puțin ori, opțiunea semantică a traducătorului va depinde de înțelegerea intenției autorului, de mesajul pe care a dorit să-l transmită în contextul mai larg al scrierii. Cu toate acestea, textul de la Os 6, 1-3 ridică numeroase probleme ce țin de date, paternitate, gen literar, mesaj, transmitere, toate în măsură să influențeze traducerea și interpretarea.

Dacă textul de la Os 6, 1-3 a primit numeroase interpretări de-a lungul timpului și a suscitat numeroase dezbateri în studiile biblice, cauza principală a acestui lucru nu poate fi alta decât „confuzia”, intenționată sau nu, dintre etapele de producere și cele de transmitere ale textului păstrat astăzi. Din studiile academice serioase aflăm că autorul cărții Osea ar fi trăit în Regatul de Nord al Israelului între anii 750-725 î.Hr., dar că din întreaga carte biblică doar capitolul al 3-lea i-ar aparține cu adevărat, dat fiind contrastul dintre singurul capitol narat la persoana I (din perspectiva autorului) și celelalte, compuse sub formă de monologuri, la persoanele I și a III-a⁴. Realitatea este că niciunul dintre capitolele cărții nu a fost menajat de redactorii cărții din Iudeea, care s-au străduit să transforme experiența personală a unui profet, căsătorit din poruncă divină cu o prostituată (cf. Os 1, 2-3), într-o metaforă teologică ce vizează relația contractuală dintre Iahve și poporul său ales. Ceea ce deținem noi astăzi este viziunea redactorilor de la Ierusalim, preocupați să transforme un text biblic într-o profeție *post-factum* a prăbușirii și distrugerii Israelului. Nu știm sigur dacă intenția profetului Osea a fost cea de a-și admonesta poporul pentru idolatrie; cert este că autorii *de facto* ai scrierii sunt redactori anonimi, care au urmărit să prezinte erorile politice ce au condus la distrugerea istorică a unui regat în cheie religioasă, punându-le pe seama idolatriei și a încălcării legământului încheiat în trecut cu Iahve⁵. Interpolările certe ale textului sunt considerate în primul rând referințele la Iudeea și la soarta comună a celor două regate, pedepsite inițial pentru adoptarea politeismului și a ritualurilor canaanite, dar reabilite ulterior, odată cu revenirea la monolatrie și cu abandonarea sinceră a practicilor ilicite⁶. Deși niciun cercetător nu contestă dovezile clare de redactare ale cărții, petrecute în timpul sau după exilul babilonian (cca 587 î.Hr.), gradul de intervenție asupra cărții este judecat și mai ales perceput diferit. Principalele direcții de interpretare oscilează între o datare a cărții în perioada asiriană, respectiv în cea babiloniană sau persană.

⁴ Weiser 1966: 233-235.

⁵ Cf. Day 2001: 571.

⁶ Textul cărții Osea este unul dintre cele mai corupte din Biblie, fiind binecunoscut faptul că în forma păstrată astăzi el nu constituie altceva decât opinia redactorilor de la Ierusalim. Observațiile unei îndelungate tradiții de cercetare vizează transformările textului, ce ar putea fi rezumate astfel: 1. Toate referințele la Iudeea sunt inserții târzii, efectuate de preoți și scribi; 2. Speranțele restaurării Israelului sunt incompatibile cu intenția profetului Osea, care probabil nu și-a propus altceva decât să atragă atenția asupra unui dezastru iminent; 3. Textul conține numeroase glose tehnice, istorice și arheologice cu rol explicativ, inutile în contextul scrierii cărții. Toate aceste elemente reorientează mesajul scrierii și îi influențează iremediabil interpretarea.

Cu siguranță, primii redactori ai cărții și-au dorit să păstreze atmosfera canaanită și, implicit, datarea cărții în perioada asiriană⁷. Alegoria căsătoriei dintre poporul israelit și Iahve continuă în cea a idolatriei imparate ca adulter. Poporul își înșală soțul divin cu „baali” sau cu amanți din panteonul canaanit, nimic altceva decât manifestări locale ale cultului lui Baal (TM-Os 2, 17; 11, 2). Zeu al furtunii și al fertilității în panteonul canaanit, despre Baal se credea în Antichitate că moare în timpul verii, provocând seceta și arșița, dar că odată cu sosirea ploilor învia și asigura fertilitatea ogoarelor. Mare parte din cartea Osea este dedicată acestei polemici împotriva cultului canaanit al fertilității⁸. Israelii așteaptă să primească grâu, ulei, vin și alte produse ale naturii de la amanții canaaniti, fără să știe că adevărata sursă a fertilității este Iahve (cf. TM-Os 2, 5; 2, 8), soțul părăsit, numit exasperant de către oamenii din popor „Baal-ul meu” (TM-Os 2, 16). Textul de la Os 6, 1-3 a fost considerat partea finală a unei secțiuni mai largi, începută cu Os 5, 8, unde este descrisă judecata asupra ambelor regate ale Israelului și Iudeei. Cercetătorii care au urmărit să explice secțiunea istoric au considerat că ea este o referință la războiul siro-efraimit (733-731) și la cucerirea succesivă a celor două regate de către asirieni (731), permisă de către divinitate⁹. Israelii se fac vinovați de încălcarea legământului cu Iahve și de încercarea de a încheia contracte de vasalitate cu regele Asiriei (Os 5, 13); prin metafore mitologice, precum „molie” și „cariu” (Os 5, 12) sau „leul” care își sfășie prada (Os 5, 14), sunt anunțate pedepsele divine asupra întregului popor. Din Os 5, 15 aflăm că Iahve se va retrage din mijlocul poporului său, până când acesta se va căi, își va recunoaște „boala” și va dori din proprie inițiativă „să se întoarcă” și să-l caute. În strânsă legătură cu „întoarcerea” din acest ultim verset, urmează textul de la Os 6, 1-3, un citat ce implică ideea speranței și a restaurării ce va avea loc în viitor, dacă poporul celor două regate se va căi și va dori sincer să revină exclusiv la cultul lui Iahve. Textul a ridicat numeroase probleme de interpretare pentru că nu este clar cine este autorul enunțului (poporul israelit sau profetul Osea?), nu există un acord în privința imaginii oferite de acest text (o înviere din morți sau o vindecare?), respectiv nu este deloc facil de interpretat intenția pasajului, având în vedere că Iahve

⁷Principala preocupare a redactorilor cărții Osea a fost cea de a demitologiza textul original, reducând numele zeilor din mitologia canaanită la simple substantive comune. Întreg panteonul canaanit este depersonalizat și manifestările zeilor în natură sunt reduse la o suită de comparații și simboluri. Însuși textul în ebraică de la Os 2, 18-19 anunță o *damnatio memoriae* sistematică a numelor lui Baal, pe care o întâlnim bine analizată într-o monografie a lui Gerald Morris (1996), dar și în numeroase alte cercetări dedicate cărții biblice. Astfel, numele zeului canaanit 'Al, El sau Elyon dispăre din Os 7, 16a și Os 8, 6, dar nu a mai putut fi evitat în Os 11, 7 (cf. Morris 1996: 128). Comparațiile lui Iahve cu leul (Os 13, 7), regele (Os 13, 10), plăgile și distrugerea (Os 13, 14) nu sunt altceva decât nume de zei canaaniti, reduși la simple simboluri (cf. Morris 1996: 129). Grâul (דגן), darul lui Iahve pentru poporul său, respectiv „vinul din Liban” (יין לְלִבָּן), comparația ce sugerează metamorfoza unui popor convertit (Os 14, 7), sunt ambele trimiteri directe la numele proprii ale zeilor Dagan (divinitatea semită a grânelor) și Iain din Liban (cf. Morris 1996: 129). Textul de la Os 14, 8b, care la sugestia lui Wellhausen trebuia citit „Eu sunt a sa Anat și a sa Așera”, a fost transformat în „Eu i-am răspuns și i-am privit” doar pentru că verbele „a răspunde” (עָנָה) și „a privi” (שָׁרַח) sunt asemănătoare fonetic cu numele celor două zeițe canaanite. Aluzii la elemente din cultul lui Baal sunt prezente în Os 4, 12-14: bucata de lemn și toiagul desemnează așa numitele *așere*, folosite în rbdomanție (Os 4, 12); Os 4, 13 face aluzie la sanctuarele improvizate în aer liber (ebr. *bamot*) și la poienile sacre ale zeiței Așera (ebr. *așerot*); în Os 4, 14 întâlnim o aluzie la prostituția sacră, strâns legată de ritualurile de fertilizare ale lui Baal (Day 2001: 574). Studiile arheologice indică, fără niciun dubiu, că în secolul al VIII-lea î.Hr., perioada în care se presupune că a fost scrisă cartea biblică, politeismul canaanit și ritualurile asociate zeilor responsabili cu prosperitatea, sănătatea și fertilitatea domină credințele populare din Israel și Iudeea (vezi, de pildă, Dearman 2001: 9-25, unde sunt aduse în discuție inscripțiile descoperite la Kuntillet Ajrud, datate între secolele IX-VIII, ce confirmă un cult politeist susținut de regii Israelului și practicat pe scară largă de întreaga populație). Studiile de mitologie comparată indică un sincretism religios în cadrul căruia iahvismul cărții Osea este de fapt identic cu baalismul (vide Wikander 2014: 125-126; 178; 233-234; 226-227; 256; 262, dar mai ales Smith 2002). În consecință, concluzia firească ar fi că întreaga cartea Osea este o polemică a redactorilor din Iudeea împotriva baalismului, al cărei mesaj original cu greu mai poate fi reconstituit.

⁸Unul dintre cele mai bune studii, ce interpretează întreaga carte din perspectiva polemicii împotriva lui Baal, a fost realizat de James S. Anderson (2015). Autorul aduce în discuție numeroase versete în care funcțiile fertilizatoare și acțiunile benefice ale zeului Baal îi sunt atribuite lui Iahve: TM-Os 2, 10; 2, 22-23; 6, 2; 8, 5-6; 9, 10; 9, 11-14; 11, 2-3; 13, 1-2; 13, 5; 14, 5 (Anderson 2015: 81-82).

⁹Deși ipoteza propusă de Albrecht Alt în 1953 a fost acceptată aproape în unanimitate de cercetarea ulterioară (e.g. Holt 1995: 82; Day 2001: 574; Zimran 2017: 15-18), argumentele împotriva ei sunt suficient de convingătoare (vide Bos 2013: 114-115).

este așteptat să se reveleze ca o divinitate solară („sigur ca zorile este răsăritul Lui”), ce preia funcțiile fertilizatoare ale naturii, specifice mentalității orientale despre rolul zeului Baal („va veni asupra noastră ca ploaia, ca ploile de primăvară ce udă pământul”). Versetele imediat următoare din Os 6, 4-6 sunt o dezaprobare directă a textului, un solilocviu pus pe seama lui Iahve, fapt ce ridică mari semne de întrebare asupra sincerității mesajului și permite interpretarea lui în cheie ironică, chiar dacă temele și motivele pasajului sunt specifice cărții Osea (e.g. „cunoașterea” adecvată a divinității și „fidelitatea” față de legământ sunt teme fundamentale ale cărții¹⁰). Istoria interpretării textului ebraic este extrem de variată și este imposibil să fie rezumată aici¹¹. În general, citatul a fost considerat un cântec de penitență sau expresia liturgică a căinței poporului, solicitată de versetul anterior. Împotriva interpretărilor care au sugerat că textul ar fi o exortatie a lui Osea vorbește nu doar textul traducerii grecești, care adaugă participiul participiul λέγοντες ca să facă mai clară dependența dintre Os 5, 15 și Os 6, 1, ci și textul ebraic: paronomaza dintre verbul „ei mă vor vedea” (Os 5, 15) și substantivul „zori” (Os 6, 3), refăcută inclusiv în traducerea LXX (ὁρθιοῦσι - ὁρθρον), ar trebui să înlăture orice îndoială cu privire la subiectul citatului. În privința intenției pasajului, dacă penitența poporului este ironică sau nu, răspunsul este destul de clar. În conformitate cu forma inițială a profeției, pasajul nu avea nici pe departe intenții ironice; dar în forma pe care au construit-o redactorii din Iudeea, textul este cât se poate de ironic, făcând parte, probabil, din binecunoscuta contestare a sanctuarului de la Betel de către adepții deuteronomiști ai centralizării cultului la Ierusalim. Cele mai multe studii i-au fost dedicate versetului de la Os 6, 2, unde speranța reabilitării istorice a israeliților poate fi citită fie ca vindecare de boală, fie ca înviere din morți¹². Mai mult, textul folosește o expresie ebraică idiomatice (lit. „după două zile, în a treia zi”), echivalentă în limba română cu locuțiunea „după două-trei zile”, nimic altceva decât o expresie temporală ce anunță un eveniment iminent (cf. TM-2Rg 20, 5; 1Sam 30, 12), așa cum apare și în textele Noului Testament (cf. Lc 13, 32). Încă din Antichitate textul a intrat în sfera păguboasă și ridicolă a polemicilor iudeo-creștine: primii au modificat versetul în traducerea Targumurilor¹³, ceilalți s-au grăbit să vadă în text profeții mesianice¹⁴, fără să țină cont că, dacă aici ar fi vorba într-adevăr despre învierea vreunui personaj, ea este cea a zeului Baal, nu a lui Mesia. Interpretările moderne tind, într-o proporție covârșitoare, să interpreteze pasajul în analogie cu mitologia lui Baal din textele descoperite în 1928 la Ugarit (Ras Şamra)¹⁵. Notabilă prin calitatea argumentelor este analiza lui Klaas Spronk, care consideră că textul polemizează subtil cu credința canaanită în învierea morților (*refaim*) de către Baal, pe care o întâlnim reiterată în aceeași carte (Os 11, 2-3), dar și în numeroase alte contexte biblice (Is 14, 9-15; 26, 13-14; Ps 88, 5 și 11; Ez 39, 11-16)¹⁶. Pornind de la asocieri lingvistice cu Dt 32, 29, ce face aluzie la soarta omului după moarte, Spronk consideră că textul este ironic, fiind formulat în termenii cultelor de fertilitate canaanite, în cadrul cărora se considera că Baal intră în fiecare an în împărăția subpământeană a morților și revine primăvara, aducând cu sine nu doar fertilitatea pământului, ci și pe cei mai importanți dintre cei

¹⁰Cf. Daniels 1990: 112-114.

¹¹Sinteze excelente ale ipotezelor avansate în interpretarea textului pot fi consultate la Holt 1995: 81-84 și Day 2002: 118-120.

¹²Problema de interpretare s-a născut din modul în care este citită imaginea poetică din Os 6, 2. Dacă este considerată o explicație pentru verbul נָפַך („a vindeca”) din finalul versului anterior, atunci „readucerea la viață”/„revitalizarea” (חַיָּה) și „ridicarea”/„înălțarea” (קָם) ar putea fi înțelese și ca imagine a revigorării unui om bolnav, care se ridică de pe patul de boală (cf. Is 6, 10; 30, 26; 57, 19; Ier 30, 17; 33, 6). Dacă, în schimb, imaginea poetică exprimă începutul unei noi idei, independente de paralelismul verbelor din Os 6, 1, atunci Os 6, 2 poate sugera metafora învierii și a redevenirii unui popor întreg.

¹³Potrivit unor opinii avizate, targumul pare să limiteze intenționat înțelegerea în sens creștin a textului, de vreme ce evită orice menționare a celei de-a treia zi, deși păstrează sensul eshatologic al pasajului: *He will give us life in the days of consolations that will come; on the day of the resurrection of the dead he will raise us up and we shall live before him* (Glenny 2013: 110-111).

¹⁴Primul autor creștin care și-a imaginat profeții mesianice într-un text cvasi-mitologic a fost retorul Tertulian (*Adversus Marcionem* IV, 43, 1; *Adversus Iudeos* XIII, 23), scriitor urmat fără discernământ și de alți autori bisericești.

¹⁵Ca să le menționez numai pe cele relativ recente, vide Emmerson 1984; Spronk 1986; Holt 1995; Dearman 2001; Day 2002; Smith 2002; Anderson 2015.

¹⁶Spronk 1986: 270-272.

decedați (*refaim*). Textele de la Ugarit despre *rp'um* confirmă relația incontestabilă dintre textul biblic și mitologia canaanită¹⁷. O explicație ușor diferită se întâlnește la John Day, care spune că în miturile lui Baal de la Ugarit zeul coboară în lumea subpământeană însoțit de elemente naturale deificate, ploaia (Pidray) și roua (Tallay)¹⁸. Întoarcerea zeului pe pământ, exprimată prin metafora învierii, coincide cu sosirea primăverii și cu revenirea la viață a întregii naturi. Pentru John Day, Baal este zeul care moare și învie în textul biblic, dar profetul Osea modifică imaginea mitologică, atribuindu-i lui Efraim (simbol al poporului israelit) o moarte cauzată de idolatrie și o înviere iminentă, condiționată de penitență. Analogiile cu mitologia ugaritică se păstrează și în ideea siguranței cu care este așteptată „întoarcerea” lui Iahve („sigur ca zorile este răsăritul Lui”). În textele de la Ugarit termenul *Šahar* (*Šhr*) desemnează divinitatea *Aurorii* sau a zorilor, care face pereche cu *Šalimu* sau *Šalem* (*Amurgul*), fiind nu de puține ori asociați cu Baal Hadad¹⁹. De asemenea, în aceeași cheie de lectură a culturii canaanite, „răsăritul” lui Iahve ține de ideologia monarhiilor orientale, unde soarele era simbolul regalității eterne; metaforele soarelui și ploilor fertilizatoare, ca simboluri pentru prosperitatea generată de monarhie, sunt puse în legătură în TM-Ps 72, 5-6. Limbajul imaginarului solar, întâlnit în textele orientale despre Baal Șamem și despre mulți alți zei mesopotamieni, are rolul de a-i asigura lui Iahve statutul mult râvnit de zeu național, simbolizat de discul solar înaripat, pe care îl descoperim pe numeroase sigilii și vase israelite din perioada monarhiei (e.g. Tel Lachiș).

Contextualizarea textului în perioada asiriană sau în cultura canaanită, așa cum se petrecea și în lectura lui Niels Peter Lemche, este una cât se poate de corectă și de justificată pentru mesajul original, transmis poate de profetul Osea. Dar ea nu ține cont de evoluția acestui text în transmiterea lui sau, mai exact, de modificările pe care le-a suferit textul pentru a fi actualizat și folosit în perioade ulterioare, când însuși iahvismul nu a mai avut nevoie de luxurianta mito-teologie canaanită. Învierea metaforică a *refaim*-ilor a devenit vindecare, chiar dacă asocierea rădăcinilor verbale *hyh* (חַיָּה) și *qum* (קוּם) în alte texte biblice indică o înviere din morți și nu o vindecare (Is 26, 14; 26, 19; Iov 14, 12; 14, 14), iar mesajul oferit de traduceri moderne intră în contradicție cu texte ce menționează clar ideea morții și a învierii din aceeași carte (e.g. Os 6, 5; 13, 1b; 13, 14a; 14, 2 ș.u.). Eliminarea teonimelor din panteonul canaanit și reducerea lor la elemente naturale atât în textul ebraic, cât și în traduceri, fără excepție, a avut rolul de a estompa complet fie o polemică împotriva ritualurilor de fertilizare canaanite, fie intenția ironică a pasajului, determinând astfel o reacție dezaprobatore lipsită de sens din partea lui Iahve.

O altă direcție de interpretare, inițiată în a doua jumătate a secolului al XX-lea, a fost propusă de cercetători care au preferat să interpreteze textul de la Os 6, 1-3 ca pe o creație încheiată în perioada babiloniană și chiar persană²⁰. Nici în acest caz nu vorbim despre datări sau interpretări identice, dar opinia lor comună este, în linii mari, aceea că textul are în centru ideea post-monarhică a unei „vindecări” metaforice a poporului israelit, privită ca reabilitare istorică petrecută după exilul babilonian. Fără să afirme întotdeauna explicit modificarea textului sau reorientarea mesajului său de către redactori²¹, exegeții citesc textul într-un context mesopotamian mai larg, din care face parte

¹⁷Pentru detalii mai precise în această privință, se poate consulta articolul excelent al lui H. Rouillard din DDD, s.v. *Rephaim* (רִפְּאִים): 692-700.

¹⁸Day 2002: 120-121; a se vedea și Wikander 2014: 226, n. 496.

¹⁹DDD, s.v. *Shahar* (שָׁחַר): 754-755.

²⁰Printre aceștia se numără Göran Eidevall, Hans W. Wolff, James L. Mays, Graham I. Davies, Andrew A. Macintosh et alii. Pentru ipotezele avansate în studii ceva mai recente, ce au adoptat această perspectivă, se pot consulta analizele efectuate de Buss 1969; Hong 2006 și Bos 2013.

²¹Pe baza diferențelor tematice și lingvistice dintre versete, Grace I. Emerson susține, ca mulți alți cercetători anteriori, că versetul de la Os 5, 15 este o creație a redactorilor de mai târziu, inserată în text cu scopul de a crea legături artificiale între pericopele de la Os 5, 8-14 și Os 6, 1-6, inițial fără nicio legătură între ele. Argumentul principal este acela că teriomorfismul din Os 5, 14, unde Iahve este imaginat ca un leu care își poartă prada neajutorată, este abandonat în Os 5, 15 (unde este inserată tema judecății), dar este reluat în Os 6, 1b („că El este cel ce ne-a sfâșiat și El ne va vindeca”). Procedul redacțional este binecunoscut în studiile biblice: ligatura dintre Os 5, 14 și Os 5, 15 se creează pe baza repetiției unui termen cheie, în speță verbul *halak* (הָלַךְ), preluat de la sfârșitul versetului precedent (הָלַךְ) și inserat la începutul celui următor (הָלַךְ); vide Emmerson 1984: 72-73. Alți exegeți au contestat autenticitatea întregului pasaj cuprins între Os 5, 15 și Os 6, 3 din mai multe motive, printre care probabile sunt următoarele: 1. Textul

și cultura canaanită. Mai multe studii au adus în discuție similitudinea dintre imaginarul cărții Osea și literatura mesopotamiană a Orientului Apropiat, unde temele sunt mai vechi și tratate mult mai complex²². Privit din perspectiva unei redactări târzii în context asiro-babilonian, sensul textului de la Os 6, 1-3 se schimbă radical. Pe baza corespondențelor lingvistice dintre Os 5, 13-14 și Os 6, 1, unde întâlnim, într-adevăr, jocuri de cuvinte construite cu verbe „a se duce”, „a veni” (הָלַךְ), respectiv „a se întoarce” (שָׁבָה), s-a emis ipoteza că textele constituie o aluzie la deportările asiriene²³. Imaginea devastării regatului Israel și a exilării locuitorilor săi ar fi sugerată și de comparația lui Iahve cu un leu care își poartă departe prada neajutorată, o sugestie ce apare devreme în text (TM-Os 1, 6c). De asemenea, verbe „a sfâșia” și „a vindeca” din Os 5, 13 sunt reluate în cuvintele israeliților de la Os 6, 1 ca să se indice o căință sinceră, o recunoaștere a vinovăției pentru care au fost pedepsiți, și speranța că „rana” pe care le-a provocat-o leul Iahve va fi vindecată²⁴. Interpretat în context mesopotamian, mai precis babilonian, textul de la Os 6, 2 prezintă imaginea unui om bolnav, convins că după o perioadă scurtă de timp se va vindeca cu ajutorul lui Iahve²⁵. Problema rădăcinilor verbale *hyh* (חַיָּה) și *qum* (קוּם), care păstrează în alte contexte biblice sensurile de „a învia” și „a înălța”, a fost explicată pe baza studiilor lui Michael Barré asupra textelor medicale mesopotamiene, unde aceste verbe au sensurile de a vindeca pe cineva de o boală²⁶. De aici s-a concluzionat că în Mesopotamia diferența dintre boală și moarte nu este atât de clar delimitată ca în gândirea modernă; perechile boală-moarte, vindecare-înviere sau însănătoșire-ridicare se află într-o relație similară celei dintre sensul literal și cel figurat al unui termen. Din acest motiv, literatura orientală oferă numeroase exemple în care zei vindecători, precum Ea, Gula sau Marduk, sunt considerați divinități care învie din morți și primesc epiteze precum „stăpânul vieții”, „dătătorul de viață” sau „mântuitorul”²⁷. Tot în sfera influenței culturale mesopotamiene ar intra și analogia dintre încălcarea unui legământ și boală. Nerespectarea contractului cu un rege uman sau divin atrage cu sine impuritatea, boala, infertilitatea etc (cf. Dt 28, 15 ș.u.). De aici s-a emis și ipoteza că textul de la Os 6, 1-3 ar putea fi o rugăciune cu scop terapeutic²⁸, de vreme ce Iahve este considerat atât o divinitate care poate să producă bolile (e.g. Ex 15, 26), cât mai ales singurul care le poate vindeca (e.g. TM-Ps 6, 2; 30, 2; 107, 20). Vindecarea israeliților ar consta aici în restaurarea poporului israelit după exilul babilonian. Versetul următor este interpretat în legătură cu revenirea lui Iahve în mijlocul poporului, asemenea soarelui dimineată, ce ar sugera redobândirea sănătății și a fertilității asigurate numai de respectarea legământului. Printre sugestiiile cercetătorilor se numără și interpretarea textului în analogie cu zeul solar și vindecător Șamaș, dar mai ales cu imaginea și cultul lui Marduk, zeul național al babilonienilor²⁹. Din păcate, aceste sugestii nu sunt dezvoltate

ar întrerupe logica narativă dintre Os 5, 14 și Os 6, 4; 2. Versetele sunt asemănătoare lingvistic și tematic cu altele, despre care știm aproape sigur că sunt adaosuri târzii (e.g. Os 6, 11-7, 1 sau Os 14, 1-9); 3. Din punct de vedere lingvistic, limbajul este specific unei perioade mult mai târzii decât secolul al VIII-lea î.Hr., iar din punct de vedere tematic, textele reflectă evenimente istorice ulterioare exilului babilonian (cf. Harper 1905: 281).

²² Metafora soțului divin și a soției, adaptată în relația dintre Iahve și „doamna” Israel (și reformulată ulterior de creștini în relația lui Hristos cu „fecioara” Biserica), se întâlnește frecvent în literatura mesopotamiană (Östborn 1956: 53; Bus 1969: 111). Același lucru se poate afirma și despre alte metafore inerente cărții Osea: relația dintre copil și părintele său, lipsa mântuitorilor, tema controverselor dintre om și divinitate, judecata și distrugerea popoarelor, vânătorul divin și cursele pentru păsări (e.g. *Imn către Șamaș*; cf. ANET: 387-389). Nu lipsesc nici analogiile lingvistice; de pildă, verbul *hazaq* (חָזַק) din Osea 7, 15 și 11, 3, cu sensurile de „a întări”, „a sprijini” un întreg popor, își găsește o analogie directă în textele oracolelor trimise de zei către regii mesopotamieni pe care îi agreează (cf. ANET: 450; Bus 1969: 110). Cu totul inedit și bine argumentat este studiul lui J. Wijngaards (1967: 226-239), care lecturează textul de la Os 6, 2 ca pe o metaforă direct dependentă de tematica și terminologia tratatelor de vasalitate ale regilor akkadieni și hitiți cu zeii lor protectori. În cheia politicii mesopotamiene și a rolului divinității în relația cu poporul său poate fi citită și metafora leului sau cea a vindecătorului atribuită lui Iahve (Zimran 2017: 1-19).

²³ Bos 2013: 115 și 117.

²⁴ Cf. Hong 2006: 150-151. Imaginea este reluată și în alte pasaje biblice (Is 1, 5-6; 53, 5), unde un aspect important de menționat este acela că nu se referă la deportările asiriene, ci la cele babiloniene (Bos 2013: 117).

²⁵ Bos 2013: 116. A se vedea și argumentele textuale aduse în Buss 1969: 108.

²⁶ Barré 1978: 129-141; Barré 1981: 241-245.

²⁷ Hong 2006: 45-47.

²⁸ Hong 2006: 150.

²⁹ Vide Buss 1969: 108 și 111.

mai mult, deși imaginea lui Iahve din Os 6, 1-3 prezintă oarecare similitudini cu textul din *Enuma Eliș* IV, 18-26, recitat public la sărbătoarea Anului Nou (*Akitu*) din Babilon, mai ales în privința atributelor divine de zeu suprem, rege peste toți ceilalți zei, singurul în măsură să protejeze, să distrugă, să ofere viața în dar și să-și vindece adepții. Interesant este că în studiile moderne se aduc în discuție de multe ori texte din cartea Iov, pentru a fi argumentate diferite opțiuni semantice, însă fără a fi cercetată mai mult legătura cu textul profetic din Osea³⁰. În opinia mea, similitudinile dintre pasajul profetic de la Os 6, 1-3 și cartea Iov, ce ține de literatura sapiențială, se explică prin faptul că ambele texte au fost redactate în exilul babilonian și au avut la bază o sursă comună, anume poemul mesopotamian *Ludlul Bēl Nēmeqi (Îl voi lăuda pe Domnul înțelepciunii)*³¹. Intitulat de moderni și *Poemul dreptului suferind*, poemul ridică aceeași problemă a teodiceei divine pe care o tratează și cartea Iov, având în centru un personaj pedepsit pe nedrept cu diferite boli, dar vindecat în cele din urmă de către Marduk. Frapantă prin similitudine este natura divinității descrise în textul mesopotamian și în cel biblic. Ca și Iahve, Marduk este un zeu vindecător, a cărui imagine prezintă același contrast între severitatea pedepsei și răsplată: dacă mânia sa este „ca o cumplită furtună”, prezența sa este „plăcută ca adierea zorilor” (Tableta I, 6); pedeapsa pentru păcat este dură, vine neîntârziat și străpunge trupul, dar în același timp „bandajele” sale vindecătoare sunt delicate și îi redau viața muribundului (Tableta I, 21-22)³². Acestei imagini îi corespunde acțiunea lui Iahve din finalul versetului de la Os 6, 1, unde în cea mai veche traducerea grecească a textului ebraic descoperim un *hapax*, verbul *μωτώσει* (<μωτόω = „a bandaja”; „a pansa”), corectat prompt în revizuirea lui Symmachus prin verbul *μαλαγματίζω*, cu sensurile de „a alina”, „a potoli” durerea provocată de răni metaforice³³. Ca și Iahve în textul de la Os 5, 15, Marduk se mânie pentru păcatele suferindului său și, părăsindu-l, se retrage în lăcașurile sale: „Dumnezeul meu m-a respins și s-a urcat pe muntele său” (Tableta I, 43). Dar credinciosul părăsit își exprimă speranța certă, certitudine similară cu cea din textul biblic (Os 6, 3: „sigur ca zorile este răsăritul Lui”), că salvarea și reabilitarea sa va veni în curând din partea lui Marduk, comparat cu răsăritul soarelui în zori: „Cu siguranță, în zori binele va veni asupra mea! / Luna nouă va apărea, soarele va străluci!”. Oscilația dintre înviere și vindecare, pe care am discutat-o în textul biblic și pentru care s-a propus echivalența, se întâlnește și în poemul mesopotamian într-un mod similar. În îndurarea sa, Marduk îi readuce la viață pe cei morți (Tableta I, 38)³⁴, dar această înviere are în mod evident sensul unei acțiuni terapeutice: „Domnul meu m-a eliberat de povară. / Domnul meu mi-a pus un bandaj vindecător. / Domnul meu m-a iertat de păcate. / Domnul meu m-a înviat. / El m-a scos afară din groapă. / El m-a dezgropat din mormânt. / El m-a ridicat din ruină” (Tableta V, 1-7)³⁵. Finalul capodoperei mesopotamiene ne oferă o sugestie interesantă pentru interpretarea textului de la Os 6, 3, care pare să vorbească tot despre o epifanie³⁶. Textul mesopotamian, păstrat destul de fragmentar, pare să menționeze că vindecarea bolnavului are loc în timpul epifaniei lui Marduk, în fața celor 12 porți ale templului său din Esagila, la sărbătoarea Anului Nou. Poporul babilonienilor îl așteaptă pe

³⁰ Asemnările lingvistice dintre cartea Iov și întregul pasaj cuprins între Os 5, 12 - 6, 3 sunt numeroase: metaforele atribuite lui Iahve, molia și cariul din Os 5, 12, apar și în Iov 13, 28; necesitatea căinței pentru „a-L vedea” din nou pe Iahve din Os 5, 15 este identificabilă și în Iov 8, 4-5; „întoarcerea către Iahve”, cu sensul revenirii la preceptele legământului, este exprimată de Iov 22, 23; imaginea învierii/vindecării din Os 6, 2 se întâlnește exprimată identic la Iov 14, 12 și 14, 14, iar verbul „a ridica” din același context apare în Iov 24, 22; comparațiile prin care este sugerată epifania lui Iahve din Os 6, 3, i. e. răsăritul soarelui și ploile de primăvară, se regăsesc în Iov 9, 7 și Iov 29, 23.

³¹ Poemul scris în cuneiforme akkadiene, probabil între anii 1307-1282 î.Hr., a cunoscut în trecut cel puțin două traduceri în limba engleză (B. R. Foster în Hallo/Younger 2003: 486-492 și W.G. Lambert în ANET 1969: 596-600), iar astăzi beneficiază de ediții ale textului standard, însoțite de noi traduceri (Annus/Lenzi 2010 și Oshima 2014). Am urmat în citarea capodoperei ultima ediție, realizată de Takayoshi Oshima.

³² Oshima 2014: 79.

³³ Field 1875, II : 948.

³⁴ Oshima 2014: 81.

³⁵ Oshima 2014: 107.

³⁶ Un indiciu prețios pentru această interpretare ne este oferit de emendările exegetilor evrei la traducerea *Septuagintei*, realizate în Antichitate. La Os 6, 3b, unde LXX traduce *ὡς ὁρθρον ἔτοιμον εὐρήσομεν αὐτόν* („Îl vom găsi pregătit ca zorii zilei”), recenziile corectează traducerea pentru a fi înțeleasă ca epifanie: *ὅτι ὡς ὁρθρος βεβαία ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ* („că epifania Lui este la fel de sigură ca ivirea zorilor”); cf. Field 1875, II: 949.

Marduk în zorii zilei cu ofrande de grâu, vin și ulei, toate simboluri ale fertilității. Din informațiile pe care le cunoaștem despre sărbătoarea babiloniană știm că ea avea loc în primăvară (luna Nisan), odată cu sosirea ploilor, iar uneori era sărbătorită și toamna, în luna octombrie (Tișri)³⁷. Aceeași sărbătoare a Anului Nou, cu semnificații proprii, strâns legate de ziua întronării lui Iahve și de ziua judecării sale³⁸, avea loc și în regatele Israelului și Iudeei. Cercetătorii cred, însă, că acestea aveau loc în perioade diferite: în Israel data sărbătorii coincidea cu cea babiloniană, i.e. pe 1 Nisan, odată cu sosirea ploilor primăverii, în timp ce în Iudeea avea loc în toamnă, în luna Tișri, odată cu primele ploi de care depindea recolta agricolă a anului³⁹. Dacă citim textul de la Os 6, 3 în ebraică, aflăm că acolo se menționează, ca și în traducerea grecească a *Septuagintei*, că sosirea lui Iahve în mijlocul poporului său este așteptată ca ploile de primăvară (מִלְקִיּוֹת; gr. ὑετός ὥψιμος) și ca ploile de toamnă (יִוְרָה; gr. ὑετός πρόιμος). Așadar, mai mult decât simple simboluri ale fertilității și prosperității, comparația cu ploile din textul biblic sugerează o epifanie divină, puternic influențată de sărbătoarea babiloniană celebrată în cinstea lui Marduk. Dacă această analogie cu poemul *Ludlul Bēl Nēmeqi* este corectă, atunci reacția dezaprobatore a lui Iahve din Os 6, 4-6 rămâne deschisă interpretării. Cât de sinceră este penitența exprimată în Os 6, 1-3, de vreme ce Iahve nu este cu nimic diferit de Marduk și este perceput în același mod în care babilonienii își descriau și își sărbătoreau zeul național?

Așa cum ni s-a păstrat astăzi textul biblic, interpretarea în context babilonian are mai multe argumente textuale. Acest lucru este demonstrat nu doar de textul ebraic, ci și de traducerea grecească. Traducerea textului în *Septuaginta*, realizată probabil la jumătatea secolului al III-lea î.Hr., indică o înțelegere în context babilonian a textului, influențată de exegeza iudaică a vremii, dar ea nu face aici obiectul unei analize sistematice. Cu toate acestea, diferențele numeroase dintre textul ebraic și traducerea grecească se datorează unei contextualizări diferite a textului, relevante și pentru traduceri moderne, mult prea obișnuite să compare fel de fel de versiuni între ele și să opteze semantic în funcție de propria tradiție religioasă, chiar și atunci când gramatica textului le contrazice flagrant. De pildă, în metafora leului din Os 5, 14 și Os 6, 1 traducătorul a optat în traducerea verbului „a sfâșia” (הִרְבֵּץ) pentru verbul grecesc ἀρπάζω, ale cărui sensuri principale în limba greacă sunt cele de „a fura”, „a prăda”, „a jefui” și mai puțin cele de „a smulge”, „a deșira”, care s-ar putea apropia de sensul rădăcinii verbale ebraice⁴⁰. Contrar sensului pe care îl are verbul în limba greacă, unele traduceri moderne îl traduc prin „a sfâșia”, în conformitate cu imaginea metaforică din textul ebraic, fără a ține cont nici de lingvistică, nici de intențiile traducătorului. Or, în perioada elenistică, când a fost realizată traducerea, imperiul babilonian era distrus de mult timp de către perși, iar interpretarea standard în iudaismul vremii era aceea că exilul babilonian și jefuirea Templului de către aceștia a fost permisă de către Iahve ca pedeapsă pentru nerespectarea legământului. Din acest motiv, în traducerea grecească întâlnim de fapt o traducere explicativă a metaforei, interpretată în context babilonian, unde textul ἐγὼ ἀρπῶμαι καὶ πορεύσομαι καὶ λήμψομαι, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐξαιρούμενος ar trebui tradus în mod firesc și perfect inteligibil în contextul unor evenimente trecute prin „eu îi voi prăda, îi voi duce și îi voi lua și nu-i va scăpa nimeni” (LXX-Os 5, 14). La fel, traducerea textului corespondent de la LXX-Os 6, 1 (ὅτι αὐτὸς ἤρπακεν καὶ ἰάσεται ἡμᾶς, πατάξει καὶ μοτώσει ἡμᾶς), cu intervenții semnificative în privința timpurilor verbale, este logică pentru un traducător care dorește să sugereze că autorul se află încă în Babilon și care știe că suferințele poporului nu se vor sfârși odată cu întoarcerea acasă: „pentru că El ne-a prădat și ne va vindeca, ne va lovi și ne va bandaja”. Așadar, o analiză atentă a ambelor texte, ebraic și grecesc, indică pe de o parte înțelegeri diferite ale textului, dar și contextualizări diferite. Din rațiuni editoriale, nu voi insista asupra sensurilor discutabile pe care le primesc și unii termeni ebraici în traduceri moderne (e.g. verbul מַכָּה din Os 6, 1 se dorește a fi înțeles cu sensul de „a lega răni”, ca în traducerea grecească, deși sensurile sale reale trimit mai curând spre ideea de

³⁷ Frankfort 1948: 313-314.

³⁸ Cf. Mowinkel 2012: 87-89.

³⁹ Clines 1998: 427.

⁴⁰ Traducătorul *Septuagintei* procedează identic și deloc nesemnificativ, cum s-ar putea crede, ori de câte ori verbul *tarap* are legătură cu imaginea metaforică a leului (Am 1, 11; Mih 5, 7; Naum 2, 12; LXX-Ps 7, 2; 21, 13).

exil și de captivitate). Concluziile acestui studiu sunt suficient de evidente în privința importanței unei contextualizări corecte atât pentru înțelegerea, cât și pentru traducerea textelor biblice. Atunci când observații precum cele ale lui Niels Peter Lemche par să nu aibă obiect într-o lectură îngrădită de interpretări tradiționale, nu este exclus să ne fi format prejudecăți consistente în legătură cu o literatură care, din punct de vedere istoric, nu a încetat niciodată să evolueze.

BIBLIOGRAPHY

ANET = Pritchard, James B. (ed.) (1969), *Ancient Near Eastern Texts*, Third Edition with Supplement, Princeton University Press, Princeton/New Jersey.

DDD = van der Toorn, Karel; Beeking, Bob; van der Horst, Pieter W. (eds.) (1999) *Dictionary of Deities and Demons in the Bible*, Second Edition, Brill, Leiden/Boston/Köln.

LXX = *Septuaginta. Editio altera* (eds. A. Rahlfs; R. Hanhart), Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2006.

TM = *Biblia Hebraica Stuttgartensia* (eds. K. Elliger; W. Rudolph), Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1967/1977.

Anderson, Gary A. (1987), *Sacrifices and Offerings in Ancient Israel. Studies in their Social and Political Importance*, Harvard Semitic Monographs, No. 41, Scholars Press, Atlanta.

Anderson, James S. (2015), *Monotheism and Yahweh's Appropriation of Baal*, Library of Hebrew Bible/Old Testament Studies, Vol. 617, Bloomsbury T&T Clark, London/New York.

Annus, Amar; Lenzi, Alan (eds.) (2010), *Ludlul Bēl Nēmeqi: The Standard Babylonian Poem of the Righteous Sufferer*, State Archives of Assyria Cuneiform Texts, Vol. VII, The Neo-Assyrian Text Corpus Project, Helsinki.

Barr, James (1979), „The Typology of Literalism in Ancient Biblical Translations”, *Mitteilungen des Septuaginta-Unternehmens*, Vol. 15, No. 11, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.

Barré, Michael L. (1981), „Bullutsa-rabi's Hymn to Gula and Hosea 6:1-2”, *Orientalia*, Vol. 50, 241-245.

Barré, Michael L. (1978), „New Light on the Interpretation of Hosea VI 2”, *Vetus Testamentum*, Vol. 28, Issue 2, 129-141.

Bos, James M. (2013), *Reconsidering the Date and Provenance of the Book of Hosea. The Case for Persian-Period Yehud*, Library of Hebrew Bible/Old Testament Studies, Vol. 580, Bloomsbury T&T Clark, London/New York.

Buss, Martin J. (1969), *The Prophetic Word of Hosea. A Morphological Study*, Beihefte zur Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft, Vol. 111, Verlag, Berlin.

Clines, David J. A. (1998), *On the Way to the Postmodern. Old Testament Essays 1967-1998*, Vol. 1, Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series, Vol. 292, Sheffield Academic Press, Sheffield.

Dearman, Andrew J. (2001), „Interpreting the Religious Polemics against Baal and the Baalim in the Book of Hosea”, *Old Testament Essays*, Vol. 14, No. 1, 9-25.

Daniels, Dwight R. (1990), *Hosea and Salvation History*, Beihefte zur Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft, Vol. 191, Walter de Gruyter, Berlin.

Day, John (2001), „Hosea” in John Barton; John Muddiman (eds.), *The Oxford Bible Commentary*, Oxford University Press, Oxford.

Day, John (2002), *Yahweh and the Gods and Goddesses of Canaan*, Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series, Vol. 265, Sheffield Academic Press, Sheffield.

Emmerson, Grace I. (1984), *Hosea. An Israelite Prophet in Judean Perspective*, Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series, Vol. 28, Sheffield University Press, Sheffield.

Field, Frederick (1875), *Origenis Hexaplorum quae supersunt sive veterum interpretum Graecorum in totum Vetus Testamentum fragmenta*, vol. II, Oxonii e Typographeo Clarendoniano.

Frankfort, Henri (1948), *Kingship and the Gods. A Study of Ancient Near Eastern Religion as the Integration of Society and Nature*, The University of Chicago Press, Chicago.

Glenny, W. Edward (2013), *Hosea. A Commentary based on Hosea in Codex Vaticanus*, Septuagint Commentary Series, Brill, Leiden/Boston.

Hallo, William H.; Younger, Lawson K. (eds.) (2003), *The Context of Scripture. Canonical Compositions from the Biblical World*, Vol. I, Brill, Leiden.

Harper, William R. (1905), *A Critical and Exegetical Commentary on Amos and Hosea*, International Critical Commentary on the Holy Scriptures of the Old and New Testaments, C. Scribner's Sons, New York.

Holt, Else Kragelund (1995), *Prophecy the Past. The Use of Israel's History in the Book of Hosea*, Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series, Vol. 194, Sheffield Academic Press, Sheffield.

Hong, Seong-Hyuk (2006), *The Metaphor of Illness and Healing in Hosea and Its Significance in the Socio-Economic Context of Eighth-Century Israel and Judah*, Peter Lang, New York.

Lemche, Niels Peter (1991), *The Canaanites and Their Land*, Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series, Vol. 110, Sheffield Academic Press, Sheffield.

Macintosh, Andrew A. (1997), *A Critical and Exegetical Commentary on Hosea*, International Critical Commentary, T. & T. Clark, Edinburgh.

Morris, Gerald (1996), *Prophecy, Poetry and Hosea*, Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series, Vol. 219, Sheffield Academic Press, Sheffield.

Mowinckel, Sigmund (2012), *Religion and Cult. The Old Testament and Phenomenology of Religion*, tr. John F.X. Sheehan, ed. Kenneth C. Hanson, Cascade Books, Eugene.

Oshima, Takayoshi (2014), *Babylonian Poems of Righteous Sufferers: Ludlul Bel Nemeqi and the Babylonian Theodicy*, Orientalische Religionen in der Antike, Vol. 14, Mohr Siebeck, Tübingen.

Smith, Mark S. (2002), *The Early History of God: Yahweh and the Other Deities in Ancient Israel*, Second Edition, Eerdmans, Grand Rapids.

Spronk, Klaas (1986), *Beatific Afterlife in Ancient Israel and in the Ancient Near East*, Verlag & Kevelaer, Neukirchen-Vluyn.

Weiser, Artur (1961), *The Old Testament: Its Formation and Development*, Association Press, New York.

Wijngaards, John (1967), „Death and Resurrection in Covenantal Context (Hos. VI 2)”, *Vetus Testamentum*, Vol. 17, Fasc. 2, 226-239.

Wikander, Ola (2014), *Drought, Death, and the Sun in Ugarit and Ancient Israel*, Coniectanea Biblica, Vol. 61, Eisenbrauns, Winona Lake.

Zimran, Yisca (2017), „The Notion of God Reflected in the Lion Imagery of the Book of Hosea”, *Vetus Testamentum*, No. 68, 1-19.

A SOCIOLINGUISTIC PERSPECTIVE ON PRISON AS “DIFFICULT TERRAIN”

Valentina Gabriela Hohotă

International Expert, Jiangxia University, Fujian, China

Abstract: The prison experience, which is at the centre of our proposal, is based on the individual's interaction with his environment and the status that the individual has in a „social situation” (Blanchet and all, 2013:25). A „total institution” (Goffman, 1968:41), the prison leads the person deprived of liberty to a loss of bearings and loss of self. These two elements, part of the prison daily life, form the backbone of our corpus consisting of the letters recovered from French and Romanian prisoners. The objectives of our contribution focus on understanding the reasons for writing in prison and putting into words the prison experience. In questioning the corpus, we will pay attention to the depictions that the detainee has about himself in his new social context, emotions, the family situation (the existence of children, the death of a parent), economic inequalities, the diversion of the rituals of the detainee and the lack of intimacy.

Keywords: prison experience, loss of landmarks, representations, ritualization of everyday life

Introduction

Notre démarche s'appuie sur l'observation que le statut de résidant dans une „institution totale” (Goffman, 1968: 41) impose au sujet communicant l'adaptation du discours au cadre social en question et sur le constat qu'il y a des éléments discursifs et extra discursifs qui rapprochent le discours carcéral du discours institutionnel. Des éclaircissements de sens se montrent nécessaires quant à cette notion pour le développement de notre argumentation. Au sens large, l'institution représente une forme d'organisation des rapports sociaux dont le fonctionnement s'appuie sur des normes imposées en fonction des particularités de chaque domaine d'activité. En s'identifiant à l'autorité donnée par des règlements arbitrairement établis, l'institution impose à la collectivité résidente certaines normes comportementales et discursives. Maingueneau renforce ceci en précisant que l'institution représente un „dispositif qui délimite l'exercice de la fonction énonciative, le statut des énonciateurs comme celui des destinataires, les types de contenus que l'on peut et doit dire, les circonstances d'énonciation légitimes pour un tel questionnement” (1991: 18).

Le placement d'un individu dans un cadre institutionnel permet de distinguer les statuts sociaux qu'il vit simultanément et la reconstruction de son idiolecte. En opposition avec les institutions standardisées, la prison en est une marginale au niveau socio discursif, où l'on enregistre, selon le témoignage d'un de nos répondants, une „perte de repères”, au niveau de la ritualisation du quotidien et quant aux valeurs partagées. En paraphrasant Bourdieu (1982: 25), dans la perspective du caractère institutionnel donné au discours de la prison, nous partageons l'opinion que ce dernier signifie, d'une part, la concrétisation des moyens linguistiques à l'aide desquels le sujet communicant construit ses représentations mentales sur le milieu de réclusion et, d'autre part, l'autorité que ce milieu représente, donc la réalité qu'on lui impose, ainsi que la construction de la „façade sociale” (Goffman, 1973: 30 - 33).

Notre objectif est d'identifier des éléments permettant le développement d'une étude interdisciplinaire ayant le milieu carcéral comme terrain de recherche. Essentielle pour la présente contribution est la compréhension de la manifestation de l'hétérogénéité dans un terrain difficile, dans le cadre d'une étude comparée des milieux carcéraux français et roumain, à partir de l'observation des comportements de l'individu dans une „situation sociale” (Blanchet *et al.*, 2013: 91) différente de celle qu'il a connue à l'extérieur de la prison.

Corpus valorisé

Pour développer une recherche qui réponde aux exigences de la sociolinguistique, nous avons fait appel à une méthode permettant l'accès à des données authentiques ainsi que la reconstruction de la biographie linguistique et sociale de nos répondants. Étant donné que le système de détention roumain ne permet pas les enregistrements, nous avons conçu un questionnaire à questions ouvertes (distribué à 100 détenus français et roumains), moyen qui nous a permis d'arriver à des détails représentatifs sur la vie en prison. Les questions se concentrent progressivement sur cinq thèmes servant notre intérêt: présentation individuelle du détenu, milieu de détention, activités déroulées en prison, construction des relations intra carcérales et (le degré de) conservation des relations extra carcérales. Les répondants ont été donc suivis dans le cadre de la prison, prise comme „institution totale” (Goffman, 1968: 41), et de la cellule, vue comme „territoire situationnel” (Goffman, 1973: 28).

L'hétérogénéité, condition pour une vue sociolinguistique sur la prison

Une analyse comparée des milieux de réclusion français et roumain permet de remarquer que le comportement collectif génère la manifestation de l'hétérogénéité linguistique, discursive et identitaire. La „compétence de communication” (Kerbrat-Orecchioni, 1990: 48) du sujet communicant nous permet donc de découvrir des pistes de compréhension de l'hétérogénéité dans le milieu de détention.

Plusieurs aspects sont à envisager pour comprendre le terme. Nous prenons la parole libérée des détenus comme soubassement de la construction d'une identité discursive. Pour comprendre sa construction, deux discours constituant l'idiolecte du sujet communicant attirent notre attention, c'est-à-dire le discours pré carcéral (discours initial) et le discours carcéral (discours d'accueil). La période passée en prison, variable sociale de constitution de notre échantillon, permet un regard sur l'utilisation d'un des discours mentionnés. Les nouveaux reclus, qui dans leur quotidien mettent en avant le discours initial, nous donnent la possibilité d'identifier une identité discursive primaire. Pour (se) communiquer et créer des représentations sur eux-mêmes, leurs codétenus, le milieu de la prison et la société extra carcérale ceux-ci mettent en œuvre des compétences discursives acquises lors de la période pré carcérale.

Ils se situent ainsi entre les natures dénotative (expression) et connotative (expressivité) du discours: „Necunoaștearea¹ mediului de detenție, deținutilor din celulă, timiditatea. Pe fața unui deținut se vede dacă e căutat sau nu de când intră în cameră²” (Roumain³, 30 ans, 24 ans de peine).

L'expression et l'expressivité en discours sont identifiables, progressivement, au niveau des facteurs linguistiques qui sont au centre des représentations mentales des sujets communicants. Nous envisageons dans cette situation les émotions qui sont à la base de l'expressivité positive dans les représentations mentales visant la famille, assimilée à son ancienne réalité sociale, et de l'expression négative visant la société extra carcérale „la première fois c'est très difficile pour déjà ma famille et l'angoisse que je recon” (Français, MA⁴, pas d'âge indiqué, 4ème incarcération).

La présence du discours d'accueil est ainsi réduite pour ce qui est de la compréhension, voire absente au niveau de l'expression. Dans le cas de cette catégorie de détenus, l'identité discursive primaire se manifeste par un nombre limité de prises de parole lors des interactions verbales et par des sujets de conversation restreints avec leurs codétenus. La communication se montre limitée à cause du refus ou de l'incapacité à s'y adapter: „...une rupture sociale, sans repère et désespérément violent, ce qui oblige une retenue des autres détenus et interlocuteurs” (Française, CD⁵, 50 ans, 6 ans à purger).

En revanche, les détenus anciens (5 ans purgés et plus) se constituent plus facilement en sujets communicants. Ayant une réalité bien définie, construite autour de certains rituels, leurs représentations mentales nous conduisent vers l'identification d'une identité discursive appropriée.

¹On reprend les témoignages en français et en roumain sans intervenir au niveau de l'orthographe et de la syntaxe.

² La méconnaissance du milieu de détention, des détenus de la cellule, la timidité. Dès qu'un nouveau venu arrive dans notre cellule, on se rend compte s'il est cherché ou pas.

³Tous nos répondants roumains purgent leurs peines au Pénitencier de Haute Sécurité de Craiova.

⁴Maison d'Arrêt (de Dijon)

⁵Centre de Détention (de Joux la Ville)

Le discours carcéral est devenu dominant lors des prises de parole du sujet communicant et son utilisation vise l'expression de la dominance et de la catégorisation des locuteurs „Jocurile de noroc. Informatorii (sifoanele) care dau în primire persoanele mai şmechere care mai deţin obiecte interzise⁶” (Roumain, 25 ans, 9 ans de peine).

Manifestant de l'équilibre lors des interactions verbales dans le nouveau contexte, le sujet communicant commence à exprimer sa „face” (Goffman, 1968: 15) en utilisant le discours de réclusion à fréquence de plus en plus élevée. Tout comme dans le premier type d'identité discursive carcérale, dans le cas de ce deuxième, nous portons attention aux représentations mentales que les prisonniers construisent. La prise de conscience de son nouveau cadre de vie mène le sujet communicant à évaluer sa réalité par la négation de la justice et des décisions de la société extra carcérale à son sujet. Dans le cas des personnes recluses qui n'ont plus le soutien de leurs proches, la famille apparaît sous une double optique : liée à un statut/une réalité que la personne privée de liberté a perdu.e et faisant partie de la société extra carcérale „Nu mai am familie, de soţie m-am despărţit, copiii sunt la ea. Iar aceia care mia fost o bună mamă a decedat pe data de 2 martie 2008⁷” (Roumain, 50 ans, 18 ans de peine).

Il est important de retenir dans ce contexte la présence de l'élément gradation comme influençant la compréhension des notions évoquées ci-dessus et la reconsidération de la „face” (Goffman, 1968: 15) du locuteur en fonction du milieu où ce dernier se manifeste discursivement.

Une autre catégorie de détenus qui a retenu notre attention est représentée par ceux dont les compétences discursives et langagières sont remarquables. Les témoignages ont relevé parmi nos répondants la présence des reclus qui ont bénéficié d'une instruction élevée, avant d'intégrer le milieu de détention, et des détenus qui, sans en avoir une, influencés par la durée de la peine, ont dédié leur temps aux activités intellectuelles „Eu sunt înscris la mai multe activităţi educaţionale în afara faptului că prestez munca în fabrică la cusut pantofi şi prestez şi şcoală (clasa a IX-a) sâmbăta şi duminică⁸” (Roumain, 30 ans, 10 ans à purger).

Dans leur cas, la période passée en prison ne constitue pas un repère dans le processus l'intériorisation du discours carcéral, ceux-ci manifestant une identité discursive pré carcérale très bien conservée. Les activités à caractère intellectuel déroulées leur permettent un contact avec le discours de la prison plutôt au niveau de la compréhension „Plimbarea, munci în interiorul penitenciarului dar şi în exterior, dar şi cursuri sau programe socio-educative şi şcoală⁹” (Roumain, 35 ans, 23 ans de peine). Voilà des conditions qui font du milieu carcéral le cadre social dans lequel l' (auto) instruction permet une communication sociale sous le signe de l'équilibre discursif et des „contraintes rituelles” (Goffman, 1989: 22 - 23) diminuées et qui ouvrent notre argumentation à la compréhension des relations qui se développent en prison.

La construction de la face en prison et le processus de socialisation

L'aspect social des relations intra et extra carcérales sera analysé dans la perspective de manifestation du discours et du groupe social, restreint ou élargi, en termes de conscience collective et de cohésion de groupe. Les prémisses de la socialisation en prison sont représentées par les privations que tout détenu rencontre dès qu'il intègre son nouveau milieu social et connaît sa nouvelle réalité. En valorisant les idées de Sykes (1958: 73) au sujet des privations que le reclus subit pendant son parcours carcéral, nous en privilégions ici la perte de la liberté et les frontières concrètes qui séparent le reclus de la société commune „apre j'ai le cafard où les idées noires, deprime et oui ont n'ai des êtres humain comme meme, detenus mais humain” (Français, CD, 44 ans, 8 ans à purger).

⁶ Les jeux de hasard. Les informateurs (les mouchards) qui font moucharder les caïds auprès des surveillants, qui, des fois, détiennent des objets interdits.

⁷ Je n'ai plus de famille, je suis séparé de ma femme, les enfants sont chez elle. Et celle qui a été ma douce mère est morte le 2 mars 2008.

⁸ Moi, je suis inscrit à plusieurs activités éducatives et à part le fait que je pratique une activité dans la fabrique de chaussures je fais aussi de l'école (la IXème) le samedi et le dimanche.

⁹ La promenade, des travaux à l'intérieur du pénitencier, mais aussi à l'extérieur de celui-ci, mais aussi des cours ou des programmes socio-éducatifs et école.

La perte des biens „Dacă nu aş avea vizită (pachet) şi nici cumpărături ar fi foarte greu pentru mine ca femeie să-mi procur bunurile necesare gen: şampon, hârtie, săpun, pastă de dinţi, etc. [...] penitenciarul dă un sapun care miroase groaznic, o hârtie igienică¹⁰” (Roumaine, 23 ans, 4 ans de détention) met en relation le détenu avec son entourage appartenant à la société extra carcérale. Le manque de services mentionné par Sykes est contredit par nos répondants qui évoquent, sans trop de détails, l’existence de certains services médicaux „[...] mais nous sommes tout de même encadrés par les surveillants, médecin, psychologue qui nous sont présentés d’office pour nous faire comprendre le fonctionnement” (Français, MA, 30 ans, 36 mois de peine).

La prison représente un milieu où la socialisation impose d’autres coordonnées que celles connues lors de la socialisation en milieu extra carcéral. Dans le milieu de détention, le processus de socialisation, résultat d’un autre type d’„ordre social”(Digneffe, 1990: 57), se déroule du haut vers le bas, du personnel de l’institution vers les personnes incarcérées et des reclus autoritaires vers les moins autoritaires. Il convient de souligner la socialisation positive ou en coopération, situation où les détenus partagent les ressources avec leurs codétenus de statut équivalent ou avec les plus autoritaires pour avoir accès au groupe de ces derniers „Ne ajutăm cu ce putem în limita posibilităţii¹¹” (Roumaine, 24 ans, 7 ans de détention) et „On s’aide matériellement et moralement une à l’autre” (Étrangère, MA, 27 ans, 3 ans à purger).

En revanche, le milieu carcéral est marqué par la manifestation de la socialisation négative ou la socialisation comme compétition et conflit. Processus réalisé par menace ou manipulation, ce type de socialisation se matérialise dans des situations très courantes où les détenus autoritaires dominent les autres en les privant de leurs biens et de leurs aliments „[...] care nu ştiu să se descurce, le ia alţii bani, bunuri la jocuri de noroc, ori prin prostie sau cu forţa¹²” (Roumain, 38 ans, 22 ans de peine). Milieu restrictif qui impose le changement des habitudes et des comportements de la personne privée de liberté, la prison trace les coordonnées de la socialisation et nous permet d’observer les reclus en tant qu’acteurs sociaux.

La vie en commun, le changement forcé des rituels et le besoin de résister dans un milieu hostile détermine certains changements des comportements et des attitudes des reclus. Cela leur permet l’adhésion (non)volontaire à ce qu’on connaît en tant que sous-culture carcérale. Ce sont des comportements et des attitudes qui se manifestent à côté des acquisitions précédentes que la société extra carcérale a transmises à l’individu et sont visibles suite à la négation des normes de la culture commune par les acteurs sociaux constituant la population carcérale.

L’appartenance à la sous-culture carcérale

L’analyse des questionnaires montre la nécessité de porter attention aux facteurs qui définissent la sous-culture carcérale des deux pays. Ce sont des éléments qui rapprochent et qui distinguent, en même temps, mais qui contribuent à la création de l’image complexe et complète du milieu de détention.

Transmis du détenu au détenu et enrichi suite à la migration permanente d’un pénitencier à l’autre, les habitudes et les comportements définissent une sous-culture carcérale commune à tous les pénitenciers d’un pays et une sous-culture carcérale individuelle, propre à chaque établissement pénitentiaire. Les questionnaires interrogés, ont mis en évidence des pratiques qui se montrent socialisantes, génératrices de discours et qui permettent à la fois l’amélioration de la vie en prison.

Le commerce de cellule représente une pratique quotidienne évoquée par nos répondants des deux pays „Deţinuţii discută între ei : unii vând haine alţii alimente, alţii telefoane mobile şi uite-aşa se formează aşa zisul comerţ la negru cu preţuri sub cele de la magazinul închisorii sau din

¹⁰ Si je n’avais pas de visite (colis) et je ne faisais pas de courses ce serait très difficile pour moi en tant que femme de me procurer les biens nécessaires du genre: du shampoing, du papier, du savon, de la pâte dentifrice etc. [...]le pénitencier fournit un savon dont l’odeur est insupportable, du papier hygiénique.

¹¹ On s’entraide avec ce tout qu’on peut dans la limite de la possibilité.

¹² [...] qui ne se débrouillent pas et les autres volent leur argent ou leurs biens en jouant des jeux de hasard, par des arnaques ou par la force.

libertate¹³ (Roumain, 38 ans, 22 ans à purger) ou „J’ai eu du mal à m’habituer [...] et surtout le commerce des produits interdits” (Français, CD, 64 ans, 12 ans d’incarcération). C’est une pratique mise en question par certains de nos témoins à cause des effets que cela pourrait entraîner une fois découverte par le personnel de la prison. De l’autre côté, l’existence du (petit) trafic permet aux reclus l’accès à des produits interdits : „En détention il y a beaucoup de trafic de stupéfiants les petites cahides menacent souvent les nouveaux (arrivant) en leur disant qu’il ne faut pas balancer (raconter au surveillant ou au chef ce qu’il se passe)” (Français, CD, 35 ans, libérable en décembre 2013).

La socialisation en prison ne se fait pas seulement en face à face. En fonction du régime de détention, les personnes détenues sont forcées à inventer des formes de prise de contact avec leurs codétenus. Voilà pourquoi la communication entre cellules se retrouve dans le discours de nos répondants français et roumains par l’évocation des mots comme *téléférique* et *caleaşcă* (yoyo dans le discours des prisonniers français) pour désigner „un élastique/une ficelle utilisé.e afin de faire passer un objet d’une cellule à l’autre” (les cellules se trouvant dans le même bâtiment, mais aux étages différents). Activité interdite par les règlements de la prison, la socialisation par des moyens en dehors des règles de la prison est évoquée par nos répondants français „ne pas faire de yoyo, - ne pas faire de trafic (drogue, médicament, autres), - venant des autres détenues, il s’agit d’éviter les nuisances” (Étrangère, MA Dijon, 32 ans, 4 ans de réclusion). C’est le discours des reclus roumains qui nous fait connaître aussi le terme *tramvai*, ce dernier désignant la même action, mais les cellules se trouvant dans des bâtiments et niveaux différents.

Le folklore de pénitencier est l’élément qui distingue les milieux carcéraux qui ont constitué notre terrain de recherche. Durant notre correspondance, les répondants français ont manifesté un certain recul au sujet de la nationalité du chercheur, fait qui les empêche de nous confier des traces de ce type de folklore. C’est la raison qui se trouve à la base d’un certain manque d’émotion dans leurs écrits. Caractérisant de surcroît le milieu de détention roumain, le folklore est la création artistique définissant la sous-culture carcérale, représentant à la fois le patrimoine de la population détenue et de la prison, qui se concentre sur la description de tous les aspects de la vie au-delà des murs. Les poèmes choisis comme représentatifs pour la présente contribution seront analysés dans une perspective double, linguistique et littéraire, ce qui permettra de multiplier les regards quant aux émotions exprimées par les auteurs et au sujet du discours qui matérialise ces sentiments.

Ayant comme thème central le regard critique à l’adresse de la société extra carcérale, les chansons de prison que nous analyserons dans les lignes à suivre constituent la voix des reclus qui ne partagent plus les valeurs du groupe, voire de la communauté carcérale. L’utilisation d’un langage qui dépasse les frontières du langage poétique standardisé transforme les vers en un ensemble d’émotions : haine, regret, nostalgie, espoir.

Hoţilor combinatori / Tot voi şi informatori
Opriţi-vă din combinaţii / Şi din informaţii.
Staţi şi meditaţi¹⁴ / Şi o să aflaţi
Ce faceţi nu-i bine / Este o ruşine.¹⁵

Les vers partent d’une catégorisation des personnes détenues, „combinatori”, „informatori”, l’auteur choisissant de mettre en avant, dans un premier temps, le rejet qu’il ressent par rapport à sa réalité actuelle. Sa voix s’adoucit, dans un deuxième temps, l’attitude étant d’acceptation et de rapprochement de ses codétenus par le partage de la souffrance et par le vécu commun derrière les frontières concrètes (murs, barreaux). À part leur rôle d’isolement, les frontières se constituent en point de départ permettant le partage émotionnel et la création d’une existence commune.

Oare ce credeţi fătaţi / Cu toţi suntem încuiaţi.

Rădem şi nu aclamăm / Pe voi doi bani nu dăm.

¹³ Les détenus discutent : certains vendent des habits d’autres des produits alimentaires, d’autres des portables et voilà c’est comme ça que prend naissance le commerce dit au noir avec des prix moins élevés que ceux du commerce de la prison ou des commerces de dehors.

¹⁴ Ces exemples sont le résultat de notre correspondance avec les détenus du Pénitencier de Craiova.

¹⁵ Voleurs arnaqueurs / C’est toujours vous les mouchards / Arrêtez d’arnaquer / Et de moucharder. / Réfléchissez un instant / Et vous apprendrez / Que c’est pas bien ce que vous faites / Une honte.

Rămâneți voi, tigri și lei,/ A lumii interlope cloacă
 Eu mă întorc/La casa mea pustie
 Și mă întorc bătrân/Cu ură și durere
 Să o mai văd.../Măcar o dată...¹⁶

L'isolement vécu en prison se retrouve par la mise au centre du discours de la première personne au singulier et au pluriel (nous-je). Deux points de vue se distinguent au sujet de cette mise en valeur. En utilisant la première personne au pluriel à côté du nom „fărtați”, l'auteur exprime son appartenance au groupe social. La vie carcérale est une réalité qu'il veut épisodique, d'où un très court moment de transition du pluriel vers le singulier. C'est le moment où les vers deviennent un dialogue de l'auteur avec ses codétenus. La transition se réalise ainsi par l'accent sur la deuxième personne du pluriel „voi”. Progressivement, la voix de l'auteur devient péjorative, l'utilisation du nom collectif „cloacă” indiquant ainsi la rupture et marquant de manière définitive le passage du collectif vers l'individuel. Le vécu carcéral se prolonge mentalement vers la réalité intime antérieure de l'individu, réalité reconstruite autour de la maison qu'il a quittée et qu'il espère retrouver un jour.

Le thème de la maison se retrouve dans un deuxième poème, cette fois-ci un poème-confession, situation dans laquelle l'auteur montre son côté méditatif. Trois plans du quotidien sont mis en avant par le détenu-poète. Le premier plan place l'humain dans un cadre nocturne, tableau qui a le rôle de recréer la solitude et l'isolement du détenu. Les verbes utilisés à la première personne du singulier à qui s'ajoute le syntagme „gândurile mele” (nom+adjectif possessif) viennent souligner le monde intérieur de la personne recluse en opposition avec le monde carcéral, un endroit où l'émotion de l'auteur ne se retrouve pas.

Stăteam de veghe/In noaptea de planton
 Si mă plimbam parcă buimac/Eu și gândurile mele.¹⁷

Le deuxième plan correspond à l'opposition entre les collègues de détention et l'auteur de ces vers. Des éléments du discours soulignent cette mise en face à face à rôle distinctif. Le renoncement progressif à l'idée de possession et le remplacement de cette dernière par l'adjectif qualificatif „adormite” marquent la distance qui se crée entre le monde carcéral représenté par les codétenus et le détenu-poète.

Deodată, privirea-mi fuge/Spre suflutele adormite
 Ce duse par/Pe altă lume.
 Visându-se la ei acasă/Făcându-și planuri
 Visând la libertate/Gândind, poate, ca mine.¹⁸

Toutefois, le côté humain de ce monde est dévoilé par l'évocation de l'état de rêve qui domine la nuit. Dans ce contexte, deux éléments unissent les codétenus: la maison, en tant qu'univers intime, perdu mais retrouvé une fois en état de rêve, et la liberté comme idéal et finalité de la souffrance commune.

La présence de la réalité carcérale, comme troisième plan de ces vers, se manifeste par la disparition brutale de la paix. Rien n'annonce cette rupture. Seul l'adverbe „deodată” vient faire le passage entre l'intérieur du „moi” et l'extérieur. Le détenu-poète passe dans un plan secondaire, la présence humaine domine le cadre par l'apparition du surveillant de la prison.

Deodată, liniștea dispare/S-aude gardianul
 Cum strigă „deșteptarea”/Și visele dispar.¹⁹

L'état de rêve et les émotions s'éloignent, la présence du jour est suggérée par la voix du surveillant devenue celle de la prison „s-aude” et „strigă”. Suivant la progression des vers qui a

¹⁶Qu'en pensez-vous frangins?/Nous sommes tous ici menottés./Nous rions mais nous n'appaludissons pas/A nos yeux vous ne faites aucun sou/Ne quittez pas ce monde, vous, tigres et lions/La misère du monde des malfrats/Moi, je vais retrouver ma maison/Mais il n'y aura pas de lumière là-bas/Et moi, vieux, je la retrouve/ L'âme pleine de douleur et de haine/Je veux revoir ma maison/Au moins encore une fois.

¹⁷ Je surveillais/La nuit de la sentinelle/J marchais tout étourdi/Moi et mes pensées.

¹⁸Du coup, mon regard tombait/Sur les autres qui dormaient/Ils me semblaient/Ailleurs./En rêvant être chez eux/En faisant des plans/En rêvant la liberté /En ayant peut-être les mêmes pensées que moi

¹⁹Mais du coup, la paix s'en va/On entend le gardien/ Crier „le réveil”/Les rêves s'en vont.

permis le développement de la partie finale de notre argumentation et la découverte des trois plans de la vie de prison, nous pouvons remarquer la structure circulaire de ce poème. Les vers évoqués précédemment respectent les traits du folklore, ces créations transmises du détenu au détenu empruntent la voix de chacun d'eux manifestant ainsi un caractère éminemment oral, collectif et relativement instable au niveau du contenu.

Conclusions

Issue d'un travail de terrain dans les prisons de Roumanie et de France et en valorisant l'approche comparée, la présente contribution se propose une meilleure compréhension des comportements des adultes en situation de détention. Le terrain analysé et la réalité carcérale vécue au niveau individuel et/ou collectif nous permettent d'envisager l'argumentation des notions comme représentations discursives, expression et expressivité dans le discours des détenus. Dans une perspective empirique, la compréhension de toutes ces notions nous ont menée à comparer les deux milieux carcéraux en fonction des critères linguistiques (identité discursive pré carcérale /carcérale, communauté carcérale uni-/multilingue, communauté carcérale mono-/ multiculturelle) et non linguistiques comme, par exemple, les aspects économiques de la région, les régimes différents de détention en Roumanie et en France et la réalité carcérale vécue au niveau individuel ou collectif.

BIBLIOGRAPHY

Références bibliographiques

BLANCHET, Phillippe (2012), *La linguistique de terrain. Méthode et théorie. Une approche sociolinguistique de la complexité*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes, Collection Didactique Linguistique.

BLANCHET, Alain et al. (2013), *Les techniques d'enquête en sciences sociales*, Paris, Éditions Dunod.

BOURDIEU, Pierre (1982), *Ce que parler veut dire. Économie des échanges linguistiques*, Paris, Éditions Fayard.

DIGNEFFE, Françoise (1990), *Acteur social et délinquance. Hommage à Christian Debuyst*, Bruxelles, Éditions Pierre Mardaga.

GOFFMAN, Erving (1968), *Asiles, études sur la condition sociales des malades mentaux*, Paris, Éditions de Minuit.

GOFFMAN, Erving (1973), *La mise en scène de la vie quotidienne. La présentation de soi. I*, Paris, Éditions de Minuit.

GOFFMAN, Erving (1989), *Les moments et leurs hommes. Textes recueillis et présentés par Yves Winkin*, Paris, Éditions du Seuil / Minuit.

KERBRAT - ORECCHIONI, Catherine (1990), *Les interactions verbales*, T.1, Paris, Éditions Armand Colin.

MAINGUENEAU, Dominique (1996), *Les termes clés de l'analyse du discours*, Paris, Éditions du Seuil.

MOSCOVICI, Serge (1984), *Psychologie sociale*, Paris, Éditions Presses Universitaires de France ;

MUCCHIELLI, Laurent (2000), *Familles et délinquances. Un bilan pluridisciplinaire des recherches francophones et anglophones*, CESDIP.

SYKES, Gresham (1958), *The society of captives. A study of a maximum security prison*, Princeton, Princeton University Press.

THE STRUCTURE OF THE SINGLE-MEMBER AND MULTIPLE-MEMBER TERMS IN THE FIELD OF THE ROMANIAN LIBRARY SCIENCE

Cristina Caterev

PhD., National Library of The Republic of Moldova

Abstract: In the present article we try to represent the identification of the evolution of terminology in the Romanian library field, of the grammatical, lexicographical techniques opportune for the complex research of the Romanian library language. The development stages in library terminology, the analysis of approaches and concepts in various monographic studies, dictionaries in which some historical and theoretical premises in the library field are described, are to be described. At the same time, we intend to perform a lexico-grammatical analysis, also from the perspective of the historical evolution, of the Romanian librarians' terminological language, as well as their frequency in various publications. Over the last decades, library terminology has been the subject of debate in various circles of specialists worldwide. Views on terminology as a scientific discipline vary considerably.

Keywords: tablets, evolution of terms, history of libraries, collection of libraries, linguistic style, frequency of terms, library vocabulary.

1. Introducere

În zilele noastre, persistă o diversitate de literatură în domeniul biblioteconomic, care trebuie cercetare din diverse aspecte privind evoluția termenilor. Actualitatea subiectului abordat în cercetare este determinat de lipsa studiilor, cercetărilor referitoare la evoluția terminologiei în domeniul biblioteconomiei de-a lungul timpului, precum și puținele dicționare existente în limba română la acest capitol. Terminologia din domeniul biblioteconomic în evoluția sa nu are un areal original al termenilor sau conceptelor, specialiștii s-au inspirat în toate perioadele de dezvoltare din alte spații de informare, cum ar fi studii de traducere și traducerea noțiunilor din standarde sau dicționarele din limbi străine.

Vocabularul domeniului biblioteconomic este incomplet, ceea ce limitează cercetarea termenilor începând cu cele mai vechi timpuri. Vocabularul trebuie să fie cercetat începând cu geneza biblioteconomiei, care trebuie să cuprindă mai multe spații geografice de dezvoltare, conceptele și noțiunile trebuie să fie prezentate din punctul de vedere al lexicologiei, sintagmelor din diverse domenii de activitate ale biblioteconomiei, care sunt noțiunile cu care au activat în trecut și activează specialiștii în prezent. La baza cercetării stau evoluția istorică a dezvoltării lexicului biblioteconomic românesc, exemplele fiind selectate din cele mai relevante surse de informare, dicționare ale autorilor din domeniul biblioteconomic care au pus fundamentul terminologiei respective românești. A scrie despre evoluția termenilor bibliotecari și a nu descrie istoria apariției tăblițelor, scrisului și a hârtiei, cărții ar fi ceva abstract și obscur. În continuare prezentăm pe scurt fiecare etapă, prin care demonstrăm că „la început a fost biblioteca...” [1].

2. Înfățișare și caracter

Primele biblioteci au fost doar parțial biblioteci, fiind compuse o mare parte din înregistrări nepublicate, care erau de obicei privite ca arhive, nu ca biblioteci. Descoperirile arheologice din vechile state-oraș ale Sumerului au dezvăluit săli de templu pline cu tablete de lut în scenă cuneiformă. Aceste arhive erau alcătuite aproape complet din evidența tranzacțiilor comerciale sau a stocurilor, cu doar câteva documente care ating subiecte teologice, înregistrări istorice sau legende. Lucrurile stăteau la fel în registrele guvernului și în templele din papirus ale Egiptului antic.

Primii bibliotecari ai Antichității de la Biblioteca din Alexandria au fost cei care au pus bazele filologiei. Datorită acestor bibliotecari avem acces la o parte dintre opele literare și filozofice ale Greciei Antice. Tot ei au inventat și au aplicat primele tehnici ale filologiei. În Grecia Antică, literatura a precedat scrisul. Poemele homerice, au fost transmise pe cale orală multe de secole. Când alfabetul fenician a fost preluat și adaptat de greci la jumătatea secolului VIII î.Hr., tradiția orală era puternică și a durat mult până când Pisistrate a cerut la Atena (secolul VI î.Hr.) scrierea celor două epopei.

Cărțile erau foarte rare până în secolul V î.Hr. când sunt câteva indicii că ar fi existat inclusiv comerțul cu carte și că s-au constituit primele biblioteci private. Nu există însă dovezi ale existenței unei Biblioteci publice. Se presupune că manuscrisele importante erau depozitate în arhivele statului. Însă, din secolul IV î.Hr. există dovezi că s-au înființat instituții academice, care aveau biblioteci proprii (Liceul lui Aristotel). Aceste biblioteci academice se pare că au fost modelul după care regele Egiptului Ptolemeu Filadelful, pe la 280 î.Hr. care a întemeiat Biblioteca de la Alexandria. Muzeul din Alexandria era considerat în acele vremuri, formal un „centru al muzelor”. Practic, era un centru al unei comunități literare și științifice în acea perioadă. Cea mai mare a fost Biblioteca din Alexandria, care conținea peste 500000 de exemplare, a fost creată de Ptolemeu I după moartea lui Alexandru cel Mare în 323 î.Hr., a fost creată pentru a adăposti întreaga literatură greacă. Era remarcabilă cu bibliotecarii celebri: Demetrius, Zenodotus, Eratostenes, Apollonius, Aristofan, Aristarh și Callimachus (310/305-240 î.Hr.), care erau considerați „custozi ai învățării” [2].

Acești savanți au o contribuție semnificativă la culegerea și catalogarea varietății mari de suluri din colecția bibliotecii. Callimachus a fost cel care creat ceea ce este considerat a fi primul „*catalog de subiecte*” al exploatațiilor bibliotecii, numit „*pinaks*”. Termenul provine din greacă „*πίνακες*” plural „*πίναξ*”, tradus din engleză „*tables*” „*pinaks*” apare în studiul modern al culturii Greciei antice și Magna Graecia, înseamnă o „*tablă*”, tableta votivă din lemn pictat sau relief din teracotă, marmură sau bronz care a servit ca obiect votant. Colecția de pini conțineau 120 de suluri dispuse în zece clase de subiecte fiecare clasă a fost apoi împărțită, enumerând autorii în ordine alfabetică după titluri [3].

Învățații de la biblioteca din Alexandria sunt cei care au fundamentat filologia. Ei aveau rolul de stabili ce era corect și ce era fals în exemplarele diferite ale aceluiași text, căci aveau acces la aceeași scriere a unui autor copiată de mai mulți scribi. Au cercetat moștenirea secolelor anterioare cu trei mijloace - critica, gramatica și hermeneutica. Dificultățile pe care le întâmpinau țineau de specificul manuscriselor în Antichitate: punctuație aproape inexistentă, rudimentară, lipsa despărțirea în cuvinte; multe dintre cuvinte erau prescurtate (mai ales pentru a intra cât mai mult text); sistemul de accentuare nu exista; alternarea interlocutorilor în textele dramatice era indicată rar; numele personajelor erau adesea omise; versurile lirice erau scrise în proză (se spune că Aristofan din Bizanț ar fi inventat „*colometria*”, unitățile metrice ale poeziei; i se atribuie și îmbunătățirea punctuației și inventarea sistemului de accentuare, 257-180 î.Hr.).

Bibliotecarii de la Alexandria aveau rolul de reconstituire a „originalului”, a unei variante cât mai apropiate posibil de ceea ce autorul intenționase să scrie, care se făcea în mai multe etape. Etapele reconstituirii textelor în deplinătatea lui formală, semnatică și literară erau: prozodia accente corecte, pronunția frazei, punctuației; exegeza gramaticală simplă (aspectele morfologice); exegeza gramaticală stilistică (retorica); explicarea cuvintelor (glose, lexicografia); explicarea elementelor de realia, explicarea obiectivă a ceea ce se indică adesea prin „antichități”; explicarea etimologică a cuvintelor (sensul original, evoluția); cercetarea formelor analogice în morfologie; exegeza estetică a operei literare, inclusiv critica autenticității unei opere literare, iar la poezie - metrica etc. Această bibliotecă a fost distrusă și a rămas una dintre cele mai mari pierderi ale umanității [4].

Materialele pe care se scria în trecut au constituit multă vreme o problemă. Papirusurile erau puțin rezistente, nu puteau fi scrise pe ambele fețe, erau greu de citit din cauza formei de sul și se uzau relativ repede, mai ales dacă erau folosite des.

Pergamentul, mai rezistent, putând fi mai ușor de șters și rescris, putând fi prins sub formă de codice, deci fiind mai ușor de manevrat și de citit, a constituit un mijloc important de păstrare a operelor scrise. Chiar și așa operele scrise rămâneau accesibile puținor oameni, neputând fi multiplicat decât în puține exemplare.

De-abia odată cu descoperirea fabricării hârtiei s-au creat condițiile unui acces mai larg la operele scrise, dar chiar și așa până la sfârșitul Evului Mediu, când au apărut primele universități, puțini erau cei care citeau, printre ei se numărau: preoții, călugării, o parte dintre nobili, câțiva literați și oameni de știință, scribii, numărul lor fiind redus și de faptul că pentru a citi oamenii din acele vremuri trebuiau să cunoască limbile în care se scria greaca și latină.

Odată cu apariția universităților și a necesității lecturii în Europa în secolul XI d.Hr., producția de carte a cunoscut o expansiune deosebită și lectura a devenit o activitate din ce în ce mai obișnuită în societate.

Printre formele de păstrare a documentelor în bibliotecile din trecut se enumeră:

Papirusul care era făcut din fășii subțiri tăiate din măduva unei trestii care se creștea în Delta Nilului. A fost folosit curent până în secolul VII d.Hr., fiind înlocuit cu totul abia în secolul XI, când a început fabricarea hârtiei din bumbac. Putea fi scris doar pe o parte, textul fiind dispus în coloane. Se ținea sul, având la un capăt, alteori la ambele capete, niște bastoane de lemn sau os pentru a fixa sulul și pentru a putea fi mai bine mânuir. Trebuia protejat cu o teacă pentru că nu era foarte rezistent sau erau confecționate carcase din piele unde se păstrau exemplarele.

Pergamentul a fost inventat la Pergam (secolul II î.Hr.) unde exista o altă bibliotecă faimoasă a Antichității. Biblioteca din Pergam, în traducere „citadelă”, situată pe Acropole, a fost doua bibliotecă din Grecia antică. Este cunoscută mai ales datorită faptului că, odată cu sistarea exportului de papirus de către Dinastia Ptolemeilor, în mare parte datorită rezervei limitate și a luptei economice, slujitorii Bibliotecii din Pergamon au inventat o materie nouă pentru codice, numită „pergamina” sau „pergamena”, după numele orașului. Aceasta era realizată din piele fină de vițel, fiind un predecesor al calcului. Se mai spunea că biblioteca număra 200.000 volume, datorite mai târziu Cleopatrei de către Marcus Antonius, ca un dar de nuntă.

Pergamentul era fabricat din piei de animale (oi, capre, vițel, antilopă etc.). Putea fi scris pe ambele părți. Era mai rezistent, așa că din secolele II-III d.H. a început să fie preferat papirusului. Inițial, a fost folosit sub formă de sul, apoi de „codice” grup de fascicule prinse pe margine laolaltă. Era mai ușor de mânuir sub formă de codice și putea cuprinde un material mai întins.

Palimpsestele sensul original al cuvântului era „a zgâria” erau papirusurile sau pergamentele refolosite, care avuseseră inițial un text pe ele și datorită ștergerii avansate a cernelii, erau utilizate pentru scrierea altor texte. Refolosirea se făcea fie după spălarea, fie după raderea textului anterior.

Hârtia a început să fie folosită din secolele X-XI d.Hr., la început din bumbac, și apoi, din secolul XII din zdrențe de pânză. De prin secolul XIV s-a folosit doar cea fabricată din zdrențe de pânză. De-abia din secolul XIX s-a făcut hârtie din celuloză (lemn, stuf). Hârtia fusese inventată de chinezi de prin secolul II î.Hr., dar a fost cunoscută de-abia în secolul VIII d.Hr. de restul lumii. În 751 d.Hr. la Samarcand chinezii prizonieri de război, în urma bătăliei de la Talas (între califul arab Abbasid și dinastia Tang din China), au divulgat secretul de fabricare a hârtiei arabilor pentru a-și plăti răscumpărarea. Europeanii au preluat ulterior tehnica de fabricare a hârtiei de la arabi. Cele mai vechi codice de hârtie datează din secolul IX pentru textele grecești și din secolul XIII pentru cele latinești.

Dacă am crea o scară a evoluției apariției bibliotecilor și evoluția profesiei de bibliotecar, am clasa-o în felul următor: presistoria - înainte de Hristos; perioada antică; perioada Renașterii (1300-1600); perioada iluministă (1715-1789); perioada modernă; perioada contemporană.

Perioada sumerienilor (2800-2400 î.Hr.) este considerată cea mai veche în care se atestă profesia de bibliotecar, inițial era definită „stăpâni ai cărților” sau „păstrători ai tăblițelor”. Ei au fost primii care au instruit funcționarii pentru a ține evidența conturilor din comerț. Sumerienii erau cărturarii sau preoții care au fost instruiți să se ocupe de cantitatea și complexitatea vastă a acestor înregistrări. Știm despre cel puțin un „deținător al cărților” care a fost angajat să supravegheze

miile de tablete pe materiale sumeriene și babiloniene, inclusiv texte literare; istorie; prevestiri astronomice; calcule; tabele matematice; tabele gramaticale și lingvistice; dicționare; și înregistrări comerciale și legi. Toate aceste tablete au fost catalogate și aranjate în ordine logică după subiect sau tip, fiecare având o etichetă de identificare.

În secolul al VIII-lea î.Hr., Ashurbanipal, regele Asiriei, a fost cel care a creat o bibliotecă la palatul său din Ninive, în Mesopotamia. Ashurbanipal a fost primul individ din istorie care a introdus bibliotecarul ca profesie [5].

Cea mai mare a fost Biblioteca din Alexandria, care conținea peste 500000 de exemplare, a fost creată de Ptolemeu I după moartea lui Alexandru cel Mare în 323 î.Hr., a fost creată pentru a adăposti întreaga literatură greacă. Era remarcabilă cu bibliotecarii celebri: Demetrius, Zenodotus, Eratostenes, Apollonius, Aristofan, Aristarh și Callimachus (310/305-240 î.Hr.), care erau considerați „custozi ai învățării”.

Acești savanți au o contribuție semnificativă la culegerea și catalogarea varietății mari de suluri din colecția bibliotecii. Callimachus a fost cel care creat ceea ce este considerat a fi primul „*catalog de subiecte*” al exploatațiilor bibliotecii, numit „*pinaks*”. Termenul provine din greacă „*πίνακες*” plural „*πίνακες*”, tradus din engleză „*tables*” „*pinaks*” apare în studiul modern al culturii Greciei antice și Magna Graecia, înseamnă o „*tablă*”, tableta votivă din lemn pictat sau relief din teracotă, marmură sau bronz care a servit ca obiect votant. Colecția de pini conțineau 120 de suluri dispuse în zece clase de subiecte fiecare clasă a fost apoi împărțită, enumerând autorii în ordine alfabetică după titluri. [6].

Dacă am porni de la istoria acestui termen care are origine din limba latină „*curator*” din lat. *curator* însemna „*a avea grijă*”. Aproape de sfârșitul Republicii Romane și începutul Imperiului Roman, era comun ca aristocrații romani să dețină „*biblioteci private*” în casa lor. Mulți dintre acești aristocrați, cum ar fi Cicero, au păstrat conținutul bibliotecilor lor private, lăudându-se doar cu enormitatea colecției sale. Alții, precum Lucullus, au preluat rolul de a împrumuta bibliotecari prin împărțirea de suluri în colecția lor.

Termenii din domeniul biblioteconomic din secolul XV și XVI am putea afirma cu certitudine că sunt cu caracter religios, bazându-ne pe analiza lucrărilor vechi apar termenii preluați din colecțiile călugărilor și fețelor bisericești: *isagogie* (3), *iradea* (5), *irmologhion* (2), *ispisoc* (3), *istoriat* (4), *isoglosă* (7), *ison* (5), *iuft* (9), *izvod* (11), *interfoliaj* (3), *interim* (2), *incidit* (12), *incipit* (7) etc. Termenii respectivi erau preluați din alte domenii de activitate, precum activitatea editorială, legatorie, arhivistică, activitățile specifice ale călugărilor erau de a curăța colecțiile pe care le păstrau în biserici, mănăstiri, chilii: *a arhiva*, *a păstra*, *a curăța*, *a copia*, *a închide*, *a ascunde*, *a ornamenta*.

3. Intenționalitate și aspirație

Termenii din domeniul biblioteconomic care apar în textele românești în a doua parte a secolului al XVII-lea și începutul secolului al XIX-lea nu au atras atenția cercetătorilor. Dovada era lipsa publicațiilor care tratau terminologia biblioteconomică românească. Primele publicații în domeniu au apărut la începutul secolului XIX, cea mai veche în domeniu publicată în 1936 a fost „*Biblioteca satului*”, în care era descrisă activitatea bibliotecilor din sate.

În selectarea termenilor biblioteconomiци ne-am bazat pe lista de termeni, sintagme elaborată personal, peste care am suprapus glosarul edițiilor de termeni biblioteconomiци românești din diverse perioade.

Pornind de la ideea că o lucrare enciclopedică cu caracter general sau cu terminologie specializată conservă și reprezintă date, dar și descrie ce reprezintă cuvintele. Articolul are drept scop prezentarea statistică a termenilor din domeniul biblioteconomic românesc, de la origini până în prezent, de la cele mai vechi termeni și apariția celor mai recent termeni. Cercetarea urmărește determinarea frecvenței cu care apar termenii biblioteconomiци, în dicționare și publicații de specialitate, la care se va face referire în continuare, influența împrumuturilor lexicale și alte căi de îmbogățire a vocabularului bibliotecarului.

Cele 7 dicționare și 46 publicații care includ termenii despre istoria cărții care au fost analizate, au fost grupate în 3 perioade editate de către cercetătorii din domeniul biblioteconomic românesc: (1918-1990, 1991-2000, 2001-2010, 2011-2019) considerate cele mai reprezentative pentru transformările prin care a trecut societatea biblioteconomică românească și sistemul biblioteconomic.

Tabel nr. 1

Publicațiile din domeniul biblioteconomic cercetate în 2018-2019

r. d/o	An ul publicării	Autor, titlul publicației	embri	embri	embri	embri	embri	,7 embri
	19 18	Tomescu, Mircea. Istoria cărții românești de la începuturi până la. – București : Editura Științifică, 1968. – 216 p.	14	01	03	4	7	1
	19 38	GEORGESCU U TISTU, N. Orientari bibliologice, Bucuresti, 1938. BSC Lupan	8	2	3	5	1	8
	19 60	Avramescu, Aurel; Candea, Virgil. Introducere în documentarea științifică. – București. – Editura Academiei Republicii populare Române. – 516 p.	76	13	63	19	4	7
	19 66	Vocabular de bibliologie. – Biblioteca Academiei Române R.S.R .	60	01	13	92	1	
	19 68	Tomescu, Mircea. Istoria cărții românești de la începuturi până în prezent. – București: Editura Științifică. – 1968. – 216 p.	09	67	42	13		5
	19 68	Studii și cercetări de documentare și bibliologie. – 1968. – nr. 1. – 140 p.	2	5	3	7	8	
	19	Studii și cercetări de						

	68	documentare și bibliologie. – 1968. – nr. 2. – 138 p.	6	1	6	1	2	5
	19 68	Studii și cercetări de documentare și bibliologie. – 1968. – nr. 3. – 139 p.	01	16	8	7	7	1
	19 68	Studii și cercetări de documentare și bibliologie. – 1968. – nr. 4. – 156 p.	34	22	4	5	1	3
	19 72	Theodorescu, Barbu. Istoria bibliografiei. – București : Editura Enciclopedică Română, 1972. – 431 p.	5	4	2	7	8	1
	19 72	GEORGESCU U-TISTU, N. Cartea și bibliotecile. Studii de bibliologie. București, Edit. Stiintifica, 1972. BSC Lupan	2	4	1	3	1	7
	19 81	Simonescu, Dan; Buluță, Gheorghe. Pagini din istoria cărții românești. – București : Editura Ion Creangă, 1981. – 192 p. : il.	24	31	2	7	1	9
	19 84	Sperantia, Eugeniu. Cartea despre carte. București, Edit. Stiintifica și Enciclop. – 1984. – 144 p.	5	2	1	7	8	7
	19 85	Papacostea-Danielopolu, Cornelia; Demény, Lidia. Carte și tipar, în societatea românească și sud-est europeană (sec. XVII-XIX), București, Edit. Eminescu, 1985. – 262 p.	2	4	2	1	8	2
	19 90	Probleme de biblioteconomie, bibliografie și bibliologie. – Chișinău,	2	5	2	8	1	

		1990. – 141 p.						
	19 90	Madan Ion. Dicționar rus-român de bibliologie și biblioteconomie	54	65	61	75	95	24
	19 90	Abramov, K.I; Vaneev, A. N.; Skvorțov, V.V. Biblioteconomia : Curs general : Manual pentru instit. de culturalizare	13	41	7	2	8	4
	19 92	Olteanu, Virgil. Din istoria și arta cărții : Lexicon. Vademecum pentru editori, ziarisri, tipografi, bibliotecari, librari, documentaristi, arhivisti, muzeografi, profesori și studenți. –	93	82	4	4		
	19 94	Simonescu, Dan; Buluță, Gheorge. Scurta istorie a cărții românești. –Bucuresti, Edit. Demiurg, 1994. – 125 p.	5	2	5	7	9	1
	19 96	Horvat, Săluc. Introducere în biblioteconomie. – București: Grafoart, 1996. – ISBN: 973- 9054-06-4. – 223 p.	7	2	6	1	5	1
	19 97	Ghid de biblioteconomie / Brigitte Richter; Colab. cu : Marcelle Menil și Noe Richter Trad.de: Gheorghe Buluța și Silvia Nestorescu. – ISBN: 9975-61-024-2. – 318 p.	16	79	4	4	7	1
	19 97	Stoica, Ion. Interferențe biblioteconomice. – Constanța : ExPonto. – 1997. – 205 p. – 973- 97953-1-5.	95	69	04	6	2	8

	19 99	Regneală, Mircea. Dicționar de biblioteconomie și știința informării român-englez	221	315	63	51	7	6
	19 99	Regneală, Mircea. Dicționar de biblioteconomie și știința informării englez-român	114	242	61	13		6
	19 99	Calenge, Bertrand. Politicile de achiziție : constituirea unei colecții într-o bibliotecă	27	64	5	2	3	9
	20 00	Studia Bibliologica Valahica. – Târgoviște: Biblioteca, 2000. – ISSN: 15582-4322. – 120 p.	16	2	3	7	7	1
	20 00	Euroreferențial I & D : Referențialul competențelor profesioniștilor europeni în informare și documentare	12	08	32	7		
	20 01	Regneală, Mircea. Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării. – Vol. 1, Vol. 2.	118	107	82	31	15	
	20 01	Banciu, Doina; Buluță, Gheorghe; Petrescu, Victor. Biblioteca și societatea.	04	5	2	5	1	
	20 01	Enescu, Alexandra; Iepureanu, Viorica. Direcții și strategii de dezvoltare a colecțiilor în bibliotecile universitare	5	4	1	2	8	
	20 04	Porumbeanu, Octavia- Luciana; Watson, W. Malcolm. Managementul informației și al bibliotecilor în mileniul	2	5	06	2	4	1

		III.						
	20 07	Ghinculov, Silvia. Managementul informațional în instituțiile infodocumentare	0	2	3	2		
	20 07	Buluță, Gheorghe; Craia, Sultana; Petrescu, Victor. Biblioteca în societatea informației	47					
	20 07	Agache, Catinca. Biblioteconomie - valori tradiționale și moderne	03	16	2	7	2	6
	20 07	Antonescu, S.M. Introducere în știința informării : Partea 1	03	16	2	7	2	6
	20 08	Marinescu, Nicoleta. Dezvoltarea profesională biblioteconomică : culegere de interviuri, articole, comunicări, proiecte	29	35	08	1	3	2
	20 10	Referințe bibliografice : norme și stiluri de citare : Ghid practic. – Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan”, 2010. – 129 p.	06	7	5	2	4	7
	20 11	Butuc, Liviu. Compendiu de biblioteconomie	43	16	84	67	4	1
	20 12	Managementul informației și al documentelor	21	34	9	2	3	
	20 14	Dicționar de biblioteconomie și științe ale informării	72	17	23	31	3	1
	20	Dicționar online - http://dic.andries.eu/						

	15		82	91	14	5		
	20 16	Tîrziman, Elena. Organizarea și regăsirea informației	05	76	09	4	2	8
	20 18	Kulikovski, Lidia. Biblioteconomia modernă : Glosar de termeni uzuali	38	01	5	1	3	
	20 18	Știința Deschisă în Republica Moldova : Studiu = Open science in the Republic of Moldova : Study – Chișinău : Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale: (ipogr. „Print-Caro”. – 2018 – 264 p. – ISBN 978- 9975-3220-3-4; eISBN 978-9975-3220-4-1.	1	3	6	5	1	
	20 18	Buletinul Bibliotecii Române : Studii și documente românești. – Institutul Român – Biblioteca Română din Freiburg. – Freiburg, 2018. – Vol. V(XXVI). – 629 p. – ISSN : 0534-4085.	35	31	85	31	4	1
	20 19	Sistemul Național de Biblioteci din Republica Moldova: Studiu statistic 2017- 2018. Chișinău: Biblioteca Națională a Republicii Moldova. – 2019. – ISBN: 978- 9975-3361-6-1. – 59 p.	8	7	4	6	9	5

Primele dicționare de terminologie în biblioteconomie (în limba română)

Tabel nr. 2

Autor, Titlul dicționarului	Anul editării	Numărul de termeni
<i>Vocabular de bibliologie</i>	1966	1674
Olteanu, Virgil. <i>Din istoria și arta cărții : Lexicon.</i>	1992	3000
Regneală, Mircea. <i>Dicționar de biblioteconomie și știința informării : Român-englez.</i>	1999	5500
Regneală, Mircea. <i>Dicționar explicativ de</i>	2001	2395

<i>biblioteconomie și știința informării</i> . Ed. a 2-a. Vol. 1. A-L.		
Regneală, Mircea. <i>Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării</i> . Ed. a 2-a. Vol. 2. M-L.	2001	2395
<i>Dicționar de biblioteconomie și științe ale informării : Ediție enciclopedică.</i>	2014	1978
<i>Biblioteconomia modernă : glosar</i> (L. Kulikovski)	2018	540

Deschid cercetarea cu o analiză a împrumuturilor de origine latină, greacă, neogreacă, germană, franceză, italiană, spaniolă, engleză, rusă ce alcătuiesc terminologia biblioteconomică și după care se inspirau specialiștii în domeniu prezentată în diagrama nr. 1. În limbajul vechi biblioteconomic românesc existau termeni și sintagme împrumutate din limba latină: *indecimo in aedibus; incizare; incunabul; infix; in extenso*. Alte formule care desemnează reproducerea unui text în întregime: *in folio; in memoriam; in octavo; in plano; inquatro; in trigesimo; secundo; incidit; permissu* - formulă care figurează pe foaia de titlu a cărților vechi și rare certificând aprobarea dată o autoritate laică sau bisericească pentru imprimarea lucrării respective; *es-dono - ex-libris* care identifică o carte provenită din donație.

Alte sintagme extrase din publicații mai vechi în domeniul biblioteconomic: *cum privilegiis; cum permissu* - formulă care figurează pe foaia de titlu a cărților vechi și rare certificând aprobarea dată o autoritate laică sau bisericească pentru imprimarea lucrării respective; *ex aedibus, ex bibliotheca, ex-libris, excusum - excudit, ex meus libris, ex museo, ex officina, ex typis - ex officina, ex-tipographia, in aedibus, in bibliopolo, in cuarto - format de carte, in folio - format de carte, in officina echivalen ex officina, in plano - format de carte etc.*

Pentru a realiza o cercetare mai amplă a termenilor din domeniul biblioteconomic, a fost necesară cercetarea sistemului terminologic biblioteconomic englez, care are o influență mai largă asupra termenilor înregistrați atât în dicționarele terminologice de specialitate, cât și din publicațiile științifice biblioteconomice, acte de reglementare, legi, standarde etc. În urma cercetării termenilor excerptați respectiv din publicații se observă că limbajul biblioteconomic român are o proveniență din limba engleză de aproximativ 5500 de termeni, 50% din vocabularul de termeni, limba rusă 4600 de termeni, 42%, în limbile greacă, germană, franceză, spaniolă sunt atestați în publicațiile de specialitate mai puțini termeni și care apar foarte rar.

Termeni care au origini în limba greacă: *bibliotheke* - a capsă, *filada* - echivalent cu termenul ce provine din limba latină - *codex* care semnifică reunirea de tăblițe cerate, foi de papirus sau de pergament, reprezentând cea mai veche formă de carte.

Termeni care au origini în limba neogreacă: *hartofilax* - bibliotecar sau arhivar al unei mănăstiri, în evul mediu.

Termeni care au origini în limba germană: *branzeichen* - semn ars; *bucherei* - bibliotecă; *buchhändlung* - librărie; *getrukt bei* - formulă care însoțește numele tipografului pe foaia de titlu a vechilor tipărituri; *in verlag bei; in der buchahandlung* - de vânzare la; *in komission* - de vânzare etc.

Termeni care au origini în limba franceză: *accès* - acces; *armoir* - dulap; *avec permission* - cu permisiunea; *avec privileges* - cu privilegiu; *avec approbation* - cu aprobare; *bibliothéconomie* - biblioteconomie; *catalogue* - catalog; *classement* - clasament; *périodique* - periodic etc. Asociația bibliotecarilor francezi au fost cei care au editat periodic manualul „*Le métier de bibliothécaire*”, în care biblioteconomia este definită domeniul care se ocupă „cu regulile de organizare și gestionare a bibliotecii”.

Termeni care au origini în limba italiană: *con licenza, con permiso, con privilegio* etc.

Termeni care au origini în limba spaniolă: *con licencia; en la imprenta del* - formulă care însoțește numele tipografului pe foaia de titlu a cărților vechi.

Termeni care au origini în limba engleză: *bookseller* - librar; *bookstore* - librărie; *bookshop* - magazin de cărți; *browsing*; *copyright* - drept de autor; *library* - bibliotecă; *printed* - printat; *software* – soft [7].

Termeni care au origini în limba rusă: care precizează nuanțele semantice ale sintagmelor, indică astfel procesul, sensul, sfera de activitate: *библиотечная операция* (технологическая) - operație bibliotecară (tehnologică); *глубина фонда* (хронологическая) - profunzimea fondului (cronologică); *группа библиотеки* (организационная) - grup al bibliotecii (organizațional); *алфавитные разделители* (на полке) - separatoare alfabete (la raft).

Pentru unii termeni în limba română care au fost traduși din limba rusă sunt propuse două și mai multe sinonime, ținând seama de tradiții și de aplicarea lor în practică: *азбука* - abecedar, *бисоавнă*; *воспоминания* - amintiri, memorii; *расстановка фонда* - aranjarea, așezarea colecțiilor.

Întemeietorul învățământului economic românesc profesorul Nicolae Georgescu-Tistu, care coordonează și editează, în 1966, lucrarea „Vocabular de bibliologie”, dă o amplă definiție biblioteconomiei: „Biblioteconomia - disciplină care sistematizează ca ramură a bibliologiei, toate preocupările teoretice și practice având ca obiect biblioteca: organizarea ei ca unitate de sine stătătoare și ca verigă a unei rețele, strângerea fondurilor de cărți, depozitarea ordonată și prezentarea clară a lor în cataloage, servirea promptă a cititorului și servirea lor în lectură, propaganda cărții, prin care intră de asemenea, localul și mobilierul adecvat al bibliotecii” [8].

În continuare vor fi prezentate ponderea și frecvența termenilor din perioada medievală, care apar în cele mai vechi publicații în domeniul biblioteconomic: în reviste: „Albina”, „Boabe de grâu”, „Biblioteca satului”, „Studii și cercetări de documentare și bibliologie”, dicționare de specialitate etc.

Au existat termeni care defineau domeniile de activitate a bibliotecarului și care astăzi nu se mai utilizează în vocabularul biblioteconomic: *accidențar* (11), *accidență* (8), *aristonim* (6), *armarium* (4), *bibliotică* (1), *bandotecă* (5), *bibliopepsie* (2), *bibliotehnia* (4), *cabinet de lectură* (34), *calcografie* (17), *carte acefală* (11), *cartecirculară* (24), *carte dohtoricească* (12), *carte epurată* (2), *carte expurgată* (15), *cartea orelor* (10), *carte prohibită* (17), *carte țircularnică* (4), *carte xilografată* (8), *ceaslov* (26), *cartotecă* (114), *catalografie* (6), *ciclu* (41), *clăsor* (44), *clește pentru nervuri* (16), *colaționare* (11), *colațiune* (16), *coliziune* (7), *coligat* (2), *colofon* (16), *colon* (13), *coloncifră* (5), *coloncifru* (7), *colontitlu*, (18) *colportaj* (8), *colportor de cărți* (22), *compiler* (2), *compilație* (6), *compresie de date* (18), *compresor* (15), *criptografie* (10), *cromolitografie* (2), *daghereotipie* (5), *dare de samă* (101), *depozitar* (118), *despuire* (5), *doască* (3), *efemeride* (2), *efigie* (5), *egiptiană* (14), *erotocritul* (3), *escatologie* (2), *excerpt* (8), *falt* (19), *fanion* (32), *fasonare* (15), *fălțuire* (11), *ferecătură* (8), *filigran* (8), *filadă* (15), *fișare* (218), *fișă cu apertură* (125), *fișă perforată* (113), *galvanoplastie* (13), *gherghef* (5), *gotice* (10), *gren din pastă* (16), *hartofilax* (14), *hebdomadar* (9), *hemerotecă* (5), *holograf* (3), *holografie* (7), *incipit* (5), *încapsulare*, *îndosariere* (117), *lăsătură* (56), *lectrium* (62), *lectura șpaltului* (21), *legătură cauciucată* (11), *legătură în pieptene* (15), *legea lotka* (8), *leucografie* (5), *ligator* (98), *ligatură* (112), *liminară* (4), *linogravură* (7), *linotipist* (8), *litograf* (25), *litografie* (43), *manifestare de masă* (215), *manșetă* (26), *marjă* (18), *margine franjurată* (18), *matriță* (118), *mânuiitor de cărți* (102), *mensual* (96), *meșină* (12), *metacronism* (11), *metalogravură* (21), *metoda monte carlo* (4), *migrație acidă* (32), *monocromie* (56), *monotip* (95), *montură* (101), *mucava* (3), *muselină* (5), *năblăc* (2), *necrolog* (9), *neotomism* (13), *nervură* (9), *oblong* (5), *obsolescența colecțiilor* (3), *obsolescență digitală* (5), *octoii* (6), *ocurență* (2), *opis* (35), *opisul fișelor de gestiune* (63), *ornament prin ștanțare* (23), *paenula* (2), *palimpsest* (31), *pașșer* (5), *pasarelă* (2), *paspartu* (76), *patrologie* (35), *pegamoid* (2), *pelur* (11), *pieloplastie* (23), *plan de lucru* (154), *poanșer* (2), *plug* (3), *presă pentru strângerea cotorului* (17), *proces de referare* (11), *propaganda cărții* (52), *putregai roșu* (12), *rafistolaj* (24), *răboj* (3), *răscoacere* (25), *rânduială* (94), *recto* (2), *reperare* (51), *referare selectivă* (21), *rototecă* (3), *saf* (1), *satinare* (3), *sbornic* (64), *scoarță* (41), *scolie* (11), *scriitură* (22), *semn lapidar* (4), *serviciu de referare* (76), *sigiliu de text* (95), *siglă* (132), *signatură* (98), *silențiu* (8), *sinoipa* (13), *stationaria* (19), *stelaj* (109), *sul* (76), *șablon* (97), *șagrin* (15), *șanț* (24), *șapirograf* (3), *șerfuire* (6), *șnit* (11),

șnuruire (31), șpalt(43), șpaltul autorului(84), ștanțare (57), știmă (3), ștraif (1), tablă cerată (25), tablă de argilă (16), tabulatură (21), tăietură de aur (64), teletecă(28), termografie (16), text acefal (12), tetrad (51), teoreticon (16), tiporadiografie(18), tonetă (6), torsadă (5), tranșe (7), tremă (25), triere (5), trilogie (18), ultrafișă (108), uric (7), uricar(34), utrenier(11), vărgături (6), vâl de mătase (15), velografie (31), velogravură (15), vertatur (13), versală (64), vinieta (25), xerografie (38), xilograf (41), zapis (51), zaț tipografic (17), zbornic (42), zețar (13), zețarie (18), zincografie (21), zincogravură (32)etc.

Primele documente apărute erau numite „*incunabile*”, tipărite înainte de anul 1500. Acest tip de document a apărut în faza de început a tiparului, perioadă în care forma cărții a evoluat de la manuscris la tipăritură, mai apoi au fost introduse foaia de titlu și ornamentele tipografice. Călugării din perioada medievală care se îndeletniceau cu legarea de manuscrise erau numiți „*ligatori*”.

Termenii selectați anterior din publicații redau stilul colecțiilor cu care erau achiziționate bibliotecile din acele timpuri, spre exemplu, în cadrul mănăstirilor se păstrau cărți religioase, respectiv terminologia avea delimitări din lexicul bisericesc, precum: *acatist*, *acatistier*, *carte duhovnicească*, *ceaslov*, *liturghier*, *miniat*, *minei*, *molitvelnic*, *testament olograf*, etc. „*Hartofilax*” era numit bibliotecarul care active pe lângă mănăstire în evul mediu.

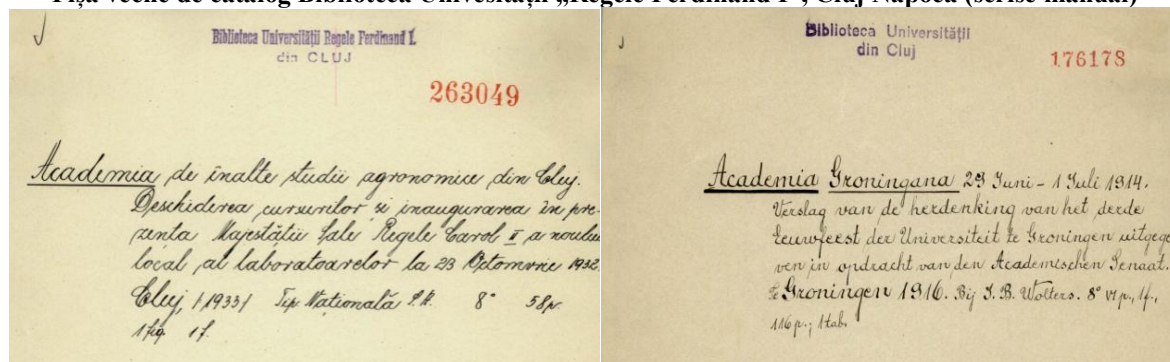
O sintagmă utilizată în terminologia biblioteconomică utilizată în secolul XIX era **înmagazinarea informațiilor** utilizată de cercetători în revista *Studii și cercetări de documentare și bibliologie* din 1968.

În afara câmpurilor marginale ale fișei de tip A utilizate pentru *înmagazinarea informațiilor* codificate, fișa perforată marginal are o suprafață în care se mai pot înscrie și alte date care contribuie la redarea unei descrieri cât mai complete al publicației în secolul XIX. Elementele fișei perforate marginal erau: 1) unitatea editoare și adresa acesteia; 2) formatul și cota revistei din respectivul serviciu de bibliotecă; 3) paginația revistei, înțelegând prin aceasta precizarea dacă ficre număr sau fiecare voum sunt paginte separat; 4) numărul mediu de articole pe număr de revistă; 5) lungimea medie a articolelor publicate în revista respectivă. Astfel în evidența alcătuită duă acest sistem o revistă este caracterizată prin 16 criterii.

Fișa de tip B, pe lângă cele 10 elemente codifictate mai sunt înscrise încă 7 și anume: 6) codul de referință al „B.I.Ș., biologie” (vol. nr. an.); 7) codul de referință al revistei respective (vol. nr. an, lună) prelucrată în numărul corespunzător al B.I.Ș.; 8) numărul de articole pe numărul respectiv de revistă; 9) numele traducătorului și cel al indexatorului; 10) cele 12 numere ale B.I.Ș. pe anul 1967; 11) cele 12 numere ale B.I.Ș. pe anul 1968; 12) cele 12 numere ale B.I.Ș. pe anul 1969 [9].

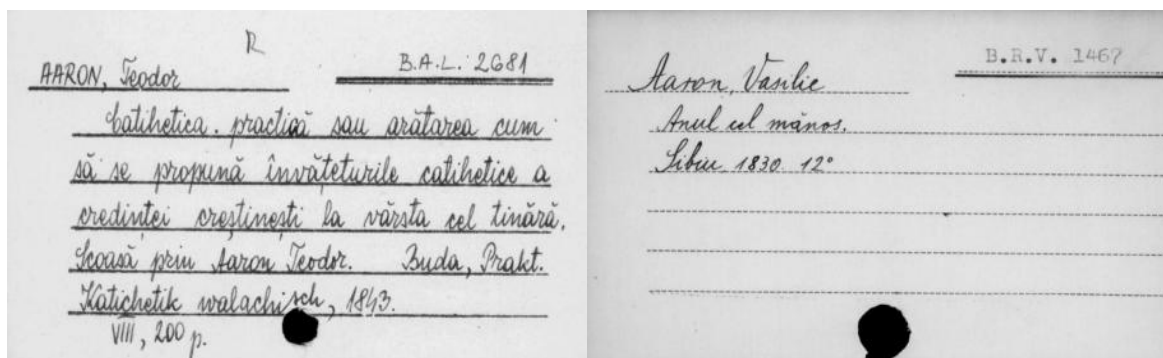
Catalogul tradițional și fișele erau scrise în perioada anilor 1948 în biblioteci de către bibliotecari manual, sau dactilografiate la mașini, respectiv erau aranjate pe șine în cutiile speciale, după domenii de cunoaștere, autori, titluri, puteau fi și după locul publicației, anul editării etc. În continuare prezentăm modele de evoluție a fișelor de catalog în bibliotecile românești.

Fișă veche de catalog Biblioteca Univesității „Regele Ferdinand I”, Cluj Napoca (scrise manual)

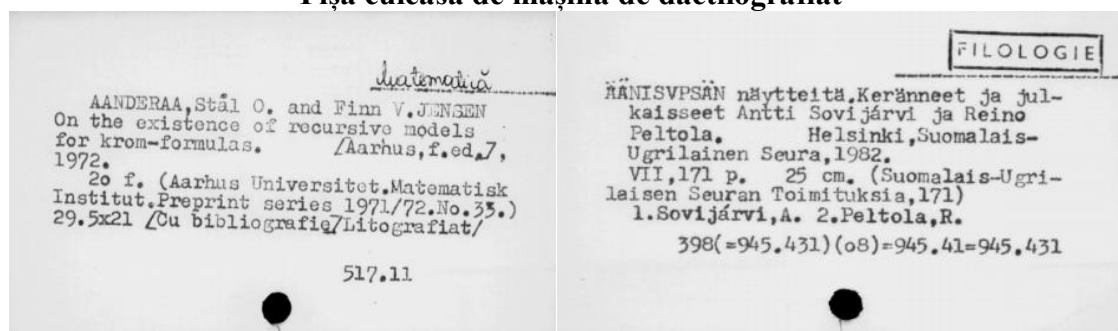
Sursa: https://www.bcucloj.ro/sites/all/modules/custom/bcu_catalogs/data/cv/pdf/a/c/Acachie-Academiae.pdf [10].

Fișă cu șină

Sursa: https://www.bcuculuj.ro/sites/all/modules/custom/bcu_catalogs/data/cas/pdf/a/a/Aanderaa-Aaron.pdf

Fișă culeasă de mașina de dactilografiat

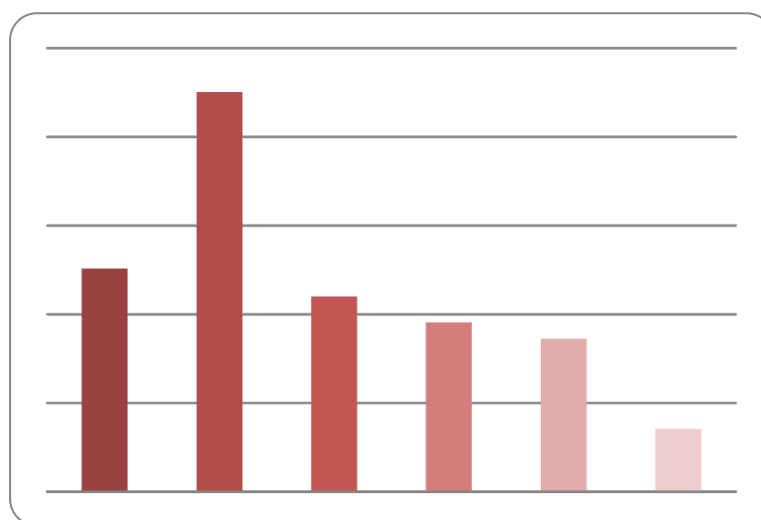

Sursa: https://www.bcuculuj.ro/sites/all/modules/custom/bcu_catalogs/data/cas/pdf/a/a/Aanderaa-Aaron.pdf[11].

Primul dicționar în domeniul biblioteconomic românesc a fost cel de termeni în limba rusă și română de bibliologie și biblioteconomie, autor bibliologul, profesor universitar, Ion Madan. Dicționarul a apărut în anul 1990, care a fost editat de Biblioteca Națională a Republicii Moldova. Acest dicționar a fost introdus în activitatea bibliotecarului odată cu utilizarea limbii române ca limbă de stat în instituțiile de educație și cultură, informare științifică de pe teritoriul Republicii Moldova. Dicționarul a fost alcătuit bibliologul Ion Madan în colaborare cu specialiștii în domeniu de la Biblioteca Națională și conține 3286 termeni de profil și îmbinări de cuvinte. Toate articolele lexicale sunt aranjate în ordine alfabetică a primului cuvânt fără a aplica inversia sau gruparea cuvintelor cu aceeași rădăcină [12].

La elaborarea dicționarului au fost utilizate standardele de stat în vigoare ce țin de informația științifică, activitatea de bibliotecă și activitatea editorială, enciclopediile și alte lucrări de referință, publicații științifice, didactice și periodice de biblioteconomie, bibliografologie, bibliologie și informatică. În continuare prezentăm grafic structura termenilor și sintagmelor din domeniul biblioteconomic monomembri, bimembri, trimembri și polimembri.

Diagrama nr. 1

Datele extrase din publicații de specialitate

Exemple preluate din dicționar: *авторский знак* - semn de autor; *авторский каталог* - catalog de autori; *авторский коллектив* - colectiv de autori; *авторский лист* - coală de autor.

Dicționarul prezintă primele două sau mai multe cuvinte din articole care coincid fiind ordonate în ordinea alfabetică a celui de-al doilea cuvânt:

Exemple preluate din dicționar: *библиография как область деятельности* - bibliografia ca domeniu de activitate; *библиография как система деятельности* - bibliografia ca sistem de activitate; *книга для слепых* - carte pentru orbi; *книга для чтения* - carte de citire.

Verbele sunt date la infinitiv:

De exemplu: *впится в книгу* - a se cufunda într-o carte; *пожурать книгу* - a citi cu neșaf.

Evenimentele ce au avut loc în societate se reflectă asupra terminologiei din domeniul biblioteconomic. Împreună cu alte evenimente istorice din secolul XX, inclusiv cele două războaie care au avut loc, precum și răsturnarea regimului comunist a lăsat amprente în biblioteconomia românească. Cea mai recentă transformare extraordinară a constituit-o sfârșitul dictaturii comuniste, democratizarea sistemului politic, introducerea unei economii de piață, liberalizarea culturală, deschiderea frontierelor și o realiniere cu Occidentul.

În continuare vor fi prezentați termeni care au suferit modificări lexico-gramaticale pe parcursul evoluției societății informaționale, cât și a termenilor noi care apar în domeniul biblioteconomic.

Tabel nr. 3

Termeni până în 1950	Termeni din perioada 2000-2019
oamenii muncii	membrii comunității
clase dominante	utilizatori activi
gratuitatea bibliotecilor	servicii gratuite
deservirea bibliotecară a comunității	deservirea comunității
Culturalizarea poporului	Instruirea utilizatorilor
Alfabetizarea bibliotecarilor	Inițierea bibliotecarilor 2000 Instruirea bibliotecarilor
Cooperație	Colaborare
consfătuire	Discuții, dezbateri
autoinstruire	Autoinstruire
Instituții de culturalizare	Instituții de informatizare Instituții de informare
Propagatori ai cărții	Promotori ai cărții
propagare	Promovare
Cadre de bibliotecari	Resurse umane

activitate de culturalizare	activitate de informare
Servicii comunitare	
intermediar	Utilizator
Cunoaștere	Informare
Manipularea documentelor	Organizarea documentelor Coordonarea documentelor Managementul documentelor
Înregistrarea informației	Evidența colecțiilor, arhitectura informației
Controlarea informației	Verificarea colecțiilor
Resurse de memorizare	Resurse informaționale
Structuri documentare	Centre de informare

Evoluția termenilor și sintagmelor în domeniul biblioteconomic

Tabel. nr. 4

1990-1992	2000-2005	2010-2019
<i>a folosi</i>	<i>a utiliza</i>	<i>a utiliza</i>
<i>a frecventa</i>	<i>a vizita</i>	<i>a vizita</i>
<i>aparitii editoriale</i>	<i>noutăți editoriale</i>	<i>achiziții noi</i>
<i>aranjamentul cărților</i>	<i>aranjarea cărților</i>	<i>aranjarea cărților</i>
<i>armarium (fr. armoire)</i> <i>(engl. book closed)</i>	<i>dulap închis</i>	<i>dulap închis</i>
<i>beneficiari</i>	<i>cititori</i>	<i>utilizatori</i>
<i>cabinet de lectură</i>	<i>sală de lectură</i>	<i>sală de lectură</i>
<i>caiet de lucru</i>	<i>caiet de sarcini</i>	<i>caiet de sarcini</i>
<i>colectura bibliotecilor</i>	<i>serviciul achiziții și completarea colecțiilor</i>	<i>serviciul achiziții și completarea colecțiilor</i>
<i>consumator de informație</i>	<i>cititor</i>	<i>utilizator</i>
<i>cooperare internațională</i>	<i>colaborare internațională</i>	<i>colaborare internațională</i>
<i>custode</i>	<i>bibliotecar de serviciu</i>	<i>bibliotecar de referințe</i>
<i>desiderată</i>	<i>cereri neonorate</i>	<i>cereri neonorate</i>
<i>efort în caz de eșec</i>	<i>cereri neonorate</i>	<i>cereri neonorate</i>
<i>emblemă</i>	<i>logo</i>	<i>logo</i>
<i>epurarea documentelor</i>	<i>selecția documentelor</i>	<i>selecția documentelor</i>
<i>expertiza documentelor</i>	<i>evaluarea documentelor</i>	<i>evaluarea documentelor</i>
<i>expoziție de carte</i>	<i>expoziție de carte</i>	<i>expoziție de carte</i>
<i>fațetă</i>	<i>indicator</i>	<i>indicator</i>
<i>fond special</i>	<i>colecție specială</i>	<i>colecție specială</i>
<i>fonduri de bibliotecă</i>	<i>colecții de bibliotecă</i>	<i>colecții de bibliotecă</i>
<i>fonduri financiare</i>	<i>colectare de fonduri</i>	<i>fundraising din engl.</i>
<i>fonduri vechi de carte</i>	<i>carte veche și rară</i>	<i>carte veche și rară</i>
<i>formarea profesională</i>	<i>instruirea profesională</i>	<i>instruirea profesională</i>

<i>frecventarea bibliotecii</i>	<i>vizitarea bibliotecii</i>	<i>vizitarea bibliotecii</i>
<i>gazetă</i>	<i>ziar</i>	<i>publicație serială</i>
<i>liste de titluri</i>	<i>achiziții</i>	<i>achiziții</i>
<i>materii</i>	<i>domenii</i>	<i>domenii de cunoaștere</i>
<i>mijloace audio</i>	<i>materiale audio</i>	<i>documente audio</i>
<i>munca de referință</i>	<i>serviciul de referință</i>	<i>info chioșc</i>
<i>operație</i>	<i>proces de activitate</i>	<i>proces de activitate</i>
<i>periodice</i>	<i>publicații seriale</i>	<i>publicații seriale</i>
<i>plan de lucru</i>	<i>plan de activitate</i>	<i>plan de activitate</i>
<i>popularizarea colecțiilor</i>	<i>promovarea colecțiilor</i>	<i>promovarea colecțiilor</i>
<i>popularizarea fondurilor de carte</i>	<i>promovarea colecțiilor</i>	<i>promovarea colecțiilor</i>
<i>pregătire profesională perfecționare</i>	<i>orientare profesională,</i>	<i>instruire continuă</i>
<i>protocol de colaborare</i>	<i>acord de colaborare</i>	<i>acord de colaborare</i>
<i>publicații seriale</i>	<i>publicații seriale</i>	<i>publicații seriale</i>
<i>pupitru</i>	<i>catedră</i>	<i>info-chioșc impr. engl.</i>
<i>refuz</i>	<i>cerere neonorată</i>	<i>cerere neonorată</i>
<i>schimb de cărți</i>	<i>schimb de publicații</i>	<i>schimb de publicații</i>
<i>schimb de publicații cu parteneri străini</i>	<i>schimb internațional de publicații</i>	<i>schimb internațional de publicații</i>
<i>serviciu de colectură</i>	<i>achiziții</i>	<i>dezvoltarea colecțiilor</i>
<i>societate informatizată</i>	<i>societatea informațională</i>	<i>societatea cunoașterii</i>
<i>statistică de bibliotecă</i>	<i>indicatori de performanță</i>	<i>indicatori de performanță</i>
<i>strădaniile bibliotecarilor</i>	<i>încercările bibliotecarilor</i>	<i>încercările bibliotecarilor</i>
<i>școlarizarea bibliotecarilor</i>	<i>instruirea bibliotecarilor</i>	<i>instruirea bibliotecarilor</i>
<i>vizitatori virtuali</i>	<i>vizitatori online</i>	<i>vizitatori online</i>

Pintre termenii utilizați în vocabularul biblioteconomic se observă ponderea englezismelor, la etapa actuală sunt utilizați următorii termeni: *advocacy, blog, blogger, blogging, blogosferă, brainstorming, design, ebook reader, facebook, feedback, firewall (zid de flăcări), flickr, flipchart, flyer, forward, fullscreen, gadget-gadgeturi s. n., gigabyte, gmail, google, grant, hacker, hackerspace, hardware, hyperlink, hub, ignite, joystick, kilobyte, kit, know-how, lego, link- login, makerspace, management, marketing, metoda 6-3-5 (brainwriting), mouse, networking, off-line, on-line (prezență), outreach, pixel, powerpoint, powtoon, prezzi, puzzle, router, software, tag, trainer, training, voxel, web 2.0, webex, webliografie, webologie (webology), widget, wikipedia, wictionary, wireless, word, y-modem, zip (arhivă), zoom (lupă)* etc.

Termeni din limba engleză care au corespondent în limba română: *activity-activitate; inovation-inovație; journal-jurnal; librarian-bibliotecar; active file- fișier curent; active record-*

dosar activ; active stock-fond activ; added copy-exemplar suplimentar, duplicat; added entry-descriere complementară, intrare secundară; vedetă secundară; addition-adaos etc.

O altă serie de termeni de origine engleză din domeniul biblioteconomic, excerptați din publicațiile de specialitate, au în componența lor elementul lexical *text*: *blogtext*-blog, jurnal; *chattext*-chat, sporovăială, taifas, discuție; *copytext*-copy, a copia; *cybertext*-ciber, conducere, legare, comenzi; *digitext*-digi[t], digital, online, virtual, sin.: *e-text*, *hypertext*, *webtext*; *e-text*-electronic, sin.: *hypertext*, *digitext*; *electro-text*; *eurotext*; *exitext*; *full-text*; *gendertext*; *gigatext*; *hipertext*-hyper, peste, excesiv de ..., deasupra, sin.: *intertext*, *hypertext*; *hypertext-hyper* - peste, excesiv de ..., deasupra, sin.: *cybertext*, *supertext*, *e-text*; *markettext*; *mastertext*; *mediatext*; *multitext*-redactor multitext; *nametext*; *navigatext*; *numbertext* etc.

Termeni cu elementul lexical google care nu pot fi traduși, au aceeași formă: *googleacademic*; *googledoc*; *googlesearch*; *googlescholar*; *googlecarp* etc.

Termeni cu elementul lexical e-: *e-biblioteca* - *e-biblioteci*; *e-prezentare* - *e-prezentări*; *e-print* - *e-printuri*; *e-text* - *e-texte*; *e-carte* - *e-cărți*; *e-comunicare* - *e-comunicări*; *e-comunitate* - *e-comunități*; *e-learning* - *e-learning(s)*; *e-lectură* - *e-lecturi*; *e-guvernare* - *e-guvernare*; *e-comerț* - *ecomerț*; *e-mail* - *emailuri*; *e-serviciu* - *e-servicii* etc.

Termeni cu elementul lexical web care sunt la numărul singular și plural: *webportofoliu* - *webportofolii*; *webliografie* - *webliografii*; *webometrie* - *webometrie*; *webspațiu* - *webspații*; *website* - *websituri*; *webinar* - *webinare*; *webology* - *webologies* etc.

4. Încheiere

Stilul lingvistic al termenilor din domeniul biblioteconomic este influențat în primul rând de dezvoltarea tehnologiilor informaționale și de comunicare pe plan mondial. Pentru a fi un specialist bine informat în acest domeniu, bibliotecarul trebuie să cunoască un set de termeni specificați pe diverse ramuri ale biblioteconomiei. Crearea de *conținuturi digitizate* și *e-texte*, actualizarea noilor *rețele de socializare*, *promovarea online* a serviciilor de bibliotecă sunt cele mai importante sintagme utilizate în limbajul specialiștilor din perioada contemporană.

Îmbogățirea vocabularului cu termeni specifici biblioteconomici este un proces esențial și inevitabil, în condițiile schimbărilor care au loc permanent în societatea umană, dezvoltarea noilor tehnologii informaționale. Astfel, în domeniul biblioteconomiei, se atestă un număr al termenilor împrumutați din limba engleză cu tangențe din informatică, managementul proiectelor naționale și internaționale, arhitectura informației, care sunt integrați în vocabularul specialiștilor.

Terminologia biblioteconomică, ca disciplină, cuprinde un sistem organizat tematic al unităților lexicale ale științei informării împrumutate din limba engleză. Toate schimbările care au evoluat pe parcursul ultimelor ani în acest domeniu se datorează dezvoltării tehnologiilor informaționale pe plan internațional și al progresului tehnico-științific. Sistemul denumirilor și rolul terminologiei biblioteconomice este caracterizat prin apariția neologismelor și a sintagmelor noi create de specialiștii în domeniu la etapa actuală.

BIBLIOGRAPHY

1. Virginia Popa, *La început a fost biblioteca...* – online citat [2.05.2020]. – Disponibil pe: <http://www.bcu-iasi.ro/docs/biblos/biblos16/8-meridian.pdf>, 4p.
2. Kevin Guinagh, *The President, the Professor and the College Library. The Kubraruab's Role in Society*. În: *The Challenge: Sixth Annual Mary C. Richardson Lecture*, May 3, 1963. New York. – 1963. 88 p.
3. Richard E. Rubin, *Foundations of Library and Information Science*. Neal-Schuman Publishers, 2010, p. 36-39.
4. Ioana Costa, *Papirus, pergament, hîrtie: Începuturile cărții*. – București : Humanitas, 2011. – 180 p. – ISBN: 978-973-50-2945-6. – online citat [2.05.2020]. – Disponibil pe: <https://stroke.ro/?p=2434>.

5. Pergam. – online citat [29.04.2020]. – Disponibil pe: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Pergam>.
6. MUKHERJEE, A. K. *Librarianship: Its Philosophy and History*. Asia Publishing House, 1966. – P. 75.
7. Virgil Olteanu, *Din istoria și arta cărții: Lexicon*. București, Editura Enciclopedică, 1992, pp. 87-203.
8. Nicolae Georgescu-Tistu, *Vocabular de bibliologie*. București, 1966, p. 22.
9. *Studii și cercetări de documentare și bibliologie*. București, 1968, nr. 1. – Vol. 10, p. 52.
10. Biblioteca Univesității „Regele Ferdinand I”, Cluj Napoca. – online citat [9.05.2020]. – Disponibil pe: https://www.bcucIuj.ro/sites/all/modules/custom/bcu_catalogs/data/cv/pdf/a/c/Acachie-Academiae.pdf.
11. Biblioteca Univesității „Regele Ferdinand I”, Cluj Napoca. – online citat [9.05.2020]. – Disponibil pe: https://www.bcucIuj.ro/sites/all/modules/custom/bcu_catalogs/data/cv/pdf/a/c/Acachie-Academiae.pdf.
12. Ion Madan, *Dicționar rus-român de bibliologie și biblioteconomie*, Chișinău : B.N.R.M., 1990, 136 p.

CULTURAL DIALOGUE IN TURKISH-GERMAN CINEMA

Cecilia-Iuliana Vârlan

Lecturer, PhD, "Ovidius" University of Constanța

Abstract: The present paper offers an overview of the relationship between two cultures (German and Turkish) that came into closed contact starting from the 1960s, as it was reflected in cinematography. The cultural clash between the two cultures had been anticipated by some politicians, as the negotiations with Turkey for the recruitment of workforce were started by West-Germany. The problems Turkish guest workers faced living in a foreign country began to be also addressed in the artistic manifestations of the time, especially in literature and film. In cinematography, a new term had been coined - Turkish-German cinema - and became a very well established term for historians and theoreticians of the field.

Keywords: cultural dialogue, Turkish-German cinema, majority/minority

At the beginning of the 1960s the West German government concluded the recruitment negotiations with Turkey, which, among other nations, was to provide temporary workforce to a country with a severe labour shortage following the World War II. Germany's "economic wonder" of the 1950s needed then to be sustained by a formal programme that allowed the recruitment of guest workers (*Gastarbeiter*) to work in the industrial sector in jobs that required few qualifications. The then Secretary of State for Employment in the German government opposed the agreement with Turkey as he held the opinion that the cultural gap between the two countries would be too large. The expectation at the time on the part of both the West German and the Turkish governments was that working in Germany would be only "temporary." The migrants, mostly male, were allowed to work in Germany for a period of one or two years before returning to their home country in order to make room for other migrants. The agreement with Turkey ended in 1973 – by that time Turks comprised the largest contingent of immigrants in West Germany¹ - but only few workers returned to their home country since there was a shortage of good jobs in Turkey. Instead they brought in wives and family members and settled in ethnic enclaves². By 2010 there were about 4 million people of Turkish descent in Germany.

Today, the term *Gastarbeiter* is no longer accurate, as the former guest worker communities, insofar as they have not returned to their countries of origins, have become permanent residents or citizens, and therefore are in no meaningful sense "guests". However, despite the fact that many of the former "guest workers" have now become German citizens, the term *Ausländer* ("foreigner") is still colloquially applied to them as well as to their naturalised children and grandchildren. *Menschen mit Migrationshintergrund* ("people with immigration background") is now used especially by German politicians to include both immigrants and those who have been naturalized.

The clash of the cultures anticipated by some politicians before closing the recruitment negotiations with Turkey really happened. The problems Turkish guest workers faced living in a foreign country began to be also addressed in the artistic manifestations of the time, especially in literature and film.

In the analysis of the relationship between the two cultures as it was reflected in cinematography, a new term had been coined: Turkish-German cinema, which, according to the

¹Cf. "Migrationsgeschichte in Deutschland", webpage of the Bundesbeauftragte für Migration (Federal Commissioner for Migration), https://www.integrationsbeauftragte.de/Webs/IB/DE/Themen/DatenUndFakten/Daten/daten_node.html (22.05.2018).

²Gottfried E. Volker, "Turkish Labour Migration to Germany: Impact on both Economies," in: *Middle Eastern Studies*, January 1976, Vol. 12 Issue 1, pp. 45-72.

Australian Germanist Roger Hillman, also renowned for his work in film studies, became a very well established term for theoreticians and researchers of the field³, as it describes movies directed in Germany by filmmakers with Turkish origins. Yet, it is still debatable whether it should also cover the movies made by German directors that addressed the problems of the Turkish immigrants working and living in a German-speaking environment.

Beyond ethnical differentiation, the term in question is seen as a very complex one in today's literature, from the viewpoint of its evolution. Nevertheless, it is clear that the Turkish immigration is somewhat involved in it, in terms of theme, subject, character, or the origin of the filmmaker.

Ultimately, this designation should merely remain a tool that allows researchers in the film studies to describe the new phenomenon brought in onto the German cultural scene in the 1990s by filmmakers with Turkish origins.

There are two roughly distinguishable periods of development in the evolution of Turkish-German cinema. The first one can be dated in the 1970s and 1980s and is endorsed by a very few productions of German filmmakers who explicitly addressed the problem of "foreignness" or "otherness", for example Friedrich Zimmermann's *Frau Kutzer und andere Bewohner der Naunynstraße* („Mrs Kutzer and other residents in the Naunynstreet", 1973) - based on a poem written by Aras Ören - which is considered to be the first work of a Turkish author who succeeded in drawing the attention of the German literary scene upon him. The topics addressed here included various immigration motifs, such as anxiety, desire, or integration problems⁴. The 1980s foregrounded the topic of oppression in film, especially with Turkish women as victims, as in Tevfik Basher's *40 qm Deutschland* ("40 Square Meters of Germany"). The film features

„the story of an immigrant, Turna, who is brought by her husband Tursun to Hamburg and locked inside their apartment. She is shown as being powerless [...] and isolated in a foreign land that she knows only from looking out the window."⁵

The paradigm changes in the 1990s when the second generation of German filmmakers with Turkish background (men and women as well) emerged and dominated the representation of the Turkish minority in the German film. The topic of immigration is no longer a focal point, but a mere perspective in one's history, generating flashbacks often regarded with a humorous attitude. Such attitude never existed before in the Turkish-German cinema, till then impregnated with very serious approaches of topics such as alienation and the life "between two cultures". But the descendants of the former Turkish guest workers have been able to embrace both their Turkish background and their present lives in Germany. Thus a new subgenre was established in the modern German cinema, the "Culture-Clash-Comedy". An illustrative example is Yasemin Şamdereli's *Almanya - Willkommen in Deutschland* ("Almanya - Welcome to Germany", 2011) based on a script written by the director together with her sister, Nesrin Şamdereli. The tragic comedy dramatizes the question of identity and belonging for former Turkish guest workers and their descendants. The film is a combination of the struggles such a family faces living in Germany and of flashbacks from their past, which the two sisters drawn from their own memories of childhood⁶.

Since the late 1990s, movies began to display a more complex relationship between Germans and non-Germans (Turks in this case) who try achieving mutual understanding. Unfortunately, this is shown as possible when the individuals involved are

³Roger Hillman, "Fassbinder kam nie nach Istanbul", in: *Humboldt Kosmos*. 13. Juli 2007.

⁴Dietz-Rüdiger Moser, Hermann Kunisch, *Neues Handbuch der deutschsprachigen Gegenwartsliteratur seit 1945*, dtv Verlag 1993.

⁵ [filmportal.de](https://www.filmportal.de), From "40 Square Meters of Germany" to "40 Square Meters of Istanbul", <https://www.filmportal.de/en/topic/from-forty-square-meters-of-germany-to-forty-square-meters-of-istanbul> (21.02.2018)

⁶ [filmportal.de](https://www.filmportal.de), *Catalogue of the 61. Internationale Filmfestspiele Berlin*, https://www.filmportal.de/en/movie/almanya-willkommen-in-deutschland_780cc75bfb1ae05ae040007f01001bcf (21.03.2020).

members of lower social classes or social outsiders. Hark Bohms's intercultural love story *Yasemin* (1988) has German characters who strive to demonstrate their respect and tolerance for Turkish values. In *Anam* ("My Mother, 2011), a German cleaning lady helps her Turkish co-worker find her son. *Wenn der Richtige kommt* ("When the Right One Comes Along", 2003) also has a cleaning lady falling in love with a Turkish man. In Tevfik Basher's *Abschied vom falschen Paradies* ("Farewell to False Paradies", 1989), a Turkish woman, in prison following the killing of her tyrannical husband, befriends the German inmates.

In the 1990s the second generation of immigrants – those born in Germany – began to direct films about their generation's dreams, troubles, and hopes. These movies contrasted with the feature films of the 1970s and 1980s, in which primarily German directors portrayed their parents' lives.

Of course, it has taken decades for films by first- and second-generation immigrants to achieve diversity and self-sufficiency. This second-generation cinema started out with documentaries like Serap Berrakkarasu's *Töchter zweier Welten* ("Daughters of Two Worlds", 1990), which portrays a confident young Turkish-German woman and her more traditionally oriented mother. And it has continued since, with films made by Turkish-German directors like Fatih Akin (*Kurz und Schmerzlos*, "Short Sharp Shock"), Thomas Arslan (*Geschwister – Kardesler*, "Brothers and Sisters – Kardesler"), or Züli Aladag (*Elefantenherz* – "Heart of an Elephant"), joined by female directors like Buket Alakus (*Anam*, "My Mother) and Ayşe Polat (*EnGarde*").⁷

With all their stylistic differences, these films demonstrate the new self-confidence of the second generation. The last years also witness a new phenomenon within Turkish-German cinema: the involvement of German filmmakers with Turkish background in film productions in Turkey.

Turkish-German cinema has demonstrated considerable diversity with its distinctive orientations, styles, genres and subjects. The development of a Turkish-German cinema is not only part of the international phenomenon of "Cinema du métissage" but also a sign of the new, self-confident "intrusion" of Turks onto German cultural scene. One of its most important tendencies is the gradual emancipation of the film maker from the stereotypes of generations before them, especially from those deriving from their ethnical origin, but also in terms of the relationship between the German majority and the Turkish minority.

BIBLIOGRAPHY

Hillman, Roger, "Fassbinder kam nie nach Istanbul", in: *Humboldt Kosmos*. 13. Juli 2007.

Moser, Dietz-Rüdiger, Kunisch, Hermann, *Neues Handbuch der deutschsprachigen Gegenwartsliteratur seit 1945*, dtv Verlag 1993.

Volker, Gottfried E., "Turkish Labour Migration to Germany: Impact on both Economies," in: *Middle Eastern Studies*, January 1976, Vol. 12 Issue 1, pp. 45-72.

Bundesbeauftragte für Migration (Federal Commissioner for Migration), *Migrationsgeschichte in Deutschland*, https://www.integrationsbeauftragte.de/Webs/IB/DE/Themen/DatenUndFakten/Daten/daten_node.html (22.05.2018).

⁷ filmportal.de, *Cinema and Immigration in the Federal Republic of Germany*, <https://www.filmportal.de/en/topic/cinema-and-immigration-in-the-federal-republic-of-germany> (19.02.2020).

filmportal.de, *Catalogue of the 61. Internationale Filmfestspiele Berlin*, https://www.filmportal.de/en/movie/almanya-willkommen-in-deutschland_780cc75bfb1ae05ae040007f01001bcf (21.03.2020).

filmportal.de, *Cinema and Immigration in the Federal Republic of Germany*, <https://www.filmportal.de/en/topic/cinema-and-immigration-in-the-federal-republic-of-germany> (19.02.2020).

filmportal.de, *From “40 Square Meters of Germany” to “40 Square Meters of Istanbul*, <https://www.filmportal.de/en/topic/from-forty-square-meters-of-germany-to-forty-square-meters-of-istanbul> (21.02.2020).